ՇԱԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
1
SAMEDI
1er FÉVRIER
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 ֆր.	Վեցամսեայ	90 ֆր.
Արտասահման	Տար. 200 ֆր.	Հատը	1 ֆր.

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·213
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — N° 13.213

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՑ ՀԱՅԵՐԸ 1974ԻՆ

— o —

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Բ.

ՀԱՄԱՆՔԱՅԻՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցը.— *Տեղեկագիրը կը յիշէ, որ Պոլսոյ համայնքային հինգ հաստատութիւններէ հնագոյնն ու մեծագոյնն է եէտի Գուլէի Ս. Փրկիչ Հիւանդանոցը, որ կը շարունակէ իր գործունէութեան գործը: Տարուէ տարի աճող անոր «պիւտճէն օրերս հասած է հսկայական եւ երկիւղալի գումարի մը, այսինքն աւելի քան 14 միլիոն թրք. լիրայի — աւելի քան մէկ միլիոն տոլարի»:*

Մարմարայի 1975 Յունուար 1ի թիւին մէջ Հոգաբարձութեան առենապետ Պր. Կարպիս Աբման կուտայ մանրամասն տեղեկութիւններ Հիւանդանոցի մասին: 1974ին ընդհիւ կարգ մը բարեսէրներու «խոշոր նուիրատուութեանց», Ագին Տուրը տիրացած է արդիական յարկաբաժնի մը եւս եւ հնարաւոր է եղած աւելի հանգիստ եւ խաղաղ կեանք մը ապահովել ծերերուն, որոնց թիւն է 216,–125 կին, 91 այր: Հիւանդանոցի յարկաբաժիններն ունի 112 անրուժելի հիւանդներ: Գազանճեան յարկաբաժնին մէջ կը բնակին 26, Ժամկոչեան յարկաբաժնին մէջ 10 մենակեացներ, որոնք կամ մեծ բարերարեն են կամ երկար տարիներ ազգին ծառայելէ ետք փափաքած են ապրիլ հանրութենէ հեռու, Ագին Տան հիւրընկալ երդիքին տակ:

1974ի ընթացքին 305 նոր պատսպարեալներ եւս կրցեր են ընդունուիլ Ծերանոցը:

Երկրորդ համայնքային հաստատութիւնն է Գալֆայեան Աղջկանց Որբանոցը, որուն չէնքերը քանդուած էին Պոլսոյ քաղաքապետութեան կողմէ, վասն փոքրի կամուրջին կառուցման առթիւ: Կառավարութիւնը կը մերժէ նախկին չէնքերուն տեղ նորեր կառուցանելու արտօնագիրը տալ: «Որով մեր չքաւոր աղջնակները այս երրորդ տարին է, որ կը շարունակեն իրենց դպրոցական եւ առօրեայ կեանքը նախնական եւ անբաւական պայմաններու ներքեւ, առժամեայ հիւրանոցներու մէջ: Ակնկալութիւններու թիւն ալ նախկինին մէկ երրորդին իջած է, տեղի եւ յամառութեան պատճառով»:

Համայնքային հաստատութիւններէն կեդրոնական վարժարանը 127 աշակերտներով եւ Գարակէօզեան Որբանոցը 189 մանչուկներով 1974ին ալ պահած են իրենց գործունէութիւնը: Երկուքն ալ նոր տնօրէններ ունեցած են, հիները տարիքի բերմամբ հանգստեան կոչուած ըլլալով:

Համայնքային 5րդ հաստատութիւնն է Սկիւտարի Ս. Խաչ Դպրեվանքը, որ շահունակած է լոկ իր կրթական գործը 136 աշակերտներով: Կառավարութիւնը այս տեղ ալ անտեղի միջամտութիւն է կատարեր, 1974–75 տարեշրջանի համար արձանագրուած 11 աշակերտներ դուրս հանելով վարժարանէն: Առնցմէ 7 հոգին «հայերէն չեն գիտեր» պատճառաբանութեամբ, չորսը՝ այն առարկութեամբ, որ «աշակերտ մը պետական վարժարանէն ուրիշ վարժարան չի կրնար փոխադրուիլ...»:

Այս կարգադրութիւնը «անհասկնալի» մնացեր է Պատրիարքին համար, քանի որ օսմանեան չրջանին եւ հանրապետական

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼ ԻՐ ՆՈՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

— o —

Երկարակեաց մենատիրական վարչակարգէ մը ետք, Փորթուկալ դժուար կը վարժուի ժողովրդավար կարգուսարքի: Աւանէ մը ի վեր է արդէն որ ընկերվարական – համայնավար տարակարծութիւնները սպառնական ընոյթ ստացած են երկրին համար եւ եթէ վտանգներու առաջքը վերջին պահուն կ'առնուի, կայունութիւնը խախուտ կը մնայ: Վերջին «յաղթանակը» տարին համայնավարները արդէլք հանդիսանալով ընկերվարական ոյժերուն: Արդարեւ չորս ոյժեր նախատեսուած էին.— համայնավար, ընկերվարական, մաոյական, եւ Ափրիկէի պատերազմներու նախկին ռազմիկներ: Ի տես այս կացութեան, Զինեալ Ուժերու Շարժումը յայտարարեց թէ ոյժերը արդիլուած են, մինչ Զինուորական Նախարարը կը չեչտէր.— «Չորս ոյժերը կ'ուզէին կուսակցութեանց օժանդակութիւնը արտայայտել Զինեալ Ուժերու Շարժումին, բայց այս վերջինը, տրուած ըլլալով որ այդ օժանդակութիւնը քանիցս արտայայտուած է, կ'ուզէ որ տողանցքները ջնջուին»:

Այս ձեւով բանակը ուզեց վատթարագոյնին առաջքն առնել: Փոքր ոյժեր եւ բախտմներ արդէն ծանր մթնոլորտ մը պատրաստած էին: Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնատեղիին առջեւ, Հանրապետը փակցնողներ (ընկերվարական եւ մաոյական) ապահովութեան ուժերուն բախած են:

Առաջին առթիւ ուրեմն, կը պարզուի որ համայնավարները յաջողած են քանի որ Յունուար 31ը ընտրուած էր ընկերվարական կողմէ միայն, ոյժ տալու համար որ փողոցը «միայն համայնավարներուն եւ ձախապաշարներուն չէ»: Համայնավարները չեն ուզած այս ոյժը ուրեմն իրենք ալ ոյժ կազմակերպելով, կրցան ոչ միայն արդելք հանդիսանալ միւսին, այլեւ ոյժ տալ իրենց ազդեցութիւնը Զինեալ Ուժերու Շարժումին վրայ: Ընկերվարականները սակայն ըստ լրտուին պարտուած չեն եւ Սոարէսի ամուր դիրքը նպաստեց ատոր:

չրջանի 50 տարիներու ընթացքին Պետութիւնը մինչեւ հիմա ճանչցած էր ոեւէ հայ աշակերտի մը իր համայնքային դպրոցը երթալու բնական իրաւունքը:

Հաթայ նահանգէն — Իսկէնտէրուն — եկող հայ աշակերտներէն ամանք այս տարի ալ չեն արտօնուած հայ վարժարան յաճախելու, այն պատճառաբանութեամբ, որ իրենց անձնագրերուն կամ պետական արձանագրութեանց մէջ «էրմէնի օրթոտոքս» գրուած են: Պատրիարքը բողոքած ըլլալով, կրթական նախարարութիւնը 1974 Մայիս 17 թուակիր նամակով մը պատասխաներ է թէ իր «դիմումնագիրը եւ յարակից գրութիւնը ներկայիս քննութեան առարկայ են...»:

Քննութիւնը չէ վերջացեր տակաւին...

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունուար 27–28)

«ԱՐԱՐԱՏ»Ի ՆՈՐ ՄԱՐԶԻՉԸ ԳՈՀ Է

«Արարատ»ի աւագ մարզիչը՝ Վիկտոր Սասլով լրագրողներուն յայտարարած էր ասկէ առաջ, թէ կը նախընտրէը, որ «Արարատ»ի մրցակիցը դառնար Միւնխէն Պայէռնը, Եւրոպայի ախոյեան ակումբներու Բաժակի չորրորդ աւարտականց մրցումներուն: Անոր բաղձանքը իրագործուած է: Վիճակ քաչուելէն ետք

Քանի մը տող

«ԻՄԱՆԻԹ» բացարձակապէս կը հերքէը Ուրբաթ առտու թէ Հասարակաց Շրագրէն դուրս, գաղտնի յաւելեալ համաձայնագիր մը գոյութիւն ունեցած ըլլայ համայնավարներու եւ ընկերվարականներու միջեւ: Արդարեւ, Հինգշաբթի իրիկուն Ֆրանս – Ֆիլթիւտէն ընկերվարական՝ Ժան–Փիէռ Շեվէնմման կը յայտարարէր թէ նման բան մը գոյութիւն ունէր երկու կուսակցութեանց միջեւ: Ինչ որ անշուշտ խրտչեցուցիչ է նման պարագայի մը մէջ, այն է որ ընտրական չրջանին, երկու հոսանքներն ալ «երդումպատառ» եղած են որ ամէն ինչ որ կայ իրենց միջեւ պարզուած է ժողովուրդին: Ըստ Շեվէնմանի, այդ համաձայնագիրը կը վերաբերի ձեռնարկներու եւ հաստատութեանց մատակարարման եւ ինքնամատակարարման:

ՈՒԱՇԻՆԿԹՐՆի մէջ Անգլիոյ վարչապետը՝ Ուիլսըն խօսակցութիւններ ունեցաւ Ֆորտի հետ: Գլխաւոր հարցը եղաւ անտեսական համաչխարհային տագնապը:

ՎԵՆԵՏԻԿի էլեկտրականութիւնը պիտի կտրուի, եթէ քաղաքապետարանը չվճարէ երկու տարուան էլեկտրականութեան պարտքը (աւելի քան մէկ միլիառ լիռ) Էնելի, էլեկտրականութեան պետական մենաչնորհը, որ իր կարգին դժուարութիւններ ունի վճարելու իր պարտքերը: Վենետիկ, իտալական բազմաթիւ քաղաքներու նման, անանկացած է: Իր պարտքը անցեալ տարի կը հասնէր աւելի քան 160 միլիոն տոլարի:

ՀԱՐԱՒ. ԱՐԵՒՄՏ. ԱՓՐԻԿԷի (Նամիպիա) ազատագրական չարժման առաջնորդը յայտարարեց, թէ մղում պիտի տան ահաբեկչական պատերազմին, որպէսզի Հարաւ. Ափրիկէի Հանրապետութիւնը հեռացնէ իր զօրքերը երկրէն:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆի Ազգային Զբօսաշրջիկութեան կազմակերպութեան նախագահ – հին համաճայն զբօսաշրջիկութիւնը մեծ վնաս կրած է անցեալ տարի կիպրոսի վրայ կատարուած թրքական յարձակման եւ յոյնեւթուրք պատերազմի մը վտանգին հետեւանքով: Անցեալ տարի միայն 2·105·659 զբօսաշրջիկ այցելած է Յունաստան, երբ նախանցեալ տարի այդ թիւը երեք միլիոնէն աւելի էր: Միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, որպէսզի զարգանայ զբօսաշրջիկութիւնը:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ ծնունդներու թիւը անցեալ տարի վերջնուն հազար աւելի եղած է 1973ի բազդատմամբ: Ասիկա կը վերագրուի էլեկտրական խնայողութեան համար ձեռք առնուած միջոցներուն, ինչպէս օրինակ, հեռատեսիլի յայտագիրներու կրճատումը, կիրակի օրերը կատարու երթեւեկի արգելքը, եւն., եւն.:

Երեւանցի լրագրողները հեռախօսած են Սասլովի, ծովափնեայ Գագրա քաղաքը, ունենալու համար իր կարծիքը:

— Գոհ եմ արդիւնքէն, ըսած է ան, մրցակիցը խիստ յարմար է: Կը կարծեմ, թէ մինչեւ Մարտ 5 սաներս ամէն բան պիտի ընեն, որպէսզի այդ պատասխանատու մրցումը բարձր մակարդակով խաղան:

×

«ՄԱՐԳԱՐԻՏՆԵՐ ՀԱՅՑ ՔՆԱՐԵՐԳՈՒԹԵԱՆ»

Այս խորագիրը կրող հատորիկին առաջին հատորը, որ լոյս տեսած էր 1971ին կը բովանդակէր հայ բանաստեղծութեան ընտիր նմոյշները՝ հնագոյն ժամանակներէն մինչեւ ԺԲ. դար:

«Հայաստան» հրատարակչականը վերջերս լոյս ընծայած է դիրքին երկրորդ հատորը, ուր ամփոփուած են նոր չըրջանի արեւելահայ եւ արեւմտահայ բանաստեղծներու ստեղծագործութիւնները:

×

«ԴԱՒԻԹ ԲԷկ»Ի ՆՈՐ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՅՈՒՄԸ

Երեւանի օփերային մէջ վերստին ներկայացուած է Արմէն Տիգրանեանի «Դաւիթ Բէկ» օփերան: Նոր բեմադրութիւնը իրականացուցած է Վարդան Աճէմեան, նկարչական ձեւաւորումները կատարած են Մարտիրոս Սարեան, Խաչատուր Եսայեան, բեմադիրն է Գասպար Թորիկեան: Դերերը ստանձնած են Նոր Ճուլհան–նիսեան, Դաւիթ Պօղոսեան, Աւագ Պետրոսեան, Օլգա Գարայեան եւ ուրիշներ:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԼԱՑՓՅԻԿի ՏՕՆԱՎԱՃԱՌԻՆ

Լայփցիկի միջազգային տօնավաճառին բացումը պիտի կատարուի Մարտ 9ին: Խորհ. Միութեան տաղաւարը պիտի զբաւէ աւելի քան 8·200 քառակուսի մեթր տարածութիւն: Հայաստանի յատկացուելիք մասը պիտի գրաւէ 1000 քառ. մեթր:

Ներածական բաժնին մէջ պիտի ցուցադրուին լուսանկարներ, ցուցանմոյշներ Հայաստանի հին պատմութեան, մշակոյթին մասին: Պիտի պատկերացուի նաեւ Հայաստանի այժմու անտեսութիւնը եւայլն:

Մարտ 10ին, տօնավաճառին մէջ պիտի նչուի Հայաստանի Օրը: Տեղի պիտի ունենայ մամուլի ասուլիս, ինչպէս նաեւ հայ արուեստագէտներ ելոյթներ պիտի ունենան:

Ջայն – հեռատեսիլով հաղորդումներ նախատեսուած են՝ նուիրուած Հայաստանի:

×

ՓԻՆԿ–ՓՈՆԿ

Լենինգրադի մէջ երկու ոսկէ եւ մէկ արծաթէ չքանչան ձեռք ձգած է Բագրատ Բուռնազեան, Խորհ. Միութեան պատանեկան ախոյենական մրցաշարքին, փինկ–փոնկի մէջ: Տղոց դասին մէջ անպարտելի մնացած է Բ. Բուռնազեան, որ Եւրոպայի ախոյեանն է:

×

«ԾԻԾԵՌՆԱԿ»Ի ՀԻՒՐԵՐԸ

1974ին 3350 երիտասարդներ զանազան երկիրներէ իրենց արձակուրդը անցուցին Երեւանի «Ծիծեռնակ» միջազգային երիտասարդական ճամբարը: Երիտասարդներ եկան խորհրդային երկիրներէ զատ Արեւելեան Գերմանիայէ, Լեհաստանէ, Չեխոսլովաքիայէ, Հունգարիայէ, Ռումանիայէ, Մխացեալ Նահանգներէ, Սուրիայէ, Լիբանանէ, Եուկոսլաւիայէ, Ալժերիայէ, Իտալիայէ, Մեքսիքայէ եւ Ֆրանսայէ:

ԱՆԴԱՐՁ ՄԵԿՆՈՂՆԵՐ

ԳԵՐԱՊԱՅԾԱՌ ՄԵՍՐՈՊ ԱՐՔ. ՀԱՊՈՉԵԱՆ

— o —

Նուիրեալ, ընտիր եկեղեցական մըն էր, պատուական Հայ եւ դնահատուած դիւանական՝ ողբացեալ Աբրահամ Արքեպիսկոպոս Հապոզեան: Առհասարակ Սփիւռքի Հայոց անձանօթ, որովհետեւ Վիէննա «ճամբու վրայ» չէ, ինչպէս պատահիլ Վենետիկի սքանչելի գոհարը, Ս. Ղազար կղզին:

1929 Յուլիսի վերջաւորութեան, կարծեմ 29ին, առաջին անգամ մեծ յուզումով կը բախէի Վիէննական Մխիթար-եանց, հայագիտական այդ մեծ կեդրոնին վանքին դուռը: Ջմայլելի Ս. Ղազարը չէր, դեղածիծաղ եւ մշտաժպիտ Վենետիկի ծովախորշին գիրկը: Հոս վանքը ամբափակ դուռներով, տեւտոնական խըստութեամբ եւ լրջութեամբ կը սիրապետէր վանքի արտաքին պատին երկայնքը պատկող փողոցին վրայ: Վերջապէս դուռը կը բացուէր եւ ես կարճ ժամանակ եւրք դէմ դիմաց կ'ըլլայի սքանչելի դիւանական, վաստակաւոր ողբացեալին՝ Հայր Գարեգին Վրդ. Գարանֆիլեանի հետ: Սիրալիր, քաջալերիչ, ժպտերես Հայր Գարեգին չուտով վանքի պարտէզին մէջ ինծի ներկայացուց Հայագիտութեան միտան Հայր Յակոբոս Տաշեանի, Հայր Մեսրոպ Վրդ. Հապոզեանի եւ ուրիշներու: Իրաւ է որ հայագիտութեան մէջ անմշակ դաշտ մըն էի ես, եւ սակայն՝ անուրանալի էր սրտանց ղղացած անկեղծ դնահատանքս, այս մեծ հայագէտներուն հանդէպ, մինչ անոնք ամենայն համեստութեամբ, անհոգն բարութեամբ, կը խօսէին հետս:

Յիշատակներու անթառամ փունջով մը կը մեկնէի վանքէն:

Հայր Հապոզեան ինծի կը նուիրէր ընծայաբերեալ օրինակ մը իր թարգմանած Փրոֆ. Ց. Մարկուարտի «Հայ Բագրատունեաց եւ իւղագրութիւնը ծանօթագրութիւններով» մեծարժէք գործէն, զոր դեռ երախտագիտութեամբ կը պահեմ՝ Հայր Գարանֆիլեանի, Հայր Տաշեանի եւ ուրիշներու ինծի ընծայաբերեալ թանկագին հատորներու հետ:

Վիէննան հետս էր իմ ճանապարհորդական ուղեգծէս եւ հազիւ հինգ տարին անգամ մը կրնայի հոն երթալու համար ճամբէս չեղիլ: Սակայն, ուխտատեղի մըն էր ինծի համար՝ հայագիտական մեր այդ կարեւոր կեդրոնը, իր անուրանալի կարողութեամբ պիտանի վանականներով: Այսպէս, 1929էն եւրք քանի մը անգամ եւս եղայ Վիէննա, հանդիպելով հին սիրելի բարեկամներու՝ որոնցմէ վերջին անգամը մեկնողը եղաւ բազմավաստակ Հայր Համազասպ Ոսկեան, եւ հիմա ալ կոքսնցուցինք Աբբահայր Գերապայծառ Հապոզեանը, որ իր հասուն տարիքին պատճառաւ իր կարեւոր վանական պաշտօնը զիջած էր իր յաջորդին: 1929էն եւրք քանի մը անգամ եւս հանդիպեցայ իրեն, վայելելով իր բարեհամբոյր, ազնուական ընդունելութիւնը: "

Ժամանակակից քիչ եկեղեցականներու հանդիպած եմ որ ողբացեալ Հապոզեան Աբրահօր նման իրենց պաշտօնին արժանաւոր ըլլան իրապէս: Ներկայանալի. եւ վայելուչ էր իրրեւ բարձրաստիճան կրօնաւոր, ջերմ ընդունելութեամբ, անկեղծ ուրախութեամբ առլցուն՝ իրապէս դրաւիչ: Միշտ համոզմամբ հպարտ էր Հայու – թեամբ, լուրջ դիտական ըմբռնմամբ ատիկա արժեւորող: Հակառակ իր պիտան եւ եկեղեցական բարձր աստիճանին, դնահատելի համեստութեան մարմնա – ցումն էր: Տարակոյս չկայ որ Վիէննական Մխիթարեանները, յանձին Հապոզեան Աբրահօր, խիստ մեծ կորուստ ունեցան, մանաւանդ երբ այսօր այնքան նուազած են իրենց երբեմնի խիտ ու բարձրահասակ չարքերը, անողոք մահուան մանգաղով: Մենք ի խորոց սրտի ողբակից ենք այս մեծ կորուստին համար:

Ջարմանալիօրէն ան հետեւ մնաց ցուցական ելոյթներէ: Երբեք չերեւցաւ չոզչողուն եւ սակայն մեծ մասով անամէջ եւ անարժէք հանդիսութեանց եւ հաւաքոյթներու մէջ, որոնց համար «Հոդի» կուտայ մեր յարանուանութեան ճնչիչ մեծամասնութիւնը: Նոյնիսկ որեւէ առթիւ իր լուսանկարին հրապարակութիւնը չեմ յիշեր, բան մը՝ որ ճիշդ հակոտնեան է մեր կարգ մը եկեղեցականներու ըրածին:

Մեսրոպ Արքեպիսկոպոս 1887ին ծնած է Խոտորջուր (Տայք): Հասուն տարիքի մէջ կը մեկնի մեզմէ: Կէս դարու վաստակաւոր բեղուն կեանք մը նուիրած է Հայութեան, որուն սակայն մեծ մասով անծանօթ կը մնան իր աղդակիցները: Անծանօթ մնալու այս իրողութեան «մեղքը» անտարակոյս Աբրահայր Հապոզեանինը չէ. ան առանց «փողի եւ թմբուկի» կատարած է իր անուրանալիօրէն դնահատելի մեծ վաստակը: Մե՛ղք անոնց, որոնք կրնային գինք ճանչնալ, գինք վայելել, իրմով իրենց կեանքը հարստացնել, եւ սակայն չճանչցան, գինքը չդտան: Ի՜նչ սքանչելի ուսուցիչ եւ դաստիարակ կրնար ըլլալ ան մեզմէ չատ – րուն, եկեղեցական թէ աշխարհական...

Սրտաբեկ կը վերջացնեմ այս քանի մը դոյդոյն տողերը՝ զդալով անկարողութիւնս, պարտ ու պատշաճ ձեւով ներկայացնելու այս օրինակելի առաքինութեամբ, իրա – պէս նուիրեալ հայ եկեղեցականը. այս համեստ՝ սակայն իսկական հայ գիտնականը, արժանաւոր անգամ՝ հայ ճշմարիտ կաճառին, մեր գերագոյն Սկաղե – միային:

Այսպէս գիտապատ, հատի՛կ – հատիկ կ'իյնան մեր ալեւոր ոսկվիրաները:

Ց. ՓԻՒՐՏԵԱՆ

«ԶԱՐԻՒՔԸ ԶԱՐԻՒՔ Է ԾՆՈՒՄ»

— o —

Այսպէս կոչուած «սոցիալական չարիք»ները արմատախիլ ընելու ուղղութեամբ արշաւ մը ծայր առած է Հայաստանի մէջ, պատկան մարմիններու կողմէ: Կեդրոնական Կոմիտէի 1974 Նոյեմբերի լիակատար նիստին անհրաժեշտ նկատուած էր «վճռական պայքար յայտարարել մեր կեանքում տեղ գտած բոլոր կարգի թերութիւնների դէմ, որոնք դարձեր են սոցիալական չարիք»: Հայաստանի Գրող – ներու Միութեան կուսակցական կազմակերպութեան ժողովին դրաժէտներ պատրաստակամութիւն յայտնած են կուսակցութեան կոչքին կենալ այն պայքարին մէջ, որ «ուղղուած է չորթումը, կաշառակերութիւնը, սպեկուլիւկան, զողութիւնը, պատարտութիւնը, ձրիակերութիւնը եւ այլ կարգի չարիքները արմատախիլ անելու նպատակին»:

«Գրական Թերթ»ը (Յունուար 17) վերյիչեալ ծանօթագրութիւններէն եռք լոյս ընծայած է «Զարիքը չարիք է ծնում» խորագրին տակ «երկիւղութիւն» մը բարկէն Վարդանեանի, որ Երեւանի Սովետական չրջանի կուսակցական կոմիտէի քարտուղարն է եւ դրաժէտ Զորի Բալայեանի միջեւ:

Բ. Վարդանեան նախ ընդդծած է, թէ չատ կարճ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին, մէկ սերունդի մը աչքին առջեւ, ծնունդ առած են բազմաթիւ նոր սովորութիւններ կամ աւելի ճիշդ՝ հին սովորութիւնները նոր ձեւով մեկնաբանելու երեւոյթը: Եւ, իրրեւ օրինակ, յիչատակած է հարսնիքն ու թաղումը, որոնք ներկայիս զարձած են «քաղքենիական ցուցադրութիւններ»: «Մեզանում, դիտել տուած է ան, տարեկան տեղի է ունենում աւելի քան քսան հազար հարսանիք: Ինչ խօսք, դա մեզ համար մեծ ուրախութիւն է: Բայց անհրաժեշտութիւն կա՞յ, արդեօք, որ քաղքենիական մոլուցքով չտայլօրէն ցուցադրուեն հարստութիւնն ու չքեղութիւնը: ... Իսկապէս, ամէն մի հարսանիքի ժամանակ մօրթուում է մէկ կամ երկու կով, պատրաստւում են զանազան խորտիկները, բարիքներից պայթում են ռեստանները: Այսքանից յետոյ ո՞վ կը համարձակուի ասել, որ հարսանիքը, անձնական մասնաւոր գործ է: Ո՞վ կարող ասել, որ մենք իրաւունք ունենք թէկուզ սեփական փողով գնած հացը աղբանոց չպրտելու: Հաշուրաւած է, որ ամէն մի հարսանիք տիրոջ վրայ, մէջին հաշուով, նստում է հինգ հազար ռուբլի, երբեմն նոյնիսկ աւելի: Դա աւելին է, քան արժէ ժամանակակից երկու սենեկանոց բնակարանը, որի կարիքն այնքա՜ն ունեն նորապսակ զոյգերը»: Բ. Վարդանեան ընդդծած է, թէ ինչ ո՛չ թէ դէմ է հարսնիքին, այլ այսպէս կոչուած քաղքենիական ցուցադրութեան, որ իր յայտ կուգայ հարսնիքներու առթիւ:

Բ. Վարդանեան այլ երեւոյթ մըն ալ իրրեւ օրինակ յիչատակած է. «Ինչո՞ւ ենք մենք վերածել այսօր մեր դերեզմանոցները: Կը ներէք, հարստութեան նոյն քաղքենիական ցուցադրութեան»:

— Ես կը կարծեմ, պատասխանած է դրագէտ Զ. Բալայեան, որ ամէն մարդու պարտականութիւնն է տապանաքար մը դնել իր մտերիմին, սիրելիին գերեզմանին վրայ: Ես ալ կը կարծեմ, բայց է Վարդանեան, եւ երբեք չեմ պնդեր, որ փոխուին ժողովրդական աւանդութիւնները, բայց տեսէք, թէ ինչ տեղի կ'ունենայ: «Դա, ինչպէս յայտնի է, նուրբ գործ է, դուցէ այդ պատճառով էլ մենք չենք միջամտում դրան, թոյլ տալով, որ, ուզդակի ասենք, մի խումբ խարդախներ ստեղծեն ինչ–որ զազանի սենդիկա, որը բառացիօրէն չարաչահում է մարդկանց վիշտը: Բոլորս էլ քաջ դիտենք, որ մարմարի թանկարժէք սալերը չեն կարող առանձին մարդկանց սեփականութիւնը լինել, բայց արի տես, դրանք վաճառում են հէնց անհատ մարդիկ: Սպեկուլեացիան այնպիսի ծայր առաիճան այլանդակ ձեւեր է ընդունել, որ արդէն դերեզմանների վրայից են զողացնում տապանաքարերը»:

Բալայեան համաձայն գտնուած է Վարդանեանի հետ եւ ընդդծած է, թէ «այսօրուայ մեր ամենագլխաւոր թշնամին սպեկուլացիան է»: Այսուհանդերձ այն միտքը յայտնած է, թէ իրենց անտարբեր կեցուածքով անուղղակի կը քաջալերեն չահագիտութիւնը: Մի՞թէ մեր աչքին առջեւ, մեր լուռ համաձայնութեամբ, փողոցներու մէջ չեն վերադառնում պետական ձմերուկը, խնձորը, մանտարինը, որոնք յետոյ տարբեր գիներով կը ծախուին զանազան վայրերու մէջ: Մի՞թէ մեր ներկայութեամբ չեն կինօթատրոն-ների դրամարկղների (կիչէ) դիմաց ստեղծւում արհեստական հերթեր, որպէսզի խառնաչփոթութեան մէջ դրամի մանրը չվերադարձուի: Մի՞թէ մենք չենք տեսնում, որ թերաչափւում է ատոմքենայի պենդինը, թերակչռւում են մնջթամթերքները»: Եւ այս ամէնը կը կատարուին «լրիւրշաւարի, դէմքի լիակատարութեամբ, քո նկատմամբ ունեցած չարակամութեամբ»: Մենք արդէն վարժուած ենք լսել, աւելցուցած է Բալայեան այս ձեւի խօսքեր՝ «Լաւ, գրողի ծոցը, թող մանրը չտան, բայց գոնէ կարմրելով, ամաչելով չտան, թէ չէ հայհոյում էլ են»: Դա նշանակում է, որ մենք կուրօրէն հաշտուել ենք ապօրինութեան հետ եւ հիմա էլ յանդգնօրէն խնդրում ենք պահպանել տարրական կարգուկանոնը: Հաշտուել ենք: Եւ լռում ենք, համբերում, չենք պայքարում, մտածում ենք, որ այդ ահաւոր չարիքի դէմ ով ուզում է թող պայքարի, միայն թէ մենք չխառնուենք: Հաշտւում ենք եւ չի բերան բառականացեր էին տարաձայնութիւններ ընելով օդին մէջ, ամէնուն ուղղուած խօսքեր նետելով փորձի համար արձակուած հրթիռներու պէս. բայց յետոյ, կամաց – կամաց, այդ ակնարկութիւններն աւելի որոշ, աւելի չեչտակի ուղղութիւն մը առած էին: Նոյնիսկ քանի մը անհամբերներ իրենց սա ու սա սակ խօսքեր կ'ուղղէին առաուն վակոնին մէջ՝ չուկայ գացած առեններին կամ կիրակի գերեզմանները, պատարագէն ետքը, եկեղեցիին խորհրդարանը:

— Սահակ էֆէնտի, ժամերնիս ալ չորհքով նորոգութեան մը պէտք ունի, դուք ալ հիմա պեղացի կը համարուիք, մեղի միջոց մը ցոյց տուէք...

— Սահակ էֆէնտի իր պարտականութիւնը ճանչցող մարդ է, ամէն բան իր կարգին, եկեղեցիէն առաջ սա գերեզմանատան պատերը կան...

— Մեռելները ձգենք եւ ողջերով զբաղինք, անտեղ չէ՞, Սահակ էֆէնտի... մէյ մը հարցուցած ունի՞ք, թէ թաղին աղքատախնամին հատուածները անբաւական կուգային օգնելու համար թաղին բոլոր կարօտեալներուն: Սահակ էֆէնտին քանի՜ լոյնաբերան ու առատաձեռն բացառմով մը կրնար այդ ամէնքը կարգի բերել:

Սահակ էֆէնտի պեղը հատատուէն քիչ ժամանակ եռքը սկսաւ կռահել իր վրայ դրուած յոյսերը: Գեղացիները առմազասպ Ոսկեան, եւ հիմա ալ կոքսնցուցինք Աբբահայր Գերապայծառ Հապոզեանը, որ իր հասուն տարիքին պատճառաւ իր կարեւոր վանական պաշտօնը զիջած էր իր յաջորդին: 1929էն եռք քանի մը անգամ եւս հանդիպեցայ իրեն, վայելելով իր բարեհամբոյր, ազնուական ընդունելութիւնը: "

Ժամանակակից քիչ եկեղեցականներու հանդիպած եմ որ ողբացեալ Հապոզեան Աբրահօր նման իրենց պաշտօնին արժանաւոր ըլլան իրապէս: Ներկայանալի. եւ վայելուչ էր իրրեւ բարձրաստիճան կրօնաւոր, ջերմ ընդունելութեամբ, անկեղծ ուրախութեամբ առլցուն՝ իրապէս դրաւիչ: Միշտ համոզմամբ հպարտ էր Հայու – թեամբ, լուրջ դիտական ըմբռնմամբ ատիկա արժեւորող: Հակառակ իր պիտան եւ եկեղեցական բարձր աստիճանին, դնահատելի համեստութեան մարմնա – ցումն էր: Տարակոյս չկայ որ Վիէննական Մխիթարեանները, յանձին Հապոզեան Աբրահօր, խիստ մեծ կորուստ ունեցան, մանաւանդ երբ այսօր այնքան նուազած են իրենց երբեմնի խիտ ու բարձրահասակ չարքերը, անողոք մահուան մանգաղով: Մենք ի խորոց սրտի ողբակից ենք այս մեծ կորուստին համար:

Ջարմանալիօրէն ան հետեւ մնաց ցուցական ելոյթներէ: Երբեք չերեւցաւ չոզչողուն եւ սակայն մեծ մասով անամէջ եւ անարժէք հանդիսութեանց եւ հաւաքոյթներու մէջ, որոնց համար «Հոդի» կուտայ մեր յարանուանութեան ճնչիչ մեծամասնութիւնը: Նոյնիսկ որեւէ առթիւ իր լուսանկարին հրապարակութիւնը չեմ յիշեր, բան մը՝ որ ճիշդ հակոտնեան է մեր կարգ մը եկեղեցականներու ըրածին:

Մեսրոպ Արքեպիսկոպոս 1887ին ծնած է Խոտորջուր (Տայք): Հասուն տարիքի մէջ կը մեկնի մեզմէ: Կէս դարու վաստակաւոր բեղուն կեանք մը նուիրած է Հայութեան, որուն սակայն մեծ մասով անծանօթ կը մնան իր աղդակիցները: Անծանօթ մնալու այս իրողութեան «մեղքը» անտարակոյս Աբրահայր Հապոզեանինը չէ. ան առանց «փողի եւ թմբուկի» կատարած է իր անուրանալիօրէն դնահատելի մեծ վաստակը: Մե՛ղք անոնց, որոնք կրնային գինք ճանչնալ, գինք վայելել, իրմով իրենց կեանքը հարստացնել, եւ սակայն չճանչցան, գինքը չդտան: Ի՜նչ սքանչելի ուսուցիչ եւ դաստիարակ կրնար ըլլալ ան մեզմէ չատ – րուն, եկեղեցական թէ աշխարհական...

Սրտաբեկ կը վերջացնեմ այս քանի մը դոյդոյն տողերը՝ զդալով անկարողութիւնս, պարտ ու պատշաճ ձեւով ներկայացնելու այս օրինակելի առաքինութեամբ, իրա – պէս նուիրեալ հայ եկեղեցականը. այս համեստ՝ սակայն իսկական հայ գիտնականը, արժանաւոր անգամ՝ հայ ճշմարիտ կաճառին, մեր գերագոյն Սկաղե – միային:

Այսպէս գիտապատ, հատի՛կ – հատիկ կ'իյնան մեր ալեւոր ոսկվիրաները:

Ց. ՓԻՒՐՏԵԱՆ

Ա.ԶԳԱՅԻՆ

ԲԱՐԵՐԱՐ

(Երգիծական վէպ ազգային կեանքէ)

Ա.

Մ. գիւղի խաղաղիկ հայ բնակիչներուն համար մեծ դէպք մը համարուեցաւ, երբ Սահակ էֆէնտի Կաչուտէրեան, բժիչկ – ներու խորհուրդով, Բերայէն հոն փոխադրուեցաւ ընտանիքով:

Սահակ էֆէնտին ծանօթ դէմք մըն էր Կ. Պոլսո Հայերուն մէջ: Վաճառական, թաղական եւ դաստատանական խոր – հուրդներու անդամ, յանձնաժողովներու կը մասնակցէր, մասնախումբերու խորհուրդ կուտար, ծանօթ անձնաւորութեանց յուզարկաւորութեան թափօրին կը հետեւէր, փոխան ծաղկեփունջի կամ Ջարկի այցելութեանց նուէրներ կ'ընէր Ազգային հիւանդանոցին, վերջապէս իր անունը ամիսը քանի մը անգամ կ'երեւար «Ազգային լուրեր»ու մէջ:

Յիսուն տարեկանի մօտ, ալեխառն մօրուքով, բարձրահասակ մարդ մը, կամ աւելի ճիշդը, անձնաւորութիւն մըն էր Սահակ էֆէնտին: Ամուսնացած էր ամէն պարտաճանաչ մարդու պէս եւ չորս զաւակ ունէր, ինչ որ կ'ապացուցանէր ամուսնական պարտականութեան մասին իր տածած խորին պատկառանքը: Սահակ էֆէնտին անոյշ լեզուի, խաղաղ համո – զումներու տէր, ընթացիկ բարոյականով մարդ մըն էր, որ տարիներէ ի վեր կը տառապէր աղիքի ու լեարդի հիւանդութենէ մը, զոր բժիչկները՝ յետ երկար ու բազմակերպ դարմանումներու, ոչ մահացու, բայց անբուժելի հռչակած էին եւ խորհուրդ տուած իրեն, որ Բերայէն մեկնի եւ վերջնականապէս հատատուի Մ. գիւղը, որուն օդը կրնար չամբացնել հիւանդութեան ընթացքը եւ մեղմել տառապութիւնը:

Գիւղացիները օրերով խօսեցան այդ տեղափոխութեան վրայ: Պարծանքով դիտել տուին իրարու գեղին առողջարար օդը, յետոյ մտածեցին, թէ Սահակ էֆէնտիի պէս մէկու մը ներկայութիւնը նոր զարկ մը պիտի տար իրենց դպրոցին ու եկեղեցիին եւ թէ բախտ մըն էր, որ այդպիսի մարդ մը լեարդի հիւանդութեան մատնուած էր:

— Նախախնամութեան մտքը կայ այդ լեարդին մէջ, — ըսած էր դպրոցին տնօրէնը, որ արդէն վարժարանի պիւտճէին վրայ կարեւոր յաւելում մը կ'երազէր, չնորհիւ նորեկ հարուստին:

Սահակ էֆէնտին առաջին օրէն յարդանքով մը պաշարուեցաւ ամէնուն կողմէ: Եկեղեցին, ծովեզերեայ սրճարան – ները կամ փողոցը, ամէն մարդ կը մրցէր աւելի մեծարանք ու պատիւ ընծայելու իրեն, որ չափազանց կը զդացուէր անձին նկատմամբ արտայայտուած այս համակրական յոյցերէն:

Գիւղացիներուն այս ընթացքը սակայն, ինչպէս վերը զդացուցինք, անչահախնդիր չէր ներքնապէս: Սահակ էֆէնտին հարբսուտութեան տէր էր, ազգային գործերով կը հետաքրքրուէր եւ ապահ մէկու մը համբաւը չունէր: Իրեն արտակարգ պատիւ – ներ ընծայելով կ'ուզէին անձնասիրութիւնը զդուել եւ ի նպաստ իրենց թաղին նիւթապէս օգտուիլ իրմէ: Գեղին ժամը նորոգութեան կարօտ էր. դպրոցի չէնքը խեղճ ու կրակ, գրեթէ քայքայուած վիճակի մէջ էր, գերեզմանատան պատերը փլած էին վերջին մեծ երկրաշարժէն ի վեր եւ Աղքատախնամին հատուածները անբաւական կուգային օգնելու համար թաղին բոլոր կարօտեալներուն: Սահակ էֆէնտին քանի՜ լոյնաբերան ու առատաձեռն բացառմով մը կրնար այդ ամէնքը կարգի բերել:

Սահակ էֆէնտի գեղը հատատուէն քիչ ժամանակ եռքը սկսաւ կռահել իր վրայ դրուած յոյսերը: Գեղացիները առ–

(1 – Շար.)

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ - ԳԱՂՈՒԹ

ԼԻԲԱՆԱՆ.— Մեծ եղեռնի Վաթսուն – ամեակի Ոգեկոչման Լիբանանի Համազ – գային Մարմինը իր առաջին հաղորդա – գրութեամբ կոչ ուղղած է զաղութին հայ հասարակութեան եւ, ի մասնաւորի, բո– լոր միութիւններուն (ուսանողական, մը– չակութային, հայրենակցական, մարզա– կան եւայլն), արուեստագէտներուն, տը– պագրական հաստատութիւններուն, որ Մեծ Եղեռնի 60ամեակին նուիրուած բո– լոր ձեռնարկները ենթարկեն Լիբանանի Համազգային Մարմնի հաւանութեան:

Ի մաի ունենալով Մեծ Եղեռնի 60ամ– եակի բացառիկ հանգամանքը, ընկերա– կան խրախճանքի բնոյթ կրող ձեռնարկ – ները նկատած է անպատեհ ամբողջ Ապրիլ ամսուան ընթացքին:

×

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ.— Յունուար 22ին, «Ա– րարատ» ակումբին մէջ, Աթէնք, տեղի ունեցած է մամլոյ ասուլիսը՝ Եղեռնի Ոգեկոչումներու Յունաստանի Համազգա– յին Մարմնին: Ներկայ գտնուած են «Ա– զատ Օր» օրաթերթի եւ «Նոր Աշխարհ» շաբաթաթերթի ներկայացուցիչները: Մամլոյ ասուլիսին նպատակը եղած է, հայ թերթերու ներկայացուցիչներուն տե– ղեկացնել կատարուած եւ կատարուելիք աշխատանքները:

Թերթերու թղթակիցները տեղեկացած են ի մէջ այլոց, թէ Համազգային Մար– մինը կազմած է յանձնախումբեր Եղեռնի 60ամեակի ծրագիրը չարժման մէջ դնե– լու համար:

Կազմուած յանձնախումբերը հետե – եալներն են.

ՅԱՐԱԲԵՐԱԿԱՆԸ, ձեռնարկներու յարա– բերական աշխատանքները իրագործելու համար: ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆԸ, որ պարտակա– նութիւնը ունի ամբագրելու յունարէն թէ հայերէն 60ամեակի վերաբերեալ բոլոր գրութիւնները: ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆԸ, որ ոգեկոչումներու ծիրին մէջ ընկղղ դեղար– ուեստական աշխատանքներու պարտակա– նութիւնը ստանձնած է եւ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆԸ, որ ձեռնարկներու նիւթական պահանջները պիտի ապահովէ:

Համազգային Մարմինը գոհունակու – թեամբ հաղորդած է, թէ իր նախապատ– րաստական ծրագիրներուն եւ աշխատանք– ներուն մէջ ոչ մէկ դժուարութեան հան– դիպած է, թէ բոլոր յանձնախումբերը մեծ մասով բաղկացած երիտասարդներէ ձեռնհասօրէն լծուած են աշխատանքի:

×

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ.— Եղեռնի 60ամեակի Միացեալ Ցանձնախումբը, Պոսթըն, պաշ– տօնական դեկոյցով մը հաղորդած է, թէ կազմուած ու արդէն իսկ գործի ձեռնար– կած են Շրջանային Ցանձնախումբեր Նիւ Եորքի, Նիւ Ճըրզիի, Նիւ Ինկլընտ, Տիթ– րոյթի, Շիքակոյի, Հարթֆըրտ–Նիւ Պրի– թըն–Սփրինկֆիլտի շրջաններուն մէջ եւ Քանատա: Առնցմէ զատ ենթայանձնա – խումբեր կազմուած են գլխաւոր բոլոր քաղաքներու մէջ:

— Որոշուած է Ապրիլ 24ին համաժո – ղովրդային ցոյց եւ քաղաքական բնոյթ ունեցող հրապարակային հաւաքոյթ մը կազմակերպել Նիւ Եորքի մէջ: Ցոյցեր, հրապարակային հաւաքոյթներ եւ ոգե – կոչումի երեկոյթներ պիտի կազմակեր – պուին Մ. Նահանգներու եւ Քանատայի գլխաւոր բոլոր քաղաքներուն մէջ:

— Ցուշագիրներ պիտի ներկայացուին Մ. Նահանգներու եւ Քանատայի պատկան իշխանութեանց, պետական անձնաւորու – թեանց:

— Պիտի պատրաստուին փաստական տուեալներու եւ վաւերագիրներու վրայ հիմնուած դրքոյկներ եւ թռուցիկներ, ցրուելու կամ տրամադրելու համար բո– լոր այն հաստատութեանց եւ անհատ – ներուն, որոնք պէտք է լուսաբանուին ըմբռնելու համար Հայոց վրայ ի գործ դրուած աննախընթաց սպանդին քաղա – քական նպատակները եւ, մանաւանդ, զո– րավիգ կանգնելու համար ազգային – քա– զական մեր բոլոր պահանջներուն:

ՀԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՆՀԵՏԱՁՈՂ ԱՐԺԷՔՆԵՐ

ՕՐ. ՆՈՒԱՐԴ ԹԱՎՈՒՔՃԵԱՆ

(Հիւանդապահուհի)

— o —

ՆԻՍ.— Յունուար 20ին Նիսի մէջ հոգին յանձնեցինք հիւանդապահուհի Օրիորդ Նուարդ Թաւուքճեանը:

Օր. Նուարդ հայ եւ ֆրանսական չըր– ջանակներու մէջ մեծապէս սիրուած ու յարգուած էր բոլորէն, եւ իրը խղճամիտ, անձնուէր ու զոհաւոր բուժքոյր, կը մարմ– նաւորէր տիպար հիւանդապահուհին իսկ: Տիպար, որուն այնքան պէտք ունի ներ– կայիս ընկերութիւնը:

Պոլսոյ Ազգ. Հիւանդանոցին մէջ, վի– րաբուժապետ Տոքթ. Պ. Մանուէլեանի մօտ սորվելէ վերջ իր արուեստին հիմնա– կան պիտեւիքները, Ֆրանսա գալով կա– տարելագործած էր զանոնք, արժանանա– լով պետական բարձրագոյն վկայականի ու ապա աւելի քան քառորդ դար աշխա– տած՝ Նիսի Պէլվէտէռ զարմանատան մէջ, վիրաբուժապետ Փրոֆ. Պառայալի իրը օգնական:

Քաղաքական, անտեսական, գիտական ու գեղարուեստական աշխարհէն բազմա– թիւ կարեւոր անձնաւորութիւններ օգ – տուած էին իր խնամքներէն ու գիտցած արտայայտել իրենց գնահատանքը զըր– ուատասէից դէրերով, զորս Օր. Նուարդ խնամքով կը պահէր իրը իրական վկա– յական: Քիչ չէ թիւը նաեւ Նիսի եւ չըր– ջակայքի Հայերուն, որոնք օգտուած էին իր ճարտար խնամքներէն, այլեւայլ ա– ռիթներով:

Միշտ հաճոյակատար, միշտ սիրալիր եւ միշտ դուրգուրոտ, գաղտնիքը ունէր թեթեւցնելու տառապանքը իր հիւանդ – ներուն, կարծես անոնց հետ բաժնելով ա– մէն ցաւ: Մ՚յդ եղաւ արդեօք պատճառը իր կանխահաս հիւծումին: Ո՛վ գիտէ: Սա որոշ է թէ հիւանդացաւ շատ կանու– խէն եւ կէս–հիւանդ վիճակի մը մէջ էր որ չարունակեց աշխատիլ, ժպտերես դի– մադրելով իր ներքին տառապանքին ու ծածկելով զայն բոլորէն:

«Տանջուէ՛ միեւնակ
Մէջդ պահէ՛ յար, արհաւիրքը ցաւերուդ»

լսած էր բանաստեղծը: Տանջուեցաւ մին մինակ, ու օր մըն ալ լսեցինք որ յանէա հրաժեշտ տուած էր կեանքին:

Լսեցինք, ու ինչպէս սովոր է նման պարագաներու, հաւաքուելով եկեղեցին իր դագաղին չուրջ իրը սգակիր, հարց տուինք բոլորս ալ մենք մեզի, թէ մեր կարելին կրցա՞ծ էինք ընել մինչ, վոքր ինչ թեթեւցնելու համար իր տառապալից կեանքը:

Շատ մը Հայերու կարդին, եկեղեցի վուխցած էին իր ֆրանսացի պաշտօնա– կիցներէն չատեր, որոնք երկիւղածու – թեամբ հետեւեցան արարողութիւններուն եւ լսեցին Նիսի հոգեւոր հովիւ Տարօն Վարդապետ ճէրճճեանի յուզիչ դամբա – նականը, որով Հայր Սուրբը դրուատեց ու վեր հանեց հանգուցեալին բարեմաս– նութիւնները բոլոր:

Այսուհանդերձ, յուղարկաւորներու վոքր թիւ մը հաւատարմութիւնը ցոյց տուաւ մինչեւ գերեզմանատուն հետեւե– լու, ուր հէք Նուարդը հողին յանձնուե– ցաւ առանց աղօթքի ու առանց թաղման կարգի, նախօրօք կատարուած սխալ կարգադրութիւններու հետեւանքով: Հա– պիւ թէ անձանօթ տիկին մը համարձա – կութիւնը ունեցաւ ֆրանսերէն Հայր Մեր մը արտասանելու, զոր մտովի կրկնեցինք հայերէն, գրագէտին հետ աւազելով. «Քու Հայր Մե՛րդ, մարի՛դ···»:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

դառնում յանցագործութեան մասնակից»: Իր խօսքը չարունակելով ան դիտել ըր– ած է, թէ «չարաչահման ամենատհաւոր կողմն այն է, որ որոշ «գործիչներ», օգ– տուելով իրենց պաշտօններից, ձեռնար– կում են զանազան չահաւէտ մեքենայու– թիւններ, մեծ վնաս հասցնելով Պետու– թեանը»:

Շահադիտական գործառնութիւնները, զրամ դիզելու մոլուցքը եւայլն բացատա– կան դեր կը կատարեն նորահասներու նկարագրին վրայ, դիտել տուած է Վար– դանեան ցայտուն օրինակ մը բերելով՝ «Վերջին ժամն աւարտում է, եւ գալոցի բակում առաջանում է աւտոչարասիւն: Դրանում կարծես ոչ մի գնատապարտելի բան չկայ: Եթէ մարդը սեփական մեքե– նայ (ինքնաչարժ) ունի, ինչո՞ւ իր երե– խային չառնի տուն: Բայց այստեղ բանն այլ է: Ուսուցիչները մեզ պատմել են, որ երեխաները լաւ իմանալով նրանց, ովքեր մեքենայով են գնում–գալիս, յաճախ յանդիմանում են իրենց ծնողներին, որ իրենց հայրերը աշխատում են որպէս լիւ– ժեներ կամ կոնտորուկտոր եւ ոչ թէ մասնաճառ կամ խանութի վարիչ: Երե – խաները ամէն ինչ տեսնող են: Նրանք չեն կարող չնկատել, որ մեքենայով իրենց պատկների եռեւից եկած քառասուն հո– գուց երեսունը առեւտրի աշխատողներ են»: Վարդանեան ապա հարց տուած է, թէ «ժամանակը չէ՞ արդեօք, որ օրէնքի խստութեամբ հաշիւ պահանջուի նման մարդկանցից, թէ որտեղի՞ց է նրանց եկամտի եւ ծախսերի այդ ակնյայտ տար– բերութիւնը: Անցել են այն ժամանակնե– րը, երբ ոմանք ամէն քայլափոխի վկա – յակոչում էին հարուստ տատիկի թողած ոսկին կամ բարի քեռու նուիրած ագա – մանդները: Մեզանում բաւական չատա– գել են այն երջանիկ «ժառանգները», ո– րոնք, խօսքերը մէկ արած, տեղաւոր – ւում են խանութներում, պենզակայան – ներում, աւտոտեխնիկաներում: Այս իմաս– տով, մեզ յուզում է յատկապէս երիտա– սարդների մօտ նկատուող մի միտում. սոանալով բժշկի դիպլոմ, չատերը ձըգ– տում են անպայման վիրաբոյժ դառնալ: Պատահականութի՞ւն է սա: Կարծում եմ, ոչ: Ուսումնասիրելով բժիշկների կաչա – ռակերութեան գործերը, մենք տեսնում ենք, որ մեր բարոյականութեան նորմերի աւելի յաճախակի խախտողները վիրա – բոյժներն են...»:

Բալայեան.— «Այո՛, դժբախտաբար· հասարակական կարծիքը բաւական ճիշդ է գնահատում առողջապահութեան սիս– տեմում տիրող վիճակը, նկատի ունենա– լով առաջին հերթին այնպիսի մի ահաւոր չարիք, ինչպիսին կաշառակերութիւնն է», երբ ձրի բուժման դրութիւնը հաստատ – ուած է երկրին մէջ:

«Երկիսօսութեան» վերջին հարցերէն մէ– կը եղած է զրպարտութիւններու, անհիմն բողոքներու, անստորագիր նամակներով ասոր անոր դէմ դաւելու ընդհանրացած երեւոյթը:

Վարդանեան դիտել տուած է, թէ «ան– ստորագիր նամակները, անհիմն բողոք – ները, զրպարտութիւնները յատկապէս վերջին տարիներին մեր Հանրապետու – թեան համար իսկական չարիք են դար– ձել» եւ աւելցուցած է, թէ պատասխա– նատու պաշտօն վարած տարիներուն Մոս– կուայի մէջ «ես յաճախ էի կարմրում, երբ մեզ Մոսկուայում ցոյց էին տալիս ազիւսակներ, ուր մենք բողոքողների գծով ընթանում էինք «առաջատարների» չարքում»:

Նման քայլերու դիմողները պէտք է պատժուին օրէնքի որամադրութիւնե – րուն համաձայն, ընդգծած են Վարդան– եան եւ Բալայեան:

ԳԱՂՀԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (37)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Ը.

ԹԻԻ 2 ԲԱՆՏԱՆԱԻԸ

— Անշո՛ւշտ: Աչքն օր կը տեսնես գայն, բայց չես սիրեր: Ես դիտեցի այս բա– նը: Սակայն երբեք քեզի չարիք մը ըրած չունի. եւ մանաւանդ կ՚երդնում որ եր– բեք անախորժ խօսք մը ըսած չէ քեզի.

Պէնեդէթթօ պարզամտութեամբ կը փնռռէր յիշողութեանը մէջ:

Աչխատութեան տարեն կամ բանտա – նապետն վրայ ամէնէն յաճախ մօտը գըտ– նուղ կալանաւորներէն չատերուն անու– նը տուաւ:

Սանոէլմ իր գուարթ ծիծաղը ձեռք ա– ռած էր:

— Առանցմէ ո՛չ մէկն է, ըսաւ: Ա՛հ, մտիկ ըրէ, հոս ըլլալէս ի վեր այնքան դէշ վարուեցար հետս որ, չեմ համար – ձակիր անունը տալ քեզի:

— Կը վախնա՞ք ուրեմն որ ձեզ մատ – նեմ.

—Է՛հ, ո՞վ գիտէ.

Պէնեդէթթօ ուժգին չարժում մը ըրաւ:

— Ձեզ մատնե՛լ բայց լա՛ւ հասկցէք ըսածս: Ես հոս մահուընէ վախցած – գոյն տառապանքներ կը քաչեմ: Փախ – չե՛լ. բայց ալ ձեռքս կուտայի ազատ ըլ– լալու համար. ո՛հ ,մանաւանդ որոշեալ թուականի մը առկից դուրս ելլելու հա– մար.

Վա՛յ կրնա՞նք այդ թուականը գիտ – նալ.

— Փետրուար 24ի երեկոյին Թիարանէն դուրս պէտք է ըլլամ.

Պէտք է. ահա կարուկ խօսք մը:

— Բաւերուն վրայ չհապաղինք. գուք ձեր յատակագիծն ունիք, ես ալ իմս: Եթէ Փետրուար 24ին, քնանալու ժամէն առաջ ազատ ըլլամ .այն ատեն.

— Վե՛րջը:

Պէնեդէթթօ, որ պիտի խօսէր, յանկարծ լռեց, յետոյ.

Ես ինչէ՞ն գիտնամ որ դուք զիս պիտի չմատնէք:

— Մտի՛կ ըրէ, Պէնեդէթթօ ,ըսաւ միւ– սը: Հինգ վայրկեանէն հանդստեան մի – ջոցը պիտի լմննայ եւ պէտք պիտի ըլլայ աչխատութեան սկսիլ: Այս վայրկեանիս առանձին եւ ամէն անխորհրդապահութի– նէ ազատ ըլլալու բարեբախտութիւնն ու– նինք: Ուրեմն խօսքս մի՝ ընդմիջէք: Քեզ ըսելիքս բացարձակ եւ կատարեալ ճըշ– մարտութիւն է···: Ես երդում չեմ ը – նէր··· մեր մէջ բնաւ արժէք մը չունի ա– սիկա: Եթէ ուզեմ կը լսե՞ս եթէ ու – զեմ, ճիշդ ընտրած ժամուդ եւ վայրկեա– նիդ կրնաս ազատ ըլլալ···

Պէնեդէթթօ ազազակ մը արձակեց.

— Լռէ՛··· հիմա պիտի ասիկա: Եթէ այս իրիկուն ուզես փախչիլ անկարելի է կ՚ըսեմ քեզ: Բայց Փետրուար 15էն ետ– քը, 20ին, 22ին.

— Լաւ, 24ին··· ոչ առաջ, ոչ ետքը···

— Լաւ, 24ին կրնամ քեզ ասկից դուրս հանել··· բայց իմ պայմաններս կը պը– նեմ···

— Ինչ որ ալ ըլլան կ՚ընդունիմ···

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Թիւրեմեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան այս Կիրակի առաւօտ Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին իրենց մօր՝

ԷԼԻԶ ՄԻՐԻՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Նուարդ Բապուճեան իր ամուսնոյն Սամուէլ Բապուճեանի մահուան 9րդ տարելիցին եւ իր աղջկան Սոնիա Բապուճեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ կը նուիրէ 100 Ֆր. Թուրքիոյ հայ գաղթականներուն, 100 Որբերու Օգն. Մարմնին եւ 50 Դպրոցասէրին։

(Ստանալ «Ցարագ»էն)։

×

Վալանէն Պայընտրեան ընտանիքը հանդուցեալ Լեւոն Պայընտրեանի մահուան առիթով (Սէնթ Էթիէն) 50 Ֆր. կը նուիրէ «Ցարագ»ի բարգաւաճման։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը եւ ընկերուհիները իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկերուհի Պ. Մամուրեանի, զաւակներուն և ազգականներուն Յակոբ Մամուրեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

Այս տխուր առթիւ մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Մինասեանէ 300 Ֆ., Տէր եւ Տիկ. Քէվէնէկեանէ 100, Տէր եւ Տիկին Յովակիմեանէ 50, Տէր եւ Տիկին Ամէմեանէ 50։

×

Ալֆորվիլի Կապ. Խաչի վարչութիւնը ցաւակցութիւններ կը յայտնէ այրի Տիկին Ամեանի, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Շամոյեանի, Տէր եւ Տիկին Ամեանի իրենց մահուանոյն եւ հօր՝ Պ. Ամեանի մահուան առթիւ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Առնուվիլէն Տէր եւ Տիկին Յակոբեան եւ զաւակները իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Աւետիսեան ընտանիքին վարդան Աւետիսեանի մահուան տխուր առթիւ, եւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 50 Ֆր. «Ցարագ»ի, 30 Ֆր. Առնուվիլի Կապ. Խաչի, 30 Ֆր. Տարօն-Տուրուբերանի Հայր. Միութեան (ստա-նալ «Ցարագ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Կեդր. վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ զանազան նուէրները.—

Պուլ. Օտտոյի Կ. Խաչի մասնաճիւղէն 500 Ֆր., Հայկ Սարգիսեան 100, Տիկին Արմաղանեան իր ամուսնոյն ապաքինման համար 100, Նշան Տէրտէրեանի հոգեհանգիստին առթիւ՝ Պ. Սեպուհ Ճանիկեան 50, Արմենակ Մկրտիչեանի թաղման առթիւ՝ Պուլ. Օտտոյի Կ. Խաչ 20, Ողբ. Տիկին Աթոյեանի հոգեհանգիստին առթիւ՝ Դարբինեան ընտանիք 200, Տէրտէրեան ընտանիք 100, Պօմոնի մէջ մեռած գաղնակցականներու հոգեհանգիստին առթիւ՝ Տիկ. Մարի Պժեան 150, Ս. Ժերմէի Հայաստան խումբ 50, այրի Տիկին Դաւիթեան 50։

Հ. Ց. Դ.

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Ց. Դ. «Արծիւ» խումբի ժողովը այս Շորեքշաբթի (Փետր. 5) ժամը 20·30ին սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ԻՍԻ.— Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը Հինգշաբթի (Փետր. 6) ժամը 20·30ին Մշակոյթի տունը։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Բաֆֆի եւ Քրիստափոր խումբերու խառն ժողովը, Ուրբաթ Փետր. 7, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տունը, Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէի հրաւէրով։

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Շորեքշաբթի, Փետր. 5, առաւօտեան ժամը 10ին, Սրբոց Վարդանանց տաճարին առիթով, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի յատուկ հանդիսաւոր ժամերգութիւն։

Ցաւարտ ժամերգութեան, ժամը 11ին, տեղի կ'ունենայ Վարդանանց յիշատակին նուիրուած աշակերտական հանդիսութիւն մը։ Հրաւիրուած են Փարիզի եւ շրջանները հայկ. դպրոցներու աշակերտները։

Կոչ կ'ընենք ծնողքներուն, որպէսզի իրենց զաւակներով, այդ օր մասնակցին Վարդանանց յիշատակին նուիրուած սոյն արարողութեան եւ հանդիսութեան։

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

ՆՈՐ ԲԱՑՈՒԱԾ ՀԱՅ ՄԵԾ

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ

ՊԱԼԹԱՅԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

27, RUE BLEUE PARIS 9e

FACE AU METRO CADET

Հոն պիտի գտնէք հայկական եւ արեւելեան ամէն տեսակի ընտիր ապրանքներ, խմիչքներ, մատչելի գիներով

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻԷ ԺԱՄԸ 8ԷՆ 20

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Սեդրակ Դաւուտեանէ 100 Ֆր. իր կնոջ եւ մասնաճիւղիս ընկերուհի Աննիկ Դաւուտեանի յիշատակին։ Շնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ Տիկին Անահիտ Սարաֆեանէ 50 Ֆր.։

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Թաթուլ Ինճէեան կը նուիրեն 50 Ֆր. Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին եւ 50 Ֆր. Կարմիր Խաչին, իրենց ծնողաց անմոռանալի յիշատակին (ստանալ «Ցարագ»էն)։

×

Տէր եւ Տիկին Սողոմոն Կիւլէզեան 50 Ֆր. կը նուիրեն Փարիզի Մշակոյթի Տան։ (Ստանալ «Ցարագ»էն)։

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

14, ՍԷՆԹ–ՕՆՈՐԻՆ ՏԷ ՓԷՐԹ
(Քալվատոս)

Ծովեզերեայ կայանը կը բացուի Զատկուան ղպրոցական արձակուրդին՝

ՄԱՐՏ 23 – ԱՊՐԻԼ 5

6–14 տարեկան մանուկներու համար

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, մ5008 Փարիզ, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12 կամ հեռաձայնել 985–36–53։

ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օր. Օտէթ Ֆելլահեանի հեռ. 62–88–42 կամ Տիկին Նուարդ Տէյիրմէնճեանի հեռ. 24–65–24

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օր. Լուիզ Թուֆէնքճեանի հեռ. 50–60–85

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

Նախաձեռնութեամբ

կապոյտ Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին,

կիրակի, Փետր. 2, ժամը 15·30էն 24

կը խօսի.— ԺԻՐԱՑՐ ԴԱՏԱՒՈՐԵԱՆ

Բացառիկ աճուրդ՝
ԳԱՌԶՈՒԻ նուիրած մէկ վիմագրութիւնը (լիթօ)
Animée par l'Orchestre
LES ARMENIAN S SUNSHINE
et la participation de l'ENSEMBLE SEVAN
dans les Salons du Centre Administratif et Social, 16 Place de l'Hôtel de Ville Asnières

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄՈՒՐԱՏ – ՌԱՓԱՑԷԼԵԱՆ նախկին աշակերտաց Միութեան անդամները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրուին այս կիրակի — Փետր. 2 — ժամը 16·30ին Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանը, 26 Ռիւ Թրուայոն (Սեւր)։ Ժողովին պիտի յաջորդէ՝ ճաշ մը։

×

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ Հայր. Միութեան ժողովը երկուշաբթի Փետր. 3, ժամը 15·30ին Փարիզի Մշակոյթի Տունը, 17 Ռիւ Պլէօ։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

VOTRE AGENCE DE VOYAGES
"BRASIL-ATLANTICO"
a affreté pour vous, une Caravelle pour le match
BAYERN DE MUNICH
contre
ARARAT
Départ le 5 Mars à 14 heures
Retour le même jour à 23 heures
Prix de ce voyage :
450 Francs
Ce prix comprend :
— Le transport aérien
PARIS-MUNICH-PARIS
— *Les transferts de l'aéroport de Munich au stade et vice versa*
Dîner à bord
Pour tous renseignements et et inscriptions s'adresser à
Monsieur · EKMEKCIYAN
BRASIL ATLANTICO
1, Avenue de l'Opéra, 75001 Paris
Tél. : 260-35-13
Pour les billets d'entrée au Stade, des détails seront donnés plus tard.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Յարգանքի եւ մեծարանքի հանդիսաւոր ցերեկոյթ, նախատակ գրագիտուհի

Լ Ա Ս - Ի

(ԼՈՒԻԶԱ ԱՍԼԱՆԵԱՆ)

եղերական մահուան 30րդ տարեդարձին առթիւ, Փետր. 9, ժամը 15·30ին
MAISON DES CENTRAUX
8, Rue Jean Goujon — Paris (8e)
կը նախագահէ՝ Ա.Ի. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ
Բանախօսներ՝
Տիկին Պ. ԷԼԷԿԵԱՆ
բանաստեղծ ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔ
խօսք կ'առնէ Լասի քոյրը՝
Օր. ԱՐՇԱԼՈՑՍ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Պատշաճ գեղարուեստական բաժին
Սիրայօժար կը մասնակցին՝ Տիկիններ Իրէս Փափազեան – Պիւլպիւլեան, Նուարդ Փապուճեան, Հռիփսիմէ Վէզիրեան եւ Օր. Սոնա Վարդանեան։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է իր դպրոցին համար հետեւեալ դրամարնները.—

Պ. Արշակ Խուկոյեան իր կնոջ Անժել Խուկոյեանի մահուան առթիւ 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Զաքարիա Խուկոյեան իրենց հարսին մահուան առթիւ 50, Տէր եւ Տիկին Սուքիաս Սուքիասեան 20, այրի Տիկին Կարապետեան կը նուիրէ իր մօտանոյն՝ Զազար Կարապետեանի մահուան 3րդ տարելիցին առթիւ եւ իր քոյր ամուսնոյն Ալեքսանքեան (Տէքէն) եւ Ռաքել Յովհաննէսեանի յիշատակին 50։

×

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Սա. Թիւրեաքեանէ 150 Ֆ. իրենց սիրելի Երուանդ Ճանկէօզեանի մահուան տարելիցին առթիւ, փոխան հոգեհանգստեան պաշտօնի։

ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
2
DIMANCHE
2 FÉVRIER
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 ֆր.	Վեցամսեայ	90 ֆր.
Արտասահման	Տար. 200 ֆր.	Հատը	1 ֆր.

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·214
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — N° 13.214

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ 1974 ԻՆ

— o —

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Գ.

Թաղականներու ընտրութիւն եւ հանդիպում գոյգ կաթողիկոսներու

Թրքական իշխանութեանց չհամութիւնը ակներեւ է Հայերու հանդէպ : Դիտատնաւոր կերպով անհարկի դժուարութիւններ կը յարուցանեն ճանչնալու համար Հայոց տարրական իրաւունքները : Կ'անտեսեն ու կ'արհամարհեն Լօզանի դաշնագիրը, որ անհերեւակայելի յաղթանակ մըն էր Անդրայի կառավարութեան համար : Անպատիժ կը գործեն սանձարձակ, որովհետեւ հաշիւ պահանջող չկայ իրենցմէ : Լօզանի դաշնագիրը ստորագրող Պետութիւնները Պիղատոսի պէս իրենց ձեռքերը կը լուան եւ քաղաքական խմաստութիւն կը սեպեն օտար երկիրներու ներքին գործին չխառնուիլը :

Ահա՛ պերճախօս օրինակ մը թրքական չհամութեան : 1974 Մայիսին տեղի ունեցան Պոլսոյ եկեղեցիներու Թաղային Խորհուրդներու ընտրութիւնները : Օսմանեան տիրապետութեան օրերուն կառավարութիւնը չէր խառնուեր զուտ կրօնական – եկեղեցական հանգամանք ներկայացնող Թաղական Խորհուրդներու գործերուն : Հանրապետակա՞ն կառավարութիւնը, անտեսելով Լօզանի դաշնագրին տրամադրութիւնները, մինչամսիս կ'ըլլայ յիշեալ Խորհուրդներու ընտրութեանց, որոնք պէտք է վաւերացուին Պետութեան կողմէ : Արդ, «Պէկլիկ» կոչուած պետական հաստատութիւնները չուրջ երեք ամիս վերջ միայն սկսեր են տրուիլ· տարուոյն վերջաւորութեան կային թաղեր, որոնք դեռ չէին ստացած : Հինները գործի վրայ պէտք է մնային մինչեւ նորերուն հաստատուիլը, ինչ որ յաճախ զուտ կը բանար համայնքային եւ եկեղեցական գործերու կազմակերպումին :

Նորընտիր Թաղային Խորհուրդներու ոմանց ցանկէն դուրս ձգուած են չատ մը անուններ՝ «թաղին մէջ չեն բնակիր» պատճառաբանութեամբ : Մինչդեռ Աղգային Սահմանադրութեան 70րդ յօդուածին համաձայն «թէ՛ Պոլսոյ թաղերէն թէ գաւառներէն ուղուած երեսփոխանները հարկ չէ, որ ընտրող թաղին կամ գաւառին բնակիչներէն ըլլան, բաւական է, որ Կ· Պոլսոյ մէջ բնակին» : Մնաց որ ըստ թըրքական ներկայ օրէնքներուն, Անգարա կամ Պոլիս բնակող հայրենակից մը կրնայ գաւառական որեւէ քաղաքի մը ներկայացուիլ ընտրուիլ Ազգ· Մեծ Ժողովին համար :

×

Պատրիարքը իր Տեղեկագրին մէջ մանրամասնութիւններ կուտայ արտասահման կատարած իր շրջապտոյտին մասին, որուն նպատակն էր նիւթական օժանդակութիւն ապահովել Պատրիարքարանի մարդասիրական գործերուն : Ճամբայ ելած է Սեպտ· 3ին, ընկերակցութեամբ գաւազանակիր Օհան Քհնյ· Խաչանպուլեանի :

Առիթէն օգտուած է Հայաստանեայց եկեղեցին մեծապէս հետաքրքրող «եկեղեցական բարեկարգութեան» մասին հանդիպումներ եւ խորհրդակցութիւններ ունենալու համար մեր հոգեւորական բարձրագոյն շրջանակներուն հետ : Առաջին առթիւ անհրաժեշտ էր բառնալ երկու կաթողիկոսներուն միջեւ ստեղծուած «ծանօթ ձգտումը» :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅԱՋՈՐԴԱԿԱՆ ՀԵՐՔՈՒՄՆԵՐԷՆ ԵՏՔ

ՆԱԽԱՐԱՐԱԿԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

— o —

Դեռ 15 օր առաջ կը հերքուէր թէ Շիրաքի եւ թէ Փոնիաթովսկիի կողմէ ուղղակի յանկարծ իրականութիւն կը դառնայ : Քանի մը օր առաջ Թղթատարի նախարարը ժպիտով կ'ըսէր թէ քանի մը տարի պիտի մնայ իր նախարարութեան գլուխը, ու Ուրբաթ օր իր աթոռը տուաւ Իմար Աչիլ–Փուլտի (Դեմոկրատ կեդրոն) : Իր նախարարութիւնը կը կորսնցնէ նաեւ Սուֆլէյ (Պաշտպանութիւն) տեղը տալով Իվոն Պուրժէ (Ի· Տէ· Էռ·) :

Սուֆլէյի եւ Լըլոնի փոխարինումին ինչ բացատրութիւն ալ որ տրուի, պարզապէս չնորհազրկում է : Մէկն ու միւսը, Պաշտպանութեան թէ Թղթատարի նախարարութեանց գլուխը կրցան միայն ձախողութիւն արձանագրել : Պաշտպանութեան նոր նախարարը, իր կողքին կ'ունենայ նաեւ նոր նշանակուած անձ մը՝ Զօր· Մարսէլ Պիժար որու գլխաւոր պաշտօնն է «զինուրական վիճակով եւ ազգ· ծառայութեամբ» զբաղիլ : Նորպէր Սեկար, որ ցարդ Արտաքին Առեւտուրի ենթանախարար էր, կը դառնայ նախարար, իսկ ժան–Ֆրանսուա Տընիօ կը նշանակուի Դիւղանտառտեսութեան ենթանախարար, պաշտօն մը, որ նախապէս գոյութիւն չունէր : Ներկայիս Շիրաքի նոր դահիճը ունի 16 նախարար եւ 22 ենթանախարար :

Հանրապետութեան Նախագահը յայտարարեց այս փոփոխութեան առթիւ, «թէ ան չի նշանակեր թէ պաշտօնազրկուած նախարարները ձախողած են այլ թէ այս որոշումներու նպատակն է կառավարութիւնը յարմարցնել կարգ մը պարտակա–նութեանց եւ պայմաններու» :

Քանի մը տողով

ԹՈՒՐՔԻԱ « սկզբունքով » կ'ընդունի յունական առաջարկը Լա Հէյի Միջազգային Ատեանին առջեւ տանելու Եգէականի տարակարծութիւնը բայց ատիկա պատճառ չի նկատեր որ իր քարիւղային հետազօտութիւնները դադրեցնէ Փեթրուարին : Հալքի պարագլուխը սակայն, Էճեվիտ, ճշդած է թէ նախքան Լա Հէյ երթալը պէտք է յստակ կերպով ճշդել տարակարծութեան կէտերը չհակիրճ երկիրներու միջեւ, ուրեմն նախ երկու երկիրները պէտք է բանակցին, ապա ձախողութեան պարագային, Լա Հէյ երթան :

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունուար 27–28)

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Հայֆիլհարմոնիայի մեծ դահլիճին մէջ Երեւանցի արուեստասէրներ հետաքրքրական նուագահանդէսի մը ներկայ գըտնուած են : Առաջին ազամ ըլլալով Յուրթակով եւ երգչուհով յայտագիր մը ներկայացուած է : Զուրթակահարուհի Անահիտ Ցիցիկեան եւ երիտասարդ երգչուհի Արթիւր Ադամեան նուագած են Վիվալտիի քոնչերթօն եւ Պախի սոնաթը ու էրիք Ցարուրթիւնեանի, Եղուարդ Բաղդասարեանի երեք ստեղծագործութիւն – ները :

Նուագահանդէսը, որ ուղղակի հեռաձայնուած է Երեւանի հեռատեսիլէն, ջերմ ընդունելութիւն գտած է :

×

ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄՆԵՐ ՔՈՒՊԱՑԻ ՄԷՋ

Լենինականի «Սեւեան» մշակոյթի տան երգի – պարի խումբը ներկայացումներ տալէ ետք Քուպայի զանազան վայրերը՝ վերադարձաւ Լենինական : Խումբը ջերմ ընդունելութեան արժանացաւ Հաւանայի եւ Սանթա–Քլարայի մէջ :

×

ՀՈԳԵՒՈՐ ՀԱՐՍՏՈՒԹԵԱՆ ԳԱՆԶԱՏՈՒՆԸ

Երեւանի Մատենադարանի աշխատակիցները անցեալ տարի կարեւոր աշխատանք տարած են մեր մատեանները ուսումնասիրելու, անոնց քննական բնագիրները կազմելու, հրատարակելու, թարգմանելու ուղղութեամբ : Մատենադարանի փոխ–տնօրէնը՝ Բարկէն Զուքասզեան չհեկեան տեղեկութիւններ տուած է այդ աշխատանքներուն մասին·

— Անցեալ տարի Մատենադարանի աշխատակիցներու ջանքով հրատարակուեցաւ հինգ գիրք : Ասոնք են՝ Աստղիկ Գէորգեանի կազմած «Արհեստներն ու կենցաղը հայկական մանրանկարներում» ալպոմը, Խոսրով Թորոսեանի Մխիթար Գօշի «Գիրք պատաստանին» քննական բնագիրը, Ստեփան Վարդանեանի Աբուսէյիդի «Ցաղագս կազմութեան մարդոց», Բարկէն Զուքասզեանի Յովհաննէս Սարքաստացիի «Պատմութիւն Սեբաստիոյ» գիրքերը եւ «Հանրեր Մատենադարանի» 11րդ թիւը :

Աւարտած է Մատենադարանի հայերէն ձեռագիրներու «Մայր ցուցակ»ին առաջին հատորին նախապատրաստական աշխատանքները : Աշխատութեան մէջ ամփոփուած են 500 ձեռագիրներու մանրամասն նկարագրութիւնները : Գիրքը ներկայիս խմբագրուելու վրայ է եւ գալ տարի տպագրութեան կը յանձնուի : Կը շարունակուի նաեւ աշխատանքները «Ցուցակ»ին երկրորդ եւ երրորդ հատորներուն վրայ :

Արդէն պատրաստ են քանի մը աշխատութիւններ, որոնցմէ կարեւորներէն է Սեբէոսի « Պատմութեան » քննական բնագիրը, զոր կազմած է Տոքթոր Գէորգ Աբգարեան :

Աւարտած երկրորդ աշխատութիւնը Վարդան Գրիգորեանի«Պոդոլիէի հայ դըպրոցութեան օջախները» գիրքն է, որ նուիրուած է Ուկրանիոյ եւ Լեհաստանի մէջ ԺԳ.–ԺԹ· դարերուն գոյութիւն ունեցած հայ գաղութներու պատմութեան : Հիմնուելով դատաստանական արձանագրութիւններու, տարեգրութիւններու, յիշատակարաններու եւ այլ նիւթերու վրայ, հեղինակը ներկայացուցած է չուրջ քսան հայ գաղութներու պատմութիւնը : Ցոյց տուած է այդ գաղութներու դերը Լեհաստանի եւ Ուկրանիոյ քաղաքական, տնտեսական կեանքին մէջ, անոնց նպաստը հայ մշակոյթին :

Ներսէս Շնորհալիի « Հանելուկները » կազմած է Տոքթ· Աստուր Մնացականեան, որ ամբողջ մէկ տարի զբաղած է Շնորհալիի հանելուկներու քննական բնագիրներու պատրաստութեան գործով : Շուրջ հարիւր ընդօրինակութիւններէն ընտրած է 24ը : Դուրս ձգուած են օտար հանելուկները եւ ձեռք ձգուած են 300–330 հանելուկ ու տարբերակ : Գիրքը ունի ուսումնասիրութիւն մըն ալ :

Հայկ Ամալեան կազմած է «Բառգիրք Հայոց» աշխատութիւնը, որ կը ներկայացնէ Մեղրեցիի վերադրուած բառարանին քննական բնագիրը, Հրաւարդ Ցարեան՝ «Սիմոն Երեւիչեցին եւ Աղթամարի ԺԲ.–ԺԵ· դարերի մանրանկարչութիւնը» աշխատութիւնը : Այս վերջինը պատրաստելու վրայ է «Վասպուրականի մանրանկարչութիւնը» ալպոմը :

Անցեալ տարի Մատենադարանին ձեռագիրներու թիւը աւելցած է 41 ձեռագիրներով, որոնցմէ 28ը հայերէն են, 13ը՝ օտար լեզուներով գրուած են : Այժմ Մատենադարանի ամբողջական ձեռագիրներու եւ պատառիկներու թիւը 15·000էն աւելի է :

1974ին Մատենադարանի դիւանները հարստացած են չուրջ 800 պարսկերէն եւ Թրքերէն վաւերագիրներով :

Անցեալ տարի եւս չարունակուած են Մատենադարանին դիտա – մշակութային կապերը խորհրդային եւ արտասահման – եան ձեռագրագիտական կեդրոններու հետ : Արտասահմանեան հաստատութիւններու եւ հայագէտներու պարբերաբար ղրկուած են անհրաժեշտ ձեռագիրներու մանրաժապաւէնները, փոխադարձ կերպով ձեռք ձգուած են արտասահմաններէն մանրաժապաւէններ : Այս առումով յատկապէս հարկ է յիշատակել Վիէննայի Մխիթարեաններու ձեռագրատունի 60 կրեւոր ձեռագիրներու, Նիւ Եորքէն Ցար· Հազարեանի անձնական հաւաքածոյին 79, Երուսաղէմի Ս· Ցակոբայ վանքի 6 ձեռագիրներու մանրաժապաւէններու առաքումը Երեւան :

Սերտ եղած են Մատենադարանին կապերը Գալուստ Կիւլպէնկեան հաստատութեան հետ : Անցեալ տարի Մատենադարանը անկէ ստացած է վերջին տարիներուն արտասահման լոյս տեսած հայագիտական եւ արեւելագիտական քնոյթի 700 գիրքեր :

Մատենադարանի ձեռագիրներու նորոգութեան աշխատանոցին մէջ 1974ին վերբառին կեանքի կոչուած են 62 ձեռագիրներ՝ ընդամէնը 9650 էջ :

ԵՐԲ ԵՏ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ...

(ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ)

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

(1884 — 1957)

— o —

Տասնեւուէթ տարի առաջ, Յունուար 26, 1957ին, ուղեզային արիւնախռնումի մը հետեւանքով ուշակորոյս՝ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ ու հոն իր աչքերը յա – ւիտենապէս փակեց հայ հրապարակա – պրութեան յաւէտ յիշատակելի կարկա – ռուն դէմքերէն Շաւարշ Միսաքեան:

Ապրողներէ եւ գործողներէ չատեր՝ իրենց առօրեայ ներչնչումը կը ստանան նաեւ «անձից անցելոց» վաստակէն. կեան – քէն ու գործէն բոլոր այն անդարձ մեկ – նողներուն՝ որոնց խօսքին, չունչին, նը – կարագրին եւ առօրեայ կենցաղին հաղորդ են մնացած: Սերունդներու յաջորդակա – նութեան մէջ անհուն պարապ մը գոյա – ցած պիտի ըլլար՝ եթէ մեռնողները իրենց ետին թողուցած չըլլային ապրողներուն համար պատգամի ուժ ունեցող խմացում – ներ, կեանքի եւ գործի հանգանակներ, ծառայութեան ըմբռնումներ եւ բարո – յական հասկացողութիւններ: — Շաւարշ Միսաքեան մէկն էր անոնցմէ՝ որոնք յետ մահու կոչուած են ապրելու իրենց ոլիով գաղափարներով, անհատական ու հաւա – քական կեանքի մարզերուն վրայ ցուցա – բերած կեցուածքով, մտաւոր թէ հոգե – կան մասնայատկութիւններով:

Իր մահէն տասնեւուէթ տարիներ ետք, այսօր ալ մեր մէջ ու մեզի հետ է ան. առօրեայ մեր հետքին վկայ, — իր խո – ժոռանքով թէ ժպիտով, իր ժխտումնե – րով թէ դուրգուրոտ ու հոգածու վերա – բերումով, իր պոռթկումներով թէ լուիկ այլ պերճախօս խոհումներով: Անհրապոյր բան մը պիտի ըլլար համբաւքային աչխա – տանքը, եթէ անհատական մեր համա – դրումներուն մէջ չունենայինք համաձայ – նութիւնը կամ տարակարծութիւնը այն բոլոր սիրական անուններուն՝ որոնք չըլլան մը մեզի հետ եղան եւ որոնց տասը թէ զնահատանքը նոյնքան թելադրական բան մը ունին այսօր ալ, փոյթ չէ՛ որ իրենք բացակային հիմա...

Տարին անդամ մը միայն կուգան անոնք դրէթ տակ, սակայն լռելեայն կ'ապրին մեզի հետ՝ մեր մէն մի օրուան, ամէն մէկ ժամուն մէջ: Մարդկային մեր սխա – լականութեան ճամբով ամէն վրէպ՝ ի – րենց ներկայութիւնը կը չեշտէ մեր մէջ. իրենցմո՛վ կ'անդրադառնանք թէ սխալ մը գործեցինք, չըրենցմէ՛ ուժ ու ներ – չընչում կը ստանանք՝ երբ ներքին ձայն մը մեզ կը մղէ հաւատալո՛ւ մեր գործին, ապրեցո՛ւ մեր գործով, ճակատագայ մը – նալու միչտ մեր համոզումներուն տակ եւ հրապարակագրային քաջութիւնը եւ ողջմտութիւնը նկատելու գրէթ բոնող մարդուն հանապազօրեայ հանգանակը:

×

Ծնած է Սեբաստիոյ Զիմառայ գիւղը եւ յաճախած՝ Պոլսոյ Կեդրոնական եւ Ա – մերիկեան վարժարանները: Պատանու – թեան տարիքէն իսկ կոչուած է ԽմբագրականԵւ հրապարակագրային աչխա – տանքներու՝ հանրային – կազմակերպա – կան գործունէութեան կողքին: 1908 – 1918 աչխատակցած կամ վարած է պա – տասխանատու խմբագրութիւնը Պոլսոյ «Սուրհանդակ», «Մանզումէ», «Ազդակ», «Ազատամարտ» եւ «Ճակատամարտ» թեր – թերուն եւ Կարնոյ «Յառաջ»ին:

Աբհեսին մարդը չէր Միսաքեան. ար – ուեսաի՛ն տենդով կ'ապրէր: Աթոռին մարդը չէր, այլ՝ կոչումին: Ահա նաեւ թէ ինչու կրցաւ որակով ըմբռնելի բարձ – րութեան մը վրայ մնալ միչտ, հրապա – րակագրին հետ հաչտ պահելով գրա – դէ՛տը, ու խմբագրական պաչտօնը վերա – ծելով հանրային ղեկավարութեան, մտա – սորական մարդէն ակնկալելի առաջնոր – դութեան: Եթէ լեզուն ու ոճը անհատա – կանութիւն մը կը յատկանչեն՝ Շաւարշ Միսաքեան ինքնուրոյն ու անկախ խմբ – բագրի տիպարը եղաւ, պարզութեան մէջ մնալով կուռ, պատկերուն, հաղորդա – կան, զգայուն եւ մտայի՛ միանգամայն: 1908 – 1913 թուականներու մտաւոր–մչա – կութային եռուզեռին թէ հանրային–քա – ղաքական ոգեւորութեան մէջ մնաց յա – ռաջապահ դիրքերու վրայ. Եղեռնին յա – ջորդող վերակազմութեան եւ հաւաքա – կան ոգնանքի օրերուն կրցաւ հաւատք եւ պայքարունակ ոգի ներչնչել զան – գուածներուն. ու 1925 – 1957, աւելի քան երեսուն տարի, եղաւ Ֆրանսահայութեան մէջ վերանորոգումի չարժումը խօսքով, չունչով ու գործով իր պատկումին հաս – ցընող ղեկավարներէն մին:

1925ին հիմնելով Փարիզի «Յառաջ» օրաթերթը՝ իր չուրջ խմբեց սերնդակից, նոր թէ նորադոյն արժէքները, ամէնէն համեստ խոստումն իսկ մղելով «նպաստ» դառնալու ընդունակ ուժի: Խիստ մնաց միչտ, անաչառ, յաճախ նաեւ անհերող. սակայն անհունօրէն հոգածու եւ գուր – գուրոտ եղաւ հանդէպ բոլոր անոնց՝ ո – րոնք տաղանդ ունէին, նկարագիր ուէին, ծառայութեան կամք եւ խոնարհամիտ հոգի:

Հայոց լեզուի բարձրագոյն կարելիու – թիւններուն հաւատաց եւ անձին օրինա – կով հաստատեց թէ արեւմտահայերէնը մչակոյթ ունեցող ժառանգութիւն մըն է, մտաւոր ուհզոդական ամէնէն նրբին վի – ճակներն իսկ արտայայտելու ի վիճակի, ընդունակ՝ բառակազմական, չարահիւ – սական թէ ոճական բարեչրջումի, պիտա – կանօրէն ամուր ու գեղարուեստականօ – րէն բարձրորակ:

— o —

Դիւիջանից վերեւ, պետափին տարած – ուած խնճորի այդում իմ հայրենակից – ները մեծ սեղան են բացել: Ոչխարներ են մորթել եւ հաւաքուել են, որ նչեն իմ ծննդեան վաթսունամեակը: Հաւաքուել է նաեւ իմ մեծ զերդաստանը. Մոսկուայից, Վոլգոգրադից, Երեւանից ժամանել են իմ որդիները, հարսները, թոռները: Կէս – օրն անցել է, Պնդուկի բարձունքում սեւ ամպեր երեւացին, հարկաւոր է սկսել: Բայց չարժուող չկայ, լիքը սեղանների չուրջը մարդ չկայ, հիւրերին սեղան նըս – տելու հրաւիրող չկայ:

Ճամբայ եկածները՝ երբեմն աչքի պո – չով նայում են ծառի տակ խլթխլթացող կաթսաներին եւ անհամբերութեան նչան – ներ են ցոյց տալիս.

— Սովից կոտորուեցինք, դէ սկսեցէք:

Ի՞նչ է պատահել, ինչո՞ւ չեն սկսում: Հիմա ասեմ, թէ ինչ էր պատահել: Մըտ – քով կէս դար եա էի դնացել, յիչել իմ ուսուցիչներին ու սիրտս լցուել էր: Ախր նրանք ինձ՝ անդրադէտ հօտաղիս դրա – դէտ դարձրին, դրին ճիշդ ճանապարհի վրայ: Հիմա ես ի՞նչ խղճով սեղան նստեմ առանց նրանց...

Բայց ուսուցիչ որտեղի՞ց. ծերացել – դնացել են այս աչխարհից եւ չեն ենթադ – րել, որ իրենց՝ այս թոկից փախած աչա – կերտը, կարող է «յորելեանների» չարքն անցնել:

Այդ ես եմ ուչացնողը, ախր առանց իմ ուսուցիչների ես ո՞նց սեղան նստեմ...

Մօտս կանչեցի հօրեղբօրս որդուն.

— Սիմո՛ն, — ասացի, — բա մեր ու – սուցիչներից ոչ մէկը կենդանի չի՞:

— Ո՞նց չէ, Մարիա Մելեանը, հէնց հիմա գիւղում է, Անահիտին տեսութեան է եկել Երեւանից:

— Գիտեմ, երկչ մօտն էի: Հիւանդ պառկած է խեղճը, ու չատ ծեր: Գալ չի կարող, իր մայրական օրհնութիւնը տուեց ու արձակեց: Ուրիչ ո՞վ կայ:

— Ասում են, Սուրէն վարժապետը կենդանի է:

— Սուրէն վարժապե՞տը, — ուրախա – յայ ես, — էն որ մեր տետրերում կար – միր թռանաքով «գովելի» էր գրում կամ՝ «լաւագո՞յն»:

— Հա՛, գովելին չորս թռուանչառն էր, լաւագոյնը՝ հինգը:

— Բայց յիշո՞ւմ ես, լաւագոյն բառը այն ժամանակ մենք չէինք հասկանում: «Լաւ գոյն, լաւ ոանդ ունի», — բացատ – րում էինք մենք:

Երկուսս էլ ծիծաղեցինք, երկուսիս էլ սկսել էին համակել դպրոցական տարի – ների քաղցր յուչերը: Բայց հիմա դրա ժամանակը չէր, մարդիկ սպասում էին, պիտի չտապէինք:

— Բա որտե՞ղ կը լինի Սուրէն վար – ժապետը, ո՞նց գտնենք:

— Ասում են, Գոլովինոյի մօտ, մի խուլ անկիւնում տնակ է չինել ու մէջն ապրում է մեն–մենակ:

— Դէ՛հ, Սիմոն ջան, ասա քեզ իմ մե – քենան: Կէս ժամ յետոյ Սուրէն վարժա – պետին պիտի բերես կենդանի կամ մե – ռած...

Սիմոնը գնաց, իսկ ես մնացի իմ յու – չերի հետ:

— Ախպե՛ր, ի՞նչ բանի ես, ախր չատ ուչացրինք, — ականջիս տակ որոտաց Սերօ Խանզադեանը: — Կուբայից բանա – տեղծ է եկել, հրէն կրակի մօտ, էն էլ իր թարգմանիչը: Շուտ արա գրանց կա – տարները մի տաքացնենք:

— Մի քիչ էլ սպասիր, Սերօ ջան, գնա – ցել են Սուրէն վարժապետին բերեն:

— Վարժապե՞տ... ձկնդ անցեալ գա – րից է գալիս, ախպեր, չլինի՞ ուսուցիչդ է եղել:

— Այո, բայց ուսուցիչ չէր, վարժա – պետ էր...

— Երանի քեզ, որ վարժապետի ձեռքի տակ սովորել ես... էն էլ մեր Հրաչեայ Յովհաննիսեանը, էն էլ Ագաւնին, էն էլ Էդիկ Խաչատեկեանը... եկա՞ն, լցուեցի՞ն ... էդքանին ես ո՞նց կառավարեմ...

Ու կեղծ դժգոհելով դնաց դէպի կրակ – ներն ու կոտրած մսի կոյտերը:

Քառասուն տարի է չեմ տեսել Սուրէն վարժապետին: Պատերազմից առաջ նաթ էր վաճառում նաւթամթերքի բազայում ... Խեղճին հանել էին մանկավարժական ասպարէզից՝ կրթութիւն չունէր: Իմ վար – ժապետը կրթութիւն չունէր — պար – մացայ ինքս ինձ: Սուրէն վար – ժապետը ո՞նց կարող էր կրթութիւն չու – նենալ... Ախր, նա ամէն բան դիտէր... Ախր, նա ամենակրթուած մարդն էր աչ – խարհում...

Եարաբ կը յիչի՞, կը ճանաչի՞...

Ահա, եա եկաւ մեքենաս: Եարաբ բա – րի՞ն: Սրատարսի ընդառաջ գնացի: Սի – մոնի օգնութեամբ մեքենայից գժուարու – թեամբ դուրս եկաւ մի նիհար ծերունի, արեւից կկոցեց աչքերը եւ չփոթուած չուրջն է նայում:

— Վախթանգը սա է, վարժապե՛տ, էս

— Ասում են, Սուրէն վարժապետը կենդանի է:

— Սուրէն վարժապե՞տը, — ուրախա – յայ ես, — էն որ մեր տետրերում կար – միր թռանաքով «գովելի» էր գրում կամ՝ «լաւագո՞յն»:

— Հա՛, գովելին չորս թռուանչառն էր, լաւագոյնը՝ հինգը:

— Բայց յիշո՞ւմ ես, լաւագոյն բառը այն ժամանակ մենք չէինք հասկանում: «Լաւ գոյն, լաւ ոանդ ունի», — բացատ – րում էինք մենք:

Երկուսս էլ ծիծաղեցինք, երկուսիս էլ սկսել էին համակել դպրոցական տարի – ների քաղցր յուչերը: Բայց հիմա դրա ժամանակը չէր, մարդիկ սպասում էին, պիտի չտապէինք:

— Բա որտե՞ղ կը լինի Սուրէն վար – ժապետը, ո՞նց գտնենք:

— Ասում են, Գոլովինոյի մօտ, մի խուլ անկիւնում տնակ է չինել ու մէջն ապրում է մեն–մենակ:

— Դէ՛հ, Սիմոն ջան, ասա քեզ իմ մե – քենան: Կէս ժամ յետոյ Սուրէն վարժա – պետին պիտի բերես կենդանի կամ մե – ռած...

Սիմոնը գնաց, իսկ ես մնացի իմ յու – չերի հետ:

— Ախպե՛ր, ի՞նչ բանի ես, ախր չատ ուչացրինք, — ականջիս տակ որոտաց Սերօ Խանզադեանը: — Կուբայից բանա – տեղծ է եկել, հրէն կրակի մօտ, էն էլ իր թարգմանիչը: Շուտ արա գրանց կա – տարները մի տաքացնենք:

— Մի քիչ էլ սպասիր, Սերօ ջան, գնա – ցել են Սուրէն վարժապետին բերեն:

— Վարժապե՞տ... ձկնդ անցեալ գա – րից է գալիս, ախպեր, չլինի՞ ուսուցիչդ է եղել:

— Այո, բայց ուսուցիչ չէր, վարժա – պետ էր...

— Երանի քեզ, որ վարժապետի ձեռքի տակ սովորել ես... էն էլ մեր Հրաչեայ Յովհաննիսեանը, էն էլ Ագաւնին, էն էլ Էդիկ Խաչատեկեանը... եկա՞ն, լցուեցի՞ն ... էդքանին ես ո՞նց կառավարեմ...

Ու կեղծ դժգոհելով դնաց դէպի կրակ – ներն ու կոտրած մսի կոյտերը:

Քառասուն տարի է չեմ տեսել Սուրէն վարժապետին: Պատերազմից առաջ նաթ էր վաճառում նաւթամթերքի բազայում ... Խեղճին հանել էին մանկավարժական ասպարէզից՝ կրթութիւն չունէր: Իմ վար – ժապետը կրթութիւն չունէր — պար – մացայ ինքս ինձ: Սուրէն վար – ժապետը ո՞նց կարող էր կրթութիւն չու – նենալ... Ախր, նա ամէն բան դիտէր... Ախր, նա ամենակրթուած մարդն էր աչ – խարհում...

Եարաբ կը յիչի՞, կը ճանաչի՞...

Ահա, եա եկաւ մեքենաս: Եարաբ բա – րի՞ն: Սրատարսի ընդառաջ գնացի: Սի – մոնի օգնութեամբ մեքենայից գժուարու – թեամբ դուրս եկաւ մի նիհար ծերունի, արեւից կկոցեց աչքերը եւ չփոթուած չուրջն է նայում:

— Վախթանգը սա է, վարժապե՛տ, էս

ԱՅՔ, ԲԵՆ, ԳԻՄ, ԴԱ...

— o —

Դիւիջանից վերեւ, պետափին տարած – ուած խնճորի այդում իմ հայրենակից – ները մեծ սեղան են բացել: Ոչխարներ են մորթել եւ հաւաքուել են, որ նչեն իմ ծննդեան վաթսունամեակը: Հաւաքուել է նաեւ իմ մեծ զերդաստանը. Մոսկուայից, Վոլգոգրադից, Երեւանից ժամանել են իմ որդիները, հարսները, թոռները: Կէս – օրն անցել է, Պնդուկի բարձունքում սեւ ամպեր երեւացին, հարկաւոր է սկսել: Բայց չարժուող չկայ, լիքը սեղանների չուրջը մարդ չկայ, հիւրերին սեղան նըս – տելու հրաւիրող չկայ:

Ճամբայ եկածները՝ երբեմն աչքի պո – չով նայում են ծառի տակ խլթխլթացող կաթսաներին եւ անհամբերութեան նչան – ներ են ցոյց տալիս.

— Սովից կոտորուեցինք, դէ սկսեցէք:

Ի՞նչ է պատահել, ինչո՞ւ չեն սկսում: Հիմա ասեմ, թէ ինչ էր պատահել: Մըտ – քով կէս դար եա էի դնացել, յիչել իմ ուսուցիչներին ու սիրտս լցուել էր: Ախր նրանք ինձ՝ անդրադէտ հօտաղիս դրա – դէտ դարձրին, դրին ճիշդ ճանապարհի վրայ: Հիմա ես ի՞նչ խղճով սեղան նստեմ առանց նրանց...

Բայց ուսուցիչ որտեղի՞ց. ծերացել – դնացել են այս աչխարհից եւ չեն ենթադ – րել, որ իրենց՝ այս թոկից փախած աչա – կերտը, կարող է «յորելեանների» չարքն անցնել:

Այդ ես եմ ուչացնողը, ախր առանց իմ ուսուցիչների ես ո՞նց սեղան նստեմ...

Մօտս կանչեցի հօրեղբօրս որդուն.

— Սիմո՛ն, — ասացի, — բա մեր ու – սուցիչներից ոչ մէկը կենդանի չի՞:

— Ո՞նց չէ, Մարիա Մելեանը, հէնց հիմա գիւղում է, Անահիտին տեսութեան է եկել Երեւանից:

— Գիտեմ, երկչ մօտն էի: Հիւանդ պառկած է խեղճը, ու չատ ծեր: Գալ չի կարող, իր մայրական օրհնութիւնը տուեց ու արձակեց: Ուրիչ ո՞վ կայ:

Պայքարեցաւ՝ ի պաչտպանութիւն Մե – ծասքանչի հայեցի դիմագծութեան, խորթ ու օտար տարրերէ զտումին եւ ի – մաստի հարազատութեան. «Յառաջ»ը վե – րածեց դպրոցի մը՝ ուրկէ իրենց Մայրե – նիքը ճանչցան, սիրեցին եւ իւրացուցին յաջորդական սերունդները: Մշակութային ու մտաւոր ճակատներու վրայ գործաւ հովանի ապահով տապանդներու, ու մին – չեւ վերջին չունչ՝ Հայ մարդուն ու Հա – յութեան անկողոպտելի կռուան ճանչցաւ դպրոցն ու գրականութիւնը, աղբիւրին պիտակցութիւնն ու արժանաւորութիւնը:

Յարգա՛նք իր յիչատակին, փա՛ռք իր վաստակին:

Մ. Թ.

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ

(Երգիծական վէպ ազգային կեանքէ)

Ա.

— Հապա դպրո՞ցը... Յոյներու վար – ժարանին քով ախոռի տեղ անգամ չէ, իրաւ որ ամօթ է մեր գեղին համար առանկ դպրոցի չէնք մը ունենալ:

Սահակ էֆէնտի հաճոյակատար ական – ջով մը, գլխու հաւանող չարժումներով ու աչքի քաջալերիչ քթթումներով կը լսէր այս խօսքերը: Կը դպար թէ մերժո – ղական, չոր, կարուկ պատասխան մը վայրկենապէս պիտի չանչգանէր գեղը հաստատուած օրէն իր քթթին ի վեր երկըն – գուած չարգանքի ու պատիւներու խնկա – մանը: Երբեմն նոյնիսկ հարկ կը համա – րէր յուսատու, տարտամ յայտարարու – թեամբ մը թաղեցիներուն սիրտը վառ պահելու:

— Այո, իրաւունք ունիք, խորհելու է, մտածելու է առանց վրայ... մարդս պէտք չէ, որ թերանայ իր ազգային պարտա – կանութիւններուն... մեզի նման, տեւական բան մը ընելու է... խորհելու է, մտա – ծելու է, գլուխ գլխի տալու է... ընելու է, բարեկամներ, ընելու է... բայց տե – ւական, մեզի նման բան մը... աս ամէնուն վրայ ես խորհած՝ մտածած եմ լրջօրէն... առենը գալուն երկար բարակ կը խօսինք:

Ոմանց համար այդ խօսքերը մօտաւոր ապագայի մը մէջ կատարուելիք հսկայ բարեգործութեանց աւետաբեր վազհա – րութիւնն էր: Ուրիչներ, նուազ միամիտ, կ'ուզէին, որ աւելի գրական, որոշ եւ չուտափոյթ արդիւնքի մը յանգէին Սա – հակ էֆէնտիի վրայ գրուած յոյսերը եւ ասոր համար հանգիստ չէին ձգեր զինքը: Այս վերջիններուն ընթացքը անհարկի, անքաղաքագիտական կը նկատէր ծերունի Օհան աղան, գեղին փորձառու եւ խոհա – մանկ ազգայինճին, երկար տարիներէ ի վեր ժամու լանկալին եւ սրճարաններու հեղինակաւոր պատգամը, որ օր մը պէտք տեսաւ ազգու յորդորական մը ուղղել անհամբերներուն:

— Մարդուն վրայ մի խյնաք, ազբար, — պատգամեց Օհան աղան, — ձգեցէք, որ քիչ մը ժամանակ անցնի, առնչ ազէկ մը տեղաւորուի, չունչ առնչ, գեղին օ – գէն օգտուի... ասանկով պիտի խրտչե – ցնէք զինքը, աչքը պիտի վախցունէք, ազբար... Սահակ էֆէնտի պարտաճանաչ պապա մարդ է, ես անոր տղայութիւնը պիտեմ, անոր հայրն ալ պապա մարդ էր ... անոնց ամբողջ զերդաստանը կը ճանչնամ նէ... ամէնքն ալ պապա մար – դիկ են անոնք, բայց վրանին իյնալու չի դար, ձգեցէք իր հալին, նայինք ինչ պե – տի ընէ... մենք չանանք միայն սիրտը չկոտրելու, իրեն նկատմամբ պակասու – թեան մէջ չգտնուելու, զինքը տաք պա – հելու, եկեղեցիին ու դպրոցին վրայ...

Եփան մարդու փորձառու խօսքեր էին ասոնք, որոնք լուսեցան հաւանդական մբմունջներով, մանաւանդ որ գեղին խո – հեմ մեծամասնութիւնը բացարձակապէս համամիտ էր Օհան աղայի յայտնած գա – դափարներուն: Որոշուեցաւ ամէն առթիւ ակնարկութիւններով չմանձրացնել Սա – հակ էֆէնտին եւ միւս կողմէն կրկնա – պատկել իրեն ընծայուած վարագքանք – ները:

— Առիթ մը մտածելու է, փայլուն ցոյց մը ընելու համար իրեն, — ըսած էր Օհան աղա խորհրդաւոր չեչտով մը՝ կրկնուած չրթունքներու վարպետորդի ծամածռու – թեամբ մը:

Առիթը ներկայացաւ ինքնին:

Պատրիարքարանէն հասած պաչտօնա – կան թուղթ մը տեղեկացուց Մ. գիւղի Թաղական Խորհուրդին, որ իր պաչտօ – նավարութեան չրջանը լրացած էր եւ թէ հարկ էր նոր Թաղական Խորհուրդի մը ընտրութեան ձեռնարկել ընդհուպ:

Երբ իրողութիւնը իմացուեցաւ, առանց նախնական խորհրդակցութեանց, առանց կարծիքի փոխանակութեան, բնազդական մղումով մը, ամէն մարդ գոչեց.

— Սահակ էֆէնտին թաղական ընտրենք:

— Ամէն աւելի գեղեցիկ առիթ անկա – րելի է, որ պտնայինք, — ըսաւ Օհան ա – ղան, — մէյ մը որ թաղական ընտրենք զինքը միաձայն հաւանութեամբ, ու քաղ – մեցնենք առենապետի աթոռին վրայ, ա՛լ ան առեն տեսէք Սահակ էֆէնտին:

Բայց եթէ գեղին մէջ ամէն մարդ հա – մաձայն էր Սահակ էֆէնտիի մասին, նոյն համաձայնութիւնը չկար մնացեալ ընտրելիներուն համար:

Մ. գիւղի մէջ քուէարկուներու ամբողջ թիւը 56 էր, որոնք եօթը տարբեր եւ հա – կառակորդ կուսակցութեանց բաժնուած էին: Սահմանադրութեան հաստատումէն ի վեր, ինչպէս ամէն անգամ ալ, ամէն կուսակցութիւն եռանդով գործի սկսաւ:

Քնացած առելութիւնները, վիրաւոր – ուած արժանապատուութիւնները, առկախ մնացած անձնասիրական հաչիւները, մը – խացող պզտիկ հետերը արթնցան, ար – ծարծեցան, մէկտեղ եկաւ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(2 – Շար.)

կողմն արի, — յուզուած ասաց մեր Սիմոնը. նա էլ է լսուել իր ուսուցչի խղճուկ տեսքից:

Արագ մօտեցայ ու ղրկեցի:

— Եղիսէ, որ ինձ չես մոռանայ, — թոթովեց նա ու լաց եղաւ երեխայի նման:

Վա՛յ, ոնց է փոքրացել այն ահագին տղամարդը, վիզը կնճռոտուել է, խոր — չոմների մէջ կուչ գնացած իր աչքունքոտ, իր բարի աչքերով նայում է ինձ ու հարցնում հեկեկանքը:

— Ժողովուրդ, եկաւ իմ սիրելի ուսուցիչը, հիմա կարող էք սեղան նստել, — բարձր յայտարարեցի ես եւ մարդիկ բոլորն էլ չուռ եկան դէպի յուզուած ծերունին:

— Վա՛հ, Վախթանգն էլ է ուսուցիչ ունեցե՛լ... Բա ասում են գլորոց չի տեսել..

Քէֆն սկսուեց եւ թամադան՝ Սերօն, իր յանդի որոտաց.

— Ժողովո՛ւրդ, առաջին ձայնը տալիս եմ յորելեարի ուսուցիչ Սուրէն վարժապետին:

Ոտքի եաւ իմ ուսուցիչը, երեսից տեղում, դողացող ձեռքով բաժակ բարձրացրեց, բայց խօսել չկարողացաւ, յուզմունքը խեղդում էր նրան: Կերկերալով միայն այսքանը կարողացաւ ասել.

— Ամէն բանի հիմքն ի կարեւոր... ա՛յբ, բե՛ն, գի՛մ, դա՛...

Հանկարծ ասելիքը, լա՛ւ հասկացանք: Այո, այդ նա է ինձ սովորեցրել մայրենի լեզուի այբուբենը հին ձեւով՝ այբ, բեն, գիմ, դա...

Բայց ինչո՞ւ է Վանի բարբառով խօսում: Ախր, որքան յիշում եմ, երբ ես աշակերտ էի, իմ աչքին ամենատաեալ մարդն աշխարհում Սուրէն վարժապետն էր...

Բաժակս դնելիս բարձր բռնած՝ մօտեցայ ուսուցչիս եւ ձախ ձեռքովս կիսադրկելով՝ դիմեցի նրան ոչ առանց պատկոսի.

— Իմ սիրելի վարժապետ: Իմ դրքերը, որ թարգմանուել են աշխարհի չատ լեզուներով, բոլորն էլ դրուած են այն 36 տառերով, որոնք դու ես սովորեցրել ինձ՝ ա՛յբ, բե՛ն, գի՛մ, դա՛...

Եւ ես նոյնպէս կարկամեցի, արցունքները դէմ առան կոկորդիս: Միայն վերջում կարողացայ խնդրել.

— Բարեկամնե՛ր, ոտքի կանգնէք իմ ուսուցչի պատուին...

Երանի՛ այն օրերին՝ ա՛յբ, բե՛ն, գի՛մ, դա՛...

ՎԱԽԹԱՆԳ ԱՆԱՆԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՄՆԱՑ ԲԱՐՈՎ ՄԱՆԿՈՒԹԻՒՆ», գրեց Մ. Իշխան, յորելենական հրատարակութիւն, մասնաւորապէս Համազգային Մշակութային եւ Կրթական Ընկերակցութեան, Պէյրութ 1974:

ՔԱԹՐԱՑԻ ԱՆԿԻՒՆԷՆ

ԱՆԻ ԱՃԷՄԵԱՆ ԵՒ ԱԼԻՍ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

— o —

Տակաւին կանգուն է Քաթրա, չնորհիւ հայ արուեստի դերի հատատացեալնե – րուն: Ու լաւ է, որ այդպէս է: Իր տեսակին մէջ եզակի երեւոյթ մըն է Քաթրա ովիւռքի մեր Հայ մշակութային կեանքէն ներս եւ ունի օրինակելի սկզբունքներ եւ հայեացքներ չատ մը կազմակերպութիւններու համար:

Ընթացիկ տարուան առաջին ձեռնարկն էր, որ տեղի ունեցաւ Ուրբաթ, Յուն – ուար 24ին, Կիմէ Թանզարանի սրահին մէջ, ծայրէ ի ծայր լեցուն Հայ եւ օտար հասարակութեան մը ներկայութեամբ: Եւ այս՝ միշտ այսպէս է եղած:

Ժամը 21ին, լեմին վրայ կ'երեւայ Պոլսահայ դաշնակահարուհի Անի Աճէմեան, որուն առաջին երեւումն է Փարիզի բեմէն՝ Կ. Պոլսոյ, Ժընեւի, Իտալիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու բեմերէն ետք: Յայտագրին մաս կը կազմէն՝ Պախ, Պրամս, Շուման, Տըպիւսի եւ Շօփէն:

Դաշնակահարուհին յատկապէս Շումանի եւ Շօփէնի գործերու մեկնաբանութեան մէջ արտայայտելով թեքնիք եւ ճըշդրտութիւն, ցոյց տուաւ որ իրեն չեն պակսիր ճկունութիւն, արտդութիւն եւ երբեմն նաեւ երանգաւորումներ, որոնք կը կազմեն Անի Աճէմեանի արուեստին յատկանիշները:

Յայտագրին երկրորդ բաժինը յատկացուած էր դարձեալ Պոլսահայ երգ – չուհի Ալիս Մանուկեանի: Այս երկրորդ անգամն էր որ երգչուհին հանդէս կու – գար Քաթրայի երեկոյին:

Բարեխոհաւած երգացանկին մաս կը կազմեն արեւմտեան եւ հայ երաժշտա – կան հեղինակներու ստեղծագործութիւններ: Ցաջող մեկնաբանուած երգերէն յիշենք՝ Շթէնիխէն (Շուպերթ), «Սեւիլիայի Սափրիչը» օփերայէն Ռոզինի արիան (Ռոսինի) որուն մէջ Ալիս Մանուկեան՝ քոլորատուր սոփրանոյի պահանջած ձայնային յատկանիշներով օժտուած երգչուհին, կրցաւ յաջող կերպով կատարել բարդ անցքերն ու նախադասութիւնները, յատկապէս Ռոսինիի արիայի մէջ ան դաշնամուրային ճշգրտութեամբ ըրաւ ոս – տումները: Հայ երաժշտագէտներու գործերէն գնահատելի մեկնաբանութեան արժանացան Ա. Պատմագրեանի Օրօրը, զոր կարելի է դասել Բ. Կանաչեանի Օրօրի կողքին, Ս. Գարամանուկի ներքոդը եւ Հ. Պէրպէրեանի Աւորը: Պէտք է ըսել որ երգչուհիին կը պակսէր յստակ առոգանութիւնը:

Երգերուն դաշնամուրով կ'ընկերակցէր Այտա Մուրատեան, որ ծանօթ անուն մըն է Քաթրայի չրջանակին մէջ: Ինչպէս միշտ, այդ երեկոյ եւս ան ցոյց տուաւ որ վարպետ ընկերացող մըն է եւ գիտէ ներդաշնակ քայլերով ընթանալ մենակատարին հետ:

Նախ քան վերջացնելը երաժշտական երեկոյի նկարագրութիւնը, անհրաժեշտ է մատնանշել երեւոյթ մը:

Երգացանկին վրայ կը գտնուէր Պուլկարացի երաժշտագէտ Տ. Հրիստովի եարասթուրէյ երգը, որուն եզանակը գրեթէ նոյնն էր այնքան ծանօթ Կռունկի կոմիտասեան մեղեդիին: Ցիշեալ երգի կատարման պահուն սրահին մէջ կարծէք հաղորդական սարսուռ մը չըրջան ըրաւ: Հայ ունկնդիրներ սկսան փըսփսալու իրարու՝ «Ախիկա մեր Կռունկը չէ՞»: Իրաւունք ունէին անոնք:

Երգահանդէսի վերջաւորութեան դիմեցինք երգչուհիին եւ ուղեցինք ճանչնալ պուլկարացի այս երաժշտագէտը: Ալիս Մանուկեան ըսաւ. «Դժբախտաբար չեմ գիտեր թէ ի՛նչ կը նշանակէ պուլկարերէն եարասթուրէյ բառը, բայց կ'ենթադրեմ թէ աղջկան մը անունը պէտք է ըլլայ, քանի որ երգին բովանդակութիւնը կը ներկայացնէ աղքատ ու բոպիկ աղջկան մը թափառական կեանքը»: Հետաքրքրական է գիտնալ եարասթուրէյի եւ կռունկի յարաբերութիւնն ու փոխադարձ ազդեցութիւնը: Հրիստով ծնած է 1875ին եւ մեռած 1941ին, իսկ կոմիտաս՝ 1869 – 1935: Այս ալ կը ձգենք մեր մասնագէտ բանասէրը – երաժշտագէտներուն, որպէսզի պարզեն նշուած նմանողութիւնը:

Մինչ այդ, կը շնորհաւորենք Քաթրան իր այս գեղեցիկ երեկոյին համար ու կը մաղթենք միշտ վերելք ու լուսաշող ապագայ:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ԳԱՀԸՆԿԷՑ ԹԱԳԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԱՌՕՐԵԱՆ

— o —

Վայելչագեղ մարդ մը, որ աւելի փարթամ օրեր տեսած ըլլալու տպաւորու – թիւնը կը թողու, կը խնդրէ որ պինքը «Պարոն Միքայէլ» կոչեն: Եւ, երբ հարց կը տրուի թէ ինչո՞ւ, կը պատասխանէ.

— Կարելի չէ տեւական կերպով նկատուիլ նախկին թագաւոր եւ այդ ձեւով ապրիլ:

Այս իրողութեան ոչ ոք աւելի ծանօթ է, քան Ռումանիոյ նախկին թագաւորը՝ Միքայէլ, որ տասն մը տէր էր 159 դղեակներու:

Միքայէլ, որ 1947ին հարկադրուեցաւ հրաժարիլ գահէն, այժմ կը բնակի Զուիցերիա, ուր ներկայացուցիչն է ամերիկեան ընկերութեան մը եւ չահարաժին ունի երկրաչափական փոքր ընկերութեան մը մէջ: Երբ համայնավարները իշխանութեան գլուխ անցան Ռումանիոյ մէջ եւ գահընկէց ըրին Հոհենձոլերներու ռումանական ճիւղին վերջին թագաւորը՝ Միքայէլ Անգլիա մեկնեցաւ եւ փոքր ապարակ մը գնեց: Զբաղեցաւ խոզ բուծանելով եւ գետնախնձոր ցանելով: Ապահովեց իր ընտանիքին, այսինքն իր կնոջ՝ իշխանուհի Աննի եւ իրենց հինգ աղջիկներուն ապրուստը գնողան աշխատանքներ կատարելով: Ցետագային հաստատուեցաւ Զուիցերիա:

Լրջօրէն աշխատողներու կարգին է իշխան Վիկտոր Էմմանուէլ, զաւակը Իտալիոյ նախկին թագաւոր Ումպերթոյի: Ամուսնացաւ Զուիցերուհիի մը հետ, մեծահարուստ եւ զարճաւ Թոման ծախող յայտնի առեւտրական մը: Իշխանն ու հայրը ներկայիս հարուստ են, որովհետեւ Իտալիոյ կառավարութիւնը քանի մը տարի առաջ վերջ տուաւ արքայական ընտանիքին հարստութեան վրայ դրուած արգելքին: Այսուհանդերձ, իշխանը կը չարունակէ աշխատիլ:

Յունաստանի թագաւորը՝ Կոնստանդին, որ 34 տարեկան է, անցեալ Դեկտեմբերին վերջնապէս կորնցուց իր գահը, երբ հանրաքուէով մը Յունաստան Հանրապետութիւն դարձաւ: Մինչ այդ երկրէն դուրս կ'ապրէր: Այժմ կը բնակի Լոնտոնի մօտերը: Կը յուսայ, որ Գարամանլիսի կառավարութիւնը կը հաստատ – ցանէ իր առացուածքներուն արժէքը: Մինչ այդ նիւթական օժանդակութիւն կը ստանայ Պարսից Շահէն:

Պուլկարիոյ նախկին թագաւորը՝ Սիմոն, որուն հայրը խորհրդաւոր պայմաններու մէջ մեռաւ Հիթլէրի այցելելէ ետք 1943ին, կը բնակի Մատրիտ իր կնոջը հետ, աղջիկը հարուստ դրամատէրի մը: Սիմոնի դրացիներէն է Մեծ Դուքս Վլադիմիրը, Ռուսիոյ գահին թագապահանջը, որ ամուսնացած է հարուստ այրիի մը հետ:

Երբեմնի Աւստրեւհունգար կայսրութեան թագապահանջը՝ Արքիդուքս Օթթօ Ֆոն Հապսպուրգ, հողատէր է Սպանիա: Կը մերժէ իր ծննդավայրը՝ Աւստրիա վերադառնալ, որովհետեւ պէտք է հպատակելու ուխտ կատարէ հանրապետական կառավարութեան, ինչ որ կրնայ վիճելի դարձնել շառաւիղներուն իրաւունքները:

ՀԱՅԿ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

— Ճնճղուկը ճմեռն ըսաւ.— Գարուն գայ՝ դուլպայ պիտի գործեմ: Գարունն երբ եկաւ՝ ըսաւ.— Ես ո՛չ, դուլպայ գործելն ուր:

— Առատ քչփորելով փոր չի կշտանայ:

— Ջրին ըսին.— Ի՞նչ կը գոռաս: Ըսաւ — Տեղս քարուտ է:

— Սէրը սովորը կ'ուտէ, թանը՝ մօրթը:

— Ամէն չուն գայլ չի խեղդեր:

— Աստուած որ տայ՝ չի հարցներ թէ որո՞ւ տղան ես:

«ԾԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (38)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Ը.

ԹԻԻ 2 ԲԱՆՏԱՆԱԻԸ

Ո՛հ, ո՞վ գիտէ. ես միմիայն ազատ օդի մէջ ապրելու եւ իմ աստուածային կեանքս վերսկսելու համար պիտի փախչիմ...: Ամէն մարդ իր ճաշակն ունի, ես ալ իմ ճաշակս. ասոր համար ո՛չ քեզի եւ ո՛չ ալ ուրիշին պէտք ունիմ... քանի մը ամիս ինքնաբերական ուրախութեամբ անցընելէ ետքը՝ վիս նորէն պիտի բռնեն. որչափ ատեն որ մարդ չսպաննեմ, գիս ալ պիտի չսպաննեն, եւ ամէն տեղէ կարելի է փախչել:

Իր ձայնը չնչասպառ եւ կցկտուր էր: Սպայէլը մարդուն տիրած էր:

— Կը տեսնե՞ս, ես քու սիրտդ հասկըցայ. դուն ոսկին կը սիրես... ես կինը կը սիրեմ...: Աստնք մարդկութեան երկու զօրութիւնները... երկու մեծութիւններն են... ես մէկուն կը փափաքիմ, ինչպէս որ դուն ալ միւսին. բայց եթէ դուն փախչիս, գիտեմ որ, եւ համոզուած եմ, թէ չեմ սխալիր, ուղղակի հարստութեան պիտի դիմես: Գողնալիք ոսկիովդ, այս մասին դուն ոչ միակն ես եւ ոչ առաջինը, նոր կեանք մը պիտի ստեղծես ինքզինքիդ: Աստեն մը Քավալքանթի իշխան եղար... պատմութիւնդ իմացայ — հիմա ալ չեմ գիտեր ինչ իշխան պիտի ըլլաս: Եւ քեզի պիտի չճանչնան, եւ դրամին չնորհիւ կերպարանափոխուելով, այլակերպելով, պիտի կրնաս անպատիժ քալել կեանքին մէջ... ես մուրացիկ մըն եմ եւ մուրացիկ պիտի մնամ... ազատութիւնը ինծի համար կարճատեւ է...: Օդնէ ինծի որ այս կարճատեւը ըլլայ մշտատեւ... եւ այն ատեն, ինչպէս որ ըսի, ընտրած օրդ առկից դուրս պիտի ելլես...

— Բայց, չեմ հասկնար... ես բան մը չունիմ...

— Դուն բանի մը կը սպասես եւ կը յուսաս. այդ բանը ոսոկ է: Երկուքի բաժննենք, այն ատեն ազատ ես.

Պէնէտէթթօ յանկարծ խոժոռեցաւ: Ըսել է այս մարդը առանց արդելքի կը կարդար իր խղճին խորը:

—Ինչո՞ւ բարձրաձայն կ'երազես, ըսաւ Սանսէվմ անոր գաղտնի մտածման պատասխանելով:

— Ի՞նչ... ի՞նչ ըսի որ:

— Երկու բառ... Փետրուար 24... մէկ միլիոն... այս երկու գաղափարները ուղեղիդ մէջ այնքան ամուր միացած են որ չբաւունքներդ խոյս տուին...: Փետրուար 24ին կ'ուզես միլիոն մը դողնալ... ես ամէն բանի իր ունունը կուտամ...: Միլիոնը բաժնենք... եւ այն ատեն փախուստին ապահով ըլլալը կը վստահեցնեմ քեզի:

— Օ՛ն, աշխատութե՛ան գոռաց բան – տապահին ձայնը:

Է՞յ, հարցուց Սանսէվմ:

Պէնէտէթթօ ազատութեան փափագին եւ անբացատրելի անվստահութեան մը միջեւ կը ծփար:

Այս մարդը, իր գաղտնիքին տէրը ըլլալով, աւելի եւս կը սոսկացնէր զինքը:

Եւ սակայն եթէ իրաւ կ'ըսէր, եթէ կարելի էր որ իր խօսքը պահէր:

Միւս կողմանէ ,այն միլիոնին մէկ մասը թողո՞ւլ. այն միլիոնին ,որ տակաւին ձեռքը չէր եւ թէ ինչպէս ձեռք անցընելիքը չէր գիտեր: Կը դժար որ կը խենթանար:

Սանսէվմ ոտքի ելաւ եւ պրկուած չըզթան դէպի աշխատութեան դաշտը կը քաշէր Պէնէտէթթօն:

— Մտածէ՛, տղա՛ս, ըսաւ Սանսէվմ ցած ձայնով, երբ որ խոստանաս, կ'երդնում թէ պիտի պարտաւորիս խօսքդ բռնել...

— Ի՞նչ կ'ուզես. հարցուց Պէնէտէթթօ:

— Միլիոնին... մէկ քառորդը: Կը տեսնես որ չափաւոր եմ...

— Եւ կ'երդնուս որ Փետրուար 24ին...

— Փետրուար 24ին, որոշուած ժամուն, միասին պիտի փախչինք...

— Բայց ընկե՛ր, մեղապա՞ց...

— Ո՛հ, մեղի պիտի չնեղէ անիկա:

— Ան պիտի չփախչի՞:

— Պիտի փախչի: Բայց գինքը հոգ մի՛ ըներ: Որոշուեցա՞ւ... քառորդը:

— Լա՛ւ, ըսաւ Պէնէտէթթօ: Բայց կ'ուզեմ մեզի օգնողը ճանչնալ:

— Երեկոյին կը ցուցնեմ զայն քեզի:

Երբ դիշերը կալանաւորները քանատնաւ եկան երեկոյեան ժամը եօթնի ատենները, Պէնէտէթթօն ըսաւ Սանսէվմի, խորհրդաւոր ձայնով մը:

— Խոստումդ յիչէ՛... չեմ ուզեր որ վրաս խնդաս: Մեղապակիցը ցոյց տուր:

— Պ. Բօտիպուա, գոչեց Սանսէվմ մատնաւոր կերպով մը սուլելով:

— Այո՛, այո՛, Բօտիպուա՛, գոչեցին կալանաւորները մօտենալով եւ բոլորակ մը ձեւացնելով...

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ
ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Զորեքշաբթի, Փետր. 5, առաւօտեան ժամը 10ին, Սրբոց Վարդանանց տօնին առիթով, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի յատուկ հանդիսաւոր ժամերգութիւն:

Յաւարտ ժամերգութեան, ժամը 11ին, տեղի կ'ունենայ Վարդանանց յիշատակին նուիրուած աչակերտական հանդիսութիւն մը: Հրաւիրուած են Փարիզի եւ շրջան – ներու հայկ. դպրոցներու աչակերտները:

Կոչ կ'ընենք ծնողքներուն, որպէսզի իրենց զաւակներով, այդ օր մասնակցին Վարդանանց յիշատակին նուիրուած սոյն արարողութեան եւ հանդիսութեան:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Զորեքշաբթի Փետրուար 5 առաւօտ, հաղորդութիւն Դաւիթեան Դպրոցի աչակերտութեան: Կիրակի Փետրուար 9 առաւօտ կը մատուցուի հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ եւ հոգեհանգիստ ողբերգութիւս եկեղեցւոյն ծառայող հոգեւոր –ականներու եւ աշխարհականներու հոգիներուն անթառամ յիշատակին:

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանսի եւ շրջանի հաւատացեալ ժողովուրդը:

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» խումբի ժողովը այս Շորեքշաբթի (Փետր. 5) ժամը 20·30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը Հինգշաբթի (Փետր. 6) ժամը 20·30ին Մշակոյթի տունը: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի եւ Գրիգոր Զոհրապ խումբերու խառն ժողովը, Ուրբաթ Փետր. 7, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տունը, Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի հրաւէրով:

LE THEATRE DE LA VILLE
présente
HENRI TACHAN
du 28 Janvier au 8 Février à 18 h. 30
THEATRE DE LA VILLE
2, Place du Châtelet, Paris (4e)
Tél. : 887-54-42
Prix des places : 9,50 Francs.

le voyage en grèce

Mayda BERBERIAN
6, rue de l'Echelle PARIS 1
tél 260 30 20 et 260 67 34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

ՉԱՏԻԿԸ՝ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ
SPÉCIAL - CHARTER
Մարտ 2էն 9
Մարտ 23էն 30
Մարտ 23էն Ապրիլ 6
Մարտ 30էն Ապրիլ 6
850 ֆ ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
INTERROGEZ-NOUS POUR D'AUT RES CHARTERS
ՁԵՐ ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
Դիմեցէ՛ք ՄԱՑՏԱ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ
LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9էն 19

FOOT-BALL
COUPE D'EUROPE DES CLUBS
ARARAT contre BAYERN de MUNICH
A MUNICH LE 5 MARS

— Prix PARIS - MUNICH) - PARIS par avion avec repas à bord et transfert en car de l'aéroport au stade et retour F. 420
— en autocar PARIS - MUNICH - PARIS F. 150
Prix LYON-MUNICH-LYON par avion avec un repas à bord et transfert en car de l'aéroport au stade et retour F. 550
Prix MARSEILLE-MUNICH-MARSEILLE par avion avec repas à bord et transfert en car de l'aéroport au stade et retour F. 580

ATTENTION : ETANT DONNE L'AFFLUENCE DES DEMANDES DATE LIMITE D'INSCRIPTION : 10 *FEVRIER.*

(Billets d'entrée pour le match : s'adresser au agences ci-dessous)

Renseignements et Inscriptions

A PARIS : Sonia Coumryantz — MEDIONI-MONDOTOURS
2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 266-50-12 073-30-64 073-32-64

A LYON : Varoujan Sarkissian — SEVAN VOYAGES
50, Cours de la Liberté — 69003 LYON — Tél. 60-75-87 60-13-66

A MARSEILLE : MEDITAIRE (Dicran Kazarian)
6-8 La Cannebière — 13000 MARSEILLE — Tél. 39-72-66 39-67-50

Licence Voyages : A. 721.

44ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՑ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԷՆ

Կազմակերպուած
շրջանային Սկաուտներուն, Գայլիկներուն, Արենոյչներուն եւ Թեւիկներու կողմէ
Մասնակցութեամբ
Հայ Արիներու Միութեան Լիոնի շրջանի Սկաուտներուն եւ Արենոյչներուն
Կիրակի, Մարտ 2, կէսօէ վերջ ժամը 14·30ին
Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e) — Métro : Invalides
— Ներկայացումներ, խաղեր եւ պարեր:
Հայ Արիներու երգչախումբը իր նոր յայտագրով
— եւ կը ներկայացնեն «Սասունցի Դաւիթ»ը, տեսարաններ եւ դրուագներ իր մանկութենէն չատ խնամուած բեմադրութեամբ, մասնակցութեամբ ամբողջ շրջանին եւ
LA FARCE DE MAITRE PATELIN
հռչակաւոր զաւեշտը
(Թարգմանութիւն հայերէն՝ Սուրէն Նաւասարեանէ) գրուած ԺԵ. դարուն
Միջնարարին պիւֆէ եւ Միութեան գործունէութենէն ցուցադրութիւն
ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Յարգանքի եւ մեծարանքի հանդիսաւոր ցերեկոյթ, նահատակ գրագիտուհի

ԼԱՄ-Ի
(ԼՈՒԻԶԱ ԱՍԼԱՆԵԱՆ)

եղերական մահուան 30րդ տարեդարձին
առթիւ, Փետր. 9, ժամը 15·30ին
MAISON DES CENTRAUX
8, Rue Jean Goujon — Paris (8e)
Կը նախագահէ՝ ԱՒ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ
Բանախօսներ՝
Տիկին Պ. ԷԼԷԿԵԱՆ
բանաստեղծ ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔ
խօսք կ'առնէ Լասի քոյրը՝
Օր. ԱՐՇԱԼՈՑՍ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ
Պատշաճ գեղարուեստական բաժին
Սիրայօժար կը մասնակցին՝ Տիկիններ Իրիս Փափազեան – Պիւլպիւլեան, Նուարդ Փապուճեան, Հռիփսիմէ Վէգիրեան եւ Օր. Սոնա Վարդանեան:
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Ալբի Տիկին Ա. Պուտաքեան իր ամուսնոյն՝ Անդրանիկ Պուտաքեանի մահուան բ. տարելիցին ի յիշատակ 200 Ֆր. կը նուիրէ Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանին (Ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ 200 Ֆր. «Ցառաջ»ի բարգաւաճման:

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ
ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
14, ՍԷՆԹ–ՕՆՈՐԻՆ ՏԷ ՓԷՐԹ
(Քալվատոս)
Ծովեզերեայ կայանը կը բացուի Զատկուան դպրոցական արձակուրդին՝
ՄԱՐՏ 23 – ԱՊՐԻԼ 5
6–14 տարեկան մանուկներու համար Արձանագրութեան համար դիմել Հայ կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, մ5008 Փարիզ, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12 կամ հեռաձայնել 985–36–53:
ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ
Օր. Օտէթ Ֆէլլահեանի հեռ. 62–88–42 կամ Տիկին Նուարդ Տէյիրմէնճեանի հեռ. 24–65–24
ՄԱՐՍԷԼԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ
Օր. Լուիզ Թիւֆէնքճեանի հեռ. 50–60–85

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՑ ՄԵԾԱԿՈՑՔԻ ՏԱՆ

(Պատուոյ անդամակցութիւն)
Լեւոն Զօլաքեան 100 ժր., Ժան–Ժակ Օսմանճեան 100, Արա Պիպէռեան 100 Ֆր.
Բացառիկ ճուէր.— *Ժան–Ժակ Օսմանճեան 70 Ֆր, Լեւոն Զօլաքեան 70 Ֆրանք:*

VOTRE AGENCE DE VOYAGES
"BRASIL-ATLANTICO"
a affreté pour vous, une Caravelle pour le match
BAYERN DE MUNICH
contre
ARARAT
Départ le 5 Mars à 14 heures
Retour le même jour à 23 heures
Prix de ce voyage :
450 Francs
Ce prix comprend :
— Le transport aérien
PARIS-MUNICH-PARIS
— *Les transferts de l'aéroport de Munich au stade et vice versa*
Dîner à bord
Pour tous renseignements et et inscriptions s'adresser à
Monsieur EKMEKCIYAN
BRASIL ATLANTICO
1, Avenue de l'Opéra, 75001 Paris
Tél. : 260-35-13
Pour les billets d'entrée au Stade, des détails seront donnés plus tard.

Savez-vous que vous trouverez à :
AIR FRANCE
AGENCE DES INVALIDES
2, Rue Esnault-Pelterie — 75007 Paris — Métro : Invalides
Téléphone : 551-96-20 — Poste 6-46-55
le meilleur accueil auprès de :
ANAHID BOYADJIAN
pour vos voyages d'affaires
et de tourisme - individuels ou groupes
Ձեր ճամբորդութիւններուն համար, գործի, զբօսաշրջիկութեան, ամիսական թէ հատմակաի,
մի՛ վարանիք
դիմեցէք վերոյիշեալ հասցէին, ուր
ԱՆԱՀԻՏ ՊՕՅԱՃԵԱՆ
լաւագոյն ընդունելութիւն կը վերապահէ ձեզի

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
4
MARDI
4 FÉVRIER
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Հատը	1 ֆր·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·215

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.215

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԹԵՐԱՆ
ԱՄՐԱՊՆԴԵՑ ԻՐ ԴԻՐՔԸ

— o —

ՁԱԽ ԹԻԻ՝ ՓՈՓՐԱՄԱՄՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՀԱՑՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ՀԵՏ
ԽԶՈՒՄԸ ԿՐ ՆՈՒԻՐԱԳՈՐԾՈՒԻ

— o —

Փոյի համագումարը ցոյց տուաւ առաւելաբար թէ Ֆ· Միթերան քացարձակ տէրն է իր կուսակցութեան: Երկու զըլխաւոր հարցեր կային ընկերվարական պարագլուխին համար: Նախ տարակարծութիւնը իր խոկ կուսակցութեան ծոցը, Սեբէսիճ հետ, որ ժան-Փիէր Շեվէնըմանի դիւանատան ձախ թեւն է, ապա՝ համայնավար կուսակցութեան հետ:

Առաջին հարցը չուտ լուծուած է Միթերանի համար, քանի նատաշրջանին սկիզբէն իսկ, Սեբէսը փոքրամասնութեան մէջ կը մնար իր բանաձեւով, 1203 ձայն առնելով (25,4 առ հարիւր), մինչ Միթերանի բանաձեւը 3250 ձայն կ'առնէր (68 առ հարիւր) եւ 156 պատգամաւոր ձեռնպահ կը մնային, 141 ուրիշներ ալ կը մերժէին քուէարկել: Աւելի արդէն վստահութեան պակասի մը արտայայտութիւնն էր Շեվէնըմանի եւ իր խմբակին նկատմամբ, քան որ պատճառ կ'ըլլար, որ ան հեռացուի կուսակցութեան ղեկավարութենէն:

Համագումարին ներկայ էին 43 օտար պատուիրակութիւններ, որոնց կարդին՝ վիէթնամի յեղափոխական առաջամեայ կառավարութեան, Չիլիի Ընկերվարական կուսակցութեան, սուրիական Պաասի, իրաքեան Մափամի, եւայլն եւայլն: Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութեան կողմէ ներկայ է Փօլ Լօրան, որ երբ Փօ կը հանի իր կնոջ հետ, կը յայտարէ թէ չաո յողնելու միտք չունի եւ կը հեռաքշքշուի քաղաքին պրօսաշրջիկային կարելիութիւններով: Ներկայ է նաեւ ձախի Սրմատական կուսակցութեան պատուիրակութիւն մը:

Սկիզբէն իսկ, ուրեմն, Միթերան կը յայտնուի իրրեւ չարժումին բուն փաթրոնը, կը ձաղկէ անոնք որոնք կ'ուզեն մէջնարերդը ստեղծել կուսակցութեան մէջ, ընկերվարութիւնը կ'ըսէ Միթերան, « ֆրաքսիոնութիւն մըն է, կեցուածք մըն է, գործելու ձեւ մըն է, դիտութիւն մը, բարոյական մը եւ ընկերվարութեան բարոյականը՝ հանդուրժողութիւնն է»:

Միթերան անդիջող է նաեւ երբ կը խօսի համայնավարներու հետ տաղնապին մասին: Խօսքն ուղղելով Լօրանի, կը չեշտէ թէ «Հասարակաց ծրագիրը, մերն ալ է, համասեռականատէր ենք»:

Զընդունիր որ իր պարկեշտութիւնը խնդրոյ առարկայ ըլլայ եւ կառչած կը մնայ Ընկերվարական կուսակցութեան սկզբունքներուն.— «Ձախի միութիւնը եւ համայնավարներու հետ բարեկամութիւնը չեմ փոխեր մենաքարութեան մը ընկերվարական կուսակցութենէն ներս մտքի ազատութեան հետ»:

Բայց Միթերան կ'ըսէ նաեւ. «Պատմութեան մը ժառանգորդներն ենք: Իրա – ւունք չունինք թեթեւօրէն վարուելու համայնավար կուսակցութեան առաջարկ – ներուն հետ, պայմանաւ որ նպատակը չարդարացնէ միջոցները: Կը գործածեմ այն բառերը զոր գործածեց Լէոն Պլում, Թուրի մէջ 1920ին, կը կրկնեմ այսօր Փօ, 1975ին, առիկա չէ փոխուած»:

Ի վերջոյ ուրեմն, համագումարը վերջ կը դնէ ամրապնդելով Միթերանի դիրքը, որ կը վարէ կուսակցութիւնը 12 ազդ· քարտուղարներու հետ, ինչպէս Լուի Մերմազ, Փիէր Մօրուա, Փոնթիյոն, Քլօտ Էսթիէ, եւայլն, եւայլն:

Երկուշաբթի առաւօ, իւմանիթէ յըստակ էր եւ խղումը նուիրագործող իրմբագրական մը կը սաորագրէր Ուլնէ Անտրիէօ «Հանդուրժողութենէ հանդուրժողութիւն» խորագրով: Համայնավար պաշտօնաթերթին համար պարզ է որ Ընկերվարական կուսակցութիւնը դէպի ալ հակում մը արձանագրած է Փոյի մէջ եւ Միթերանի յայտարարութիւնը դրծնակն դեռնի վրայ պարզապէս կը յանդի Համայնավար կուսակցութեան հետ ազդ· չափանիշով հաւաքական դործակցութեան մը մերժումին: Խմբագիրը կը յիշէ թէ Միթերան յիշած է որ Հասարակաց Ծրագիրը հինգ տարուան համար էր (մինչեւ 1977) կարծես ձեւով մը չեչտելու համար անոր փոխանցման բնոյթը եւ նուազացնելու կարեւորութիւնը: Ու Անտրիէօ կ'եզրակացնէ.— «Եթէ կայ դաս մը որ երեան կ'ելլէ Փոյի համագումարի նիստերէն, մեր կուսակցութեան ինքնավար դործունէութեան եւ դոյութեան անհրաժեշտութիւնն է»:

ԱՆԿԱՂ ՀԱՆՐԱՊԵՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԳԼՈՒԽԸ

ՓՈՆԻԱԹՈՎՍԿԻ

— o —

Փարիզի մէջ է որ հաւաքուած են Նախադահին կուսակցութեան Անկախ Հանրապետականներու համադումարը, որու գլխաւոր արդիւնքն էր — եւ անակնկալ մը չէր — Փոնիաթովսկիի ընտրութիւնը իրրեւ նախադահ: Ասոնց նպատակն է կուսակցութիւնը վերածել մեծամասնութեան առաջին կուսակցութեան, բայց կը չեչտեն թէ այդ չի նշանակեր Իւ· Տէ· Էռ·ի հետ մրցակցութեան ելլել, այլ միասնաբար աշխատիլ: Բայց պարզ է որ երբ երկու հոգի նոյն առաջին աթոռը կ'ուզեն դրաւել, կասկած չկայ, որ մէկը ոտքի պիտի մնայ: Այս համագումարին «Փոլքլորը» ասկայն փոքրիկ կին մըն է, աւելի ճիշդ օրիորդ մը, որ արեւելեան Փիրենեեանեն – բէն կուգայ եւ բորբոքած կը յարձակի այն ամէն ինչին վրայ զոր ժխքար իրապործած է՝ չափահասութիւն 18 տարեկանին, վիժում, յղութիւնը կանխարդիլող մի – ջոցներ, ամուսնալուծում փոխադարձ համանութեամբ, ընդդիմադիր մամուլի պետական նպաստ, եւայլն, եւայլն:

Պատգամաւորները միջին տերունդի պատկանող անձեր են, բայց կ'ուզեն երիտասարդութեան կուսակցութիւն մը ըլլալ եւ փոխ-նախագահներէն մէկը՝ Սուսան կ'ըսէ այդ ուղղութեամբ.— «Վալերի ժիսքար տ'Էսթէն մեզ կը հրաւիրէ Ֆրանսայի դարնան: Ֆրանսայի գարունը նախ եւ առաջ երիտասարդութեան տօնն է: Ոչ մէկ բան կ'ըլլանք եթէ Ֆրանսայի երիտասարդութեան կուսակցութիւն չենք»: Ու կը յիշէ Մաոյի խօսքերէն՝ «Թող հարիւր ծաղիկներ ծաղկին, Թող հարիւր դպրոցներ մրցակցին»:

Քիչ անդին, Իւ· Տէ· Էռ·ի կեդրոնական կոմիտէի մէկ նիստին առջեւ, Շիրաք պիտի յայտարարէր.— «Պէտք չէ որ Իւ· Տէ· Էռ·ը իյնայ այն բոլոր թակարդներուն մէջ, որոնք լարուած են իրեն առջեւ եւ պէտք չէ յարձակումներուն պատասխանել յարձակողական ձեւով»:

Շիրաքի համար մեծամասնութեան առաջին կուսակցութիւնը կը մնայ՝ Իւ· Տէ· Էռը:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

— o —

Քիսինկէր չէ յաջողած համոզել Քոն – կրէսի դեմոկրատ չորս անդամները, թէ Թուրքիոյ տրուած զինուորական օժան – դակութիւնը պէտք է չարունակուի: Աւելի քան մէկ ժամուան հանդիպումէ մը ետք, ծերակուտական Իկլթըն, բանբերը Քիսինկէրի հետ բանակցող դեմոկրատ պատուիրակութեան, յայտարարեց թէ Արտաքին նախարարը ի վիճակի եղած է ցոյց տալ միայն «թեթեւ յառաջդիմութիւն» մը Կիպրոսի հարցին լուծման մէջ, մինչդեռ ամերիկեան Սորհրդարանին պահանջն էր, որ «կարեւոր յառաջդիմութիւն» մը արձանագրուի մինչեւ Փետր· 5: Այլ կարելիութիւն չկայ՝ «պէտք է վերջ տալ Թուրքիոյ օժանդակութեան»:

Քիսինկէր, բանբերի մը միջոցաւ ընդունած է, թէ հնարաւորութիւն չէ ուղեցած կարեւոր յառաջդիմութիւն մը ցոյց տալու, սակայն համոզուած է, որ «որոշ յառաջդիմութիւն» արձանագրուած է Կիպրոսի հարցին ուղղութեամբ՝ Թուրք Կիպրացի եւ յոյն Կիպրացի համայնքներու առաջնորդներուն խօսակցութեանց միջոցաւ:

Քիսինկէր չեչտը դրած է այն կէտին վրայ, թէ «Միացեալ Նահանգները զինուորական օժանդակութիւն ցոյց կուտան Թուրքիոյ ի չահ Մ· Նահանգներու եւ Ատլանտեան ապահովութեան»:

Միւս կողմէ Կիպրոսի կառավարութիւնը ամբաստանած է Թուրքիան, որ «կը չարունակէ յարձակումը» եւ թոյլ չի տար որ դործադրուին ՄԱԿի որոշումները:

Քանի մը տողով

ԿԻՊՐՈՍԻ արեւմուտքը Սկուրիոթիայի պղինձի հանքերու չրջանը բախումներ տեղի ունեցած են ազդ· պահակազօրքին եւ Թուրք բանակին միջեւ: Կ'ըսուի թէ Օգոստ· 16ի զինադադարէն ի վեր, ամէնէն ծանր բախումն է:

ԻՋՄԻՐԷՆ Պոլիս դացող Թրքական օդանաւ մը, որ 41 ճամբորդ կը փոխադրէր, չկրցաւ էշիլքէօյի օդակայանը իջնել եւ Մարմարայի ծովը ինկաւ: Թուրք օդուժեներ Ցունուար 31ին մերժեցին Պոլսոյ օդակայանը երթալ կամ հոնկէ մեկնիլ, բողոքելու համար օդանաւերու ջուրը իջնալու դիւրութեանց դէմ:

ԽՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ Արտաքին նախարարը Դամասկոս հասաւ առջի օր, ուրկէ պիտի անցնի Գահիրէ եւ դուցէ նաեւ՝ Պաղտատ: Գրոմիկօ չեչտած է կրկին թէ Մոսկուա եւ ընկերվարական միւս երկիրները զօրավիդ են միշտ արաբական դատին:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մարզահամարը պիտի կատարուի Փետրուար 20էն Մարտ 24: Ասկա 200 միլիոն ֆրանք պիտի արժէ: Արդիւնքին առաջին մասը միայն տարուան վերջ յայտնի պիտի ըլլայ:

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Յունուար 30)

ՅՈՒՇԵՐ՝ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ Հ· Ղ· ԱԼԻՇԱՆԻ

« Հայաստան » հրատարակչականը լոյս ընծայած է «Ալիշանը ժամանակակիցներու յուշերուն» գիրքը: Հ· Ղեւոնդ Ալիշանի մասին յուշեր ներկայացուցած են Հ· Արսէն Բագրատունի, Հ· Ռաֆայէլ Թըրեան եւ ուրիշներ: Յուշեր ունին նաեւ Արփիար Արփիարեան, Գրիգոր Խալաթեանց, նկարիչներ Գէորգ Բաշինջաղեան եւ Սրճակ Ֆեթվաճեան, մանկագիր Տիգրան Նազարեան: Յատկապէս ուշագրաւ են Գր· Արծրունիի եւ Ա· Իսահակեանի յուշերը:

×

ՀՆԴԿԱԿԱՆ ԳԻՐՔԵՐՈՒ ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Հնդկաստանի Հանրապետութեան հըռչակման 25ամեակին առթիւ «Ա· Միասնիկեան» գրադարանին մէջ քանի մը տասնեակ հնդկական գիրքեր, գրքոյկներ, թերթեր ցուցադրուած են:

×

ՍՓԻՒՌՔԻ ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՄԷՋ

Հարիւրաւոր հայ երիտասարդներ, ըստփիւռքէն, իրենց ուսումը ստացած են Հայաստան: Երեւանի համալսարանի զանազան ճիւղերուն մէջ այժմ կ'ուսանին 60 երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ: Ժամանած են Եգիպտոսէ, Լիբանանէ, Իրաքէ, Պարսկաստանէ, Յորդանանէ եւ այլ երկիրներէ: Բազմարուեստից հիմնարկութենէն մինչեւ այսօր տարբեր մասնագիտութիւններու գծով չրջանաւարտ եղած են աւելի քան հարիւր երիտասարդներ արտասահմանէն: Ներկայիս Բազմարուեստից ուսանողներու թիւը կը հասնի 80ի: Գեղարուեստական – թատերական հիմնարկութեան զանազան բաժինները աւարտած են տասը երիտասարդներ ու երիտասարդուհիներ Պուկարիայէ, Լիբանանէ, Իրաքէ, Հնդկաստանէ եւ Սուրիայէ: Այժմ կ'աշխատին իրենց երկիրներու թատրոններուն մէջ: 1963էն սկսեալ, ամէն տարի բժշկական մասնագիտութիւն ձեռք կը ձգեն տասնեակ մը հայ երիտասարդներ արտասահմանէն: Ներկայ ուսումնական տարեչրջանին անոնց թիւն է 12: Եբաժշտանոցի չուրթակի, երգի եւ չարահիւսութեան բաժինները կ'ուսանին Եգիպտոսէ, Լիբանանէ, Սուրիայէ եւ այլ երկիրներէ եկած 12 երիտասարդներ:

×

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՏՈՒՆ՝ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Մօտ առենէն Խանջեան եւ կնունեանց փողոցներու անկիւնը չահագործման կը յանձնուի Երեւանի «կինոյի տունը»:

Հոս նախապէս պիտի ցուցադրուին եւ մասնագէտներու ուշադրութեան ու քննութեան պիտի ենթարկուին «Հայֆիլմ» արուեստանոցի, ինչպէս նաեւ այլ չարժանկարներու արտադրած նոր ժապաւէնները, կնկնօրինակուած չարժանկարները: Հոս պիտի կազմակերպուին համամիութենական եւ միջազգային փառատօներ:

ՄԻՋԻՆ ԴԱՐՈՒ ԻՏԱԼԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅ - ԻՏԱԼ. ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԱՊԵՐԸ

ԻՏԱԼԻՈՅ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐԸ

Միջնադարեան Իտալիոյ մէջ հայկա-
կան ուշագրաւ ներկայութեան մը առ-
ջին առոյգ յիշատակարաններուն կը հան-
դիպինք Հռաւեննայի բիւզանդական փո-
խարքայութեան մէջ: Փոխարքաներէն ո-
մանք ծագումով հայ էին, ինչպէս նշա-
նաւոր Ներսէս Պատրիկ (542 – 568), Գրի-
գոր, Սահակ (625 – 643): Հռաւեննայի Ս·
Վիտալ եկեղեցիին մէջ կը գտնուի Սա-
հակի հոյակապ դամբանը: Իսկ նոյն ե-
կեղեցիին խճանկարներէն մէկուն մէջ կը
տեսնուի Ներսէս Պատրիկ՝ կանգնած Թէո-
դորա կայսրուհիին աջակողմը: Բայց այս
փոխարքաներէն՝ Հռաւեննայի մէջ քա-
ղաքին պաշտպանութեան համար կը գըտ-
նուէր Հայերէ բաղկացած գունդ մը, որ
Նումերուս Արմենիորում (Հայերու գունդ) կը կոչուէր: Հայերը ունէին ի-
րենց սեփական բնակավայրը քաղաքին
ծովեզերեայ թաղերէն մէկուն մէջ՝ որ
այս պատճառով «Հայաստան» կը կոչ-
ուէր: Այս տեղեկութիւնները կը քաղենք
Հ· Ղևոնդ Ալիշանէ, որ ինչպէս ծանօթ է
խուզարկած է Իտալիոյ քաղաքական ու
եկեղեցական բոլոր դիւանները՝ հաւա-
քելով ինչ որ կը վերաբերի Հայերու:
Հռաւեննայի այս կորիզը կարելի է իրա-
մամբ նկատել իբրեւ Միջնադարեան Ի-
տալիոյ առաջին հայ գաղութը: Ջմոռ-
նանք սակայն որ այդ Հայերը էին միա-
ժամանակ բիւզանդացի քաղաքացիներ,
այսինքն՝ խառնուրդ մը հայկականու-
թեան եւ բիւզանդականութեան:

Հռաւեննայի անջատումը Արեւելեան
կայսրութենէն տեղի կ'ունենայ Ը դարու
կէսերուն, բայց Բիւզանդիոնի կապերը
չեն խզուիր Իտալիոյ հետ: Թողլով հա-
րաւը՝ ուր բիւզանդական ներկայութիւնը
աւելի երկար ատեն կը պոյատեւէ, հիւ-
սիսի մէջ յարաբերութիւններուն ծանրու-
թեան կեդրոնը կը տահի աւելի վեր՝ դէ-
պի Վենետիկ: Արդէն նախապէս ալ Վե-
նետիկ կը գտնուէր Հռաւեննայի ազդե-
ցութեան գօտիին մէջ եւ Արեւելքի հետ
չփումի մէջ: Ը· դարէն եւք այդ չփու-
ները ոչ միայն կը չարունակուին, այլ
նաեւ կ'ընդարձակուին ըլլայ առեւտրա-
կան՝ ըլլայ մշակութային դեսնի վրայ:
Միջին Դարու Վենետիկեան արուեստին
պլուխ գործոցները եւ բոլորին խորհրդա-
նիշը եղող Ս· Մարկոսի հոյակապ տաճարը
բացէ ի բաց մէջտեղ կը դնեն բիւզանդա-
կան արուեստին ազդեցութիւնը: Վենե-
տիկ այս շրջանիս առեւտուրի եւ մշա-
կոյթի կամուրջն է ընդմէջ արեւելեան
կայսրութեան, արաբական աշխարհին եւ
Արեւմուտքի: Բայց երբ աչքերնիս Արեւ-
մուտքէն կը դարձնենք դէպի Արեւելք՝
ինչ կը տեսնենք հոն: Թ· եւ Ժ· դարե-
րուն կայսերական գահին վրայ բազմող-
ներու մեծամասնութիւնը հայկական ծա-
գում ունի, ինչպէս Լեւոն Ե· եւ մակե-
դոնեան հարստութեան ներկայացուցիչ-
ները: Առանց օրով՝ կայսրութիւնը կ'ապրի
քաղաքական եւ մշակութային իր երկ-
րորդ սակեդարը: Բայց այս շրջանիս ոչ
միայն արքունիքի մէջ՝ այլ կայսրութեան
ընկերային կառոյցքին դրեթէ բոլոր խա-
ւերուն մէջ թափանցած է հայ տարրը:
«Հայ էր, կը գրէ Հ· Կարապետ Տէր Սա-
հակեան, բանակին մէկ մասը, հայ էին
զօրավարները՝ որ անոր կ'առաջնորդէին:
Ընկերութեան բոլոր դասակարգերը հայ-
կական տարր մը ունէին իրենց մէջ, ազ-
դեցիկ եւ ազատ տիրապետելու»: Բիւ-
զանդիոնի հայ տարրին գաղութային կա-
րեւորութեան մասին գաղափար մը կրնայ
տալ այն ուանդուածը՝ որուն համա-
ձայն Ը· եւ Թ· դարերուն Ս· Գրիգոր
Լուսաւորիչի նշխարներէն մաս մը Բիւ-
զանդիոն կը փոխադրուի: Բայց հայ տար-
րին ներկայութիւնը չէր սահմանափակ-
ուեր միայն կայսրութեան մայրաքաղա-
քին մէջ: Հայերը տարածուած էին կայս-
րութեան բոլոր անկիւնները, մանաւանդ
Պալքաններու մէջ: Պաւղիկեան չարժումին
հետեւած ծաւալումի՝ դիծն ալ կը հա-
տահ այս պարագան: Ուսոի զարմանալի
պէտք չէ թուի Հաճրի Փօսիյեոնի սա հա-
յտարտութիւնը՝ `երբ կը խօսի այս չրջանիս
հայ եւ բիւզանդական մշակութային յա-
րաբերութիւններու մասին: «Հայկական
մշակոյթը կը տարածուէր բոլոր կայս-
րութեան մէջ իր նկարիչներով, ճար-
տարապետներով եւ աւելորդ է ըսել՝ իր
իրաւագետներով»:

Այս ամփոփ նկատողութիւնները մեզ
սա եզրակացութեան կ'առաջնորդեն: Մէկ
կողմէ՝ Արեւելեան կայսրութեան ընկե-
րային ու մշակութային ներքին վիճակը,
միւս կողմէ՝ Արեւմուտքի եւ յատկապէս
Նորահաստատ Վենետիկեան Հասարակա-
պետութեան հետ յարաբերութիւնները՝
մեծ հաւանականութիւն կ'ընծայեն որ հայ
տարրերու չփումները Արեւմուտքի հետ՝
այս չրջանիս ալ չարունակուած եւ նոյն-
իսկ ընդարձակուած ըլլան: Ճիշտ է որ
այս գարերուս համար կը պակսին Իտալ-
իոյ մէջ հայկական համախմբումներու
ոոյգ վկայութիւններ: Բայց Հռաւեն-
նայի գաղութին ընծայած նախընթացը,
ինչպէս նաեւ Հայերու բնածին միտումը
վաճառականութեան, տարածուելու, եւ
քիչ մըն ալ արկածախնդիր ոգին՝ հաս-
տատել կը թուին մեր այս վարկածը: Հոս
կ'արժէ յիշել Օտէոնի մատենադարանին
թ – ժ դարերու լատինական մէկ ձեռագ-
րին վերջաւորութեան դնուող լատինե-
րէն – հայերէն բառարանը, զոր հրատա-
րակած էր Գաբրիէլը 1880ին: Այս բա-
ռարանը, թէեւ ունի թերութիւններ ի –
մաստներու ճշտութեան տեսակէտէ, բայց
կը մնայ իբրեւ չատ նշանակալից երե-
ւոյթ մը, որ կը հաստատէ այդ գարերուն
հայ բնակութիւնը Իտալիոյ մէջ: Այս իրողութիւնը հաստատող
դեռ ուրիչ տեղեկութիւններ չեն պակսիր
Իտալիայի նկատմամբ, : Այս պարագան ալ
կուզայ զօրացնել մեր ենթադրութիւնը՝
թէ Իտալիոյ մէջ ալ, մանաւանդ հիւսի-
սային մասերուն մէջ առք գրած ըլլան
Հայեր: Քանի որ Արեւելքէ դէպի Իտալ-
իա բացուող գլխաւոր անցքերէն մէկն էր
Իտալիա, մանաւանդ Փոյի գաչտապետա-
նը:

Ամէն պարագայի երբ ԺԱ· դարէն
կ'անցնինք ԺԲ· դարուն եւ ԺԳ·ի առա-
ջին կէսին, Իտալիոյ զանազան մասերուն
մէջ Հայերու ներկայութիւնը կարելի է
այլեւս գրեթէ իբրեւ առոյգ իրողութիւն
մը ընդունիլ, քանի որ ԺԳ· դարու երկ-
րորդ կէսին Հ· Ղեւոնդ Ալիշան Իտալիոյ
ինը այլեւայլ քաղաքներուն մէջ կրնայ
թուել արդէն տասէ աւելի՝ Հայերու
պատկանող եկեղեցիները: Ջմոռնանք, սա-
կայն, որ ԺԱ· դարու վերջաւորութեան՝
Հայերու Արեւմուտքի հետ յարաբերու-
թիւններուն մէջ պատմական երկու նոր
ազդակներ երեան եկած են· ա· կիլիկեան
Թագաւորութիւնը, բ· Խաչակրութիւն-
ները: Այս զոյգ ազդակներուն բերումով՝
Հայերու եւ Արեւմուտքի միջեւ ուղղակի
չփում մը կը ստեղծուի, որ այլեւս
չ'անցնիր բիւզանդական կայսրութեան
մշակոյթին խողովակէն: Բնականա-
բար այս ուղղակի չփումին հետեւանքով
է որ Հայերը կը սկսին տարածուիլ Իտալ-
իոյ գրեթէ բոլոր կարեւոր կեդրոններուն
մէջ՝ ձեւացնելով ծաղկեալ գաղութներ:
Բայց այս գաղութներու մասին խօսելէ
առաջ՝ պահ մը նկատի առնենք թէ պատ-
մական վերոյիչեալ տուեալներու լոյսին
տակ ինչ ձեւով պէտք է մօտենալ Ը –ԺԲ
գարերու ընթացքին Հայ – Իտալ կամ ա-
ւելի ընդհանուր առումով՝ Հայ – Արեւ-
մտեան մշակութային փոխյարաբերու-
թիւններու եւ փոխազդեցութիւններու
հարցին:

Երբ խօսքը կը գառնայ մշակոյթի եւ
արուեստի խոչոր հոսանքներու չուրջ, ո-
րոնք կը բնորոչեն պատմական եւ աչ –
խարհագրական որոչ չրջաններու քաղա –
քակրթութիւնը, կը խորհիմ թէ ամէն բա-
նէ առաջ հարկ է բարձրանալ մինչեւ ա-
նոնց աղբիւրները եւ նկատել իր ամբողջ
ընդարձակութեան մէջ անոնց ծագումին
եւ զարգացումին յառաջընթացութիւնը:
Որովհետեւ, ինչպէս գէտ խօսքս սկիզբը
կ'ըսէի, պատմական ու մշակութային որ-
եւէ երեւոյթ կարելի չէ նկատել լոկ իր-
րեւ վայրկեանի մը ծնունդը:

Հ· ԼԵՒՈՆ ՋԷՔԻԵԱՆ

(Շար·)

ՐԱՖՖԻ ԵՒ ՀԱՅ ԿՆՈՋ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

— o —

Րաֆֆի «Մշակ»ի մէջ լոյս ընծայած
բազմաթիւ վէպերու եւ հրապարակախո-
սական բնոյթի յօդուածներուն մէջ ան-
դրադարձած է կիներու վիճակին եւ ա-
ռաջադրած է տեսակէտներ: Ան հաստա-
տած է, թէ ազգին թշուառութիւնը սերտ
կապ ունի նաեւ կիներու սորվական վի-
ճակին հետ, թշուառութիւնը կը սկսի ըն-
տանիքէն եւ անոր առաջին զոհը կիներ է:

Ցատուկ ուսումնասիրութեան նիւթ
դարձնելով հայ ընտանիքն ու կնոջ վի-
ճակը, Րաֆֆի եկած է այն եզրակացու-
թեան, թէ գարերու ընթացքին սովորու-
թիւններ հաստատուած են, որոնք երկա-
թէ օրէնքի զօրութիւն ստացած են եւ,
հետեւարար, անկարելի է զանոնք մէկ
անգամէն խորտակել: Մանրամասն նկա-
րագրելով նահապետական ընտանիքի
խիստ բարքերը, կնոջ կրած անլուր տա-
ռապանքներն ու չարքաշ կեանքը, գրա-
կէտը անընդունելի համարած է այդ վի-
ճակը, ուր կիներ նոյնիսկ իրաւունք չու-
նէր խօսելու: Եւ մեծագոյն ողբերգու-
թիւնը այն է, որ դեռ փոքր տարիքէն
աղջիկը կը հաշտուէր իր կացութեան հետ.
«Նա մանկութիւնից հասկանում է, թէ
ինքն իրաւունք չունի պահանջել, որ իր
հետ մեզմ լինէին, քաղցրութեամբ վար-
ուէին, որովհետեւ նա աղջիկ է»: Տան
մէջ աւելորդ բեռ է:

Ե՞րբ եւ ի՞նչպէս մէջտեղ եկած է կնոջ
բացարձակ իրաւազուրկ վիճակը թէ՛
ընտանիքի, թէ՛ հասարակութեան մէջ:
Գրաղէտին տեսակէտով նահապետական
ընտանիքը մէջտեղ եկած է մարդկային
ընկերութեան զարգացման մէկ փուլին,
իբրեւ անհրաժեշտութիւն: Այդ ընտանի-
քին մէջ գլխաւոր դերը պատկանած է
աչխատող ձեռքին եւ ֆիզիքական ուժին:
Այդ կինը ֆիզիքապէս թոյլ ըլլալով աս-
տիճանաբար կորսնցուցած է իր դիրքը
եւ մնացած է յետին կարգի վրայ: Ըստ
Րաֆֆիի, մեծ դերզաստանին ներդաշնա-
կութիւնը չխախտելու, երկպառակու-
թիւններ չառեղծելու համար է նաեւ, որ
տիպած են կիներուն լռել եւ հնազանդիլ:

Րաֆֆի ընկերային լուծում մը առա-
ջարկած է կնոջ ազատագրութեան համար:
«Երբ կնոջ գործունէութիւնը տահմանա-
փակուում է ընտանեկան «օջախ»ի չուրջը
— ահա այս է, որ նրան փոքրացնում է
եւ չինում է բոլորովին կրաւորական
էակ»: Աչխատանքը միայն կրնայ «բար-
ձրացնել կնոջ վիճակը եւ նրան հաւասար
աստիճանի վրայ դնել տղամարդի հետ:
Երբ կինը ազատ պարապմունք ունի, երբ
նա էլ իր կողմից օգնում է ընտանիքին,
այսպիսով նա կախում չի ունենայ տղա-
մարդից եւ կը դադէ իր վրայ նրա բռնա-
ժամանակ տեսաւ, որ անյաղթելի դժ-
ուարութեան մը առջեւ կը գտնուէր: Թա-
զական Մորհուրդին եօթը անդամ հարկ
էր այսինքն իրմէ զատ պէտք էր միայն
վեց հոգի, իսկ կուսակցութիւնները՝ ինչ-
պէս ըսինք, եօթը հատ էին Մ· վիզին
մէջ:

Սահակ էֆէնտի օրերով հնարք մը մը-
տածեց այս կնճիռը լուծելու համար եւ
ի վերջոյ, ճարահատեալ, որոչեց պոհել
կուսակցութիւններէն մին: Քուէարկու-
թեան նախորդ կիրակին ներկայացուց
իր ցանկը: Վեց կուսակցութիւններն ալ
միահամուռ խանդավառութեամբ ընդու-
նեցան զայն, զովելով ու փառաբանելով
Սահակ էֆէնտիի փափկանկատութիւնը:
Այդ միանուագ զովաբանութեան մէջ,
պոհուած խմբակին էր, որ լոկ խոպոպ ու
աններդաչնակ ձայնը բարձրացուց: Սա-
հակ էֆէնտի վարպետութիւնն ունեցած
էր ամէնէն տկար ու աննչան համարուած
կուսակցութիւնը զոհելու· այս կուսակ-
ցութիւնը կը բաղկանար միմիայն չորս
կուսակիցներէ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(Շար· – 3)

Ա.ԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ

(Երգիծական վէպ ազգային կեանքէ)

Ա·

Այսուհանդերձ ամէնուն ալ ցանկին զը-
լուխը Սահակ էֆէնտիի անունը կը ճա-
ռագայթէր: Սահակ էֆէնտի երբ իմացաւ
իր անունին չուրջը դարձածները, անմի-
ջապէս մարդ ղրկեց եւ տուն հրաւիրեց
եօթը կուսակցութեանց պարագլուխները:

— *Անունս ընչեցէք ձեր ցանկին մէջէն,*
— *ըսաւ ամէնուն ալ վճռական չեշտով մը:*
Ամէնքը ափ ի բերան մնացին եւ իրա-
րու երես նայեցան:

— *Բայց ներեցէք, — կմկմաց Օհան*
աղան, — արդեօք կը հաճի՞ք բացատրել,
թէ ինչո՞ւ կը մերժէք խորին յարգանքի
այս անկեղծ արտայայտութիւնը, որ մեր
դեղը կը փափաքի ընել ձեր ազնուութեան:

— *Կը մերժեմ, որովհետեւ կը տեսնեմ*
կոր, որ իմ անունս դէնք մը կ'ընէք կոր
ձեր զանազան կուսակցութեանց ձեռքը,
— *բացատրեց Սահակ էֆէնտին զրգռուած*
ձայնով մը:

Պահ մը լռեց: Ոչ ոք կը համարձակէր
լռութիւնը խզելու պատասխանատուու-
թեան ենթարկուիլ: Ամէնքն ալ յանգատու-
ներու պէս գլուխնին կախ նստած էին:
Օհան աղան իսկ այս անակնկալ յանկար-
ծական պոռթկումէն չմոլած էր:

Սահակ էֆէնտի ոտքի ելաւ, քանի մը
անգամ սենեակին մէջ վեր վար պտըտե-
ցաւ, յետոյ մէկէն՝ կենալով սենեակին
մէջտեղ·

— *Լաւ, կ'ընդունիմ, — ըսաւ, — բայց*
մէկ պայմանով մը···

— *Ընէք ձեր պայմանը, դոչեցին պա-*
րագլուխները յոյսի նչոյլով մը լուսա-
պսակուած:

— *Պէտք է որ, — չարունակեց Սահակ*
էֆէնտի, բառերը հատիկ-հատիկ արտա-
նաներով, — պէտք է որ Թագական Մոր-
հուրդին մէջ ինծի ընկերակցելիք ան-
ձերը ես որոչեմ, կամ տանկ ըսեմ, պէտք
է որ ես պատրաստեմ ընտրելիներու ցան-
կը եւ եթէ այդ ցանկը ամէնքդ ալ ըն-
դունիք, այն ատեն ես ալ կ'ընդունիմ
Թագականի պաշտօնը, եթէ ոչ, անկարելի
է··· բացարձակապէս անկարելի, ահա իմ
վերջնական անդառնալի որոչումս: Դա –
ցէք, խորհրդակցեցէք իրարու հետ եւ
եթէ այս ըսածներս գործերնուդ կուգան՝
եկէք իմաց տուէք ինծի:

Հիւրերը մեկնեցան երկու օրէն պա-
տահան բերելու խոստումով:

Սահակ էֆէնտիի դրած դրակռեան
պայմանը բուռն վիճաբանութեանց տեղի
տուաւ, սակայն ի վերջոյ Օհան աղայի
իմաստուն, խոհական եւ չրջահայեաց
խորհուրդները յաղթահակեցին:

— *Ցանուն ազգային մանկուտյն եւ Ս·*
Եկեղեցւոյ պայծառութեան, զոհենք մեր
անձնական հակառակութիւնները, — ը-
ռաց էր յուզուած ձայնով, — եւ միանանք
Սահակ էֆէնտիի դրօչակին տակ: Ցոյց
տանք անգամ մը եւս, թէ քաչն Վարդանի,
Սահակի եւ Մեսրոպի զաւակներն ենք եւ
պատրաստ ենք ամէն զոհողութիւն չանճն
առնել, երբ ազգին չահը եւ հայ երիտա-
սարդութեան ապագան կը պահանջէ:

Եօթը կուսակցականները, որոնց մին
էր Օհան աղան, ներկայացան Սահակ է-
ֆէնտիի եւ ըսին, թէ իր առաջարկը ըն-
դունուած էր եւ թէ իր պատրաստելիք
ընտրելիներուն ցանկին վրայ պիտի հա-
մաձայնէին ամէնքն ալ:

Այս պայմանը հարկեցնելով, Սահակ
էֆէնտի վսեմ խորհուրդ մը յղացած էր,
այն էր՝ իր մականին տակ բոլոր կու-
սակցութիւնները իրարու հետ հաչտեցնել,
ամէն մէկ կուսակցութեան ղէմատրները
իր ցանկին մէջ անցնելով, բայց երբ ցան-
կը պատրաստելու առնեը եկաւ՝ այն

թեան կոպիտ լուծը: Տղամարդն էլ իր կողմից կ'ունենայ դէպի նա, բայց սէրը մի առանձին պատիւ, երբ կը դանի նրա մէջ մի լաւ աշխատակից»: Իսկ ասոր համեմատելու համար «պէտք է փոխել հասարակական յիմար նախապաշարմունքները եւ պէտք է նրան (կնոջ) դուրս քաշել ընտանեկան փակուած չրջանից»:

Ուրեմն պէտք էր պայքարիլ այն երեւոյթներուն դէմ, որոնք կը կաշկանդէին, արգելք կը հանդիսանային կեանքի յառաջընթացին, կիներու դաստիարակութեան, կրթութեան, անոնց հայրենանուէր ու հանրային գործունէութեան: Այս գաղափարները մարմնաւորուած են Բաֆֆիի գրական գործերուն մէջ:

Տնտեսութեան զարգացումով, ժամ. դարու երկրորդ կէսին Անդրկովկասեան քաղաքն ու գիւղը ասպիճանական փոփոխութեան ենթարկուած են: Ասիկա փոխանցման չրջան էր, երբ սկսած են խարխլիլ հին կապանքներն ու բարքերը՝ ձեւաւորելով նոր ըմբռնումներ: Հակառակ այն իրողութեան, որ հիմնականին մէջ ապրապետող մնացած է նահապետական ընտանիքը, սակայն համեմատաբար ազատախոհ ըմբռնումներ սկսած են ծայր տալ յանկապէս արդիւնաբերական կեդրոնները: Նոր պայմաններու մէջ կազմուած ընտանիքի անդամներու թիւը նուազած է՝ բաղկացած ընդհանրապէս ծնողքէ եւ զաւակներէ: Հոս արդէն փոփոխութիւն կրած է կնոջ դիրքը: Ամուսինը չահերով այլեւս կապուած է միայն իր կնոջ եւ զայն նկատած է նաեւ իր ընկերը: Ասիկա, ի հարկէ, խոնարհ խաւերուն մէջ: Սակայն, նկարագրելով Թիֆլիսի նորաբոյս քաղքենիութեան կենցաղը եւ միջավայրը, Բաֆֆի չեչտած է այն կէտը, որ այդ բարձր դասին մէջ կինը սկսած է օտարանալ, չի խօսիր մայրենի լեզուով, «զզուանքով է նայում» ազգային աւանդութիւններուն: Հոս օտարացումը գանուում է իր ուժգնագոյն աստիճանին: Ընտանիքը խլուելով մայրենի բնական հողից, դեռեւս հասասատ հիմք չէ ձգել օտար հողի վրայ: Նա տատանուում է որպէս մի ծառ, որ արմատ չունի»:

Անշուշտ, պէտք չէ եզրակացնել, թէ դրագէտը Արեւմուտքի կենցաղը եւ բարքերը համարած է չարիք: Ոչ, ան չարիք համարած է անոնց ձեւական, մակերեսային ընդօրինակումը: Խոր ցաւով ան արտայայտուած է օտարամոլ հայ աղջիկներու մասին, որոնք «հագել են եւրոպացու հագուստը, բայց դեռ չեն ուսուցել նրա կրթութիւնը»: Նկարագրելով վերնախաւի ընտանիքներու մէջ երախտներու դաստիարակութիւնը, նշած է, որ այստեղ փոքր հասակէն աղջիկը կը կըրթեն «կը տաչեն, կը կոկեն» եւ կը դարձնեն «մոդնի կուկլա» մը, որ «ոչ սիրտ ունի, ոչ միտք» եւ երբեք չի մտահոգուիր ազգային ցաւերով:

Դրագէտը մեծ դեր վերապահած է կիներուն ազգին ընդհանուր յառաջդիմու-

— ո —

— Հեռուին սուրբը զօրաւոր կ'ըլլայ:
— Տան երէցին «օրհնեա տէր» չկայ:
— Գողն ի՞նչ կ'ուզէ — մութ գիշեր:
— Գայլի անուն է ելեր՝ աղուէսն աչխարհն է քանդեր:
— Բան դրին՝ փախաւ. հաց դրին՝ հաւաւ:
— Տարով թէ գաս՝ սուլթան ես. ամսով թէ գաս՝ դռնապ ես. ամէն օր գաս՝ անհամ ես:
— Տաւարը կապով կը կապեն, մարդը՝ խօսքով:
— Լեզուն մէկ կը խօսի, հացն՝ երկուս:
— Մեծի առած, փոքրի յանդ:
— Աչխարհը՝ դմակ, մարդը՝ դանակ:
— Տղամարդը դրսի պատ է, կնիկ մարթեան եւ արդէն օրակարգի հարց դարձած ազգային – ազատագրական չարժումին մէջ: Ազգին հիմքը ընտանիքն է, ուր երախան կը ստանայ իր առաջին եւ կարեւոր դաստիարակութիւնը: Հոս մեծ դերձ ունի կատարելիք կինը, երախային տուած իր դաստիարակութիւնը պէտք է ունենայ հեռանկար, ան դեռ օրօրոցին մէջ պէտք է մանուկին մէջ սերմանէ Ազատիի մօր երդը: «Հայ կինը» ծաւալուն ուսումնասիրութեան մէջ ներկայացուցած է իր լուսաւորական եւ փիլիսոփայական հայեացքները: «Մեծ բարերարութիւն սրած կը լինի կնոջ սեռին այն մարդը, որ լուսաւորութեան կայծը կը մացնի ամենախուլ ղիւղական խրճիթներում. այդ լոյսը միայն կարող է նրան (կնոջ) առաջնորդել եւ դուրս բերելով անային փակ չրջանակից, կ'անէ նրան հասարակական ընկերութեան անդամ»:

Իր հանրային գործունէութեան ընթացքին Բաֆֆի բաւական աչխատանք տարած է այդ ուղղութեամբ: Թաւրիզի մէջ մեծ չանք թափած է ազգկանց վարժարան հիմնելու համար եւ իր կնոջ՝ Անոնա Բաֆֆի հետ յանձն առած է առանց նիւթական վարձատրութեան դասաւանդել: 1876ին կաթողիկոսին աջակցութիւնը ստանալու նպատակով մեկնած է Էջմիածին եւ ձեռք ձգած է անոր հաւանութիւնը: Սակայն, բուն գժուարութիւնը անկէ ետք սկսած է: Առաւել գժուարութիւնը Թաւրիզի Հայերու մէջ դարեր շարունակ բոյն դրած ասիական նախապաշարումը. եւ յամառութիւնը կոտրելն էր, տեղւոյն կղերամիտներու դէմ պայքարը, որոնք միջոցներու մէջ խորութիւն չեն դրած վարկաբեկելու մեծ վիպասանը եւ ձախողեցնելու համար հայրենանուէր գործը: Դժբախտաբար, աղջկանց դպրոց հիմնելու գրագէտին ծրագիրները չեն իրականացած:

Ս. ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

— ո —

Կեսարիոյ եւ չրջանի Հայրենակցական Միութեան նախագահ՝ Գրիգոր Փանոսեան – առջի չաբաթ յանկարծամահ եղաւ եւ յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Փարիզի Հայոց եկեղեցին մէջ, անցեալ Երկուչաբթի ժամը 14ին, դլխաւորութեամբ Գիւտ Սրբազանի: Ներկայ էին իր հարազատներն ու բազմաթիւ հայրենակիցներ, բարեկամներ եւ Ֆրանսացի հիւրեր:

Եկեղեցական արարողութիւններէ վերջ՝ երկու դամբանականներով, հանգուցեալը կեանքը ներկայացուցին Միութեան քարտուղար՝ Յակոբ Վէզիրեան (հայերէն) եւ վարչութեան անդամ՝ Կարապետ Թուլումճեան (ֆրանսերէն):

Գրիգոր Փանոսեան ծնած է կեսարիա քաղաքը, կեսարացիներու յատուկ բնաւորութեամբ՝ համեստ, աչխատասէր հայրենակիից մը եղած էր իր կեանքի ամբողջ տեւողութեամբ. ասոր համար սիրուած էր ոչ միայն վարչութեան ընկերներուն այլ նաեւ բոլոր անդամներուն եւ հայրենակիցներուն կողմէ: Նախնական ուսումը առած է կեսարիոյ ազգային վարժարաններու եւ ապա Պոլսոյ կեդրոնական – կանին մէջ:

Քեմալական արչաւանքներու ժամանակ, Պոլսէն մեկնած եւ բազմաթիւ որբերու հետ ապաստան գտած է Քորֆու կղզին, ուր որբանոցի մը մէջ ուսուցչութիւն ըրած, մինչեւ որբերու ցրուումը, եւ յետոյ եկած Փարիզ, շատ դժուարութիւններու յաղթահարելով գործ ստեղծած (դրոչմաթուղթի առեւտուր) եւ մասնաւոր դիրք մը գրաւած էր: Այս յաջողութիւնները անչուշտ կը պարտէր իր նախաձեռնութեան եւ ուսումին:

Քանի մը տարի առաջ, երբ Միութեան նախագահ կ'ընտրուէր, տակաւին Միութիւնը տարածուն աչխատանքներու ասպած չէր, բայց նպատակը շատ մեծ էր, այդ նպատակը՝ Նոր Կեսարիան չէնցնել, կրեւոր օժանդակութեամբ:

Այս նպատակին հասնելու համար հագիւ Փարիզի, Նիւ Եորքի եւ Պէյրութի մասնաճիւղերը դիւրաւ հասկնալով գործի սկսած էին եւ ահա յանկարծ մեր սիրելի նախագահը մեզմէ ընդմիչտ կը հեռանայ, գործը կէս ձգած:

Սիրելի նախագահ, քու թարմ յիշատակիդ առջեւ կը խոստանանք այդ նուիրական գործը չարունակել եւ քեզ՝ միշտ յիշել իբր բարի եւ ընկերասէր նախագահ ու մարդասէր հայրենակից:

Դուն, որ հիմա անչնչացած կը հանգչիս Շաֆրուի գերեզմանոցը, կ'ըսենք քեզի՝ հողը թեթեւ վրադ, կեսարիոյ եւ չրջանի Հայրենակցական Միութեան վարչութեան եւ բոլոր հայրենակիցներուն կողմէ:

Պ. ՍԱՍՏԼԻԹԵԱՆ

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մանուկներու Օրը Պօսնոյի մէջ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Անմոռանալի օր մը եղաւ Յունուար 12ը Պօսնոյի Հայութեան համար: Արդարեւ, ըստ ընկալեալ սովորութեան, ոտնաձաւին չուրջ բոլորուեցաւ ամբողջ բազմութիւն մը: Ներկայ էին Սէն Ժեռոմի, Պուլվար Օտտոյի եւ Պօսնոյի հոգեւոր հովիւները եւ ուրիշներ:

Բացման խօսքը կատարեց Աբշալոր Խաչիկեան: Ապա Կապոյտ Խաչի պարոցի աչակերտները իրարու եւեւէ գործադրեցին գեղեցիկ յայտագիրը՝ մեներգներ, արտասանութիւններ, խմբերգներ ու նաեւ տրամախօսութիւն: Տպաւորիչ էր մանուկ կենդանի պատկերը, որ կը ներկայացնէր Ձիսուսի ծննդեան խորհուրդը:

Եւ այս բոլորը ամենայն կարզապատութեամբ եւ ներդաշնակութեամբ կատարուեցաւ՝ դահլնակութիւն պատճառելով ներկաներուն:

Խօսք արուեցաւ վերապատուելի Պաղտասարեանի, որ հայկական զգացումներով թեւարգուած կարճ, սակայն խմատալից խրատականով մը դպրոցին դերը մատնանչեց: Ապա խօսեցաւ Եղիչէ Ա. Քհնյ. Փանոսեան. թելադրեց բոլորին, որ իրենց զաւակներուն անպայման հայերէն դասակներուն անպայման հայերէն դրել-կարդալ սորվեցնեն, որպէսզի ազգային նկարագիրը պահպանուի:

Յայտագրին գործադրութիւնը վերջ գտաւ «Էրերունի» երգով:

Կը գնահատենք Կապոյտ Խաչի տարած աչխատանքը եւ կը չնորհաւորենք Խաչուհիները իրենց անձնուէր գործունէութեան ու նուիրումին համար: Կը չնորհաւորենք նոյնպէս ուսուցիչը՝ Աբշալոր Խաչիկեան, որ սիրով եւ ճեռնհասու-թեամբ կը վարէ իր գործը:

ՆԵՐԿԱՑ ՄԸ

— ո —

դը ներսի պատ է:
— Ճանճը բան մը չէ, բայց կերակուրը կը հարամէ:
— Ուղտը դղալով չեն ջրեր:
— Մկկու մը բախտը որ ծուի, իր ձին ալ ախոռին մէջ էշ կը գառնայ:
— Գայլի հետ գառ կ'ուտէ, ոխրոջ հետ կուլայ:
— Հինգ մատէն որը կարես՝ արիւն կուգայ:
— Սպիտակ չունը բամպակ ծախողին վնաս է:
— Վերեւ նայեմ՝ յօնքս է. ներքեւ նայեմ՝ մօրուքս է:
— Տգէտը ան չէ, որ քիչ բան գիտէ, այլ որ կը կարծէ՝ ամէն բան գիտէ:

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Ը.

ԹԻՒ 2 ԲԱՆՏԱՆԱԻԸ

Քանի մը վայրկեան վերջը տախտակամածին վրայ ոտնաձայն մը լսուեցաւ, եւ փոքրիկ սեւ մարմին մը երեւեցաւ առջեւ ու կայտառ:

— Պարոն Բօտիպուա, յարեց Սանոէլմ, որ կենդանին ձեռքը առեր եւ թաթերը ցուպին կը քաչէր, կարծես թէ կ'ուզէր պեթերը մաքրել, կը բաւեհաճի՞ք, եթէ պատուարժան ընկերութիւնը թոյլ տայ, վախտւան փոքրիկ խաղը խաղալ մեզի.

— Այսպէս կատակներ չուզեր, բանտապահը խստութեամբ, ապա թէ ոչ կենդանին կը դրաւեմ...

— Հասկցա՞ը, ըսաւ Սանոէլմ ծռելով պէնէֆէթթօյի ականջին, որ ապչած էր: Բանտապահին հրամանը բացայայտ էր:

Պ. Բօտիպուա իր սովորական խաղերուն սկսաւ:

. . . . . .

Թ

ԿԵՆԴԱՆԻ ՄԵՌԱԾԸ

Ցաւակնութիւն չունինք խմացնել մեր ընթերցողներուն թէ ասկէ հարիւր տարի առաջ Փարիզ ամենեւին չէր նմաներ այսօրուան վիճակին:

Ցառաջդիմութիւնը այնքան արագ քալեց որ, եթէ մէկը աչքէ անցընէ 1840ի յատակագիծը, իրեն այնպէս կը թուի թէ անկարելի էր չմոլորիլ այն նեղ եւ ամէն կողմ գիրար խաչաձեւող փողոցներուն մէջ. ասով մէկտեղ դարձեալ Փարիզ աչխարհի առաջին քաղաքն էր.

Արդէն դեռ շատ ժամանակ առաջ Մօնթէնները նոյն բանը ըսած էր:

Որովհետեւ ճշմարիտ է թէ, ամէն բանի պէս, գերազանցութիւնը յարաբերական է, Փարիզ մայրաքաղաքներու թագուհին էր, որովհետեւ իր թերութիւնները ի՛նչ էր, որ ալ ըլլային, Եւրոպայի միւս մեծ քաղքներուն թերութեանց բաղդատմամբ կրնային առաւելութիւններ համարուիլ:

Այս քանի մը խորհրդածութիւնները, որոնք պիտի չչարունակենք – ընթերցողը թող չվախնայ անոր համար ըրինք որ, ստիպուած ենք հրաւիրել զինքը առժամեայ կերպով թողուլ Փրովանսը եւ մեզի հետ մտնէ Լապօրտ թաղին մէջ:

Լապօրտ թաղը ո՞ւրկէ կը հանէք, պիտի հարցնեն մեզ Նոր Փարիզցիները որոնք աչխարհ եկան առատ օդի եւ լոյսի մէջ, զոր յուսալ իսկ չէին համարձակած մեր հայրերը:

Լապօրտ թաղին յաջորդեցին այսօր Հօսման ծառուղին եւ Մալզէրպ ծառուղին: Բոչէ փողոցէն մինչեւ Մոնսոյի պարտէզը ընդարձակ մակերեւոյթ մը կը զբաւէր, եւ մէկ կողմէ դրեթէ մինչեւ Թրօնչէ փողոցը ու միւս կողմէն ալ Փօնթիէօ փողոցը կը տարածուէր:

Այս թաղը, ժահահոտ չուկայի մը չուրջը, որուն հիմը վերաչինուած էր փոսի մը մէջ, ուր առուծներ չէին չարժեր, այլ առեւտրական չնագայլեր, փերեզակներ, անանուն առարկաներու հնավաճառներ, այս թաղը փողոցներու, անելներու այնպիսի բաւիղ մըն էր որ Արիան կրնար վհատեցնել եւ որուն մէջ հարիւր անգամ իր կծիկը պիտի կորսնցնէր:

Բայց այս անդրջրհեղեղական ժամանակին – մատածեցէք թէ հարիւր տարին ի՛նչ է Փարիզի կեանքին մէջ – կանոն էր որ պէտք չէ վհատիլ բնաւ անանցանելի երեւցած անջրպետի մը առջեւ:

Այսպէս, Լուվրէն դէպի Թիւյլըրի երթալու հարկ էր Քարրուզէլի հրապարակը հատնող փայտաչէն անհամար անակներուն մէջտեղ նետուիլ յանդգնութեամբ, զարնուիլ Նանթի ապարանքին, որ մէջտեղը անկուած էր ձողի մը պէս եւ սոսկալի կոյանոցներու մէջ կոխել:

Վերջապէս արքունի հիանալի պարտէզը կ'երթային որ այսօրուընէ հարիւր անգամ աւելի խիտ եւ զով էր:

Այսպէս նաեւ, անկից ծառուղիներու գիծը երթալու համար, օրինակի համար Փարիզի սրճարանը երթալու որովհետեւ վայելչասէրներու կեդրոնատեղին էր, Տիկնոջ թատրոնը, որ բարձրաստիճան անձնաւորութեանց ժամադրութեան տեղն էր, պէտք էրկուրօրէն գրի առնել Մուլէնի բլրակին փայտաակութիւնները, որուն վերջին հետքերը տեսած էք թերեւս, եւ որ այն առեն ամէն տեսակ ապաւակներու որջ մըն էր, Սէն – Կլեմէի անցքէն մինչեւ Թէրէզ փողոցը եւ քիչ մըն ալ անդին:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէրտէրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Խմբէմուրեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Նարկիւլ Սայրին, զաւակներն ու թոռները (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Նշան Սայրին եւ զաւակը և Թէճիրեան ընտանիքը (Մարսէյլ) խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ, մեծ–մօր՝

ԱՃԲՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ

(Սեբաստացի, ծնեալ Թէճիրեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 2ին, Կիբրակի, 68 տարեկանին, իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի Փետր. 6, ժամը 13·45ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին եւ մարմինը կ'ամփոփուի Իսի լէ Մուլինոյի դերեզմանատունը (Ռիւ տը լ'Էկոլիթ):

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Արմենակ Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Սիրաք Սուրէնեան եւ զաւակը՝ Ժիրայր, Տէր եւ Տիկին Կոզիք եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժան Կարապետեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քլօտ Դաւիթեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ–հօր՝

ԱՐՄԵՆԱԿ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ կիրակի (Փետր. 9) առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Վարդան Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Սարգիսեան, Տէր եւ Տիկին Ռոլան Աւետիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Յակոբեան եւ զաւակները, Պ. Փօլ Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Աւետիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Աւետիսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Քէհեայեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի, Փետր. 9 Առնուվիլի Վարագայ Ս. Խաչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ–հօր՝

ՎԱՐԴԱՆ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆԻ

(Մշեցի)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է 300 Ֆր. Տիկին Պայծառ Ուստեանէ:

Նաեւ ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ողբացեալ նուիրատուին անակնկալ մահուան առթիւ, իր ընտանեկան պարագաներուն:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՒՑ

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Չորեքշաբթի, Փետր. 5, առաւօտեան ժամը 10ին, Սրբոց Վարդանանց տօնին առիթով, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ կը կատարուի յատուկ հանդիսաւոր ժամերգութիւն:

Ցաւարտ ժամերգութեան, ժամը 11ին, տեղի կ'ունենայ Վարդանանց յիշատակին նուիրուած աշակերտական հանդիսութիւն մը: Հրաւիրուած են Փարիզի եւ շրջանները հայկ. դպրոցներու աշակերտները:

Կոչ կ'ընենք ծնողքներուն, որպէսզի իրենց զաւակներով, այդ օր մասնակցին Վարդանանց յիշատակին նուիրուած սոյն արարողութեան եւ հանդիսութեան:

ՎԱՀԱՆՆԻ ՄԷՋ

Չորեքշաբթի Փետրուար 5 առաւօտ, հաղորդութիւն Դաւիթեան Դպրոցի աշակերտութեան: Կիրակի Փետրուար 9 առաւօտ կը մատուցուի հանդիսաւոր քառաձայն պատարագ եւ հոգեհանգիստ զոհ – ղութիւս եկեղեցւոյն ծառայող հոգեւոր – րականներու եւ աշխարհականներու հոգիներուն անթառամ յիշատակին:

Սիրով կը հրաւիրուի Վալանի եւ շրջանի հաւատացեալ ժողովուրդը:

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

կրօնական արարողութեանց

Կիրակի Փետր. 9, Տօն Սրբոց Վարդանանց, առաւօտուն պատարագ, հայրապետական մաղթանք եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, սկիզբ պատարագի ժամը 10ին:

Մեծ Պահքի ընթացքին Փետր. 12էն սկսեալ ամէն Հինգշաբթի պիտի կատարուի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւն կէսօրէ եւաք ժամը 5ին: Դարձեալ Մեծ Պահքի ընթացքին, Փետրուար 16էն սկսեալ, ամէն կիրակի պատարագէն եւաք պիտի կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԻԵԱՆԻ

ԽՈՐԷՆ ԽՈՐՎԻՐԱՊԻՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՀԸ

կատակերգութիւն 4 արար

(մերօրեայ մտահոգիչ երեւոյթներէ առնուած)

Կը դանուի ԲԱԼՈՒԵԱՆ գրատունը

9, Rue de Trévise — 75009 Paris

voyage aux

baléares

(palma)

կազմակերպութեամբ ՍԵՒԱՆ ճամբորդութեան գրասենեակին եւ կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին

1975 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 25

ՄԱՐՏ 4

Խումբին կ'ընկերակցի Վարուժան Սարգիսեան

ճամբորդութիւնը օդանաւով, առաջին կարգի պանդոկի մէջ, լրիւ փանսիոնով

Ֆրանսահպատակներու համար՝

Passeport en cours de validité
Et pour les Etrangers : Visa
Մեկնում Լիոնէն՝ 800 ֆր.
Մեկնում Մարսէյլէն՝ 700 ֆր.
Du 25 Février au 4 Mars
Départ de Lyon 800 F.
Départ de Marseille 700 F.

Départ de Paris 900 F

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — Lyon
Tél : 60 - 13 - 66

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» խումբի ժողովը այս Չորեքշաբթի (Փետր. 5) ժամը 20·30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը Հինգշաբթի (Փետր. 6) ժամը 20·30ին Մշակոյթի տունը: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի եւ Քրխտափոր խումբերու խառն ժողովը, Ուրբաթ Փետր. 7, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տունը, Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի հրաւէրով:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Քրխտափոր կոմիտէի ընկեր. ընդհ. ժողովը Փետրուար 6 Հինգշաբթի երեկոյ Ա.Յարոնեան ակումբը ժամը 20·30ին: Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

Dans le cadre du

60e Anniversaire du Génocide

du Peuple Arménien

Le Comité de Défense de la Cause Arménienne appelle tous les détenteurs de documents susceptibles d'illustrer les massacres de 1915, à les faire parvenir, à titre de prêt, à l'adresse suivante :

CDCA — DOCUMENTS GENOCIDE
17, Rue Bleue — PARIS (9e)

Les documents ainsi remis seront utilisés, après sélection, dans le cadre des manifestations organisées à l'occasion des cérémonies commémoratives du 60e Anniversaire du génocide.

Ils seront restitués aux prêteurs, dans leur état d'origine, au plus tard le 25 Avril 1975.

D'AVANCE MERCI !

Le C.D.C.A.

N. B. — Pour des raisons matérielles, vous êtes invité à remettre les documents éventuels, photos, films, documents authentiques, etc. AVANT LE 15-2-1975.

Կ'ՈՒԶՈՒՄ

Ազգատախմամ ընկերակցութիւնը, Սէն Ռաֆայէլի Հանգստեան տան «ՀՕՄ»ի համար կը փնտռէ ընդհանուր տնօրէն մը, ամէն կերպ ձեռնհաս եւ կարող, վարելու համար հաստատութեան ներքին աշխատանքները եւ արտաքին յարաբերութիւնները պաշտօնատանց մօտ:

Թեկնածուները կ'ընդունուին Ազգատախմամի կեդրոնը՝

Association Arménienne d'Aide Sociale
77, Rue Lafayette, Paris (9e)
Tél. : 878-02-99

Գրաւոր ներկայացնել ուսմանց մակարդակի եւ ընդհանուր փորձառութեանց վկայականները, պարզելով տարիք եւ վերջին տարիներու պաշտօնավարութեանց ցանկը:

ԴԻՒԱՆ ԱԶԳԱՏԱԽՆԱՄԻ

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

VOTRE AGENCE DE VOYAGES

"BRASIL-ATLANTICO"

a affreté pour vous, une Caravelle pour le match

BAYERN DE MUNICH
contre
ARARAT

Départ le 5 Mars à 14 heures
Retour le même jour à 23 heures
Prix de ce voyage :

450 Francs

Ce prix comprend :
— Le transport aérien *PARIS-MUNICH-PARIS*
— *Les transferts de l'aéroport de Munich au stade et vice versa*
Dîner à bord
Pour tous renseignements et et inscriptions s'adresser à

Monsieur EKMEKCIYAN
BRASIL ATLANTICO
1, Avenue de l'Opéra, 75001 Paris
Tél. : 260-35-13

Pour les billets d'entrée au Stade, des détails seront donnés plus tard.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԴՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Յարգանքի եւ մեծարանքի հանդիսաւոր գերեկոյթ, նահատակ գրագիտուհի

ԼԱՄ-Ի

(ԼՈՒԻԶԱ ԱՍԼԱՆԵԱՆ)

եղերական մահուան 30րդ տարեդարձին առթիւ, Փետր. 9, ժամը 15·30ին

MAISON DES CENTRAUX
8, Rue Jean Goujon — Paris (8e)

Կը նախագահէ՝ Ա.Ի. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Բանախօսներ՝

Տիկին Պ. ԵԼԷԿԵԱՆ
բանաստեղծ ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔ

խօսք կ'առնէ Լասի քոյրը՝

Օր. ԱՐՇԱԼՈՅՍ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պատշաճ գեղարուեստական բաժին

Սիրայօժար կը մասնակցին՝ Տիկիններ Իրմա Փափազեան – Պիւլպիւլեան, Նուարդ Փոսուճեան, Հռիփսիմէ Վէզիրեան եւ Օր. Սոնա Վարդանեան:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

«ՖՐԱՆՍԱ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ»

Ընկերակցութիւնը պիտի հաստատէ հայերէնի դասընթացք մը, 14 տարեկանէն վեր երիտասարդ եւ երիտասարդուհիներու համար, իր կեդրոնատեղիին մէջ 32 ռիւ տը Թրէվիզ, 75009 Փարիզ, Չորեքշաբթի օրերը, ժամը 19 – 22:

Աւձանապրդութեան համար դիմել Ընկերակցութեան գրասենեակը նոյն հասցէին Երկուշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը, ժամը 17 – 19 կամ հեռաձայնել Ընկերակցութեան նախագահ Պ. Գէորգ Պագըճեանին 770 07 25 եւ 770 61 10

×

Նոյն Ընկերակցութեան «Պարոյր Սեւակ» գրադարանը 32, ռիւ տը Թրէվիզ, բաց է Երկուշաբթի, Երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 17–19:

Այցելուները իրենց տրամադրութեան տակ պիտի ունենան նաեւ Հայաստանեան եւ Արտասահմանեան օրաթերթեր և պարբերաթերթեր:

«ՖՐԱՆՍԱ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ»

Ընկերակցութիւնը կը կազմակերպէ

ՈՒԻԿ–ԷՆՏ ՄԸ

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆԻՆ ՄԷՋ

14, Սէնք–Օնորիճ–տէ–Փէրք

8 եւ 9 Մարտին

Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները

Մեկնում՝ կառ Սէն Լազարէն, Շաբաթ Մարտ 8, ժամը 8·30ին

Վերադարձ՝՝ նոյն կայարանը, Կիրակի Մարտ 9, ժամը 22·30ին

Այցելութիւններ՝ Ֆաթեդրալ տը Պայէօ եւ համաշխարհային Բ. պատերազմի Նորմանդիի ցամաքահանման տեսարժան վայրերը եւ զոհուած ամերիկահայ զինուրներու հիրիմները:

Ճոխ սեղան երկու օրուան ընթացքին — շամփուրով խորոված

Աւձանապրդութիւն Ընկերակցութեան անդամներուն մօտ, մինչեւ Մարտ 2 կամ հեռաձայնել՝ 770–07–25 եւ 770-61–10

Ծախքերու մասնակցութիւն կանխավճար 50 ֆրանգ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
5
MERCREDI
5 FÉVRIER
1975

LE NUMERO 1 F.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Հատը	1 ֆր·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·216

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.216

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԱՅԵՐԸ 1974ԻՆ

— o —

ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Դ. — Ընչպտայտ

Դէպի Մայր Աթոռ իր ճամբու ընթացքին, որ Պէյրութէն կ'անցնէր, Շնորհք Պատրիարք ուղեր է «հոգեյարական չփումներ ունենալ նաեւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին հետ այս հարցերու մասին»:

Տեղեկագրը այս առթիւ կ'ըսէ.

«Թէեւ բերանացի բացայայտ հաւաստումներ եղան Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին եւ իր շրջանակի մարդոց կողմէ, թէ փափաքող են իրենց յարաբերութիւնները բնականոն վիճակի վերադարձնելու Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան հետ, սակայն դժբախտաբար այդ ուղղութեամբ գործնական եւ գրաւոր քայլեր առնելու տրամադրութիւնները անքննելի չէին անոնց մօտ: Կարգ մը շրջանակներ դեռ հաստնցած չեն երեւիր հայ եկեղեցիի վերադարձի բարիքը իր միանականութեան մէջ տեսնելու եւ ի հարկին զոհելու մտանակի չահերն ու նկատումները այդ վերադարձնց նպատակի իրագործման համար եւ վերստեղծելու այն երջանիկ յարաբերութիւնը Մայր Աթոռին հետ, որ գոյութիւն ունէր Սահակ Կաթողիկոսէն մինչեւ Գարեգին Կաթողիկոս Յովսէփեանց:

«Պարտք կը զգանք սակայն չնորհակալութեամբ աւելցնել, թէ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Տ. Խորէն Կաթողիկոսը ցոյց տուաւ եղբայրական հիւրասիրութիւն եւ յարգանքի վերաբերմունք մեր անձին եւ հանդամանքին հանդէպ»:

Պատրիարքը Անթիլիասէն եռք դացած է էջմիածին, ուր մնացած է երեք չաբաթ, ներկայ ըլլալու համար Վազգէն Ա.ի դահակալութեան 19րդ տարեդարձի հանդիսութեանց եւ իր օրդիական սէրն ու յարգանքները արտայայտելու համար:

Արտասահման իր չրջագայութիւնը իրականին մէջ սկսած է Հոկտ. 5ին: Նախ այցելած է Ֆրանքֆուրթ, ուր, ինչպէս Գերմանիոյ զանազան քաղաքներուն մէջ կան Թուրքիայէն վերջերս դաղթած մեծ թիւով Հայեր, դորս չանացեր է յորդորել եւ սրտապնդել, որ ամուր մնան իրենց հայրենի հաւատքին վրայ:

Գերմանիայէն անցած է Պելժիա, ուսկից ուղղակի դացած է Քալիֆորնիա, ուր մնացած է երկու չաբաթ՝ այցելելով Լոս Անճելըս, Ֆրէզնօ եւ Սան Ֆրանսիսքօ եւ չրջակայքերը:

Շնորհք Պատրիարքը երրորդ անդամ է, որ իբրեւ «նուիրակ» կ'այցելէր Քալիֆորնիա, որուն հայաչատ դպաւոր երեք քաղաքներուն՝ Լոս Անճելըսի, Սան Ֆրանսիսքոյի եւ Ֆրէզնոյի մէջ նախապէս կազմուած օժանդակ մարմինները աւելի ամուր հիմերու վրայ դրած է՝ չարունակելու համար իրենց ստանձնած դործը:

Հոկտ. 23ին Քալիֆորնիայէն անցած է Տիթրոյթ, Ամերիկայի հայաչատ կարեւոր մէկ կեդրոնը, ուր առիթ ունեցեր է յատկապէս տեսնուելու Հ. Բ. Ը. Միութեան նկեանս նախագահ Պ. Ալեք Մանուկեանի հետ, որ առաջին օրէն իսկ բանիւ եւ դործով քաջալերողն է եղած Պատրիարքի կրթասիրական եւ բարեդործական նպատակներուն:

Յետոյ այցելած է Քանատայի երկու դլխաւոր համայնքները — Թորոնթօ եւ Մոնթրէալ — ուր կան Թուրքիայէն նոր դաղթած բազմաթիւ հայրենակիցներ: Անկէ ուղղակի անցած է Նիւ Եորք, ուր մնացեր է դրեթէ չաբաթ մը, որու ընթացքին կարճ այցելութիւն մը տուեր է Փիլատելֆիա:

Նոյեմբեր 15ին դացած է Լոնտոն, ուր մնացած է երեք օր միայն: Յետոյ անցած է Ֆրանսա, ուր Փարիզէն սկսեալ հետզհետէ այցելած է Լիոն, Վալանս, Մարսիլիա եւ Նիս: Նիսի հոդեւոր հովիւ Տաբոն Վրդ. եւ համայնքային վարչութեան նախագահը Պ. Մուշեղ Ճիչէրճեան մեծապէս օգտակար եղած են իրեն: Ֆրանսայէն անցած է Իտալիա: Միլանոյի մէջ տեսակցեր է Աղդ. Վարչութեան պատուոյ նախագահ Պ. Եր. Հիւսիսեանի հետ, որ «մեծ հաւատաւորներէն եւ օժանդակող – ներէն մէկն է մեր նպատակին»: Առիթէն օգտուելով կարճ այցելութիւն մը տուեր է Վենետիկ՝ Ս. Ղազարու վանքը, ուր միօրեայ հիւրն է եղած Մխիթարի տան եւ անդամ մը եւս աւելի մօտէն ակնատես եղած «Մխիթարեան հայրերու լռիկ, ոքնաչան եւ օգտաչատ մշակութային աշխատանքներուն:

Վերջին հանդրուանն է եղած Յունաստան, ուր էջմիածնական թեմին պատկանող երկու փոքր եկեղեցիները կան, մէկը Աթէնք, միւսը Կրետէ: 1958ին երբ Յունաստանի թեմը — Առաջնորդարանով միասին — յարեցաւ Կիլիկեան Աթոռին, անոնք չուղեցին զատուիլ էջմիածնէն: Վազգէն Կաթողիկոս այդ երկու եկեղեցիները յանձնած է Պոլսոյ Պատրիարքութեան, «նկատի ունենալով անոնց մօտիկութիւնը»: Երկու տարի առաջ, երբ Աթէնքի եկեղեցին անհովիւ է մնացեր, Պատրիարքը հոն ղրկեր է այժմու հովիւը: Իսկ Կրետէի վախճանեալ քահանային «յաջորդող չհասնելու վախճաստ տուած էր անձամբ ուղղութեամբ»: Հելլէն կառավարութիւնը չի ճանչնար այդ երկու եկեղեցիները: Պատրիարք Սրբազանը դիմած է Աթէնքի պատկան իշխանութեանց, որպէսզի ճանչնան անոնց օրինական հանդամանքը:

Տասը օր Աթէնք եւ Կրետէ մնալէ եռք, Շնորհք Պատրիարք Դեկտ. 23ին վերադարձեր է Պոլսոյ իր Աթոռը, «զոհունակ տրամադրութեամբ»:

Երեք ամիս եւ քանի օր տեւած էր իր չրջապտոյտը:

Պատրիարքը դոհ մնացած է «նուիրակ»ի իր պարտականութենէն, զոր զլուխ հանած է մեծ ձեռնհասութեամբ: Իր այցելած բոլոր վայրերուն մէջ Ամենայն Հայոց Հայրապետի օրհնութիւններն ու հայրական ողջոյնը, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ Հայութեան եղբայրական ողջոյնները հաղորդած, միաժամանակ ծանօթութիւններ է տուած Թրքահայութեան կրօնական եւ մշակութային կեանքին մասին: Շեչտած է անհրաժեշտութիւնը զօրավիդ կանգնելու իրեն՝ «յատկապէս պատանէն հոսող մեր չքաւոր հայրենակիցներու տեղաւորման ծախսերից, բայց միաժամանակ անյետաձգելի մարդասիրական գործին մէջ»: Կը հաստատէ, որ առհասարակ ամէն տեղ դիմաւորուած է «ժողովրդական հասկացողութեան սքանչելի ոգիով մը»:

Ատոր օրինակը տեսանք Ֆրանսայի մէջ, Փարիզէն մինչեւ Նիս: Հայութիւնը մեծ համակրանքով դիմաւորեց Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքը եւ առատաձեռնօրէն տրուաւ իր լուման՝ Անատոլուի բեկորներու վերկութեան ի նպաստ:

Իր Տեղեկագրի վերջաւորութեան տրուած վիճակագրութեան համաձայն, 1974ի ընթացքին Պոլսոյ 34 եկեղեցիներուն մէջ ունեցած են 702 մկրտութիւն, 505 պսակ եւ 804 յուղարկաւորութիւն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԷՆՔ ՏՈՒՈՂ ՉԻ ՊԱԿՍԻՐ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

— o —

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ ՊԱՏՐԱՍՏ ԵՆ···

Եթէ ամերիկեան Կոնկրեսականը վերջնապէս մերժեց չէնք հայթայթել Թուրքիոյ, հակառակ Քիսինկէրի թափած ջանքերուն, անդին թեկնածուները չեն պակսիր: Արդարեւ, այս անդամ Ֆրանսան է, որ տրամադրութիւն կը յայտնէ Միացեալ Նահանգները փոխարինելու: Միլիէթի տրուած հարցազրոյցի մը ընթացքին, Արտաքին նախարարը՝ Սովանեարկ չէ անտեսած Թուրքիոյ Միրաժ եւ զէնք ծախելու հաւանականութիւնը, այն պարագային երբ Թուրքիա նման դիմում մը կատարէ: «Բացայայտ է, կ'ըսէ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը, որ սկզբունքի ոչ մէկ արգելք կայ որ զինուորական կազմած – ներ հայթայթուին Թուրքիոյ նման բարեկամ եւ դինակից երկրի մը: Եթէ մեր հաստատութիւնները առաջարկ ստանան, կը խորհիմ թէ ամէն խնամք կը տանին դոհացում տալու համար իրենց խօսակից – ներու փափաքներուն: Այս ըսելով, չեմ կարծեր սակայն թէ նման խնդրագիրներ ներկայացուած ըլլան վերջերս»:

Իր կարդին, Արեւմտեան Գերմանիա տրամադիր է վերսկսելու ռազմական իր հայթայթումները Անգարայի: Երկու երկիրներու միջեւ եղած համաձայնագրերու հիման վրայ, Պոն պէտք է հարիւր միլիոն մարքի զինուորական կազմած տայ Անգարայի:

Ինչպէս կը տեսնուի, Թուրքիա մտահոգուելու պէտք չունի, Ուաչինկթըն երբ դէնք չտայ, Փարիզ պատրաստ է. Պոն հինէն բարեկամ է արդէն: Ֆրանսայի դիրքը սակայն կրնայ վրդովիչ նկատուիլ երբ յիշենք թէ դեռ քանի մը ամիս առաջ էր որ առողջ կեցուածք մը ցոյց կուտար Կիպրոսի հարցին առթիւ եւ կ'արժանանար Թրքական լուտանքներու···

Գալով Կիպրոսի, կացութիւնը փայլուն չէ: Թուրք համայնքին պետը չէ քաշուած նոյնիսկ յայտարարելու թէ «Թուրք զինեալ ուժերը պիտի չզոհանան դէմ դնելով, այլ պիտի յառաջանան դէպի Նիկոսիա»:

Մակարիոս ալ դժգոհ է եւ տրամադիր նոյնիսկ Մոսկուա երթալու եւ տեսնուելու Կրեմլինի զեկավարներուն հետ: Կիպրոսի նախագահը կ'ըսէ որ երկու համայնքներու միջեւ խօսակցութիւնները տեղ չի կրնան եւ այս կացութիւնը չի կրնար երկարիլ Փետրուարի վերջաւորութենէն անդին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՔ ԱՐՏԱՔՍՈՒՄ ԿՈՄԿՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ

ԼԸ ՄՈՆՏ կը հաղորդէր երկուշաբթի իրիկուն թէ Հայաստանի երեք անճնաւորութիւններ «արտաքսուած են Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդրոնական Կոմիտէին» լիակատար նիստէն ետք, որ դումարուած է Երեւան Յունուար 30 եւ 31ին: Պաշտօնապէս ոչ մէկ պատճառ կը տրուի, կ'աւելցնէ թերթը, արդարացնելու համար Կորիւն Ռուխիկեանի (Առեւտուրի նախկին նախարար), Յովսէփ Խաչատրեանի եւ Հ. Սահակեանի արտաքսումները: Միւս կողմէ, Հրանտ Քոսկանեան, Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան աշխատանքի կազմակերպութեան ճիւղի նախկին պետը, քարտուղար եւ անդամ ընտրուած է Քաղաքական Բիւրոյին:

×

ԽՄԲ· «ՅԱՌԱՋ».— Կորիւն Ռուխիկեան եւ Յովսէփ Խաչատրեան կարեւոր պաշտօններ ալ ունեցած էին անցեալին, գրս կորսնցուցին յետագային: Այսպէս Կորիւն Ռուխիկեան 1972 Սեպտեմբեր 15ին «ազատած» էր Առեւտուրի նախարարի պաշտօնէն եւ ամիս մը ետք՝ Հոկտ· 13ին Առեւտուրի նոր նախարար նշանակուած էր Յովհ· Յովհաննիսեան:

Յովսէփ Խաչատրեան, որ նախագահն էր «գիւղատնտեսական տեխնիկայի, պահեստամասերու, հանքային պարարտանիւթերու եւ նիւթատեխնիկական այլ միջոցներու վաճառման, կոլխոզներու եւ սովխոզներու մէջ մեքենաներու նորոգութեան եւ օգտագործման կազմակերպման՝ Հայաստանի Նախարարներու խորհուրդի հանրապետական միաւորման», Դեկտեմբեր 8ին գինքը փոխարինած էր Ստ· Աւանեան:

Նոյեմբեր 14ին, Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան լիակատար նիստին Ա· Քոչինեան «աշխատանքէն ազատուած» եւ «կուսակցական տոյժի» ենթարկուածներու շարքին յիշատակած էր նաեւ Յ· Խաչատրեանի անունը: Անկէ ամիսներ առաջ, Մայիս 27ին դուրս հանուած էր Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի կազմէն, որովհետեւ «չի արդարացրել ընորոշների վստահութիւնը եւ թոյլ է տուել պետական եւ ֆինանսական կարգապահութեան կոպիտ խախտումներ, բնակելի ֆոնդի ապօրինի բաչխում եւ պաշտօնական դիրքի չարաչահում՝ անձնական նպատակներով»:

Հ· Սահակեան, նոյնպէս Մայիս 27ին, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի «կազմից ետ կանչուած՝ էր, որովհետեւ իր կարգին «չի արդարացրել ընտրողների վստահութիւնը եւ թոյլ է տուել պաշտօնական դիրքի չարաչահում, կուսակցական ու պետական կարգապահութեան կոպիտ խախտումներ»:

ՄԻՋԻՆ ԴԱՐՈՒ ԻՏԱԼԻՈՅ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅ - ԻՏԱԼ. ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԱՊԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կան պարագաներ՝ երբ պատմական իրողութիւնները յայտնի կերպով ցոյց կուտան կամ գոհացուցիչ չափով կը բացատրեն պատմական կամ մշակութային որոշ երեւոյթներու միջեւ տիրող փոխյարաբերութիւնները։ Այսպիսի պարագայ մը կը ներկայացնեն, օրինակի համար, Վերածնունդի ծաւալումը Իտալիոյ բովանդակ Եւրոպա՝ կամ Վիպարաշա չարժումին տարածումը Գերմանիա - Նիայէ դէպի Ֆրանսա եւ Իտալիա։ Այս եւ ասոնց նմանները՝ կը ներկայացնեն ուղղակի ազդեցութեան պարագաներ՝ երբ մշակոյթ մը կը գործէ ուրիշ մշակոյթի մը վրայ։ Մշակոյթներու պատմութիւնը կը ճանչնայ նաեւ անուղղակի ազդեցութեան պարագաներ՝ երբ երկու երեւոյթներու միջեւ կապակցութիւնը կ՚անցնի երրորդի մը վրայէն։ Բնականաբար այս պարագային ալ դարձեալ պատմական տուեալներէ մեկնելով է որ կարելի է հանիլ առարկայական դնահատականքներու։ Արդ՝ պատմական ծանօթ տուեալներուն նայելով՝ ի՞նչպիսի մեկնաբանութիւն մը կարելի է տալ նախառոմանական, ռոմանական եւ դոթական արուեստներուն հայկական արուեստի հետ նմանութիւն - ներու մասին։ Հայերու Արեւմուտքի հետ չփումներուն վերաբերող ձեռքերնիս դանուղ տուեալները կրնա՞ն գոհացուցիչ կերպով բացատրել իններորդ առարկայ արուեստներուն երեւումը Եւրոպայի մէջ։ Հարցումը այս ձեւով կը բանաձեւենք, քանի որ եթէ ազդեցութիւն մը կայ՝ կասկած չկայ թէ մեր պարագային ազդեցութիւնը կրողն է Եւրոպան։ Ցաւանի է որ չատ դժուար եւ չատ ալ անհոգեմ է այս ձեւով առաջարկուած հարցումներուն կարուկ այս կամ ոչով մը պատասխանել։ Կրնան ըլլալ պարագաներ՝ ուր անհատ մը առանձին կրնայ բացատրել երեւոյթի մը ծագումը կամ ազդեցութեան մը դոյութիւնը։ Բայց այս պարագային հարկ է որ ընկերութիւնն ալ՝ որուն մէջ անհատը կը գործէ, պատրաստ եւ արամադիր ըլլայ անոր բերած նորութիւնը ընդունելու եւ իւրացնելու։ Սա - կայն աւելի չատախ կը տեսնենք, մանաւանդ երբ խնդիրը կը դառնայ պատմական տարբեր միջավայրերու կամ մչակոյթներու իրարու վրայ գործած ազդեցութեան չուրջ, որ այդ ազդեցութիւնը արդիւնք է երկու ընկերութիւններու միջեւ որոշ տարածականութիւն մը ունեցող չփումներու։ Այս տեսակէտէն՝ մեր ձեռքը դանուղ տուեալներուն նայելով՝ հարկ է ըսել թէ Հայերու եւ Արեւմուտքի միջեւ չփումները Ք.-Ժ. դարերու ընթացքին չեն ունեցած այն ընդարձակութիւնը՝ որ կը սպասուի բացատրելու համար համատարած չափերով մշակութային չարժումի մը երեւումը։ Բայց ասիկա չի նշանակեր անշուշտ թէ հայկական արուեստը որեւէ նպատա չէ բերած, ուղղակի կամ անուղղակի որեւէ ազդեցութիւն չէ գործած Եւրոպայի միջնադարեան արուեստին վրայ։ Արդարեւ մշակութային որոշ երեւոյթի մը վրայ նչմարուող ազդեցութիւնները դանագանելու է՝ այդ երեւոյթին ծագումը բացատրող ազդակներէն, որոնք կրնան միշտ չնոյնանալ կամ միայն մասամբ նոյնանալ։ Միւս կողմէ՝ ըլլա՛յ եւրոպական, ըլլա՛յ հայկական միջնադարեան արուեստները կը յենուն հասարակաց ժառանգութեան մը։ Այդ հասարակաց ժառանգութիւնը, ինչպէս սովորաբար կ՚ընդունուի, ներկայացուած է հելլէնական, աստրական ու սասանեան արուեստներէն։ Հայ ու եւրոպական արուեստները ունեցած են նաեւ չփումի միջոցներ, որոնք իրենց կարգին միեւնոյն հասարակաց ժառանգութեան կը յենուն։ Չփումի այդ միջոցները եղած են՝ բիւզանդական եւ արաբական մշակոյթի աչխարհները։ Հայ ու արեւմտեան արուեստներուն միջեւ չփումի միջոցները ներկայացնող այս զոյգ աչխարհներուն մէջ՝ դուցէ ամէնէն աւելի ուչադրութեան արժանի տարրերէն մէկը կը կազմեն պատերնիկեան ու պոհոմիլեան աղանդաւորական չարժումները։ Կը համարիմ թէ հասարակաց աղբիւրներու եւ հաղորդակցութեան միջոցներու այս նկատողութենէն մեկնելով կարելի կ՚ըլլայ աւելի ուղիղ հեռանկարի մը մէջ դետեղել Միջին Դարու հայ եւ եւրոպական արուեստներու փոխյարաբերութիւններու խնդիրը։ Ուստի կարելի կ՚ըլլայ նաեւ աւելի առարկայականօրէն դնահատել այն աղդեցութիւնը՝ զոր հայ արուեստը չատ հաւանօրէն զործած է որեւէ ձեւով մը Միջին Դարու եւրոպական արուեստին վրայ։ Այո՛, հայկական արուեստը չի բացատրեր զուցէ եւրոպականին ծագումը. բայց ասիկա, թէ՛ հասարակաց ժառանգութեան, թէ՛ չփումի միջոցներուն եւ թէ իր ներքին յեղաշրջումին իրր հետեւանք՝ պատրաստ եւ առակ էր ընդունելու որոշ փոթաառութիւններ, որոնց հայ արուեստագէտները արդէն նախապէս տիրացած էին եւ զանոնք հասցուցած զարգացման կատարելութեան։

Կը խորհիմ թէ հասարակաց ժառանգութեան այս միեւնոյն հեռանկարին մէջ դետեղուելով պէտք է մօտենալ նաեւ Զ.-Ի. դարերու Հաւուենեան արուեստին, ուր, ինչպէս ընենք, Սարչիքովակի եւ ուրիշներ կը նչմարեն որոշ նմանութեան դիծեր ժամանակակից հայկական արուեստին հետ։ Միայն թէ հոս նկատի առնուելիք մասնաւոր պարագայ մը եւս կը ներկայանայ։ Հաւուենեան այդ չրջանին Արեւելեան կայսրութեան մէկ բաժինն է եւ իր արուեստն ալ մէկ բնագաւառը՝ բիւզանդական արուեստին։ Ուստի հոս հարցը կը վերածուի այլեւս ուղղակի բիւզանդական եւ հայկական արուեստներու փոխյարաբերութեան հարցին։ Բնականաբար, այս հարցը պատմական եւ աչխարհագրական չատ տարբեր չրջանակի մը մէջ կը դետեղուի քան նախորդը։

Նկատի առնելով Ք.-Ժ. դարերու ընթացքին Իտալիոյ որոշ մասերուն մէջ հայկական ներկայութեան մը պատմական հաւանականութիւնը, կրնանք զուցէ փորձել աւելի ճչգրտօրէն տեղաւորել այդ ներկայութիւնը՝ յենլով դեղարուեստական մերձաւորութիւններու։ Օրինակի համար, Փուլիէի եւ Փիզայի մէջ ռոմանական ոճը ոչ միայն կատարեալ թեքնիքի տեսակէտէ, այլև չատախ արտաքին տեսքով ալ ցայտուն նմանութիւններ կը յայտնաբերէ հայկական չինուածքներու հետ։ Կարելի է ուրեմն ենթադրել այս գաւառներուն մէջ հայկական կոթողի մը ներկայութիւնը։ Արդէն Փուլիէ, Սիկիլիոյ Արաբներու կողմէ դրաւումէն եաքն ալ երկար ատեն բիւզանդական գաւառ մը մնաց ու երբեք չկորսնցուց Արեւելքի հետ չփումը։ Հոս յիչենք նաեւ դէպք մը՝ որուն կը տեղեկանանք Գրիգոր Է. Պապի 1080 թուակիր մէկ նամակէն։ Մակար անուն հայ ազնուական մը՝ Հայաստանէն փախչելով Փուլիէ նահանգին սահմանակից Պենեվէնթօ քաղաքը կ՚ապաստանի։ Մակարի մասին տեղեկութիւններ կը պակսին։ Միայն դիտենք որ Իտալիոյ մէջ Հայ Եկեղեցիին ուղղափառութեան մասին ամբաստանութիւններ մղած է։ Ամէն պարագայի Պենեվէնթօ ապաստանելու պարագան՝ եթէ չվերագրենք լոկ դիպուածի, կրնայ բաւարար բացատրութիւն մը դանել՝ ենթադրելով որ իրմէ առաջ նոյն չրջակայքին մէջ հաստատուած ըլլան Հայեր, մանաւանդ երբեմն համախոհներ։ Իսկ Փիզա, ուղղակի բիւզանդական աղդեցութեան դօտի մը չըլլալով հանդերձ՝ Ծիրենեանի վրայ բացուող առեւտրական չատ կարեւոր կեդրոն մըն էր։ Զմռռնանք մանաւանդ որ Կիլիկեան չըրջանին՝ Փիզա առեւտրական չատ կարեւոր յարաբերութիւններ սկսաւ մչակել Հայերու հետ՝ Այասի նաւահանգիստին միջոցով։

Փուլիէ եւ Փիզայէ զատ՝ հիւսիսային Իտալիոյ մէջ հայկական ոճը չատ մօտէն յիչեցնող կառուցուածքներու կը հանդիպինք Փո գետի երկայնքին։ Յիչենք Քադալէ – Մոնֆիչինաթոյի, Մլետոյի Սան Սաթիրօ եւ Թորչելլոյի Սանթա Ֆոսթա եկեղեցիները։ Ակնարկեցինք արդէն Վենետիկի կատարած դերին՝ իրրեւ կամուրջ Արեւմուտքի եւ Արեւելքի միջեւ։ Փոյի երկայնքին երկարող դաչտավայրերն ալ դէպի Արեւմուտք բացուող չատ կարեւոր ճամբայ մը կը ներկայացնէին՝ ըլլա՛յ առեւտրական, ըլլա՛յ զինուորական ու քաղաքական տեսակէտներէ։ Ուստի այս մասերուն մէջ ալ կարելի է ենթադրել հայկական կոթիղներու ներկայութիւն մը։ Դիտել տանք որ այդ ներկայութիւնը կրնայ չըլլալ անպայման կայուն եւ հաստատուած ներկայութիւն մը։ Ինչպէս ըսինք, Փոյի դաչտավայրը առեւտուրի ու երթեւեկի ճամբայ մըն էր։ Արդէն Հ. Ղեւոնդ Ալիչան ալ խօսելով աւելի յետին դարերու Վենետիկի հայ հաստատութեան մասին՝ չի վարանիր հաստատելու. «Եթէ քիչ չէին Վենետիկ հաստատուած Հայերը, անհամեմատօրէն աւելի բազմաթիւ էին անցորդները. սակայն եւ այնպէս ասոնցմէ ալ չատեր հոն կը մնային ամբողջ ամիսներ ու տարիներ եւ մէկէ աւելի անդամներ դարձեալ կը վերադառնային»։ Ուստի Փոյի երկայնքին ցրուած վերոյիչեալ չինուածքները կարելի է զուցէ նկատել իրրեւ օդակներ չղթայի մը՝ որ կ՚երկարի մինչեւ Փլեթվիէ, մինչեւ Ժերմինեի ան Փրէ։

Ժդ. դարէն առաջ Իտալիոյ մէջ հայկական կոթիղներու տեղաւորումին մասին այս վարկածները՝ որոշ հաստատութիւն մը կը դանեն նաեւ երբ նկատի առնուին այն վայրերը՝ ուր յաջորդ դարերուն յիչուած կը դանենք բացայայտօրէն հայապատկան եկեղեցիներ։ Անոնք կրնան ուղղակի Հայերու կողմէ կառուցուած ըլլալ կամ լոկ անոնց գործածութեան յանձնուած ըլլալ։ Ա. յս եկեղեցիներու յիչատակութիւնները կը սկսին Ժդ. դարու կէսերէն։ Այս յիչատակութիւնները ցոյց կուտան որ Ժդ. եւ Ժդ. դարերուն Իտալիոյ հայ գաղթականութիւնը կեդրոնացած էր հետեւեալ չրջաններուն մէջ։ Ա) Փոյի դաչտավայրին վրայ՝ գետին զոյգ ափերուն, Փատուա, Փարմա, Ֆէրրարա, Պոլոնիա։ Բ) Ադրիականի ափերուն՝ Վենետիկ, Ռիմինի, Անքոնա, Մանֆրէտոնիա (Փուլիէ նահանգին մէջ)։ Գ) կեդրոնական Իտալիոյ դլխաւոր քաղաքները՝ ինչպէս Ֆլորենցէ, Սիէնա, Փերուճիա, Լուքքա, Օրվիէթօ, Վիթերպօ։ Դ) Տիրենեանի ափերուն կամ ծովափի մօտիկ քաղաքները՝ ինչպէս Ճենովա, Փիզա, Հռոմ, Նափոլի։ Հայ գաղթականութեան այս կոթիղները ցոյց կուտան որ Հայերու Իտալիոյ մէջ տարածուելը երկար մեծ ուղեգիծի հետեւած է. Ադրիականի եւ Տիրենեանի ափերը ու Փոյի դաչտավայրը։ Այս երկար մեծ ուղեգիծերուն վրայ աւելցնելու ենք իրրեւ միջանկեալ կոթիղ մը՝ կեդրոնական Իտալիոյ, մանաւանդ Թոսքանայի դլխաւոր քաղաքները։

1240–1350ի միջեւ Իտալիոյ քաղաքներուն թիւը՝ որոնց մէջ Ալիչան հայկական եկեղեցիներու յիչատակութեան կը հանդիպի՝ քառասնեակու է։ Առոնցմէ ոմանց մէջ՝ ինչպէս Հռոմ, Պոլոնիա, Վենետիկ, մէկէ աւելի հայկական եկեղեցիներ կը յիչուին։ Այդ եկեղեցիներէն չատեր իրենց առընթեր ունէին նաեւ մասնաւոր հիւրանոցներ կամ «հոդեւոր տուներ», ուր կ՚իրաւ է, որ Մարզար աղա եւ Օհան աղա Սահակ էֆէնտիի կաւսակցութեան կը պատկանէին, սակայն Պ. Նչան իր ցանկը լեցնելու համար ստիպուած էր այդ մէջոցին դիմել։ Սա ճչմարիտ է, որ երկու աղբիւրներէն ալ չբաղդաբերին իրենց մասին ցոյց տրուած այս համակրական արտայայտութիւնին. միայն Պ. Նչան ցանկը կարգացած էր Հաճի Ադրիպասի. դինեպանը տեսակ մը արժանապատուութեան վիրաւորանք զդալով՝ անբացատրելի վհատութեամբ մը ըսած էր ուսուցչին.

— Միւսիւ, մեր անունին քովէն սա դրաբարճայ բառերը վերցուր, մեխանէնի Հաճի Ադրիպաս, պալըխնի Համբիկ դրէ մինակ, ամէն մարդ գիտէ մեզի, լաղապ-ևուս ֆոլալը չապիկ մի հադցներ։

Տեսնելու եւ լսելու էր Պ. Նչանը, երբ դինեպան կամ սրճարանի մը մէջ հրամանքիրներէ չրջապատուած Համբարձումը ձեռքին մէջ կը պաչտպանէր, իր բառերով՝ ժողովրդական չահերը։ Ամէն հարցապնդումի, ամէն ընդդիմախոսութեան պատասխան մը ունէր, ցանկը կը չարագուէր անօրինակ եռանդով, խորին համոզումով մը բոլոր քննադատութեանց դէմ որ կ՚ըլլային, նոյնիսկ քննադատութեանց դէմ, որոնք չէին ըլլար եւ որ սակայն կը գուշակէր, թէ ամանց մտքէն կ՚անցնէին։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(4 – Շար.)

Ա.ԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ

(Երգիծական վէպ ազգային կեանքէ)

Ա.

Պ. Նչան, դեղին դպրոցէն պաչտօնանկ եղած ուսուցիչ մը, Արթին աղա, Թաղական Խորհուրդի նախկին դանձապետ մը, դինեպան Հաճի Ադրիպաս եւ Ծերունի ձկնավաճառ մը, խմբկի Համբիկ, կը ներկայացնէր այդ խմբակը, որուն պետն էր Արթին աղա, եւ հոգին Պ. Նչան։ Հաւիւ թէ Սահակ էֆէնտիի ցանկին պատրաստութիւնը խմացուեցաւ գիւղին մէջ, չորսն ալ հաւաքուեցան Ադրիպասի դինեպանը եւ հարիւրնոց քանի մը օղիի շիչերու մէջտեղ որոչեցին կատարի պայքար մը ուղղել Սահակեան ցանկին դէմ։

Շաբաթ մը ամբողջ մինչեւ քուէարկութեան վայրկեանը, անդուլ գործունէութեամբ գիւղային իրարանցում մը ցոյց տուին չորսերնին ալ. դինեպանը իր թեզկեահին դլուխը, ձկնավաճառը փողոցներուն մէջ, նախկին դանձապետը տուներն ու վարժապետը սրճարանները, դրօսավայրերը իրենց պոռչտուքներով լցուցին։

Իրիկուններն կը ժողվուրուէին հաճի Ադրիպասի դինեպանը, ուր այս ընտրական պայքարին առթիւ արտասովոր ոգեւորութիւն մը կը տիրէր։ Հոն վինեպանին ու խմբկի Համբիկին չատախ անտիպ ու միչտ նկարչագեղ հայհոյանքներուն մէջ, որոնք չեչտակի կ՚ուղղուէին Սահակեան խմբակին հասցէին, կը լսուէր Պ. Նչանի ճաթած ձայնը, որ Սահմանադրութիւն մը բռնած ձեռքը՝ կը չանար գեղումներ մատնանիչ ընել ընտրական գործողութեանց մէջ եւ «Օրէնքի բռնաբարութիւն», ակնյայտնի գեղծարարութիւն, ժողովրդական չահերու ոտնակոխում, բացարձակ անիրաւութիւն, ամիրայական չրջանի վերադարձ, միջնադարեան ոգի, սրբազան պարտականութիւն» եւայլնի պէս բառեր կ՚օրօտար ապուչ կրտած ականջներու։

Պ. Նչան իր խումբին ժողովրդական կուսակցութիւն անունը տուած էր, մինչդեռ հակառակորդ կողմը կը կոչէր մեծ ազաներու յետադիմական խմբակ։ Ինքն ալ իր ընտրելիներու ցանկին ունէր, ոըն դլուխը կ՚երեւար Արթին աղան, յետոյ ինքը հաճի Ադրիպաս, խմբկի Համբիկ, Օհան աղա, Մարգար աղա եւ Պ. Հարմա Արայեան։ Օհան աղան կը ճանչնանք արդէն, Մարգար աղան ոսկերիչ մըն էր, իսկ Հարմա՝ օրաթերթի օգնական խմբագիր մը, որ ամառները այդ դիւղը իր ազգականներէն մէկուն տունը կ՚անցնէր։ Ուսուցիչը՝ այդ անուններն ընտրեց, զորս դուցէ հարիւր անգամ կը կարդար գեղին բոլոր հայ բնակիչներուն, բացատրողական լրացուցիչ նախադասութիւններ աւելցուցած էր, այսպէս։

Արթին աղա, նախկին Թաղական Խորհուրդի բազմարդիւն դանձապետ եւ փորձառու համարակալ։

Պ. Նչան, Ուսումնական Խորհուրդէն վկայեալ աչխարհաղրութեան եւ պատմութեան մասնագէտ ուսուցիչ, անկասկած պաչտօնանկ եղած կարդ մը անխոտոռմանելի մեքենայութեանց չնորհիւ։

Հաճի Ադրիպաս, ծանօթ կապելլապան եւ վաճառական ոգելից ըմպելեաց։

Խմբկի Համբիկ, արհեստաւոր դասու ժողովրդական ներկայացուցիչ եւ ձընեպինաց հայթայթիչ։

Օհան աղա, փորձառու աղգային դործիչ, դեղին երիցադոյն նախկին Թաղականներէն մին։

Մարգար աղա, ճարտար եւ պատուաւոր արհեստագէտ ոսկերչաց դասուն։

Հարմա Արայեան, մեծանուն դրագէտ եւ հանրածանօթ խմբագիր։

Իրաւ է, որ խմբակիրը իրրեւ ստժամեայ հիւր մը ոչ ընտրող էր, ոչ ընտրելի, բայց Մարգար աղան եւ Օհան աղան Սահակ էֆէնտիի կաւսակցութեան կը պատկանէին, սակայն Պ. Նչան իր ցանկը լեցնելու համար ստիպուած էր այդ մէջոցին դիմել։ Սա ճչմարիտ է, որ երկուքն ալ չբաղդաբերին իրենց մասին ցոյց տրուած այս համակրական արտայայտութիւնին. միայն Պ. Նչան ցանկը կարգացած էր Հաճի Ադրիպասի. դինեպանը տեսակ մը արժանապատուութեան վիրաւորանք զդալով՝ անբացատրելի վհատութեամբ մը ըսած էր ուսուցչին.

— Միւսիւ, մեր անունին քովէն սա դրաբարճայ բառերը վերցուր, մեխանէնի Հաճի Ադրիպաս, պալըխնի Համբիկ դրէ մինակ, ամէն մարդ գիտէ մեզի, լաղապ-ևուս ֆոլալը չապիկ մի հադցներ։

Տեսնելու եւ լսելու էր Պ. Նչանը, երբ դինեպան կամ սրճարանի մը մէջ հրամանքիրներէ չրջապատուած Համբարձումը ձեռքին մէջ կը պաչտպանէր, իր բառերով՝ ժողովրդական չահերը։ Ամէն հարցապնդումի, ամէն ընդդիմախոսութեան պատասխան մը ունէր, ցանկը կը չարագուէր անօրինակ եռանդով, խորին համոզումով մը բոլոր քննադատութեանց դէմ որ կ՚ըլլային, նոյնիսկ քննադատութեանց դէմ, որոնք չէին ըլլար եւ որ սակայն կը գուշակէր, թէ ամանց մտքէն կ՚անցնէին։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՄՕՐԻՍ ՄԵԹԵՐԼԻՆՔԻ ԿԵԱՆՔՆ ՈՒ ԳՈՐԾԸ

Հեղինակներ կան որոնց կեանքն ու ապրելակերպը բոլորովին անհամապատասխան եղած են իրենց գործերուն: Բայց Մօրիս Մեթերլինք անոնցմէ է որոնց կեանքին, ապրելակերպին ու գործին միջեւ կատարեալ ներդաշնակութիւն մը տիրած է: Անոր գործերը իր անձը կը պատկերացնեն: Մեթերլինք՝ իբր ճշմարիտ բանաստեղծ ու բնութեան զեղեց-կութիւնը սիրող լիմաստասէր մը՝ ապրած է խաղաղ ու առանձին կեանք մը, դիւղը՝ բնութեան ծոցին մէջ՝ ծաղիկներն ու տեսիլները ուսումնասիրելով:

Մեթերլինք ոչ միայն բանաստեղծ ու խորհրդապաշտ լիմաստասէր մը, այլ նաեւ խուզարկող ու զննող դիտուն մըն է, կը դրէ բնութեան գաղտնիքներուն մասին լիմաստասիրական էջեր: Կը զմայլի անոր մեծ խորհուրդին ու կ'ըսէ... «Ամէն ինչ որ գոյութիւն ունի բնութեան մէջ՝ անիկա գոյութիւն պիտի ունենայ յաւիտենապէս, եւ ոչ մէկ բան կրնայ գոյութենէ դադրիլ աչխարհիս վրայ»:

Ան կը տեսնէ գերագոյն ուժի մը մեծութիւնը ու կը խոնարհի այդ մեծ զօրութեան առջեւ...:

Մեթերլինք հաւատացեալ մըն էր, գլխաւորաբար իր (Լա Մոռ) «մահը» լիմաստասիրական մեծ գործին մէջ կ'արտայայտուի իբր հոգեպաշտ լիմաստասէր մը: Իր թատերախաղերն ալ սերտօրէն կապուած են իր լիմաստասիրական գործերուն հետ, եւ անոնց մէջ լայնօրէն կը լուսաբանուի իր տեսութիւններուն ընթացքը, իբր թատերախաղերէն «Լ'Ինթրիւ» մանաւանդ եւ ուրիշներ ալ...

Մեթերլինք սիրած է բնութիւնը ու ապրած է դիւղը, եւ իբր բուսաբան ու կենսաբան՝ խորապէս կ'ուսումնասիրէ ծաղիկներուն, միջատներուն ու բոյսերուն կեանքը, անոնց մարմնախօսութիւնը ու յատկանիշերը, կենսաբանական վերլուծումներով...:

Շատ հետաքրքրական է իր «Մեղուներուն կեանքը» որ իր ամէնէն չատ կարդացուած գիրքերէն մին եղած է ցարդ:

Անոր մէջ նկարագրած է մեղուներուն ընկերային կեանքի լիմաստուն կազմակերպութիւնը, անոնց համերաչխ աչխատութեան ոգին, անոնց փեթակներուն համաչափ բաժանումներուն դեղեցիկ ճարտարապետութիւնը, իրենց թագուհիին առանձնաչնորհումները, պաշտօնը եւ հարանեկան հանդէսը՝ որ չատ հետաքրքրական եւ յուզիչ վերլուծութիւն մը կ'ունենայ երբ թագուհին թռելով կը բարձրանայ դէպի ծաւերուն դադաթները, իսկ արու մեղուները եռեւէն կը թռչին դէպի վեր, ու ամէնէն առաջ իր եռեւէն հասնող արու մեղուն կ'ըլլայ ընտրեալը որ իր գոհացումէն վերջ կ'իյնայ կը մեռնի իր յուզումին սաստկութեան հետեւանքով...

Մեթերլինք կը բաղդատէ բնութեան հանճարը մարդոց հանճարին հետ, նոյն պայքարը, նոյն կնճռոտութիւնները, նոյն դժուարութիւնները, որոնց պէտք է յաղթել: Կը զրէ ան բնութեան գաղտնիքներուն մասին լիմաստասիրական էջեր, եւ իբր խորք ունեցող բանաստեղծ՝ կը զմայլի անոր խորհուրդին ու դեղեցկութեան վրայ:

Կը զրէ նաեւ ծաղիկներուն մասին, իր «Ծաղիկներուն մտացիութիւնը» հատորը, որ «դիւթանքն» է բնութեան՝ խայտաղէտ ծաղիկներու հոյակապ պատմութիւնն է: Անոնց կեանքը, յատկանշականը՝ իր բոլոր վերլուծումներով, ու անոնցմէ ամանց կնճռոտութիւնները սեռային կեանքի մէջ, եւ անոնց արեգնամուտութիւնը իրենց նպատակին հասնելու համար, անոնց թակարդները, մեղուներն ու թիթեռնիկները իրենց օգտին ծառայեցնելու հնարամտութիւնը, երբ անոնք կուգան անոնցմէ կ'առնեն բեղմնաւորութեան փոչին ու կը տանին իրենց թեւերով էգ ծաղիկներուն ու զանոնք կը բեղմնաւորեն...:

Գրած է Մեթերլինք օրքիտէներու բնաւնիքին վրայ երկար էջեր, բանաստեղծական նկարագրութիւններով: Գիչած է նաեւ անհունօրէն վիպային պատմութիւնը ջրածաղիկի (լօթիւս) մը, որ ամէնէն արամաթիք դէպքն է բոլոր ծաղիկներուն սիրային կեանքին մէջ, երբ արու ծաղիկը չհարենալով հասնիլ իր ընտրած էգին մօտ՝ կեանքը կը զոհէ անոր մօտը կարենալ երթալու համար եւ հետեւաբար կը փրցնէ ցօղունը որուն վրայ կը զանուի ինքը, ու ջուրին վրայ ծփալով կ'երթայ իր սիրուհիին քով, եւ համբոյրէն յետոյ իր կեանքը կը դադրի գոյութիւն ունենալէ:

Մեթերլինքի թատերգութիւններն ալ կապուած են իր լիմաստասիրական գործերուն, անոնց մէջ կը ճշգուին հեղինակին տեսութիւններուն գնացքը: Իր թատերախաղերէն «Մոննա Վաննան» իր լաւագոյններէն է, ինչպէս նաեւ «Փէլլէաս ու Մելիսանտ»ը:

ՊԵՐՃ (ՍԵՐԺ) ՄԱԼՈՒՄԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

— o —

Առջի օր հաղորդած էինք Պերճ (Սերժ) Մալումեանի մահը, 51 տարեկանին: Ողբացեալ արուեստագէտը գնահատուած էր չարժարուեստի ճիւղին մէջ, մասնաւորաբար իր «Ֆրանսան երկինքէն դիտուած՝ չարքին համար, որ դեղարուեստական նուրբ ճաշակի ստեղծագործութիւններ էին: Թելէ-7-ժուր, այս կարուստին առթիւ հետեւեալը կը գրէ.— «Ֆրանսան երկինքէն դիտուածներու մողը, մեռաւ Յունուար 22ին, ծանր հիւանդութենէ, հասուն մարդու իր ամբողջական թափին մէջ: Ինք որ այնքան կիրքով փարած էր կեանքին, եւ այն ամէն ինչին որ իր կեանքն էր՝ իր արհեստը, ընտանիքը, բարեկամները:

«Մեզ ընդունած էր իր տունը, անցեալ Չատիին, ընթրիքի մը համար: Բայց ընտանեկան սեղանին չուրջ, անմիջապէս բարեկամութեան ոգի մը վերածուած էր եւ ցաւով հեռացած էինք այս ջերմ տունէն, զոր ընարած էր դիւղը, որպէսզի զաւակները սորվին մտիկ ընել թռչուններու երգը եւ տեսնեն թէ ի՛նչպէս կը հասունանան ցորենները:

«Իր արհեստին կի՛րքը: «Ֆրանսան երկինքէն դիտուած»ը փառաւոր փաստը կը մնայ ատոր: Օր ըստ օրէ, վերէն դիտած է Ֆրանսայի բոլոր անկիւնները, իր գործիքով իրագործելով մեր երկրին առաջին օդային որմնանկարները: Ասիկա չյաջուց մխիթարուր հետաքրքրուներ: Իր յայտարերին արձագանգը երկարաձգելու համար «Թելէ 7 ժուր» ուզեց նոյն տիտղոսը ձեռք ձգել օդային իր նկարներու չարքին համար: Իր անմիջականութեամբ, Սերժ Մալումեան տուաւ: Աւելի քան թեքնիք ճարտարութիւնը, ինչ որ աչքի կը զարնէ «Ֆրանսան երկինքէն դիտուած»ին մէջ, սէրն է որով Մալումեան նկարած է այս երկիրը, որ թէեւ իր ծնունդը չէր տեսած:

«Որովհետեւ Հայաստանէն կուգար, իր դպրոցական ընկերները «դորգի վաճառական» կ'ըսէին իրեն: Անոնց յայտնաբերեց «Թռչող իր դորգին» վրայէն, Ֆրանսա մը զոր չէին կրցած երեւակայել»:

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Էվրլին Աւագեան յաջողութեամբ աւարտած է իրաւաբանութեան համալսարանը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (40)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Թ

ԿԵՆԴԱՆԻ ՄԵՌԱԾԸ

Վերջապէս ան որ, առանց կարեւորութիւն տալու Լապօրտ չուկային գարչելի տոներուն, ուր կ'երթար միշտ անայլայլ յանկարծ իր քաղաքավարութեան վարձատրութիւնը կը դանէր՝ դաշտավայրի մը մէջ քալելով: Պաթինեօլը հագիւ գոյութիւն ունէր, Քուրսէլը դիւղակի մը վիճակին մէջ էր, եւ հոն մէն մի քայլի կը դանուէին ընդարձակ կալուածներ, որոնք պոյուած էին կարծես չաղախէ պատերով, եւ որոնց կիկլոպեան բեկորները կը զարնուէին դեռ Բօչէի փողոցին մէջ:

Մարպագեանի ահագին տրցակ մըն էր այս, ճիւղերու այնպիսի խառնակութիւն մը, որ կոյս անտառի մը վրայ տարտամ դաղափար մը կուտար:

Բժիչկները ուզելով իրենց հիւանդները վերակենդանացնել առողջ եւ կեն-դանաբար օդով մը, հոն հաստատած էին իրենց հիւանդանոցները:

Տօքթէօր տ'Ավրինեի հիւանդանոցը իրաւամբ իր տեսակին մէջ տիպար մը կը համարուէր:

Բլրակին գագաթին վրայ չինուած, քիչ հեռուն չրջապատի պարիսպէն – որ այսօր արտաքին ծառուղին է, – իր հսկայական մեծութեամբ կը նմանէր ղիւթական պալատի մը, ուր անտառին մէջ քընացող ղեզանին՝ Սիրուն Իչխանին կը սպասէր:

Եւ սակայն, մարդկային ամէն բան այսպէս է, այս դեղեցկութեան երեւոյթին ներքեւ կը ծածկուէր սոսկալի մոլեգնութիւն մը ,այն է չիմարութիւնը, կատաղի անդղ մը, որ օր մը մտիլներուն մէջ կ'առնէ, անոր ուղեղը կը փշրէ եւ սիրտը կը փրցնէ:

Տօքթէօր տ'Ավրինեի, որ Էսքերոլի աշակերտ էր, իր լուսամիտ խնամքները նուիրած էր այն դժբախտներուն, որ աւեհօքանդութ տպիտութիւնը յանցապարտներու պէս կը չարչարէր:

Ամէն օր, ամէն ժամ անդադար կը մտքառէր սոսկալի հիւանդութեան դէմ, եւ անընդհատ մտքառումներուն մէջ, դիտութիւնը չատ անգամ կը յաղթուէր:

Այն իրիկունը Պ. տ'Ավրինեի, իր աչխատութեան սենեակին մէջ առանձին նըստած, ուչի ուչով կը կարդար ցերեկուան դէպքերուն նկատմամբ իրեն արուած տեղեկագիրները:

Երբ հասաւ այն տեղեկագրին, որուն պլուխը Պ. ալ Վիլֆորի անունը նչա – նակուած էր, միւսներէն աւելի երկար առին եւ աւելի խնամքով ուսումնասիրեց զայն, յետոյ սկսաւ քանի մը ծանօթութիւններ դրել. յանկարծ դուռը զարնուեցաւ:

— Մտէք, ըսաւ:

Ծառայ մը ներկայացաւ:

— Պարոն, ըսաւ, երիտասարդ մը եկած է եւ կ'ուզէ անմիջապէս խօսիլ ձեզի հետ:

— Ձըսի՞ք իրեն թէ այս ժամուս մարդ չեմ ընդունիր:

— Այո, պարոն, բայց այնքան թախանձանքով պնդեց որ, համարձակեցայ ի-մացնել ձեզ:

— Անո՞ւնը:

Ծառան խոնարհեցաւ եւ այցաքարտ մը յանձնեց տօքթէօրին:

Պ. տ'Ավրինեի, զարմացական աղաղակ մը արձակեց:

— Պ. Մաքսիմիլիէն Մորէլ: Ո՛հ, ա-զէկ ըրեր էք... թող մտնէ, թող մտնէ:

Եւ մինչդեռ ծառան կը հեռանար՝ առած հրամանը գործադրելու համար, Պ. տ'Ավրինեի ոտքի ելաւ եւ մեծաքայլ սկսաւ պտըտիլ իր սենեակին մէջ:

Տօքթէօրը մէկ անգամ միայն տեսեր էր Մաքսիմիլիէն Մորէլը, բայց այնքան եղերական պարագայի մը մէջ որ, չէր կրցած մոռնալ զայն, վասնզի երեւակայութեանը մէջ ուժգնին տպաւորուած էր:

Այն վայրկեանին էր որ Վալանթին, Վիլֆորի աղջիկը, չանթահար ինկեր էր թունաւորուելով, ինչպէս կը կարծուէր:

Մաքսիմիլիէն ամէն բան մոռնալով եւ միայն իր անյուսութեանը անսալով, նետուած էր այն սենեակը, ուր կը զըտնուէին մեռելը, տօքթէօրն ու արքունի դատախազը. տ'Ավրինեի տեսեր էր անոր սրտակեղէք վիչտը, լսեր էր այն հեծկըլտանքները, որոնք ցաւագին մռնչիւններու կը նմանէին:

Լսեր էր նաեւ երիտասարդին հնչուն ձայնը, որ կը գոչէր Վիլֆորի.

— Կ'ըսեմ թէ հոս մարդ կը սպաննեն: Կ'ըսեմ թէ ձեր տան մէջ մարդասպան մը կայ:

Վիլֆոր պատժել տուած էր կինը. այն թունաւորիչը, որ վերջին անգամ ոճիր մը գործեր էր իր զաւակը սպաննելով: Այո, Վալանթին մեռած էր: տ'Ավրինեի այնպէս կը կարծէր:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէրտէրեան եւ զաւակները, Տէր և Տիկին Խաչիկ Խանթէմուրեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Նարկիւլ Սայրին, զաւակներն ու թոռները (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Նշան Սայրին եւ զաւակը և Թէմիրեան ընտանիքը (Մարսէյլ) խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր, քրոջ, մեծ–մօր՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ

(Սերաստացի, ծնեալ Թէնիրեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 2ին, Կիրակի, 68 տարեկանին, իր բնակարանը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Հինգշաբթի Փետր. 6, ժամը 13·45ին Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցին եւ մարմինը կ'ամփոփուի Իսի լէ Մուլինոյի գերեզմանատունը (Ռիւ սը լ'Էկոլիթէ):

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ստեփան Հէրվաճեան, Տէր եւ Տիկին Մհէրան Հէրվաճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ցակոբեան, զաւակներն ու թոռները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի, Փետր. 9, առաւօտեան Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, իրենց մօր, մեծմօր, քրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՀԱՑԿԱՆՈՑՇ ԳՈՒՆՏՈՒՐԱՃԵԱՆԻ

(ծնեալ Ա.ՆԷՄեան, Տիգրանակերտցի)

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի դիտումն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տէր եւ Տիկին Սիրական Պայրամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պայրամեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց մօր եւ մեծ–մօր՝

ԾԻԱՆԱՆ ՊԱՑԲԱՄԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս կիրակի, Փետր. 9, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին:

Ի դիտումն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այրի Տիկին Շահնիկ Փողհարեան եւ զաւակները, աղգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Փետր. 9 կիրակի առաւօտ, Լիոնի Ս. Ցակոբ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ հարազատին՝

ՍԱՐԳԻՍ ՓՈՂՀԱՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի դիտումն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Վիէննէն Տէր եւ Տիկին Մամբրէ Ալթունեան եւ զաւակները, Լիոնի Ս. Ցակոբ եկեղեցւոյ մէջ կիրակի Փետր. 9, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց մօր եւ մեծ–մօր՝

ԱՆՆԻԿ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան 2րդ տարելիցին, հօր եւ մեծհօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆԻ

մահուան 30րդ տարելիցին եւ Պօլսոյ քաղաքի գոհերուն, նահատակութեան 55րդ տարելիցին առթիւ:

Ի դիտումն հանգուցեալներու յիշատակը յարգողներուն:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑՑ

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

կրօնական արարողութեանց

Կիրակի Փետր. 9, Տօն Սրբոց Վարդանանց, առաւօտեան պատարագ, Հայրապետական մաղթանք եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, սկիզբ պատարագի ժամը 10ին:

Մեծ Պահքի ընթացքին Փետր. 12էն սկսեալ ամէն Հինգշաբթի պիտի կատարուի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւն կէսօրէ ետք ժամը 5ին: Դարձեալ Մեծ Պահքի ընթացքին, Փետրուար 16էն սկսեալ, ամէն կիրակի պատարագէն ետք պիտի կատարուի Աբեւագալի ժամերգութիւն:

×

ՎԻԼՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած տեղւոյս Աբովեան վարժարանի Հոգաբարձութեան եւ Տես – չութեան կողմէ, Կիրակի Փետր. 9, վարժարանի սրահին մէջ ժամը 15·30ին:

Հանդէսէն ետք՝ ընտանեկան խնջոյք:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Ցակոբեան իրենց քրոջ՝ Տիկին Գուլտուրաճեանի մահուան քառասունքին ի յիշատակ հեռեւեալ նուէրները կ'ընեն.— 100ական ֆ. եկեղեցւոյ պայծառութեան, Աղքատասիրաց Ընտանիքին, Դպրոցասէրին, Կարմիր Խաչին, Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին (ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ «Ցառաջ»ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՑԼ.— Սէնթ Մարկրիթի Թաղականութեան միջոցաւ եղած են հետեւեալ նուէրները, Վարդան Մ.թքայէլեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Վ. Մուրատեան 50 ֆր. Մարսէյլի Կապ. Խաչին, 20 եկեղեցիին, Գ. Ա.ֆարեան 15 «Ցառաջ»ին, 15 եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկին Ար. Տէրտէրեան 25 «Ցառաջ»ի, 25 եկեղեցիին, Տիկին Մարիամ Մ.թքայէլեան 20 «Ցառաջ»ի 30 եկեղեցիին, այրի Տիկին Պայծառ Մերուժեան 30 եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկին Ս. Խաղիկեան 50 եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկին Ց. Քէօսէեան 20 եկեղեցիին, այրի Տիկին Ովսաննա Խրլաքեան 50 եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկին Ց. Ա.ֆարեան 20 եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկին Հ. Կարապետեան 20 եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկին Քէմիրեան 20 եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկին Նեվչհիրեան 50 եկեղեցիին, Տէր եւ Տիկին Զապրայեան 50 եկեղեցիին:

×

Փարիզի Էսաեան Սանուց Միութիւնը իր վարժարանին 80ամեակի եւ Բաժակի Օրուան Հանդիսութեանց առթիւ 500 ֆր. նուիրած է Հայ Ոգւ. Օգն. Միութեան: Միութիւնս իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ այս առաքինի ազգակցութեան համար:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

ՆՈՐ ԲԱՑՈՒԱԾ ՀԱՅ ՄԵԾ

ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ

ՊԱԼԹԱՅԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

27, RUE BLEUE PARIS 9e

Téléphone : 824-93-86

FACE AU METRO CADET

Հոն պիտի գտնէք հայկական եւ արեւելեան ամէն տեսակի ընտիր ապրանքներ, խմիչքներ, մատչելի գիներով

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻԷ ԺԱՄԸ 8Է՝Ն 20

Հ. Յ. Դ.

ՊԱՆԵԼՕ – ԲԱՇԱՆ.— Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» խումբի ժողովը այս Շաբթ. Հինգշաբթի (Փետր. 5) ժամը 20·30ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

×

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը Հինգշաբթի (Փետր. 6) ժամը 20·30ին Մշակոյթի տունը: Կարեւոր օրակարգ:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի եւ Քրիստափոր խումբերու խառն ժողովը, Ուրբաթ Փետր. 7, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տունը, Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի հրաւէրով:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Քրիստափոր կոմիտէի ընկեր. ընդհ. ժողովը Փետրուար 6 Հինգշաբթի երեկոյ Ա.հարոնեան ակումբը ժամը 20·30ին: Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

×

ՄԱՐՍԷՑԼԻ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ երեկոյն՝ Փետր. 8, ժամը 21ին, Ա.հարոնեան ակումբին մէջ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Նըկատի պիտի առնուին բացակաները:

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

14, ՍԷՆԹ–ՕՆՈՐԻՆ ՏԷ ՓԷՐԹ

(Քալվատոս)

Ծովեզերեայ կայանը կը բացուի Զատկուան դպրոցական արձակուրդին՝

ՄԱՐՏ 23 – ԱՊՐԻԼ 5

6–14 տարեկան մանուկներու համար

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, 75008 Փարիզ, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12 կամ հեռաձայնել 985–36–53:

ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օր. Օտէթ Ֆէլահեանի հեռ. 62–88–42 կամ Տիկին Նուարդ Տէր–Մարտիրոսեանի հեռ. 24–65–24

ՄԱՐՍԷՑԼԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օր. Լուիզ Թիւֆէնքճեանի հեռ. 50–60–85

LE THEATRE DE LA VILLE
présente

HENRI TACHAN

du 28 Janvier au 8 Février à 18 h. 30

THEATRE DE LA VILLE
2, Place du Châtelet, Paris (4e)
Tél. : 887-54-42
Prix des places : 9,50 Francs.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Հայկ եւ Նոեմ Պօղոսեան (Մարսէյլ) իրենց անբերկր եւ հօր՝ երուանդ Տէր–Եղիայեանի (Պէլֆոր) յիշատակին կը նուիրեն 1000 ֆր. «Ցառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի վարչութիւնը, ընկ. Ժիրայր Միրիճեանի մօր՝ Էլիզ Միրիճեանի մահուան քառասունքին առթիւ 100 ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին:

VOTRE AGENCE DE VOYAGES

"BRASIL-ATLANTICO"

a affreté pour vous, une Caravelle pour le match

BAYERN DE MUNICH
contre
ARARAT

Départ le 5 Mars à 14 heures
Retour le même jour à 23 heures
Prix de ce voyage :

450 Francs

Ce prix comprend :
— Le transport aérien
PARIS-MUNICH-PARIS
— *Les transferts de l'aéroport de Munich au stade et vice versa*
Dîner à bord
Pour tous renseignements et et inscriptions s'adresser à

Monsieur EKMEKCIYAN

BRASIL ATLANTICO
1, Avenue de l'Opéra, 75001 Paris
Tél. : 260-35-13
Pour les billets d'entrée au Stade, des détails seront donnés plus tard.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Յարգանքի եւ մեծարանքի հանդիսաւոր ցերեկոյթ, նահատակ գրագիտուհի

ԼԱՄ–Ի

(ԼՈՒԻԶԱ ԱՍԼԱՆԵԱՆ)

երերակաւ մահուան 30րդ տարեդարձին առթիւ, Փետր. 9, ժամը 15·30ին

MAISON DES CENTRAUX
8, Rue Jean Goujon — Paris (8e)

Կը նախագահէ՝ Ա.Ի. ԱԼԻԽԱՆԵԱՆ

Բանախօսներ՝

Տիկին Պ. ԷԼԷԿԵԱՆ
բանաստեղծ ՌՈՒԲԻՆ ՄԵԼԻՔ

խօսք կ'առնէ Լասի քոյրը՝

Օր. ԱՐԾԱԼՈՑՍ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պատշաճ գեղարուեստական բաժին

Սիրայօժար կը մասնակցին՝ Տիկիններ Իրիս Փափազեան – Պիւլպիւլեան, Նուարդ Փապուճեան, Հռիփսիմէ Վէգիրեան եւ Օր. Սոնա Վարդանեան:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

«ՓՐԱՆՍԱ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ»

Ընկերակցութիւնը սիրով կը հրաւիրէ հասարակութիւնը
ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՅՈՒՑԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
Շաբաթ, Փետրուար 8, ժամը 20·30ին
ԻՍԻ–ԼԷ–ՄՈՒԼԻՆՈՑԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ ՄԷՋ
Rue de la Défense
Vahé TCHILINGUIRIAN et Kévork KEVORKIAN
Présentent
DIX JOURS EN ARMENIE
Avec le précieux concours
de BERDJ MESROBIAN (Prof. à l'Université d'EREVAN)
PROGRAMME

Première Partie :
Introduction
Place Lénine
Exposition Nationale
Hripsimé
Etchmiadzine
Marché Municipal
Le Stade Hrasdan
Le Soir

Troisième Partie :
Quartier Soundoukian
Université - Bibliothèque
Institut Pédagogique
Ecole Groupskaya

Deuxième Partie :
Jardin de l'Amitié
Garni
Kéghart
Usine de Textile
Gare-Dzidizernagaperte
Dilidjan
Sévan
Quartier de l'Opéra

ENTR'ACTE

(EREVAN Erébouni
Ochagan
Puragan
Zevartnotz
Philarmonia

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
6
JEUDI
6 FÉVRIER
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋԸՆԹԱՑ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Հատը	1 ֆր·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·217

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.217

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՋԻ ԵՒ ՁԱԽԻ ՊԱՅՔԱՐԸ

— o —

Բնականոն վիճակ չէ վերահաստատուած տակաւին Թուրքիոյ մէջ, ներքին թէ արտաքին ճակատի վրայ։

Ներքին ճակատի վրայ ամիսներէ ի վեր կարելի չէ եղած կեանքի կոչել զօրաւոր կառավարութիւն մը, որ վայելէ Խորհրդարանի մեծամասնութեան վստահութիւնը։ Ամիսներէ ի վեր երկիրը կը կառավարուի Սաւի Ըմմաքի դահլիճին կողմէ, որ ի հեճուկս ժողովրդավարական սկզբունքներու, կը շարունակէ իշխանութեան պլուլը մնալ՝ անվստահութեան քուէ առնելէ ետք։

Կուսակցութիւնները չեն կրնար համաձայնիլ իրարու հետ՝ կազմելու համար ազգային խառն դահլիճ մը, որ ընդունելի ըլլայ բոլորին կողմէ։ Գաղափարի կամ սկզբունքի տարակարծութենէ աւելի անձնական նախասիրութիւնները են ու անհամաձայնութիւնները, մանաւանդ կուսակցական մրցակցութիւնները են, որ դեր կը խաղան։

Կառավարութեան տկարութենէն օգուտ քաղելով, կրկին հրապարակ իջած են համալսարանական ուսանողներու աջ եւ ձախ հոսանքները, որոնք անցեալ տարիներու ջղագրգիռ մթնոլորտը կը փորձեն վերստեղծել։ Հակառակ այն փաստին, որ պաշարման վիճակը երկարաձգուած է Անգարայի եւ Պոլսոյ մէջ, խլրտումները անպակաս են այդ քաղաքներու երիտասարդութեան չարքերուն մէջ։

Ինչպէս միշտ, բանակը աչալուրջ կը հսկէ վարագոյրին եռեւէն, արդիւնելու համար ծայրայեղութիւնները, ի հարկին միջամտելու սպառնալիքով, ինչպէս ըրաւ 1971 Մարտ 12ին, երբ անիշխանական վիճակ էր ստեղծուած երկրին մէջ, Սիւլէյման Տէմիրէլի Թոյլ կառավարութեան օրով։

Բանակի գլխաւոր մտահոգութիւնն է ձախակողմեան — համայնավար - անիշխանական — չարժումներու զսպումն ու վերջնական մաքրագործումը։ 1971 Ապրիլ 26ին երկու ամսուան համար հռչակուած պաշարման վիճակը չարունակ երկարաձգուելով գրեթէ չորս տարի տեւեց։ Բանտերը լեցուցին հազարաւոր ձախակողմեան նկատուած կասկածելիներով։ Պատերազմական առեւանները գլխերը ցեխին խառնելով հարիւրաւոր մարդիկ դատեցին եւ զանազան պատիժներու ենթարկեցին։

Շնորհիւ ընդհանուր ներումին, բանտերը պարպուեցան մեծ մասամբ։ Սակայն ձախակողմեան տարրերը վերսկսած են խլրտիլ եւ չարժում առաջ բերել ուսանողական շրջանակներուն մէջ։ Անոնց դէմ պայքարի անցած են աջակողմեան, ազգայնական ուսանողները, որոնց կ'ակնկալի գնդապետ Ալփասլան Թիւրքէշի Միլլիյէթճիի Հարէէքէթ (ազգայնական չարժում) երիտասարդական կազմակերպութեան մոլեռանդ անդամները։ Ներկայիս հանգատեան կոչուած Թիւրքէշ 1960 Մայիս 27ի զինուորական ծանօթ յեղափոխութեան հերոսներէն է, որ կը սիրէ դեր մը խաղալ երկրին մէջ եւ ազմուկ յարուցանել տալ իր անձին չուրջ։

Ծայրայեղ աջակողմեան, ազգայնամոլ տարրերը նոյեմբերէն ի վեր սպանած են երեք եւ վիրաւորած՝ տասնեակներով ձախակողմեան – յառաջդիմական երիտասարդներ, որոնց վերջինն էր Պոլսոյ համալսարանի ուսանողներէն 21 տարեկան Քէրիմ Եաման։ Ցունուար 25ին աւելի քան 40·000 հոգի հետեւած էին անոր դագաղին՝ սպառնական նշանախօսքերով փակիմի եւ Թիւրքէշի դէմ։

Յատկանշական երեւոյթ է ա՛յքան մեծ թիւով ձախակողմեաններու մասնակցութիւնը երիտասարդ ուսանողի յուղարկաւորութեան։ Ոչ-ուսանող «յառաջդիմական» տարրեր խառնուած էին թափօրին, ինչ որ մտահոգիչ է։ Մամուլը վտանգ մը կը տեսնէ վարչակարգին դէմ։

Միւս կողմէ Ճիւմհուրիյէթ կը հրաւիրէ Թուրքերը, որ ժողովրդավարութիւնը պաշտպանեն իր թշնամիներուն դէմ եւ կը մատնանշէ աջակողմեան որոշ չրջանակներու բացայայտ զրգռութիւնները։ Մամուլի ընկերակցութիւնը կ'ամբաստանէ բռնի միջոցներու դիմողները, որոնց նպատակն է զարձեալ անիշխանական վիճակ ստեղծել երկրին մէջ։ Ընկերվարական Մէհմէտ Ալի Այպար կը մեղադրէ փաշական մարզապատնները, որոնք «ազգային աղէտ» մը կը կազմեն կ'ըսէ, եւ հետապնդումի չեն ենթարկուիր։ Կառավարութիւնը կը պաշտպանէ ծայրայեղ աջակողմեան տարրերը, մինչ պաշարման վիճակի օրերուն ձախակողմեան բոլոր կազմակերպութիւնները լուծուեցան եւ վարիչները խստիւ պատժուեցան։

Ձախերու դէմ հալածանքը վերսկսած է վերջերս։ Ձերբակալուած են բազմաթիւ ձախակողմեաններ, որոնք համախմբուած էին Այտընկըբ (Լոյս) անուն պարբերականի մը չուրջ։ Թերթի օրինակներն ալ դրաւուած են։ Նոյնպէս խուզարկութիւններ կատարուած են «Թուրքիոյ Ընկերվարական – Բանուորական կուսակցութեան կեդրոնին մէջ։ Միւս կողմէ բանուորական ամենափոքր ցոյցերը անմիջապէս կը խափանուին ոստիկանական յատուկ ուժերու կողմէ, որոնք զինուած են վերջերս արտասահմանէն ստացուած զրահապատ կառքերով։ Աջակողմեաններուն դէմ նման միջոցներ ձեռք չեն առնուիր։

Խռովայոյզ վիճակը կը չարունակուի համալսարանի աջակողմեան եւ ձախակողմեան ուսանողներուն միջեւ, որոնք զինուած են տրճճանակներով եւ զաւեշաններով, ըստ Թրքական աւանդութեան։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱՅ ԱՏԼԱՆՏեԱՆ ՈՒԽՏԷՆ ՉԻ ՔԱՇՈՒԻՐ

— o —

ՓԻՍԻՆԿԷՐ « ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ »
ԿԸ ՆԿԱՏԷ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱՅԼԵՒՍ ՉԷՆՔ
ՉՏԱԼԸ

Սկզբունքով այլևս Ամերիկա պէնք պիտի չտայ Թուրքիոյ, թէեւ ցարդ տուածները լայնօրէն բաւական են որպէսզի Թուրքիա չատ մտահոգուելու պէտք չունենայ, քանի չրջանին ամէնէն լաւ զին-

ուած ուժն է, Ատլանտեան Ուխտին համար։

Ամէն պարագայի մէջ, Թուրքիա չի քաշուիր Ատլանտեան Ուխտի զինուորական հիւղէն, բայց առ այժմ չուզեր չարունակել երկկողմանի (Ամերիկա–Թուրքիա) պաշտպանութեան վերաբերեալ խօսակցութիւնները։ Այս է գլխաւոր յայտարարութիւնը վարչապետ Ըմմաքի, որ տեսնուած ու երկար խօսած էր նաեւ նախկին վարչապետ եւ Հալքի պարագլուխ Իճեվիտի հետ։ Ըմմաքի երկու ժամ ալ հանդիպում ունեցած է Ազգ. Ապահովութեան Խորհուրդին հետ եւ այդ առթիւ է որ չեչուած է թէ իրաց ներկայ կացութեան մէջ, անհրաժեշտ չեն նկատուեր չարունակել բանակցութիւնները երկկողմանի պաշտպանողական կարգադրութեանց համար։

Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարը որ այնքան չունչ հատցուց Խորհրդարանը համոզելու համար, այնքան ազդուած է որ չէ վարանած իսկ յայտարարել թէ ամերիկեան զինամթերքի դադրեցումը Թուրքիոյ «ողբերգութիւն» մըն է։ Արտաքին նախարարը չէ յաջողած նաեւ ժամադրութիւն մը ապահովել Թուրք իր պաշտօնակիցին հետ, Եւրոպայի մէջ, դալ չաբթու։

× ՃիւմհիւրիյէԹը կը դրէ թէ Թուրքիա պէտք է այլեւս վերջ տայ ամերիկեան «անմիջական ահազանգ»ի զինուորական հաստատութեանց ու նաեւ կայաններուն։

Անդին Կիպրոսի մէջ, ոչ միայն ոչ մէկ յառաջդիմութիւն կայ (Թուրքերը ոչ մէկ զիջում կ'ընեն) այլեւ թալանը կը չարունակուի, ինչպէս կը դրէր Էնփրէվիւ Երեքչաբթի օր, արտատպելով Լոնտոնի Թայմզէն։ «Հիւսիսի յունական պարապ դիւղերուն մէջ, նոյնիսկ ամէնէն համեստ տունը քանդուած, կարասիները դողցուած կամ կտոր-կտոր եղած, հագուստները պատռուած։ Թալանը անհաւատալի է եւ կը չարունակուի...»։

Ու քաղաքակրթուա՜ծ Եւրոպան «սէյիր» կ'ընէ եւ Ամերիկացին ալ «ողբերգական» կը նկատէ զէնքի առաքումը դադրեցնել իր այնքա՜ն սիրելի բարեկամին, մինչ Ըմմաք կը չեչտէր կրկին «Թուրքիա միլիմեթր մը տեղի պիտի չտայ»։

Բանի մը տողով

ԺԻՍՔԱՐ – ՇՄԻՏ հանդիպումը տեղի ունեցաւ ըստ սովորութեան։ Երկու զեկավարները եթէ համաձայն են կարգ մը կէտերու չուրջ, տարակարծիք են այլ կէտերու ինչպէս՝ հողագործութիւն, ուր Ֆրանսա կ'ուզէ որ դինները բարձրանան, որովհետեւ ծախսող է եւ Գերմանիա դէմ է, քանի գնորդ է։ Գերմանիա եւ Ֆրանսա համաձայն են սակայն որ Մարտ 15ի աւեններուն ուժանիւթի չուրջ նախապատրաստական ժողով մը գումարուի։

ԱՆԳԼԻՈՑ պահպանողական կուսակցութիւնը կորնցուց իր պարագլուխը՝ Հիթ եւ զայն փոխարինեց Տիկին Մարկարէթ Թէչըրով, ինչ որ բաւական ծանր հարուած մըն է նախկին վարչապետին համար, որ այս ձեւով հաշուեցոյցը կը վճարէ պահպանողական կուսակցութեան բոլոր ձախողութեանց իրրեւ պատասխանատու։

ԵԹՈՎպԻՈՑ բանակը խիստ միջոցներ ձեռք առած է Ամարայի մէջ։ Շաբաթավերջին էրիթրէի ազատագրութեան ճակատը յանկարծակի յարձակում գործած էր Ամարայի եթովպական զինուորական կայաններու վրայ եւ տէր դարձած էր

ՊԼՊՈՒԼԸՆ ԱԽԱՐՇԱԳՐԻ

— o —

Ո՞նց գաս իմ լուսնակ հեզիկ ու հանդարտ
Համասփիւռ լուսովդ ի լեռ, ձոր եւ արտ,
Եւ ի Նահապետս՝ որ մըտօք մոլար
Դիշերաժամիկ ժուռ գամ յԱւարայր,
Ուր ֆաջ ու աննըման հարբ մեր հայկազունք
Ընկան զէտ հսկայ, կանգնեցան գուարթունք։
Մի՞թէ գաս սփռել ոսկերաց սրբոց
Ջիւնափայլ ամպէդ ոսկեթել ծածկոց,
Թէ ներման ճակտիդ՝ թէպէտ եւ պայծառ՝
Քաջացս արեանէն կապե՞ս կարմիր վառ,
Թէ լռիկ մընջիկ ափշի՞ս տակաւին,
Թէ ի՛նչպէս ընկաւ Վարդանն ահագին,
Մահու սեւ ըստուերն ի սիրտ թշնամեաց,
Զհոգին ձրգելով յերկինն առ Աստուած։

Դու այլ ո՛վ Տղմուտ տրտում ու արիւնոտ,
Որ լալով ոլրիս ի մէջ շամբերուտ,
Եւ հովիկդ՝ որ գաս ի Մակուայ ֆարէն
Կամ ի ծեր Մասեաց սրբազան սարէն,
Դու այլ ինձ ընդման դողդող եւ երեր
Թոյլ թեւօք անցնիս սարեր ու ձորեր,
Անտառէ անտառ տերեւէ տերեւ
Կոծկոծելով գաս ի դաշտիս վերեւ,
Զայս մաշած շընչիս վերջին հառաչանք
Ձրգել ի Հայոց սրտից արձագանգ։

Ո՛հ դու բարեկամ այրած սրտերու,
Խօսնակ գիշերոյ, հոգեակ վարդերու,
Երգէ պլպուլիկդ երգէ ի սարէդ,
Զանմահ ֆաջճն Հայոց՝ երգէ՛ հոգւոյս հետ։
Թադէի վանուց ձենիկդ ինձ դիպաւ,
Սրտիկս՝ որ ի խաչն էր կիպ՝ թունդ առաւ,
Ի խաչին թեւէն թըռայ ու հասայ
Գլտայ գէզ ի դաշտ ֆաջին Վարդանայ։
Պլպո՛ւլ, էզ համար մեր հարճն ասացին
Թէ չէ հաւ՝ պլպուլ մեր Աւարայրին։
Եղիշեայ հոգեակն է ֆաղցրազրուցիկ
Որ զվարդան ի վարդըն տեսնու կարմրիկ։
Ջըմեռն յանապատ կու գնայ կայ ի լաց,
Գարունն յԱրտազ գայ ի թուփ վարդենեաց,
Երգել ու կանչել յեղիշէին ձայն՝
Թէ պատասխանիկ մ'արդեօք տա՞յ վարդան։

Թէ կիսահոգի պլպուլիս ընդման
Ջէնիկս հասնի ձեզ, որդիք Թորգոմեան,
Որդի՛ք, որոնց հարճ ֆաջճ ու առաֆինիք։
Լըցուցին գաշտեր գրեթ ու զերկինճ։
Թէ ի ծով սրտիդ կաթիլ մ'արունիկ
Կաթէ Հայ աղբիւրըն կամ Պահլաւիկ,
Թէ գիտուճն հայրենեաց ձեզ այլ գըրէճ փառս,
Հետ Նահապետիս ելէճ ի յԱրտազ։

Հ· ՂԵՒՈՆԴ ԱԼԻՇԱՆ

քաղաքին զանազան վայրերուն։ Առտիս Ապապապայէն նոր ուժեր ղրկուած էին, որոնք յաջողած էին քաղաքէն դուրս հանել էրիթրէացի արձակապէնները։ Եթովպական օդանաւեր ռմբակոծումով քանդած են երկու դիւղեր Ամարայի մօտ։ Մեռելներու թիւը յայտնի չէ, բայց կ'ըսուի թէ հարիւրներու կը հասնի։ Բախումները դեռ կը չարունակուէին։ Առտիս Ապապայի մէջ զինուորական առաքեալ խորհուրդը հաղորդեց, թէ ամբողջովին կամ մասամբ ազգայնացուած են 101 տեղական եւ օտար ընկերութիւններ։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՔ

451 : Աբեմաուաքը կ՚ապրի իր վերջա – լոյսը հռոմէական կայսրութեան քայքայումով եւ Ատտիլասի հրոսակները կը խուժեն քաղաքակրթութեան այս օրրանը տարածելով սարսափ, դիպելով աւերակներ :

Միջերկրականի մէջ ափերուն, Արեւելեան Եւրոպան կը ճանչնայ նոր տիրապետութիւն մը՝ Բիւզանդիոն, որ կը փոխարինէ Հռոմը :

Քաղաքակրթութիւններու խառնուրդի բարբարոսական ներխուժումներու, պատերազմներու, կայսրութեանց անկում – ներու, խորտակումներու եւ յեղաշրջումներու այս դարուն, Հայաստանը կանգնած այս երկու հակամարտ աշխարհներու մէջտեղ, քաղաքականապէս բաժնուած Բիւզանդիոնի եւ Պարսից Սասանեան կայսրութեանց միջեւ կ՚ապրի իր պատմութեան Ոսկեդարը :

Հայոց պատմութեան Ոսկեդարը որ հարազատ արտայայտութիւնն է հայ ոգիին, հայ հանճարին, միայն զերու դիւրը չէ, միայն թարգմանիչներու, պատմագէտներու, մատենագիրներու, իմաստասէրներու ու աստուածաբաններու փառքը չէ, միայն կոթողներու, յիշատակարաններու, եկեղեցիներու փառաւորութիւնը չէ, այլ Հայոց պատմութեան Ոսկեդարը, բառին ամէնէն լայն իմաստով, ընդհանուր զարթօնք մըն է մշակութային, ազգային, կրօնական եւ այլ մարզերու մէջ :

Ու այդ ընդհանուր զարթօնքի, ազգային ինքնագիտակցութեան, հաւատքի զարկան չկայ աւելի հոյակապ եւ փառահեղ դիւցազներգութիւն որ այնքան դեղեց – կօրէն, հարազատօրէն պատկէ Ոսկեդարը, խորհրդանշելով Հայոց գոյատեւման կամքը, հաւատքը քան՝ Վարդանանց դիւցազնամարտը, հաւատամարտը :

Վարդանանք՝ քրիստոնեայ Հայաստանն է, դիտակից իր ազգութեան, իր ինքնութեան :

Վարդանանք՝ խորհրդանիշն է խղճի, մտքի եւ արտայայտութեան ազատութեան պայքարին :

Վարդանանք՝ խորհրդանիշն է քաղաքական անկախութեան եւ ազատութեան պայքարին :

Վարդանանք՝ կերտումը եւ պահպանումը ցեղին ազգային նկարագրին :

Վարդանանք՝ այդ փառապանծ դիւցազնամարտն է՝ ուր հոն Հայաստանի կուրծքը, զարեր, դարեր առաջ, մեր նախնիքները՝ ճորտով եւ ազատով, սեպուհով, իշխանով ու ազատականով, մեծով–պզտիկով, հայրենական ապրումներով տրոփող սրաերու վարկեանն ահիկիններու խիտ–խիտ չարքերով, աշխարհական ու եկեղեցական դասերով, խաչի եւ սուրի խորհուրդով, կողք կողքի, սիրտ սրտի, Հայու իրենէ հզօր կամքով վահանուած, կանգնեցան թշնամիի բազմաթիւ բանակներու դէմ, կանգնեցան խրոխտ, կանգնեցան անվեհեր պատրաստելով մարդկութեան թէ Հայը կա՛յ ու պիտի մնայ եւ յաւերժօրէն պիտի ապրի՛ :

Այսօր 15 դարերու անջրպետ մը կը բաժնէ մեզ Վարդանանց պատերազմէն : Եւ ի՛նչ դարեր : Վասնզի ահաւոր ճգնաժամեր եւս ապրեցաւ հայ ժողովուրդը՝ պատերազմներ, խուժումներ, տիրապետութիւններ, անկումներ, կործանումներ, արկածութիւն, ջարդեր, գեղատպա – նութիւն բայց ամէն անգամ որ յոյսի ճառագայթ մը, նշոյլ մը պլպլաց խաւարած հորիզոնին վրայ, Հայը միշտ վերականգնեց, վերակերտեց, վերստեղծեց նման իր առասպելական հերոսի պատկերին որ կը մնայ բոլոր ժամանակներու, բոլոր սերունդներու համար խորհրդանիշը ազգային արժանապատուութեան, ազգային անմահութեան :

Այս առաքինութիւնները քանի՛ քանի անգամներ փրկած են հայ ժողովուրդը այլասերումէ, բնաջնջումէ, անէացումէ :

Այս առաքինութիւնները ծնունդ տուած են նորանոր հերոսներու, հսկաներու թէ անոնք կոչուին Թաթուլ, Իսրայէլ Օրի, Արիամեան Հայրիկ, Քրիստափոր, Գէորգ, Մուրատ, Աղբրանիկ կամ Նաբեկացի, Մխիթար, Վարուժան, թէ անոնք վերակենդանացուցած, նորոգած ըլլան մեր ազգային հպարտութիւնը կամ յաւերժացուցած ըլլան մեր դարաւոր մշակոյթի արժէքները, այս բոլոր հերոսներն ու հսկաները արտայայտութիւնն են Վարդանի եւ իր քաջարի 1036 զինակիցներու անպարտելի եւ անխորտակելի կամքին :

Արդարեւ, մեր պատմութեան ամէնէն լուսաչող դէպքերէն է Վարդանանց դիւցազնամարտը որ այսօր ալ աւելի պայծառ կը շողայ դարերու կնիքով :

Անցնող, ապրող, հասկնող եւ դալիք սերունդներու համար հպարտութեան, ոգեւորութեան, ներշնչումի ի՛նչ աւելի հմայիչ եւ արտասնդիչ պատկեր, դիւցազներգութիւն քան այս պատմական ճակատամարտը : Ուստի, պարտականութիւնն է բոլոր ծնողքներուն, հայ մայրերուն եւ հայրերուն, հայ մամիկներուն եւ պապիկներուն բոլորել իրենց չուրջը իրենց զաւակներն ու թոռները ու պատմել անոնց քաջն Վարդանի, Կարմիր Վարդանի, Ղեւոնդ Երէցի դիւցազներգութիւնը որպէսզի այդ փոքրիկները որոնց համար աշխարհը եւ կեանքը դեռ երազ է, երազն նաեւ իրենց հայրենիքին, երազն Վարդաններու ծնունդ տուող հայ աղջկան :

Այն առեն Վարդանի եւ իր ընկերներուն յիշատակը կանգնած պիտի ըլլայ ոչ միայն Շաւարշանայ դաշտին վրայ, Մակու լերան ստորոտը, Աւարայրի դիւղին մօտ, Տմոուսի եզերքը, այլ մանաւանդ իւրաքանչիւր Հայու հոգիին մէջ որովհետեւ ամէն հարազատ Հայ, ճշմարիտ Հայ, Վարդանանց սերունդէն է, անոնց հաւատքն մասնիկ մը ունի իր սրտին մէջ եւ անոնց քաջութենէն կաթիլ մը իր երակներուն մէջ :

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

"ՎԵՐԱԴԱՐՁ..."

— o —

Այս վերնագիրը փոխ կ՚առնեմ մեր կարս–Մխիթարի («Ցառաջ»ի տան) յօդուածէն որ լոյս տեսաւ «Ցառաջ»ի Յունուար 26ի համարին մէջ :

Արդարեւ, հրճուանքով, սրտի ճմլուխով ու քիչ մըն ալ դառնացած սրտով կարդացի իր այնքան զգայուն, սրտա – բուխ տողերը :

Վերադա՛րձ... Ես պիտի ըսէի վերադնած, կամ վերծնած : Ինչո՞ւ : Այ՛ նկիչ հարցական մը որ դուռ կը բանայ կարգ մը խորհրդածութիւններու : Խորհրդածութիւններ՝ որոնք կապ ունին մեր անցեալին հետ, չափազրգռական են նաեւ այսօրուան համար :

Հիմա որ առիթը տրուեցաւ ինծի, ըսեմ : Ամէն հեղ որ երկտող մը տառապած եմ այս թերթին («Ցառաջ») մէջ, մեր սերունդին պատկանող, մեզ ճանչցող ընկերներ եւ բարեկամներ, երբեմն գաւով, յաճախ լուրջ հեղնանքով ըսած, գրած են ինծի, — «ի՞նչ եղան Ցառաջի Սառները» :

Իրօք, ի՞նչ եղան, ո՞ւր գացին, ո՞ւր կորսուեցան այն տասնեակ մը տղաքները որ իրենց պատանի – երիտասարդ խանդավառ օրերուն մարտակոչ կը հնչեցնէին երեւալու, դիրք, տապարկղ գրաւելու մեր հանրային, ազգային մշակութային կեանքին ներս :

Սահման չունէր իրենց սէրը, խանդն ու նուիրումը հայ գպրութեան հանդէպ : Հաւատք ունէին, որ իրենց աշխատանքին, նուիրումին չնորհուի, օր մը հայ գըպրութեան արքայան եւ նուիրական տաճարէն ներս առնուազն դպիրի մը կամ սարկաւագի մը ծիրանին կրելու պատիւին կ՚արժանանան :

Ապարէգն ալ բաց էր իրենց առջեւ : Կը մնար կամք, կը մնար յարաճուն եռանդ, յարատեւ քրտնաթոր աշխատանք : Այո՛, յարձանք մը գրաւելու համար քերտինը անհրաժեշտ է :

Գրմապետը եւ իր գործակիցներն ալ, այլ ձեւի ուժ կը սպառէին, քրտինք կը թափէին նօսրացած պարապը ձեւով մը գոցելու համար, այլ խօսքով՝ «ձկնորսներէն առաքեալներ» պատրաստելու չ՚ որ մեր ոսկեհիւս ցորեանի արտերը աղետալի կերպով հնձուած էին, մեր մտաւոր անդաստանը մեծաւ մասամբ խոպանացած էր· արդ, անհրաժեշտ էր չգոհէն գոհ, հասարակներէ յատուկներ, տըկարներէն զօրաւորներ պատրաստել որպէսզի յարատեւէր մեր ազգային երթը դէպի յաւիտենականութիւն, դէպի անմահութիւն :

Մեր յաւէտ պաշտելի Գրմապետին անխախտ ըմբռնումն ու հաւատամքն էր, — Գութան պէտք է տրուեր բոլորը անոնց ձեռքը որոնք ընդունակ կ՚երեւէին մասնելու, հերկելու, վարուցան ընելու : «Ի՛նչ կը բանիք, տղա՛ք» իր հատու, չեչտուած պատգամն էր որ պարբերաբար կը չպրտէր մեր երեսին երբ թերանայինք մեր քայլերուն մէջ :

Բայց, ո՞ւր մնացին, ի՞նչ եղան «Ցառաջ»ի տաները յատկապէս իր մահէն եւսք : Ահա՛ սրտառուչ հարցում մը զոր յաճախ ես ալ ուղղած եմ ինքզինքիս : Ի՞նչ եղան...

Խորունկ կսկիծ ունիմ անոնց մասին, որ առյաւէտ բաժնուած են մեզմէ : Տիգրանուհի, Լեւոն Գեղունի, ամէնէն խոստումնալիցները, ամէնէն վաւերականները ժամանակէն առաջ գուրս հոդը գրկեցին : Մէկը, բնական մահով, միւսը՝ դաւադիր դնդակի մը զոհ «հայրենասէ՛ր...» կոչուած ջոլիրներու կողմէ :

Ներսէս Շնորհալո՛ն : Ան մը թունաւոր սունկ ճաշակած ըլլալուն համար տասնեակ տարիներէ ի վեր կը դեպերի կեանքի ու մահուան արահետներուն վրայ : Չեմ, ոսք իրեն չեն պատկանիր, ինք գեռ չնչող դիակ մըն է... ափսո՛ս :

Պէրպէրեան Ծառուրը մէկ աչքին լոյսը կորսնցուցած, առանձնացած, լքուած, յուսահատ վիճակ մը ունի : Դէպ մը ձեռագիրներ արժէքաւոր կամ անարժէք տաժանելի աշխատանքի արդիւնք սակայն : Կարս – Մխիթար (վերադարձողը) Սարգիս Ընտրիկեան, Թորոս Հերոյեան (Ամերիկա), Մամբրէ Տէր–Պետրոսեան, Հերմինէ, Նազենի, Մեսրոպեանց, եւայլն գեռ ուրիշներ : Ասոնցմէ ոմանք ամէն բան ջուրին տուած, յոգնած նստած են իրենց փափուկ «սէտիր»ներուն վրայ : Ոմանք ալ առն–առն կը ճգլտան ճիշդ ամպերու եռեւ պահուրտած լուսինի պէս :

«Ցառաջ»ը իր ուսուցչապետով եւ օգնական ուսուցիչներով, լաւ դիտէին որ ամէն աշակերտ գրող, բանաստեղծ չէր կրնար ըլլալ· անոնք «ի վերուստ» տրուած բաներ են շատ քիչերուն չնորհուած : Բայց անոնք, հաստատ համոզումն ունէին, որ իւրաքանչիւր աշակերտ կրնայ օգտաշատ գործ կատարել իր համայնքին եւ կարողութեան սահմանին մէջ : Ցառաջն տեսակ գործ կայ մեր հանրային – ազգային կեանքէն ներս, եւ քաջատուն տեսակ աշխատող մարդոց կարիքը կայ· ասիկա ճշմարտութիւն մըն է :

Ու, տխուր է արձանագրել որ, մեր «Ցառաջ» գպրոցին սպառած անտակարկ ճիգը պէտք եղած արդիւնքը չտուաւ : Ինչո՞ւ չխոստովանիլ, մենք չարզարացուցինք մեր մեծ վարպետին մեր վրայ դրած յոյսը :

Օ՛, դիտեմ, բանիմաց, ընդունակ տղաքներ կային «Ցառաջ»ի տաներուն մէջ, կան այսօր ալ եթէ ուզենք (եթէ ուզեն չ՚, եթէ ուզենք) իրական եւ տեւական վերադարձ մը փորձել :

Բանիմաց ըլլալը, ընդունակութիւն ունենալը այլ բան է· յամառ, յարաճուն, յարատեւ աշխատանքը ուրիշ բան է : Ցուսալի յոյնող մարդիկ երկար ճամբայ չեն կըրնար գնաց պատ օգնական խմբագիրը, Հարմա Աբրահեան, խնդրեց, աղաչեց, որ թերթին մէջ բան մը գրէ, իրենց դիտի ընտրական պայքարին մասին : Խմբագիրն ընդդիմացաւ եւ կոկոզավիզ ամբարտաւանութեամբ լսաւ·

— Մեր թերթը առտնին ոչինչ խնդիրներով չի զբաղիր :

Բայց ուսուցչին պնդումներուն վրայ հատնեցաւ յիշատակութիւն մը ընել, եթէ քանի մը մէգլիա ցնծալին իրեն : Պ. Նշան վազեց հաճի Աղբիպասին, ձկնավաճառին ու Աբթին ապտալին եւ երեք մէգլիա հաւաքելով՝ յանձնեց Հարմայի : Հետեւեալ օրը՝ Ուրբաթ, թերթը եկաւ : Ապտալին լուրերու մէկ անկիւնը ութ փունթօ տառերով քանի մը տող բան կար սա ձեւով·

«Մ· վիւղէ մէջ յառաջիկայ կիրակի տեղի պիտի ունենայ նոր Թաղական Ժողովուրդի ընտրութիւնը : Գիւղին զարգացեալ եւ յառաջադէմ երիտասարդութիւնը, նախաձեռնութեամբ Պ. Նշան Մակարեանի, մեծ գործունէութիւն մը ցոյց կուտայ այս առթիւ արդիւնաւոր եւ գործունեայ թաղ· Ժողովուրդ մը ընտրելու համար» :

Ուսուցիչը ցնծութենէն ինքնիրմէ ելած, թերթը առաւ եւ սկսաւ սրճարանէ սրճարան վազել :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(5 – Շար·)

Ա.ԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ

(Երգիծական վէպ ազգային կեանքէ)

Ա·

— Այո, — կը գոռար, — ինչո՞ւ ինծի պէս ուսուցիչ մը թաղական չըլլայ, մի՞թէ մենք նուազ կարող մարդիկ ենք, քան կարգ մը տգէտ աղաները, տեսէք Ֆրանսան, տեսէք Անգլիան, տեսէք Գերմանիան, ուսուցիչներ կան, որոնք նախարարատեղ եղած են, անդամ մը որ թաղական ըլլամ, կը տեսնաք, թէ ի՞նչ վիճակի պիտի բարձրացնեմ գպրոցը :

Ու կը նետուէր մանկավարժական բացատրութիւններու մէջ, խառնիխուռն կը յիշէր Բեսալոցցին, գերմանական մեթոտը, զուիցերական մանկավարժութիւնը, Ժան–Ժակ Ռուսօն, անգլիական դրութիւնը, Ֆրեպէլը :

— Տղուն հոգին կրթելու է, ինքնաճանաչութիւնը զարգացնելու է, մտքին հետ մարմինն ալ զօրացնելու է, դիտակից մարդիկ պէտք է պատրաստել, տեսէք Եւրոպան, տեսէք Ամերիկան...

Եւ առանց ժամանակ ձգելու խեղճ մարդոց, որ տեսնեն Եւրոպան, տեսնեն Ամերիկան, օձիքներէն բռնածին պէս կ՚առնէր կը նետէր Զինատոան :

— Զինատոանի մէջ դիտէ՞ք տղաքը ինչպէս կը կրթեն :

Հաճի Աղբիպասի ու Համբրկի քանդակատուութիւնն ալ պաշտպանելու համար ստիպուած էր շատ լեզու թափել, որովհետեւ ծաղրական դիտողութիւնները կ՚ըլլային յաճախ դինեպանին ու ձկնավաճառին՝ պատմական ու աշխարհագրական ընտրելիութեան մասին : Պ. Նշան իր ամբողջ պատմական ու աշխարհագրական հմտութիւնը օգնութեան կը կոչէր, մեծ–մեծ խօսքեր կը նետէր օդին մէջ :

— Ֆրանսական յեղափոխութիւնը կարգացէք, ամէն մարդ հասասար է, ժողովուրդը պէտք է իր ճակատագրին տէրը ըլլայ, ալ անցած են բռնակալութեան եւ խաւարի դարերը, արեւը ամէնուն համար կը փայլի :

Ու ահա այլանդակ, անկապակից տողանցութեամբ մը խեղկատակի մը ձեռք ինկած մոգական լապտերի մը մէջէն, իւար հմշտկելով, իւրարու վրայ դուռ բելով, կ՚անցնէին Լուդովիկոս տասնըվեցերորդ, Մառա, Ռոպեսփիէր, հասասանութեան խարույկները, Կալիլեա, ենիչէրիները, ամիրանները, Գերպոյն ժողովուրդ, Ներսէս պատրիարք, Կամպէթթա, Պիզմարք ու քաղաքները, պարանոցներ, նեղուցներ, Քամչաթքա, Բարեյուսոյ դըլուխ, Քանարեան կղզիք, Մեծ եւ Փոքր Պելթ, Պոնիֆաչիո, Ալպեան լեռներ ու վանայ լիճը...

Եւ սակայն պէտք էր խօսիլ ժամերով, ու կը սպառէր այդ ամէնքը· Պ. Նշան նորանոր օրինակներ, փաստեր, ապացոյցներ ստեղծելու պէտք կը զգար, կը մխրճէր աւելի հեռուները կեսարի բրնաւորութիւնը կը գատապարտէր, Բրուտոսի քաջութիւնը կը փառաբանէր, Միքիաւէլը կը ցուցնէր Մարաթոնի մէջ, Լէոնիտասը Թերմոպիլի կիրճը, յետոյ կ՚անցնէր նորէն Հոռմ :

— Ուզուրթա, տեսա՞ք մի, մարդը ազնուականութիւնը չախչախեց, ժողովուրդի չահերը պաշտպանեց :

Շատեր, ա՛լ ձանձրացած այդ դիւցազնախուռն ու հերարձակ պերճախօսութիւններէն, գործը կարճ կապելու համար, հաւանութեան նշաններ, համոզելու ձեւեր գրած էին եւ խոստացած իրենց քուէն Պ. Նշանի ցանկին տալու : Ուսուցիչը իր ցանկը ընդօրինակած ու բաժնած էր քուէները՝ հարիւր թուղթի կտորներու վրայ, առանց ուշադրութիւն դարձնելու, թէ արդէն ամբողջ ընտրողներու թիւը 56 հատ էր միայն :

Քուէարկութենէն երեք օր առաջ Պ. Նշան գնաց պատ օգնական խմբագիրը, Հարմա Աբրահեան, խնդրեց, աղաչեց, որ թերթին մէջ բան մը գրէ, իրենց դիտի ընտրական պայքարին մասին : Խմբագիրն ընդդիմացաւ եւ կոկոզավիզ ամբարտաւանութեամբ լսաւ·

— Մեր թերթը առտնին ոչինչ խնդիրներով չի զբաղիր :

Բայց ուսուցչին պնդումներուն վրայ հատնեցաւ յիշատակութիւն մը ընել, եթէ քանի մը մէգլիա ցնծալին իրեն : Պ. Նշան վազեց հաճի Աղբիպասին, ձկնավաճառին ու Աբթին ապտալին եւ երեք մէգլիա հաւաքելով՝ յանձնեց Հարմայի : Հետեւեալ օրը՝ Ուրբաթ, թերթը եկաւ : Ապտալին լուրերու մէկ անկիւնը ութ փունթօ տառերով քանի մը տող բան կար սա ձեւով·

«Մ· վիւղէ մէջ յառաջիկայ կիրակի տեղի պիտի ունենայ նոր Թաղական Ժողովուրդի ընտրութիւնը : Գիւղին զարգացեալ եւ յառաջադէմ երիտասարդութիւնը, նախաձեռնութեամբ Պ. Նշան Մակարեանի, մեծ գործունէութիւն մը ցոյց կուտայ այս առթիւ արդիւնաւոր եւ գործունեայ թաղ· Ժողովուրդ մը ընտրելու համար» :

Ուսուցիչը ցնծութենէն ինքնիրմէ ելած, թերթը առաւ եւ սկսաւ սրճարանէ սրճարան վազել :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(5 – Շար·)

ՄՈՂԹԻ-ՓԱՐՈՆՈՒՀԻ

ԴԱՀԱՒ

ԿԱՐԴԱՑՈՂ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Ա

Տօքթօր Մոսկ տասը տարի էր որ ապրում էր Ամերիկայում: Ծնունդով հայ էր, բայց ինքն իրեն համարում էր ամերիկացի: Ամերիկացի էր նաև իր կինը՝ Մարի Ջոնսը, որի հետ ամուսնացել էր տասը տարի առաջ: Ամերիկացի էին նաև նրանց երեք զաւակները՝ Ջոնը, Ռոբերտը և Ալիսը:

Տօքթօր Մոսկ ունէր մեծ պրակտիկա: Հիւանդները նրան շատ էին սիրում, որովհետև նա ոչ միայն լաւ բժիշկ էր, այլև շատ բարի մարդ: Նա ոչ միայն դեղ էր տալիս հիւանդներին, այլև մխիթարում էր նրանց, ուրախացնում, քաջալերում: Նա ամէն կերպ ջանում էր հիւանդներին հաճոյանալ, որպէսզի նրանք շուտ առողջանան:

Տօքթօր Մոսկ ունէր մի ընկեր, որի անունը Մուրատ էր: Մուրատը նոյնպէս հայ էր, ծնունդով Պարսկաստանից: Նա ամերիկացի չէր համարում իրեն, որովհետև ամերիկացի չէր կարող լինել: Նա ասում էր, որ ինքը պարսիկ է, և ոչ ոք չի կարող նրան հակառակը համոզել:

Մուրատը ամուսնացած էր, բայց կինը մեռել էր, և նա մնացել էր մենակ իր երեխաների հետ: Նրա երեխաները տղաներ էին, և նրանց անունները Ռուբէն, Արամ և Գէորգ էին: Նրանք ամերիկացի էին ծնուել, և ամերիկացի էին համարում իրենց:

Մուրատը ունէր մի մեծ խանութ, որի մէջ վաճառում էր գորգեր, ասեղնագործ շորեր և ուրիշ արուեստական իրեր: Նրա խանութը գտնուում էր Նիւ Եորքի մի մեծ փողոցում, և նրա գործերը շատ լաւ էին գնում:

Մի անգամ Մուրատը հիւանդացաւ, և տօքթօր Մոսկ գնաց նրան տեսնելու: Մուրատը մեծ ուրախութիւն զգաց, երբ տեսաւ իր ընկերոջը, որովհետև նա շատ էր սիրում տօքթօր Մոսկին:

— Ես գիտէի, որ դու պիտի գաս, — ասաց Մուրատը: — Ես գիտէի, որ դու ինձ չես թողնի մենակ:

— Ինչպէ՞ս գիտէիր, — հարցրեց տօքթօր Մոսկ:

— Ես գիտէի, որովհետև դու ինձ շատ լաւ ընկեր ես, — պատասխանեց Մուրատը:

Տօքթօր Մոսկ ժպտաց և ասաց.

— Ես ինձ համարում եմ ոչ միայն քո ընկերը, այլև քո եղբայրը:

Մուրատը ուրախացաւ այդ խօսքերից և ասաց.

— Ես էլ քեզ համարում եմ իմ եղբայրը:

Տօքթօր Մոսկ ասաց.

— Ես ուզում եմ, որ դու ինձ խոստանաս, որ երբէք չես մեռնիլ:

Մուրատը ժպտաց և ասաց.

— Ես խոստանում եմ, որ երբէք չեմ մեռնիլ:

Տօքթօր Մոսկ ասաց.

— Ես ուզում եմ, որ դու ինձ խոստանաս, որ երբէք չես հիւանդանալ:

Մուրատը ասաց.

— Ես խոստանում եմ, որ երբէք չեմ հիւանդանալ:

Տօքթօր Մոսկ ասաց.

— Ես ուզում եմ, որ դու ինձ խոստանաս, որ երբէք չես ծերանալ:

Մուրատը ասաց.

— Ես խոստանում եմ, որ երբէք չեմ ծերանալ:

Տօքթօր Մոսկ ասաց.

— Ես ուզում եմ, որ դու ինձ խոստանաս, որ երբէք չես մեռնիլ:

Մուրատը

Այբի Տիկին Պէաթրիս Տէրպէտէրեան, այբի Տիկին Վարդ Քէպապճեան յաւուր կը ծանուցանեն իրենց քրոջ եւ մօրաքրոջ՝

ՕՐ. ԼԻԶ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 1ին, Անտիլիի հանգստեան տունը:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Զորեքշաբթի առաւտ (Փետր. 5) եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Փանթէոնի գերեզմանատունը:

ՅԱՒԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Պ. Տէրպէտէրեանի եւ Տիկին Քէպապճեանի:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այբի Տիկին Արամ Օհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Համազասպ Օհաննէսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի (Փետր. 9) առաւօտ Տէսինի եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն, զաւկին եւ եղբօր՝

ԱՐԱՄ ՕՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Այբի Տիկին Անդրանիկ Փափազեան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ աղգականին՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Տուտի-Փափազեան եւ Ումուրչաեան ընտանիքներու համայն ննջեցեալոց յիշատակին, այս կիրակի (Փետր. 9) առաւօտ ժամը 11ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

Այս տխուր առթիւ, իր ամուսնոյն յիշատակին, Տիկին Անդրանիկ Փափազեան 100 ֆրանք կը նուիրէ «Ծառայ»ին:

ԼԻՈՆԷՆ - ՄԻՒՆԻԽ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Սեւան Վռւայած (Վարուժան Սարգիսեան) համբորդութիւն մը կազմակերպած է դէպի Միւնիխ Մարտ 5, ԼԻՈՆԷՆ:

Մանրամասնութիւնները մեր վաղուան թիւով:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան հիմնարկէքի հանդիսութիւնը կիրակի Փետր. 23ին ժամը 11ին:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑՑ

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

կրօնական արարողութեանց

Կիրակի Փետր. 9, Տօն Սրբոց Վարդանանց, առաւօտուն պատարագ, հայրապետական մաղթանք եւ հոգեհանգստեան պաշտօն, սկիզբ պատարագի ժամը 10ին:

Մեծ Պահքի ընթացքին Փետր. 12էն սկսեալ ամէն Հինգշաբթի պիտի կատարուի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւն կէսօրէ ետք ժամը 5ին: Դարձեալ Մեծ Պահքի ընթացքին, Փետրուար 16էն սկսեալ, ամէն կիրակի պատարագէն ետք պիտի կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի Փետր. 9, բուն Բարեկենդան է: Սկիզբ Մեծի Պահոց:

Այս կիրակիէն սկսեալ խորանին վարագոյրը փակ կ'ըլլայ եւ ժամը 10ին պոց պատարագ կը մատուցուի:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը մասնակցիլ Մեծ Պահոց հոգեպարար արարողութիւններուն:

VOTRE AGENCE DE VOYAGES

"BRASIL-ATLANTICO"

a affreté pour vous, une Caravelle pour le match

BAYERN DE MUNICH

contre

ARARAT

Départ le 5 Mars à 14 heures
Retour le même jour à 23 heures
Prix de ce voyage :

450 Francs

Ce prix comprend :
— Le transport aérien
PARIS-MUNICH-PARIS
— *Les transferts de l'aéroport de Munich au stade et vice versa*
Dîner à bord
Pour tous renseignements et et inscriptions s'adresser à

Monsieur EKMEKCIYAN

BRASIL ATLANTICO

1, Avenue de l'Opéra, 75001 Paris
Tél. : 260-35-13

Les billets du matchs sont à notre disposition, veuillez nous consulter

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Ց. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովը Հինգշաբթի (Փետր. 6) ժամը 20·30ին Մշակոյթի տունը: կարեւոր օրակարգ:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. Բաֆֆի եւ Քրիստափոր խումբերու խառն ժողովը, Ուրբաթ Փետր. 7, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տունը, Հ. Ց. Դ. Շրջ. Կոմիտէի հրաւէրով:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Քրիստափոր կոմիտէի ընկեր. ընդհ. ժողովը Փետրուար 6 Հինգշաբթի երեկոյ Ս.Յարութեան ակումբը ժամը 20·30ին: Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

×

ՄԱՐՍԻԼԻԱ Հ. Ց. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ իրիկուն՝ Փետր. 8, ժամը 21ին, Ս.Յարութեան ակումբին մէջ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Նը կատի պիտի առնուին բացակաները:

×

ՇԱՒԻՂ.— Հ. Ց. Դ. Արզումեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ (Փետր. 8) ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Պատուոյ անդամակցութիւն.—

	Ֆր.
Պ. Անդրանիկ Ճուվախճեան	200
Տէր եւ Տիկին Սաքօ Շէրպէթճեան	200
Տէր եւ Տիկին Նշան Սայրին	100
Պ. Մեսրոպ Մարթայեան	100
Տէր և Տիկ· Արման Գանթէմուրեան	100
Տիկին Մարինոս Ղուկասեան	100
Պ. Գասպար Մանիսեան	100

ՆՈՒԷՐ

Պ. Ա. Շահպազեան իր ընտանիքի անդամներէն Տէր եւ Տիկին Նաւրիբեանի ապաքինման առթիւ, հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— 200 Ֆր. Թուրքիոյ հայ պաղթականներուն, 100 Ֆր. Հ. Ց. Դաշնակցութեան, 100 Ֆր. «Ծառայ»ի, 80 կարմիր Խաչին, 70 Կապոյտ Խաչին, 60 Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ, 50 «Աչխարհ»ի, 40 Հայ Աբիներուն, 30 «Հայաստան»ի:

(Տառնալ «Ծառայ»էն):

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

LE BUREAU DES LOISIRS DE L'ASSOCIATION

AMITIÉS FRANCE - ARMÉNIE

a affreté pour ses membres et amis un avion pour le match

BAYERN de MUNICH

contre

ARARAT d'EREVAN

Départ le 5 Mars à 15 h. du Bourget et retour le même jour à 23 h. de Munich au Bourget
Les transferts par autocars spéciaux de l'aérodrome au stade et vice-versa
Dîner à bord, notre correspondant s'est assuré des billets qui ne seront mis en vente que le 16 Février.
POUR LE PRIX DE 350 FRANCS NET
Pour tous renseignements et inscriptions s'adresser à :
M. K. BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, 75009 Paris, — 770-07-25
M. S. AGOPOFF, 5, Rue Villedo, 75001 Paris — 742-39-74
M. M. KEHYAYAN, 124, Avenue Henri Barbusse, 92140 Clamart—642-73-10

ՊՕՄՈՆԻ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Այս Շաբաթ, Փետր. 8, ժամը 21ին, Պօմոնի Հայոց եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ (Էնփաս տէ Մոն) կը ներկայացուի՝

ՀԻՒԱՆԴՏԵՍ

(զաւեշտ)

Նոր Սերունդի պարախումբ եւ ժամը 23էն սկսեալ պարահանդէս, նուագախումբ՝ ՔՈՉԱՐԻ:

Կիրակի, Փետր. 9, ժամը 14ին յուցահանդէս եւ չարժապատկերի ցուցադրութիւն՝ Նոր Սերունդի կեանքէն եւ Խնամոր:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Տիւմմէճեանէ 50 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Թուքլեանէ 25, Տէր եւ Տիկին Սարըկապրապեեանէ 25 Ֆր, փոխան ծաղկեպսակի Յակոբ Մամուրեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

LE THEATRE DE LA VILLE
présente

HENRI TACHAN

du 28 Janvier au 8 Février à 18 h. 30
THEATRE DE LA VILLE
2, Place du Châtelet, Paris (4e)
Tél. : 887-54-42
Prix des places : 9,50 Francs.

FOOT-BALL

COUPE D'EUROPE DES CLUBS

ARARAT contre BAYERN de MUNICH

A MUNICH LE 5 MARS

— Prix PARIS - MUNICH) - PARIS par avion avec repas à bord et transfert en car de l'aéroport au stade et retour F. 420
— en autocar PARIS - MUNICH - PARIS F. 150

Prix LYON-MUNICH-LYON par avion avec un repas à bord et transfert en car de l'aéroport au stade et retour F. 550

Prix MARSEILLE-MUNICH-MARSEILLE par avion avec repas à bord et transfert en car de l'aéroport au stade et retour F. 580

ATTENTION : ETANT DONNE L'AFFLUENCE DES DEMANDES DATE LIMITE D'INSCRIPTION : 10 FEVRIER.

(Billets d'entrée pour le match : s'adresser au agences ci-dessous)

Renseignements et Inscriptions

A PARIS : Sonia Coumryantz — MEDIONI-MONDOTOURS
2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 266-50-12 073-30-64 073-32-64

A MARSEILLE : MEDITAIRE (Dicran Kazarian)
6-8 La Cannebière — 13000 MARSEILLE — Tél. 39-72-66 39-67-50

Licence Voyages : A. 721.

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Յարգանքի եւ մեծարանքի հանդիսաւոր ցերեկոյթ, նահատակ գրագիտուհի

ԼԱՍ-Ի

(ԼՈՒԻԶԱ ԱՕԼԱՆԵԱՆ)

եղերական մահուան 30րդ տարեդարձին առթիւ, փետր. 9, ժամը 15·30ին

MAISON DES CENTRAUX
8, Rue Jean Goujon — Paris (8e)

կը նախագահէ՝ Ա.Ի. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ

Բանախօսներ՝

Տիկին Պ. ԷԼԷԿԵԱՆ

բանաստեղծ ՌՈՒԲԷՆ ՄԵԼԻՔ

խօսք կ'առնէ Լասլ Քոյրը՝

Օր. ԱՐՇԱԼՈՑՍ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պատշաճ գեղարուեստական բաժին

Սիրայօժար կը մասնակցին՝ Տիկիններ Իրմա Փափազեան – Պիւլպիւլեան, Նուարդ Փապուճեան, Հռիփսիմէ Վէգիրեան եւ Օր. Սոնա Վարդանեան:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՕԳԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

14, Սէնթ-Օնորին Տէ Փէրթ
(Քալվատոս)

Ծովեզերեայ կայանը կը բացուի Զատկուան դպրոցական արձակուրդին՝

ՄԱՐՏ 23 – ԱՊՐԻԼ 5

6–14 տարեկան մանուկներու համար Արձանագրութեան համար դիմել Հայ կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, մ5008 Փարիզ, երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12 կամ հեռաձայնել 985–36–53:

ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օր. Օտէթ Ֆէլլահեանի հեռ. 62–88–42 կամ Տիկին Նուարդ Տէյիրմէնճեանի հեռ. 24–65–24

ՄԱՐՍԻԼԻԱՅԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օր. Լուիզ Թիւֆէնքճեանի հեռ. 50–60–85

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
7
VENDREDI
7 FÉVRIER
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա Տար. 170 ֆր. Վեցամսեայ 90 ֆր.
Արտասահման Տար. 200 ֆր. Հատը 1 ֆր.

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·218
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
51e ANNÉE — N° 13.218

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԵՆԴԿՈՄԻ ԼԻԱԿԱՏԱՐ ՆԻՍՏԸ

— o —

«Լը Մոնտ»էն առնելով առջի օր հաղորդած էինք, թէ Յունուար 30ին եւ 31ին կեդր. կոմիտէի լիակատար նիստերուն ընթացքին կեդր. կոմիտէէն արտաբեռնած էին Յոլակ Խաչատրեան, Հ. Սահակեան եւ Կորիւն Ռուվիկեան:

Ստորեւ այդ լիակատար նիստին մասին «Սով. Հայաստան» օրաթերթի Յունուար 31ի եւ Փետրուար 1ի տուած կարգ մը տեղեկութիւնները.

— Յունուար 30ին իր աշխատանքն սկսեց Հայաստանի կոմունիստական կուսակցութեան կենտրոնական կոմիտէի պլենումը:

Պլենումի օրակարգում է «ՄՄԿԿ կենտկոմի 1974 Թուականի Դեկտեմբերեան պլենումի արդիւնքների եւ Հանրապետութեան կուսակցական կազմակերպութեան խնդիրների մասին» հարցը:

Պլենումի աշխատանքին մասնակցում են կուսակցութեան շրջկոմների առաջին քարտուղարները, քաղաքային եւ շրջային սովետների գործկոմների նախագահները, մինիստրներ, հանրապետական դերատեսչութիւնների ու կազմակերպութիւնների ղեկավարներ, Հայաստանի կոմկուսի կենտկոմի ապարատի պատասխանատու աշխատողներ:

Պլենումում զեկուցումով հանդէս եկաւ Հայաստանի կոմկուսի կենտկոմի առաջին քարտուղար ընկ. Կ. Ս. Դեմիրճեանը:

... Պլենումի աշխատանքին մասնակցում են ՄՄԿԿ կենտկոմի ապարատի պատասխանատու աշխատողներ ընկ. ընկ. Վ. Ն. Կոնովալովը, Ա. Վ. Տրոչկինը:

Յունուար 31ին Հայաստանի կոմունիստական կուսակցութեան կենտրոնական կոմիտէի պլենումը շարունակեց իր աշխատանքը:

... Պլենումը քննարկեց կազմակերպական հարցեր:

Պլենումը Հայաստանի կոմկուսի կենտկոմի քարտուղար եւ Բիւրոյի անդամ ընտրեց ընկ. Հ. Մ. Ոսկանեանին:

Պլենումը Հայաստանի կոմկուսի կենտկոմի կազմից հանեց ընկ. ընկ. Յ. Մ. Աչաւարեանին, Հ. Ա. Սահակեանին, Կ. Հ. Ռուվիկեանին:

Դրանով Հայաստանի կոմունիստական կուսակցութեան կենտրոնական կոմիտէի պլենումը աւարտեց աշխատանքը»:

×

ՀՐԱՆՏ ՈՍԿԱՆԵԱՆ
ԿԵԴՐ. ԿՈՄԻՏԷԻ ՆՈՐ ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ

«Սով. Հայաստան» Փետրուար 1ի թիւով կենսագրական գիծերը ներկայացուցած է Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի նոր քարտուղար Հրանտ Մուշեղի Ոսկանեանի.

Ծնուել է 1924 Թուականին, Ղափանի շրջանի Առաջաձոր գիւղում, ՄՄԿԿ անդամ է 1946 Թուականից, ունի բարձրագոյն կրթութիւն. աւարտել է Երեւանի հեռակայ պետական մանկավարժական ինստիտուտը: Աշխատանքային գործունէութիւնն սկսել է կիրովականում որպէս ուսուցիչ, եղել է գիշերօթիկ դպրոցի դիրեկտոր, քաղաքդպրոցժողի վարիչ: Հայրենական մեծ պատերազմի մասնակից է: 1959 թ. ընկ. Հ. Մ. Ոսկանեանն ընտրուել է ՀԿԿ կիրովականի քաղկոմի քարտուղար, իսկ 1965 Թուականին՝ քաղկոմի առաջին քարտուղար: 1967–73 Թուականներին նա պատասխանատու աշխատանք է կատարել ՄՄԿԿ կենտկոմի ապարատում: 1973 Թուականի Ապրիլից ՀԿԿ կենտկոմի կազմակերպական – կուսակցական աշխատանքի բաժնի վարիչն է:

Ընկ. Հ. Մ. Ոսկանեանը Հայկական ՍՍՀ Գերագոյն սովետի դեպուտատ է, պարգեւատրուել է Աշխատանքային կարմիր դրօշի երկու շքանշանով, մեդալներով:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ԵՒ ԳԼՈՒԽ ԿԸ ԲՌՆԷ

— o —

ՉԻ ՄԱՍՆԱԿՑԻՐ
ԿԻՊՐՈՍԻ ՇՈՒՐՋ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ

— o —

Թուրքիա, պարզ է, սուղի նստեցնել պիտի տայ Միաց. Նահանգներուն, զէնքի հայթայթումը դադրեցնելու որոշումը: Առաջին առթիւ յայտարարած է արդէն թէ կը քաշուի Կիպրոսի խաղաղութեան խօսակցութիւններէն, սկսած Յունաստանի եւ Միացեալ Նահանգներու հետ: Ամերիկա, Փետր. 5, Ջորեքշաբթի մինչեւ ժամը 7 վերջին պայմանաժամ մը տուած էր Թուրքիոյ, որպէսզի յառաջդիմութիւն արձանագրէ Կիպրոսի մէջ, բայց ընդհակառակն, պայմանաժամին լրանալէն 4 ժամ եռք, Անգարա կը հաղորդէր Ուաշինկթընի թէ Արտաքին նախարար՝ Խսէյն-պէյ Պրիւսէլ պիտի չերթայ Քիսինկէրին հանդիպելու համար:

Թուրքիոյ կառավարութեան աչքին, Ամերիկայի զէնքի հայթայթումը «նուէր» մը չէ ոչ ալ «նորհ» մը, որ ուզած առենը եռ առնէ: «Ամերիկեան Խորհրդարանը մեծ սխալ մը գործած է զինուորական օժանդակութիւնը չվերթելով Կիպրոսի հարցին հետ: Խորհրդարանին որոշումը կրնայ ապատուածին հակառակ հետեւանքներ ունենալ: Անհրաժեշտ պիտի դարձնէ պաշտպանողական զինակցութեան մաս – նակցութեան վերակազմակերպումը» կ'ըսէ Անգարա: Հիւրրիէթ իր կարգին կը գրէ թէ Թուրքիա կարդ մը միջոցներ ձեռք կրնայ առնել Ամերիկայի դէմ ու կը թուէ — Ընջում 6րդ նաւատորմի հանդիպում – ներուն Թրքական նաւահանգիստները, անմիջական ժողով Ատլանտեան Ուխտի պաշտպանութեան Խորհուրդին, Քիսին – կէր – Խսէնպէլ տեսակցութեան Ընջում (եղած է արդէն), եւայլն:

Թուրքիա կ'ըսէ թէ անպայման պէտք է փոխադարձ միջոցներ ձեռք առնել վասնզի «ազգային պատուոյ հարց է»: Համակրիկեան զգացումները երթալով թաւալ կ'առնեն երկրին մէջ, եւ կը յիշուի նաեւ 1964ին նախագահ Ճոնսընի նամակը Ինէօնիւի (այն առեն վարչապետ), ուր կ'արգիլէր Թուրքիոյ պինուորական որեւէ միջամտութիւն Կիպրոսի մէջ:

Ամերիկեան օժանդակութիւնը հետեւեալ պատկերը կը պարզէ — 1952էն ի վեր երբ Թուրքիա անդամակցեցաւ Ատլանտեան Ուխտին, հասած է չորս միլիառ տոլարի: Քանի մը հարիւր միլիոն էր 1969ին, 1973ին յիշած էր 60 միլիոնի, 1974ին նախատեսուած հարիւր միլիոնէն 64ը միայն տրուած է իբրեւ բողոք Թրքական միջամտութեան Կիպրոսի մէջ: Ուաշինկթընն նաեւ 75 միլիոն տոլար խոստացած էր վարկի ձեւին տակ, պատե – րազմական կազմածի դումարին համար, առանց հաշուելու նախատեսուած քանի միլիոն տոլարը Ֆանթոմ օդանաւերու գնման համար: 1975ի համար Թրքական պիւտճէին 108 միլիառ Թրքական ոսկի է, այսինքն չուրջ 7 միլիառ տոլար:

Կ'ըսուէր թէ Անգարա ուրիշ հայթայթող պիտի փնտռէ եւ արդէն Ֆրանսա պատրաստակամութիւն յայտնած էր բայց կը ճչդուի թէ ինչ կը վերաբերի Արեւ – մտեան Գերմանիոյ, բնաւ միտք չունի Ամերիկան փոխարինելու:

Ամէն պարագայի մէջ, դեռ անկարելի չէ որ Ամերիկա յետքայլ ընէ: Նախագահ Ֆորտ դիմած է Խորհրդարանին որպէսզի վերաքննէ իր որոշումը, չեչտելով թէ ան կրնայ «վնասել ապահովութեան եւ ատկէ՝ արեւելեան Միջերկրականի բոլոր երկիրներու քաղաքական կայունութեան»:

ԷՐԻԹրԷԻ ԿՈՒԻՆԵՐԸ

Էրիթրէի մէջ կացութիւնը կը բարդացնայ եւ որոշ աղբիւրներու համաձայն իսկական ժողովրդական պատերազմ մըն է, որ ծայր կուտայ արդարեւ՝ քաղաքացիները եւս կը կռուին արձակագէններու հետ՝ եթովպական բանակին դէմ:

Պէյրութի մէջ Էրիթրէի ազատագրութեան ճակատի ընդհ. քարտուղարը յայտարարեց, թէ պիտի չարունակեն պատերազմը մինչեւ որ եթովպական բանակը պարտուի: Իրենց պահանջն է, որ եթովպիոյ իշխանութեան գլուխ գտնուղ զինուորականները ընդունին բանակցիլ Էրիթրէի անկախութեան հարցին չուրջ:

Ասմարայի — Էրիթրէի մայրաքաղաքը — օտար քաղաքացիները՝ ամերիկացի, անգլիացի, իտալացի, յոյն եւայլն, յատուկ օդանաւերով կը հեռանան: Անդին՝ եթովպական բանակը նոր ուժեր կը ղրկէ Ասմարա, զօրացնելու համար տեղւոյն ուժերը, որոնց թիւը չուրջ 20·000ի կը հասնի արդէն: Էրիթրեցի արձակագէնները եթովպական գունդ մը պաշարած են Ասինեֆասի չրջանը եւ քանդած են հաղորդակցութեան կարեւոր կամուրջ մը Ասմարա – Ազազայի եւ Ասմարայի միջեւ:

Արձակագէնները, որոնք լաւ զինուած են եւ իրենց տրամադրութեան տակ ունին հակօդային հրթիռներ, եթովպական հինգ օդանաւեր վար առած են:

Հարիւրաւոր Էրիթրեցիներ դասալիք կ'ըլլան եթովպական ծովուժին Մասաուա նաւահանգիստը: Ոստիկանութեան չարքերէն ալ կը հեռանան Ասմարայի մէջ:

Բանի մը տող

ԳՐՈՄԻԿՕ երկօրեայ խօսակցութիւններ ունենալէ ետք Սաատաթի հետ, մեկնեցաւ Գահիրէէն: Եգիպտական պաշտօնական շրջանակներու համաձայն, խորհրդային Արտաքին նախարարը մասամբ գոհացում տուած է Սաատաթի, որ կ'ուզէ նոր դէնք ստանալ Մոսկուայէ: Լրիւ համաձայնութիւն մը չէ իրագործուած այս մարզին մէջ եւ պէտք է սպասել Բրեժնեւի այցելութեան, որպէսզի հարցը կրկին քննութեան ենթարկուի: Բրեժնեւի Գահիրէ այցելութիւնը հաւանաբար տարեվերջին կատարուի:

ԻՏԱԼԻՈՅ Արտաքին նախարարը Փարիզ ժամանեց: Խօսակցութիւններ տեղի կ'ունենան երկու երկիրներու Արտաքին նախարարներուն միջեւ Եւրոպայի, տնտեսական տագնապի եւ Մերձաւոր Արեւելքի հարցերուն չուրջ: Ռումոր նաեւ ընդունելութեան գալու Նախագահ Ժիսքարի կողմէ:

ՓԵՐՈՒԻ մէջ պաշարման վիճակ հռչակուած է եւ ծանր միջադէպեր պատահած են Լիմա:

ԺՈՐԺ ՄԱՒՇԷ հիւանդանոցէն ելաւ Ջորեքշաբթի օր, չաբաթ մը առնը հանգստանալէ ետք, մէկ ամիս ալ Քոթ տ'Ազիւր պիտի անցընէ ապաքինման համար: Յայտարարեց թէ յուսախաբ է ընկերվարական համագումարէն:

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ, Փոնիաթովսկի յայտարարեց թէ արդարութիւնը հարկ եղածին չափ խիստ պատիժներ չի սահմաներ եւ թէ մահուան պատիժը պէտք է տրուի երբ անհրաժեշտ է:

ՄԻՆԻԻԹ չաբաթաթերթին դէմ կրկին եղեռնափորձ մը եղած է առջի առտու եւ նիւթական ծանր վնասներ կան:

ՄԻԹԵՐԱՆԻ Մոսկուայի այցելութիւնը անգամ մը եւս յետաձգուեցաւ: Պատճառները անորոշ կը մնան:

ՊՐԱԻԴԱյի համաձայն Զինաստանի նոր Սահմանադրութիւնը կը ձգտի յաւերժացնել Մաոյի գաղափարախօսութիւնը եւ, հետեւաբար, մարքսիստական չէ:

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻՈՅ մէջ համաչխարհային պատերազմէն մնացած ռումբ մը պայթած է բազմութեան մէջ, որու հետեւանքով 9 հոգի մեռած է:

ՆԱՐՕՍ

Եթէ կըրնաս մատով ընտել,
Գեղեցկագիծ
Հիւսել տըրտում ճակտիս ճարօտ,
Սիրակարօտ:

Թելըդ հաշէ՛, սիրո՛ղ աղջիկ,
Դեռ երջանիկ,
Սըրտիս կարժէն մետաքսալար,
Սակայն, մի՛ լար:

Ջահրակիդ վիշտն հեւքով ամուլ,
Կ'երգէ անդուլ,
Այլ, չի հատնիր աւոր թելին
Կիզիչ ալին:

Մայրս ալ դարձուց ճախարակին
Լուսնակ հոգին·
Արցունքին ինկաւ ու թելն այրեց, —
Շո՛ղ մահամերձ:

Ոխերիմ սէրն ալ դարձուց զայն,
Ծիծաղաձայն·
Կայծակ առաւ մատներուն տակ,
Իյն անգիտակ:

Մահէն առաջ դո՛ւն դարձուր, բո՛յր,
Ջեռուով անդոյր,
Լո՛ւռ ու թախծոտ· լոկ դո՛ւն դարձուր,
Եւ սայրասուր

Թելէն մատներդ արիւնի՛ն թող:
Ապա յաղթող
Հըպարտութեամբ եւ սիրակէզ
Արիւնէ՛ բեզ:

Մինչ ես փեսայ անկարեկիր,
Նարօտ կարմիր
Քաղեմ մատէդ, եւ դուն ըլլաս
Սեւասքո՛ղ հարս:

ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՕՒՐԵԱՆ

ԵՐԲ ԵՏ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ...

(ԱՆՑԿԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ)

ԱՀԱՐՈՆ ՏԱՏՈՒՐԵԱՆ

(1887–1965)

— o —

«— «Ինձի համար ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻԻՆ ըսած պատուհասը կամ աւետիքը վերջ գտաւ այլեւս: Եւ յաւիտենապէ՛ս... Ես իմ լուսմաս ձգեցի հայ գրականութեան ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ ՊՆԱԿԻՆ մէջ... կարգը ուրիշներուն է հիմա »...

×

Մահուան տասներորդ տարելիցն է, արեւմտահայ քերթողութեան « արուեստագէտ » կամ « դեղապաշտ » վերագրիրով յայտնի սերունդի վերջին ներկայացուցիչներէն բանաստեղծ Ահարոնի (Տատուրեան), որուն կեանքի ճրագը չիջեցաւ Մոնմորանսիի (Փարիզ, Ֆրանսա) հանգըստեան հայկական տան մէջ՝ 1965 Յունուար 31ին:

Գրի ու գրչի քիչ մարդիկ ճանչցած ենք իրեն չափ ինքնամփոփ, — իրենց ցաւով ու տառապանքով կծկուած, Մարդու իրենց արժանաւորութեան եւ հպարտութեան մէջ վիրաւո՛ր՝ այլ երբե՛ք ազնիւ:

Զենք պիտեր տուգապէս թէ մահէն ետք ու կարօ Փօլատեանի եւ «Համապետային»ի դուրգուրանքով հրատարակուած «Վերջին կաթիլներ » (*) անուն իր քերթողագրքի կափարիչէն արտադրուած վերի տողերը ի՞նչ առիթով, ե՞րբ եւ ո՞ւր թուղթին տուած է: Կ'ենթադրենք որ նամակէ մը վերցուած բառեր ըլլան անոնք: Սակայն կ'ուզենք մատնանշել այդ առիթով, որ դառնութիւն եւ հիասթափութիւն ծորող հրաժեշտի գիրը բառական իր խմաստով մեկնել ճիշդ պիտի չըլլայ:

«Գրականութիւն ըսուած պատուհասը կամ անէծքը» օրհնութե՞ն պահի մը նման կրեց Ահարոն եւ իր վաստակը «հանդղանոցի պնակին մէջ ձգուած լումայ» մը ըլլալէ առելի՝ հայ քերթողութեան 1900ական թուականներու որակաչափ հունձքին համար պատուաբեր տուրք մը եղաւ, ամբողջական ընծայումի անժըխտելի վկայութիւն մը, որուն կոչո՛ւմը ունէր:

Զենք եւ իր գրականութիւնը ճանչցող ոեւէ անձ պիտի հաստատէ՝ որ նուրբ հեգնութեան եւ սրամտութեան, կեանքէն իրեն վերապահուած տառապանքին հանդէպ խմաստուն ու ժպտալիր մնալու ասօրեայ իր կեցուածքին բնական մէկ արտայայտութիւնն է այդ պարբերութիւնը: Անկասկած՝ խորքին մէջ արցունք կայ· սակայն պարտութիւն՝ երբե՛ք:

« Սովորութի՛ւն » էր իրեն համար... հեգնանքով նայիլ կեանքի բոլոր երեւոյթներուն, մարդոց բոլոր մեծամտութիւններուն, ընկերային միջավայրի բոլոր մակերեսային անցուդարձներուն: Մանուկի մը չափ մաքուր, խոնարհամիտ, ինքնուրոյց: Իր համոզումներուն մէջ՝ անկեղծ, քաջ, եւ խօսքերուն մէջ՝ անկաշկանդ, անդիմակ, կտրիճ: Փիլիսոփայ այն քիչերէն՝ որոնք տառապանքի՛ զնով դիջիլ չեն պիտեր, կեանքի ու մարդոց մասին իրենց անհատական համոզումներէն:

×

Ծնած է 1887ին, Նիկոմիդիոյ վիլայէթին Օվաճըքի մէջ: Ծննդավայրին, ընտանիքին եւ առհասարակ Պարտիզակի, Ատափազարի, Օվաճըքի ու նման գիւղերու մտաւորականութեան թէ ժողովուրդին յատուկ խառնուածքի չեչտուած գիծն է անմեղ հեգնասիրութիւնը՝ որուն ճառագայթումը կը տեսնենք ոչ միայն իր ստեղծագործութեան, այլեւ գրականութեան մէջ: Ու ասով է որ Ահարոնի քերթողութիւնը արտասովոր չափով ինքնատիպ կը մնայ:

Կրթութիւնը ստացած է Պոլսոյ, ապա նաեւ Վենետիկի Մխիթարեանց մօտ, ուր դասակից եղած է Դանիէլ Վարուժանի: Լեզուական իր բծախնդրութիւնը եւ գեղագիտական ցայտուն հակումը կուգայ արդէն անձնական իր պատրաստութենէն՝ նոյնքան եւ 1900ական թուականներու արեւմտահայ գրական սերունդի արուեստագիտական մտահոգութիւններէն, աշխարհաբարի գրական եւ գիտական մշակումին մէջ գեղագիտական ճաշակը հիմնական ձգտում դաւանելու մղումէն:

Գրել սկսած է աշակերտական գրասեղաններու վրայ ու դասած է իր ճամբան 1909էն եաք՝ աշխատակցելով Պոլսոյ «Ազդակ» եւ «Ազատամարտ» շաբաթաթերթերուն: 1914ին մաս կազմած է «Մհերեան»ականներուն: 1915ին եղած է թըքական բանակի սպայ, ու վախստական՝ խոյս տուած է Պոլսէն, 1919ին վերադառնալով կրկին ու մինչեւ 1922 ուսուցչական պաշտօն վարելով այնտեղ: 1922–1924՝ Պուլկարիա եւ Փրակա, այս վերջին մայրաքաղաքին մէջ հետեւելու համար գրականութեան եւ պատմութեան համալսարանական դասընթացքներու: 1924–1965 ապրեցաւ Ֆրանսայի մէջ:

Քերթողական իր վաստակը ամփոփուած է «Մաղաղաթներ» (1938), «Պոհեմականք» (1939), «Սօսեաց անտառ»(1949) եւ «Վերջին կաթիլներ» (1971) հատորներուն մէջ:

Յարգա՛նք իր յիշատակին:

Մ. Թ.

(*) «ՎԵՐՋԻՆ ԿԱԹԻԼՆԵՐ», 80 էջերէ բաղկացած հատորիկ մը, տպագրութեան թուական՝ 1971, Պէյրութ, տպարան՝ Համազգայինի:

Ի ՊԷՏՍ ԶԱՐԳԱՑԵԼՈՑ

— o —

ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻ ՇՈՒՐՋ

— o —

ԽՄԲ.— Ստորեւ կ'արտատպենք *Ազդակ Շաբաթօրեակի* Նոյ· 3ի եւ Փետր· 2ի թիւերէն, լեզուական քաւավէճ մը, մեր խմբագրին՝ ընկ· Հրանտ–Սամուէլի եւ «Ազդակ Շաբաթօրեակ»ի խմբագրութեան միջեւ, ի պէտս զարգացելոց:

×

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՁԾԴՈՒՄ ՄԸ
ՍԱՐԴԱՐԱԲԱ՞Դ ԹԷ ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

«Ազդակ Շաբաթօրեակ»ի *խմբագրութիւնը, չի դիտցուիր ի՛նչ մտածումով, չեզոք մը կատարելով ընդունուած գործական եւ ուղիղ ձեւէն, 1974 Հոկտ· 6ի թիւին մէջ Սարդարապատի ճակատամարտին մասին մեր դրած յօդուածին խորագրէն սկսեալ բովանդակութեան մէջ քանի մը կրկնուած* ՍարդարաՊԱՏ *յատուկ անունը կարծելով սրբագրել՝ վերածեր է* «ՍարդարաԲԱԴ»ի:

Որքան դիտենք, առաջին անգամ է, որ պատմական հերոսամարտի թատր հան – դիսացած ասանի անունը այս ուղղագրութեամբ կը գրուի:

Նախ քան 1826–27ի ռուսեւպարսիկ պատերազմին հետեւանքով ռուսական կայսրութեան միացումը, Երեւանի եւ Նախիջեւանի խանութիւնները կը գտնուէին Պարսից իշխանութեան տակ եւ կը կառավարուէին պարսիկ սարդարներու կողմէ: Սարդարապատ կը նշանակէ սարդարի մը կողմէ կամ հրամանով կառուցուած շէն մը:

Ապատ չատ յայտնի հայերէն բառ մըն է, որ կը նշանակէ բնակուած վայր: Հականիշն է անապատ, որ կը նշանակէ անշէնն, ամայի, վայրի, անբնակ վայր:

Երից Վարդապետաց Հայկազեան բառգիրքը (Վենետիկ, 1836, հատոր Ա·, էջ 273–274) *Ապատ բառին մասին կը գրէ· ա(ծական)· (՝ի Պատ, պատել) որ եւ պարսկերէն ապատ, ապաստան, այսինքն շէն: Թուրքերէն շիհ, շէն, շէնլիք, իմա՛ շինութեամբ լցեալ, բնակեալ վայր· «Ճապատս եւ յանապատս միայնոցս չինէին»· Եղիշէ Գ·: «Զապատն անապատ առնէին: Զշէնն զապատ գատուց եւ ուանայ անապատ առնէին», Ծովհ· կաթողիկոս:*

«Ի բարդութիւնս ըստ յանգի՝ բաղաբ կամ կերտ· զոր օրինակ վաղարշապատ, Բեթլապատ եւայլն որպէս եւ Սպեքանդրիա՝ Իսքէնտէրապատ ասի ըստ պարսկերէնի»:

Հրաչեայ Աճառեան իր Հայերէն արմատական բառարանին մէջ (Երեւան, 1971, Ա· հատոր, էջ 229 բ) ԱՊԱՏի համար կը դրէ· «շէն, շէն տեղ» ու կը յիշէ եղիշէն ու Ծովհաննէս կաթողիկոսը: Ու կ'աւելցնէ· «Գոնուում ենք նաեւ զանազան տեղական յատուկ անուանց ծայրը, ինչպէս վաղարշապատ, Ներսեհապատ, Պերոզապատ, Նորերից Խաճապատ, Ղազարապատ, կուրիւնապատ: Յետոյ կը բաղդատէ պահլաւերէնի, պազենաերէնի (իրանեան), պարսկերէնի եւ երբայերէնի հետ, ուր վերկայութիւններ կը բերէ Հիւբշմանէ, Նոլդմանէ, Լագարդէ, եւ այլ լեզուբաններէ:

Առձեռն բառարանը (Վենետիկ, 1865, էջ 105 ա), *Ապատի մասին կրկնելով Հայկազեանի գրածները, կ'աւելցնէ· «ի վերջ բառից որպէս 'կերտ, շէն»:*

Ստ· Մալխասեան ապատի համար կը գրէ· «Պարս· աբադ, բնակուած, մշակուած· պահլաւերէն ապատ, քաղաքների անուններուն մէջ: Շէն, աւան, բաղաք, – կերտ: Վաղարշապատ, ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ»: (Հայերէն բառարան, հատոր Ա·, Երեւան, 1944, էջ 207, բ· սիւնակ):

Ժամանակակից Հայոց լեզուի բացատրական բառարանը (հատոր ա·, Երեւան, 1969, էջ 165 ա), Գրիգոր Փէշտիմալճեան բառգիրք հայկազեան լեզուի (Կ· Պոլիս, 1844, հատոր Ա·, էջ 103 բ), Ամբրոսիոս Գալֆայեան, բառգիրք հայ–գաղղիարէն (Փարիզ, 1861, էջ 93 բ) եւ այլ բոլոր բառարանները ապատ կը գրեն իբրեւ բնակութեան վայր:

Աւելցնենք նաեւ, որ Հ· Գ· Թուրշեան, Արշալոյս Աստուածատուրեան իրենց ծանօթ գործերը, Վազգէն կաթողիկոս իր կոնդակը եւ Հայաստանի ու Սփիւռքի մամուլը Պոլ եւ Տոլ կը գրեն Սարդարապատը:

Աբադ ձեւով գրուած բառ գոյութիւն չունի հայերէնի մէջ:

Հետեւաբար սխալ էր Սարդարապատ ուղղագրութեան Սարդարաբադի վերածուիլը խմբագրութեանդ կողմէ:

Առ ի միխմաութիւն ընթերցողաց:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

×

ՎԵՐԱՁԾԴՈՒՄ ՄԸ

«Վերի «ճղտում»ին առիթով, մեր յարգելի աշխատակիցին ուշադրութեան կ'ուզենք յանձնել հետեւեալ հանրայայտ երեւոյթները·

Հայերէնի մէջ բազմաթիւ բառեր տարբեր ձեւով կը գրուին երկու հիմնական պատճառներով·

Ա.— Շատեր, հայերէնի դասական նկարագրին ըստ ամենայնի հաւատարիմ մնալու նախանձախնդրութենէն մղուած, հին թէ նոր օտար կամ փոխառեալ բառերը կամ անունները կը տառադարձեն դասական ուղղագրութեամբ, մեղանչելու գինովցած տուեալ բառերու հնչումին կամ ընդհանրապէս հնչիւնաբանական կանոններուն դէմ:

Բ) Ուրիշներ, ոչ նուազ թիւով, իբրեւ հիմ ու մեկնակէտ կ'առնեն բառերուն հետեւեալ առաուն, Կիրակի, դեղին բոլոր Հայերը հաւաքուած էին եկեղեցի, ուր տեղի պիտի ունենար քուէարկութիւնը՝ ժամերգութեան աւարտումէն ետք: Ամէնքն ալ տօնապզեստեալ, լուրջ, հանդիսական, հինաւուրց Աբիսպոսի մը անդամներուն պէս, որոնք մեծ գործ մը տեսնելու վրայ են, իրար կը բարեւեն, խուզարկու, հարցաքննիչ նայուածքներ ուղղելով մէկ–մէկու: Հոն էր նաեւ Պ· Նչան, ակնոցը քիթին, խրոխտ ու արհամարհական, որ կ'երթար կուգար ճակատամարտի մը պատրաստուող զօրապետի տենդոտ չարժումներով: Զկնավաճառ խամջի Համբիկ խոշոր փանթալոն մը հագած, պեհերը սպառնական ու մարտահրաւէր, լայն ու տատանուտ քալուածքով մը կը չափէր ժամուն բակը:

Ատեն–ատեն՝ ծպրտածուն ձայն մը կը հնչէր դասատուին ականջին:

— Բարեւ, Պ· Նչան, կարդացի՞ք, ատ ինչե՞ր են գրեր քեզ համար...

Ու Պ· Նչան, ակնոցը քիթին վրայ տեղաւորելով, դողացող ձայնով մը, որ իր դէմը կը ջանար հանդարտ ցուցնել·

— Այո, հոգեւորքի վերջին հոնդիւններ· կը կարդաք պատասխանս· հանրային գործիչները ամէն ժամանակ կը հաւատան:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(6 – Տար·)

Ա.ԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ

(Երգիծական վէպ ազգային կեանքէ)

Ա·

— Կարդացէք, տեսէք ի՞նչ են գրեր մեզի համար, ափերիմ պէ...

Եւ բարձր, որոտաձայն կը կարդար ամէնուն, զէմքին վրայ յաղթական ճառագայթումով մը:

— Կեցցէ՛, — կը գոչէր, — տեսա՞ք մի պատուական, անկոզմնակալ, ճշմարտախօս թերթը, բուն ժողովրդական թերթը, ասանկ թերթ Եւրոպայի մէջ ալ քիչ կը գտնուի:

Ու կը յորդորէր ներկաները, որ բաժանորդ գրուին թերթին:

— Ջալալեբելու է ասանկ ժողովուրդի չահերուն պաշտպան թերթը:

Սակայն խեղճին ուրախութիւնը տեւեց 24 ժամ տեւեց· Շաբաթ իրիկուն, նոյն թերթը «հերքում» մը գրած էր՝ ոսկիի մը փոխարէն, կամ, ըստ պոլսական լրատուական թերթերու ոճին, «յանուն անկողմնակալութեան»: Այդ հերքումը որ Իրազեկ քաղցի մը ստորագրութիւնը կը կրէր՝ հետեւեալ կերպով խմբագրուած էր·

«Զարմանօք կարդացինք ձեր պատուական թերթին երէկուան թիւին մէջ մեր գեղի թաղական ընտրութեան մասին խեղաթիւրեալ լուր մը: Իրրեւ զարգացեալ եւ յառաջադէմ երիտասարդութեան առաջնորդ ձեր յիշած պարոնը պարզապէս ապիկար վարժապետ մըն է, որ զպրոցին ճամբուած է իր անկարողութեան եւ անպատշաճ վարուցը համար: Այդ ողորմելին, գլուխը մէկ քանի իրեն պէս փողոցային սրիկաներ ժողված, կը փորձէ թաղական Խորհուրդի ընտրութեան առթիւ վրէժ լուծել պատուարժան թաղեցիներէն, դպրոցական պայքար մը մղելով պիպիս մեծամտանուէրութեան դէմ: Ամառասիկ ճշմարտութիւնը իր լոկ վանդակ մերկութեամբ: Կը յուսանք, որ կը հաճիք յանուն արդարութեան սոյն երկտող հրապարակել ձեր ազգօգուտ թերթին մէջ:

Երբ խեղճ ուսուցիչն այս տողերը կարդաց, պահ մը սարսռած մնաց· բարեբախտաբար առանձին էր եւ ոչ ոք տեսաւ իր խղճալի վիճակը: Երբեք հոգեկան այս աստիճան դժնդակ ցնցում մը չէր կրած կեանքին մէջ, լրագրի մէջ հրապարակաւ խայտառակուիլ, ամէնուն բերնին ծանոց ըլլալ, ի՞նչ պիտի ըսեն հիմա գեղին մէջ, երբ ամէն մարդ կարդար այդ հերքումին թուտաւոր տողերը· խելայեղ, անիծեալ թերթը ձեռքին մէջ ամուր մը սեղմած, տուն՝ իր սենեակը ապաստանեցաւ ոճբագործի մը պէս, որուն հետեւէն ոստիկանները լինկած են: Պահ մը մտածեց անմիջապէս չդիմեւ նահիլ ու հեռանալ գեղէն, սակայն յետոյ խորհեցաւ, թէ հետեւեալ առտուն իսկ քուէարկութիւնը պիտի կատարուէր, թէ չատեր խոստացած էին իր ցանկին քուէ տալու եւ թէ ապահով կրնար ըլլալ նպաստաւոր արդիւնքի մը մասին, պէտք էր կենալ, պէտք էր ճակատաբաց երթալ վաղուան քուէարկութեան եւ անպամ մը որ իր ցանկը յաղթանակէր, այն ատեն ինք պիտի ընելիքը: Ու նստաւ դրասեղանին առաջ, հերքումին պատասխան մը գրելու համար: Մինչեւ առտուան մօտ գրեց, աւրեց, ընդարձակեց, քանդրութ թերթ լեցնելով: Ամբողջ իր կենսագրութիւնը ըրաւ, պատմեց մանրամասնօրէն, իր՝ իբր դաստատու դպրոց մտնելուն պարագաները, մէկիկ մէկիկ թուեց երկամեայ պաշտօնավարութեանը միջոցին անցած ամէնէն փոքր ու աննշան միջադէպերը, հսկայական համեմատութիւններ տալով անոնց, իր գպրոցին ճամբուիլը պատմեց եղերական հովուերգութեամբ մը եւ վերջապէս գոհ իր գրածէն՝ ոգեսպառ ինկաւ անկողինին վրայ, քիչ մը քնանալու համար:

Հետեւեալ առտուն, Կիրակի, դեղին բոլոր Հայերը հաւաքուած էին եկեղեցի, ուր տեղի պիտի ունենար քուէարկութիւնը՝ ժամերգութեան աւարտումէն ետք: Ամէնքն ալ տօնապզեստեալ, լուրջ, հանդիսական, հինաւուրց Աբիսպոսի մը անդամներուն պէս, որոնք մեծ գործ մը տեսնելու վրայ են, իրար կը բարեւեն, խուզարկու, հարցաքննիչ նայուածքներ ուղղելով մէկ–մէկու: Հոն էր նաեւ Պ· Նչան, ակնոցը քիթին, խրոխտ ու արհամարհական, որ կ'երթար կուգար ճակատամարտի մը պատրաստուող զօրապետի մը տենդոտ չարժումներով: Զկնավաճառ խամջի Համբիկ խոշոր փանթալոն մը հագած, պեհերը սպառնական ու մարտահրաւէր, լայն ու տատանուտ քալուածքով մը կը չափէր ժամուն բակը:

Ատեն–ատեն՝ ծպրտածուն ձայն մը կը հնչէր դասատուին ականջին:

— Բարեւ, Պ· Նչան, կարդացի՞ք, ատ ինչե՞ր են գրեր քեզ համար...

Ու Պ· Նչան, ակնոցը քիթին վրայ տեղաւորելով, դողացող ձայնով մը, որ իր դէմը կը ջանար հանդարտ ցուցնել·

— Այո, հոգեւորքի վերջին հոնդիւններ· կը կարդաք պատասխանս· հանրային գործիչները ամէն ժամանակ կը հաւատան:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(6 – Տար·)

հնչումը եւ ըստ այնմ կը գրեն օտար կամ փոխառեալ բառերը, մեղանչելով յաճախ հայերէնի դասական ուղղագրութեան կամ տառադարձութեան հիմնական կանոններ – րուն դէմ:

Առաջին սկզբունքին հետեւորդները կը հանդիսանան գլխաւորաբար Արեւելահայերը, որոնք էապէս հաւատարիմ եւ ա – ւելի հարազատ կը մնան հայերէնի դասական առանձնայատկութեանց թէ՛ հնչական եւ թէ ուղղագրական իմաստով:

Երկրորդ ուղղութեան կը հետեւին գլխաւորաբար Արեւմտահայերը, որոնք ո՛չ միայն կորնցուցած են մեր այբուբենի չարք մը տառերու դասական հարազատ հնչումը, այլեւ աւելի հակամէտ են բա – ռերը տառադարձելու ըստ հնչման եւ ոչ թէ ըստ դասական կանոններու:

Արդ, խնդրոյ առարկայ տեղանունն ալ, հակառակ անոր, որ ՆՈՑՆ ձեւով կը հընչուի թէ՛ Արեւելահայոց եւ թէ Արեւմտահայոց մէջ, գրութեան ընդհանրացած երկու ձեւ ունի:

Արեւելահայերը եւ մասնաւորաբար Հայաստանի մէջ ընդհանրապէս զայն կ՛ուղղագրեն Սարգարապատ ձեւով, իսկ Արեւմտահայերը եւ մասնաւորաբար սփիւռքի մէջ նոյն տեղանունը կ՛ուղղագրեն ընդհանրապէս Սարտարապատ ձեւով:

Մենք առանձին նախասիրութիւն չունինք այս ձեւերէն մէկուն կամ միւսին: Սակայն դէմ ենք այս երկու ընդհանրացած ձեւերու խառնումին: Պէտք է գրել մէ՛կ կամ մի՛ւս ձեւով:

Մնաց որ աւելի արդարացնելի պիտի ըլլար որդեգրել այս տեղանունի ա – րեւելահայ գրելաձեւը, նախ այն պատ – ճառով որ արեւելահայ տեղանուն մըն է, ապա այն պատճառով, որ հոն, Հայաստանի մէջ կը գործէ լեզուաբանական (կամ տերմինաբանական) կառոյց մը, որ, կը կարծենք, բոլոր տուեալները ունի ուղղագրական այս պարզ հարցերը դնէ լուծելու եւ աւելի լաւ կը հասկնայ Հայկազեան բառգիրքը, Աճառեանը եւ մեր աշխատակիցին կողմէ վկայակոչուած մնացեալ դասական աղբիւրները:

Արդարեւ, եթէ մենք մեզի թոյլ չենք տար Դեմիրճեանը Տեմիրճեան, Օհանջանեանը Օհանճանեան, Ջամալեանը Ճամալեան, Բորեանը Պորեան (ըստ արեւմտահայ հնչումի), Բալաբեկեանը Պալապեկեան, Ղարաքաղը Գարապաղ, Դիլիջանը Տիլիճան, Ջաջուռ կայարանը Ճաճուռ կայարան, Ղափանը Կապան եւայլն, եւայլն ուղղագրելու, ինչո՞ւ, ուրեմն, Սարդարաքաղը պիտի գրենք Սարդարապատ կամ այլ ձեւով:

Իսկ եթէ իրապէս, ըստ նոյնինքն Սա. Մալխասեանի, խնդրոյ առարկայ բայարմատը պարակերէն աբադ եւ պահլաւերէն ապադ բայարմատներուն փոխառութիւնն է, ապա, ուրեմն, տառադարձութեան երկու ձեւերն ալ ճիշդ են դասականօրէն, որուած ըլլալով որ հայերէն բ = bի, դ = դի, պ = պի եւ տ = տի, ըստ դասական տառադարձութեան: Ուստի կարելի է գրել երկու ձեւով ալ, — աբադ (abad) եւ ապատ (apàt):

Երեւի Արեւելահայերը այս հիման վրայ ալ կը գրեն Սարդարաբադ:

Եւ մի՞թէ հասկականալի չէ:

«ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ»
1974 Նոյ· 3

×

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ո՛Չ ԹԷ ՍԱՐԴԱՐԱԲԱԴ,
ԱՅԼ ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ

Ֆրանսական Թղթատարի գործադուլին պատճառով նոր առացանք Շաբաթօրեա – կիզ 1974 Նոյեմբեր 3ի թիւը, որուն մէջ հրատարակուած է մեր նամակը «Սարդարաբա՞դ թէ Սարդարապատ» խորագրով:

Իմբաղրութիւնդ, փոխանակ ընդունելու եւ իւրացնելու մեր «ձշդում»ը, որ հիմնուած էր բազմաթիւ անհերքելի փաստերու վրայ, փորձեր է «վերաձշդում»ով արդարացնել Սարդարապատ չիտակ ուղղագրութեան Սարդարաբադ սխալագրութեան վերածուիլը իր կողմէ: Եւ զուր յոդնութիւն է յանձն առեր մեր ուշադրութեան յանձնելու կարգ մը «հանրայայտ իրողութիւններ», իբր թառնելով արեւելահայ եւ արեւմտահայ տառադարձութեան կանոններն ու դասական ուղղագրութիւնը, որոնք ոչ մէկ կապ ունին ՍԱՐԴԱՐԻՆ կցուած ԱՊԱՏ — չէն, աւան — բառին հետ, որ նիւթը կը կազմէր մեր «ձշդում»ին:

Կը զարմանանք, որ Հայաստանի Լեզուաբանական Կաճառին իրաւունք կուտաք «ուղղագրական այս պարզ հարցերը լուծելու» եւ կը հաստատէք, թէ անիկա «աւելի լաւ կը հասկնայ Հայկազեան բառգիրքը, Աճառեանը եւ մեր աշխատակիցին կողմէ վկայակոչուած մնացեալ դասական աղբիւրները»: Այդ Կաճառը եթէ «անելիք» մը ունի, ամէն բանէ առաջ թո՛ղ սրբագրէ «բոլշեւիկեան» սխալագրութիւնը, որ բոլորովին անճաշակ է մեր ոսկեդարեան դասական ուղղագրութիւնը, կարգ մը բառեր անճանաչելի դարձնելու աստիճան: Սփիւռքի հայ համայնքը հինգ տասնեակ տարիներէ ի վեր բուռն պայքար կը մղէ Հայաստանի մէջ գործածուած ուղղագրութեան դէմ: Ի՛նչ կը սպասէք այդ Կաճառէն:

Անդրադառնալով ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏԻՆ, մէկ կողմէ կ՛ըսէք, թէ նախասիրութիւն չունինք ԱՊԱՏ կամ ԱԲԱԴ ձեւով գրելու, սակայն աւելի « արդարանական » կը դանէք «արեւելահայ գրելաձեւը» եւ իբրեւ եզրակացութիւն կը հաստատէք, թէ «Արեւելահայերը··· կը գրեն Սարդարաբադ»: Սակայն ոչ մէկ օրինակ կուտաք այդ մասին: Ձէք ալ բացատրեր թէ ի՛նչ կը նշանակէ ԱԲԱԴ, որուն մասին մեր «ձշդում»ին մէջ գրեր էինք, որ այդ տեսակ բառ գոյութիւն չունի հայերէնի մէջ, մինչ ԱՊԱՏ կը նշանակէ բնակելի վայր, չէն, աւան, ինչ որ կը պատշաճի խնդրոյ առարկայ տեղանունին:

"ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ"Ի ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՆ

— o —

Տարիներէ ի վեր Փարիզի հայ գաղութի կեանքին մէջ կը զգացուէր ծարաւը հայերէն թատրոնի: Ահա թէ ինչո՛ւ Հինգշաբթի, Յունուար 30ին, Տոնու թատրոնի սրահը լեցուն էր ծայրէ ի ծայր:

«Բեմասիրաց» թատերախումբը ծանօթ է գաղութիս՝ իր խնամուած ներկայացումներով: Այս անգամ հանրութեան ներկայացուեցաւ ՀՆԱՐՔԸ (թարգմ. Թորգոմ Սրապեանի), որ երեք արարով կատակերգութիւն մըն էր: Նիւթը առնուած է առօրեայ կեանքէ: Արմենակ Շէրէն – եան, հարուստ վաճառական մը, իր բազմաթիւ զբաղումները պատրուակելով, յաճախ կը բացակայի տունէն եւ կը վատնէ արկածախնդրութեանց եւեւէ՝ կնոջը հաւատացնելով, թէ վաճառականի մը հետ շատ կարեւոր գործեր ունի կարգադրելիք: Դէպքերը այնպէս կը դասաւորուին որ այդ երեւակայական վաճառականը տանտիկնոջ կողմէ հրաւիրուի Շէրէնեանի տունը: Արմենակ կը տեսնէ հնարք մը դանել անախորժ կացութենէն դուրս գալու համար եւ իր ընկերը՝ Լեւոնը, կը ներկայացնէ իր կնոջ՝ իբրեւ տուեալ վաճառականի: Անշուշտ յառաջ կուգան կարգ մը խառնաշփոթութիւններ, որոնց վարատումէն եաք խնդրոյ առարկայ ընտանիքներու կեանքը կը մտնէ իր բնականոն հունին մէջ:

Ութ դերակատարներով ներկայացուած

Ցիշենք քանի մը օրինակներ եւս, այս անգամ ԱԶԴԱԿԷն:

Շաբաթօրեակիզ 1974 Յունիս 9 թիւ 25ի խմբագրականին մէջ ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ ձեւով գրուած է: Դեռ աւելին. Նոյեմբեր 3ի ձեր «Վերաձշդում»էն ամիս մը եաք, Շաբաթօրեակիզ Ե· տարուան «Նիւթերու ցանկ»ի չարքին Դեկտ· 1, թիւ 50, էջ 809 — կը գրէք ՍարՏարապԱՏի ճակատամարտը, Հ· Սամուէլ, թիւ 42, էջ 674 — (սիտի ըլլայ 673):

ԱԶԴԱԿ օրաթերթը Հոկտեմբեր 9ի իր թիւին մէջ ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ ուղիղ ձեւով արտատպած էր Շաբաթօրեակիզ Հոկտեմբեր 6ի թիւին մէջ լոյս տեսած մեր գրութիւնը: Ուրեմն Շաբաթօրեակ եւ Օրաթերթ ուղղագրական տարբեր օրէնքներո՞ւ կը հետեւին:

Հայաստանեան բոլոր հրատարակութիւններն ալ ուղիղ ձեւով ՍԱՐԴԱՐԱՊԱՏ կը գրեն: Ձենք ուզեր երկարել օրինակներ յիշելով:

Եզրակացութիւն.— Սխալ է գրել Սարդարաբադ: Պէտք է գրել Սարդապատ:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

Փարիզ, 1975 Յուն· 11
«ԱԶԴԱԿ ՇԱԲԱԹՕՐԵԱԿ»
1975, Փետր· 2

այս կատակերգութիւնը, իր ընդհանուր դիծերուն մէջ արձանագրեց մեծ յաջողութիւն: Թէեւ մեծ մասամբ սիրողներ էին անոնք, այդուհանդերձ պէտք է նշել, որ կային դերասանական չնորհներով օժտուած անձեր: Անիթա Պէրպէրեան (Շուշան) աղախնի դերին մէջ կրցաւ յաջողապէս ներկայացնել խորամանկ ու փառքի համար ամէն ինչ զոհելու պատրաստ կնոջ հոգեբանութիւնը: Կարօ Թօսունեան եւ Ցովհաննէս Գառնիկեան (ատելիանապետ եւ իր օգնականը) նորեր են, հետեւաբար փորձառութիւնը կրնայ դիրենք աւելի յաջող ճամբու մէջ դնել: Լիւսի Թօփալեան (Արաքսի), որ կը մարմնաւորէր Արմենակի կնոջ դերը, կրցաւ արտայայտել՝ թէեւ միամիտ, բայց եւ այնէս թոքուն խորամանկութեամբ օժտուած կնոջ տիպարը: Պէտք է ըսել սակայն, որ միամիտի ու խորամանկի կերպարներու հակադրութիւնը տկար էր: Փիէռ Թէրզեան (Լեւոն) բանաստեղծի եւ հոգեկան արժէքներու հաւատացող մարդու կերպարը կրցաւ բնական խաղարկութեամբ ներկայացնել: Զարուհի Անտոնեան (Աննա) Արմենակի հոմանուհիի դերին մէջ կը ներկայացնէր կեանքի պայմաններու բերումով գայթակղութեան մէջ ինկող կնոջ կերպարը, որ իր առած քայլին մէջ ունի նաեւ իր սկզբունքն ու գայթակղութեան հանդէպ իր ըմբռնումը: Ընդհանուր առմամբ յաջող էր հոմանուհիի կերպարը, թէեւ չափազանցուած էին յաճախադէպ ճիչերը: Նուբար Մարգարեան (Թորոս) Աննայի ամուսինն է, որ իր մասնաւորութեան, խանգեստութիւններուն եւ բախտախաղերուն հետեւանքով պատճառ դարձած էր իր կնոջ ունեցած արկածախնդրութեանց: Թորոս՝ հակառակ իր բախտախնդիր նկարագրին, ինքզինք կապուած կը զգայ կնոջ եւ կը ջանայ ամէն կերպ վերահաստատել իր ընտանեկան բոյնը: Բուսական յաջող էր իր դերին մէջ, թէեւ տկար էին դէմքի արտայայտիչ խաղերը՝ դրսեւորելու համար պահանջուած հոգեվիճակը: Ի վերջոյ, Մխրան Անտոնեան (Արմենակ), որ դլխաւոր դերը ստանձնած էր այդ երեկոն, իր յաջող խաղարկութեամբ ցոյց տուաւ որ ինք օժտուած է դերասանական ձիրքերով եւ պատակ է հանրութեան հրամցնելու թատերական արուեստը՝ խնամուած եւ կոկիկ ներկայացումներով: Թատերութեան ամբողջ տեւողութեան մնացեան իր կերպարին մէջ հարազատ:

Բեմադրութեան վերջաւորութեան, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Ցանձնախումբի անունով Պր· Պետրոս Զազուքճեան բեմ բարձրանալով չնորհաւորեց խումբը եւ չնորհակալութիւն յայտնեց իրեն՝ այդ դիչերուան հասոյթը Մշակոյթի Տան յատկացնելուն համար:

Մեր կարգին կը չնորհաւորենք «Բեմասիրաց»ի այս ձեռնարկը, բեմադիր Մխրան Անտոնեանն ու իր թատերախումբը ու կը սպասենք յաջորդին:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋի ԹԵՐԹՕՆԸ (42)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի

ՈՐԴԻՆ

Թ

ԿԵՆԴԱՆԻ ՄԵՌԱԾԸ

— Դիտեմ: Ձիս մտիկ ըրէք ուրեմն: Կը կարծէ՞ք որ եթէ Պ ·ոը Վիլֆոր յանկարծ սաստիկ յուզմունք մը ղգայ, այս յուզմունքը կրնայ իր կեանքը կարճեցնել·

— Այդ յուզմունքը ի՞նչ տեսակ յուզմունքը է: Ուրախութենէն չատ չեմ հաւատար: Իսկ եթէ վիչտ մըն է, ի՞նչ հարկ կայ վչտացնել զայն·

Կը կարծեմ· կը յուսամ ո՛ր իրեն համար մեծ ուրախութիւն մը պիտի ըլլայ···

Ուրեմն, պարոն Մօրէլ, պէտք չէ վախնալ: Ի՞նչ ընեմ: Պ· ոը Վիլֆոր, թէեւ մեղապարտ, դժուխքնէ աւելի խոր հանակութիւն մը կը ներչնչէ ինձ: Եւ եթէ կրնաք տակաւին ինձ համար անհատակընալի եղող հրաչքով մը – ուրախութիւն մը փայլեցնել այն ցաւագին մթութեան մէջ, որուն կը տատպտկի, ահ, պարո՛ն, ըրէք, կ՛աղաչեմ···

— Նոյնիսկ եթէ տեսակ մը սոսկում անպատճառ խառնուած ըլլայ այս ուրախութեան···

— Ձեմ հասկնար ըսածնիդ: Հաւատացէք խօսքիս, պարոն Մօրէլ, ինձ հետ կէս վստահութեամբ մի՛ վարուիք: Ես ձեր ամբողջ վստահութեանը արժանի եմ: Ի դուր կը փնտռեմ· Պ· ոը Վիլֆոր, Պ· ոը Սէն–Մէրանը կը սիրէր, Պ· ոը Սէն–Մէրան մեռաւ: Ցեսոյ անոր ազնիւ կինը՝ Մարքիզուհին, չուտ մը զերեզմանին մէջ գնաց գտնել զայն··· Ցեսոյ կարգը Պարուաին եկաւ, այն ծերունի ծառային ,որ տղայութենէն ճանչցած էր Պ· ոը Վիլֆոր· եւ իր բոլոր սիրելիները մի առ մի ինկան իր չուրջը· Թչուառ եւ մեղապարտ Տիկ· Վիլֆորէն սկսեալ մինչեւ իր երկու պատկները,, որդին եւ սիրելի··· ամենասիրելի Վալանթինը: Բոլոր այս յուսահատութեանց մէջ ուրախութեան մը համար տեղ մը ո՞ւր կայ:

— Պարոն ա՛Ավրինեի ,քիչ մը առաջ հրաչքի խօսքեր կ՛ընէիք: Հրաչքի կը հաւատա՞ք:

— Ո՛չ, որովհետեւ երբ հրաչքը դուրս է բնականոն պատճառ – ներ ունի:

— Իրաւունք ունիք: Եւ սակայն երբեմն չկա՞ն այնպիսի եղելութիւններ, որոնք սրամտաբանութեան բոլոր սկզբունքները կը յեղաշրջեն, անկարելի երեւցած բաներ, որոնք արդիւք են այնպիսի զգուռթեանց, որոնց առջեւ ինքզինքնիս տգուռ մը նման տկար կը զգանք·

— Բայց զարձեալ կ՛ըսեմ ,պարոն Մօրէլ, կ՛աղաչեմ, կը պաղատիմ որ խոսիք:

— Գիտեմ թէ չատ կը սիրէիք Օր· ոը Վիլֆորը·

— Անիկա տան հրեշտակն էր: Եւ երբ այն աղէտաբեր օրը, երբ Թոյնին զոհ գընաց, յանկարծ դուք եկաք արտասուալին: Ա՛հ, ոչ ոք կրնար ձեզի ամբաստանելու համարձակիլ: Դուք պինդը կը սիրէիք խորունկ սուրբ սիրով մը··· ինչպէս որ արժանի էր սիրուելու:

Ա՛հ, տօքթէօր, ձեր խօսքերը ո՛րքան ուրախութիւն կը պատճառեն ինծի, դո – չեց Մաքսիմիլիէն ծերունի բժիչկին ձեռքին վրայ խոնարհելով եւ համբուրելով զայն, բայց ուրեմն, պարոն ,դուք որ դիտէք թէ այս հողին որքան բարութիւն, մեծութիւն, պաշտելի անձնուիրութիւն կը պարունակէր· ի՞նչպէս կ՛ըլլայ որ չէք մտածեր թէ ինչո՞ւ համար զայն սիրող մարդը դեռ կենդանի է·

Որովհետեւ աւելի քաջասրտութիւն է այս կատակերգութիւնը, իր ընդհանուր դիծերուն մէջ արձանագրեց մեծ յաջողութիւն: Թէեւ մեծ մասամբ սիրողներ էին անոնք, այդուհանդերձ պէտք է նշել, որ կային դերասանական չնորհներով օժտուած անձեր: Անիթա Պէրպէրեան (Շուշան) աղախնի դերին մէջ կրցաւ յաջողապէս ներկայացնել խորամանկ ու փառքի համար ամէն ինչ զոհելու պատրաստ կնոջ հոգեբանութիւնը: Կարօ Թօսունեան եւ Ցովհաննէս Գառնիկեան (ատելիանապետ եւ իր օգնականը) նորեր են, հետեւաբար փորձառութիւնը կրնայ դիրենք աւելի յաջող ճամբու մէջ դնել: Լիւսի Թօփալեան (Արաքսի), որ կը մարմնաւորէր Արմենակի կնոջ դերը, կրցաւ արտայայտել՝ թէեւ միամիտ, բայց եւ այնէս թոքուն խորամանկութեամբ օժտուած կնոջ տիպարը: Պէտք է ըսել սակայն, որ միամիտի ու խորամանկի կերպարներու հակադրութիւնը տկար էր: Փիէռ Թէրզեան (Լեւոն) բանաստեղծի եւ հոգեկան արժէքներու հաւատացող մարդու կերպարը կրցաւ բնական խաղարկութեամբ ներկայացնել: Զարուհի Անտոնեան (Աննա) Արմենակի հոմանուհիի դերին մէջ կը ներկայացնէր կեանքի պայմաններու բերումով գայթակղութեան մէջ ինկող կնոջ կերպարը, որ իր առած քայլին մէջ ունի նաեւ իր սկզբունքն ու գայթակղութեան հանդէպ իր ըմբռնումը: Ընդհանուր առմամբ յաջող էր հոմանուհիի կերպարը, թէեւ չափազանցուած էին յաճախադէպ ճիչերը: Նուբար Մարգարեան (Թորոս) Աննայի ամուսինն է, որ իր մասնաւորութեան, խանգեստութիւններուն եւ բախտախաղերուն հետեւանքով պատճառ դարձած էր իր կնոջ ունեցած արկածախնդրութեանց: Թորոս՝ հակառակ իր բախտախնդիր նկարագրին, ինքզինք կապուած կը զգայ կնոջ եւ կը ջանայ ամէն կերպ վերահաստատել իր ընտանեկան բոյնը: Բուսական յաջող էր իր դերին մէջ, թէեւ տկար էին դէմքի արտայայտիչ խաղերը՝ դրսեւորելու համար պահանջուած հոգեվիճակը: Ի վերջոյ, Մխրան Անտոնեան (Արմենակ), որ դլխաւոր դերը ստանձնած էր այդ երեկոն, իր յաջող խաղարկութեամբ ցոյց տուաւ որ ինք օժտուած է դերասանական ձիրքերով եւ պատակ է հանրութեան հրամցնելու թատերական արուեստը՝ խնամուած եւ կոկիկ ներկայացումներով: Թատերութեան ամբողջ տեւողութեան մնացեան իր կերպարին մէջ հարազատ:

Բեմադրութեան վերջաւորութեան, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան Ցանձնախումբի անունով Պր· Պետրոս Զազուքճեան բեմ բարձրանալով չնորհաւորեց խումբը եւ չնորհակալութիւն յայտնեց իրեն՝ այդ դիչերուան հասոյթը Մշակոյթի Տան յատկացնելուն համար:

Մեր կարգին կը չնորհաւորենք «Բեմասիրաց»ի այս ձեռնարկը, բեմադիր Մխրան Անտոնեանն ու իր թատերախումբը ու կը սպասենք յաջորդին:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

— Ա՛հ, այդպէս մի ըսէք: Ցա՛ւ: Այդ բառը որքան տկար է: Ի՞նչ, կորնցնէի այն սիրուհը որ իմ սրտիս հետ միաձայն կը բաբախէր, ամբողջ յոյս եղող կնոջ մը դերեզմանին մէջ զրուիլը տեսնէի· եւ ինքզինքս չբռաչանէի՞, ոչ, տօքթէօ՛ր· այդպէս մի ըսէք, վասնզի նոյն տանն ես ալ կ՛ըսեմ ձեզի, դուք Վալանթինը չէիք ճանչնար· չէք գիտեր թէ ինչ է պինդը սիրել եւ իրմէ սիրուիլ·

Երիտասարդը կը խօսէր բոցավառ աչքերով եւ հնչուն ձայնով մը:

Պ· ա՛Ավրինեի տարտամ անհանգստութեան խառն հիացմամբ մը կը դիտէր զայն: Արդեօք ցաւերը այս զօրաւոր խե՛լքն ալ խռովեր էին:

Մաքսիմիլիէն այդ նայուածքը հասկցաւ:

Ո՛չ, ես խենթ չեմ, յարեց ժպտելով: Եւ կ՛ըսեմ ձեզի: Մաքսիմիլիէն Մօրէլ չմեռաւ, որովհետեւ հրաչքներէն մին, որոնց վրայ կը խօսէի պահ մը առաջ ,որ մարդուս խելքը կը չուարեցնեն, փորձառութիւնը սուտ կը հանեն եւ եւեւակայութիւնը կը չփոթեն, որովհետեւ կ՛ըսեմ, այն հրաչքներէն մին տեղի ունեցաւ·

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար·)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Լուսաբեր Շտոյեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սանթուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Շտոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Շտոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Գէորգեան, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Շտոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պատաքեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Դանիէլ Ազարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վաղարշակ Ազարեան եւ զաւակները եւ Պետեան ու Կարապետեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ–հօր, քեռայրին եւ խնամիին՝

ԱՐԱՄ ՇՏՈՅԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետրուար 4ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Փետր. 7, Ուրբաթ օրը ժամը 14ին, Սէնթ Անթուանի Ս. Թագէոս եկեղեցին եւ մարմինը կ'ամփոփուի Սէնթ Անթուանի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սեբաստիոյ Նահանգի Մուրատ Ուսումնասիրաց Միութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տիկին Մարիամ Ղուկասեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Նշան Թէճիրեանի եւ զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն:

×

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Թէճիրեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն Տիկին Մարիամ Ղուկասեանի մահուան առթիւ:

Այս տխուր առթիւ Պ. Յարութիւն Շիրվանեան 50 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին եւ 50 Ֆր. Կապոյտ Խաչի Խիլի մասնաճիւղի Սրիմեան դպրոցին:

Նոյն տխուր առթիւ Պ. Մխիթան Շիրվանեան 20 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

×

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Մարիամ Ղուկասեանի մահուան առթիւ, ողբացեալին ընտանիքին:

×

Խիլի Մշակոյթի Տան Յանձնախումբը իր ցաւակցութիւնները կը յայտէ Տիկին Մարիամ Ղուկասեանի մահուան առթիւ, ողբացեալին ընտանեկան պարագաներուն:

×

Կապ. Խաչի Խիլի մասնաճիւղը իր բոլոր ընկերուհիներով կ'ողբայ մահը ընկերուհի Մարիամ Ղուկասեանի, եւ այս առթիւ ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէրտէրեանի, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Խանդէմուրեանի, Տէր եւ Տիկին Նշան Սայրինի եւ այլ Տիկին Ղուկասեանի, ինչպէս նաեւ Տէրտէրեան, Ղուկասեան եւ Սայրին ընտանիքներու իրենց մօր, քրոջ եւ աղգականին մահուան տխուր առթիւ:

×

Նոյնպէս Կ. Խաչի Խիլի մասնաճիւղը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Թ. Քալիկեանի եւ զաւակներուն իրենց քրոջ եւ մօրաքրոջ մահուան տխուր առթիւ:

VOTRE AGENCE DE VOYAGES

"BRASIL-ATLANTICO"

a affreté pour vous, une Caravelle pour le match

BAYERN DE MUNICH

contre

ARARAT

Départ le 5 Mars à 14 heures
Retour le même jour à 23 heures
Prix de ce voyage :

450 Francs

Ce prix comprend :
— Le transport aérien
PARIS-MUNICH-PARIS
— *Les transferts de l'aéroport de Munich au stade et vice versa*
Dîner à bord
Pour tous renseignements et et inscriptions s'adresser à

Monsieur EKMEKCIYAN

BRASIL ATLANTICO

1, Avenue de l'Opéra, 75001 Paris
Tél. : 260-35-13

Les billets du matchs sont à notre disposition, veuillez nous consulter

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Ը. Դ. Վարանդեան կոմիտէն 200 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Ս. Մանուկեան 30 Ֆր. կը նուիրէ:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մարիամ Ղուկասեանի կսկծալի մահուան առթիւ, Օր. Մարկրիթ Դրի – պրեան փոխան ծաղիկի 100 Ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Նոյն տխուր առթիւ Օր. Էլմոնէ Ճիվէլէկեան 20 Ֆր. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանին (ատանալ «Յառաջ»էն) եւ 20 Ֆր. «Յառաջ»ի:

Հ. Ը. Ը. Մ. ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

CLUB DES JEUNES DE L'UGAB

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

MORZINE - AVORIAZ

Du 23 Février au 2 Mars, dans un hôtel entièrement réservé pour le Club(chambre de 2 ou 3 personnes)
Pension complète pour 8 jours pleins
avec voyage trains - couchette

675 F

Suppléments à prévoir. — Location skis — chaussures 100 F., cours de skis 100 F., remontées mécaniques Morzine — Avoriaz 185, Assurances 50

Pour tous renseignements téléphoner à L'UGAB 870-03-18

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՑՑ

ԼԻՈՆ Ս. ՅԱԿՈԲ

կրօնական արարողութեանց

Կիրակի Փետր. 9, Տօն Սրբոց Վարդանանց, առաւօտուն պատարագ, հայրապետական մաղթանք եւ հոգեհանդստեան պաշտօն, սկիզբ պատարագի ժամը 10ին:

Մեծ Պահքի ընթացքին Փետր. 12էն սկսեալ ամէն Հինգշաբթի պիտի կատարուի խաղաղական եւ հանգստեան ժամերգութիւն կէսօրէ հետ ժամը 5ին: Դարձեալ Մեծ Պահքի ընթացքին, Փետրուար 16էն սկսեալ, ամէն կիրակի պատարագէն հետ պիտի կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

Կիրակի Փետր. 9, բուն Բարեկենդան է: Սկիզբ Մեծի Պահոց:

Այս Կիրակիէն սկսեալ խորանին վարդապետը վաղ կ'ըլլայ եւ ժամը 10ին պոյ պատարագ կը մատուցուի:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը մասնակցիլ Մեծ Պահոց հոգեպարար արարողութիւններուն:

ՊՕՄՈՆԻ ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՁԵՌՆԱՐԿԸ

Այս Շաբաթ, Փետր. 8, ժամը 21ին, Պոմոնի Հայոց եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ (Ընփաս տէ Մոն) կը ներկայացուի՝

ՀԻՒԱՆԴՏԵՍ

(գաւեշտ)

Նոր Սերունդի պարախումբ եւ ժամը 23էն սկսեալ պարահանդէս, նուագախումբ՝ ՔՈՋԱՐԻ:

Կիրակի, Փետր. 9, ժամը 14ին ցուցահանդէս եւ չարժապատկերի ցուցադրութիւն՝ Նոր Սերունդի կեանքէն եւ Ճանապար:

LE THEATRE DE LA VILLE
présente

HENRI TACHAN

du 28 Janvier au 8 Février à 18 h. 30
THEATRE DE LA VILLE
2, Place du Châtelet, Paris (4e)
Tél. : 887-54-42
Prix des places : 9,50 Francs.

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

LYON — MUNICH — LYON — MUNICH

ՄԱՐՏ 5ԻՆ

ԱՐԱՐԱՏ - ՊԱՅԸՐՆ

ՔԱՌՈՐԴ ԱԻԱՐՏԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐՈՒ

Départ le 5 Mars à 15 heures par avion de Lyon - Bron — Prix : 550 F.

Pour tous renseignements contactez l'Agence

Organisé par

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — Lyon
Tél : 60 - 13 - 66

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Բաֆֆի եւ Գրիգոր Զոհրապ խումբերու խառն ժողովը, Ուրբաթ Փետր. 7, ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տունը, Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի հրաւէրով:

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Գրիստափոր Կոմիտէի ընկեր. ընդհ. ժողովը Փետրուար 6 Հինգշաբթի երեկոյ Ահարոնեան ակումբը ժամը 20·30ին: Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Գրիստափոր Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ իրիկուն՝ Փետր. 8, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկաէ պիտի առնուին բացակաները:

×

ՇԱԻԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Արշութեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ (Փետր. 8) ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

AMITIÉS FRANCE - ARMÉNIE

ET LES ANCIENS COMBATTANTS

ont affreté pour leurs membres et amis un avion pour le match

BAYERN de MUNICH

contre

ARARAT d'EREVAN

Départ le 5 Mars à 15 h. du Bourget et retour le même jour à 23 h. de Munich au Bourget

Les transferts par autocars spéciaux de l'aérodrome au stade et vice-versa

Dîner à bord, notre correspondant s'est assuré des billets qui ne seront mis en vente que le 16 Février.

POUR LE PRIX DE 350 FRANCS NET

Pour tous renseignements et inscriptions s'adresser à :

M. K. BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, 75009 Paris, — 770-07-25

M. S. AGOPOFF, 5, Rue Villedo, 75001 Paris — 742-39-74

M. M. KEHYAYAN, 124, Avenue Henri Barbusse, 92140 Clamart—642-73-10

«ՖՐԱՆՍԱ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ»

Ընկերակցութիւնը սիրով կը հրաւիրէ հասարակութիւնը
ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՅՈՒՅԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
Շաբաթ, Փետրուար 8, ժամը 20·30ին
ԻՍԻ–ԼԷ–ՄՈՒԼԻՆՈՑԻ ՀԱՑ ՄՇԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ ՄԷՋ
Rue de la Défense
Vahé TCHILINGUIRIAN et Kévork KEVORKIAN
Présentent
DIX JOURS EN ARMENIE
Avec le précieux concours
de BERDJ MESROBIAN (Prof. à l'Université d'EREVAN)
PROGRAMME

Première Partie :
Introduction
Place Lénine
Exposition Nationale
Hripsimé
Etchmiadzine
Marché Municipal
Le Stade Hrasdan
Le Soir

Troisième Partie :
Quartier Soundoukian
Université - Bibliothèque
Institut Pédagogique
Ecole Groupskaya

Deuxième Partie :
Jardin de l'Amitié
Garni
Kéghart
Usine de Textile
Gare-Dzidizernagaperte
Dilidjan
Sévan
Quartier de l'Opéra

ENTR'ACTE

(EREVAN Erébouni
Ochagan
Puragan
Zevartnotz
Philarmonia

ՇԱԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
8
SAMEDI
8 FÉVRIER
1975

LE NUMERO 1 F.

ՀԱՅՐԱՍԱՆՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Հատը	1 ֆր·

51րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·219

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.219

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՐԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ

— o —

Թեհրանի թեմի առաջնորդին
« ՈՂՋՈՅՆԻ ԽՕՍՔ »Ը

— o —

Սփիւռքի հայ գաղութներու չարքին կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ Իրանը (Պարսկաստան), ուր գարերէ ի վեր Հայեր կ'ապրին, ցրուած զանազան քաղաքներու մէջ, Աթրպատականէն մինչեւ Թեհրան, Սպահանէն (Նոր Ջուղա) մինչեւ Ապատան (Պարսից Ծոց)։

Ժամանակին Թաւրիզի (Դաւրէժ) մէջ էին կեդրոնացած Հայերը։ Առաջնորդ Ներսէս Արքեպս. Մէլիքթանգեան՝ կառավարութեան կողմէ ճանչցուած իբրեւ խալիֆա՝ տարիներով մեծ ձեռնհասու– թեամբ հովուեց իր մականին ենթակայ Աթրպատականի Հայութիւնը։

Թաւրիզ գարձաւ այն ապահով եւ հիւրընկալ հանգրուանը, ուր ապաստանեցան խորհրդայնացման հետեւանքով Հայաս– տանէն հեռացող պետական դէմքեր, մտաւորականներ եւ մեծ թիւով երիտասարդ– ներ ու ընտանիքներ, որոնցմէ ոմանք յե– տագային բախտ պիտի ունենային տարբեր հորիզոններու տակ։

Տարիներու ընթացքին հետզհետէ պար– պուեցաւ Աթրպատական։ Մաս մը Հայեր գացին Հայաստան։ Ուրիշներ՝ Թեհրան, որ գարձաւ Իրանահայութեան գլխաւոր կեդրոնը։ Այնտեղ կառուցուեցան նոր եկեղեցիներ ու դպրոցներ, կազմուեցան զանազան բարեսիրական, մշակութային, պատանեկան, երիտասարդական, մարզա– կան, կնոջական եւ այլ միութիւններ, բացուեցան տպարաններ եւ գրատուներ, հիմնուեցաւ Ալիքը (45 տարի առաջ), հրատարակուեցան գրքեր, հրապարակ ե– կան դրդիռներ, բանաստեղծներ եւ ար– ուեստագէտներ։ Մէկ խօսքով Իրանի մայրաքաղաքը գարձաւ Մերձաւոր Արե– ւելքի հայ մշակոյթի գլխաւոր վառարա– նը՝ Լիբանանէն ետք։

Թեհրանի Հայոց Թեմի կանոնագրու– թեան համաձայն՝ չորս տարին անգամ մը կ'ընտրուի Թեմի Պատգամաւորական Ժո– ղովի լրիւ կազմը։ Վերջերս նոր ընտրու– թիւն կատարուած ըլլալով, Թեմի առաջ– նորդ Արտակ Արքեպս. Մանուկեան Պատ– գամաւորական Ժողովի անդրանիկ նիս– տին ուղղած է իր «Ողջոյնի Խօսք»ը, Ժո– ղովուրդի ներկայացուցիչներուն մաղթե– լով արդիւնաւէտ աշխատանք ու գործու– նէութիւն։

Առաջնորդ սրբազանը Ժողովի ուշադ– րութեան կը յանձնէ որոշ երեւոյթներ ու հարցեր, որպէս խորհրդածութեան նիւթ։ Մանաւանդ կը շեշտէ գործօն վիճակի մէջ պահել անցնող տարիներու ընթացքին Թեմին, յատկապէս Թեհրանի մէջ կա– ուցուած եկեղեցիները, դպրոցներն ու այլ հաստատութիւնները։ Մանաւանդ յա– րմարումն վերելք արձանագրելու համար անհրաժեշտ են, կ'ըսէ, իրենց կոչումին եւ առաքելութեան գիտակից մարդիկ, որպէսզի նոր եւ արդիական չէնքերը ստա– նան նաեւ նոր բովանդակութիւն, նոր ոգի եւ բեղուն գործունէութիւն։

Ըստ առաջնորդի «Ողջոյնի Խօսք»ին, Թեհրանի Թեմի Հայութեան թիւն է հա– րիւր տասը հազար հոգի։ Եթէ Մէջլիղիէ Թաղամասին մէջ ալ կառուցուի նախա– տեսուած եկեղեցին, պիտի ունենան բա– ւարար եկեղեցիներ։ Սակայն չատ քիչ է քահանաներու թիւը, միայն 12 հոգի։ Անհրաժեշտ են նոր քահանաներ, որոնք մասնաւոր պատրաստութիւն ունենան, իւ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓԵՐՈՒԻ ԲԱՀՈՒՄՆԵՐԸ

— o —

Փերուի մէջ պաշարման վիճակ հռչակ– ուած էր, իբրեւ հետեւանք ծանր միջա– դէպերու։ Մայրաքաղաքին՝ Լիմայի ոս– տիկանները թոշակի յաւելում պահանջե– լով գործադուլի կը դիմէին, իսկ զինուո– րական իշխանութիւնները բանակին մի– ջամտութեամբ բիրտ ուժով կը գրաւէին ոստիկաններու զօրանոցը։ Որոշ պղպիւր– ներու համաձայն 30 ոստիկան մեռած էր այս միջադէպին ընթացքին։ Ոստի– կաններու գործադուլը պատճառ կը դառ– նար, որ քաղաքին արուարձաններու աղ– քատ ժողովուրդը քաղաքի կեդրոնը խու– ժէր եւ սկսէր կողոպտել խանութներն ու

հարկին զբաղելու համար նաեւ կրթական գործով։ Երիտասարդները կը խուսափին նուիրուելու քահանայական ասպարէզին, ապրուստի պայմաններու անբաւարարու– թեան պատճառաւ։ Մորէն կաթողիկոս պաշտօնագրով մը հրահանգեր է ռոճիկ յատկացնել քահանաներուն, բարելաւելու համար անոնց ապրուստի պայմանները։

Գալով դպրոցներուն, Թեհրանի Հայերն ունին համապատասխան արդիական կըր– թական հաստատութիւններ։ Շահնչահի հրահանգով կրթութիւնն ալ ձրի է յայ– տարարուած մինչեւ ուղեցոյցի վերջը։

«Կարեւոր եւ մտահոգիչ հարցն ա՛յն է, որ աստիճանաբար իջնում է հայերէնի մակարդակը։ լսում ենք որ նուազ հետա– քրքրութիւն կայ հայերէնի նկատմամբ։ Եթէ հարցը մի քիչ էլ տարածենք եւ դրպ– րոցական ցանցից դուրս բերենք, կը նկա– տենք որ հայերէն լեզուով ընթերցանու– թիւնը շատ քիչ է։ հայերէն լեզուով մտա– ւոր սնունդի համար քիչ են հրատարակ– ուած գրքերը եւ հետաքրքրութիւններն էլ՝ նուազ, այսպէս աստիճանաբար պա– կասում է հայերէն լեզուով ընթերցա – նութիւնը», *դիտել կուտայ առաջնորդ Արտակ Արքեպս.։* (Ալիք, 1975 Յունուար 20)։

Ուսուցիչներ պատրաստելու համար Իրանահայերն ունին Սպահանի եւ Թեհ– րանի հայագիտական ամպիոններն ու դի– ջերային հայերէնագիտական դասընթաց– ները։

Ազգային – հանրային կեանքի մէջ էա– կանն ու ամէնէն աւելի ուշադրաւ երե – ւոյթը ազգային դաստիարակութիւնն ու մշակութային ձեռնարկներն են, կը շեշտէ առաջնորդը, որ կը թելադրէ գնահատել եւ քաջալերել նման ձեռնարկներ կատա– րող միութիւններն ու անհատները։

Եւ իրրեւ եղրակացութիւն, կը ցանկայ, որ, թէեւ Պատգամ. Ժողովի օրակարգի հարցեր չեն, սակայն իւրաքանչիւր պատ– գամաւոր, որպէս ժողովրդի ներկայա – ցուցիչ, իր սրտին մօտ եւ իրեն համար պարտականութիւն ղգայ զբաղիլ Թեմի ա– մէն տեսակի գործերով, — եկեղեցական, ընտրական, վարչական, կրթական եւ մշակութային — եւ նուաճումներ ու յա– ռաջդիմութիւններ ձեռք բերէ ազգային կեանքի բոլոր մարզերուն մէջ, ինչպէս ցանկութիւնն է իւրաքանչիւր Հայու։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

վաճառատուները։ Ասոնց կը միանային նաեւ տարրեր, որոնք դէմ են վարչակար– գին եւ ամբոխը կը հրկիզէր ինքնաշարժ– ներ, հանրակառքեր, երկու թերթերու շէնքեր, գինուորական ակումբը եւայլն։ Բանակը թռաններով եւ զրահապատ կառ– քերով միջամտեց եւ տեղի ունեցան ա– րիւնալի բախումներ։ Ուրբաթ առտու անդորրութիւնը մասամբ հաստատուած էր Լիմայի մէջ։

Երկրին իշխանութեան ակրն են գին – ուորականներ՝ զլխաւորութեամբ Զօր· Խուան Վելասքօ Ալվարատոյի, 1968էն գին– ուորական պետական հարուածով։ Գին – ուորականները այդ թուականէն ի վեր կը գործադրէին «ազգայնական յեղափոխա– կան» քաղաքականութիւն մը՝ պետակա– նացնելով մեծ ընկերութիւնները, ընդ – հանրապէս ամերիկեան, հողերը եւայլն։ Ընկերային բարեփոխումներ ալ մաս կը կազմեն գինուորականներու ծրագրին, սա– կայն, ինչպէս դիտել կուտան ոմանք, գիւղացիութեան եւ աշխատաւորութեան վիճակը չէ բարելաւուած։

Երբ 1968ին Վելասքօ իշխանութիւնը ձեռք կ'առնէր, ամէն ոք իր մէջ կը տես– նէր աչի ընթացիկ գինուորական մը։ Փիչ առեն եաք սակայն պարզուեցաւ որ մար– դը յեղափոխական է եւ խորապէս հակա– մերիկեան։ Բանուորի զաւակ, ծնած է 1910ին։

Ցաջորդաբար յեղաշրջումներ կատարած է երկրին մէջ եւ վերջերս զբաղած կրթա– կան բարեփոխումով, նշանաբան ընտրե – լով «ամէն քաղաքացիի մէջ՝ ուսուցիչ մը»։

× *Կառավարական բանբերը նկատուած Փէնսա օրաթերթը կը դրէ թէ միջադէ– պերը գործն են « հակայեղափոխական » տարրերու, որոնք ուզած են ինչպէս Զի– լիի մէջ, տապալել յեղափոխական կա– ռավարութիւնը»։ Կ'ամբաստանէ նաեւ ամերիկեան հակալրտեսական սպասար – կութիւնը Սէ· Ի· Ա·Ն որ մատ ունի այս ցոյցերուն մէջ։*

× *Երկու Ֆրանսացի լրագրողներ, ձայ– նասփիւռի թղթակից մը եւ Կամմա նկար– ներու գործակալութեան թղթակիցը ձեր– բակալուած են Լիմայի մէջ։ Ռէօյթէրի դրասենեակն ալ գրաւուած է։*

Քանի մը տողով

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ մէջ, ցոյցերը արգիլ – ուած են մինչեւ Փետր· 12։ Կը կարծուի թէ առաջքն առնելու համար է որեւէ բա– խումի ձախ շարքայիններու եւ մօտ ութ հազար օտար ծովայիններու միջեւ, որոնք ցամաք կ'ելլեն Լիզպոն, վերջացուցած ըլ– լալով Ատլանտեան ուժերու ռազմախոր – ձերը, փորթուկալեան ջուրերուն մէջ։

«ԷՆԳՐԻՎԻԻ» նոր օրաթերթը, հազիւ ծնած վաղահաս մահ մը ունեցաւ։ Ար– դարեւ 11րդ թիւը վերջինն է դոր լոյս– ընդունթիւնը հրատարակեց Ուրբաթ առտու, բացատրելով թէ որոշած էին դադրեցնել թերթին հրատարակութիւնը եթէ 30 հա– զար ընթերցող չունենան։ Թերթը կ'ուզէր չնախատեսուած ըլլալ բոլոր ճակատնե – րուն վրայ, եղաւ նաեւ ա՛յս ճակատի վը– րայ, վասնզի 11 օրը քիչ մը կարճ ժամա– նակ է կարենալ կարծիք կազմելու համար թերթի մը տարածման մասին։ Թերթը կ'ուզէր ամբողջ ճախին թերթն ըլլալ, ինքնատիպ, լուր տուող պայմանով որ երազել տայ եւ մտածել, եւայլն, եւայլն։ Իր մահազդին մէջ, կը խոստանայ սակայն յարութիւն առնել։

ԱՄՄԱՐԱՑԻ բնակչութիւնը ծանր վի– ճակի մատնուած է։ Ուտեստեղէնը կը պակսի եւ հիւանդանոցները լեցուած են վիրաւորներով։ Եթովպական բանակը ցարդ չէ յաջողած գրաւել քաղաքին մեր–

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Փետրուար 2)

ՀԱՅԿ· ՁԵՌԱԳԻՐ ՑԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

Գիտութիւններու Ակադեմիան կը հրա– տարակէ հայկական ձեռագիր յիշատակա– րանները, որոնք պատմագրական մեծ ար– ժէք կը ներկայացնեն։ Լոյս տեսած նոր հատորը կ'ընդգրկէ 1601–1620 թուական– ները։ Այդ տարիներու հազարէ աւելի յիշատակութիւնները առաւելաբար քաղ – ուած են Մատենադարանի ձեռագիրնե – րէն։ Որոշ ընդգիրներ քաղուած են այն մանրամասնութիւններէն, որոնք ղրկուած են Լենինգրադէ, Լոնտոնէ, Շիքագոյէ, Վե– նետիկէ, Երուսաղէմէ։

Յիշատակարանները յատուկ տեղ կը գրաւեն հայերէն ձեռագիրներու մէջ։ Անոնց հեղինակները ակնառու իրաւար – ձութիւններ, պատերազմներ, տարերային աղէտներ, ժողովուրդին առօրեան արձա– նագրած են։

×

ԵՐՈՒԱՆԴ ՊԱՐՈՒՄԵԱՆԻ «ՔԱՌՈՒՂԻ» ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ

« Հայաստան » հրատարակչականը լոյս ընծայած է լիբանանահայ զրադէտ Երուանդ Պարսումեանի «Քառուղի» բանաստեղծու– թիւններու հաւաքածոն։

Գիրքին մէջ տեղ գտած են «Ես ինձի հետ», «Մեր սէրը», «Պրիմակ» բանաս– տեղծութիւններու չարքերը, «Մանուկն ու մարդը», «Երգ երգոց»ը։

«Քառուղին» լոյս տեսած է «Սփիւռքի հայ գրողներ» մատենաշարով։ Վերջին ինը տարիներուն «Հայաստան» հրատա – րակչականը այդ մատենաշարով լոյս ըն– ծայած է 17 գրագէտներու հաւաքածո – ներ, ինչպէս Վազգէն Շուշանեան, Սեմա, Վահրամ Մավեան Գառնիկ Ազդարեան, Վահէ Վահեան եւ ուրիշներ։

×

ԵՐԿՐԱԲԱՆՆԵՐՈՒ ՀԵՏԱՋՕՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ձափանի պղնձահանքերը աւելի քան 80 տարիէ ի վեր կը շահագործուին եւ կը նկատուին Հայաստանի ամէնէն հին հան– քերը։ Այսուհանդերձ անոնց պաշարները չեն սպառած։ Ընդհակառակն մեծ հետա– քրքրութիւն կը պարզեն, ըստ երկրաբաննե– րուն, որոնք Ձափանի լեռներուն մէջ յայտնաբերած են պղինձի հարուստ պա– շարներ։

ձակայ ռազմագիտական արժէք ներկա – յացնող բլուրները, որոնց վրայ դիրք դը– րաւած են էրիթրէյի արձակազէններ։

ՈՒՐՊԻՆՈՑԻ (Իտալիա) Տուքալ պալա– տէն երեք արժէքաւոր նկարներ դողցուած են։ Ասոնցմէ մէկը Ռաֆայէլի եւ միւս երկուքը Տելլա Ֆրանչեսքայի վրձինին պատկանող նկարներ են։ Արուեստի մաս– նագէտներու կարծիքով դողերը փրկագին պիտի պահանջեն վերադարձնելու համար նկարները։ Արդարեւ այս նկարները այն– քան անուանի եւ անդին են, որ դողերը չեն կրնար ծախել զանոնք չուկային վրայ։

ՕՆԱՍԻՍ Փարիզի ամերիկեան հիւան – դանոցը մտած է Ուրբաթ առտու։ 69 տա– րեկան, միլիառատէրը միապաւեիէ կը տառապի (մկաններու հիւանդութիւն մը) բայց այլ աղբիւրներու համաձայն սիրտը հիւանդ է։

ԵՐԲ ԵՏ ԿԸ ՆՇՅԻՆՔ...

(ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ)

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՋԱԿԱՆ ԱՄՐՈՑՆԵՐԸ 10 - 14 ԴԱՐԵՐՈՒՆ

(ՎԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԾԱՂԿՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐ)

ՆԵՐԱԾՈՒԹԻԻՆ

« Մշակութային վերազարթնումը 11–14րդ դարերուն » խորագրուած 1–44 թիւ մեր հպանցիկ նչմարներով՝ փորձեցինք ընդհանուր գաղափար մը տալ Միջնադարեան մտաւորական մեր վաստակին ու գլխաւոր այն գէմքերուն մասին, որոնք կը տողանցեն 1000ական թուականներէ մինչեւ 1300ական տարիները:

Ինչպէս անցողակի դիտել տուած ենք նչմարներու այդ շարքին մէջ, ցարդ սեւեռումի նիւթ դարձուած գէմքեր եւ դրուագներ չատ մասնակի գաղափար մը միայն կրնան մշակութային այն կենսունակութեան մասին, զոր ի յայտ է բերած Հայութիւնը հնուքի եւ սուրբ միջեւ, մտաւոր մարզերու թէ գեղարուեստի ճակատներու վրայ:

Ընթերցողը հաստատած կ'ըլլայ արդէն որ մենք տահմանափակուեցանք առհասարակ մտաւորական–պատմագրական աշխատասիրութիւններու ծիրին մէջ, — դրեթէ ոչինչ ըսինք Միջնադարեան հասարակութեան վանական կեդրոններու վանական կեդրոնն – րուն մէջ թէ անոնցմէ դուրս ծագկող արուեստի եւ գիտութեան ճիւղերուն մասին: Այսօր ալ, երբ կը ձեռնարկենք մասնաւորաբար Միջնադարեան դաստիարակչական – դպրոցական չարժումի ուրուագծային մէկ պատկերը տալու աշխատանքին՝ կ'առաջադրենք չծաւալիլ· զտնանել ընդհանուր վկայութիւններով, ժողովրդային իր տարողութեան մէջ պահելու համար մեր յաջորդական նչմարները:

Ջենք անդիտանար նաեւ գեղարուեստի այլապէ՛ս հարուստ վաստակին կարեւորութիւնը Միջնադարեան հայ մշակոյթը ներկայացնելու կոչուած փորձի մը մէջ· սակայն, ինչպէս չեշտած ենք ասկէ առաջ, օրաթերթը ձեռնտու տեղը չէ անհրաժեշտ ծաւալումներու եւ խորացումներու: Կը թողունք այդ ճիգը··· աւելի բախտաւոր օրերու:

Առաջնահերթութիւնը կուտանք Միջնադարեան դաստիարակչական ամբողջնե – րուն, նկատի ունենալով մասնաւորաբար Ամերիկահայութեան մէջ կրթական չարժումի ստեղծած տրամադրութիւններն ու հետաքրքրութիւնները: Հայ դպրոցը 16 դարերու անցեալ մը ունի արդէն հայ ժողովուրդի քրիստոնէական կեանքին մէջ եւ այդ անցեալին զոնէ հպանցիկ ճանաչումը իր դրական անդրադարձը կրնայ ունենալ հայրերու թէ զաւակներու հո – գիին մէջ, — կը փրկէ առնուազն ապրողները տատրաստութեան այն զգացումէն՝ որմէ վարակուած են չատե՛րը մեր օրերուն···

Աւելի՛ն:

Գիտակից դասը կը մղէ եա նայելու եւ ներկան աւելի յստակ տեսնելու, — անդրադառնալու թէ նախնիք յաջողեր են հայ դպրոցը օրուան պնուղի չափ ու աւելի՛ կենսական նկատել, Հայութեան ամէնէն մթամած եւ անապահով օրերուն իսկ պահպանել դաստիարակութեան ամբողջները, թշնամիի հուրին ու սուրին տակ կառչիլ մտաւոր ու հոգեկան կեդրոններուն եւ գոյատեւումի գաղտնիքը որոնել մտքի եւ հոգիի մշակման մէջ, հայրենասէր լմացումներու եւ ըմբռնումներու անխաթար տեւականացման մէջ:

×

Ինչպէս մեր նախորդ չարքին (44 յաջորդական նչմարներուն մէջ՝ «Մշակութային վերազարթնումը 11–14րդ դարերուն» ընդհանուր վերտառութեան տակ) նաեւ այս չարքին համար նկատի ունեցած ենք տասնէ աւելի անմիջական աղբիւրներ, մասնաւորաբար Երեւանէն Ա. Մովսիսեանի «Ուրուագծեր հայ դպրոցի եւ մանկավարժութեան պատմութեան» ա – նուն դիտա – պատմական աշխատասի – րութիւնը (1958), Վեր· Եղիա Քասունիի «Պատմութիւն հին հայ դաստիարակու – թեան» անուն գործը (1959, Պէյրութ), Փրոֆ· Յակոբ Մարթայեանի «Համայ – նապատկեր հայ մշակոյթի» ծաւալուն պատմագրութիւնը (1962, Պոլիս, «Մարմարա» օրաթերթի էջերով), Մաղաքիա Ա.ք· Օրմանեանի, Մանուկ Աբեղեանի, Հ· Վարդան Հայկունիի, Ա.րշակ Ալպոյաճեանի, Գարեգին Ա.ք· Յովսէփեանցի, Հ· Ղ· Ալիշանի եւ կարգ մը մասնաւորական աշխատասիրութեանց վկայութիւնները:

Հասկնալի է ոչ լմբաղրական առօրեայ հետքը հնարաւորութիւն չտայ մեզի նաեւ այս չարքին մէջ վրիպումներէ զերծ մնալու: Բանասիրական ճշդրտութեան եւ պիտական բծախնդրութեան ձգտումը զբաղեալ ուղեցոյց նկատելով հանդերձ այս կարգի աշխատանքներու, համակերպած ենք թերի ու սխալական ըլլալու մտածումին:

Զանց առնելով չորրորդէն մինչեւ տասներորդ դարերու դպրոցական չարժումի պատմութիւնը, պիտի կեդրոնանանք տասնէն մինչեւ տասնըչորսերորդ դարերու մանկավարժական – դաստիարակչական չարժումի դրուագներուն վրայ, ինդրելով ընթերցողներու ներողամտութիւնը՝ նչմարելի մեր հապճեպին եւ մակերեսայնութեան համար:

«Զգործս ձեռաց մերոց ուղիղ արա ի մեզ, Տէր, եւ զգործս մտաց մերոց յաջողեա՛ մեզ»···:

Մ. Թ.

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՄՇԱԿԸ

— o —

Մոռցուած մտաւորականի մը մահուան տարեդարձին տուիս երկու տող գրելու պարտականութիւնը կը տառնձնեմ համեստ պայմաններու տակ: Երիտասարդ՝ տարաբախտ պատմագէտ եւ բանասէր կիւրեղ Մրայեանի մասին է խօսքս: Գրադիտակեան մամուլը չափազանց ժլատ պտուեցաւ տարաբախտ կիւրեղի նկատ – մամբ: Այսօր տուիթը հասած է գէթ քանի մը տող գրելու անոր մասին, որուն ամբողջ կեանքը զարհուրանքի եւ զրկանքի պատկերացումն էր: Ծնած էր 1903ին Մարքերդի Ծովք Կէօլճիւկ գիւղին մէջ եւ մեռած՝ 1956 Յունուարին:

Այսօր կը տառնձնեմ ազնիւ պարտականութիւն մը կատարել հանդէպ այն մտաւորականին ու բազմավաստակ մշակին, յանձնելով մամուլին քանի մը տողեր որպէս յիշատակի թուղթ:

Ո՞վ էր այս ոգեկան մշակը, կը կրկնեմ, որու մասին պարզ անդրադարձում մը իսկ չեղաւ դպրեվանքի մամուլին մէջ:

Մի՞թէ կարելի՞ է մոռնալ անձ մը, մշակ մը, օժտուած բազմապիսի յատկութիւններով եւ արտադրած աշխատանքով՝ ու այս բոլորը իր սեփական միջոցներով: Կը պատկանէր այն սերունդին որ տեսաւ եղեռնը, ցեղասպանութեան արհաւիրքը, եղաւ անտէր զաւակը զարհուրանքի եւ զրկանքի, սակայն այդ ժժգոյն պայմաններուն տակ պահեց Հայու հարազատ դպացումը ու գտաւ դինքը Մարքերդի ամերիկաներէն մէջ: Տառնձնեց պարտականութիւններ որոնք իր համբերը ամբողջին տարադիր համայնքին մօտ:

Աւելին ունեցած է յաճախել դիւղին ծխարանը, ստրվելու համար Մեսրոպեան տառերով հիւսուած հայ լեզուի նախնական դիտելիքները: Ու կը հասնի տխուր թուականը· տհ ու տարտափի օրերը· կը կոտնցնէ ծնողքը: Ամէն կողմ ջարդ ու աւերակ· հրաշքով մը կ'ազատի ու կ'ապաստանի Մէղրէի մէջ զտնուող Հայոց առաջնորդարանը: Այս ոգերգական օրերը կը փոթորկեն ներաչարհը ապագայ պատմագէտ մտաւորականին: Ողբի ու նողկանքի խօսք միայն այս բոլորին՝ կը խօսէր յաճախ երբ բոլորս միասին էինք:

Առաջնորդարանի հովանաւորութեան տակ գտնուող որբանոցը լաւ ճանչցաւ չափահաս որբը՝ Կիւրեղ Մրայեանը, որու կատարած աշխատանքը՝ տարագիր որբերուն համար, գնահատուեցաւ վերապրող Հայութեան եւ Գիւտ Եպս·ի կողմէ:

Կիւրեղ Մրայեան կրնայ չհաւատ գտնուի դաժան օրերու կեանքը, կը հետեւի հայերէն լեզուի դասընթացքներուն, Սեբաստացի յայտնի ուսուցիչ Նազարեանի մօտ: Այս է իր յաջողութեան գրաւականը· կը քաջալերուի ու կը մնայ հաւատարիմ ու համեստ սպասարկուն հայ լեզուի դրականութեան: Ցամաս աչխատող, ինքնադարգացումով հասաւ որոշ տեղ մը, որ մեզմէ չատեր չուզեցին գիտնալ թէ իրա կրականութիւնը, վանզի ճշմարտութեան լոյսը տեսնելու կարողութիւնը չունեցող տարրեր միշտ մութ ակնոցով կը դիտէին ամէն ինչ:

Այսօր կը տառնձնեմ պարտականութիւն մը որ արդարեւ համեստ կարողութենէս վեր է եւ համեստութիւնը կը պահանջ այսպէս արտայայտուիլ վասն անոխառամոլութեան: Մրայեան բոլորիս նման կը հետանայ իր ծննդավայրէն, իր չատ սիրած Ծովք Կէօլճիւկէն, Ներսէս Շնորհալիի ծննդավայրէն: Սակայն ի՛նչ տխուր ողբերգութիւն, կրկին տեզահանութիւն, սակայն ո՛րբ: Այս բարբարոս մտայնութեան հնազանդիլը խոհեմութիւն էր վերապրողներուն համար: Եւ տա նորէն սեւ ճակատագիրը իր թեզանիքը սոթատ՝ կը հնչէր մայր հոգին հետանալու լուրը: Կիւրեղ տեսաւ այս բոլորը եւ ըմպեց զտնութեան բաժակը բոլոր վերապրողներու նման: Հրատարակեց իր չատ սիրած ծննդավայրին նուիրած դիրքը «Ծովք–Կէօճիւկ»ը 1927ին: «Մեր պատմութիւնը եւ նոր սերունդը» եւ «Արիւնի ճանապարհ» անուն գիրքը: Աչխատակցած է «Ցառաջ»ի, «Հայրենիք»ի, յունահայ «Ազատ խօսք»ի, «Մշակ»ի, Երուսաղէմի «Սիոն» կրօնական ամսագրին, ծանրախոհ «Բազմավէպ»ին եւ «Հանդէս Ամսօրեայ»ին: Ցետ մահու ձգած է բազմաթիւ անտիպ գրութիւններ:

Թրքական եաթաղանը իւրաքանչիւր Հայու մէջ հետք մը ձգած է, հետք մը սրխուր ու անբուժելի: Մեր Կիւրեղն ալ ականատես եղաւ ու մաչեցուց ինքզինքը իր ազնիւ զգացումներու փոթորկումով: Ան կը մտածեր իր հոգեխռով պայծառ մեր բոլոր մտաւորականներուն որոնք երդեցին ու լացին կորուստը անմոռանահատակներուն: Այսպէս կը տեսնէինք զինքը ամէն օր եւ ամէն պահու, նամանաւանդ երբ քաջութիւնը ունեցանք հրատարակելու վիմագիր ամսագիրը «Հայ գիր» անուամբ, ուր զայն կարգեցինք որպէս խմբագիր: Հեզահամբոյր մարդու մը սկզբունքով հաղորդակից կ'ըլլար ամսագրի հետ առընչութիւն ունեցող երիտասարդներուն՝ Գոմէցի Ծատուրին, Յովհ· Մարգարեանին, Մրալեան Միսաքին, Ղազարին եւ Մ· Թաղթեանին հետ:

Երբ այսօր կ'անդրադառնանք այս հայ պատմագիրը բանտատեզի կեանքին, տպիւ հազ կ'ըմբռնենք անոր մտային կարողութեան մակարդակը, որովհետեւ իր խորխորհուրդ ապրելակերպը իրեն իրաւունք կուտար յորջորջել ինքզինքը որպէս հրաշատ ժառանգորդ Թլկատինցիի, Զարդարեանի եւ Պէչիկեօթիւրեանի: Արդարեւ այդ ապատրութիւնը կը չնորհէր ինքը ունկնդրողներուն ու կը կրկնէր յաճախ «Կարդացէ՛ք տղաք, գաւառական դրականութեան անխոնջ մշակները, մի՛ մոռնաք նաեւ մօտենալ մեր պատմութեան, օտար պատմութեանց՝ Հոմերոս, Համեստ սպասարկուն հայ լեզուի դրականութեան: Ցամաս աչխատող, ինքնադարգացումով հասաւ որոշ տեղ մը, որ մեզմէ չատեր չուզեցին գիտնալ թէ իրա կրականութիւնը, վանզի ճշմարտութեան լոյսը տեսնելու կարողութիւնը չունեցող տարրեր միշտ մութ ակնոցով կը դիտէին ամէն ինչ:

Այսօր կը տառնձնեմ պարտականութիւն մը որ արդարեւ համեստ կարողութենէս վեր է եւ համեստութիւնը կը պահանջ այսպէս արտայայտուիլ վասն անոխառամոլութեան: Մրայեան բոլորիս նման կը հետանայ իր ծննդավայրէն, իր չատ սիրած Ծովք Կէօլճիւկէն, Ներսէս Շնորհալիի ծննդավայրէն: Սակայն ի՛նչ տխուր ողբերգութիւն, կրկին տեզահանութիւն, սակայն ո՛րբ: Այս բարբարոս մտայնութեան հնազանդիլը խոհեմութիւն էր վերապրողներուն համար: Եւ տա նորէն սեւ ճակատագիրը իր թեզանիքը սոթատ՝ կը հնչէր մայր հոգին հետանալու լուրը: Կիւրեղ տեսաւ այս բոլորը եւ ըմպեց զտնութեան բաժակը բոլոր վերապրողներու նման: Հրատարակեց իր չատ սիրած ծննդավայրին նուիրած դիրքը «Ծովք–Կէօճիւկ»ը 1927ին: «Մեր պատմութիւնը եւ նոր սերունդը» եւ «Արիւնի ճանապարհ» անուն գիրքը: Աչխատակցած է «Ցառաջ»ի, «Հայրենիք»ի, յունահայ «Ազատ խօսք»ի, «Մշակ»ի, Երուսաղէմի «Սիոն» կրօնական ամսագրին, ծանրախոհ «Բազմավէպ»ին եւ «Հանդէս Ամսօրեայ»ին: Ցետ մահու ձգած է բազմաթիւ անտիպ գրութիւններ:

Թրքական եաթաղանը իւրաքանչիւր Հայու մէջ հետք մը ձգած է, հետք մը սրխուր ու անբուժելի: Մեր Կիւրեղն ալ ականատես եղաւ ու մաչեցուց ինքզինքը իր ազնիւ զգացումներու փոթորկումով: Ան կը մտածեր իր հոգեխռով պայծառ մեր բոլոր մտաւորականներուն որոնք երդեցին ու լացին կորուստը անմոռանահատակներուն: Այսպէս կը տեսնէինք զինքը ամէն օր եւ ամէն պահու, նամանաւանդ երբ քաջութիւնը ունեցանք հրատարակելու վիմագիր ամսագիրը «Հայ գիր» անուամբ, ուր զայն կարգեցինք որպէս խմբագիր: Հեզահամբոյր մարդու մը սկզբունքով հաղորդակից կ'ըլլար ամսագրի հետ առընչութիւն ունեցող երիտասարդներուն՝ Գոմէցի Ծատուրին, Յովհ· Մարգարեանին, Մրալեան Միսաքին, Ղազարին եւ Մ· Թաղթեանին հետ:

Երբ այսօր կ'անդրադառնանք այս հայ պատմագիրը բանտատեզի կեանքին, տպիւ հազ կ'ըմբռնենք անոր մտային կարողութեան մակարդակը, որովհետեւ իր խորխորհուրդ ապրելակերպը իրեն իրաւունք կուտար յորջորջել ինքզինքը որպէս հրաշատ ժառանգորդ Թլկատինցիի, Զարդարեանի եւ Պէչիկեօթիւրեանի: Արդարեւ այդ ապատրութիւնը կը չնորհէր ինքը ունկնդրողներուն ու կը կրկնէր յաճախ «Կարդացէ՛ք տղաք, գաւառական դրականութեան անխոնջ մշակները, մի՛ մոռնաք նաեւ մօտենալ մեր պատմութեան, օտար պատմութեանց՝ Հոմերոս,

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ

(երգիծական վէպ ազգային կեանքէ)

Ա.

Բայց խօսակիցը արդէն հեռացումէն անյայտ եղած էր:

Վերջապէս հասաւ քաւէարկութեան ժամը· աւագերէցը՝ նախագահ Ընտրողական Ժողովին՝ Խորհրդարանին մէջ բազմեցաւ խոշոր գրասեղանի մը քով, որուն վրայ դրուած էր քառակուսի տուփը:

Սեղանին քով չարուած էին Սահակ էֆ· Օհան աղա եւ գեղին միւս մեծաւորները:

Աւագերէցը ծռեցաւ դէպի Սահակ էֆէնտին·

— Սկսի՞նք քուէները ժողվել:

— Այո, — պատասխանեց դէմի վայրահակ չարժումով մը:

Բայց ահա սպառնական ձայն մը լսուեցաւ դրան մօտէն:

— Մեր կողմէն ալ պէտք է մարդ նստի սեղանին դլուխը···

Հաճի Ապրիպատն էր: Առատաձեռն ի վեր դրդուած տրամադրութեամբ արթընցած, տուիթ մը կը փնտռէր կռիւ յարուցանելու: Զկնամաճառը, որ իր քովն էր՝ աւելցուց·

— Հապա, մենք մարդ պէտք է հոդ, մենք ալ ազդ ենք, պէ՛···

Եւ խամչի Համբիկ իր չղուտ ձեռքովը բռնեց առաջին կեցող քուէարկու մը եւ մէկ կողմ հրեց:

Գինեպանն ու ձկնամաճառը մերժողական խօսքի մը, ընդդիմադրութեան մը կը սպասէին, բազուկի տրամաբանութեամբ վէճ մը ստեղծելու համար, բայց Սահակ էֆ· մէկէն ոտքի ելաւ եւ, — իրաւունք ունիք, — ըսաւ, — առաջ անցէք, հրամմեցէ՛ք, հրամմեցէ՛ք, դուք ալ, ի՞նչ ըսել է, ամէն մարդ հաւասար է, մեր մէջ եկէք, իմ տեղս նստեցէք:

Ցետոյ ներկաներուն դառնալով՝

— Կը խնդրեմ, տեղ բացէք աղաներուն, որ առաջ անցնին:

Ամէն մարդ մէկ կողմ քաչուեցաւ եւ ահա լայն պարապութիւն մը երեւցաւ սեղանին չուրջը, ինչ որ կրնար առիթ մը ըլլալ մեծկակ վէճի մը, բայց աւագերէցին հրաւէրը այդ պատրանքն ալ ցնդեցուց:

— Անցէք, առաջ անցէք, — ամէն կողմէ:

— Զա՞ս պէ, — դոչեց վերջապէս գինեպանը ձկնամաճառին ձեռքէն քաչելով:

Բայց միւսը, վէս ու արժանաւոր, ձեռքը ուժով մը եա առնելով՝

— Չէ՛, ձգէ, եա չեմ զար, դուն գնա:

Հաճի Ապրիպատ նեղուած, դժգոհ, քիչ մըն ալ չփոթած, դանդաղ քայլերով առաջ անցաւ եւ եկաւ բազմեցաւ աւագերէցին քով: Ուչադրութեամբ դիտեց քուէատուփը, սեղանին տակ նայեցաւ կատկածոտ աչքով, թաչկինակովը քրտինքը սրբեց, օ՛ֆ մը արձակեց յետոյ մէկէն ոտքի ելած·

— Մի՛սիւ, — դոչեց, խօսքը Պ· Նչանին ուղղելով, — դուն եկուր նստէ, ես երթամ կոր··· իմ խելքս չի հասնիր··· ես տասնկ օգքտպազութիւններէն չեմ հասկնար···

Վերջին խօսքերը արտասանած միջոցին աչքերը ժուռ ածեց սրահին բոլորտիքը, կը սպասէր որ մէկը կծու պատասխան մը տար իրեն, սակայն ուա՛ղ, ոչ ոք ձայն բարձրացուց:

— Զա՞ս պէ, խո՛ւլ ես, ի՞նչ ես, — գոռաց պինեպանը Պ· Նչանին, բազուկը օդին մէջ երկարելով:

— Եկէք, դուք ալ եկէք, միւսի Նչան, — ըսաւ աւագերէցը հայրական փափկութեամբ:

Ուսուցիչը ակնոցը սեղաւորեց քիթին վրայ եւ առաջ անցաւ:

Քանի կռիւի առիթները կը վիժէին՝ այնքան կ'աւելնար դինեպանին բարկութիւնը: Երբ Պ· Նչան հասաւ սեղանին

(7 Շար·)

ՏանԹէ։ Դանիէլ Վարուժանի «Յեղին ձայնը», Ահարոնեանի ամբողջական դրականութիւնը, Օրմանեանի Ատուածապատումը, Հրանդ Կիւրճեանը, Թլկատինցին, Զարդարեանը, Դուրեանը եւ «Եկ իմ սրինգ»ի հեղինակը։ Այս վերջինը ինքն իսկ թարգմանած է Ֆրանսերէնի երբ կը պնուիր Լիոն՝ Ֆուվրիէը կրօնական հաստատութեան մէջ։

Գիտնալով հանդերձ որ Կիւրեղի կեանքն ու գործը ներկայացնելու պատիւը ինծի վիճակուած չէ, սակայն կը յանդգնիմ ընել զայն այն վստահութեամբ թէ օր մը ձեռնհաս կազմակերպութիւն մը կամ մը աուերական մը պիտի հետաքրքրուի մոռցուած պատմագիրը – բանասէրի կեանքով լոյսի կանչելու Թողած ժառանգը։ Ակառնաես համապիւղացիները կը պատմեն թէ Կիւրեղ յուզած է իր շրջապատը ձեռքի թեթեւ հպումով՝ պծելով Մեսրոպեան Ա. Բ. Գ.ը Ծովքի աւազուտ ափերուն վրայ, ուշադրութիւնը հրաւիրելով անցորդին թէ հոս ծնած է տաղանդն առաջին Ներսէս Շնորհալիին։

Եւ սակայն ինչո՞ւ այս հոգեբնախօսական յառաջացումը այս մշակոյթի բազմապիսի ցանցին մէջ։ Որովհետեւ մեր պատմագէտ բանասաեղծը, ինքն ալ ունէր հոգւոյն մէջ չառաւիղներու ցանց մը ոնոցմով հպարտ էր։ Ամէն անգամ որ առիթ կ'ունենայինք խօսելու կամ վիճելու, կը բանար դուռը իր փոթորկայոյզ պզոյումներուն։ «Լոկ հայ մարդ, աշխարհի ներկայ կամ անցեալ գիտութեանց վառանններու նախակարապետները Հայեր եղած են։ Քրիստոնէական անաչառ քաղաքակրթութեան առաջին տարածիչները հայորդիներ եղած են։ Խաւարի մէջ նոր կեանք որոնող Եւրոպան իսկ չատ ուշ արթնցաւ։ Այս եղաւ զօրանչն արդարութեան աշխարհի անիրաւ, ամբարտաւան զանգուածներուն մէջ։ Այսպէս էր որ կը յայտնէր իր մտածելակերպը՝ յանուն արդարութեան եւ յանուն մեր տառապող ժողովուրդի այլազան իրաւունքներուն, որ զարաւոր թշնամին չուզեր ճանչնալ թէ խլուած են բարբարոսական մեթոտներով։

Աչքիս առջեւ է այժմ Կիւրեղ Խրայեանի ուսումնասիրութիւնը պատմագիտական, զոր մկրտեցինք «Մեր պատմութիւնը եւ նոր սերունդը» անունով։ Գրքոյկը իրաքանչիւր Հայու փոքրագոմ Աստուածաշունչը նկատած էր ան, որովհետեւ ցիւրացան Հայութեան սպեղանին էր ու է բոլոր սերունդներու գոյութեան համար։ Հայրենիքէ հեռու ես, կարդա՛ գոյութեանդ իրաւունքը սահմանող այս զըրքոյկը։

Յաւելուածական քանի մը տողերու մէջ կ'ուզէի խոստնել տարաբախտ հեղինակի պրքերու մասին հրատարակուած գրախօսականները։ Կը յիշեմ յաւէտ պաշտօնքի առարկայ հեղինակաւոր մտաւորականներու անունները, Ա. Ահարոնեան, Հայր Ս. Երեմեան, Հայր Ա. Ղազիկեան, Հայր Եղիա Փեչիկեան, Կ. Յ. Բասմաճեան, Մկր. Պարսամեան, Ա. Արշակունի, Ա. Զօպանեան, Ռ. Որբերեան, Հ. Նազարեանց, Համաստեղ, Վ. Շուշանեան, Յիմէն, Յ. Աւագեան եւ այլք իրենց գրախօսականներով խանդ ու աւիւն ներշնչեցին տարաբախտ Կիւրեղին, ու ան չարունակեց իր աշխատանքը մինչեւ վերջին օրը. կեանքի պայքարին մէջ փնտռեց զեղեցիկը, օգտակարն ու հաճելին որոնք ըստ իր հայեցողութեան, կը կազմեն առանցքը առաքինութեանց։ Պեղողի ու ըրոնողի համբերութիւնը գինքը հասցուց արժանաւոր մտաւորականի մակարդակին։ Ինչո՛ւ չէ, փիլիսոփայելու իր խորաթափանց միտքը պահեց մինչեւ վերջին վայրկեանը, սակայն իր ազատուն վիճակը գաւաճանեց իր Փիղիքական գոյութեան։ Հրաժեշտի խօսք մը ունէր իր մէջ, չկըրցաւ ըսել. այս եղաւ իր այլափոխութիւնը։

Ես, մի՛ս–մինակ, ափ մը խունկ եւ պուտ մը արցունքով կ'երթամ տեսնելու չիրկիմը տարաբախտ Կիւրեղին։ Այս թող ըլլայ յիշատակի գրաւականը, որպէս մխիթարութիւն մեր յուզմանց եւ յոյզերուն։ Արդարեւ այն տեղն մոռցուած մտաւորականը՝ կը նիրհէ յաւիտենականութեան մէջ անկաշկանդ։

Այս, եղբայր Կիւրեղ, գաւառացի զաւակ, կ'ըսէիր յաճախ թէ գերի ապգերու փրկութիւնն ու յարութիւնը մտաւոր չարժումով է որ կը պատրաստուի, դուն ալ այդ մտաւոր չարժման կանթեղին իւղ լեցուցիր. պրպտեցիր անխոնջ, պեղեցիր՝ անվհատ ու հասար մեր մշակոյթի վառարակ տաճարին, լուսաճաճանչ խորանին առջեւ պահեցիր խնկարկուի համեստ դերդ, տեսար Վահէն ու Արազը, ինչպէս նաեւ քեզ չատ դովող Տարաղը՝ առանց վրդովելու ցեղիդ մեծ ու պզտիկ աստուածներն անհամար։ Թո՛ղ յաւէտ ապրին մեր մէջ, բազմաթիւ տարաբախտ մտաւորականները եւ անոնց հետ միասին գաւառացի Կիւրեղը։

Ափ մը խունկ, պուտ մը արցունք եւ խաչին լոյսը կաթի անոնց հողակոյտին։

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԼՈՒՐԸ ԵՐԵՒԱՆ ԿԸ ՀԱՆՆ ԻՐ ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐԸ

Էջմիածին չրջանի վերին Խաթունաբին պիւղին մօտակայ միայնակ բլուրը քանի մը հազարամեակներ պահպանած է իր պաղտնիքները։ Հնապէտները հոս յայտնաբերեցին բնակավայր մը, որ գոյութիւն ունեցած է եօթը հազար տարի առաջ։

Բարձունքին հատ չերտին տակ սկսան նշմարուիլ փոքրիկ սենեակներով կլոր կացարաններու փլատակները։ Այդ չէնքերու կամ չատակներու պեղին–կարմիր ներկը լաւ վիճակի մէջ է։ Ամէն տուն ունի իր մառանը, ուր կը պահէին անհրամթերքը, մասնաւորապէս՝ հացահատիկ։

Պեղումներու վերին չերտերուն մէջ դանուեցան փոքր կաւաչէն քառակուսի սենեակներ, որոնք կրօնական ծիսակատարութեան համար նախատեսուած անկիւններ ունին։ Ուչադրաւ են սառանալի եղունգ, ոսկորէ եւ կայծքարէ պատրաստուած աչխատանքի եւ որսորդութեան գործիքները, որոնք իւրայատուկ են հին Արեւելքի նոր քարէ դարուն, բազմադոյն քարերէ պատրաստուած կնոջական զարդեր, նկարազարդ ամաններու մնացորդներ, որոնք մասնագէտներու կարծիքով բերուած են Հիւս. Միջագետքէն։

նի, Ա. Զօպանեան, Ռ. Որբերեան, Հ. Նազարեանց, Համաստեղ, Վ. Շուշանեան, Յիմէն, Յ. Աւագեան եւ այլք իրենց գրախօսականներով խանդ ու աւիւն ներշնչեցին տարաբախտ Կիւրեղին, ու ան չարունակեց իր աշխատանքը մինչեւ վերջին օրը. կեանքի պայքարին մէջ փնտռեց զեղեցիկը, օգտակարն ու հաճելին որոնք ըստ իր հայեցողութեան, կը կազմեն առանցքը առաքինութեանց։ Պեղողի ու ըրոնողի համբերութիւնը գինքը հասցուց արժանաւոր մտաւորականի մակարդակին։ Ինչո՛ւ չէ, փիլիսոփայելու իր խորաթափանց միտքը պահեց մինչեւ վերջին վայրկեանը, սակայն իր ազատուն վիճակը գաւաճանեց իր Փիղիքական գոյութեան։ Հրաժեշտի խօսք մը ունէր իր մէջ, չկըրցաւ ըսել. այս եղաւ իր այլափոխութիւնը։

Ես, մի՛ս–մինակ, ափ մը խունկ եւ պուտ մը արցունքով կ'երթամ տեսնելու չիրկիմը տարաբախտ Կիւրեղին։ Այս թող ըլլայ յիշատակի գրաւականը, որպէս մխիթարութիւն մեր յուզմանց եւ յոյզերուն։ Արդարեւ այն տեղն մոռցուած մտաւորականը՝ կը նիրհէ յաւիտենականութեան մէջ անկաշկանդ։

Այս, եղբայր Կիւրեղ, գաւառացի զաւակ, կ'ըսէիր յաճախ թէ գերի ապգերու փրկութիւնն ու յարութիւնը մտաւոր չարժումով է որ կը պատրաստուի, դուն ալ այդ մտաւոր չարժման կանթեղին իւղ լեցուցիր. պրպտեցիր անխոնջ, պեղեցիր՝ անվհատ ու հասար մեր մշակոյթի վառարակ տաճարին, լուսաճաճանչ խորանին առջեւ պահեցիր խնկարկուի համեստ դերդ, տեսար Վահէն ու Արազը, ինչպէս նաեւ քեզ չատ դովող Տարաղը՝ առանց վրդովելու ցեղիդ մեծ ու պզտիկ աստուածներն անհամար։ Թո՛ղ յաւէտ ապրին մեր մէջ, բազմաթիւ տարաբախտ մտաւորականները եւ անոնց հետ միասին գաւառացի Կիւրեղը։

Ափ մը խունկ, պուտ մը արցունք եւ խաչին լոյսը կաթի անոնց հողակոյտին։

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴԸ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆԻՆ ՄԷՋ

— o —

Ամանդական Ծնունդ մըն էր զոր տօնեցին Կարմիր Խաչի անդամները եւ համակիրները Յունուար 4ին, 5ին եւ 6ին Հայ Կարմիր Խաչի Ծովեզերեայ օգափոխութեան կայանին մէջ, նախագահութեամբ Պր. Գէորգ Պաղըրճեանի։

Հայկական Ծնունդի իսկապէս բացառիկ այս տօնակատարութիւնը համեմատած էր նաեւ պեղարուեստական յանպատրաստից եւ սակայն ճոխ յայտագրով մը։ Արդարեւ Տիկիններ՝ Հ. Վէպիրեան, Վ. Կարապետեան եւ Դպրոցասէրէն աչակերտուհի մը իրենց արտասանութիւններով, Տիկին Ն. Հալմաճեան, Պարոնները Լ. Տօնիկեան, Գ. Պաղըրճեան եւ Վ. Նաւասարդեան իրենց երգերով, յիչելու համար վկնաւորները միայն, երկու օր խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծեցին տօնատարով եւ ծաղիկներով զարդարուած կայանին զեղեցիկ եւ ընդարձակ ճաշասրահին մէջ։ Երկու օրուան ընթացքին իրարու յաջորդեցին նաեւ հայրենաչունչ խմբերգները, պարերը եւ բժակաճառերը։ Հարկ պիտի ըլլար թուել գրեթէ բոլոր ներկաներուն անունները որոնք ելոյթներ ունեցան նուիրուած մեր մայր եւ երկրորդ հայրենիք – ներուն եւ կարմիր Խաչին։

Եզանակին համար անսովոր տաք արեւն ալ ներկաները ուրախ տրամադրութեամբ համակած ըլլալով, օրուան մէջ անոնք այցելեցին Պայէօղ հռչակաւոր մայր եկեղեցին, համաչխարհային Բ. պատերազմի ցամաքահանման տեսարժան վայրերը եւ մասնաւորաբար յարդանքով խոնարհեցան, այդ պատերազմին զոհուած ամերիկահայ զինուորներու չիրմաներուն առջեւ։ Փափաքելի պիտի ըլլար որ մեր եկեղեցին ալ օր մը օրհնէր ազատութեան համար իրենց կեանքը նուիրած մեր ամերիկահայ եղբայրներուն զերեզմանները։

Ուրախալի երեւոյթ մըն է որ արտահայտութիւնը վերջապէս ըմբռնած է ակումբներու կարեւորութիւնը։ Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերու օգափոխութեան կայանները որոնք ամառնային հայկական դպրոցներ են, կարելի է դասել նաեւ զբօսավայր – ակումբներու կարգին։

Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանին անօրէնութեան տուած տեղեկութեան համաձայն, կայանը ներկայիս օժտուած ըլլալով կեդրոնական ջեռուցումով, առաջին անգամ ըլլալով, բաց պիտի ըլլայ Զատկուան դպրոցական արձակուրդին, 6–14 տարեկան մանուկներու համար։

Վերջացնելէ առաջ, արդար պիտի ըլլար ջերմօրէն չնորհաւորել Կարմիր Խաչի անդամուհիներէն Տիկիններ՝ Պ. Սաղաթէլեանը, Ն. Հալվաճեանը, Ռ. Նուարդեանը, Հ. Վէպիրեանը, Պ. Մավեանը, Ա. Ալիքսանեանը, Խ. Ճիհանեանը, Մ. Պահատուրեանը եւ Ս. Պալեանը որոնք անձնուիրաբար մեզի պարգեւեցին համեղի այս Ծնունդը։

Աւելորդ պիտի չըլլար նաեւ աւելցնել որ տօնակատարութենէն վերջ Հայ Կարմիր Խաչը կտրոնցուցած էր իր համակիրները... որոնք բոլորն ալ անդամագրուեցան։

ՆԵՐԿԱՑ ՄԸ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ Մ. ԻՇԽԱՆԻ

ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Բեբլոյ Թեմի Ազգ. Իշխանութեան եւ Համազգային մշակութային եւ կրթական ընկերակցութեան հրաւէրով Մ. Իշխան Յունուար 24ին Հալէպ ժամանած է, ընկերակցութեամբ Կ. Փօլատեանի եւ Ա. Արարատեանի, Հալէպի Հայութիւնը, անխտրական ոգիով եւ մեծ խանդավառութեամբ, ծաղկեփունջերով դիմաւորած է իր հիւրը քաղաքի մուտքին եւ ինքնաշարժներու երկարաձիգ չարքով պինքը առաջնորդած է Առաջնորդարան։ Յաջորդ առաւօտ Մ. Իշխան եւ իր ընկերակիցները այցելած են «Հայկազեան», «Զաւարեան», «Սահակեան» եւ «Քարէն Եփփէ» կրթականներուն հաստատութիւնները։

Յունուար 26ին, Կիրակի առաւօտ, Բեբլոյ Թեմի առաջնորդին նախագահութեամբ տեղի ունեցած է յոբելենական հանդիսութիւնը «Իւկարիթ» չարժանիքի սրահը, խառնուրդ հանդիսականներու ներկայութեան։

Հանդէսին բացումը կատարած է Համազգայինի անունով Տիկին Ա. Սապունճեան։ Արարերէն ճառով յոբելեարը ներկայացուցած է Ա. Աչէտուրեան։ Յաջորդաբար խօսք առած եւ բանաստեղծ, դրագէտ, դաստիարակ Մ. Իշխանի անձին եւ վաստակին մասին բանախօսած են Յ. Գեղարդ եւ Կ. Փօլատեան։ Հայագէտ եւ արաբ բանասեղծ Ն. Խալիլ Հայերէն դրուատանքի խօսքեր արտասանած է յոբելեարին մասին եւ կարդացած է արաբերէնի թարգմանած անոր քերթուած – ները։

Վերջին խօսողը եղած է յոբելեարը։

կական դպրոցներ են, կարելի է դասել նաեւ զբօսավայր – ակումբներու կարգին։

Հայ Կարմիր Խաչի օգափոխութեան կայանին անօրէնութեան տուած տեղեկութեան համաձայն, կայանը ներկայիս օժտուած ըլլալով կեդրոնական ջեռուցումով, առաջին անգամ ըլլալով, բաց պիտի ըլլայ Զատկուան դպրոցական արձակուրդին, 6–14 տարեկան մանուկներու համար։

Վերջացնելէ առաջ, արդար պիտի ըլլար ջերմօրէն չնորհաւորել Կարմիր Խաչի անդամուհիներէն Տիկիններ՝ Պ. Սաղաթէլեանը, Ն. Հալվաճեանը, Ռ. Նուարդեանը, Հ. Վէպիրեանը, Պ. Մավեանը, Ա. Ալիքսանեանը, Խ. Ճիհանեանը, Մ. Պահատուրեանը եւ Ս. Պալեանը որոնք անձնուիրաբար մեզի պարգեւեցին համեղի այս Ծնունդը։

Աւելորդ պիտի չըլլար նաեւ աւելցնել որ տօնակատարութենէն վերջ Հայ Կարմիր Խաչը կտրոնցուցած էր իր համակիրները... որոնք բոլորն ալ անդամագրուեցան։

ՆԵՐԿԱՑ ՄԸ

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Թ

ԿԵՆԴԱՆԻ ՄԵՌԱԾԸ

Այս անգամ Պ. ը տ'Ավրինեի չկրցաւ ծածկել իր վրայ տիրող երկիւղը, որ երթալով կ'աւելնար։

— Պարոն Մօրէլ, տա՛ս, ըսաւ, կ'ապչեմ ,այս նիւթը ձգենք... Ինքզինք – նուդ եկէք...

Այո,, կը հասկնամ, ըսաւ Մօրէլ դլուխը ցնցելով կամաց մը։ Կ'ըսէք թէ ձեր թեւերուն մէջ բռնեցիք Վալանթինի ան – չունչ մարմինը։ Կ'ըսէք թէ երկար ժամեր, անխոնջ անձնուիրութեամբ մը,փորձեցիք այս ուժածայց անդամներուն կեանք տալ։ Ա՛հ, ես ձեզի տեսայ փէրլաշէզի դերեզմանատան մէջ։ Սովորութեան հակառակ ես սրտիս խորէն այս մասին չնորհակալ եղայ ձեզի – ուզեցիք մինչեւ իր վերջին բնակարանը ընկերանալ երկինքի այս հրեշտակին –։ Տեսայ ձեզ, իրրեւ թէ ձեր զաւակներէն մէկն ըլլար, զոր մահը կը յափշտակէր ձենէ. ծռելով դերեզմանաքարին վրայէն բարեւելու համար խեղճ մեռածը ,որ պիտի աներեւութանար. զղացիք՝ երբ զաղաղին քարին զարնելով հանած ձայնը լսեցիք։ Ես այս բոլորը պիտեմ։ Դուք ձիս չէիք տեսներ, որովհետեւ արցունքը ձեր աչքերը կը մթագնէին. մեկնեցաք զողզոջելով եւ ցած ձայնով մրմնջելով. Լմեցա՛ւ։ Լա՛ւ, Պարոն տ'Ավրինեի, նորէն կը կրկնեմ ձեզ. անկարելի, անհաւատալի, հրաշալի բան մը ենթադրեցէք. եւ այն ատեն պիտի հասկնաք թէ ինչո՞ւ համար ձեր ձեռքը սեղմող այս ձեռքը ճակատս ատրճանակ մը դնելով ուղեղս չպայթեցուց...

Շիտակը, ըսաւ Պ. տ'Ավրինեի, կը մտածեմ թէ արդեօք կ'երազե՞մ. կամ թէ ես ինքս չե՞մ խենթենար։ Ձեր ձայնը հաստատուն է, ձեռքերնիս հրակէզ չէ... եւ սակայն ձեր խօսքերը խելագարի մը խօսքերն են...

— Այսինքն կը սկսիք հասկնալ թէ Վալանթին...

— Վալանթին ու Վիլֆո՞ր...

Վալանթին ու Վիլֆոր ողջ է։

Ծերունին զողզոջաց։ Պիտի լսնար՝ եթէ Մաքսիմիլիէն իր թեւերուն մէջ չրոնէր զայն։

Մոչոր արցունքներ կը հոսէին իր ապնիւ դէմքէն։

— Կենդանի՛, մրմնջեց։ Բայց ո՛չ. անկարելի է... անկարելի՛...

— Կենդանի է կ'ըսեմ ձեզի։ Ձեր մահ կարծածը թմրութիւն մըն էր միայն...։ Եւ երբ իր խորթ մօր ոճրագործ ձեռքը թոյն կը լեցնէր իրեն, ուրիշ ձեռք մը, մեծ եւ խորհրդաւոր, չարիքը պատժող եւ բարիքը վարձատրող էակի մը ձեռքը, անոր լարուած որոգայթներէն կը փրկէր զայն և զոհը դահիճէն կ'ազատէր, կարծեցնել տալով անոր թէ իր գործը գլուխ եւած է...

Պ. տ'Ավրինեի պահ մը լռեց։ Հարուածը սաստիկ եղած էր եւ ծերունին դժուարութիւն կը զգար ինքզինքը զանելու։

Վերջապէս ըսաւ։

— Պարոն Մօրէլ, կ'աղաչեմ, յառուկ եւ մէկին բացատրութիւններ տուէք ինձ։ Կը հաւատամ ձեզի, պարտաւոր եմ հաւատալ...։ Դուք պատրաստ մարդ մըն էք եւ ձեր խիղճը չի ներեր ծերունիի մը դիւրահաւանութիւնը ծաղրել, մանաւանդ յանուն այն սուրբ աղջկան, որուն խօսքը կ'ընէք...

Այն ատեն Մաքսիմիլիէն, կատարելապէս յստակ կերպով բացատրեց Պ. տ'Ավրինեի նոյնիսկ Վալանթինէն իմացածները, թէ ինչպէս Մօնթէ Քրիսթոյի կոմսը գիշերը իր սենեակը կը մտնէր եւ Տիկ. տը Վիլֆորի լեցուցած թոյնը կ'անհետացնէր. թէ ի՛նչպէս վերջապէս ապահովելով որ ոճրագործը ամէն մէկ գործ պիտի դնէ իր նպատակին հասնելու համար, այսինքն ծերունի Նուարթիէի ժառանգութիւնը իր զաւկին ապահովելու համար, չէր վախցած մահուան այս սոսկալի կատակերգութիւնը խաղալ...։

— Մօնթէ Քրիսթոյի կո՛մսը, ընդմիջեց տ'Ավրինեի։ Բայց ո՞վ է ուրեմն այդ մարդը, որուն վրայ անձնուիրուած կ'ենթարկուի աստուածային արդարութիւնը...

— Այս մասին, պարոն, ստիպուած եմ հրաման խնդրել ձենէ որ չպատասխանեմ ձեզ։ Այո, այս մարդը ամէն մեծութիւն ունի. այո, առանց ժամ մը տկարանալու արդարութեան պաշտօն մը կատարեց, պատուհասի եւ բարեգործութեան հրեշտակն եղաւ...։ Պատճառն այն է որ իր անցեալին մէջ գաղտնիք մը կայ, որ ոչ մէկը իրաւունք ունի ճանչնալու... եւ, թէեւ ես գիտեմ, պարտաւոր եմ լռել...

— Կը յարգեմ ձեր խղճահարութիւնը եւ չեմ պնդեր, բայց դուն գիտէ՞ք թէ Օր. տը Վիլֆոր ի՛նչպէս հանուեցաւ այն դերեզմանէն, որ իր վրայ գոցուած էր։

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Շաւիղի Հ· Յ· Դ· «Արղութեան» խումբի ընկերները եւ կապ· Ֆաչի Շաւիղի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկեր–ընկերուհի Պօղոս եւ Մարի Շառոյեանի, իրենց հօր՝ Արամ Շառոյեանի մահուան առթիւ։

×

Կապոյտ Ֆաչի Պուլ· Օատոյի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհի Արեգնազ Մկրտիչեանի, իր զաւակներուն եւ բոլոր պարա–գաներուն, իրենց սիրեցեալ մօտանոյն, հօր եւ աներհօր՝ Արմենակ Մկրտիչեանի մահուան առթիւ։

×

Կապ· Ֆաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տիկին Մամուրեանի, ընկ· Վարժապետեանի եւ բոլոր պարագաներուն իրենց մօտանոյն, քեռայրին և ազգականին՝ Յակոբ Մամուրեանի մահուան տխուր առթիւ։

×

Հ· Յ· Դ· Վարանդեան կոմիտէի Լիոնի եւ Ս· Մօրիսի ընկերները կ'ողբան կորուստը իրենց վեթերան ընկերներէն Սարգիս Փոդիարեանի եւ Մելիք Գէորգեանի։ Նաեւ իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն ընկերուհի Փերուզ Այվազեանի, Տիկին Էլիզ Միրիճեանի եւ Պր· Յակոբ Մամուրեանի մահերուն առթիւ, ողբացեալ–ներու ընտանեկան պարագաներուն։

Այս առթիւ երեք հարիւր Ֆրանք կը նուիրեն Հայ Դատի Պաշտպան Յանձնախումբին, Եղեռնի վերջնամեակի առթիւ տանելիք աշխատանքներու Ֆոնտին։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Ազգանոյշ Տէյիրմէնճեան, քոյր որդւոյն Պր· Մարտիկ Քալէճեանի, Պր· Կարապետ Գալուստեան (Փարիզ), այրի Տիկին Պայծառ Ուստեանի եւ Ս· Սիրունեան ընտանիք Պր· Լեւոն Պայըրտեանի մահերուն առթիւ 50ական Ֆ·։

×

Կապոյտ Ֆաչի Տէսինի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Պր· Մեսրոպ Պայընտրեանի եւ Պայընտրեան ընտանիքի պարագաներուն։ Ցաւակցութիւն նոյնպէս ընկերուհի Ցովհաննէսեանի զաւկին Ա–րամի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 100ական Ֆր· կը նուիրէ Հ· Յ· Դ· ան չինուհեան։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ· Ֆաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Սրաքի Սիմոնեանէ 50 Ֆր· իր մօտանոյն Ցովհաննէս Սիմոնեանի յիշատակին։

(Շար·)

«Յ Ա Ռ Ա Ջ »Ի ԲԱՐԳԱԻԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Հ· Աթանաս Քէսկճեան 350 Ֆր· կը նուիրէ «Յառաջ»ին Շաւարշ Միսաքեանի յիշատակին։

×

Պր· Յարութիւն Ձէրանեան, Վարդան Ալեքսեանի մահուան առթիւ, 50 Ֆր· կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ՀՍԿՈՒՄ

Մեծ Պահքի ամէն Շաբաթ երեկոներուն, այսինքն՝ Փետրուար 12ին, Փետրուար 19ին, Փետր· 26ին, Մարտ 5ին, Մարտ 12ին եւ Մարտ 19ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ երեկոյեան ժամը 6ին տեղի կ'ունենայ հսկումի արարողութիւն։

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ· Յ· Դ· Քրէստափոր Ճաքմաքճեանի ընդհ· ժողովը տեղի կ'ունենայ Շաբաթ իրիկուն՝ Փետր· 8, ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ։ Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Նըկատի պիտի առնուին բացակաները։

×

ՇԱՒԻՂ.— Հ· Յ· Դ· Արղութեան խումբի ժողովը այս Շաբաթ (Փետր· 8) ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. ԹԱՆԴԱՐԱՆԻՆ

(Այցելութեան առթիւ)

Ընդհ· Հայկ–Արամ Առաքելեանէ (Մոնթրէալէն) 500 Ֆր·։

LYON — MUNICH — LYON — MUNICH

ՄԱՐՏ 5ԻՆ

ԱՐԱՐԱՏ - ՊԱՅԸՐՆ

ՓԱՌՈՐԴ ԱԻԱՐՏԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐՈՒ

Départ le 5 Mars à 15 heures par avion de Lyon - Bron — Prix : 550 F.

Pour tous renseignements contactez l'Agence

Organisé par

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — Lyon

Tél : 60 - 13 - 66

AMITIÉS FRANCE - ARMÉNIE

ET LES ANCIENS COMBATTANTS

ont affreté pour leurs membres et amis un avion pour le match

BAYERN de MUNICH

contre

ARARAT d'EREVAN

Départ le 5 Mars à 15 h. du Bourget et retour le même jour à 23 h. de Munich au Bourget

Les transferts par autocars spéciaux de l'aérodrome au stade et vice-versa

Dîner à bord, notre correspondant s'est assuré des billets qui ne seront mis en vente que le 16 Février.

POUR LE PRIX DE 350 FRANCS NET

Pour tous renseignements et inscriptions s'adresser à :

M. K. BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, 75009 Paris, — 770-07-25

M. S. AGOPOFF, 5, Rue Villedo, 75001 Paris — 742-39-74

M. M. KEHYAYAN, 124, Avenue Henri Barbusse, 92140 Clamart—642-73-10

VOTRE AGENCE DE VOYAGES

"BRASIL-ATLANTICO"

a affreté pour vous, une Caravelle pour le match

BAYERN DE MUNICH

contre

ARARAT

Départ le 5 Mars à 14 heures

Retour le même jour à 23 heures

Prix de ce voyage :

450 Francs

Ce prix comprend :

— Le transport aérien

PARIS-MUNICH-PARIS

— *Les transferts de l'aéroport de Munich au stade et vice versa*

Dîner à bord

Pour tous renseignements et et inscriptions s'adresser à

Monsieur EKMEKCIYAN

BRASIL ATLANTICO

1, Avenue de l'Opéra, 75001 Paris

Tél. : 260-35-13

Les billets du matchs sont à notre disposition, veuillez nous consulter

Dans le cadre du 60e Anniversaire du Génocide du Peuple Arménien

Le Comité de Défense de la Cause Arménienne appelle tous les détenteurs de documents susceptibles d'illustrer les massacres de 1915, à les faire parvenir, à titre de prêt, à l'adresse suivante :

CDCA — DOCUMENTS GENOCIDE

17, Rue Bleue — PARIS (9e)

Les documents ainsi remis seront utilisés, après sélection, dans le cadre des manifestations organisées à l'occasion des cérémonies commémoratives du 60e Anniversaire du génocide.

Ils seront restitués aux prêteurs, dans leur état d'origine, au plus tard le 25 Avril 1975.

D'AVANCE MERCI !

Le C.D.C.A.

N. B. — Pour des raisons matérielles, vous êtes invité à remettre les documents éventuels, photos, films, documents authentiques, etc. AVANT LE 15-2-1975.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գտած մեծ ընդունելութեան վրայ ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ թատերախումբը որոշած է Բ· եւ վերջին անգամ ըլլալ ներկայացնել

ՀՆԱՐՔԸ

կատակերգութիւնը

դարձեալ Տօնու Թատրոնը 1975 Մարտ 20, Շբ· գիշեր առիթ մը ստեղծելով անոնց, որոնք չկրցան տեսնել եւ կամ կը փափաքին կրկին տեսնել։

Մանրամասնութիւնները յետագային

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

FOOT-BALL

COUPE D'EUROPE DES CLUBS

ARARAT contre BAYERN de MUNICH

A MUNICH LE 5 MARS

— Prix PARIS - MUNICH) - PARIS par avion avec repas à bord et transfert en car de l'aéroport au stade et retour F. 420

— en autocar PARIS - MUNICH - PARIS F. 150

Prix LYON-MUNICH-LYON par avion avec un repas à bord et transfert en car de l'aéroport au stade et retour F. 550

Prix MARSEILLE-MUNICH-MARSEILLE par avion avec repas à bord et transfert en car de l'aéroport au stade et retour F. 580

ATTENTION : ETANT DONNE L'AFFLUENCE DES DEMANDES DATE LIMITE D'INSCRIPTION : 10 *FEVRIER.*

(Billets d'entrée pour le match : s'adresser au agences ci-dessous)

Renseignements et Inscriptions

A PARIS : Sonia Coumryantz — MEDIONI-MONDOTOURS
2, Rue de Sèze — 75009 Paris — Tél. : 266-50-12 073-30-64 073-32-64

A MARSEILLE : MEDITAIRE (Dicran Kazarian)
6-8 La Cannebière — 13000 MARSEILLE — Tél. 39-72-66 39-67-50

Licence Voyages : A. 721.

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

ՆՈՐ ԲԱՑՈՒԱԾ ՀԱՅ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ

ՊԱԼԹԱՅԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

27, RUE BLEUE PARIS 9e

Téléphone : 824-93-86

FACE AU METRO CADET

Հոն պիտի գտնէք հայկական եւ արեւելեան ամէն տեսակի ընտիր ապրանքներ, խմիչքներ, մատչելի գիներով

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻԷ ԺԱՄԸ 8Է՝Ն 20

ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
9
DIMANCHE
9 FÉVRIER
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Հատը	1 ֆր·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·220

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.220

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՇՓԸ

ՀԱՅԵՐԷՆԻ ՆԱՀԱՆՋԸ

— o —

Քանի՛ կ'երկարին ակամայ տարագրութեան տարիները, ա՛նքան կը նահանջէ մեր ոսկեղինիկը սփիւռքի հայկական զաղութներուն մէջ:

Այս երեւոյթը հասկնալի է — եւ մասամբ արդարանալի — Արեւմուտքի մշակոյթով բարձր քաղաքակիրթ երկիրներ — րուն մէջ, ուր Հայերը կ'ապրին ցիրուցան՝ իրրեւ կաթիլ մը ջուր համայնակուլ ովկիանոսին մէջ:

Ինքնապահպանութեան բնազդէն եւ Հայութեան դիմադիծը անեղծ պահելու հայրենասիրական ոգիէն մղուած՝ Եւրոպայի, Ամերիկայի եւ Աւստրալիոյ հեռուոր զաղութներուն մէջ ճիգեր կ'ըլլան մայրենի լեզուն սորվեցնելու համար օտար աստղերու տակ ծնած եւ օտար զպրոցներ յաճախելու պարտաւորուած մեր տղոց ու աղջիկներուն: Յարդ կատարուած փորձերը դժբախտաբար ցոյց տուին, որ մեծ արդիւնք չեն տար մեր ձեռնարկները: Պատճառները հանրածանօթ են:

Աւելի քան կէս դար անցաւ զանգուածային տարագրութենէն ի վեր: Գաղթական Հայը իր գլխուն ճարը նայեցաւ անբաւարար միջոցներով, ամէն բանէ առաջ իր եւ ընտանիքին կեանքը ապահովելու մտահոգութեամբ: Զունէինք վերին մարմին մը, որ ծրագրուած ձեւով տեղաւորէր արմատախիլ բեկորները տուեալ երկրի մը մէջ:

Շնորհիւ Հայուն տոկունութեան եւ նախաձեռնութեան ոգիին, գաղթականները հիւրընկալ երկիրներու մէջ չուտով տուն-տեղ եղան: Նոր ըոյներ ու նոր տնտեսութիւններ ստեղծեցին: Այդ առաջին սերունդին մայրենի լեզուն հայերէնն էր:

Անկէ ի վեր սերունդներ փոխուեցան: Հինները կեանքի բնական օրէնքով ընդմիշտ հրաժեշտ տուին այս անցաւոր աշխարհին: Շատ քիչեր — ժթ. դարու սերունդէն — տակաւին կը յամառին ապրիլ: Անոնք սրտի խոր ցաւով կը տեսնեն նոր եւ նորագոյն սերունդներու աստիճանական ուծացումը: Իրենց երկրորդ հայրենիքներու ժողովուրդին հետ օր ըստ օրէական ձուլումը:

Արեւմուտքի մէջ սակաւաթիւ ամէնօրեայ զպրոցներով կամ հայերէնի չաբաթական դասընթացքներով կը ջանանք ո՛րոշ չափով առաջքն առնել չարիքին: Ամերիկայի մեր հայրենակիցները ուշ արթնցան, սակայն մեծ ճիգեր կ'ընեն եւ բարի նախանձով ամէնօրեայ նոր վարժարաններ կը բանան զանազան քաղաքներու մէջ:

Ֆրանսայի մէջ մեր փարիզեան զոյգ դիչերօթիկ վարժարաններէն զատ որոշ ճիգեր կ'ընենք հայերէն դասընթացքներու թիւը աւելցնելու համար:

Հարաւային Ամերիկայի մէջ պայմանները աւելի ձեռնտու են՝ հայկական զպրոցներ բանալու համար: Նոյնը՝ Ճու-նաստան:

Հակառակ կատարուած զոհողութեանց, այս բոլոր վայրերուն մէջ ձեռք բերուած արդիւնքները հեռու են զոհացուցիչ ըլլալէ:

Հայերէնը կը նահանջէ ամէն օր:

Մեր ամբողջ յոյսը դրած ենք Մերձաւոր Արեւելքի Հայութեան վրայ, — Լիբանան, Սուրիա, Իրան, Իրաք, Եգիպտոս, Կիպրոս, Թուրքիա: Դժբախտաբար այս երկիրներուն մէջ ալ հետզհետէ կը պակսի հայկական վարժարան յաճախող աշակերտներու թիւը: Կարգ մը երկիրներու մէջ պետական խստութիւններն են պատճառը: Ուրիշ տեղեր՝ օտար զպրոցներ յաճախելու մարմաջն է:

Լիբանանի մամուլին մէջ յաճախ դառնութիւններու կը հանդիպինք այս մասին: Ծնողքներն են մեղաւորը: Հայրենասիրութեան պակաս: Անհարկի օտարասիրութիւն:

Տեսանք, որ Թեհրանի առաջնորդն իսկ կը գանգատի հայ վարժարաններու աշակերտութեան թիւի նուազումէն:

Ուրեմն, ո՛չ միայն Արեւմուտքի, այլեւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ եւս սկսած է նահանջել մեր մեծաքանչը:

Տխո՛ւր հեռանկար:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Քանի մը տողով

ԱՏԻՍ – ԱՊԱՊԱՅԻ մէջ քաղաքական ձերբակալութիւններ կատարուած են Էրիթրէյական շրջանին մէջ, մինչ Ամարա աւելի հանդարտ է եւ քանի մը հարիւր Իտալացիները եւ 32 Ֆրանսացիները որ հոն էին, մեկնած են: Ամարայի մեռեալներու թիւը 2000 կը հաշուուի:

ԿԻՊՐՈՍԻ Յոյները ու Թուրքերը համաձայնութեան չեն եկած Նիկոսիոյ օդակայանին չուրջ, որ փակ է Յուլիս 20էն ի վեր, երբ Թուրքերը յարձակեցան կղզիին վրայ: Բանակցութիւնները պիտի վերսկսին երկուշաբթի օր, Տէնքթաշի եւ Ժընեւի միջեւ, թէեւ Թուրքը յայտարարած է թէ՝ արդեօ՞ք հարկ է չարուն նակել նման խօսակցութիւններ ամերիկեան Խորհրդարանի որոշումէն ետք:

ՇԻՐԱՔ ճառ մը խօսեցաւ Ֆրանսպոլիր մամուլի լրագրողներու միջազգային Միութեան առջեւ, այդ առթիւ յիշեց թէ հարց չի կրնար ըլլալ լեզուի միջոցաւ դաստիարակչական եւ մշակութային մեր դաղափարները պարտադրելու, ոչ ալ քանդելու այդ ձեւով չատ յարդելի եւ զանազան աւանդութիւնները այն երկիրներուն, որոնք պատիւ կ'ընեն Ֆրանսերէն լեզուին, զայն գործածելով: Ներկայիս չուրջ 264 միլիոն հոգի ամբողջական կամ մասնակի ձեւով Ֆրանսերէնը կը գործածեն: Եւրոպայի եւ Ամերիկայի 8 Պետութիւններու 75 միլիոն հոգիի մայրենի լեզուն է: Ափրիկէի մէջ քսան երկիրներ Ֆրանսերէնը կ'ընդունին իրրեւ պաշտօնական եւ ուսուցման լեզու: Ֆրանսերէն կը չամբուի 74 միլիոն քաղաքացիներու՝ Ալժերիա, Քամպոճ, Լաոս, Լիբանան եւ երկու Վիէթնամները: Վիճակագրութիւնները թոյլ կուտան մտածելու թէ 1985ին Ֆրանսախօսներու թիւը 331 միլիոն պիտի ըլլայ եւ 475՝ 2000ին:

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Նախագահը ընտանիքով Քուրշըվէլ մեկնած է ձմրան արձակուրդը անցընելու եւ դահուկ ընելու:

ՈՒՌՊԻՆՈՑԻ դքսական թանգարանէն գողցուած երեք նկարներուն համար երեք միլիառ լիռ փրկագին պահանջուած է մինչ Ներքին նախարարութիւնը 30 միլիոն լիռ կը տրամադրէ որեւէ տեղեկութեան համար, որ թոյլ տայ երկու Տէլլա Ֆրանչեսքաներու եւ մէկ Ռաֆայէլին գըտնուիլը:

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, փետրուար 2)

ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՀԱՅ ՆԿԱՐԶՈՒԹԻՒՆԸ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան լոյս ընծայած է «Հայ կերպարուեստը ԺԷ.–ԺԸ. դարերում» մենագրութիւնը:

Արուեստի գործերու, վաւերագիրներու եւ այլ աղբիւրներու հիման վրայ վերլուծութեան ենթարկուած են քիչ ուսումնասիրուած այդ ժամանակաշրջանի տասնեակ մը ծանօթ թէ անծանօթ նկարիչ – ներու ստեղծագործութիւնները: Ուսումնասիրութեան նիւթ դարձած են Հայաստանի եւ հայ զաղութներու նկարչական դպրոցները: Այս առումով հետաքրքրական տուեալներ ու աշխատանքներ հաւաքուած են Երուսաղէմի, Եդիպտոսի, Թեհրանի, Իտալիոյ, Պոլսոյ, Լվովի թանգարաններէն եւ եկեղեցիներէն:

Գիրքին հեղինակը՝ Մանիա Ղազարեան ներկայացուցած է համեմատաբար քիչ ծանօթ Մինաս եւ Յովհաննէս Մրքուզ (Նոր Ջուղա) պատկերահաններու հոգեւոր եւ աշխարհիկ ստեղծագործութիւնները, նոյն զպրոցի անծանօթ վարպետներու «Դրախտ», «Աստուածամայրը Մանկան հետ», «Ոսկէ Սոլթան», «Ջուղայեցի ամուսինները» եւ այլ դիմանկարներ:

Առանձին բաժին մը նուիրած է Յովնաթանեան տոհմի ծաղկողներուն եւ նկարիչներուն ստեղծագործութիւններուն՝ սկսեալ Նաղաշ Յովնաթանէ մինչեւ Աղաթօն Յովնաթանեան:

Ուշադրաւ է Նոր Ջուղայի նկարչական արուեստին նուիրուած բաժինը: Ընթերցող լայն հասարակութեան համար յայտնուիլն է Բողդան Սալթանովի կեանքին եւ գործունէութեան պատմութիւնը, 1660–ին Սպահանէն Մոսկուա գացած հայ վաճառականներ Ալեքսէյ Միխայլովիչ ցարին նուիրած են «Ալմաստէ գահը» եւ պղինձի վրայ նկարուած «Խորհրդաւոր ընթրիք»ը: Թագաւորը չատ հաւնած է նկարին եւ փափաք յայտնած է ծանօթանալու նկարիչին: Եւ ահա 1667ին Մոսկուա ժամանած է երիտասարդ Աստուածատուրը՝ այդ շրջանի ռուս արուեստի պատմութեան մէջ փառքով պսակուած Բողդան Սալթանովը: Ցարին հրամանով պաշտօն ըստանձնած է Մոսկուայի Զինապալատը: Երկար տարիներ արուեստի այդ կաճառին վարիչը եղած է, ղեկավարած կամ մասնակցած է ռուս արուեստի չատ կոթողներու պատրաստութեան: Պարսկաստան վերադարձած է 1703ին, հաւանաբար Իսրայէլ Օրիի հետ:

Սալթանովի առաջին աշխատանքը Մոսկուայի մէջ «Սիբիլլաներու դիրքն» է, այնուհետեւ նկարած է «Վասիլիոլոգիոն» դիրքին թագաւորներու դիմանկարները: Պահպանուած է նաեւ անոր դիմանկարներու չարքին Թէոդոր Ալեքսեւիչ թագաւորին նկարը:

Գիրքին մէջ լաւ ներկայացուած է նաեւ հայ նկարչական դպրոցը, որու ակնառու ներկայացուցիչները եղած են Պաւել եւ Սիմոն Բողդուչ: Պաւել Բողդուչի վրձինին պատկանած են Զիկմունդ Գ. թագաւորին եւ թագուհիին դիմանկարները: Պաւելի զաւակը՝ Սիմոն եւս անուանի նկարիչ եղած է: Ստեղծած է «Մարինա Մնիշեկի նշանադրութիւնը Կրակովի մէջ» նկարը, ուր պատկերացուած են աւելի քան 130 հոգի: «Մարինա Մնիշեկի եւ Դմիտրի Ինքնակոչի թագադրութիւնը ու անոնց թափօրը Կրեմլինի հրապարակը» նկարը հանդիսաւոր բնոյթ ունի. հեղինակը աւելի ուշադրութիւն դարձուցած է ճարտարապետական մանրամասնութեանց վրայ, դիմանկարներու ճշդրտութեան: Այս նկարը կը գտնուի Մոսկուայի պատմութեան պետական թանգարանը:

Մանիա Ղազարեանի գիրքը ունի նաեւ նկարներու հարուստ հաւաքածոյ, նկարներու ցանկ:

×

ՀԱՋԱՐԱՄԵԱՑ ՆՈՐԱՑՈՒՑՏ ԱՐՋԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկութեան արշաւախումբը Ղափանի չրջանի Արծուանիկ գիւղին մէջ անցեալ տարի յայտնաբերեց խաչքար մը, որ կը վերաբերի ԺԳ. դարու վերջերուն եւ ԺԱ. դարու սկիզբներուն: Արշաւախումբին ուշադրութիւնը գրաւեց խաչքարին եռեւի փորագրութիւնը՝ վեց ծածկագիր արձանագրութիւն: Փորագրիչը հայերէնէ զատ օգտագործած է նաեւ աղուանեբէն տառերը: Ասիկա նորութիւն մըն էր:

Երեւանի պետական համալսարանի աղբիւրագիտութեան եւ ազգագրութեան ամպիոնի վարիչ, Փրոֆ. Աչոտ Աբրահամեան եւ արշաւախումբի ղեկավար Աբրահամ Շահինեան վերծանեցին ծածկագրութիւնը: Ծածկագիրը ինքնատիպ երազ մըն է գալիք լաւագոյն օրերու մասին՝ չարիքն կործանումով:

Անցեալ տարուան դիտարշաւին զբաղուած յուշարձաններէն հետաքրքրական են նաեւ ԺԴ. դարու յուշասիւն – կոթողը (Գլաձոր), բազմաթիւ վիմական նոր արձանագրութիւններ (Գորիսի չրջան), որոնք նորութիւններ են հայագիտութեան համար:

ՄԻՒՆԻԽԻ ՊԱՅԸՐՆԸ ԼԱՒ ՎԻՃԱԿԻ ՄԷՋ ԶԷ...

— o —

Միւնիխի Պայըրնը, որ 1974ի եւրոպական ակումբներու ախոյեանն է եւ զօրաւոր խումբ մը նկատուած, վերջերս չատ պարտութիւններ կը կրէ եւ աստղը սկսած է այնքան ժժգունիլ որ Ֆրանսական մամուլը լեզու փոխած է եւ այլեւս համոզուած չէ որ «Արարատ»ի պիտի յաղթէ: Արդարեւ Օռռո կը դրէր Ուրբաթ օր թէ Պայըրն ներկայիս 14րդ դիրքի վրայ է Գերմանիոյ ախոյենական չարքին մէջ, տասը կէտ եւ մնալով առաջին երեքէն:

Ի՞նչպէս բացատրել, կը դրէ նոյն թերթը, նման անկում մը, աւելցնելով թէ պարտութեանց քանակը նաեւ բարոյալքած է խաղացողները: Ոսմբը կորնգուցած է նաեւ Պրայթնէրի նման յարձակող մը որ Մարթիա անցած է: Ու Օռռո կ'եզրակացնէ.— «Այնպէս որ հարց կը ծագի թէ Եւրոպայի բաժակին, Միւնիխի մէջ Մարտ 5ին Երեւանի խորհրդային տոկուն խաղացողները, զորս անցեալ տարի Պարտական ակումբը, իր դաշտին վրայ, մէկ պատառով հաչիւը կը մաքրէր, չատ վախնալիք խոչընդոտ մը պիտի չըլլայ քայքայուած Պայըրնի մը համար»:

Մեր յոյսն ալ ա՛յդ է:

ուանի նկարիչ եղած է: Ստեղծած է «Մարինա Մնիշեկի նշանադրութիւնը Կրակովի մէջ» նկարը, ուր պատկերացուած են աւելի քան 130 հոգի: «Մարինա Մնիշեկի եւ Դմիտրի Ինքնակոչի թագադրութիւնը ու անոնց թափօրը Կրեմլինի հրապարակը» նկարը հանդիսաւոր բնոյթ ունի. հեղինակը աւելի ուշադրութիւն դարձուցած է ճարտարապետական մանրամասնութեանց վրայ, դիմանկարներու ճշդրտութեան: Այս նկարը կը գտնուի Մոսկուայի պատմութեան պետական թանգարանը:

Մանիա Ղազարեանի գիրքը ունի նաեւ նկարներու հարուստ հաւաքածոյ, նկարներու ցանկ:

×

ՀԱՋԱՐԱՄԵԱՑ ՆՈՐԱՑՈՒՑՏ ԱՐՋԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հնագիտութեան եւ ազգագրութեան հիմնարկութեան արշաւախումբը Ղափանի չրջանի Արծուանիկ գիւղին մէջ անցեալ տարի յայտնաբերեց խաչքար մը, որ կը վերաբերի ԺԳ. դարու վերջերուն եւ ԺԱ. դարու սկիզբներուն: Արշաւախումբին ուշադրութիւնը գրաւեց խաչքարին եռեւի փորագրութիւնը՝ վեց ծածկագիր արձանագրութիւն: Փորագրիչը հայերէնէ զատ օգտագործած է նաեւ աղուաներէն տառերը: Ասիկա նորութիւն մըն էր:

Երեւանի պետական համալսարանի աղբիւրագիտութեան եւ ազգագրութեան ամպիոնի վարիչ, Փրոֆ. Աչոտ Աբրահամեան եւ արշաւախումբի ղեկավար Աբրահամ Շահինեան վերծանեցին ծածկագրութիւնը: Ծածկագիրը ինքնատիպ երազ մըն է գալիք լաւագոյն օրերու մասին՝ չարիքն կործանումով:

Անցեալ տարուան դիտարշաւին զբաղուած յուշարձաններէն հետաքրքրական են նաեւ Ժ. դարու յուշասիւն – կոթողը (Գլաձոր), բազմաթիւ վիմական նոր արձանագրութիւններ (Գորիսի չրջան), որոնք նորութիւններ են հայագիտութեան համար:

ԵՐԲ ԵՏ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ...

(ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ)

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԶԱԿԱՆ ԱՄՐՈՑՆԵՐԸ 10 - 14 ԴԱՐԵՐՈՒՆ

(ՎԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԾԱՂԿՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐ)

ԵՐԿՀԱԶԱՐԱՄԵԱՅ ԱԽԱՆԴԸ՝ ՀԱՅ ԴՊՐՈՑ

Հայ ժողովուրդի ազգային – քաղաքական կեանքի պատմութիւնը ու մանաւանդ հայ մշակոյթի հոլովոյթը ուսումնասիրող ոեւէ անձ կը հաստատէ, թէ անապահով, անկայուն եւ փոթորկոտ իր առօրեային առընթեր՝ ան յաղողած է ամրոզջական թէ յարաբերական խաղաղութեան շրջաններու մէջ իրագործել քաղաքակրթական ու մշակութային վաստակ մը, որուն անժխտելի վկայութիւնները կուգան որքան ժամանակակից հայ եւ օտար պատմագիրներէ՝ նոյնքան աւելի՝ նորագոյն քննական ուսումնասիրութիւններէ:

Նոյնիսկ աւերումի, սուգի, տեղահա – նութեան ու ամենածանր զրկանքի իր օրերուն — որոնք յաճախագէպ են եղած՝ աշխարհակալ ուժերու եւ ասպատակող տարակրօն ժողովուրդներու արշաւանք – ներուն հետեւանքով — Հայութիւնը որբացած չէ մշակութային իր կենսունա – կութեան մէջ. կառչած է դրին ու դրքին, հաւատքին եւ գոյատեւումի ազնիւ կիրքին. կրօնական ջերմեռանդութեան միացուցած է ազգային արժանապատուա – թեան զգացումը. դեղարուեստի ծարաւը վերածած է ապրումի եւ յաղողած է անապատներու մէջ իր փոքր ածուն աչքերը հողի վերածել:

Նախաքրիստոնէական դարերու թէ մեր թուականներու հազարաւոր տարիներու տեւողութեան մէջ՝ քաղաքակրթական կեանքի ցայտուն վկայութիւններ են ծաղկեալ ոստանները, դիւղերն ու աւաններըը, արուեստի հոյակապ կոթողները, վիմական յուշարձաններն ու տաճարները, պալատներն ու բնակարանային կառոյցները: Տնտեսական եւ մշակութային յարաբերութիւնները՝ այլ երկիրներու, ըզբացի ու հեռակայ ժողովուրդներու հետ, պատմական տուեալներ են մեր յառաջդիմական ձգտումներուն մասին: Ինքնատոհ հազար տարի առաջ Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունեցող քաղաքակրթական եւ մշակութային կեանքի մը չօշափելի ապացոյցները կը յայտնաբերուին մեր օրերուն՝ պեղումներու եւ քննական ուսումնասիրութեանց ճամբով: Միջնադարեան հայկական քաղաքներու մէջ գտնուած են անօթներ, դեղօրներ, քանդակներ, ճարտարապետական կառոյցներու մնացորդներ, քարէ թէ մետաղէ առարկաներ, ջրմուղներ, թրծուած կաւէ ու մետաղէ պատրաստուած խողովակներ, արքունական դիւաններէն կնքադրոշմներ ու տապկաւին Հայաստեան հին քաղաքակրթու – թիւնը վաւերագրող նիւթեղէն տուեալներ:

Հայրենիքի մէջ այսօր թափ առացող հնագիտական ուսումնասիրութիւնները եւ անոնց ընկերացող պեղումները տարուէ տարի կը յայտնաբերեն մեր նախնիքնե – րու մշակութային եւ քաղաքակրթական բարձր մակարդակը:

Բոլոր այս որոնումներուն ճամբով ձեռք բերուած փաստական իրողութեանց լոյ – սին տակ, հետզհետէ դիտական ստու – գութեամբ մը կը պայծառանայ նաեւ հայ դաստիարակչական ամբողջներու, դպրոց – ներու եւ վանական – կրթական կեդրոն – ներու դարաւոր պատմութիւնը: Կը հաստատուի վճռաբար՝ թէ որոշ դարերու մէջ անկման չրջաններ բոլորելով հանդերձ, դաստիարակչական չարժումը մօտաւորապէս երկու հազար տարիներու անընդմէջ զարգացում ունեցած է, անչուշտ թափ առանալով երբորդ դարու վերջաւորութեան ու ծաւալելով հետզհետէ Հայաստանի թէ կիլիկեան բոլոր գօտիներուն մէջ, տիրականօրէն հայ հոգեւորականութեան առաջնորդութեամբ եւ պաշտպանելով դարէ դար փոփոխուող կեանքի մեր պայմաններուն, ենթարկուելով զրկիչ թէ հեռաւոր ժողովուրդներէ որոշ փոխազդեցութիւններու:

Մանուկ Աբեղեանի, Հրաչեայ Ա.ճառեանի, Յակոբ Մանանդեանի, Գարեգին Լեւոնեանի, Աչոտ Աբրահամեանի, Գարեգին Ա.բգ. Յովսէփեանի, Հ. Վարդան Հայկունիի, Մաղաքիա Ա.բգ. Օրմանեանի, Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի, Հ. Ղուկաս Ինճիճեանի եւ բազմաթիւ ուրիշներու հին թէ նոր աշխատասիրութեանց մէջ մինչեւ 1950ական թուականները լի մի բերուած վիճելի թէ վաւերական տեղեկութիւններուն վրայ դատարկելով վերջին քսան տարիներու ընթացքին զանազան պարբերական հանդէսներու մէջ հրատարակուած պատմական եւ բանասիրական ուսումնասիրութիւնները՝ կրնանք առնուազն յիսուն կրթական – վանական ամբողջներ գտնել 10–15րդ դարերու միջնադարեան հայ կեանքի մէջ. դաստիարակչական ամբողջներ՝ որոնց կազմակերպական կառոյցի, ուսուցման ղրութեանց եւ աւանդուող ճիւղերու քննութիւնը լրացուցիչ կուտայ մեզի Հայութիւնը դասելու կրթական չարժումի յառաջապահ դիծերուն վրայ՝ հնագոյն թէ ժամանակակից ազգերու դաստիարակչական գործունէութեան հաղորդ, եւ, հակառակ քաղաքական վերիվայրումներու առեղծած անապահովութեան, բարձրորակ ու բազմակողմանի:

Մ. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 1974Ի ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

(Վիճակագրական տուեալներ)

— o —

Ա.

Հայաստանի Կեդրոնական Վիճակագրական Վարչութեան կազմած պաշտօնական վիճակագրութիւնը՝ 1974ի տնտեսութեան մասին, հրատարակուեցաւ «Սով. Հայաստան» օրաթերթի Յունուար 29ի թիւով:

Արդիւնաբերութեան արտադրութեան ծաւալը, 1973ի համեմատութեամբ, եղած է 10,4 տոկոս, իսկ արդիւնաբերութեան մէջ աշխատանքի արտադրողականութիւնը՝ 7,2: Ասոնք՝ բազմամսեայ նախանշեալ տարուան ցուցանիշներուն, չատ աւելի բարձր են: 1973ի յաւելումի տոկոսներն էին, բազմամսեայ 1972ի՝ արդիւնաբերութեան մարզէ ներս 5,7, իսկ աշխատանքի արտադրողականութեան մարզէ ներս՝ 2,5 տոկոս: Ինչպէս կը տեսնուի, յառաջդիմութիւնը ցայտուն է: Միւս կողմէ, սակայն, փոքր չափով մը չեն լրացներ 1974 ծրագրին կէտերը: Այսպէս, ըստ ծրագրի, արդիւնաբերութեան արտադրութիւնը պէտք է ըլլար 10,9 տոկոս (եղած է 10,4), իսկ աշխատանքի արտադրողականութիւնը արդիւնաբերութեան մէջ պէտք է ըլլար 7,6 (եղած է 7,2): Այսուհանդերձ, Ս. Քոչինեան Հ.Կ.Կ.Մի 27րդ համագումարին, 1974 Փետրուար 21ին, ծրագրէն աւելի բարձր առաջադրութիւններ հրապարակ կը դնէր. «Նախատեսւում է ընթացիկ տարում արդիւնաբերական արտադրութեան ծաւալի աճի տեմպերը, պլանաւորուած 10,9 տոկոսի դիմաց, հասցնել մօտ 13ի, սշխատաճիմի արտադրողականութիւնը 7,6 տոկոսի փոխարէն բարձրացնել 8 տոկոսի...» («Սով. Հայաստան», 1974 Փետր. 22):

Այժմ ներկայացնենք Կենտ. Վիճակագրութեան Վարչութեան մատնանշած 1974ի աճի տոկոսները, երկրին արդիւնաբերութեան զլխաւոր ճիւղերուն մէջ:

Ելեկտրուժ՝ 1973ի համեմատութեամբ 7 տոկոս: Սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւն՝ 4 տոկոս: Քիմիական եւ բարիւդաֆիմիական արդիւնաբերութիւն՝ 6 տոկոս: Մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակում՝ 13 տոկոս: Անտառային, փայտամշակման եւ խորշաձիւք թուղթի արդիւնաբերութիւն՝ 8: Շինանիւթերու արդիւնաբերութիւն՝ 8 տոկոս: Թեթեւ արդիւնաբերութիւն՝ 8 տոկոս: Սննդարդիւնաբերութիւն՝ 15 տոկոս: Կենցաղի եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութիւն՝ 16 տոկոս:

Բազմամսեայ դնեն 1974ի եւ 1973ի աճի տոկոսները: Ելեկտրուժ՝ 1973ին 6 տոկոս յաւելում արձանագրած էր 1972ի բազմամսեայ. 1974ին արձանագրած է 7 տոկոս (+1): Սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւն՝ 1973ին 7 տոկոս, իսկ 1974ին՝ 4 տոկոս (— 3): Քիմիական եւ բարիւդաֆիմիական արդիւնաբերութիւն՝ 1973ին 4 տոկոս, 1974ին՝ 6 տոկոս (+2): Մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակութիւն՝ 1973ին 12 տոկոս, իսկ 1974ին՝ 13 տոկոս (+1): Անտառային, փայտամշակման եւ խորշաձիւք թուղթի արդիւնաբերութիւն՝ 1973ին 5 տոկոս, իսկ 1974ին՝ 8 տոկոս (+3): Շինանիւթերու արդիւնաբերութիւն՝ 1973ին 9 տոկոս, իսկ 1974ին՝ 8 տոկոս (— 1): Թեթեւ արդիւնաբերութիւն՝ 1973ին 2 տոկոս, իսկ 1974ին՝ 8 տոկոս (+6): Կենցաղի եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութիւն՝ 1973ին՝ 8 տոկոս, իսկ 1974ին՝ 16 տոկոս (+6): Գալով սննդարդիւնաբերութեան՝ 1973ին աճի թափը նուազած էր 1972ի բազմամսեայ, իսկ 1974ին մեծ ոստում կատարած է հասնելով 15 տոկոսի:

Կը հետեւի, ուրեմն, թէ բացի երկու ճիւղերէ՝ սեւ եւ գունաւոր մետաղագործութիւն ու շինանիւթերու արդիւնաբերութիւն, որոնք աճի նուազում ունեցած են, անտեսութեան մնացեալ ճիւղերուն մէջ փոքր ու մեծ յաւելումներ արձանագրուած են, ինչ որ ուրախալի երեւոյթ է:

1974ի ծրագիրները, արդիւնաբերական ինը հիմնական ճիւղերուն մէջ, չուրջ կէսով չեն իրագործուած: Ներկայացնենք տուեալները:

Ելեկտրուժի արտադրութիւնը ծրագրին նուազ եղած է: Արտադրութիւնը եղած է 8 միլիառ 46 միլիոն քիլովաթ-ժամ. ծրագրով պէտք է ըլլար 8 միլիառ 51 միլիոն քիլովաթ-ժամ: Քիմիական արդիւնաբերութիւն՝ ծրագիրը կը ճշդէր 8,4 տոկոսի աճ, մինչդեռ եղած է 6 տոկոս (— 2,4): Մետաղագործութիւն՝ ծրագրով 16,9 տոկոս. եղած է 15 տոկ. (—1,9): Ճշդենք, թէ Հայաստանի մետաղագործութեան նախարարը՝ Ս. Ասլանեան անցեալ տարուան համար կը նախատեսէր 20,3 տոկոս աճ, փոխանակ 16,9 տոկոսի: Կենցաղային եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութեան ծրագրին ցուցանիշն էր 19 տոկոս: Արձանագրուած է 16 տոկոս (— 3): Մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակում՝ արտադրութեան աճը կը համապատասխանէ ծրագրին (13 տոկոս): Թեթեւ արդիւնաբերութիւնը ծրագրէն՝ 5,5 տոկոսէն, աւելի եղած է՝ 8 տոկոս (+2,5): Ճշդենք, թէ թեթեւ արդիւնաբերութիւնը նախանցեալ տարի երկու տարի անգամ ամենէն ետ մնացող ճիւղն էր: Գալով սննդարդիւնաբերութեան, ծրագրին նուազ եղած է: Արտադրութիւնը եղած է 8 միլիառ 46 միլիոն քիլովաթ-ժամ. ծրագրով պէտք է ըլլար 8 միլիառ 51 միլիոն քիլովաթ-ժամ: Քիմիական արդիւնաբերութիւն՝ ծրագիրը կը ճշդէր 8,4 տոկոսի աճ, մինչդեռ եղած է 6 տոկոս (— 2,4): Մետաղագործութիւն՝ ծրագրով 16,9 տոկոս. եղած է 15 տոկ. (—1,9): Ճշդենք, թէ Հայաստանի մետաղագործութեան նախարարը՝ Ս. Ասլանեան անցեալ տարուան համար կը նախատեսէր 20,3 տոկոս աճ, փոխանակ 16,9 տոկոսի: Կենցաղային եւ տնտեսական գործածութեան ապրանքներու արտադրութեան ծրագրին ցուցանիշն էր 19 տոկոս: Արձանագրուած է 16 տոկոս (— 3): Մեքենաշինութիւն եւ մետաղամշակում՝ արտադրութեան աճը կը համապատասխանէ ծրագրին (13 տոկոս): Թեթեւ արդիւնաբերութիւնը ծրագրէն՝ 5,5 տոկոսէն, աւելի եղած է՝ 8 տոկոս (+2,5): Ճշդենք, թէ թեթեւ արդիւնաբերութիւնը նախանցեալ տարի երկու տարի անգամ ամենէն ետ մնացող ճիւղն էր:

Միշտ տահմանափակուելով Մ.Ը.Նախարարութեան կեանքի շրջագծին մէջ, պիտի փորձենք ընդհանուր տեղեկութիւններ տալ Սիւնեաց, Արարատեան, Շիրակի, Վասպուրականի, Երզնկայի, Կիլիկիոյ, ինչպէս նաեւ Մշոյ, Կարնոյ, Խրիմի եւ Պոլսոյ զպրոցական օջախներու դաստիարակչական դերին եւ մշակութային իրագործումներուն մասին:

Մ. Թ.

(8 – Շար.)

Ա.ԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ

(Երգիծական վէպ ազգային կեանքէ)

Ա.

Եւ թուղթը կոր կոր ընելով՝ գետին նետեց: Ապրիպաս կը կարծէր, որ ամիսուան էր քուէ տալու եւ իր այս ըմբռոստացումը միջադէպ մը պիտի յարուցանէր անպատճառ:

— *Օղլում, — բաւ աւազերէկը հանդարտութեամբ, — մենք բանի քուէ չենք ուզեր քենէ, եթէ կը բարեհաճիս՝ կուտաս, եթէ ոչ՝ մենք որեւէ կերպով իրաւունք չունինք քեզ բռնադատելու:*

— *Տէր պապա, — պոռաց գինեպանը, որ բան մը չէր հասկցած քահանային խօսքերէն, — ես քառասուն տարուան մեխանեճի հաճի Ապրիպասն եմ, աչքս ազէկ նայէ, ինծի օյին չըլլար... ատ տեղ ինչ կը զառնայ կոր նէ՝ ես ազէկ գիտեմ... ինծի՞ ալ պէ, ինծի՞ ալ լոյօ...*

Վերջապէս դուրս ելաւ խորհրդարանէն:

Հազիւ թէ մեկնած էր, ամէնքը մէկէն յարձակեցան խեղճ Պ. Նշանին վրայ:

— *Ճանչցանքը անորը չէ, — ըսաւ Սահակ էֆէնտի, — այլ ինքզինքին ուսումնականի տեղ դնող կարդ մը զեվզեկնե – րուն, որ ասանկ մարդոց երես կուտան:*

— *Ձե՞ս ամչնար ծօ՛, խայտառակ, — գոչեց Օհան աղա դասատուին երեսն ի վեր:*

— *Դուրս հանեցէք այդ խըմպելը, — կը հրամայէր մէկն ալ անդիէն:*

— *Երէկուան լրագիրը ազուր լուացեր էր քեզի, բայց նորէն քիչ է, — կ'ըսէր ուրիշ մը:*

Ուսուցիչը այդ տեղատարափ հարուածներէն չփոթած, չմորած, չէր գիտեր որո՞ւ պատասխանէր: Դողդոջար, կէս մը ոտքի ելած, երկու ձեռքերը սեղանին վրայ.

— *Բայց կ'ազաչեմ, — կը կմկմար — արժանապատուութիւնները յարգենք... իրաւունք չունիք, կը բողոքեմ... սխալ հասկացողութիւն կայ... թեթեւօրէն պէտք չէ դատել...*

— *Ինչ որ է, — անուշի կապեց աւազերկը, — վակենք այս անհարկի մէջքա – դէպը եւ գործի սկսինք, արդէն ժամանակը բաւական անցած է:*

Քուէները սկսան ժողվել, Պ. Նշան կամայ մը ձգեց սեղանը եւ զնաց դրան մօտ, ձկնավաճառին եաին կծկուեցաւ, սպասելով քուէարկութեան արդիւնքին, զոր միշտ իրեն նպաստաւոր կը նկատէր վարժապետական միամտութեամբ մը:

Քուէհամարի գործողութիւնը հազիւ ժամ մը տեւեց եւ աւազերէցը կարդաց արդիւնքները: Քուէարկութեան մասնակցած էին 55 հոգի, որոնցմէ 52ը իրենց քուէն Սահակ էֆէնտիի ցանկին տուած էին եւ երեքը ընդդիմադիր կուսակցութեան: Ուսուցիչը, որ ականջ կտրած դրան մօտ կը լսէր նախագահին խօսքերը.

— *Մաշուելի՛ւն, — պոռաց եւ եկեղեցիէն դուրս նետուեցաւ:*

— *... գոչեց ձկնավաճառը:*

Բ.

Ցաջորդ կիրակին նորընծաներ թաղականները իրենց անդրանիկ նիստը ըրին դիւանը կազմելու համար, մխաճմտութեամբ նոյնպէս հոչակուեցաւ Սահակ էֆէնտի: Օհան աղա ժողովէն ելլելով եկած էր ծուխերնուս մեծ զբօսարանը, ուր հաւաքուած էին զրեթէ գեղին բոլոր Հայերը: Ծերունի նորընծաները մօտեցաւ բոլոր սեղաններուն եւ պատուով ուրախութեամբ աւետեց ժողովին արդիւնքը:

— *Սահակ էֆէնտին աստնպետ ըրինք միաճայն հաւանութեամբ: Ա՛լ հիմա նայեցէք ինչ պիտի ըլլայ մեր գեղը:*

Թերթերն ալ մեծամեծ դովեստներով ծանուցած էին այդ ընտրութիւնը: Գոված էին այն միաճայնութիւնը եւ օրինապահութիւնը, որով կատարուած էր քուէարկութիւնը եւ Սահակ էֆէնտիի պետային գործերու մէջ ունեցած վարժանութիւնը չեչտելով՝ յոյս յայտնած էին, թէ մօտ ժամանակէն Մ. դիւղի կրթական եւ բարեգործական հաստատութիւնները հակայական յառաջդիմութիւններ պիտի ընէին, չնորհիւ այդ բարձր անձնաւորութեան, որուն ներկայութիւնը ճշմարիտ չնորհք մը եւ երկնային բարիք մըն էր գեղին համար: Անցան օրեր, չաբաթներ եւ ամիսներ: Սահակ էֆէնտի խղճմտօրէն կը կատարէր իր աստենապետութեան պաշտօնը, միշտ ներկայ կը գտնուէր նիստերուն, իր խորհուրդներն ու խրատները կը չռայլէր ամէնուն, սակայն քանկէն փարա մը առած չունէր:

Գիւղացիներուն համբերութիւնը կը սպառէր: Անհամ ակնարկութիւններ, կծու դիտողութիւններ սկսան ծայր տալ:

Ընդդիմադիր կուսակցութիւնը, որ ընտրութեան չախչախիչ արդիւնքէն ձայնը քաշած, պապանձած էր, գլուխ վերցուց:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԺԱՄ ՊԵՏՐՈՍ ԱԴԱՄԵԱՆԻ ՀԵՏ

— o —

Հայաստանի գրականութեան եւ արուեստի թանգարանին մէջ կը պահուի անուանի դերասանին դիւանը, որ կը պարունակէ հարիւրաւոր նամակներ, դիր քեր, լուսանկարներ, թատերական հանդէսներ եւ այլ նիւթեր: Պետրոս Ադամեանի ծննդեան 125ամեակին առթիւ «Արմենիա»ի թղթակիցը՝ Վ. Սանթրեան այցելած է թանգարան թղթատելու համար դիւանը:

... Հազար նամակ: Իր կեանքի վերջին տասնամեակին Պետրոս Ադամեան այդքան նամակ գրած է, կ'ըսէ Տօքթոր Գառնիկ Սահակեան, դժբախտաբար սակայն, տասնեակ առաջիմ միայն 200ը մէկտեղ հաւաքած է, իսկ մնացեալը՝ ցանուցիր եղած են զանազաններու դիւաններուն մէջ կամ կորսուած են: Ափսոսալի կորուստ է, որովհետեւ Ադամեանի նամակները, թէկուզ անձնական բնոյթի, չօշափած են օրուան թատերական – հանրային բազմաթիւ հարցերը եւ կարեւոր արժէք կը ներկայացնեն տուեալ ժամանակաշրջանը ուսումնասիրողներուն, թատերասէր հասարակութեան համար:

Գ. Սահակեան հաւաքուած նամակները 182ը կազմած, ծանօթագրած եւ հրատարակած է 1959ին: Այդ նամակներուն մէջ երեւան եկած են դերասանին ճաշակը, դաստիարակութիւնը, կենցաղավարութիւնը: Ականատես ծովանկարիչ Յովհ. Այվազովսկիի դրած 1887 Սեպտեմբեր 26ի նամակին մէջ ըսած է. «Յարգարժան փրոֆեսէօր, ձեր վառքի այսօրուայ պահին ցանկանում եմ այնքան փայլ, որքան կեանք կայ ձեր հանճարեղ վրձինով ստեղծած ալիքներում: Արտիստ Ադամեան»:

Ադամեան ծանօթացած է ծովանկարիչին Մոսկուա, 1883ին: Ոգեւորուած իր ապաղնդաւոր հայրենակիցին արուեստով, Այվազովսկի ճեպանկար մը գծած եւ նուիրած է Ադամեանի: Ի պատասխան այդ սիրալիր վերաբերումին, Ադամեան արտասանած է քերթուած մը: Իր նամակ – ներէն մէկուն մէջ խօսելով այդ մասին, դերասանը լուռ ցաւով դիտել տուած է՝ թէ «լմա անցաւ, նորանը մնաց»:

Ալ. Շիրվանզադէի եւ ուրիշներու վկայութեամբ, մեծ ողբերգակը տառապած է, որովհետեւ ի տարբերութիւն այլ արուեստներու մէջ անուն հանած արուեստագէտներու, դերասանին արուեստը մոռացութեան կը մատնուի, երբ բեմէն կը հեռանայ, կը մնայ միայն յիշատակը: Թերեւս ասով կարելի է բացատրել այն, որ Ադամեան գրած է բանաստեղծութիւններ, ֆրանսերէնէ կատարած է թարգմանութիւններ, ղրաղած է նկարչութեամբ, տեղեկութեան մը համաձայն նուագած է նաեւ ջութակ:

Դիւանին մէջ մնացած են Ադամեանի բանաստեղծութիւններու եւ թարգմանութիւններու օրինակները, որոնք 1880ին «Քերթուածք եւ թարգմանութիւնք» խորագրով համբաւրուած ու հրատարակուած են Սենեքերիմ Արծրունիի կողմէ: 1956ին, Ադամեանի մահուան 65ամեակին առթիւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիան հրատարակած է անոր «Երկերը», ուր բանաստեղծութիւններէն եւ թարգմանութիւններէն զատ տեղ գտած են «Անկոչ հիւրը» վիպակը, «Շէյքսփիրը եւ իր Համլէթ ողբերգութեան աղբիւրն ու քննադատութիւնը» յօդուածը:

Ադամեանի նամակներուն մեծ մասը հասցէագրուած էր Ռուսիոյ զանազան քաղաքները, յատկապէս Պետերբուրգ եւ Մոսկուա, ուր դերասանը մեծ յաջողութիւններ արձանագրած է: Անուանի քննադատ Վլադիմիր Զոյկո դրած է. «Պատկերացուցէք, որ «Դիմակահանդէսը» արտաքսուած էր Ալեքսանդրովեան բեմէն, իբրեւ անարժէք եւ ոչ-բեմական ստեղծագործութիւն: Եւ պէտք էր, որ Պետերբուրգ գար... Հայ դերասան մը, կատարէր Արբենինի դերը եւ ասով ցոյց տար, որ մենք սխալած ենք, որ Լերմոնտով մեծ բանաստեղծ մը ըլլալէ զատ, նաեւ մեծ թատերագիր մըն էր: Ձեր Ադամեանի շնորհիւ «Դիմակահանդէս»ը վերստին մուտ Ալեքսանդրեան թատրոնի խաղացանկը եւ ասիկա այժմ կը ներկայացուի ձեր դերասանին մեկնաբանութեամբ»:

Թանգարանին «Հայ թատրոնի մշտական ցուցադրութեան» մէջ առանձին բաժին մը յատկացուած է մեծանուն դերասանին: Ներկայացուած բազմաթիւ նիւթերու կարգին են Ադամեանի անձնական իրերը, որոնց չարքին Ուրիէլ Ակոստայի, Աբքայ Լիբի, Համլէթի, Օթելլոյի, Քինի զգեստները...

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆՅԻՆԵՐՈՒ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹԸ

— o —

Փարիզի Կեդրոնականցիներու Միութիւնը մշակութային երեկոյթ մը կազմակերպած էր Մէզոն տը Սաւթրոյի մէջ, Յունուար 31, Ուրբաթ դիւերը ժամը 8·30ին:

Դասախօսն էր ատաղձագէտ Պր. Յակոբ Թէրզեան, գիւտութիւններու տոքթոր, Լիոնի ատաղձիտարանին, նիւթ ունենալով «Ատաղձիտութեան պատմութիւնը»:

Հակառակ անոր որ նոյն ժամուն Փարիզի մէջ ուրիշ երեկոյթ մը եւս տեղի կ'ունենար, բայց եւ այնպէս հարիւրէ աւելի երկսեռ հետաքրքիրներ տեղ գրաւած էին սրահին մէջ:

Որոշեալ ժամուն, օրուան նախագահուհի Տիկին Այվազեան երեկոյթը բացուած յայտարարեց, ներկայացնելով կեդրոնականի նախկին ատենէն օրուան դասախօս Պր. Յ. Թէրզեանը, բացատրելով անոր ձեռք բերած յաջողութիւնները իր մասնագիտութիւններուն մէջ, հպարտութեամբ աւելցնելով որ կեդրոնականը միշտ ատած է նման մտաւորականներ Հայութեան:

Յարգելի դասախօսը խօսք առնելով, նախ շնորհակալութիւն յայտնեց իրեն հանդէպ ցոյց տրուած մեծարանքին, ապա ներկայացուց սրահին մէջ գտնուող երկու մասնագէտ արուեստակիցները, յանձին Տօքթ. Մուրատեանի եւ Արա Գրիգորեանի:

Բնականաբար դասախօսութեան նիւթը չափազանց մասնագիտական ըլլալով, դժուար մատչելի էր բոլորին, բայց եւ այնպէս ներկաները հետաքրքրութեամբ հետեւեցան դասախօսին, որ իրեն յատուկ ոգեւորութեամբ ցոյց տուաւ իր աստղագիտական կատարեալ հմտութիւնը:

Գրատախտակի վրայ գծագրութիւններով պատկերացուց դարերու ընթացքին մոլորակներու, խաւարումներու, գոտիականներու, լուսնի վրայ եղած պատկերացումներու, լուսաւոր ճառագայթներու, աստղերէն եկած լոյսերը լուսանկարելու համար չինուած հսկայ հայելիներու, որոնք մինչեւ հիմա մեթր տրամագիծ ունին:

Դասախօսութիւնը սկսաւ նախաքրիստոնէական չրջանէն, անցաւ միջին դար, 7րդ եւ 8րդ դարերու հայ աստղագիտութեան մասին, վերածննդեան չրջանին, ինչպէս նաեւ 17րդ, 18րդ եւ 20րդ դարերու հայկական վերածնունդի մասին մինչեւ Բիւրական եւ Վ. Համբարձումեանի չրջան:

Ներկայացուց նոյն մեծ աստղագէտը իր աշխատանքներով, յիշեց նաեւ աստղագէտ Մարգարեանը:

Դասախօսութեան վերջաւորութեան, ներկաներու կողմէ եղան հարցումներ որոնց պատասխանեց ձեռնհասութեամբ:

Մէկուկէս ժամ տեւող այս դասախօսութիւնը վերջ գտաւ ծափերու մէջ, որուն յաջորդեց Տօքթ. Պէքէռի կողմէ պատրաստուած աստղագիտական տեսարանները ներկայացնող խօսուն ժապաւէնի մը ցուցադրութիւնը:

Վերջաւորութեան, կեդրոնական Սանուց Միութեան նախագահ, երկրաչափ Պր. Ղ. Գուլթան, մասնաւոր շնորհակալութիւն յայտնեց յարդելի աստղագէտին, ինչպէս նաեւ ներկայ հասարակութեան, աւելցնելով որ արտասահմանի Հայութեան համար, նման հաւաքոյթները հայ մշակոյթին կեանք կուտան, հետեւաբար խիստ օգտակար են:

Պ. ՋՊՈՒԿՃԵԱՆ

ՁԻՆԱԿԱՆ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻՒՆ

Ըրէք այնպէս, որ պարտեաները ձեզ յաղթական ունենալու դոհունակութեամբ պարծենան:

×

Ով որ հարստութիւն կը դիզէ, կը բաղմապատկէ կորուստը:

×

Մեր փափաքները կը նմանին մանուկ – ներու. որքան տեղի տանք, այնքան աւելի պահանջկոտ կը դառնան:

×

Լաւագոյնս խօսողները չեն որ լաւագոյն ըսելիքները ունին:

×

Մի՛ վախնար դանդաղ յառաջանալէն, վախցիր միայն ուշացումէն:

×

Տերեւի իւրաքանչիւր պճեղ ցօղի իր բաժինը ունի:

×

Աւելի լաւ է ճրագ մը վառել, քան թէ մութը անիծել:

×

Չէք կրնար արդիլել դժբախտութեան թռչուններուն թռչիլ ձեր գլուխներուն վրայէն, կրնաք արդիլել սակայն որ ձեր մազերուն մէջ հիւսեն իրենց բոյները:

×

Ի՞նչ է սէրը.— Պալատ մը փոխան՝ հիւղը չփոխել, թերութեանց հանդէպ աչքերը դոցել, տալ՝ առանց երկմտելու:

×

Առաքինութեամբ կառավարել կը նշանակէ բեւեռին պէս կենալ անխախտ, երբ չուրջը աստղերը կը պտտուքին:

×

Մեծը ան է՝ որ մանուկի իր սիրտը չէ կորսնցուցած:

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Թ

ԿԵՆԴԱՆԻ ՄԵՌԱԾԸ

— Մանրամասնութիւնները չեմ գիտեր: Միայն թէ Օր. Վալանթին կը յիշէ որ, երբ ինքն ընկղմած էր տեսակ մը քունի մէջ, որ չուրջը գտնուած բաներուն անհատակից կ'ընէր զինքը տեսաւ, ջահերու լոյսով նշմարեց մարդիկ, որոնք զինքը թեւերնուն մէջէն կ'առնէին ու կոտրած զաղղէն դուրս կը հանէին. ասկից անդին բան մը չի գիտեր... մինչեւ այն օրը, որ Մոնթէ Քրիսթոյի կոմսը ըսաւ ինծի «Մաքսիմիլիէն, իրաւունք չունիք մեռնելու, այլ պարտաւոր էք ապրիլ անոր համար զոր կը սիրէք եւ որ ան ալ ձեզ կը սիրէ:

— Ըսել է Վալանթին ո՛ղջ է: Բայց ո՞ւր է. հիմա այն խեղճ աղջիկը, որ այլեւս անուն չունի:

Պ. տ'Ավրինեի, այն օրէն ի վեր որ խեղաթիւրութիւնը եւ մահը Վիլֆորի տունէն վռնտեցին բոլոր հոն բնակողները, Օր. տը Վիլֆոր Մարսիլիոյ չրջանակները, Օլիւի մօտ ամառանոցի մը մէջ կեցաւ, ուր պ. Նուարթիէ կը խնամէ զայն...

Արդարեւ իմացայ որ անդամալոյծը փարիզէ մեկնած էր. մինչեւ իսկ ինծի լուր չտուելուն կը զարմանայի.

— Տօքթէօր, ներեցէք ինծի: Բայց մեր ամենուս գտնուած տարօրինակ կացութիւնը գաղտնապահութեան կը պարտաւորէր մեզի, մինչեւ իսկ մեր լաւագոյն բարեկամներուն նկատմամբ. որոնց կարգին էք եւ դուք, հաւատացէք: Հիմա կը մնայ ինծի բացատրել ձեզի թէ ի՛նչ պատճառով հոս եկած եմ ձեր օգնութիւնն ու խրատը խնդրելու...

— Ապահո՛վ եղէք, պարոն Մօրէլ, թէ ձեր տրամադրութեան ներքեւ եմ:

— Հինդ օր հազիւ կայ որ սա տոմսը Օր. տը Վիլֆորի եկաւ... հաճեցէք կարդալ զայն:

Մաքսիմիլիէն այս ըսելով բաց նամակ մը կուտար պ. տ'Ավրինեիի:

«Օրիորդ, բարի եւ պթասիրտ էք. փարիզ, տօքթէօր տ'Ավրինեիի տունը, մարդ մը կայ, պիտի մեռնի: Այդ մարդը ձեր հայրն է: Ձեր սիրտը տուն պիտի տայ ձեզ թէ ի՛նչ ընելու էք: — Մ. Ֆ.»

— Այս սկզբնատառերը անշուշտ պ. տը Մօնթէ – Քրիսթոյի սկզբնատառերն են, ըսաւ բժիշկը:

Իրաւ ալ այս նամակը իրմէ եկած է: Այս մասին վայրկեան մը իսկ չտարակուսեցանք...

— Բայց կոմսին ուր ըլլալը չէ՞ք գիտեր:

— Ո՛չ:

— Ի՞նչպէս կրցեր է իմանալ այս մօտալուտ աղէտը, զոր ես ինքս իսկ չէի գուշակեր այս նամակը գրուած թուականէն...

— Պ. տը Մօնթէ Քրիսթօ այնպիսի կանխագիտութիւններ ունի, որոնք զինքը մարդկութենէ գեր ի վեր կ'ընեն: Ասոր համար վայրկեան մը իսկ չկասկածեցանք:

— Եւ Օր. տը Վիլֆոր ի՞նչ որոշեց:

— Ո՛հ, դուք որ զինքը կը ճանչնաք, կրնա՞ք այդ հարցումն ընել...

— Հո՞ս է...

— Այո՛, ճամբորդութիւնը կայծակի արագութեամբ կատարուեցաւ. ճամբուն վրայ ամեն տեղ նախապէս պատրաստուած իջեւանները կը հաստատէին, թէ պ. տը Մօնթէ – Քրիսթօ եւս դուշակած կանխագգացած էր Օ. տը Վիլֆորի որոշումը. եւ հիմա կը կրկնեմ հոս եկած առենս ըրած հարցումս: Պ. տը Վիլֆոր իր աղջիկը մեռած կը կարծէ. իր մտքի արդի վիճակին մէջ, այս անակնկալ երեւոյթը չի՞ կրնար սոսկալի եւ թերեւս իսկ մահացու դրգռում մը պատճառել...

Այն պահուն որ Մաքսիմիլիէն այս վերջին խօսքերը կ'արտասանէր, սենեակին դուռը բացուեցաւ եւ չուրջ քսան տարեկան, անկեղծ եւ համարձակ դէմքով երիտասարդ մը ներս մտաւ, յետոյ, Մաքսիմիլիէնը տեսնելով, խոնարհելով կանգ առաւ:

Պ. տը տ'Ավրինեի Մօրէլի ըսաւ.

— Պարո՛ն Մաքսիմիլիէն, կը ներկայացնեմ ձեզի որդիս, որ հօրը պէս բժիշկ է, եւ որ ապահով եմ թէ անձնուէր եւ բարեխիղճ մարդ մը պիտի ըլլայ: Կը նեղէ՞ք որ ձեր վստահութիւնը եւ բարեկամութիւնը խնդրեմ իրեն համար: Ֆրէդէրի՛ք, պարոն Մօրէլ ճանչցած ամենէն ազնիւ բարեկամներէս է: Ձերքերնիդ անոր, երկարեցէք:

— Ո՛հ, ամենայն սիրով, գոչեց Ֆրէդէրիք:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Լուիզ Սէմէրճեան, Տէր եւ Տիկին Սթեֆան Սէմէրճեան եւ աղ – ջիկը, Տիկին Էլիզ Հոգտանեան եւ աղջիկը եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները չը– նորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, ծաղկեպսա – կով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ա– մուսնոյն, հօր, մեծ–հօր եւ եղբօր՝

ՏԻԳՐԱՆ ՍԷՄԷՐՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ· Խաչի Իսիի մասնաճիւղը, հան – դուցեան տուներու այցելութեան առիթով չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները·—

Տիկ· Թուրիկեան 50 Ֆր·, Տիկ· Հայ – րապետեան, Տիկ· Պաղտասարեան, Տիկ· Խէրոյեան, Տէր եւ Տիկ· Շէրպէտճեան 10ական, Տիկ· Գալիքեան 100, Պր· Փէհ– լիվանեան 10, Պր· Քէօշկէրեան 8, Տէր եւ Տիկ· Հապէչեան, Տիկ· Օհաննէսեան, Տիկ· Առաքալեան, Օր· Ազիզպա 50ական, Տիկ· Շահինեան, Տէր եւ Տիկ· Գալայ – ճեան 40ական, Տիկ· Կիւլեան 100 Ֆր·։

×

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ–Սէն Թեոմի մասնաճիւղի ճաշին խանդավառ մթնոլոր– տին մէջ, վարչութիւնը չնորհակալու – թեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները·

Պր· Հալվաճեան (Պոսֆոր) լոթըրիի լոգումները, Պր Սեպուհ Ճանիկեան, հայ– կերոյթի ամբողջ պատուղները (5 սնտուկ), Սէն Թեոմի Թաղականութիւն, Տէր եւ Տիկին Մելքոնեան, Շալճեան եղբարք, Պապայեան Ալեքսան, Ազամեան, Պօմոնի կապ· Խաչ, քաղաքի կապ· Խաչ 100ական, Մշակոյթի Տան Տիկնանց Օժանդակ Մի– ութիւն, Ֆէրոի Հրաչեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Ասարլըքեան 100, Օր· Արզու – մանեան 10 Ֆր·։

×

Տէսինի եկեղեցւոյ վարչութիւնը չնոր– հակալութեամբ ստացած է Ծննդեան տո– նին առթիւ,— Տէր–Սահակեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պապիկեան, բարե– պաշտ Տիկին մը 100ական Ֆր·։ Պայըն – տրեան ընտանիք, Լեւոն Պայընտրեանի մահուան առթիւ 100 Ֆր·։

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ՀՍԿՈՒՄ

Մեծ Պահքի ամէն Զորեքշաբթի երեկո– ներուն, այսինքն՝ Փետրուար 12ին, Փե– տրուար 19ին, Փետր· 26ին, Մարտ 5ին, Մարտ 12ին եւ Մարտ 19ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ ե– րեկոյեան ժամը 6ին տեղի կ'ունենայ հսկումի արարողութիւն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գերաստիոյ Գոլեժի աղջիկներէն Մար– իամ Աբրահամեան կը փնտռէ Սիբանուշ, Մարիամ եւ Մարիա Գարակեաւուրեան քոյրերը։ Գիտցողներէն կը խնդրուի լ– մացնել հետեւեալ հասցէին·

Monsieur M. INDJEIAN
pour M. APRAHAMIAN
26, rue Bouret
75019 Paris
FRANCE

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

44ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԷՆ

կազմակերպուած

չրջանային Սկաուտներուն, Գայլիկներուն, Աբենոյչներուն եւ Թեւիկներու կողմէ

Մասնակցութեամբ

Հայ Աւրիներու Միութեան Լիոնի չրջանի Սկաուտներուն եւ Աբենոյչներուն

կիրակի, Մարտ 2, կէսօէ վերջ ժամը 14·30ին

Salle de la Chimie

28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e) — Métro : Invalides

— Ներկայացումներ, խաղեր եւ պարեր։

Հայ Աւրիներու երգչախումբը իր նոր յայտագրով

— եւ կը ներկայացնեն «Սասունցի Դաւիթ»ը, տեսարաններ եւ դրուագներ իր մանկութենէն չատ խնամուած բեմադրութեամբ, մասնակցութեամբ ամբողջ չրջանին եւ

LA FARCE DE MAITRE PATELIN

հռչակաւոր գաւեշտը

(Թարգմանութիւն հայերէն՝ Սուրէն Նաւասարեանէ) դրուած Ժե· դարուն

Միջնարարին պիւֆէ եւ Միութեան գործունէութենէն ցուցադրութիւն

ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ

le voyage en grèce

Mayda BERBERIAN
6, rue de l'Echelle PARIS 1
tél 260 30 20 et 260 67 34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

ՉԱՏԻԿԸ՝ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

SPÉCIAL - CHARTER

Մարտ 2էն 9
Մարտ 23էն 30
Մարտ 23էն Ապրիլ 6
Մարտ 30էն Ապրիլ 6

850 Ֆ ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

INTERROGEZ-NOUS POUR D'AUTRES CHARTERS

ՁԵՐ ԱՃԱՐՔՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դիմեցէ՛ք ՄԱՑՏԱ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ

LE VOYAGE EN GRECE

Ամէն օր ժամը 9էն 19

VOTRE AGENCE DE VOYAGES

"BRASIL-ATLANTICO"

a affreté pour vous, une Caravelle pour le match

BAYERN DE MUNICH
contre
ARARAT

Départ le 5 Mars à 14 heures
Retour le même jour à 23 heures
Prix de ce voyage :

450 Francs

Ce prix comprend :
— Le transport aérien
PARIS-MUNICH-PARIS
— *Les transferts de l'aéroport de Munich au stade et vice versa*
Dîner à bord
Pour tous renseignements et et inscriptions s'adresser à

Monsieur EKMEKCIYAN
BRASIL ATLANTICO
1, Avenue de l'Opéra, 75001 Paris
Tél. : 260-35-13
Les billets du matchs sont à notre disposition, veuillez nous consulter

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի
ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
Կ'ՈԳԵԿՈԶՈՒԻ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆՈՎ ՄԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐ. 16,
ԺԱՄԸ 17 ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ
17, RUE BLEUE PARIS 9

կը խօսի ընկ· ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԻ Հ.Յ.Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԵՒ ՄԱՄՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՇՐՋԱՆԻ ԲՈԼՈՐ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 30Ֆ (ճաշ եւ խմիչք)

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

14, ՍԷՆԹ–ՕՆՈՐԻՆ ՏԷ ՓԷՐԹ
(Քալվատոս)

Ծովեզերեայ կայանը կը բացուի Զատկուան դպրոցական արձակուրդին՝

ՄԱՐՏ 23 – ԱՊՐԻԼ 5

6–14 տարեկան մանուկներու համար

Աւձանագրութեան համար դիմել Հայ կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Ռիւ– ժան Կուժոն, մ5008 Փարիզ, երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12 կամ հեռաձայնել 985–36–53։

ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օր· Օտէթ Ֆէլտհանի հեռ· 62–88–42 կամ Տիկին Նուարդ Տէյիրմէնճեանի հեռ· 24–65–24

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օր· Լուիզ Թիւֆէնքճեանի հեռ· 50–60–85

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՉԷԵԱՆԻ
ԽՈՐԷՆ ԽՈՐՎԻՐԱՊԻՆ
ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՀԸ

կատակերգութիւն 4 արար

(մերօրեայ մտահոգիչ երեւոյթներէ առնուած)

կը գտնուի ԲԱԼՈՒԵԱՆ գրատունը

9, Rue de Trévise — 75009 Paris

LYON — MUNICH — LYON — MUNICH

ՄԱՐՏ 5ԻՆ

ԱՐԱՐԱՏ - ՊԱՅԸՐՆ

ՓԱՌՈՐԴ ԱԻԱՐՏԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐՈՒ

Départ le 5 Mars à 15 heures par avion de Lyon - Bron — Prix : 550 F.

Pour tous renseignements contactez l'Agence

Organisé par

sevan voyages

50, Cours de la Liberté — Lyon
Tél : 60 - 13 - 66

AMITIÉS FRANCE - ARMÉNIE

ET LES ANCIENS COMBATTANTS

ont affreté pour leurs membres et amis un avion pour le match

BAYERN de MUNICH

contre

ARARAT d'EREVAN

Départ le 5 Mars à 15 h. du Bourget et retour le même jour à 23 h. de Munich au Bourget

Les transferts par autocars spéciaux de l'aérodrome au stade et vice-versa

Dîner à bord, notre correspondant s'est assuré des billets qui ne seront mis en vente que le 16 Février.

POUR LE PRIX DE 350 FRANCS NET

Pour tous renseignements et inscriptions s'adresser à :

M. K. BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, 75009 Paris, — 770-07-25
M. S. AGOPOFF, 5, Rue Villedo, 75001 Paris — 742-39-74
M. M. KEHYAYAN, 124, Avenue Henri Barbusse, 92140 Clamart—642-73-10

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
11
MARDI
11 FÉVRIER
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱԽԱՐՇ ՄԻՍՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Հատը	1 ֆր·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·221

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.221

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմենփրես, Փետր· 4–6)

ԷՐԻԹՐԷԱՅԻ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

— o —

ՍՈՒԱՆ ԿՐ ՓՈՐՁԷ
ՄԻՋՆՈՐԴԻ ԴԵՐ ԿԱՏԱՐԵԼ

Սուանի նախագահը՝ Նիմէյրի առաջարկած է թէ Ասուխս–Ապապայի վինուտական իշխանութեան եւ թէ Էրիթրէայի ապստամբական չարժումին ղեկավարութեան (երկրէն ներս եւ դուրս) որ խաղաղ լուծում մը կիրարկուի եւ վերջ տրուի արիւնալի կռիւներուն։

Էրիթրէայի մայրաքաղաքը՝ Ասմարա փակ կը մնայ բոլոր օտարներուն եւ մանաւանդ լրագրողներուն։ Կռիւները դադրած կը թուին սակայն մինչ Եթովպիոյ կառավարութիւնը ղեկոյցով մը չեչտեց կրկին թէ հարց չի կրնար ըլլալ Էրիթրէայի անկախութեան մասին, «միշտ խաղաղ լուծում մը կը փնտռենք Էրիթրէայի համար, որ պահպանէ Եթովպիոյ հողային ամբողջականութիւնը եւ միասնականութիւնը»։

Ասոխս – Ապապա սակայն չատ դէշ վիճակի մէջ է եւ տնտեսական պաշարումի ենթակայ է, կորուած ըլլալով իր երկու նաւահանգիստներէն՝ Մասաուա և Ասապ։ Ակէ զատ հարիւր հազար զինուած Էրիթրէացիներ կան մայրաքաղաքին մէջ եւ դրեթէ բոլորն ալ անզամ են Էրիթրէայի Ազատագրման Ճակատին։ Առայժմ լուծում չի տեսնուիր, քանի Էրիթրէացիները չեն ուզեր բանակցիլ Ասոխս – Ապապայի հետ առանց անկախութիւնը իրրեւ նախապայման ունենալու, եւ իրենց զօրավիդ են արաբական բազմաթիւ երկիրներ։

Քանի մը տողով

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ մեծ դէմքերէն՝ Ռէմոն Քարթիէ, հիմնադիր–տնօրէնը Մաչ չաբաթաթերթի, մեռաւ առջի օր, 70 տարեկանին։ Համաշխարհային համբաւի տէր, Քարթիէ ունէր հիմնական տեսակէտներ որոնք պատճառ եղած էին նաեւ որ իր անունով մկրտուի որոշ վարդապետութիւն մը՝ Քարթիէրիզմ։ Արդարեւ, աւելորդ կը դանէր որ Ֆրանսա միառներ տրամադրէ «Երրորդ–Աշխարհ»ին փոխանակ այդ դումարները իր իսկ երկրին բարելաւման դործածելու։

ՓԻԼՐ ՏԱՔ, մեռաւ 81 տարեկանին, ձայնախաղի (Քալանպուր) մեծ մասնագէտ, երկար տարիներ հանրութիւնը խընդացուցած է ոզբացեալ Ֆրանսիս Պլանչի հետ։

ՎԻՆՍԷնի համալսարանի Սեռաբանութեան դասընթացքները դադրեցան առժամապէս, Համալսարաններու ենթանախարարին կարդադրութեամբ։ Նուվել Օպսերվաթէօր չաբաթաթերթը անցեալ չաբթու կը նկարագրէր այդ դասերը, ուր գործական աշխատանքներ ալ կ'ըլլան եւ արձադանգ կը հանդիսանար, դասի մը նուիրուած դարչանքին (մարմնական հոտերու)։ Այս դասընթացքները փորձառական բնոյթ ունին եւ ազդ· վկայականի չեն առաջնորդեր։

«ԻՐԼԱՆՏԱՑԻ հանրապետական բանակը» (ԻՐԱ) որոշեց ընդհանուր եւ անսահման հրադադար մը Հիւսիսային Իրլանտայի եւ Անգլիոյ մէջ։ Կը կարծուի որ այս անսպասելի որոշումը տրուած է, որովհետեւ Անգլիա, որու հետ բանակցութիւնները միշտ կը չարունակուին, կարդ մը զիջումներ ըրած է, զլխաւորաբար բանտարկեալներ ազատ արձակելու եւ բրիտանական զօրքերը հետզհետէ քաչեելու ուղղութեամբ (ներկայիս 15 հազար է անդլիացի զինուորներու թիւը)։

Մ· ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը Թել Ավիվ ժամանեց խօսակցութիւններ ունենալու համար Իսրայէլի վարչապետին, Արտաքին եւ Պաշտպանութեան նախարարներուն հետ։ Քիսինկէր Զուրեքչարթի Գահիրէ, իսկ անկէ եւս ալ Սուրիա, Յորդանան եւ Սաուտական Արաբիա պիտի այցելէ՝ Մերճաւոր Արեւելքի հարցին կարդադրութեան համար խօսելու համար արաբ ղեկավարներու հետ։ Քիսինկէր կը յուսայ, որ Իսրայէլ եւ Եգիպտոս նոր համաձայնադիր մը եւս կը կնքեն, իրրեւ «նոր քայլ» խաղաղութեան հասատման ճամբուն վրայ։

«ՍՈՑՈՒԶ–17»ի խորհրդային երկու աստղանաւորդները երեսուն օրուան արտերկրային ճամբորդութենէ մը ետք յաջողութեամբ երկիր վերադարձան։

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆի եւ Կիպրոսի միջեւ օդանաւային հաղորդակցութիւնը վերահաստատուեցաւ, վեց ամսուան խզումէ մը ետք։ «Օլիմփիկ» օդանաւային ընկերութիւնը օրական մէկ օդանաւ ճամբայ պիտի հանէ Աթէնքէն, որ կրեէի մէջ վայրէջք կատարելէ ետք Լառնաքայի նոր բացուած օդակայանը պիտի ժամանէ։ Նիկոսիոյ օդակայանը միշտ փակ կը մնայ։

ՍԱՒԻՏԱԿԱՆ ԱՐԱԲԻՈՑ Քարիւղի նախարարը յայտարարեց, թէ իր երկիրը դէմ է, որ քարիւղի գինը յաւելում կրէ այս տարեշրջանին։

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆի Պաշտպանութեան նախարարին համաձայն, Հնդկաստան ներկայիս ինքնաբաւ է զէնքի արտադրութեան մէջ իր ինքնապաշտպանութեան համար։

«Նրա մասին» բաժինը՝ Ս· Սուքիասեանի «Իջեր Վահան Տէրեանի կեանքից», Ս· Ալիխանեանի «Վահան Տէրեանի պետական դործունէութիւնը», «Վ· Տէրեանը ժա – մանակակիցների յուշերում» դիրքերու կողքին կան բանաստեղծին կեանքը եւ դրական դործունէութիւնը լուսաբանող բազմաթիւ այլ ուսումնասիրութիւններ։

×

ՀԱՑ ԱՐԱԲԱԳԻՏՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի արեւելագիտութեան հիմնարկութեան մէջ արաբ երկիրներու ճիւղ մը հաստատուած է մօտ 15 տարիէ ի վեր։ Այս ճիւղը ունի տասնեակ մը արաբագէտ։

Վերջին տարիներուն ճիւղին աշխատակիցները ձեռնամուխ եղած են հայ–արաբ մշակութային կապերու եւ արաբ երկիրներու հայ զաղութներու պատմութեան ուսումնասիրութեան։ Արդէն հրապարակի վրայ է «Հայ – արաբական մշակութային կապերը Սուրիայում եւ Լիբանանում» ուսումնասիրութիւնը։ Ցառաջիկային լոյս կը տեսնէ «Եգիպտահայ զաղութի պատմութիւնը» դիրքը։

Հրատարակուելու վրայ են նաեւ արաբական աղբիւրները։ Յակոբ Նալբանդեան կազմած է «Արաբական աղբիւրները Հայաստանի, Հայերի եւ Հարեւան ժողովուրդների մասին» հաւաքածոն, ուր զետեղուած են արաբ հեղինակներ Եաքուտ Ա–Համավի, Իպն Շատատի, Ապու Էլ–Ֆիտայի եւ ուրիշներու ձեռագիրները։ Յար· Սարդսեանի եւ Ա.Ղ· Թօփալեանի դրչին կը պատկանին «Արաբական աղբիւրները արաբա–թուրքական յարաբերութիւնների մասին Ի· դարի սկզբին» աշխատութիւնը։

Ցիշատակութեան արժանի է նաեւ Յար· Սարդսեանի եւ Ս· Զարյեանի կազմած «Արաբերէն – հայերէն» բառարանը, որ կ'ընդդրկէ մօտ 20·000 բառ։

×

ՇՐՋՈՒՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Ցատուկ կառքերով չրջուն ցուցահանդէսներ տեղի կ'ունենան քաղաքներու եւ դիւղերու մէջ։ Հայ նկարիչներու ստեղծագործութիւնները այս ձեւով դիտելու առիթը կ'ունենան չատեր։ Անցեալ տարի 29 ցուցահանդէսներ ներկայացուեցան Ղափանի, Վարդենիսի, Ստեփանաւանի, Ախուրեանի, Էջմիածինի, Արտաշատի, Անիի չրջանները եւ այլուր։

×

ԵՐԳԱՀԱՆ Գ.Ր· ՀԱՒԻՆԵԱՆի ՆՈՐ ՑՕՐԻՆՈՒՄԸ

Երգահան Գրիգոր Հախինեանի «Կոմիտաս–պոէմ ռափսոտին», որ նուիրուած է հայ երաժշտութեան մեծ երախտաւորին յիշատակին, առաջին անդամ հնչեց Երեւանի մէջ։ Զայն նուագեց Հայաստանի պետական սիմֆոնիկ նուագախումբը՝ Վահան Այվազեանի ղեկավարութեամբ, Հայ–Ֆիլհարմոնիայի մեծ սրահը։ Համերգին մասնակցեցան պետական երգչախումբը՝ Ցովհ· Զէքիճեանի ղեկավարութեամբ, Ջութախահարուհի Անահիտ Ցիլիկեան, երգչուհի Էմմա Սարդսեան, երաժշտագէտ Աբրաքսի Սարեան։

Երգահանին ստեղծագործութիւններուն մէջ յատուկ տեղ կը գրաւեն Ցովհ· Թումանեանի չափածոյ գործերուն վրայ յօրինուած կտորները։ Ուչադրաւ են «Աղաւնավանք», որ մասնագէտներու կարծիքով անոր լաւագոյն գործերէն մէկն է, «Ախթամար», «Լոռեցի Սաքօն», «Ուռենի» պալէտները։

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

— o —

ԱՄԵՐԻԿԱ ՋԷՆՔ ՊԻՏԻ ՁՏԱՑ
ԲԱՑՑ ԹՈՒՐՔԻԱ ԱՑԼ ՃԱՄԲԱՆԵՐ ՈՒՆԻ

ԹՈՒՐՔԵԱԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՈՉ–ՅԱՐՁԱԿՈՂԱԿԱՆ ԴԱՇԻՆՔ ՄԸ՝ ՀԱԻԱՆԱԿԱՆ

— o —

Միացեալ Նահանգներու զենքի եւ ռազմանիւթի հայթայթումին դադրեցումէն ետք, Թուրքիա մէջտեղ չի մնար անշուշտ, եւ այլ սպառնալիքներ, հակադարձու – թիւններ եւ «լուծումներ» պակաս չեն։ Ասոնց կարգին՝ թուրքեւխորհրդային ոչ–յարձակողական դաշինքի մը ստորագրութիւնը, որ հին երազ մըն է···։

Ստորեւ Պոլսոյ թերթերուն տուած լուրերը այս մասին (Փետր· 5)։

ԱՆԳԱՐԱ.— Անդարայի քաղաքական շրջանակներուն մէջ հետզհետէ կը զօրանար այն համոզումը թէ ամերիկեան Քոնկրէսը պիտի դադրեցնէ իր զինուորական օժանդակութիւնը Թուրքիոյ։ Այդ պարագային, Թուրքիա իր պաշտպանողականին համար պիտի ստիպուի տարբեր աղբիւրներ փնտռել, ինչպէս Գերմանիա, Ֆրանսա եւ Լիբիա։ Իր ռազմապիտոյքը պիտի հայթայթէ այդ երկիրներէն։ Կիպրոսի դէպքերու ընթացքին, Արեւմտեան Գերմանիա դադրեցուցած էր Թուրքիոյ սահմանուած զինուորական օժանդակութիւնը որ կը յանդէր 66,6 միլիոն մարքի։ Դեկտեմբեր 13–14ին, երբ Պրիւսէլի մէջ դումարուեցաւ ՕԹԱՆի ժողովը, Արեւմտեան Գերմանիոյ Ազգային Պաշտպանութեան նախարարը յայտնած էր թէ այս որոշումը ջնջուած է եւ օժանդակութիւնը պիտի վերսկսի։ Ֆրանսայի Արտաքին Նախարար Սօվանեարկ եւս քանի մը օր առաջ յայտարարեց թէ Ֆրանսա կը բաղձայ վերանորոգել իր բարեկամութիւնը Թուրքիոյ հետ, եւ պատրաստ է զէնք ու ռազմանիւթ տալ այդ դաշնակից երկրին առանց որեւէ վերապահութեան։ Սօվանեարկ աւելցուց թէ մինչեւ այսօր Թուրքիա որեւէ դիմում կատարած չէ Ֆրանսայի, զէնք եւ ռազմանիւթ ստանալու համար, եւ եթէ այդպիսի առաջարկ մը ընէ, մասնաւոր չահադրգռութեան պիտի արժանանայ։

Լիբիոյ վարչապետն ալ, Ճալուտ, երբ Թուրքիա այցելեց, յանձն առաւ զանազան աղբիւրներէ զէնք եւ ռազմանիւթ ապահովել Թուրքիոյ։ Կը հետեւի թէ երբ ամերիկեան օժանդակութիւնը դադրի, Թուրքիա նոր կարելիութիւններ պիտի դտնէ, այդ խրամատը փակելու համար։ Արդիւնքը այն պիտի ըլլայ որ Թուրքիա պիտի վերաքննէ ՕԹԱՆի եւ Ամերիկայի հետ իր մշակած յարաբերութիւնները եւ հաւանական է որ այս անդամ ոչ–յարձակողական դաշինք մը կնքէ Ռուս· Միութեան հետ։

Կը յիշուի թէ երկար աւելի ի վեր Ռուս· Միութիւն կը փափաքի այդպիսի դաշինք մը կնքել Թուրքիոյ հետ։ 1972ին, երբ Պոդկորնի Թուրքիա այցելեց, կրկնեց խորհրդային կառավարութեան այս փափաքը, բայց Թուրքիա այն աւեհնուան քաղաքական պայմաններուն բերումով վերապահութիւն ցոյց տուաւ։

ՀԻՆԻ ԵՒ ՆՈՐԻ ՀԱՐՑԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

— o —

Ա.

ԽՄԲ.— Ի յիշատակ Լասի եղերական մահուան 30ամեակին, կը հրատարակենք այս գրութիւնը, որ լոյս տեսած է «Ցառաջ»ի մէջ, 1932 Դեկտ. 25ին: Ժամանակը չէ ժանգոտած այս կտորը, բանի հոն շօշափուած նիւթը չի ժանգոտիր:

Լաս (Լուիզա Ասլանեան) ծնած էր Թաւրիզ; 1906ին, կ'աշխատակցէր «Ցառաջ»ի նախօրեակ անդամակցիլը Ֆրանսական Համայնավար կուսակցութեան 1936ին: Հեղինակն է պատմուածքներու (« Գծից դուրս » հատորով), վէպերու (« Հարցականի Ուղիներով »), էքքրուածներու եւ յօդուածներու: 1944 ին ձերբակալուեցաւ նացիներու կողմէ ու նահատակուեցաւ, գրկուած նոյնիսկ պարզ շիրիմէ մը:

Ահա մի հարց, որ վերջերս այնքան տաք կերպով զբաղեցնում է արտասահմանեան հայ մտաւորականութիւնը: Հարցը ինքնին նորութիւն չէ: Երբ մի սերունդ հասունանում է, կամայ թէ ակամայ, նա իր տեղը պէտք է զիջի հասնող, մատաղ սերունդին, ու այդ փոխանցման շրջանին է ահա, որ սկսւում է մի տեսակ պայքար երկու սերունդների միջեւ: Հինը, միշտ պահպանողական, սիրում է մնալ հատարիմ հին աւանդներին, հին հասկացողութիւններին ու սովորութիւններին: Նա, կարծես ֆիզիքապէս չի կարողանում ընդունել որեւէ փոփոխութիւն, որ կարող է աններդաշնակութիւն մտցնել իր արդէն կազմաւորուած, ձուլուած ու կաղապարուած էութեան մէջ: Նորը ընդհակառակն, տակաւին հալուած ու չիկացած վիճակի մէջ, իրեն ապրած դարին յատուկ զգացումներով ու զգացողութիւններով լցուած, նոր ու տարբեր հոգեբանութեամբ առաջ է նետւում եւ ճակատը դէմ է տալիս հինի պարիսպներին: Իր զգացողական աշխարհը տարբեր է, տարբեր են տեսակէտները իր, հինի հասուն ու դեղեցիկ էութիւնը այլեւս չի բաւարարում իրեն, չի ոգեւորում, չի ապրեցնում, եւ չի ներշնչում ապագայի դեռ չգրաւած ինչ որ ճշմարտութեան յոյսեր: Կեանքը իր յարատեւ վազքով ապագայի եռեւից չհասաւ երբեք եւ սա միշտ հեռանալով մեզանից չարունակում է իր յուսատու ճառագայթներով փայլել, միշտ նորանոր յաղթանակներ խոստանալով մեր անվերջ ձգտող մտքին:

Ու նորերը հաւատում են, որ դեռ կան չատ նորանոր բաներ, չհասկացուած զաղանիքներ, չլուծուած հանելուկներ, չգրաւուած դեղեցկութիւններ ու ճշմարտութիւններ, որոնց պէտք է հասնել... պտլ... ըմբռնել:

Եւ այս է յառաջադիմութեան համբան:

Իերբի ծառերի նման, թափում են հինները հասուն եւ հիւթալի պտուղներն իրենց կռացած ճղներից, ոմանք թեւատարած, հովանի են դառնում հասնող սերունդին, դուրդուրում, փայփայում են նրան, իրենց ամուր բունը հատուցուն յենարան դարձնելով, ոմանք էլ մնում են դժգոհ:

Ու դարը փչրւում է դարին մէջ, չրջաններն իրար են յաջորդում, միշտ նոր տարբեր աւելացնելով հինի թողած հարստութիւնների վրայ:

Հարցը նորութիւն չէ, այլ կրկնութիւն:

20րդ դարը այն չրջաններից է, ուր բեկումը չատ խիստ եւ կտրուկ կատարուեց: Պատերազմը մէկէն դարձրեց ամէն ինչ, փոփոխութիւնը կատարուեց վիսաբոյա յառաջացնող արագութեամբ, մէկէն ամէն ինչ մթագնեց ու պղտորուեց ու դեռ երկար ժամանակ էր պէտք մչուշը ցրելու համար: Նոր սերունդի համար ստեղծուեց չափազանց դժուարին կացութիւն. իրերի եւ երեւոյթների ասպիճանական զարգացման փոխարէն, սաացուեց պարապ մի անջրպետ, որի վրայ նոր սերունդը պէտք է իր շէնքը կառուցանէր: Հայրերը մեռան եւ պապեր ու թոռներ դէմ դիմաց մնացին: Այժմ դարը սակայն սկսել է կազմաւորուել, իրեն ընորոշող կերպարանքը ստանալ եւ իրեն յատուկ մշակոյթը ստեղծել: Եւ այդ մշակոյթը դեռ չատ նոր բան ունի մեզ տալու: Այսպէս էր, որ 20րդ դարը բերաւ նորութիւններ եւ՛ կեանքին ու կենցաղին, եւ՛ տարազներին ու ճաշակին, եւ՛ ըմբռնումին ու հասկացողութիւններին, եւ՛ մշակոյթին ու արուեստին, այսինքն ճարտարապետութեան, երաժշտութեան, նկարչութեան, արձանագործութեան եւ գրականութեան:

Դեռ մինչեւ հիմա ընդհանուր մշակութային ասպարէզում կատարուած որեւէ նորութիւն, արձագանգում էր մեզ մօտ 15–20 տարի յետոյ միայն: Այսինքն մինչ ուրիշ ազգերի մօտ նոր մի չարժում հնութիւն էր դառնում արդէն, մեր արուեստի եւ գրականութեան մէջ նորանոր էին ծլում ցանած սերմերը: Այսպէս չեզաւ տակայն 20րդ դարում: Զանազան քաղաքական դէպքեր եւ մեզանից անկախ հանգամանքներ, մեզ նախ նետեցին ընդհանուր հուր ու բոցի մէջ եւ յետագայում չաղ տուին քաղաքակրթութեան մեծ կեդրոնները: Ստեղծուեցան միանեակ զգացողութիւններ եւ մտածելակերպեր մեզ, եւ մեզ հետ կողք-կողքի ապրող ու զարգացող քաղաքակրթուած ուրիշ ազգերի միջեւ: Ժամանակակից հայ արուեստագէտը իրեն դարի հարազատ զաւակը լինելուց բացի, ոգեւորւում է, ազդւում է, ենթարկւում է իր չուրջ կատարուղ նորութիւններին, այս նոր կեանքի ռեմպին ու ռիթմին եւ մենք ուզենք թէ չուզենք, ստեղծւում է արդի տարրերով շաղախուած արուեստը, որ ոսնի իր դարին յատուկ հասկացողութիւններ, զգացողութիւններ, ըմբռնումներ ու ճաշակ:

Զարմանալի պէտք է լինէր, եթէ 20րդ դարը նոր բան բերէր: — Պատերազմը մէկ ամբողջ դար բեկեց: Մեր աչքերի առջեւ ամէն ինչ փոխուեց, — երբեմնի դեղեցկութեան զազափարները չքացան, մթագնեց հաւատը, մչուշապատուեց յոյսը, խախտուեցին օրէնքները եւ հոգեբանութիւնը երերաց: Յետ պատերազմեան քաոսի մէջ ձեւերը նոր կերպարանք ստացան եւ պարզ էր որ կեանքի նոր դիտարաններից նայելով զրական ռէալիզմը նոյնպէս պէտք է կերպարանափոխուէր: Պէտք է պարզուէր որ իրատաչա զպրոցը մարդկութեան մի իրական կէտի չհասցրեց, նա մնաց միշտ մեր էութեան սահմանափակ մի ձեւը միայն, որ թշնամական դիրք է բռնել բոլոր մտաւոր եւ հոգեկան թռիչքների հանդէպ: Ռէալիզմի հիմքերը սկսան փլիլ: Սրա փոխարէն ուժեղացաւ երեւակայութիւնը. — երեւակայութեամբ տեսնել, զգալ այն ինչ որ չի տեսնւում իրականութեան մէջ: Երեւակայութիւնն է, որ մեզ թոյլ է տալիս մտածել այն բանի մասին, որ կարող է պատահել: «Եւ դա քիչ չէ քիչ չատ թափանցելու համար տարօրինակ արդիլուածի ծալքերի մէջ»: Չէ՞ որ ողջ մարդկութեան համար արդիլուած, զարհուրելի անգթութեամբ արդիլուած մի բան կայ: «Մարդս աւելի խարուած լինել չի կարող, քան է այսօր, — դտնուել բացարձակ պաղտնիքի մէջ»: Առեղծուած է կեանքը եւ ոչեղծումը մարդու համար: Տուեալ պայմաններում, ի՞նչն է մնում ուրեմն աւելի իրական, քան ինքը երեւակայութիւնը: Ո՞րն է այն կէտը, ուր նա խարում է մեզ եւ ուր սկսւում է դիտակցութեան ճշմարիտ յաղթանակը: Հպատակեցնելով երեւակայութիւնը տարկուածին, դա նշանակում է զաղանալ, յափշտակել իր ներքին եսից, իր էութեան խորքից, այն ինչ որ ճշմարիտ է:

ԼԱՍ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 1974Ի ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

(Վիճակագրական տուեալներ)

— o —

Բ.

Տարեւ թիւեր զանազան արտադրութիւններու:

Հանքային պարարտանիւթ՝ 399·800 թոն, ծծմբաթթու՝ 115·500 թոն, քիմիական թել՝ 7,1 թոն, ձգաթող՝ 1·711·000, բեռնատար կառք՝ 7·090, պահածոյ՝ 346 միլիոն 300·000 տուփ, ժամացոյց՝ 3 միլիոն 989·600, սառնարան՝ 143·900, դորգ եւ դորգեղէն՝ 2·367·000 քառ. մեթր, հիւսուածեղէն բամպակէ՝ 74,6 միլիոն քառ. մեթր, բուրդէ՝ 5,9 միլիոն քառ. մեթր, մետաքսէ՝ 15,8, սպիտակեղէն՝ 44,7 միլիոն, վերնազգեստ՝ 15,6 միլիոն, կաշիէ կօշիկ՝ 10,4 միլիոն զոյգ, մի՝ 63·200 թոն եւայլն:

Վիճակագրութեան մէջ յիշատակուած 43 տեսակ արտադրութիւններէն եօթը նախանցեալ տարուան (1973) արտադրութեան քանակէն նուազ են: Ասոնք են՝ քիմիական թել, կրաղիւս, բուրդէ զգեստներ, չարժական ելեկտրականներ, հաղորդալար, հոսանքը բարեխոսող մեքենաներ եւայլն: Միւս կողմէ, բոլոր արտադրութիւններու ծրագիրները չեն իրագործուած: Թերակատարուած են ծծմբաթթուի, կրաղիւսի, կահ-կարասիի, պահածոներու, սառնարաններու, կրպիւսէ պատրաստ պատերու, բուրդէ, մետաքսէ հիւսուածեղէնի եւ որոշ այլ տեսակներու արտադրութեանց ծրագիրները:

Գիւղատնտեսութեան կարգ մը ճիւղեր գոհացուցիչ պատկեր կը պարզեն, սակայն արտադրութեանց մեծ մասին մէջ թերակատարուած են առաջադրութիւնները: Ձմրանք անմիջապէս, թէ կլիմայական պայմանները բարենպաստ չեն եղած: Միւս կողմէ, սակայն, լուրջ թերացումներ եւ պակասներ կան երկրին տնտեսութեան այս բնագաւառին մէջ: Այսպէս, առաջին տեղի նկատելի է ձեռքի աշխատանքին դերակշիռ դիրքը, աշխատանքները մեքենայացնելու դանդաղ թափը, մեքենաներու ոչ լաւ օգտագործումը, պարարտանիւթի, կերի անհրաժեշտ քանակի արտադրութեան պակասը եւայլն: Ա. Քոչինեան կեդր. կոմիտէի Սեպտեմբեր 10ի լիակատար նիստին կը ճշդէր, թէ «Մեր Հանրապետութիւնում որոշակի աշխատանք կատարւում է գիւղատնտեսական արտադրութեան մեքենայացման ուղղութեամբ: Տարէց տարի կոլտնտեսութիւններն ու սովխոզները գինւում են նորագոյն կատարելագործուած տեխնիկայով: Միաժամանակ, չի կարելի չասել, որ մեզնում գիւղատնտեսական արտադրութեան մեքենայացման մակարդակը դեռեւս հեռու է բաւարար լինելուց: Այգեգործութեան, պտղաբուծութեան, բանջարաբուծութեան, տեխնիկական կուլտուրաների մշակութեան մէջ դեռեւս գերիշխում է ձեռքի աշխատանքը: Աշխատատար գործողութիւնների մեքենայացման աստիճանը աննշան է անասնապահութեան բնագաւառում» («Սով. Հայաստան», 1974 Սեպտեմբեր 13): Նոյնը կը հաստատէր «Սով. Հայաստան» Դեկտեմբեր 14ի թիւով. «Դանդաղ են մեքենայացւում գիւղատնտեսական արտադրութեան աշխատատար պրոցեսները, անբաւարար են լուծւում նրա յետագայ ինտենսիվացման, համակենտրոնացման ու մասնագիտացման հարցերը»:

Կան նաեւ մշակելի հողերու տարածութեան, ոռոգումի հարցերը, որոնք իրենց կարգին կ'անդրադառնան գիւղատնտեսա-

Ա.ԶԳԱՅԻՆ
ԲԱՐԵՐԱՐ

(Երգիծական վէպ ազգային կեանքէ)

Բ.

Պ. Նչան հեղնական դիրք մը առաւ. լած էր, որ ծաղրը կը սպաննէ եւ այդ պէնքով ոճիրներ կ'երկնէր:

— Սահակ էֆէնտի ի՞նչ նոր մեծադործութիւն ըրաւ այս չարթու, — կը հարցնէր Օհան աղային կամ ուրիշ թաղականներուն:

Երբ Աղբատախնամին դանճանակը կը բերէին հաճի Աղբիպաշի, կը մերժէր իր նուէրը:

— Հիմա մեր հինդ տասը զրուշին պէտք չունինք, Սահակ էֆէնտիին պէս մարդ կայ մէջերնիդ:

Ու ձկնավաճառը անդիէն.

— Ֆասային բալիքը ձեզի է տուեր...

— Վախնամ fասան այնչափ բացած չունի, որ բալիքը փասլանմիշ է եղեր, — կը ծաղրաբանէր ուրիշ մը:

— Բալիք կ'ուզէք նէ՝ իմ քովս հատ մը կայ, — կը յաւելուր անպատկառ խամ-ջի Համբիկ:

Եւ չատեր, որոնք Սահակ էֆէնտիի տուած էին իրենց քուէն՝ արդարացի կը գտնէին այդ ծաղրաբանութիւնները:

Առենապետը կամաց – կամաց զգաց իր համբաւին խախտիլը:

Այս միջոցներուն վրայ հասաւ մանկապարտէզի տարեկան հանդէսը: Գեղին դպրոցի հոգաբարձութիւնը, «եռանդուն եւ անձնուէր երիտասարդներէ կազմուած», ուզեց այս անգամ արտասովոր փայլով մը կատարել այս հանդէսը: Դպրոցին պարտէզը մեծ վրան մը կանգնեցաւ, ծաղիկներ բերուեցան ամէն կողմէ եւ աթոռներ՝ ամէն տունէ: Սահակ էֆէնտիի անդրանիկ աղջիկը, Օր. Զարուհի, իր դաչնակը անձնուիրաբար նուիրեց երեք ժամուան համար եւ յանձն առաւ քանի մը կտոր նուագել հանդէսին առեն:

Յուլիսի տաք կիրակի մը դեղին բոլոր հայ ընտանիքները, իրենց ծառաներով, սպասուհիներով ու խոհարարներով լեցուեցան պարտէզը, իրարու վրայ դիզուած, խճողուած: Լայն թիկնաթոռի մը վրայ բազմած էր Սահակ էֆէնտի՝ հանդէսին նախագահը, իր չուրջն ունենալով թաղականները եւ ուրիշ մօտակայ դիւղերէ հիւրեր եւ մամլոյ ներկայացուցիչներ: Հեռուն՝ հանդիսականներու առաջին չարքին մէջ կ'երեւար Պ. Նչան՝ հեղնող դատափետիչ ակնոցը քիթին վրայ:

— Ի՛նչ ողորմելի կազմակերպութիւն, ի՛նչ անկանոն կարդապահութիւն, — կ'ըսէր քովինները, — աթոռները փոխանակ ասանկ չարեալու, լաւագոյն չէ՞ր ըլլար դէպի երկայնքին դնել. դաչնակը տեսէք ի՛նչ անյապատ պայմաններու մէջ տեղաւորուած է, ծաղիկները չատ անճաշակ կերպով դրուած են, կիներուն յատկացուած մասը պէտք էր աջ կողմը ըլլար, բայց ո՞վ ուշադրութիւն պիտի ընէ ասանկ բաներու...

Յետոյ կը քննադատէր այն խաղալիկները, որոնք սահմանուած էին իբր նուէր տղոց տրուելու:

— Այս տեսակ խաղալիքներէ ի՞նչ չահ, ի՞նչ օգուտ կրնայ քաղել տղան... տղուն ձեռքը այնպիսի խաղալիքներ տալու է, որ միտքը մշակէ, իմացականութիւնը զարգացնէ, բարոյականը զօրացնէ, հոգին կրթէ, հետաքրքրութիւնը սրէ, դարուս ոգւոյն համեմատ ուղղութիւն մը տայ իրեն, վերջապէս ինքնահաւանաչ ու պատուոր քաղաքացիներ պատրաստէ... մա՛րդ պատրաստեցէք, մա՛րդ եւ ոչ թէ մարդամեքենաներ...

Մանկական պարեր, մանկական երգեր, մանկական մարմնամարզներ կատարուեցան: Ամէնէն հաճը 5–6 տարեկան երեք երեսաներ զաւեչա ներկայացուցին խիստ յաջող կերպով: Մին բժիշկ եղած էր, միւսը հիւանդ ու երրորդը՝ ապաստուր: Հանդիսականները կուչա ու կուռ խնդացին մանուկներուն լուրջ ու հանդիսական ձեւերուն վրայ եւ ընդհանուր ծափահարութիւն մը ողջունեց խաղին ատարտումը: Երկու պարտիզպանուհի օրիորդներուն յաղթանակը եղաւ այն: Սահակ էֆէնտի ինքն էր ծափահարութեանց նշանը տուող եւ ափերիմներ, ապրիմներ կ'ընկերանային իր ծափերուն: Հանդէսին փակումէն առաջ վարժուհիներէն մին տեղեկագիր մը կարդաց եւ երբ ըսելիքը եռքը ամէն մարդ կը պատրաստուէր մեկնելու, Սահակ էֆէնտի ոտքի ելաւ խօսելու համար: Ամէնքն ալ իրենց մեկնումի չարժումին մէջ քարացած մնացին:

— Այսօրուան հանդէսը դիս չափէն աւելի զոհ ձգեց, — ըսաւ բարձր, ինքնավստահ ձայնով մը, — ապրին դեղին ուսումնասէր երիտասարդները, որոնք այսչափ հոգ կը տանին մեր պզտիկ տղոց կրթութեանը համար, բայց միայն նախնական պարզ կրթութիւն մը տալը բաւական չէ, ժամանակները փոխուած են, հիմա ապրելու համար դիւութիւններ, լեզուներ, արհեստներ սորվելու պէտք ունի, կարողութիւն ունեցողներուն պարտականութիւնն է առնոց վրայ մտածել (բուռն ծափահարութիւններ): Պէտք է մնայուն, տեւական բան մը ընել, ապրինները կ'ընկերանային իր ծափերուն: Հանդէսին փակումէն առաջ վարժուհիներէն մին տեղեկագիր մը կարդաց եւ երբ ըսելիքը եռքը ամէն մարդ կը պատրաստուէր մեկնելու, Սահակ էֆէնտի ոտքի ելաւ խօսելու համար: Ամէնքն ալ իրենց մեկնումի չարժումին մէջ քարացած մնացին:

— Այսօրուան հանդէսը դիս չափէն աւելի զոհ ձգեց, — ըսաւ բարձր, ինքնավստահ ձայնով մը, — ապրին դեղին ուսումնասէր երիտասարդները, որոնք այսչափ հոգ կը տանին մեր պզտիկ տղոց կրթութեանը համար, բայց միայն նախնական պարզ կրթութիւն մը տալը բաւական չէ, ժամանակները փոխուած են, հիմա ապրելու համար դիւութիւններ, լեզուներ, արհեստներ սորվելու պէտք ունի, կարողութիւն ունեցողներուն պարտականութիւնն է առնոց վրայ մտածել (բուռն ծափահարութիւններ): Պէտք է մնայուն, տեւական բան մը ընել, ապրինները կ'ընկերանային իր ծափերուն: Հանդէսին փակումէն առաջ վարժուհիներէն մին տեղեկագիր մը կարդաց եւ երբ ըսելիքը եռքը ամէն մարդ կը պատրաստուէր մեկնելու, Սահակ էֆէնտի ոտքի ելաւ խօսելու համար: Ամէնքն ալ իրենց մեկնումի չարժումին մէջ քարացած մնացին:

— Այսօրուան հանդէսը դիս չափէն աւելի զոհ ձգեց, — ըսաւ բարձր, ինքնավստահ ձայնով մը, — ապրին դեղին ուսումնասէր երիտասարդները, որոնք այսչափ հոգ կը տանին մեր պզտիկ տղոց կրթութեանը համար, բայց միայն նախնական պարզ կրթութիւն մը տալը բաւական չէ, ժամանակները փոխուած են, հիմա ապրելու համար դիւութիւններ, լեզուներ, արհեստներ սորվելու պէտք ունի, կարողութիւն ունեցողներուն պարտականութիւնն է առնոց վրայ մտածել (բուռն ծափահարութիւններ): Պէտք է մնայուն, տեւական բան մը ընել, ապրինները կ'ընկերանային իր ծափերուն: Հանդէսին

(9 – Շար.)

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

կան արտադրութեանց քանակին եւ որակին վրայ: Օրինակ, Արարատեան բարեքր հարթավայրին մինակ մէկ մասը կ'օգտագործուի ներկայիս: Աւելի քան 60·000 հեկտար հող առայժմ չօգտագործուիր, որովհետեւ չափազանց խոնաւ է եւ ազ կը պարունակէ: Մշակելի դարձնելու համար անհրաժեշտ են մեծ գումարներ եւ երեսփոխան Գ. Արզումանեան Դեկտեմբերին, Նոր· Մխիթեան Գերագոյն Խորհուրդին նստաշրջանին խնդրած էր կեդրոնի իշխանութիւններէն (խմ՝ Մոսկուա), որ անհրաժեշտ յատկացումները կատարեն, քանի որ «արժէքաւոր գիւղատնտեսական կուլտուրաներու համար այդ հողերի իւրացումը խոշոր աւանդ կը լինի Հայրապետուքեան գիւղատնտեսութեան զարգացման գործում» («Սով· Հայաստան», 1974 Դեկտեմբեր 21):

Շաքարի ճակնդեղի, դեռնախնճորի եւ խաղողի անցեալ տարուան արտադրութիւնները լաւ են: Այսպէս, անցեալ տարի 132·800 թոն ճակնդեղ, 276·500 թոն դեռնախնձոր եւ 185·400 թոն խաղող արտադրուած է: Ասոնք նախանցեալ տարուընէ աւելի են համապատասխան կարգով 17 հազար 800 թոն, 30·800 թոն եւ 43·300 թոն: Հայցահատիկի արտադրութիւնը անցեալ տարի 224·000 թոն եղած է: 1973ին 62·600 թոն աւելի եղած էր: Բանջարեղէն՝ անցեալ տարի 335·100 թոն (նախանցեալ տարուընէ նուազ 43·300 թոն): Պտուղներ՝ 101·900 թոն (նախանցեալ տարուընէ նուազ 15·900 թոն):

1974 Յունուար մէկէն մինչեւ 1975 Յունուար 1 կոլտնտեսութիւններու, սովխոզներու եւ պետական այլ տնտեսութիւններու մէջ եղջիւրաւոր անասուններու թիւը աւելցած է 1200, (մինչդեռ 1973ին 7·900 աւելցած էր)· ասոր մէջ կովերու յաւելումը 1200 եղած է (1973ին՝ 3·600 էր), խոզերունը՝ 5·800 (1973ին՝ նուազած էր 3·600), ոչխարներու եւ այծերու թիւը նուազած է 7·000 (1973ին աւելցած էր 600):

Նկատելի է, որ խոզերէն զատ, որոնց ամի տոկոսը անցեալ տարի 5,9ի բարձրացած է, կովերուն ամը նախանցեալ տարուան 2,2 տոկոսէն իջած է 0,7 տոկոսի, իսկ ոչխարներու եւ այծերու թիւը նոյնիսկ եօթը հազար նուազած է:

Մխի արտադրութիւնը 63·200 թոն եղած է, այլ խօսքով 1973ի համեմատութեամբ՝ 2·800 թոն աւելի: Կաթի արտադրութիւնը եղած է 402·000 թոն, 1973ին նուազ 2·200 թոն: Հաւկիթ՝ 329 միլիոն 800·000, նախանցեալ տարուան համեմատութեամբ չուրջ քսան միլիոն աւելի: Բուրդ՝ 4465 թոն· 1973ին 236 թոն աւելի էր: Ինչպէս կը տեսնուի, մխի եւ հաւկիթի արտադրութիւնները աւելցած, իսկ կաթի եւ բուրդի արտադրութեանց քանակը նուազած է:

Ոռոգուած նոր հողերու տարածութիւնը 10·800 հեկտար է· ծրագրով պէտք է ըլլար 11·500 հեկտար:

Ժ· ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԳԻՏՆԱՆՔ ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ՀԵՏ ՔԱԼԵԼ

— o —

(ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ)

Զորեքշաբթի, Փետր· 5, առաւօտեան ժամը 10ն է: Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ենք: Յատուկ ժամերգութիւն մը կը կատարուի Վարդանանց հաւատամարտի տօնին առթիւ, որուն ներկայ են Փարիզի եւ արուարձաններու հայերէն միօրեայ դասընթացքներու աշակերտները իրենց ուսուցիչներով:

Տարիներու աւանդութիւն դարձած են այս արարողութիւնն ու հանդիսութիւնը, որոնք թէեւ կը միտին դէպի նպատակի մը, սակայն այն պատկերը որ պարզուած էր այդ առտու մեր աչքերուն առջեւ՝ հեռու է զօեպնդիչ ըլլալէ:

Թէ ինչո՞ւ:

Տարիներէ ի վեր կը թմրկահարուին մեր հայերէնի միօրեայ դասընթացքներու ունեցած դերն ու անոր օգտակարութիւնը, դասընթացքներու քանակն ու անոնց հետեւող աշակերտութեան թիւը մեծ ուրախութիւն կը պատճառէ բարի կամեցողութիւն ունեցող անձերու: Սակայն, դծենք պատկերը՝ Զորեքշաբթի օր Փարիզի մայր եկեղեցւոյ մէջ պարզուած երեւոյթին: Քանի մը դպրոց եւ խեղճուկ քանակ:

Ներկայ են՝

Շաւիլի դպրոցը 2 աշակերտով,
Պուա Քոլոմպի դպրոցը 4 աշակերտով,
Պանեէօ-Քաշանի դպրոցը 7 աշակերտով
Անկէնի դպրոցը 3 աշակերտով,
Եանց'ի դպրոցը 24 աշակերտով,
Գումար՝ 5 դպրոց եւ 40 աշակերտ:

Ներկայ են նաեւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աւարտական դասարանի աշակերտուհիները իրենց տեսչուհիով եւ երկու արտասանող աշակերտուհիներով: Բացակայ է Սամուէլ – Մուրատեան վարժարանը· ներկայ չեն նաեւ Գալոյտ Գուլպենկեան դպրոցներու աշակերտները:

Քանի մը խօսք՝ եկեղեցական արարողութեան մասին:

Ժամը 10ին կը սկսի ժամերգութիւնը, որ կը տեւէ մօտ մէկուկէս ժամ: Շարականներ, փոխադարձութիւններ, սաղմոսներ, աղօթքներ կը յաջորդեն իրարու: Անշուշտ այս բոլորը՝ գրաբար: Մինչ ծերունազարդ քանի մը դպիրներ կ'ելլեւէջէն հայկական տաղերու ալիքներուն մէջ, վեց տարեկան մանուկ մը քուն կը մտնէ աթոռին վրայ:

Ժամը 11·30ին՝ ժամերգութիւնը վերջ կը գտնէ: Գիւտ Եպիսկ· կը յայտարարէ թէ տեղի պիտի ունենայ յատուկ հանդիսութիւն մը Վարդանանց յիշատակին նուիրուած: Ցայտագիրը իր մէջ կը բովանդակէ հայ բանաստեղծներէն գողտրիկ քերթուածներու արտասանութիւններ՝ տարբեր դպրոցներու աշակերտութեան կողմէ կատարուած: Կարճէք արտասանութեան ցուցադրութիւն մը ըլլար:

Ի վերջոյ, Հայրապետական Պատուիրակ Սերովբէ Արք· Մանուկեան կը խօսի Վարդանանց հաւատամարտին մասին, չեշտելով հայ ժողովուրդի ունեցած անկուն կամքն ու հաւատքը դէպի իր կրօնն ու ազգութիւնը: Իր խօսքին ընթացքին Սերովբէ Արք· կարդաց Շնորհալիէն ու Վահան Թէքէեանէ բանաստեղծութիւններ:

Ու այսպէս վերջացաւ հայ աշակերտութեան (6–12 տարեկան) համար կազմակերպուած Վարդանանց հանդիսութիւնը՝ Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Ինչ մնաց յիշեցնել հանդէսէն՝ մեր աչակերտութեան: Տրուած պատկերը, կը կարծենք, ինքնին խօսուն է:

Եթէ տարիներէ ի վեր կազմակերպուած այս հանդիսութեան նպատակը հայերէնը միօրեայ դասընթացքներու աշակերտութեան մէջ արծարծել է Վարդանի ոգին ու հաւատքը, ապա ուրեմն պէտք է բարեկարգել օրուան յայտագիրը:

Զեր կարելու համար՝ կ'առաջարկենք·

1·— Նկատի ունենալ ընդհանուրը մէկ ժամուան յայտագիր մը, որուն կէս ժամը յատկացնել եկեղեցական արարողութեան, իսկ միւս կէսը՝ աշխարհիկ հանդիսութեան:

2·— Եկեղեցական արարողութեան տալ յատուկ դասատրում մը· առաւօտեան ժամերգութեան ծանօթ տաղերու կամ շարականներու երգեցողութիւն (Առաւօտ Լուսոյ, Նորահրաշ, Ս· Աստուած, եւն·), նախընտրաբար երգէոնի ընկերակցութեամբ եւ երգեցիկ ներդաշնակ խումբի մը մասնակցութեամբ, որպէսզի, ի վերջոյ, մեր մատաղ սերունդն ալ ներշնչուի ու հմայուի հայ շարականներու եւ մեղեդիներու թովչութեամբ:

3·— Աշխարհիկ հանդիսութիւնը կատարել եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, նախապատրաստուած ու խնամուած յայտագրով, բաղկացած՝ երգերէ, արտասանութիւններէ, ինչո՞ւ չէ նաեւ թատերական պզտիկ ներկայացումէ: Այս ալ բնականաբար կ'իյնայ դպրոցներու պատասխանատուութեան սահմաններուն մէջ:

Մեր առաջարկները պարզապէս կը միտին արդիւնաւէտ դարձնել Վարդանանց տօնին առիթով հայ աշակերտները եկեղեցի հրաւիրելու օգտակար դաղափարը:

Բանաստեղծը կ'ըսէ՝

Դարերը կ'անցնին, բայց Վարդանը էայ,
Բայց Վարդանը սուրբ կ'երթայ միշտ առաջ:

Գիտնանք ժամանակին հետ քալել միշտ յառաջ:

ՇՐՋ· ԹՂԹԱԿԻՑ

ՉՈՒԻՑԵՐԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

— o —

Զուիցերիոյ հայ գաղութը թիւով փոքր գաղութ մըն է (չուրջ հազար անդամ): Գաղութը ունի իր եկեղեցին եւ տարուան ընթացքին կը կազմակերպէ չատ մը մշակութային եւ եկեղեցական ձեռնարկներ Զուիցերիոյ թէ՛ Ֆրանսախօս, թէ՛ գերմանախօս քաղաքներուն մէջ:

Վերջերս, Ծննդեան տօներու առթիւ, կազմակերպուած էր «Անուշապուրի սեղան» մը, որ այլեւս աւանդութիւն դարձած է Ժընեւի մէջ եւ ուր հաւաքուած էին մօտ 150 հոգի: Սոյն առթիւ, գեղարուեստական կոկիկ յայտագիր մը պատրաստուած էր Լօզանի եւ Ժընեւի հայերէն լեզուի դասընթացքներու հետեւող պատանիներու կողմէ: Աչակերտները երգեցին, արտասանեցին, պարեցին հայկական տարազներով եւ վերջաւորութեան ներկայացուցին կենդանի պատկեր մը, Ծննդեան խորհուրդը ներկայացնելով:

Ուրբաթ, Յունուար 17ին, կազմակերպութեամբ Զուիցերահայ Միութեան, տեղի ունեցաւ պարիզեն Տիգրան Ժամկոչեանի երգահանդէսը, ընկերակցութեամբ դաշնակի վրայ՝ Գէորգ Էմիեանի: Ներկանները ունկնդրեցին օտար եւ հայկական դասական թէ արդի կտորներ:

Ուրբաթ, Յունուար 24ի երեկոյեան, Ս· Յակոբ եկեղեցին լեցուն էր հաւատացեալներով: Զուիցերացի կաթողիկէ թէ բողոքական եկեղեցիներու անդամներ, Հայերուն հետ միասին եկած էին մասնակցելու միացեալ աղօթքի մը:

Հայր Դաւիթ Ծ· Վրդ· Սահակեան բացման խօսքը ըրաւ Ֆրանսերէն լեզուով, ուր ի միջի այլոց յիշեց թէ «այս տարի բացառիկ տարի մըն է երեք համայնքներուն համար: Կաթողիկէ աշխարհին համար սուրբ տարի մըն է, Բողոքական եւ Հայոց եկեղեցիներու համար, որպէս անդամներ Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին 5րդ ընդհանուր ժողովի տարին է, որ պիտի գումարուի այս ամրան Նայրոպիի մէջ եւ որուն գլխաւոր թեման պիտի ըլլայ, — Յիսուս – Քրիստոս կ'ապատագրէ եւ կը միացնէ: Իսկ հայ եկեղեցւոյ համար, տարին՝ կրկնակի նշանակութիւն ունի, Մեծ Եղեռնի 60րդ տարելարձն է: Եղեռն մը, որ մէկուկէս միլիոն նահատակներ տուաւ կրօնի եւ հայրենիքի համար»:

Աղօթքի երեկոն վերջացաւ ներկայ գտնուող չորս կրօնականներու կողմէ արձակման օրհնութիւնով մը:

Ինչպէս ամէն տեղ, Զուիցերիոյ հայ գաղութն ալ կը պատրաստուի, իր կարելիութեան սահմաններուն մէջ, պատշաճօրէն տօնելու Եղեռնի 60ամեակը:

Ա· Ք·

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Թ

ԿԵՆԴԱՆԻ ՄԵՌԱԾԸ

Երկու երիտասարդները պահ մը վարանեցին: Անոնց ճակտին վրայ այնքան պատանեկան անբծութիւն, այնքան եռանդ ու խանդ կար որ, չիտակը երկու եղբօր կը նմանէին: Անոնք միւրաթ կը ճանչնային, որովհետեւ երկուքն ալ բանիներու եւ արդարներու մեծ ընտանիքէն էին:

— Պարոն Ֆրեսերիք, ըսաւ Մաքսիմիլիէն՝ երիտասարդ բժիշկին ձեռքը սեղմելով, դուք հօրս պէս յարգած մէկ անձնաւորութիւն էք: Բայց եթէ այս պատճառն ալ չունենայի ձեզ սիրելու, կը զգամ թէ չատ պիտի սիրէի ձեզ:

— Շնորհակալ եմ, պարոն Մորէլ, յարեց Պ· տ'Ավրինեի, որուն աչքերը այլայլութենէն կը փայլէին: Ես ծեր եմ, Ասուած միայն դիտէ թէ որքան ժամանակ ունիմ ապրելու, բայց ինծի այնպէս կը թուի թէ աւելի հանդարտ պիտի մեռնիմ, երբ դիտնամ թէ սրտով մխացած էք սիրելի զաւկիս:

— Հայր իմ, դուշդ Ֆրեսերիք, ծերունի բժիշկին թեւերուն մէջ նետուելով:

Եւ Մաքսիմիլիէնի մօտենալով՝ Պ· տ'Ավրինեի պահ մը զանոնք իր կուրծքին վրայ սեղմեց:

— Ձեզ եղբայր կ'օծեմ, ըսաւ: Երբեք մի մոռնաք:

Ցետոյ ձեռքովը աչքերը սրբելով·

— Ի՞նչ ըսելու եկաք ինծի Ֆրեսերիք:

— Հայր իմ, քիչ մը առաջ պիս ձեր հիւանդներէն մէկուն տարին, Պ· տը Վիլֆորի:

— Ա՛հ, նոր բա՞ն մը կայ ուրեմն:

— Ժամէ մը ի վեր նորէն սկսած է զառանցել··· արքունի դատախազը կը կանչէ պոռալով: Նախ այս փափաքը անցեալ անդիտակից յիշատակի մը վերադրեցի, բայց հիւանդին ըսած խօսքերն ուշի ուշով մտիկ ընելէ վերջը, կարեւոր համարեցայ իմաց տալ ձեզի թէ՝ այս դատաւորին ներկայութիւնը այսպէս թախանձանքով խնդրելուն պատճառը բանաւոր դպացում մըն է: Պ· տը Վիլֆոր, զգալով որ մահը մօտ է, յայտնութիւններ ունի ընելիք:

Տ'Ավրինեի եւ Մաքսիմիլիէն ակնարկ մը նետեցին:

— Երթամ ես ինքս նայիմ, ըսաւ Ժերունի բժիշկը: Այսօր այս կարեւոր պաշտօնը վարող Պ· տը Ֆլամպուէնի բաւական ծառայութիւն մատուցած եմ· եւ ապահով եմ թէ, երբոր բացարձակապէս հարկ ըլլայ, կը հաւանի հրաւէրս ընդունիլ: Գալով ձեզի, պարոն Մորէլ, պատասխան մը կը պարտիմ ձեզի: Պ· տը Վիլֆոր կրնայ տակաւ ձեր յիշած անձին երեւոյթէն յառաջ գալիք այլայլութեան· ասկէ զատ իրաւունք ունինք արգիլելու որ, իր զերազոյն վայրկեանին, սիրոյ եւ զթութեան խօսք մը չգայ մեղմացնել այն անձին տանջանքները որ յանցաւոր եղաւ, բայց իր յանցանքն այնքան տոկալի կերպով քաւեց որ···

— Ուրեմն թոյլ կուտա՞ք ինծի:

— Որ Օր· Վալանթինը հոս բերէք: Այս վայրկեանիս ո՞ւր է:

— Ջրոջս, տիկին Հերպոյի տունը···

— Տակաւին չեմ կրնար այս տեսակ – ցութեան ժամը որոշել· բայց հարկ է որ ամէն վայրկեան պատրաստ գտնուի գալու:

— Ապահով եղէք: Անհամբերութեամբ

իրեն տանելիք թոյլատրութեանս կը սպասէ անիկա···

— Աղաչեցէք ուրեմն իրեն որ այս վիշեր հոս գայ: Իրեն եւ Տիկին Հերպոյի համար բնակարան մը պատրաստել պիտի տամ: Այս կերպով, երբոր կանչուի, կրնայ մահամերձին անկողնին քով վազել: Ցրեսերիք, հետս եկէք: Միասին ուսումնասիրենք Պ· տը Վիլֆորի վիճակը: Յետոյ, պարոն Մորէլ, քիչ մը վերջը կը տեսնուինք:

Երկու երիտասարդները անդամ մըն ալ իրարու ձեռք սեղմեցին, եւ մինչդեռ Մորէլ կը հետեւար Վալանթինի քովը երթալու համար, Պ· տ'Ավրինեի եւ իր որդին Պ· տը Վիլֆորի բնակարանը կ'երթային:

Ժ·

Պ· ՏԸ ՎԻԼՖՈՐԻ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Պ· տը Վիլֆոր թիկնաթոռի մը մէջ կծկուած, գլուխը երկու ձեռքերուն մէջ թաղուած, կարծես չլսեց ծխնիներուն վրայ դարձող դրան աղմուկը:

ԺԻԻԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար·)

Այրի Տիկին Սիրվարդ Պալեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Խաչատուրեան եւ զաւակը, Պ. Սերովբէ Պալեան եւ զաւակը (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Տիգրան Պալեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Կարօ Պալեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Յակոբ Տէր-Գրիգորեան, այրի Տիկին Կուսինա Մելքոնեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ու բարեկամները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, եղբօր, հօրեղբօր փեսային և ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ՊԱԼԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 7ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երեքշաբթի, Փետր. 11, ժամը 14ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Իվրիի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Գրիգոր Աճէմեան (Լիոն) 100 Ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, ընկեր Սարգիս Փողհարեանի մահուան քառասունքին եւ ընկեր Մելիք Գէորգեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կրընոպլի Կապ. Խաչի վարչութիւնը, իր կազմակերպութեան անունով, Արաբսի Ժամկոչեանի մահուան տխուր առիթով, ցաւակցութիւն կը յայտնէ հանգուցեալի զաւակներուն, Պր. Միչէլ Նալպանտեանի, այրի Տիկին Թոսթիկեանի, Տէր եւ Տիկին Հայկ Սիմոնեանի եւ իրենց զաւակներուն:

×

Ա.յս տխուր առիթով, Տէր եւ Տիկին Հ. Սիմոնեանէ փոխան ծաղկեպսակի, չնորհակալութեամբ ստացած է 100 Ֆր. ի նպաստ իր զաւրոցին:

×

Կապ. Խաչի Պօմոնի վարչութիւնը կը ներկայացնէ իր ցաւակցութիւնները այրի Տիկին Պ. Մամուրեանի, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաներուն, ողբացեալ Յակոբ Մամուրեանի մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է իր հայրենի դասընթացքին ի նպաստ 100 Ֆր. Տիկին Մանիկ Քոչարեանէ: Նոյնպէս չնորհակալութեամբ ստացած է ընկերուհի Մարի Ակոնեանէ 30 Ֆր.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռմէն Թաղականութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է ողբացեալ այրի Տիկին Մեսճիեանի (Ծնեալ Պորանեան) մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի, հետեւեալ նուէրները.—

Բաստրմաճեան 30 Ֆր., Տիկին Թոչոնեանի եւ Վազգէն Նահապետեանի կողմէ 50, այրի Տիկին Ա.հարոնեան Գոհարիկ եւ Թիւֆէնքճեան կարապետ 50ական, Տէր եւ Տիկին Պարսամիկեան 10, Օննիկ եւ Մելքոն Սարայտարեան 30, Տէր եւ Տիկին Ց. Սիմոնեան եւ զաւակները 20 Ֆր.:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ ՀՅԿՈՒՄ

Մեծ Պահքի ամէն Ձորեքշաբթի երեկոներուն, այսինքն՝ Փետրուար 12ին, Փետրուար 19ին, Փետր. 26ին, Մարտ 5ին, Մարտ 12ին եւ Մարտ 19ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ երեկոյեան ժամը 6ին տեղի կ'ունենայ հսկումի արարողութիւն:

×

ՏԵԱՌԸՆԴԱՌԱՋ

Հինգշաբթի, Փետր. 13, Դ. օր Մեծի Պահոց: Երեկոյեան ժամը 5·30ին կը կատարուի Տեառընդառաջի հանդիսաւոր նախաօնակ, անդաստան եւ մոմավառութիւն:

Ուրբաթ, Փետր. 14, Տեառընդառաջ, ոն է քառասնօրեայ գալստեան Քրիստոս ի տաճարն: Ժամը 10ին, բաց խորանով պատարագ կը մատուցուի: Պատարագի աւարտին խորանին վարագոյրը կրկին կը փակուի:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Երեքշաբթի (Փետր. 11) իրիկուն, ժամը 20·30ին, Սերքլը Կալիլէ, 3 Փլաս տիւ Շանժ, Լիոն:

Կը խօսի Լիոնի համալսարանի դրականութեան լսարանի տեսուչը՝

ԺԱՆ-ՄԱՌԻ ՀՕՏՐԻ

Նիւթ՝ «Արեւելքի Հնդեւրոպացիները»

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Մ. Սուքիասեանի հոգեհանգիստին առթիւ, այրի Տիկին Սուքիասեան 20, Վարդան Երանոսեանի հոգեհանգիստին առթիւ, այրի Տիկին Երանոսեան 20, այրի Տիկին Էմմա Գէորգեանի թաղման առթիւ Պ. Յարութիւն Տէրոյեան 20, Տէրբէր եանի հոգեհանգիստին, Տէր եւ Տիկին Պէրպէրեան 10, Յովակիմ Պենլեանի թաղման առթիւ, Պ. Ամմաճեան 10, Ամենակ Մկրտիչեանի թաղում, Տէր եւ Տիկին Շահրիկեան 20, Գուրգումճեան եւ Հայրապետեան ընտանիք 20, Տէր եւ Տիկին Մտեփանեան 10, Աւետիքեան 10, Տէր եւ Տիկին Սարգիսեան 25:

×

Առնուվիլի Վարպապ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկին Գալֆայեան իրենց մօր Գոհար Գալֆայեանի մահուան առթիւ 500 Ֆր., Պր. Առաքել Թաթուլեան Վարդան Աւետիսեանի մահուան առթիւ 100, Պր. Յարութիւն Ճէրանեան Վարդան Աւետիսեանի մահուան առթիւ 50, Առնուվիլի Կարմիր Խաչ Տիկին Աբեղեանի մահուան առթիւ 150, Պր. Տապանեան (Մարսէյլ) Աւագ Պաւլոսեանի մահուան առթիւ 100, Տիկին Տիրուհի Հաթապեան Աւագ Պաւլոսեանի մահուան առթիւ 20, Պր. Յակոբ Երանեան Տիգրան Սէմէրճեանի մահուան առթիւ 100, Տէր եւ Տիկին Ա.մենակ Ա.ճէմեան Տիգրան Սէմէրճեանի մահուան առթիւ 100 Ֆր.:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Հ. Բ. Ը. Մ. ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ
CLUB DES JEUNES DE L'UGAB

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

MORZINE - AVORIAZ

Du 23 Février au 2 Mars, dans un hôtel entièrement réservé pour le Club(chambre de 2 ou 3 personnes)
Pension complète pour 8 jours pleins
avec voyage trains - couchette

675 F

Suppléments à prévoir. — Location skis — chaussures 100 F., cours de skis 100 F., remontées mécaniques Morzine — Avoriaz 185, Assurances 50

Pour tous renseignements téléphoner à L'UGAB 870-03-18

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի
ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
Կ'ՕԳԵԿՈԶՈՒԻ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆՈՎ ՄԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐ. 16,
ԺԱՄԸ 17 ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ
17, RUE BLEUE PARIS 9

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԻ Հ.Յ.Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԵՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՇՐՋԱՆԻ ԲՈԼՈՐ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ
Կը խօսի ընկ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 30Ֆ (ձաճ եւ խմիչք)

Հ. Յ. Դ.

Առնուվիլ-Սաբսէլի Հ. Յ. Դ. «Վարդան» Եղբայակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, Ուրբաթ (Փետր. 14) իրիկուն ժամը 20·30ին ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

×

Ալֆորվիլ.— Հ. Յ. Դ. «Ս. Մինասեան» Եղբայակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

×

Մարսէյլ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ Փետր. 15 ժամը 21ին, Ա.հարոնեան ակումբ: Օրակարգ՝ Մշակոյթի Տուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Հայ Մշակոյթի Տան վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները տան կառուցման համար.—

Պ. Ոսկիան Գալայճեան 2000 Ֆր., Տէր-Վարդանեան ընտանիք 2000, Տէր եւ Տիկ. Ժիրայր Գարաճեան 1000, Տէր եւ Տիկին Հրայր Պասմաճեան (Իրէր) 2000, Տէր եւ Տիկ. Էմոն Զօրաբաբէլեան 1000, Տէր եւ Տիկ. Արթինեան Յարութիւն եւ Պ. Գէորգ Գէորգեան 200ական, Պ. Նէտիլեան Վրէժ 400, Տէր եւ Տիկին Նչան Մինասեան 100, Պ. Յովհ. Յովհաննէսեան 300, Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Պաղտասարեան 1500, Տէր եւ Տիկ. Քրիստա Նէտիլեան 1000, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աղաճեան 2500, Տէր եւ Տիկ. Սիմոն Կարապետեան 1000, Պ. Ալպէր Նէտիլեան 300, Տէր եւ Տիկ. Խաչիկ Ոսկանեան եւ Պ. Ժաք Տօնիկեան 500ական, Տէր եւ Տիկ. Եդուարդ Մատիլեան 250:

ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

?

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Իզմիրի եւ Շրջաններու Հայրենակցական Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները, Կիրակի, Փետր. 16, կէսօրէ եաք ժամը 15ին, Ագգ. Տուն, 32 Rue de Turbigo: Օրակարգ.— Ա.) Վարչութեան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն, Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն: Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

VOTRE AGENCE DE VOYAGES
"BRASIL-ATLANTICO"
a affreté pour vous, une Caravelle pour le match
BAYERN DE MUNICH
contre
ARARAT
Départ le 5 Mars à 14 heures
Retour le même jour à 23 heures
Prix de ce voyage :
450 Francs
Ce prix comprend :
— Le transport aérien
PARIS-MUNICH-PARIS
— *Les transferts de l'aéroport de Munich au stade et vice versa*
Dîner à bord
Pour tous renseignements et et inscriptions s'adresser à
Monsieur EKMEKCIYAN
BRASIL ATLANTICO
1, Avenue de l'Opéra, 75001 Paris
Tél. : 260-35-13
Les billets du matchs sont à notre disposition, veuillez nous consulter

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սեբաստիոյ Գոլեժի աղջիկներէն Մարիամ Աբրահամեան կը փնտռէ Սիրանուշ, Մարիամ եւ Մարիձա Գարակեհեաններուն քոյրերը: Գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին.

Monsieur M. INDJEIAN
pour M. APRAHAMIAN
26, rue Bouret
75019 Paris
FRANCE

Ա.րտաւահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

LYON — MUNICH — LYON — MUNICH
ՄԱՐՏ 5ԻՆ
ԱՐԱՐԱՏ - ՊԱՅԸՐՆ
ՔԱՌՈՐԴ ԱԻԱՐՏԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐՈՒ
Départ le 5 Mars à 15 heures par avion de Lyon - Bron — Prix : 550 F.
Pour tous renseignements contactez l'Agence
Organisé par
sevan voyages
50, Cours de la Liberté — Lyon
Tél : 60 - 13 - 66

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
12
MERCREDI
12 FÉVRIER
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Հատը	1 ֆր·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·222

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.222

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ ՀԱՅԵՐԸ

(Դպրոցական տարեվերջին առթիւ)

——— o ———

4

Հարաւային Ամերիկայի մէջ ամառը կը սկսի Դեկտեմբերին, երբ Եւրոպայի մէջ ձմեռ է։ Դեկտեմբերի սկիզբը, ինչպէս արժանթինեան կրթական բոլոր հաստատութիւնները, հայկական վարժարանները ևս վճակած են իրենց դռները մինչեւ աշուն, որ դարձեալ կը համապատասխանէ մեր գարնան։

Վերջերս այս էջերուն մէջ ուսուցչուհի Տիկին Ասրինէ Գազանճեան մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդեց Պուէնոս-Այրէսի դպրոցներուն եւ հանրային կեանքին մասին (Յառաջ Յունուար 7 եւ 8)։

Արժանթինեան մայրաքաղաքի մեր պաշտօնակիցը՝ Արմենիա՝ «Դպրոցական տարեվերջ»ի առթիւ վիճակագրական կարգ մը թիւեր յիշելէ ետք, երկու խմբագրականներով խորհրդածութիւններ եւ թելադրութիւններ կ'ընէ Մանկավարժ – ին Նախակրթարան եւ անկէ Երկրորդական Վարժարան անցող աշակերտներու եւ չրջանաւարտներու մասին (1974 Դեկտեմբեր 11–13)։

Պուէնոս Այրէսի եւ արուարձաններու 60·000 Հայութիւնը ներկայիս ունի վեց երկսեռ ամէնօրեայ կրթական հիմնարկութիւններ, որոնց երեքը օժտուած են մինչեւ մանկապարտէզի բաժիններով։ Աշակերտութեան ընդհանուր թիւն է 2·000։

Անխտիր բոլոր դպրոցներն ալ կատարած են իրենց ամավերջի հանդէսները, հանրութեան ներկայացնելով 1974 ուսումնական տարուան հունձքը, որ կը ներկայացնէ հետեւեալ պատկերը.—

Մանկապարտէզի բաժինը աւարտած են 134 երախաներ, որոնք կ'անցնին առաջին կարգը։ Նախակրթարանէն չրջանաւարտ եղած են 124 աշակերտ – աշակերտուհի – ներ։ Երկրորդականը աւարտած են 69 երկսեռ աշակերտներ (Մրմեան՝ 30, Մխիթարեան՝ 25, Ս· Գր· Լուսաւորիչ՝ 15)։

« Կորուստի հանգրուանը » խորագրով համագրականին մէջ (1974 Դեկտ· 12) Արմենիա կը չեշտէ·

«Այս թիւերը ցոյց կուտան, որ մանկապարտէզի վերջին տարիէն կամ նախակրթարանի առաջին տարիէն մինչեւ երկրորդականի աւարտական կարգը երկարող 12 տարիներու միջոցին՝ մեր զբօսդրոցները կ'արձանագրեն աշակերտական թիւի զգալի կորուստ մը, որ վար ի վեր կը ներկայացնէ մանկապարտէզի չրջանաւարտներուն 50 առ հարիւրը»։

Կը նշանակէ, որ նախակրթարանի չրջանաւարտներուն չուրջ կէսը իրենց ուսումը չեն շարունակեր հայկ· երկրորդականներու մէջ։ Այս համեմատութիւնը դրեթէ նոյնն է եղած 1972ի եւ 1973ի տարեչրջանին։

Ի՞նչպէս բացատրել այս երեւոյթը։

Ըստ մեր պաշտօնակցին, Ա) Մեր ընտանիքներէն չատեր հայեցի դաստիարակութեան համար բաւարար կը նկատեն նախակրթարանի չրջանը։ Բ) Հայկական վարժարանները վճարովի ըլլալով՝ որոշ տարիքու մօտ զգալի է նիւթական յանձնառութենէ խուսափումը։ Գ) Մեր երկրորդականները «ինտուսթրիալ» ճիւղ չունենալով՝ չրջանաւարտներէն որոշ տոկոս մը կը հոսի դէպի այդ ճիւղը։ Դ) Կայ նաեւ ոչ-հայ հաստատութիւններու «հմայք»ը, որ մաս կը կազմէ հայկական հին սովորամոլութեան (այսինքն «օտարամոլութեան», ըսել կ'ուզէ)։

Ուրիշ մտահոգութիւն մըն է երկրորդականի չրջանաւարտներու պարագան։ Անոնք որ կ'ընդգրկեն բարձրագոյն ուսման չրջան մը, «այսպէս կամ այնպէս դատապարտուած են ցրուելու համալսարանական կեանքի բազմերանգ եւ կլանիչ ուղիներուն մէջ»։ Ի՞նչ ընել արգիլելու համար անոնց ուծացումը։

Արմենիա կը թելադրէ, որ հայկական երկրորդականը աւարտելէ ետք՝ այս տըղաքն ու աղջիկները կապուին մեր ազգային կեանքին, անդամագրուին զանազան մխիթարեաններու, յաճախեն մեր ակումբները եւ ուսանողական իրենց աշխատանքին առընթեր՝ չծուին կազմակերպական գործունէութեան։ Այս թելադրութիւնը դիւրին կ'ըլլայ իրականացնել՝ եթէ անոնք հայկ· վարժարանին մէջ ներչնչուին ազգային գիտակցութեամբ եւ ծառայելու պատրաստակամութեամբ։

Մրմեան կրթական Հիմնարկութիւնը վերջերս նախաձեռնած է համալսարանական կեդրոնի մը չուրջ համախմբելու երկրորդական վարժարաններու բոլոր չրջանաւարտները։ Միջոց մըն է այս անշուշտ, կոչուած հայկական կեանքին կապելու բարձրագոյն ուսման հետեւող մեր տղաքն ու աղջիկները եւ կորուստէ փրկելու զանոնք։

Սփիւռքի հայ ամէն գաղութ իր հոգերն ունի։ Արժանթինի մեր հայրենակիցները ուրիշ երկիրներու հետ բաղդատելով աւելի բախտաւոր են եւ արժանի չնորհաւորութեան՝ իրենց դպրոցներու ցանցով եւ 2000 երկսեռ աշակերտներով։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ԺՈՐԺ ՄԱՌՇԷ
ԽԻՍՏ Է ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

——— o ———

Հազիւ հիւանդանոցէն ելած, Համայնավար կուսակցութեան ընդհ· քարտուղար ըմմաուլի ասուլիս մը կուտար առջի օր։ Բժիչկները քիչ մը կանխահաս կը դտնէին այս ելոյթը եւ առ ի խոհեմութիւն արգիլուած էր սրահին մէջ ծխել։

Մառչէի ելոյթը ուղղակի մարտահրաւէր մըն էր Միթերանի, զոր «տիրապետող եւ ինքնավստահ» կը նկատէ։ Քսան էջերէ բաղկացած իր ճառը գլխաւոր թիրախ ունէր Ընկերվարական կուսակցութիւնը։ Համայնավար պարագլուխին համար, Միթերան եւ իր չարքերը պատրաստ են սակարկութիւններ ընելու իշխանութեան հետ, այսինքն աջին։ Մառչէի համար Միթերան քիչ մը չատ կը յիշէ Լէոն Պլումը, իբրեւ աղբիւր, ինչ որ չատ յանձնարարելի բան մը չէ եւ դէպի աջ սահելով Ընկերվարական կուսակցութիւնը կը ծառայէ Պետութեան ղեկավարին նախաձեռնութեան, որ է՝ «տկարացնել Համայնավար կուսակցութիւնը, խորտակելու համար ձախի միութիւնը եւ համախմբման պայմաններ ստեղծելու «մեծամասնութենէն անդին», որու մասին խօսեցաւ Ռոսի, այս է ժխքար ա'էսթէնի եւ իր բարեկամներուն խաղը»։

Ու ստեղծուած այս պայմաններուն մէջ, ուր ամէն ինչ կը հրահանգէ յառաջանալ, նկատեցինք, կ'ըսէ Մառչէ, Ընկերվարական կուսակցութեան յեղքայլը իշխանութեան դէմ անհրաժեշտ պայքարին առջեւ։ Ու տեսակ մը ամբաստանագիր է զոր Մառչէ կը կարդայ, թուելով ընկերվարականներու «մեղքեր»ը։

«Ընկերվարական կուսակցութիւնը դէպի աջ տեղափոխուեցաւ Սեոէսի հեռացումով (Շըվէնըմանի հոսանք) կը թուի թէ ընկերվարական ղեկավարութիւնը միութեան եւ հասարակաց ծրագրին ռազմավարութիւնը կ'օգտագործէ միայն կուսակցական նպատակներու։ Փոյլ համադումարէն անախորժ տպաւորութիւնը ունեցայ օրէ օր աւելի ինքնավստահ եւ տիրապետող առաջին քարտուղարի մը (կը յիշուի թէ այս որակումը գործածուած էր ոմն Կօլի կողմէ, Իսրայէլի «Ընտրեալ» ժողովուրդին համար)։

Կարգ մը ընկերվարականներ օրօրուեցան հանրային կարծիքի քննութեանց խաբուսիկ եղանակով եւ կարծեցին իշխանութեան գլուխ երթալ առանց մեզի, վարելու համար քաղաքականութիւն մը որ ոչ մէկ կապ ունի հասարակաց ծրագրին հետ»։

Այլեւս պարզ է որ Միթերան դադրած է Ձախի թիւ մէկը ըլլալէ։ Եւ եթէ իշխանութեան գլուխ չհասած Ձախը պառակտուեցաւ, մարդ կը տարուի հարց տալու թէ ի՞նչպէս կարելի պիտի ըլլար իրենց համակեցութիւնը եթէ իշխանութեան գլուխ հասած ըլլային։

Մառչէ ի մէջ այլոց յարձակեցաւ նաեւ ժխքար ա'էսթէնի եւ «ոստիկանութեան պետ իշխան Փոնիաթովսկիի» վրայ։

Կը սպասուի Հինգշաբթի օրուան, որպէսզի Միթերան մամուլի ասուլիսին ընթացքին պատասխանէ Մառչէի, ինչ որ չի կրնար չընել։

ԹՐՔԱԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐ ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՄԱՐ

——— o ———

Կիպրոսի թուրք համայնքին պետը յետադէմ ըլլալ ուած է այն հանդիպումը զոր պէտք է ունենար յոյն համայնքի պետին հետ եւ կը կարծուի թէ պատճառն այն է որ Թուրքերը նոր ծրագիր մը ունին ներկայացնելիք։ Այս ծրագիրը, որ արդէն իսկ «Տէնքթաչ ծրագիր» անունով մկըրտուած է եւ պատրաստ պիտի ըլլայ մինչեւ չաբթուս վերջ, պիտի առաջարկէ Դաշնակցային Հանրապետութեան մը հաստատումը երկու չրջաններով եւ սահմանափակ իրաւասութիւններով՝ կեդրոնական կառավարութիւն մը։ Աւելի չատ չի տարբերիր այն ծրագրէն զոր Թուրքերը ունէին Յուլիս – Օգոստոսին։ Իրենց կարծիքին, յոյն կիպրացիները կ'ուզեն որ ներկայիս Թուրքերուն կողմէ գրաւուած հողերը քանի մը թուրք կիպրական գաւառներու վերածուին, ապահովելով բոլոր քաղաքացիներու ազատ երթեւեկութիւնը։ Քանի մը օր առաջ, Մակարիոս առաջարկած էր հարցին կարգադրութիւնը «միջազգայնացնել»։

Յոյն կիպրական թերթերը կը գրեն թէ Ֆրանսա եւ Ռուս· Միութիւն միջամտած են անցեալ չաբթու Անգարայի մօտ, տարհամոզելու համար Թուրքերը զինուորական որեւէ գործողութեան ձեռնարկելէ Նիկոսիոյ միջազգային օդակայանին դէմ

ԱՂԹԱՄԱՐ

ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

———

Պոլսոյ թերթերը կը գրեն թէ փետր· 4ին Թուրքիոյ հեռատեսիլի յայտագրին մէջ, Ուղուր Տիւտարի «Ահա՛ կեանքը» չարքին մէջ դեղեցիկ ժապաւէն մը ցոյց տուած է, նուիրուած Աղթամար կղզիին եւ եկեղեցիին։

Ինամքով պատրաստուած այս ժապաւէնին մէջ, կը գրէ «Մարմարա», ներկայացուած են հմայիչ տեսարաններ ղորս վարպետ ու փորձառու ձեռքերու յաջող արդիւնքները կարելի է նկատել։

Ուղուր Տիւնտար այս առթիւ պատմած է Աղթամար կղզիի ծանօթ առասպելը, պատմական տուեալներ ներկայացուցած է չեչտելով եկեղեցւոյ հայկ· ճարտարապետութեան դեղեցիկ մէկ նմոյշն ըլլալու պարագան, աւելցնելով թէ Հայոց Գագիկ Թագաւորի օրով կառուցուած է։

×

Պարզ է որ Տիւնտարի «Պատմութիւնը» աւելի հեռու չերթար եւ չըսեր թէ ի՞նչ պատահած է հոն 1915ին եւ թէ ինչու Աղթամարը այսօր Թուրքիա կը գտնուի...

(ներկայիս գրաւուած ՄԱԿի ուժերու կողմէ)։ Վերջերս լարուած մթնոլորտ մը կը տիրէր Թրքական յարձակման մը լուրերու առթիւ։

Քանի մը տողով

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ նախագահը հաղորդեց, թէ Ապրիլ 12ին տեղի պիտի ունենան Սահմանադրական ժողովի ընտրութիւնները, որպէսզի այս վերջինը մշակէ նոր Սահմանադրութիւնը։ Խորհրդարանական ընտրութիւններ ալ կրնան տեղի ունենալ յետագային, այս տարեչրջանին։ Ցխուն տարի է Փորթուկալ ընտրութիւն չէր ունեցած։

ՍՊԱՆԻԱ ռազմանաւեր զրկեց Մարոքի ծովափին գտնուող երկու կեդրոններ՝ Զըթա եւ Մելիլա, որոնք սպանական գաղթավայրեր են։ Առաջինը ունի 80·000, իսկ երկրորդը՝ 70·000 բնակիչ, գրեթէ բոլորն ալ Սպանացի։ Ռազմանաւերը ղըրկուեցան, երբ Մարոք պահանջեց ՄԱԿի Ապազաղթականացման Կոմիտէն, որ քննութեան առնէ իր գերիչխանութեան իրաւունքը այդ չրջաններուն վրայ։ Մարոք կը պահանջէ նաեւ Սպանական Սահարան։

ԱՄՄԱՐԱՑԻ մէջ վերսին ծայր տուին բուռն կռիւներ եթովպացիներու եւ էրիթրէացիներու միջեւ։ Այսուհանդերձ, քաղաքին պաչարումը վերջ գտած է· էրիթրէացի արձակագէնները քաչուած են մերձակայ լեռները։ Եթովպական բանակը այժմ տէրն է քաղաքին եւ անոր հաղորդակցութեան գլխաւոր ճամբաներուն։

ԿՐԵՏԷի մէջ գերման ճամբորդատար օդանաւ մը չնկաւ, 42 հոգի մեռած է։

ՄԵՔՍԻԿԱՑի մէջ ծերակուտական քննութեան յայտարարեց, թէ Ուաչինկթըն սխալ ըրած է առանձնացնելով Քուպան։ Ան հրաժեշտ գտաւ, որ Մ· Նահանգներն ու Լատին Ամերիկեան երկիրները իրենց յարաբերութիւնները բնականոն դարձնեն Քաստրոյի կառավարութեան հետ։

ՊՈՐՏՈՒԳԱԼԱՆ վեց ռազմանաւեր զրկեց Մ· Նահանգներէն։ Բոլորն ալ օժտուած հակօդային ամէնէն կատարելագործուած հրթիռներով։ Ռազմանաւերէն իւրաքանչիւրը կ'արժէ 110 միլիոն տոլար։

ՀԻՆԻ ԵՒ ՆՈՐԻ ՀԱՐՑԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

— o —

(Բ· եւ վերջին մաս)

Ասպարէզ նետուելէն ներաշխարհի եւ ինքնաբուխ ստեղծագործութեան հարցերը: — Մեր արտաքին եսից բացի, տարիների ընթացքում դաստիարակութեան չնորհիւ կազմուած մեր անհատից բացի, կայ, գոյութիւն ունի մի ներքին ես, մի ներաշխարհ որ թաքնուած է մեր մէջ, որ մոռացութեան է մատնուած: Իւրաքանչիւր ստեղծագործ պէտք է մոռանայ իր չինծու եսը, պէտք է լսէ միայն իր ներքին ձայնին, եւ ստեղծագործէ ինքնաբուխ կերպով: Սկսած զարհուրելի պայքար ակադեմիկ հասկացողութիւնների հանդէպ, որ սովոր էր արուեստի գործին մօտենալ իր սահմանած օրէնքներով, իր չափ ու կշիռով:

Այս բոլորը եկան արդիւնքում ռէալիստ դրողին հնարել մի հերոս, իր ցանկացած ու կանխապէս որոշած բնաւորութիւնը տալ նրան, իր ուզած դէպքերից ու պատահարներից անցընել եւ ստեղծել տուեալ հոգեբանութիւն: Չէ՞ որ դէպքերը փոխելով կը փոխուեն եւ հոգեբանութիւնները: Կարեւորը ուրեմն հոգեբանութիւնը չէ, այլ հոգին ինքը, այլ այն որ մարդու իսկական էութիւնն է եւ որ անփոփոխ է, ինչքան էլ դէպքերը փոխուեն: Ամէն անհատի մէջ, խորքում, շատ խորքում, շինուած հոգեբանութեան ծալքերի տակ, արտաքին ու կարծեցեալ գոյութեան տակ, կայ մի թաղուն քան:

Մի բան, որ սակայն մի՛շտ անխուսթեան ու չտեսնելու է մատնուած եւ որ սակայն մեր իսկական էութիւնն է կազմում: Ահա սրա վրայ է, որ պէտք է անդրադառնայ ներկայ արուեստագէտը, — մեր «թաքթաքուր եսի», մեր բուն իսկ հոգու վրայ: Իսկ ի՞նչ կայ աւելի դիւրին քան պատմութիւն չինելը: Եւ սակայն պատմութիւնը կեղծիք է մոգնում դեղարուեստական երկի մէջ, որովհետեւ հեղինակը հնարում է այն, մեղ իր ցանկացածը ներկայացնելու համար: Ու ահա լցւում են էջեր, երբեմն հատորներ եւ ընթերցողը արդէն մոռանալով դեղարուեստը, կարդում է միայն իմանալու համար թէ ինչո՞վ է վերջանալու վերջապէս պատմութիւնը: Այստեղ է որ հոգեբանութիւնը անմիջապէս կապւում է դէպքերի հետ, — պէտք է ստեղծես դէպքեր, որպէսզի իմացուի թէ նկարագրած անձերը այս կամ այն դէպքում ինչպէս վարուեցին: Եթէ լաւ վարուեցին ուրեմն բարի են, ազնիւ են, եթէ վատ վարուեցին ուրեմն չար են, եսասէր են: Աւելի աճեցիք չէ՞ տալ հոգին, մարդու իսկական էութիւնը պարզ, այնպէս ինչպէս որ կայ, ընտանիքի մէջ, բնութեան դէմ, տիեզերքի առաջ, անըմբռնելի խորհուրդների հանդէպ, իր ներքին, թաքուն աշխարհի անպատմելի ու անտեսանելի զգացումունքներով, իր խառնուածքով, իր ներքին ռիթմով, իր, ամէնքի աչքից խուսափող, հոգու հազար ու մի ծալքերով, մի խօսքով իր բնածին գոյութեամբ, իր իսկական էութեամբ:

Մեքենայի հզօր տիրապետութիւնը մեծ ազդեցութիւն ունեցաւ 20րդ դարի ստեղծագործ մտքերի վրայ: Մեքենան միանգամայն փոխեց մեր կեանքի ռիթմը, մեր տեսողութեան ձեւը, այսինքն աւելացաւ նոր «պէրսպէկտիվ»ը, վերից վարը դիտելու «պէրսպէկտիվ»ը: Ստեղծուեց արագութիւն, տարածութիւնների կրճատում, մարդը դարձաւ մեքենայի դերին, ան սերի աշխատող սարուկ:

Վերջն մեքենայի անմիջական ազդեցութիւնը կրեց իր վրայ· սառցուեց արագահոս, պատկերների եւ մտքերի ռիթմիկ ու թաւադրոր յաջորդականութեամբ լեցուն լեզու, աւելորդ բառերից ազատագրուած նախադասութիւն, կարճ, կարուկ, բռնդակալի, — խտացրած ոճ: Նոյնը եւ տարածուեց ձեւի վրայ, որ ճարտարապետական կառուցուածք ստացաւ եւ դարձաւ ինքնին մի նպատակ:

Ֆրանսական արդի դրականութիւնը իր մէջ կրում է այս կամ այն չափով արդիական բոլոր դաղափարները, կան դրողներ, որ բացարձակապէս նոր ձեւով են մօտենում արուեստին: — Ցիչենք մի քանի ծայրայեղներ, — Ֆիլիփ Սուպօ, Տէնօ, Վիթրաք եւ ուրիշներ:

Եւրոպայի մէջ ապրող եւ սնուող հայ նոր դրողները մեծապէս ազդուել են իրենց շրջապատող մթնոլորտից (ու նաեւ նրանք եւս իրենց հերթին չեզոքացրել են 20րդ դարի զաւակները են) եւ այս օր քիչ չէ թիւը այն դրողների, որ չդադրած նոր տարրերով, դալիս են իրենց տուրքը տալու հայ մշակոյթին: Այսպէս ամանք պատկերների եւ մտքերի թաւադրոր յաջորդականութեամբ արագադոզ լեզու ստեղծեցին (Շաւարշ Նարդունի, Նշան Պէշիկթաշլեան), ուրիշները ձեւի ճարտարապետական կառուցուածք մշակեցին կամ ոճի պատկերաւոր ու բռնդակալից խտացում տուին (Վիդէն Գլակ, Օհան Կարօ), Մի քանիսը ներքնաշխարհը պրպտելու դուրս եկան եւ ոմանց վրայ մեքենայի ռիթմիկ ազդեցութիւնը տարածուեց (Ն· Սարաֆեան): Ու դեռ կան ուրիշներ, — Շահնուր, Որբունի, Եղիչէ Այվազեան եւայլն: Ամենացայտուն ներկայացուցիչը սակայն Կոստան Զարեանն է, որ իր մէջ հաւաքել է թուած դրեթէ բոլոր տարրերը: Եւ այսօր Կ· Զարեանի ազդեցութիւնը նկատելի է նոյնիսկ հին դրողների վրայ:

Այս բոլորից յետոյ, երբ սեզանի վրայ դրւում է հինի եւ նորի հարցը, անհրաժեշտ է ի նկատի ունենալ մի հանգամանք, որ հինը 50–60 տարուայ պատմութիւն ունի իր եաին, ուր ժամանակը լայնօրէն թոյլատրել է նրան ստեղծելու կատարելութիւններ ու մնայուն դեղեցկութիւններ, մինչ նորը տասը տարուայ կեանք է ապրել միայն: Իր դարն իսկ դեռ լիովին չի կազմուել եւ իր վերջնական կերպարանքը չի ստացել: Այս հասուն չրջանի մէջ արդէն իսկ շատ բան է կատարուած: Նորերը հասակ նետեցին երկու դարապլուխների չէմքի վրայ, ուր խորտակումի էր մի աշխարհ, ուր տեղի էր ունենում փլուզում հոգեկան բոլոր արժէքների եւ ուր ծնում էր սակայն մի ուրիշ աշխարհ եւ ստեղծում էին նոր արժէքներ:

Այս բոլորից յետոյ, ամէն առթիւ, հինի ու նորի մասին խօսելիս բացարձակ յայտարարել, որ «նորը գոյութիւն չունի, այլ ինչ որ կայ դա հինի չարունակութիւնն է միայն», սա խիստ որ դարմանալի է: Պէտք չէ ժխտել այն ինչ որ կայ եւ ինչո՞ւ ժխտել:

Նորերը հաւատում են գալիքին, ինչ որ չգրաւուած դիրքեր են տեսնում իրենց առջեւ եւ դեռ չարձրացած գագաթներ են երազում...

Վա՛յ այն ազգին, որ նորեր չունի:

ԼՈՒՍԻ

1932

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ 1974Ի ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

(Վիճակագրական տուեալներ)

— o —

(Գ· եւ վերջին մաս)

Վիճակագրութեան համաձայն բանուորներու եւ պաշտօնեաներու միջին թիւն է եղած անցեալ տարի 957·800: Նախանցեալ տարի 939·000 եղած էր, որով տարուան մը ընթացքին աւելցած է 18·800 հոգի: Վիճակագրութեան մէջ յաւելումը 21·000 ցոյց կը տրուի, ինչ որ չի համապատասխաներ 1974ի եւ 1973ի իրենց տուած վիճակագրական թիւերուն: Կոլտնտեսականներու միջին տարեկան թիւն է եղած 99 հազար: Նախանցեալ տարի 88·000 էր, որով տարուան մը յաւելումը 11·000 է:

Բանուորներու եւ պաշտօնեաներու տարեկան միջին աշխատավարձը 135,6 ռուբլիի հասած է (1973ին՝ 133 ռուբլի էր): Ուրեմն նախանցեալ տարուան բազդատմամբ աւելցած է 2,4 տոկ·: Ծրագրով 2,6 տոկոս յաւելում պէտք է ըլլար: «Կոլտնտեսականների աշխատանքի վարձատրութիւնը մնացել է 1973 թուականի մակարդակին», կը ճշդէ վիճակագրութիւնը· արդ ծրագիրը կը նախատեսէր 4,7 տոկոսի յաւելում: Աւելցնենք, որ 1973ին ալ 11,6 տոկոս պէտք է աւելնար, ինչ որ չեղաւ: Ուրեմն վերջին երկու տարիներուն ծրագրով ճշդուած կարեւոր յաւելումները չեն կատարուած կոլտնտեսականներու աշխատավարձին վրայ:

Բնակչութեան անձ գլուխ հաշուով «ռեալ եկամուտները» տարուան ընթացքին աւելցած է 4 տոկոս: Ծրագրէն 1,8 տոկոս նուազ է:

Ազգային եկամուտի ահռելի մեծ մասը ծրագրէն քիչ մը պակաս է: 9,3 տոկոսի (255 միլիոն ռուբլի) տեղ եղած է 9 տոկոս (250 միլիոն ռուբլի):

Բնակչութեան կենցաղային սպասարկութիւններու (խանութ, չուկայ եւայլն) ծաւալը անցեալ տարի 1973ի համեմատութեամբ աւելցած է 11,4 տոկոս, որուն մէջ գիւղերու բաժինը կազմած է 10,8 տոկոս: Առանձ ծրագիրէն շատ քիչ են, քանի որ պէտք է ըլլային համապատասխան կարգով 17,4 եւ 21,8 տոկոս: Ազդարեւ, վիճակագրութեան մէջ մատնանշուած 33 տեսակ ապրանքներէն եւ ուտեստեղէններէն 13ը միայն նախանցեալ տարուընէ աւելի ծախուած են, 19ը աւելի քիչ եւ մէկն ալ (հացամթերք) նոյն քանակութեամբ սպառած են: Աւելի ծախուածներէն են ձկնեղէն, հագուստ, սառնարան, լուացքի մեքենայ, ձայնասփիւռ, հեռատեսիլ եւայլն: Նուազ ծախուածներէն են միս, կօշիկ, ամանեղէն, ինքնաշարժ, կահ-կարասի, բանջարեղէն, պտուղ եւայլն: Վիճակագրութիւնը ճշդած է, թէ որոշ ապրանքներու նկատմամբ բնակչութեան յարաճուն պահանջները դեռ լիովին չեն բաւարարուիր:

Շինարարութեան ծրագիրները թերակատարուած են: Վիճակագրութեան համաձայն Պետութեան, հասարակական տնտեսութիւններու եւ անհատական միջոցներով անցեալ տարի չհաղորդման յանձնուած են 20·000 նոր բարեկարգ բնակարաններ եւ անհատական բնակելի տուներ՝ 1·295·000 քառակուսի մեթր ընդհանուր մակերեսով: Ասիկա 39·000 քառ· մեթր նուազ է ծրագրէն, որ իրմէ ցուցանիշ ունէր 1·134·000 քառ մեթր մակերես: Ճշդենք, թէ 1973ին աւելի մեծ թիւով (23·000) բնակարան եւ տուն չինուած էր: Ծրագիրը անցեալ տարուան համար կը սահմանէր 36·000 աշակերտի տեղ ունեցող նախակրթարաններու չինութիւն: Շահադործման յանձնուած են 33 հազար 300 աշակերտի տեղ ունեցող նախակրթարաններ: Ասիկա ծրագրէն 2·700 տեղով նուազ է, սակայն նախանցեալ տարիէն աւելի է (20·100):

Վիճակագրութեան մէջ յիշատակութիւն չկայ Արփի – Սեւան ջրատարի մասին: 1972ին Հայաստանի պետպլանի նախագահին առաջին տեղակալը՝ Ս· Թումանեան կը չեշտէր, թէ արդէն փորուած է 39 քիլոմեթր փապուղի եւ կը մնայ փորել նաեւ 9·200 քիլմ·, որպէսզի ջրատարը չահադործման յանձնուի 1974ին: Արդ թէ՛ նախանցեալ, թէ՛ անցեալ տարի ծրագիրները չէիրագործուեցան· 1973ին փորուեցաւ 3·087 մեթր փոխանակ 5·500 մեթրի,

---

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ

(Երգիծական վէպ ազգային կեանքէ)

Բ.

— *Կեցցէ՛, կեցցէ՛ Սահակ էֆէնտին...*

— *Ամէն հարուստ իր ձեռքէն եկածը պէտք է ընէ ազգին կարօտ պատանիներ բուն կրթութեանը համար: Անտարբերութիւնը մեղք է, ամօթ է... ես իմ կարողութեանս չափով կ'ուզեմ օրինակ տալ ուրիշներուն եւ այս օրուընէ կը յայտարարեմ, որ այս պզտիկներէն երեք հատը ... խաղը ներկայացնողները, իմ պաշտպանութեանս տակ պիտի առնեմ...*

— *Կեցցէ՛, կեցցէ՛, կեցցէ՛...*

— *Այո, իմ պաշտպանութեանս տակ պիտի առնեմ... երբոր քանի տարին լրանայնեն, ու այն ատեն իմ քսակէն Եւրոպա պիտի ղրկեմ զիրենք, որ ան՛հեաս մը, դիւտութիւն մը սորվին իրենց ճաշակին համեմատ...*

— *Կեցցէ՛, կեցցէ՛, կեցցէ՛...*

— *Հետեւաբար, կը խնդրեմ, որ պատուարժան հոգաբարձութիւնը այդ երեք տղոց անունը, մականունը, ծննդեան թուականը, ծնողաց անունը եւ արհեստը մանրամասնօրէն թուղթի մը վրայ նշանակելով՝ ինծի հաղորդէ:*

Սահակ էֆէնտի նոտաւ թիկնաթոռին մէջ:

Խնդալատուութիւնն աննկարագրելի էր: Կեցցէներու անվերջանալի օրոտում մը կը դղրդէր օդը: Շատ մը թեւեր միջոցին մէջ կը տատանէին: Անոնք, որ եռեւ մնացեր էին ու չէին կրնար տեսնել Սահակ էֆէնտին, յառաջ կը խուժէին մոլեգին: Ընդհանուր իրարանցում, տակնուվրայութիւն, վայնասուն մը կը տիրէր ամէն կողմ: Տղաքը սկսան լալ ու քանի մը կիներ մարեցան...

— *Ջո՛ւր, ջո՛ւր, — կը պոռային չորս դիէն:*

Պ· Նշան աթոռի մը վրայ ելած՝

— *Հանդարտութի՛ւն, հանդարտութի՛ւն, — կը հրամայէր:*

Վերջապէս այս ընդհանուր ոգեւորութեան մէջ պարտէզը սկսաւ պարպուիլ:

Իրիկուան ամէնուն խօսակցութեան նիւթը Սահակ էֆէնտիի մեծադործութիւնն էր:

Օհան աղան յաղթական «տեսա՞ք մի»–ները կ'արձակէր թերահաւատներուն երեսին, որոնք ամչկոտ պատճառանքի մը մատնուած էին:

Միայն խմբապիրը, Հարմա Արապեան, սկեպտական ժպիտով մը կ'ըսէր·

— *Կարծեմ լաւագոյն պիտի ըլլար այս կեցցէները պահել տասնըհինգ տարի եաքը... երբ երեք երախաները մեծցած՝ չոգենաւ նստին՝ Եւրոպա երթալու համար... մենք հիմա աղօթենք, որ բարեբարին լեարդի հիւանդութիւնը տակաւին քոան տարի փորձանք մը չհանէ:*

Այս արդարացի խորհրդածութեան սակայն արդելք մը չեղաւ, որպէսզի հետեւեալ օրը թերթին մէջ «Օրինակելի բարերարութիւն» խորագրով չընդալից յօդուած մը չգրէր, որուն մէջ եօթներորդ երկինքը բարձրացուցած էր մեր հարուստ վաճառականը:

Միւս թերթերն ալ մեծամեծ դովեստներով խօսեցան այն մեծ բարերարութեան վրայ, Խազազ Ամիրան ու Սահակարեանը յիշեցին այս առթիւ, Աբրահամ Այվազեան՝ Կաչուտէրեան գերդաստանին կենսագրութիւնը ըրաւ եւ պատրիարքը օրհնութեան կոնդակ մը ղրկեց Սահակ էֆէնտիին:

Այս դէպքէն ամիս մը եաք, առաւ մը, Խորհրդարանին մէջ, Օհան աղա յայտնեց Սահակ էֆէնտիի, թէ գեղացի աղքատ աղջիկ մը կար, որ մօտերս պիտի ամուսնանար պարկեշտ երիտասարդի մը հետ, բայց որեւէ միջոց չունէր նոյնիսկ անհրաժեշտ օժիտ մը պատրաստելու համար եւ թէ ինք ու քանի մը բարեկամներ որոշած էին հանդանակութիւն մը ընել այս առթիւ, եւ հրաւիրեց Սահակ էֆէնտին, որ մասնակցէր այս բարի գործին:

— *Դուք բանի մը մի խառնուիք, — ըսաւ Սահակ էֆէնտի, — ես մինակս այս աղջկան ամբողջ օժիտը պիտի հոգամ:*

Օհան աղա այս յանկարծական պատասխանին վրայ ափ ի բերան մնացած, չնորհակալութեան եւ օրհնութեան քանի մը խօսքեր թոթովեց եւ մեկնեցաւ:

Սահակ էֆէնտի, որ մանկապարտէզի երեք երախաներու առթիւ իրեն ուղղուած անհատական եւ հրապարակային դովեստներէն գինովցած էր, ալ կը փափաքէր բարերարի հատուած համբաւ մը վնտել, տեւական՝ մնայուն բան մը, եւ իր պաշտօնակիցներուն առաջարկը անմիջապէս իրեն ընդունմարել տուաւ, որ պատուական առիթ մըն էր այդ չքաւոր աղջկան օժիտը՝ նոր չափով մը փայլեցնելու համար իր անունը:

Հետեւեալ օրն իսկ Սահակ էֆէնտի ներկայացաւ իր չուկայի բարեկամներուն, մանիֆաթուրայի վաճառականներ կամ խանութպաններ:

— *Սրտեղէն թուի մը ճերմակ խաստուր, — ըսաւ մէկուն:*

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(10 – Շար·)

իսկ անցեալ տարի՝ ալ 2·878 մեթր փոխա–նակ՝ 4·100 մեթրի:

Անցեալ տարի կազ մատակարարուած է 33·100 բնակարանի, որուն 11·100ը գիւ–ղերու մէջ: 1973ին կազ ստացած էին 36 հազար 600 բնակարաններ: Ի դէպ կազի մատակարարման աշխատանքի թափը նը–ւազում կ'արձանագրէ ստեիճանաբար 1971էն ի վեր:

Նախակրթարաններու աշակերտութեան թիւն է աւելի քան 687·000 (11·000 աւելի նախանցեալ տարուընէ): Ութամեայ դըպ–րոցները աւարտած են 69·900 աշակերտ–ներ, որոնց 93 տոկոսը (նախանցեալ տար–ուընէ մէկ տոկոս աւելի) իր ուսումը կը շարունակէ միջնակարգ դպրոցները, ինչ–պէս նաեւ միջնակարգ կրթութիւն չամ–րող այլ հաստատութիւնները:

Աւելցած է միջնակարգ ուսումնարան–ներու թիւը, աւելցած են հոն յաճախող–ներու եւ լրիւ միջնակարգ կրթութիւն ստացած անձերու թիւը: 1974ին միջնա–կարգ կրթութիւն ստացած են 44·700, ե–րիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ: Աւիկա 3·300 աւելի է նախանցեալ տարե–շրջանէն:

Մանկապարէզները ունին 108·000 ե–րախաներ: 1973էն՝ հինգ հազար աւելի:

Բարձրագոյն ուսումնական հաստատու–թիւնները կը յաճախեն 53·200 ուսանող–ներ, իսկ միջնակարգ մասնագիտական ու–սումնարանները՝ 51·700 հոգի:

Բարձրագոյն ուսումնական հաստատու–թիւնները ընդունած են 11·400 հոգի, որուն 8·900ը՝ ցերեկօթիկ: Միջնակարգ մասնագիտական ուսումնարանները ըն–դունած են 16·600 հոգի, որուն 13·200ը՝ ցերեկօթիկ:

Աշխատանքի լծուած են աւելի քան 23 հազար մասնագէտներ· ասոնցմէ 9·500ը բարձրագոյն, իսկ մնացեալը միջնակարգ կրթութիւն ստացած է:

Ինչպէս կը տեսնուի, փայլուն է Հա–յաստանի կրթական պատկերը:

Հանրային դրադարաններու թիւն է 1·312· ունին 11·800·000 օրինակ գիրք, եւ 1973ի համեմատութեամբ աւելցած են գրեթէ կէս միլիոն գիրքեր ու հանդէսներ:

Հրատարակուած գիրքերու եւ գրքոյկ–ներու տպաքանակը եղած է մօտաւորապէս 9 միլիոն օրինակ:

Շարժանկարի սրահներու թիւն է 750· տարուան ընթացքին շարժանկար դիտող–ներու թիւը 29,5 միլիոն եղած է:

Բժիշկներու թիւը աւելցած է 388 հո–գիով (1973ին աւելցած էր 495 բժիշկ) հասնելով 9·027ի: Տարուան ընթացքին հիւանդանոցներու մահճակալներու թիւը աւելցած է 790ով եւ տարեվերջին կազ–մած է 24·520: Ասիկա գրեթէ կը համա–պատասխանէ հնգամեայ ծրագրին:

Հայաստանի բնակչութեան ընդհանուր թիւը, 1975 Յունուար 1ին, ճախնճական տուեալներով, 2·790·000 էր: Այսպէս 60 հազար հոգի աւելցած է 1973էն 1974ի վերջ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՀԻՆ ԱՐՏԱՇԱՏԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

Արտաշատ հիմնուած է Ք.Ա. 180–170ական թուականներուն եւ շուրջ 500 տարի եղած է հայկական թագաւորութեան վարչական–քաղաքական կեդրոնը, այսինքն՝ մայրա–քաղաքը: Արտաշատի հնագիտական պե–ղումները սկսած են 1970ին, եւ առաջին երկու տարիները հետախուզական բնոյթ կրելէ ետք համեմատաբար լայն ծաւալ ստացած են 1972–1973ին:

Պեղումներուն եւ հնագիտական ու–սումնասիրութիւններուն չնորհիւ պար–զուած է, որ Արտաշատ տարածուած էր 400–500 հեկտարի վրայ եւ ենթադրուա–ծէն աւելի մեծ քաղաք եղած է: Ունեցած է ընդարձակ եւ ճարտարօրէն կառուց–ուած պարիսպներ, քարակերտ եւ սիւնա–շարք շէնքեր, ջրմուղ: Յայտնաբերուած է ամբողջ թաղամաս մը՝ 50է աւելի բնա–կելի սենեակներու, արհեստանոցներու, պահեստանոցներու մնացորդներով, իսկ մասամբ պեղուած երկու այլ թաղամա–սերու մէջ երեւան եկած են տասնեակ մը շէնքերու (բաղնիք, խեցեղէն թրծելու հնոց եւայլն) աւերակներ:

Յայտնաբերուած են նաեւ մեծ քանա–կութեամբ գէնքեր, զործիքներ, քարէ իրեր եւ սարքեր, խեցեղէն, ապակեղէն եւ այլ առարկաներ: Ոմանք արուեստի աչքի զարնող գործեր են՝ ոսկէ պսակ, արծաթէ եւ կաւէ արձանիկներ եւայլն: Բացառիկ արժէք կը ներկայացնէ հելլե–նական վերջին շրջանի (Ք.Ա. 2րդ դարէն 1 դարու սկիզբը) մարմարեայ արձանը, որ կին մը կը պատկերացնէ:

Մեծ կարեւորութիւն կը ներկայացնեն Տիգրան Բ.ի եւ Արտաւազդ Բ.ի Արտա–շատի եւ այլ քաղաքներու մէջ կտրած դրամները: Առանձնապէս պէտք է յիշա–տակել Տիգրան Բ.ի 28 արծաթեայ դրամ–ներէ բաղկացած, ինչպէս նաեւ պարթե–ւական, սելեւկեան, կապադովկեան 37 արծաթեայ եւ հռոմէական երկու պղինձէ դրամներէ կազմուած զանձերը:

ՁԻՆԱԿԱՆ ԻՄԱՍՏՈՒԹԻԻՆ

Գիտնալ՝ թէ դիտենք ինչ որ դիտենք, եւ դիտնալ՝ թէ չենք դիտեր ինչ որ չենք դիտեր, — ահաւասիկ ճշմարիտ իմաս–տութիւնը:

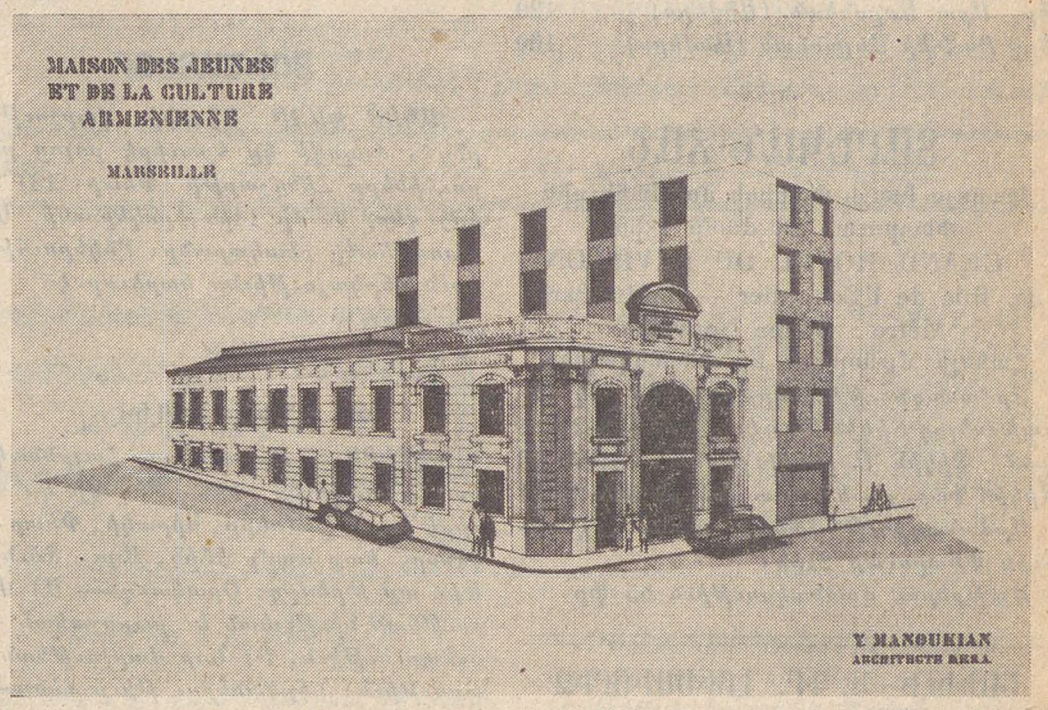
×

Անհոգացէ՛ք՝ եւ պիտի կորանցնէք, փնտռեցէ՛ք՝ եւ պիտի գտնէք: Բայց փըն–տռտուքը կ'առաջնորդէ գտնելու՝ ինչ որ մեր մէջը կը կրենք միայն· զուր է փըն–տռտուքը՝ եթէ երբեք կը փնտռենք զայն՝ որմէ զուրկ է ներքին մեր էութիւնը:

×

Մարդկային ենք՝ երբ մարդիկը կը սի–րենք, իմաստուն՝ երբ կը ճանչնանք զա–նոնք:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻԻՆ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան յանձ–նախումբի վարչութիւնը ուրախութեամբ կը հաղորդէ հայ հասարակութեան, որ Տան վերաշինութեան աշխատանքները սկսած են Յունուար 27ին, ճարտարապետ Պր. Երուանդ Մանուկեանի հսկողութեան տակ:

Մշակոյթի Տան գնման գործողութենէն մինչեւ այս նոր հանգրուանը անցան չորս տարիներ որոնց ընթացքին հարկ եղաւ լուծել կարգ մը հրամայական խըն–դիրներ եւ հարթել զանազան դժուարու–թիւններ յատկապէս յատակագիծի պատ–րաստութիւնը համաձայն մեր ակնկալու–թիւններուն ու անոր վաւերացումը պատ–կան իշխանութեանց կողմէ, ինչպէս նաեւ պետական նպաստներու ձեռնարկումը:

Վերանորոգման աշխատանքները պիտի տեւեն չուրջ 9 ամիս:

Շէնքը պիտի ըլլայ գեղակերտ եւ իրա–պէս եղակի իր տեսակին մէջ օժտուած արդիական բոլոր սարքաւորումներով:

Ընդհանուր նախահաշիւը կահաւորման ծախքերով կը հասնի շատ կարեւոր դու–մարի մը որուն մէկ մասը 62 միլիոն հին ֆրանքը ապահովուած է պետական եւ հահանգային նպաստներով:

Մշակոյթի Տան յանձնախումբը վճռա–կամ եւ խանգավառ հունչով կը շարունակէ իր աշխատանքը այն հաստատ համոզու–մով որ՝ ինչպէս անցեալին, նոյնպէս այ–օր, եւ նաեւ ապագային հայ հասարակու–թիւնը անխտիր իր նիւթական եւ բարո–յական գիտակից, լայն ու անվերապահ աջակցութեամբ պիտի ստուգէ սոյն ձեռ–նարկի իրագործման:

1975ը պիտի ըլլայ Մարսէյլի Հայ Մշա–կոյթի Տան կառուցման տարին, պիտի բարձրանայ շէնքը Հայութեան՝ որպէս լուսաւոր փաստ հայ հինարար ոգիին, որ–պէս խորհրդանիշ մեր գոյութեան, մեր տոկալու կամքին ի շահ եւ ի փառս ստեղ–ծագործ հայ ժողովուրդին:

Ի դիմաց Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան Յանձնախումբի

Նախագահուհի՝ Հ. ՇԱԼՃԵԱՆ
Քարտուղար՝ Զ. ՄԻԼՏՈՆԵԱՆ

ՅԱՆՁՈՒ.— Նուէրները կարելի է ղրկել հետեւեալ հասցէին.—

Maison Arménienne de la Jeunesse
et de la Culture
12-14, Rue St. Bazile, 13001 Marseille
Compte Bancaire BNP
Marseille St. Just 041350

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՂ (46)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Ժ.

Պ. ՏԸ ՎԻԼՖՈՐԻ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Հիւանդապահը, որ Հիւանդին սենեակին քով փոքր նախասենեակի մը մէջ կեցած էր, ցած ձայնով քանի մը խօսք ըսեր էր Պ. տ'Ավրինեի:

Այս մարդուն համար, որ մահուան փորձառու էր, զգաց որ Պ. տը Վիլֆորի մահը մօտալուտ էր:

Ամբողջ մարմնոյն վրայ սարսուռ մը տեղի կ'ունենար, որ ժամէ ժամ աւելի ակներեւ կ'ըլլար, եւ նոյն պահուն ու–ղեղն ալ կ'ազատէր, զայն խանգարող տենդը կը հանդարտէր, դողդոջուն լոյ–սը կ'ամրանար վերջին փայլ մը արձա–կելու համար:

Տօքթէօրը, նշանակի պատուիրուելով զաւկին որ անչարժ կենայ, Պ. տը Վիլ–ֆորի մօտեցեր եւ ձեռքը կամաց մը անոր ուսին դրեր էր:

Նախկին դատաւորը ցնցուեցաւ· յետոյ գլուխը վեր առաւ·

Իր մեծաբաց աչքերուն մէջ խոր եւ պայծառ նայուածք մը կար:

— Պ. տը Վիլֆոր, ըսաւ անոր Պ. տ'Աւ–րինեի, կը տառապի՞ք:

Վիլֆոր երկու ձեռքը կուրծքին տարաւ՝ զերազոյն ճիգերու չարժում մը ընելով:

— Այո՛, պատասխանեց կոկորդային եւ հառաչանքի ձայնով, վասնզի կարծես թէ արդէն գոյ զերեզմանէ մը կ'ելլէր: Այո՛, չատ կը տառապիմ:

— Քալ եղէք: Գիտէք որ հոս ամէն խը–նամք պակաս չեն ձեզի համար:

— Արդեօք կ'ուզէք թողուլ որ չմեռ–նի՛մ, ըսաւ Վիլֆոր անբացատրելի եղա–նակով մը: Բարեբախտաբար ձեր զիտու–թիւնը անկարող է իմ տանջանքս երկա–րելու:

Եւ ցած ձայնով մը աւելցուց·

— Ո՛վ մահ, ո՛րքան չնորհակալ եմ քեզմէ···

Ցետոյ պահ մը լռեց եւ այս միջոցին Պ. տ'Ավրինեի խոր զթութեամբ մը քըն–նեց զայն· Վիլֆոր յանկարծ ղէպի ա–նոր դառնալով·

— Պ. արքունի դատախազը եկա՞ւ, հար–ցուց:

Ուրեմն անպատճառ կ'ուզէ՞ք տեսնել զայն···

— Այո՛··· այո՛: Ի՛նչ հրամաններս չդործադրուեցա՞ն···

Հեղնական եւ միանգամայն տխուր ծի–ծաղ մը արձակեց:

Հրամանե՛ք· մոռցա՛յ··· ես հոս ո–չինչ եմ··· ուստի կ'ըսեմ· Աղաչանքս չընդունուե՞ցաւ:

Պարոն տը Վիլֆոր, ըսաւ Պ. տ'Ավրինեի ծանրութեամբ, ձեր խնդրին հնազանդելէ առաջ, պարտաւորեցայ ես ինքս զալ եւ մէկ քանի դիտողութիւն ընել ձեզի···

— Դիտողութի՛ւն: Որո՞նք են: Շուտ ըրէք, կ'աղաչեմ: Արդէն գիտէք որ ալ չեմ կրնար սպասել· վաղը ժամանակն անցած պիտի ըլլայ· եւ պէտք է որ խո–սիմ:

— Սակայն գիտէք որ Պ. արքունի դա–տախազը պարզ հրաւէրով մը չի գա···առանց ծանր, խիստ ծանր պատճառներու:

Վիլֆոր կանդնեցաւ, եւ իր ամբողջ դէմքը արժանապատուութեամբ խառն հանդիսական երեւոյթ մը առաւ: Կարծես մէկէն ի մէկ իր դատաւորական աթոռին վրայ բարձրացած կը զգար ինքզինքը:

— Երբ ինծի պէս մարդ մը, ըսաւ, որ դատաւորութեան ամէնէն բարձր պաշ–տօններէն մին կատարած է, իրեն յանձը–նող մարդը կը կանչէ, այն մարդը ո՛չ վարանելու եւ ոչ խորհելու է: Այսօր–ուան արքունի դատախազին անունը ի՞նչ է:

— Պ. տը Ֆլամվուէն···

— Իմ նախկին փոխանորդս, ըսաւ Վիլ–ֆոր թեթեւակի անարդական ժպիտով մը: Ես բաւական ծառայութիւններ մատու–ցած ըլլալով իրեն՝ իրաւունք ունի ապե–րախտ ըլլալու: Սակայն կը յուսամ թէ պիտի չհամարձակի մահամերձի մը զե–րազոյն խնդիրքը մերժել:

Պահ մը լռեց, կարծես չանալով ամփո–փել իր զաղափարները, որոնք միշտ փախ–չելու պատրաստ էին:

— Տօքթէօր, կ'երդնում ձեզի թէ ասոր մէջ մեծ չահ մը կայ··· կեցէք, կրնամ դրել··· պէտք եղածները տուէք ինծի··· քանի մը տող քան դրեմ իրեն···

— Քանի որ կը պնդէք, պարոն տը Վիլ–ֆոր, ձեր կամքը պիտի զործադրուի, եւ որդիս անձամբ պիտի տանի ձեր գրելիք նամակը···:

— Շնորհակալ եմ, ըսաւ Պ. տը Վիլ–ֆոր, խնդիրը պատուոյ վերահաստատու–թեան մը վրայ է:

— Վերահաստատութի՛ւն մը:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պատուոյ անդամակցութեան

Պր. Մեղաքսն Ալանեան (Անվերս)	120
Պր. Հայկ Ալանեան (Անվերս)	120
Պր. Արա Ալանեան (Անվերս)	120
Պր. Բաֆֆի Ալանեան (Անվերս)	100

ՏԱՐԵԿԱՆ ՁԱՇ

կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին
Փետրուար 23 ժամը 13ին
GRAND HOTEL DU PAVILLON
36, Rue de l'Echiquier — 75010 Paris
Métro : Bonne Nouvelle

Հաճելի մթնոլորտ եւ աճակնկալներ

Արձանագրութիւնները այժմէն իսկ հեռախօսելով Տիկին Թադէոսեանի 878-27-35 կամ Տիկին Ալանկիւլեանի 734-70-19 Տիկին Գարոյեան (առտուները) 533-06-31

Արձանագրութիւնները պէտք է փակուին Փետրուար 21ին :

Ծախքերու մասնակցութիւն 55 Ֆր.

ՇԱԽԻԼԻ Ս. ԴՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի պատարագ կը մատուցուի : Աւետաւալի արարողութիւնները յաւարտ պատարագի ժամը 11·15ին :

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաճեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Քրիս - տափոր կոմիտէին, Շաբաթ Փետր. 15 ժամը 20·30ին Ա.Հարոնեան ակումբը :

Կը խօսի.— Ընկ. Ց. ՊԱԼԵԱՆ

Նիւթ.— Հայ Դատի վերյուծական պատմութիւն 1915-1975 եւ Սփիւռքեան հարցեր :

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ կարմիր Խաչի Օգնութեան Մարմնի տարեկան ցերեկոյթ-պարահանդէսը Ժորժ Սէնքի սրահներուն մէջ, կիրակի, Ապրիլ 13 :

Dans le cadre du 60e Anniversaire du Génocide du Peuple Arménien

Le Comité de Défense de la Cause Arménienne appelle tous les détenteurs de documents susceptibles d'illustrer les massacres de 1915, à les faire parvenir, à titre de prêt, à l'adresse suivante :

CDCA — DOCUMENTS GENOCIDE
17, Rue Bleue — PARIS (9e)

Les documents ainsi remis seront utilisés, après sélection, dans le cadre des manifestations organisées à l'occasion des cérémonies commémoratives du 60e Anniversaire du génocide.

Ils seront restitués aux prêteurs, dans leur état d'origine, au plus tard le 25 Avril 1975.

D'AVANCE MERCI !

Le C.D.C.A.

N. B. — Pour des raisons matérielles, vous êtes invité à remettre les documents éventuels, photos, films, documents authentiques, etc. AVANT LE 15-2-1975.

ԻՍԻԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

Պատուոյ անդամակցութիւն

Մի ոմն	500
Տէր եւ Տիկ. Ոսկիան Ալանեան	100
Տէր եւ Տիկ. Թադեոս Եղնիկեան	100
Տէր եւ Տիկ. Դաւիթ Դարբինեան	100

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Տէսինի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Հինգշաբթի (Փետր. 13) կէսօրէ վերջ ժամը 14ին, ընկերուհի Սոնա Պառաւեանի բնակարանը : Ընկերուհինե - րուն ներկայութիւնը կարեւոր է :

×

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԻԶՄԻՐԻ եւ Շրջաններու Հայրենակցական Միութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները, կիրակի, Փետր. 16, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Ապզ. Տուն, 32 Ռիւ սը Թրեվիզ : Օրակարգ.— Ա) Վարչութեան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն, Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն : Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի, այրի Տիկին Փերուզ Նազարեանի մահուան առթիւ.—

Տէր եւ Տիկ. Մարտիրոս Կարապետեան, Տէր եւ Տիկ. Սարգիս Կեվիկեան, Տէր եւ Տիկ. Յովհաննէս Մինասեան, Պր. Խորէն Պապոյեան 50ական, Պր. Գրիգոր Ժամագործեան 40 Ֆր. :

×

Հայ Ուսանողներու Օգն. Մարմինը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Պր. Զուլաքեան (Լիոն), Պր. Փափազեան (Լիոն), Պր. Կազերեան (Լիոն), Թեւ Իմոպիլիէ (Լիոն) 500ական Ֆրք, Պր. Քէլէքեան (Լիոն), Պր. Կիւլթէմէր - եան (Լիոն) 200ական Ֆրանք, Պր. Պահատուրեան (Լիոն), Պր. Նարկիզ - եան (Լիոն), Խորհդ Հաստատութիւն (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Ծովինեան (Փարիզ) 100ական, Պր. Օհաննէսեան (Լիոն), Ճէնագեան ընտանիք (Փարիզ), Պր. Թադէոսեան (Լիոն) 50ական, Պր. Փէչոմ - մալճեան (Լիոն), Պր. Տիգրան Պալեան (Փարիզ) 30ական Ֆր. :

ՄՕՏ ՕՐԷՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. «Ս. Թէհլիրեան» խումբին ժողովը Ուրբաթ (Փետր. 14) ժամը 21ին, Մչակոյթի Տունը :

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Ց. Դ. «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (Փետր. 14) ժամը 8·30ին, Մչակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ :

×

ԱՒՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ Հ. Ց. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, Ուրբաթ (Փետր. 14) իրիկուն ժամը 20·30ին ծանօթ հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. «Ս. Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ Փետր. 15 ժամը 21ին, Ա.Հարոնեան ակումբ : Օրակարգ՝ Մչակոյթի Տուն :

VOTRE AGENCE DE VOYAGES
"BRASIL-ATLANTICO"
Vous confirme le départ d'une Caravelle pour le match
BAYERN DE MUNICH contre ARARAT
Départ le 5 Mars à 14 heures
Retour le même jour à 23 heures
IL NE RESTE QUE QUELQUES PLACES...
(Les billets du match sont à votre disposition)
POUR TOUTE INSCRIPTION UN CADEAU VOUS SERA REMIS A L'AEROPORT
Veuillez consulter
Monsieur EKMEKCIYAN
BRASIL ATLANTICO
1, Avenue de l'Opéra, 75001 Paris
Tél. : 260-35-13

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կ'ՈԳԵԿՈՉՈՒԻ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆՈՎ ՄԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐ. 16,
ԺԱՄԸ 17 ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ
17, RUE BLEUE PARIS 9

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԻ Հ.Յ.Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԵՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՇՐՋԱՆԻ ԲՈԼՈՐ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ
Կը խօսի ընկ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 30Ֆ (ձաճ եւ խմիչք)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է դպրոցին համար փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գալուստեանէ 50 Ֆր., Տիկին Պայծառ Ուստեանի մահուան առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Սէն-Մօրիսի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է, նոր տարուան առթիւ, ի նպաստ դպրոցին, հետեւեալ նուէրները.— Ոմն Լիոնէն 100, ոմն 100, ոմն Սէն-Մօրիսէն 50, Պէշիկթաշլեան Մ. 40, Վարդանեան Հ. 30, Աբելեան Մ. 30, Ճէլոյեան Մ. 30, ոմն Սէն-Մօրիսէն 20, Բաչանեան Մ. 15, Գեւոյեան Լ. 15, ոմն 10, Մըխցեան Ա. իր զաւկին Նշանախօսութեան ուրախ առիթով 50 Ֆր. :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Աբթօ Գույումճեանէ 50 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Վարդան Իշխանեանէ 50, Պ. Նազար Իշխանեանի մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ : Նաեւ 100 Ֆր. Տիկին Ճակոբեանէ, 50 Ֆր. Աբթօ Գասպարեանէ, 20 Ֆր. Տիկին Զապէլ Տէր-Խաչատուրեանէ, 50 Ֆր. Տիկին Զապէլ Տէր-Խաչատուրեանէ, 50 Ֆր. Տիկին Ս. Նշանեանէ, Տիկին Վարդանեանի մահուան առթիւ :

Մարգարեան Սիրանոյշէ 50 Ֆր. Տիկին Ազատի Բագոսեանի մահուան առթիւ : Պերճուհի Պաղտասարեան կը նուիրէ 30 Ֆր. իր կեսրոջ հոգւոյն, մեռելոյի առթիւ : Տիկին Ովսաննա Պետրոսեան 50 Ֆր. կը նուիրէ ամուսնոյն հոգւոյն Թադէոս Պետրոսեանի մահուան 10րդ տարեդարձին առթիւ :

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

LYON — MUNICH — LYON — MUNICH
ՄԱՐՏ 5Ին
ԱՐԱՐԱՏ - ՊԱՅԸՐՆ
ՔԱՌՕՐԴ ԱԻԱՐՏԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐՈՒ
Départ le 5 Mars à 15 heures par avion de Lyon - Bron — Prix : 550 F.
Pour tous renseignements contactez l'Agence
Organisé par
sevan voyages
50, Cours de la Liberté — Lyon
Tél : 60-13-66

ՓԱՐԻԶԻ ԵԴՐՈՆԸ
ՆՈՐ ԲԱՑՈՒԱԾ ՀԱՅ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ
ՊԱԼԹԱՅԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
27, RUE BLEUE PARIS 9e
Téléphone : 824-93-86
FACE AU METRO CADET
Հոն պիտի գտնէք հայկական եւ արեւելեան ամէն տեսակի ըմպելի ապրանքներ, խմիչքներ, մատչելի գիներով
ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻԷ ԺԱՄԸ 8Էն 20

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
13
JEUDI
13 FÉVRIER
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Հատը	1 ֆր·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·223

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.223

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆԸ

— o —

Օրակարգի հրատապ հարց է դարձեալ Մերձաւոր Արեւելքը, ուր զանազան կընճռոտ հարցեր լուծումի կը սպասեն տրիւներէ ի վեր։

Ամէնէն դժուար լուծուելիք խնդիրը արաբեւիսրայէլեան վէճն է, որ 1947էն ի վեր կը ղրաղեցնէ քաղաքական աշխարհը, առանց կողմերէն ընդունելի կարգաւորութեան մը յանգելու։

Ջորս պատերազմներու փորձը ցոյց տուաւ, որ զինուղօրութեամբ, հող գրաւելով կարելի չէ իրաւունք չահիլ։ Իսրայէլի համար կենաց եւ մահու խնդիրը էր Աւետեաց Երկրի պատմական հողերուն վրայ ստեղծել անկախ հայրենիք մը, ուր պիտի համախմբուէին օտարներէ հալածական Հրեաները։

Լորա Պալֆուրի 1917 Նոյեմբեր 2ի հանդիսաւոր յայտարարութիւնը Պաղեստինի մէջ «հրէական օճախ» մը ստեղծելու մասին՝ իրականութիւն դարձաւ երեսուն տարի վերջ, երբ 1947 Նոյեմբեր 29ին ՄԱԿը միաձայնութեամբ որոշեց երկու մասի — արաբական եւ հրէական — բաժնել Պաղեստինը, երբ հոգատար Մեծն Բրիտանիան հեռանայ անկէ, ինչ որ տեղի ունեցաւ 1948 Մայիս 14ին։

Արաբները չհամակերպեցան ՄԱԿի այս որոշման եւ ցարդ կը յամառին չճանչնալ պետութիւնը Իսրայէլի անկախ Պետութեան՝ Պաղեստինի սահմաններուն մէջ։

Տարիներու ընթացքին որոշ փոփոխութիւն տեղի ունեցած է մտայնութեանց մէջ։ Մասնաւորաբար Յորդանանի թագաւորը, վերջին օրերուն ալ Եգիպտոսի Հանրապետութեան նախագահը որամադրիր կը թուին ընդունելու Իսրայէլի Պետութեան փաստը արաբական հողերուն վրայ, որոշ պայմաններով։

Արաբեւիսրայէլեան վէճը Մերձաւոր Արեւելքի յատուկ տեղական խնդիր մը չէ։ Առաջին օրերէն իսկ անիկա դարձած է միջազգային դիւանագիտութիւնը զբաղեցնող գլխաւոր նիւթ մը, ուր բազմաթիւ քաղաքական, անտեսական ու ռազմագիտական բարդ ու կնճռոտ չահեր իրարու կը բախին։

Աշխարհի ճակատագիրը վարող երկու հսկաները չեն ծածկեր իրենց կողմնակալ աջակցութիւնը կողմերէն մէկուն կամ միւսին։ ՄԱԿը անյաջող փորձեր կատարեց իր լիազօրին՝ Կիւնար Եարինկի միջնորդութեամբ լուծելու համար արաբեւիսրայէլեան թնճուկը։ Ջորս Մեծերը՝ Մ· Նահանգները, Խ· Միութիւնը, Մեծն Բրիտանիա եւ Ֆրանսա՝ նոյնպէս ձախողութեան մատնուեցան։ ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդը հոգեշահ բանաձեւեր քուէարկելէ զատ ուրիշ գործունէութիւն չունեցաւ։

Ի վերջոյ հրապարակի վրայ մնացին Սպիտակ Տունն ու Կրեմլինը, իրրեւ իրարու, փոխադարձ լռելեայն համաձայնութեամբ։

Կրկին ասպարէզ լլած է Հէնրի Քիսինճէրը, իրրեւ խաղաղութեան պատգամաբեր։ 1973ին Խաղաղութեան Նոպէլեան մրցանակի արժանացեր էր, իրրեւ թէ վերջ տուած ըլլալով Վիէթնամի պատերազմին։ Եւ սակայն երկու տարիէ ի վեր ոչինչ գրուած է հաշտութեան դաշնագրի եւ կռիւները սաստկութեամբ կը շարունակուին հիւսիսային եւ հարաւային Վիէթնամներու եւ Քամպոճի միջեւ։

Քիսինճէրը անցեալ տարի, Նիքսընի օրով, որոշ յաջողութիւններ ձեռք բերաւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, մայրաքաղաքէ մայրաքաղաք երթեւեկելով։ Իր միջնորդութեամբ է, որ Իսրայէլացիք պարպեցին Եգիպտոսի մէջ իրենց գրաւած հողերը եւ Սինայի որոշ մասերը։ Նոյնպէս իր ջանքերով է, որ Սուրիացիք գրաւեցին Կոլանի բարձունքն ու Քունէյթրա քաղաքը։

Այժմ ձեռնարկած է նոր առաքելութեան մը, յուսալով համոզել հակառակ կողմերը, որ փոխադարձ զիջումներով դիւրացնեն խաղաղութեան վերահաստատումը։

Կողմերը նոր պատերազմի մը համար պատրաստ ըլլալով հանդերձ, կը նախընտրեն խաղաղ միջոցներով կարգադրել վէճը, որ չատ երկարեցաւ։

Պիտի յաջողի՞։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ ՀԱՄԱՁԱՅՆ Է ԵՐԿԿՈՂՄԱՆԻ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ

ԵԳԻԱԿԱՆԻ ՇՈՒՐՋ

— o —

Ցունաստանի վարչապետը՝ Քարամանլիս յայտարարեց երեսփոխանական ժողովին առջեւ թէ իր կառավարութիւնը դրական պատասխան տուած է Փետր· 6ի Թրքական առաջարկին, երկկողմանի խօսակցութեանց համար Եգէականի չուրջ։ Քարամանլիս յայտնած է նաեւ թէ Նոյեմբերի վերջերը, Մակարիոսի հետ ոըոչուած «Հաւասարակաց դիծը» մերժումն է որեւէ լուծումի՝ որ Կիպրոսի բաժանման եւ դաշնակցային լուծումի մը յանգի։

Նախկին Արտաքին նախարար Մավրոս, ապա, պարզած է յոյն Կիպրացիներու կարգադրութեան դլխաւոր դիծերը։ Ըստ անոնց առաջարկներուն, Կիպրոս անկախ եւ ինքնիշխան Պետութիւն մը կը մնայ, Սահմանադրութիւնը կը նախատեսէ յոյն եւ Թուրք համայնքներու համակեցութիւնը յատակ չրջաններու մէջ, Թրքական չրջաններու թիւը ութ կ'ըլլայ, ամէնէն տարածունը Նիկոսիոյ հիւսիսը եւ ասոնց ընդհ· տարածութիւնը կղզիին 18,2 առ հարիւրը կը ներկայացնէ, ինչ որ Թուրք բնակչութեան թիւին ալ համեմատու – թիւնն է։ Կեդրոնական կառավարութիւնը դլխաւոր իրաւասութիւնները կ'առնէ եւ համաձայնագիր մը կը ճշդէ Թրքական դօտիները ապրող Յոյներու կանոնագիրը եւ փոխադարձաբար։ Կղզիին բոլոր բնակիչները կրնան ազատօրէն երթեւեկել եւ բոլոր դաղթականները կրնան իրենց տուները վերադառնալ։ Վերջին կէտ մըն ալ պէտք է ճշդէ այն երաշխաւորութիւնները որոնք պէտք է տրուին իւրաքանչիւր համայնքի։

Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, մայրաքաղաք մայրաքաղաք երթեւեկելով։ Իր միջնորդութեամբ է, որ Իսրայէլացիք պարպեցին Եգիպտոսի մէջ իրենց գրաւած հողերը եւ Սինայի որոշ մասերը։ Նոյնպէս իր ջանքերով է, որ Սուրիացիք գրաւեցին Կոլանի բարձունքն ու Քունէյթրա քաղաքը։

Այժմ ձեռնարկած է նոր առաքելութեան մը, յուսալով համոզել հակառակ կողմերը, որ փոխադարձ զիջումներով դիւրացնեն խաղաղութեան վերահաստատումը։

Կողմերը նոր պատերազմի մը համար պատրաստ ըլլալով հանդերձ, կը նախընտրեն խաղաղ միջոցներով կարգադրել վէճը, որ չատ երկարեցաւ։

Պիտի յաջողի՞։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՑՈՂ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Փետրուար 7)

« ԱՐԱՐԱՏ » ԿՐ ՄԱՐՋՈՒԻ

Երեւանի մէջ կարճ հանդիստ մը ընելէ ետք «Արարատ»ի մարզիկները վերստին դացած են Սեւ ծովի ափերը՝ իրենց փորձերը վերսկսելու համար։ Իրենց առաջին ընկերական մրցումը կատարած են Լեհաստանի կատովիցէ քաղաքի «ԳԿՄ» ակումբին դէմ։ Լեհ ակումբը տակաւին անծանօթ խումբ մըն է, որ անցեալ տարի մասնակցելով Լեհաստանի ախոյենութեան առաջին դասի մրցաշարքին, յաղթանակներ ապահովելով իրաւունք ունեցած է մասնակցելու այս տարեչրջանի բարձրադոյն դասի մրցաշարքին, Լեհաստանի մէջ։ Լեհ խումբը 3–1 կէտով պարտութեան մատնած է «Արարատ»ը։ Զարմանալին այն է, որ «Արարատ»ի մարզիկները ընդհանրապէս Թոյլ խաղարկութիւն

Քանի մը տող

ՄԱՏԿԱՓՔԸ ծանր եւ մանաւանդ չփոթ կացութեան մատնուած է Պետութեան դեկավարին դէմ մահափորձէն ետք։ Պատերազմական վիճակ հռչակուած է եւ լուսարձել հատատուած ամբողջ հողամասին վրայ։ Գնդ· Ռաթնախանտրավա, որ Փետր· 5էն միայն իշխանութեան գլուխ էր, հիւանդանոց հազիւ փոխադրուած մեռած է, մինչ կ'ըսուէր թէ իր կատքին վրայ յարձակող երկու ահաբեկիչներն ալ տեղն ու տեղը սպանուած էին ոստիկանական ուժերուն կողմէ։

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԵԻՐՈՊԱՆ ծնած է այլեւս եւ Եւրոպայի Հասարակապետութեան պատկանող ինը երկիրներու վկայեալ բժիշկները արտօնուած են իրենց արհեստը ընելու այն երկրին մէջ որ ուզեն։

ՓԱՐԻԶԻ Սամարիթէն մեծ վաճառատան մէջ, հոլտ–ըփ մը եղած է առջի օր եւ գողերը, որոնք լաւատեղեակ կը թուէին օրուան սովորութեանց, մէկ միլիոն վեց հարիւր հազար (օրուան մուտքը) առած–տարած են առանց վտանգուելու։

ԱՆԳԼԻՈՑ պահպանողական կուսակցութեան պետն է այլեւս Մարկարէթ Թէչըը, 50 տարեկան գեղեցիկ կին մը, որ կը յաջորդէ Հիթի։ Երեւոյթը ինքնին ան – նախընթաց է։

ԱՆԳԼԻՈՑ էլիզապէթ թագուհին ամ – սականի յաւելում կ'ուզէ, վասնզի տարեկան տասնեւմէկուկէս միլիոն ֆրանքը (նոր) չի բաւեր եւ կարգ մը նորոգութիւններու կ'ուզէ ձեռնարկել Սանտրինկէմի իր բնակարանին մէջ։

ՔԻՍԻՆՃԷՐ երուսաղէմէն գահավէժ անցաւ, — իսրայէլեան առաջարկները Սատաթի ներկայացնելու համար։ Յարդ Ուաչինկթըն եւ Իսրայէլ երեք կէտերու վրայ համաձայնած են· Ա.) Իսրայէլ չի քաշուիր եթէ Եգիպտոս փոխադարձ բան մը չընէ։ Բ) Պարպուած հողերը պէտք է ապաղինեալ զօտիներ ըլլան։ Գ) Եգիպտոսի հետ բանակցութիւնները բոլորովին անկախ պէտք է ըլլան Սուրիոյ հետ դիւանագիտական կապերու ընթացքէն եւ ոչ մէկ կապ ունենան անոր հետ։

1975ի ՎԵՐՋ ֆրանսական հեռատեսիլի Ա· կայանն ալ գունաւոր պիտի ըլլայ։

մը ցոյց կուտան տկար խումբերու դէմ։

Ցառաջիկայի « Արարատ » ընկերական մրցումներ պիտի կատարէ Թիֆլիսի «Դինամօ»ին, Խորհ· Միութեան հաւաքականին եւ Մոսկուայի «Տորպեդօ»ին հետ, իսկ յետոյ··· յետոյ Միւնիխ, օղիմպիական մարզադաշտ, «Պայըրն»···

o

×

ՊԱՐԻ ՎԱՐՊԵՏՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Երեւանի երդահան Ծովակ Համբարձումեան դասական պարի վարպետներուն նուիրած է իր «Աչխարհի պարարուեստի հայ վարպետների կենսադրական բառարան»ը։

Հեղինակը հազուագիւտ նիւթեր հաւաքած է հայ պարուհիներու, պարողներու եւ պարուսոյցներու մասին· ասոնք վերջին հարիւրամեակին պարած են աչխարհի զանազան բեմերուն վրայ։

Բառարանին մէջ ակնարկներ կան պարի այնպիսի վարպետներու մասին, ինչպէս Անաթոլ Ֆրանսի դովերդած Արմենուհին, որ իր խումբին հետ բեմ ելած է եւրոպական բազմաթիւ քաղաքներու մէջ, Պոլսեցի Սրբուհի Պետրոսեանը եւ ուրիշներ։

Հիմնական տեղը յատկացուած է խորհրդային բեմերու հայ պարողներուն, ինչպէս Իլիա Եաղուբեան, Մխիթարովա, Գալինա Սերոբեան, Վիլէն Գալստեան, եւայլն։

×

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

Երեւանի պետական համալսարանը լոյս ընծայած է «Հայադիտական հետազօտութիւններ»ու առաջին պրակը, որ նուիրուած է Հայաստանի Գիտութիւնների Ակադեմիայի առաջին նախագահ, Ակադ· Ցովսէփ Օրբելիի։

Մեծ եղած է ակադեմականին վաստակը արեւելագիտութեան մէջ։ Արդարեւ մեծ արժէք կը ներկայացնեն Օրբելիի աշխատութիւնները Հայաստանի եւ անոր դրացի երկիրներու մասին, Վրաստանի, Պարսկաստանի, Աղուանքի, Կովկասի վիմադրութիւն, աղգադրութիւն, բանահիւսութիւն եւայլն։ Ց· Օրբելի լաւագոյն աչակերտներէն մէկը եղած է Ն· Մառի, որուն օգնականը դարձած է յատկապէս Անիի պեղումներու ժամանակ։ Այդ պեղումներուն նիւթերը յետագային հրատարակուեցան եւ մաս կազմեցին «Անիի չարքը» դիրքերուն։ Ց· Օրբելի պեղումներ կատարած է նաեւ Վանի, Գառնիի, Աչտարակի, Ամբերդի եւ այլ վայրերու մէջ։

Գրաբարէ արդի հայերէնի թարգմանած է բազմաթիւ դիրքեր։ Ասոնց մեծ մասը դեռ կը մնայ անտիպ։ Ռուսերէնի թարգմանած է նաեւ ծանօթ պատմագիրներու աչխատութիւններ, որոնց չարքին եղիչէի, Փարպեցիի, Ցովհան Մամիկոնեանի, Թովմա Արծրունիի, կեդծ Շապուհ Բագրատունիի պատմութիւնները։

Ակադեմական–արեւելագէտը նաեւ անուանի թանգարանապետ եղած է· արդարեւ աւելի քան երեք տասնամեակ աչխատած է Լենինգրադի պետական «Էրմիթաժ» թանգարանը, իրրեւ վարիչ եւ ապա ընդհ· տնօրէն թանգարանին արեւելեան բաժնին։

«Հետազօտութիւններ»ուն մէջ գլխաւորաբար զետեղուած են Հայաստանի անուանի գիտնականներու զեկուցումները՝ կարդացուած Երեւանի համալսարանը։ Պրակին մէջ զետեղուած է նաեւ Ց· Օրբելիի անտիպ աչխատութիւններէն մէկը՝ «Մրենի արձանագրութիւնները»։

Պրակը կազմած եւ խմբագրած է Պարոյր Մուրադեան։

ԵՐԲ ԵՏ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ...

(ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ)

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԱՄՐՈՑՆԵՐԸ 10 - 14 ԴԱՐԵՐԻՆ

(ՎԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԾԱՂԿՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐ)

ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԸ ՄԻՆՉԵՒ 10ՐԴ ԴԱՐ

(Ընդհանուր ծանօթութիւններ)

— o —

Հայոց կրթական – դաստիարակչական կեանքի պատմութեան նախաքրիստոնէական շրջանը կը մնայ կխտամութի մէջ:

Եթէ բացարձակ իսկ չէ դպրոցներու չգոյութիւնը՝ առնուազն տարակուսելի է գործունէութիւնը հայկական կրթարան – ներու: Այսուբեն չունէինք, հեթանոսական կրօնը մտաւոր զարգացման եւ մշակութային հետաքրքրութիւններու հակամէտ ազատօրեայ – արքունական դասը կը մղէր դէպի իրանեան, հոմէական եւ բիւզանդական աղբիւրներ: — «Կրթական միակ կեդրոնը՝ որուն յիշատակութիւնը կ'ընէայ, Երազամոյն գիւղի բրմական դպրոցն է, Արտաշատէն դէպի վաղար – շապատ տանող ճամբուն վրայ, ուր կանգը նուած էր Տիւր դից կուռքը», կը գրէ Վեր· Եղիա Քաոունի՝ իր «Պատմութիւն հին հայ դաստիարակութեան» գործին մէջ (1959, Պէյրութ, տպ· «Սեւան», էջ 13):

Այս իրողութիւնը չի հերքեր սակայն պատմականօրէն վաւերական այն միւս ճշմարտութիւնը որ հեթանոսական դարերու մէջ եւս կրթութեան ձգտումը ցայտուն դիծերէն մէկն է եղած Հայուն: Արդարեւ՝ Քսենոփոնի վկայութենէն, հայ վիպասանութենէն փրցուած պատառիկ – ներու եւ մատենագրական յիշատակու – թիւններու մէջ յստակ հաստատումներ եւ ակնարկութիւններ կան այն մասին որ Մեծն Տիգրանի օրով հայկական արքու – նիքը ժամադրավայր էր գարճած յոյն արուեստագէտներու եւ գրագէտներու: Աւելի կանուխ, Հայոց անկախութեան հիմնադիր Արտաշէս (Արտաքսիաս)՝ արուեստներու, գիտութեան եւ քաղաքա – կրթութեան ուղի հարթած է հայ կեանքի մէջ ու Մովսէս Խորենացիի վկայութեամբ Հայաստանի մէջ կիրարկած է չաբաթ – ներու, ամիսներու եւ տարիներու տոմարային դրութիւնը:

Դաստիարակչական չարժումը, հետե – ւողաբար հելլէնական մտքի եւ հելլէն – ներու կողմէ կիրարկուած գաղրոցական դրութեան, Հայոց մօտ լայն արձագանգ կը գտնէ քրիստոնէութեան պետական կրօն հռչակումէն ետք, Ս· Գրիգոր Լու – սաւորիչի եւ Տրդատ Թագաւորի օրով, երբ յունարէնով եւ ասորերէնով դաստ – ւանդուող վարժարաններ կը հաստատ – ուին, իսկ Մեծն Ներսէսի եւ Աբշակ Թա – գաւորի օրով ծաւալուն թափ կը ստա – նայ ուսանողական երթը դէպի հելլէնա – կան կրթութեան կեդրոնները (Աթէնք, Բիւզանդիոն, Կեսարիա, Աղեքսանդրիա, Եդեսիա)՝ ուր կրօնական – աստուածա – բանական ուսումներու հետ նա՛եւ գիտա – կան – ուսողական–իմաստասիրական ճիւ – ղեր կ'աւանդուէին:

Մեր մատենագիրներէն Ագաթանգեղոս եւ Փաւստոս Բիւզանդացի, որոնք Հայոց չորրորդ դարու պատմութիւնը կ'ուսան – ղեն իրենց գործերով, կը խօսին յատկա – պէս գրերու դիւտէն ետք ազգային դրաշ – ուացող հայ դաստիարակչական չարժ – ման մասին: Հելլէնական ուղղութիւնն ու ծրագրային ճեւակերպումներ միշտ կը մնան ի զօրու, սակայն դարէ դար յստակ կը գառնայ կրօնական, քաղաքական եւ դաւանական մտահոգութեանց գծով գար – պացող հայապաշտական ձգտումը, — հա – յեցի նկարագիրն ու ինքնութիւնը ան – խաթար պահելու մտասեւեռումը:

Հինգերորդ դարու պատմագիրները Մով – սէս Խորենացի եւ Ղազար Փարպեցի, հաստատելէ ետք թէ գրերու դիւտէն ա – ռաջ Հայաստանի կրթական կեանքին մէջ յունարէնը, ասորերէնը, նոյնիսկ պարս – կերէնը եղած են բացարձակօրէն տիրա – կան լեզուներ, կը վկայեն որ հայկական այբուբենի դիւտէն ետք հայերէնով ու – սանելու փափաքը անսովոր համեմատու – թիւն ստացած է հայ պատանութեան մօտ:

Իր «Պատմութիւն Հայոց» գործին մէջ (տպ· 1908, Թիֆլիզ, էջ 32), Ղազար Փարպեցի կը վկայէ·

— «Կարգեալ այնուհետեւ զգիր գրե – նոյն հայերէնի եւ հելլենացին ուղղեալ յօրինուածս՝ ցանկային կարգել դպրոցս եւ ուսուցանել բազմութիւն մանկտւոյ· Ճանգի ամենայն անձն յորդորեալ փափա – գեր յուսումն հայերէն գիտութեան, որ – պէս ի խաւարէն, յատորի տանջանացն, զերծեալք ի լոյս՝ խնդային»:

Նկատի պէտք է ունենալ դարուն ոգին, — հեթանոսական կրօնի «պիղծ» իմա – գումներէն ձերբազատուելու եւ քրիստո – նէական կեանքի ըմբռնումներով դաս – տիարակչական ծաւալուն չարժում մը արմատացնելու ճգտումը: Կրօնական այս պայքարով սկիզբ կ'առնէ կրթական – ու – սումնական ալիքը Հայաստանի մէջ, ու եկեղեցապետական դրութեան աստիճա – նական զարգացումով հետզհետէ կը յան – գի վանական կեդրոններու եւ վանական

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԿՈԹՈՂՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

— o —

Աւստրիական «Տի Փրեսէ» մեծ օրա – թերթը, Դեկտեմբեր 30ի թիւով եւ էլի – զափէթ Պաուըրի տեղեկագրութեամբ, ըն – դարձակ յօդուած մը լոյս ընծայած է Հիւսիս· Պարսկաստանի հայկական երեք հին եկեղեցիներու վերանորոգութեան մասին: Երեքն ալ մեծ արժէք կը ներկա – յացնեն պատմական, ճարտարապետական եւ արուեստի տեսակէտէն: Ներկայիս սկսած է Խոյի Ս· Սարգիս եռակոնք եկե – ղեցիին, Ս· Թադէի վանքի եւ Ս· Ստե – փանոս վանքին վերանորոգութեանց աշ – խատանքը ճարտարապետ Փրոֆ· Եղ – ուարդ Իւթիւճեանի նախագիծով: Փրո – ֆեսէօրը հրաւիրուած է պարսկական կա – ռավարութեան կողմէ այս յուշարձաններ – ու պահպանութեան աշխատանքները վա – րելու համար: «Տի Փրեսէ» թերթին աշ – խատակիցը տեղւոյն վրայ հետեւած է այդ աշխատանքներուն: Հետեւեալ նկա – րագրութիւնը քրած է·

— Խոյի մէջ արտաքինով աննշան, բայց ներքնամասով չատ հետաքրքրական հայ – կական եկեղեցին գժուարութիւններ կը ստեղծէ վերանորոգողներուն: Շինութիւ – նը կը պատկանի ԺԶ· դարուն, բայց ա – պահովարար, պատերուն ներքնամասը, որ քարէ է, աւելի հին է· Հաւանաբար Մոնկոլներու արշաւանքին ժամանակ հոս եկեղեցի մը գոյութիւն ունեցած է եւ կ'ակնկալուի, որ ներկայ աշխատանքները յայտնաբերեն ա՛լ աւելի հին եկեղեցիի մը հետքերը:

Պատերուն վերնամասերուն եւ գմբէ – թին իրրեւ չինանիւթ ծառայած է, հայ – կական եկեղեցական կառոյցներուն մէջ

դպրոցներու շէեղ ցանցին՝ մասնաւորա – բար 8–14րդ դարերուն:

Հողային – կալուածային սեփականա – տիրութեամբ, նիւթական եւ տնտեսական միջոցներու յարաճուն յաւելումով՝ եկե – ղեցին Պետութեան համազօր հեղինակու – թեան տէր կը դառնայ, — նախ ճգնակ – եաց կեանքի, ապա վանական – միաբա – նական դրութեան եւ ի վերջոյ վանական դպրոցներու հաստատումով դաստիարակ – չական գործը առնելով իր հովանիին տակ:

Մ· Թ·

չափազանց հաղուադէպ օգտագործուած կղմինտիրը: Այս ձեւով հետաքրքրական երեւոյթ մը լ՚ յայտ կուգայ, քանի որ հայկական գմբէթները սովորաբար քարէ չինուած են եւ, ինչպէս յայտնի է, չատ մեծ ազդեցութիւն ունեցած են եւրոպա – կան ճարտարապետութեան վրայ:

Մակու քաղաքէն մօտ քսան քիլոմեթր հեռու, այն եռանկիւնին մէջ, որ սահմա – նագիծը կը կազմէ Խորհ· Միութեան, Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ, լուսաւոր մարգարիտի մը նման կը փայլի Ս· Թա – դէի վանքին բաց գոյն կաղոյգը: Ժբ· դարու փոքր Սեւ Եկեղեցին (Քարա Քի – լիսէ) չէնքին մէջ պարփակուած է ժ· դարու երկրաչարժէն քանդուած եկեղե – ցիի մը հիմքին մնացորդները: Այդ ժա – մանակաշրջանին Ս· Թադէի վանքը ապ – րեցաւ մշակութային եւ տնտեսական վե – րելքի տարիներ, հակառակ այն իրողու – թեան, որ ենթարկուեցաւ Մոնկոլներու եւ Թաթարներու չարունակական յար – ձակումներուն: Շնորհիւ Հայերու նիւ – թական օժանդակութեան, յաջորդ դա – րերու ընթացքին, կարելի դարձաւ նոր չէնքեր աւելցնել, պարիսպները եւ ան – կիւնի աշտարակները ամրապնդուեցան, դեռեւսւեցան ջրատար խողովակներ, ո – րոնցմէ օգտուեցաւ չրջանի բնակչու – թիւնը:

ԺԲ· դարու սկիզբը, փոքր Սեւ եկե – ղեցիին արեւմտեան կողմը փլցուեցաւ, որպէսզի չինուի գմբէթաւոր նախապա – տիթ մը, որ թէ՛ նախագիծով, թէ՛ յղա – ցումով կ'ընդօրինակէ աշխարհի առաջին քրիստոնեայ եկեղեցիներէն՝ Էջմիածինը (303): Այսպէս ծնունդ առաւ սպիտակ քարէ փառաւոր չինութիւն մը, որուն ճակատամասերը զարդարուեցան բազմա – թիւ քարաքանդակ եւ բարձրաքանդակ զարդերով:

Վանքը, սակայն տուժեց ռուս–պարս – կական պատերազմի ժամանակ եւ աղքա – տացաւ: 1918ին, երբ թուրք բանակները Պարսկաստան խուժեցին, հայ բնակչու – թիւնը, որ վանքը կը պաշտպաներ, ե – թարկուեցաւ զարհուրելի Ջարդի:

Այժմ, կայսրուհի Փարահի նախաձեռ – նութեամբ, պարսկական կառավարութիւ – նը կարեւոր դրամներ տրամադրած է այս ազգանշանի փրկելու հա – մար: 1970ին, Իւնեսքոյի օժանդակու – թեամբ սկսան վերանորոգման աշխա – տանքները:

Մինչ ԺԸ· դարու հին չինութիւնը, իր լաւորակ քարէ հատ պատերով, թեքնիկ առաջնակարգ կառոյցով, գժուարութիւն չի ստեղծեր, ժԹ· դարու սպիտակ չինու – թիւնը բազմաթիւ հարցեր կը ստեղծէ վերանորոգութեան համար: Գմբէթը ա – նող մոյթերը ամրապնդելու համար, կրա – դիւտ սրսկումները չափազանց բարդ գործողութիւն մը կը թուին ըլլալ: Յարդ ամրապնդուեցան երկու եկեղեցիներուն հիմերը, առաստաղները պաշտպանուե – ցան խոնաւութենէ եւ ցուրտէն դէմ: Վանքի պատերուն երկարութեամբ վա – նականներու խուցերը վերանորոգուեցան: Աշխատանքները պիտի վերջանան 1977ին:

Փրոֆ· Եղ· Իւթիւճեանի ղեկավարու – թեամբ, գարնան պիտի սկսին նաեւ խոր – հրդային սահմանին մօտ գտնուող Ս· Ստեփանոս եկեղեցիին վերանորոգութեան աշխատանքները:

Արուեստի պատմութեան եւ ճարտարա – պետութեան ուսումնասիրութեան համար Հիւսիս· Պարսկաստանի մէջ գտնուող այս եկեղեցիները մեծ նշանակութիւն ունին, որովհետեւ անոնք, Խորհ· Հայաստանէն դուրս մնացած հայ ճարտարապետութեան վերջին կոթողներուն կը պատկանին, որուան ըլլալով որ Արեւելեան Թուրքիոյ մէջ գտնուող Արեւմտեան Հայաստանի եկեղեցիներն ու վանքերը անհոգութեան իրր հետեւանք, ենթակայ են քայքայման եւ քանդումի:

Գ· Ս·

ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԹԱՑՔ

ԲԱՐԵՐԱՐ

(Երգիծական վէպ ազգային կեանքէ)

Բ·

— Սահակ էֆէնտի, ձեղի՞ համար է:

— Չէ՛, զեղերնիս աղքատ աղջիկ մը կայ, հարս կ'ընենք կոր ոէ··· Թոփ մը խասան ալ թող ձեր նուէրը ըլլայ, գուք առանկ բարիքներ կը սիրէք:

Ու խասան ծառային յանձնելով՝ մատաւ ուրիշ խանութ մը:

— Բարեւ, Մարկոս էֆէնտի, այսօր մուրացկանութեան եմած եմ···

— Ի՞նչ կայ որ···

— Ձանըմ, զեղերնիս աղքատ աղջիկ մը կայ, որ հարս պիտի ըլլայ, օժիտ չի – նելու կարողութիւն չունի, ելան ինծի ե – կան, է՛հ իշտէ՛, ձեռքէս եկածը կ'ընեմ կոր··· դուն ալ հարկաւ Փիստանցու մը չես մերժեր:

Մարկոս էֆէնտի գժգոհութիւնը ծած – կելով հրաման կ'ընէ, որ Փիստանցու մը կտրեն:

Այս կերպով մինչեւ իրիկուն, մեր բա – րեբարը հարնացուի բոլոր պէտք եղած օժիտը կը հոգայ, առանց քսակին բերանը բանալու:

Շուկայի իր ծանօթները, որոնք դիտէին ամիս մը առաջ Սահակ էֆէնտիի բարե – բարական մեծ առաջարկը, կը պահակա – ոէին եւ չէին ուզեր փոքրիկ բանի մը համար զինքը վշտացնել՝ մերժելով իր ըսածը· ասկէ զատ, Սահակ էֆէնտի հա – րուստ էր եւ հարուստ մարդ մը արդէն միշտ պահակաոելի է եւ անզիմադրելի:

Հարստութիւնը լինքնին ձգողական բան մը ունի, նոյնիսկ անոնք, որ այսինչ կամ այնինչ հարուստէն բան մը չեն սպասեր, բան մը չեն յուսար կամ յուսալու պէտք չունին, ամէն զոհողութիւն յանձն կ'առ – նեն, հետուէն կամ մօտէն յարաբերու – թեան մտնելու համար:

— Հարուստ մարդէն միշտ օգուտ կրնայ ծագիլ, բայց ոչ վնաս, — կը արամա – բանեն, — անկէ զատ, ո՞վ գիտէ, կա – րելի է օր մը գլուխնիս ցաւի նէ՝ իրեն դիմելու կ ըլլանք:

Ու յետոյ փողոցէն անցած առենդ բա – րեւելը կամ հետը խօսիլը մէկու մը, որուն արկղին մէջ գուցէ հարիւր հազար ոսկի կայ, չատ աւելի խորունկ եւ այլա – պէս համայիչ է, քան թէ վարժապետի մը հետ խօսիլը, կամ տիրացու մը բարեւե – լը: Դրամը ոչ միայն նիւթապէս տոկո – սաբեր է, այլեւ նոյնիսկ բարոյապէս: Հա – րուստ մը առանց որեւէ զոհողութեան, առանց որեւէ ջանքի, միմիայն իր գրա – մին շնորհիւ եւ անոր քանակութեան հա – մեմատ կը բարձրանայ, կը պարկեչաց – նայ, կը պատուաւորուի, կ'աղնուաչքա – նայ, կ'իմաստունանայ:

Ընդհանրապէս կ'ըսենք հարուստ մը համար:

— Դրամը քովէն առնես նէ՝ ապուշ ա – ւանակին մէկն է:

Բայց չենք ըսեր·

— Ապուշ աւանակին մէկն է, որ դրամ ունի:

Ինչ որ ցոյց կուտայ թէ այնքան աւե՛ն որ դրամ ունի՝ ապուշ աւանակ մը չէ եւ թէ դրամը քովէն երթալէն ետքն է, որ պիտի ապուշնայ:

Սողոմոն, որ իմաստուն կոչուած էր իր հարստութեան համար, կ'ըսէ· «Իմաս – տութիւնը արծաթի պէս փնտռես ու ծա – ծուկ գանձերու պէս խնդրես», ինչ որ ի – մաստութեան եւ դրամին միջեւ եղած նոյնութիւնը կը հաստատէ:

Այսպէս ուրեմն, Սահակ էֆէնտի, չնոր – հիւ իր հարստութեան առթած պատկա – ռանքին, կրցաւ խեղճ աղջկան ամբողջ օժիտը պատրաստել:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(11 – Շար·)

Կարդացէք «ՅԱՌԱՋ»Ը Տարածեցէք

ՍԻՐԵԼԻ "ՅԱՌԱՋ"

— o —

Պարաք եմ համարում ձեզ բերելու հնարհակալութիւնները, որ ըստ պատշաճի տալիս էք դրուագները մեր դարաւոր պատմութենից, յիշեցնում էք մեր կրօնական ծէսերը, այսպիսով չեն մոռացւում մեր ծէսերը, սովորութիւնները, իսկ գլխաւորն է զարթնում է մեր մէջ (եթէ քնած է) հպարտութիւնը որ մենք Հայ ենք, ունեցել ենք փառաւոր անցեալ, հանճարեղ մարդիկ, քաջ Վարդաններ, Ս. Մեսրոպ Մաշտոց, Ս. Սահակներ, գրագէտներ, բանաստեղծներ, քանդակագործներ, անմոռաց ազգային հերոսներ, որոնց չը-նորհիւ, ինչպէս ասել է մեր պոէտը՝ «եղել ենք, կանք եւ պիտի չտառնանք»:

«Յառաջ»ի փետրուար 6ի համարում գետեղուած էր Հ. Ղ. Ալիշանի հոյակապ բանաստեղծութիւնը «Պլպուլն Աւարայրի»:

Հայր Ղեւոնդ Ալիշան — մի մեծ Հայ, մի մեծ հայրենասէր, մի մեծ գիտնական, մի մեծ բանաստեղծ եւ դեռ քանի՛ «մի մեծ»...

Աստուածացրել էի Հ. Ղ. Ալիշանը դեռ փոքր հասակիս, նախ տանը, չնորհիւ ծնողներիս, ապա դպրոցում, թէեւ ռուսական, չնորհիւ Հայոց լեզուի ուսուցչիս՝ կարապետ Ափինեանի (ճեմարանում, Գիւմրում «Ախուրեան», իր թերթի խմբագիրը): Չնայած որ հայերինը դասաւանդւում էր չաբաթական մի ժամ, անդիր էինք արել Ալիշանից՝ «Պլպուլն Աւարայրի», «Հրաշղեան», մի ուրիշը, ո-րից յիշում եմ միայն հետեւեալ տողերը՝

Ո՛հ, ես ի ճակտիդ վրայ երդնում Վարդան
կանչեց եղիշէ . . . . .
. . . . . .
Թէ քիւրթ դարթ անցնեն՝ դու մնաս
Վարդան:

«Բամ փորոտան», ինչպէս եւ «Պլպուլն Աւարայրից՝

Ո՛հ դու բարեկամ այրած սրտերու .....

երդում էր մարիկս եւ կամ խմբով քեֆերին:

Եւ այսօր «Յառաջ»ը յիշեցրեց ինձ այդ բոլորը, յիշեցրեց որ այսօր Վարդանանք է, հարեկենդան է:

Կարդացի «Պլպուլն Աւարայրի»ն, յուզուեցի, արտասուեցի, զի վերյիշեցի մանկութիւնս, դպրոցական տարիքս, յիշեցի ինչպէս սերտելիս այս հոյակապ բանաստեղծութիւնը սիրտս սեղմւում էր երեւակայելով Հայր Ալիշանը Աւարայրի դաշտում, լուսնակ գիշերին, փառահեղ սպիտակ մօրուքը, արծաթաջրուած լուսնի լուսով, գլխիկոր չրջելիս ու ցաւագին մրմնջալիս՝ «Ի՜նչպէս, ինչպէս ընկաւ Վարդանն ահագին»: Ապա տեսնում էի նրան՝ Տղմուտի ափին, դեռ տխուր ու արիւնոտ ջրերը դիտելիս: Աչս զգում էի՝ «Հովիկը, ծեր Մասեաց սարէն»: Իսկ պլպո՞ւլը — բարեկամ այրած սրտերու,

երգէ պլպուլիկ, երգէ ի սարէդ
Զանմահ բաջին Հայոց, երգէ հեգուոյս
հետ:

Հոյակա՛պ տողեր... Ի՞նչպէս չզդուել, ի՞նչպէս չարտասուել:

Իսկ մեր «Տիկնայք փափկասունք, Հայոց աշխարհի» Աւարայրի դաշտում լճացած մեր քաջերի արիւնով, դիակից-դիակ, վիրաւորից-վիրաւոր, որքա՞ն վէրքեր կապեցին, լաց ու կամած որքա՞ն աչքեր վակեցին...

Ի՜նչպէս չհպարտանալ... հպարտանալ նոյնպէս, որ հայ քաջերը թէեւ մեռան, բայց չպարտուեցին... Հայաստանը մնաց ու կայ...

Այսօր, Վարդանանքի օրը, սուրբ մեծ Հային, իբր երախտագիտութեան տուրք իր տողերը ձօնենք իրեն՝

Թէ քիւրթ դարթ անցնեն
Դու մնաս, Հայր Ալիշան:

ՄԱՆԻԿ ՓՈՁԱՐԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱԻԱՌԷՆ

«ՎԵՐԱԴԱՐՁ»

Հետաքրքրութեամբ, բայց համակուած յանցաւորի զգացումով մը կարդացի «Յառաջ»ի մէջ Յունուար 26ի եւ Փետրուար 6ի յօդուածները: Առաջինը գրուած Կարօ Մխիթարի կողմէ եւ երկրորդը՝ Միսաք Միրզէի:

Երկու սրտցաւ ընկերներն ալ նոյն հարցումին պատասխանը կը փնտռեն. «Ի՞նչ եղան Յառաջի Սանները»:

Իմ անունն ալ տեսայ յիշուած անուններուն մէջ, երկու անգամին ալ: Թէ — լաղրանքը սրտագին է — վերադարձ: — Ո՞ւր չէ մխէ մի քիչ:

Տարիներու ընթացքը մեր ուսին, կեանքը միշտ մեզ անժպիտ, քաչեցինք երկար: Հայի կռիւը միշտ մեղի ընկեր անբաժան:

Շուտ յոգնող մարդիկ չէինք, բայց ճանապարհը մեզ ըրաւ ուժասպառ որովհետեւ ան չատ էր դժուար մեր ազգուն ու նորահաս մարմիններուն համար:

Մեր եռանդն ու ոգեւորութիւնը կամաց կամաց չիջեցան: կեանքի կռիւը մեզ կլանեց: Գրիչ չարժել օրուան սեւ աշխատանքէն վերջ, ո՞ր Մուսան կուգայ քեզի ընկերանալ:

Արիւնարբու Թուրքը մեզ թափառական ըրաւ: Եղանք որբեր անտուն, անօգնական: Դեռ հազիւ կեանքի սեմին, տեսանք արիւն ու տառապանք:

Մխիթարականը այն է որ ըրինք ինչ որ կրցանք, երիտասարդական եռանդով, ըլլայ ազգային կեանքի մէջ, ըլլայ մեր նահանջերուն հանդէպ, երկար տարիներ:

Հիմա այլեւս ուշ է վերադարձ որոնել:

Այլ սրտագին կոչ ուղղել՝ այն երիտասարդ եւ երիտասարդուհիներուն, որոնք իրենց սրտին կայծ ունին, որպէսզի այդ կայծը ըլլայ հրաբիւնը իւրաքանչիւր նոր-բահաս Հայու սրտին:

Որպէսզի անմար մնայ Հայուն ճրագը:

ՀԵՐՄԻՆԷ ՄԻՍԻՔՃԵԱՆ

×

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՔԱՊԻՒՍԷԼ ԹԱՂԻ
ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ

Երէկ՝ դարուն էր: Թաղը ունէր տարեց թէ երիտասարդ հոծ բազմութիւն. տրեցները իրենց ազգասիրական զգացումները փոխանցեցին երիտասարդներուն եւ այս վերջիններն ալ իրենց պարտականութիւնները եռանդով կատարեցին: Այսպէս տասնեակ տարիներ եռաց հայ կեանքը այս թաղէն ներս: Երէկ ամէն կողմ կը լսուէին հայերէն խօսակցութիւն, երգ ու նուագ. կազմուեցան զանազան միութիւններ, հանդէս, ժողով, ներկայացում եւ բանախօսութիւն կարգով իրարու կը յաջորդէին. սրահները միշտ լեցուն էին, ժողովուրդը խանդավառ էր: Ունէինք ամէնօրեայ դպրոց՝ բազմաթիւ աշակերտներով եւ ծանօթ ուսուցիչներով: Ունէինք անճաշակ եկեղեցի մը, որ տասնեակ տարիներ հոգեւոր դեր կատարեց ճաշակով:

Նեղ պայմաններու տակ ապրեցանք, բայց Հայ ապրեցանք, Հայու արժանիքներով ապրեցանք, ապագայի վառ յոյսեր ունէինք՝ հայրենիք փոխադրուելու, հոն տուն-տեղ ըլլալու, գաւակներ մեծցնելու ... այս էր մեր ցանկութիւնը, մեր երազը:

Աւա՛ղ չհասանք մեր երազին:

Այս բոլորը երէկ էր:

Իսկ այսօր, դժբախտաբար, կորսնցուցած ենք թէ՛ տարեցները, թէ բազմաթիւ երիտասարդներ, որոնց պակասը զգալի է: Գարնան յոյնորդեց անբաղձալի ձմեռը: Խանդավառ կեանքը օրէ օր սմքեցաւ: Մեզմէ յուշտ բաժնուողները կարծես իրենց հետ տարին հանդէս, ներկայացում, բանախօսութիւն, ժողով, դպրոց, ամէն ինչ: Մնացորդացը՝ քաշուած իր պատեանը, կ'ապրի առանց խանդի: Զեռնարկ տեղի չունենար, չունինք կազմակերպողներ:

Ունինք միօրեայ դպրոց մը, որուն ուսուցիչն է Թաղին քահանան: Դպրոցին անունը կայ միայն: Թաղին մէջ կան մեծ թիւով երախաներ, ծնողքները օրական երկու անգամ ֆրանսական դպրոց կը տանին կը բերեն զանոնք, իսկ չաբթուան մէջ մէկ օր մը իսկ կը խուսափին այդ պարտականութիւնը կատարելէ հայկական դպրոցին հանդէպ: Ո՞վ է յանցաւորը, երբ երախան հայերէն չի գիտեր:

Այս է պատկերը այսօր:

Երէկուան եւ այսօրուան վրայ եթէ աւելցնենք վաղը, կը գտնուինք մեծ հարցականի մը առջեւ — Ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր ապագան:

Մ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՉԻՆԱԿԱՆ ՊԱՏԸ

Չինական պատը որ յարդ կը յիշուի իրրեւ հսկայական անթափանցելի պարիսպ, չինուած է 22 դար առաջ:

Իշխան Քին չինել տուած է զայն Քրիստոսէ առաջ 221 թուականին, հաւաքել տալով եւ աշխատցնելով անհամար բանուորներու բանակ մը, որուն հսկայ լեզէոնին չնորհիւ կրցաւ միացնել բազմաթիւ փոքր խռովարար իշխանութիւնները եւ ստեղծել համեմատաբար միացեալ կայսրութիւն մը, ինքզինքն ալ պճնելով չքեղ տիտղոսով մը իրրեւ «Առաջին Օգոստափառ վեհապետ» (Քին Շի Ուանկ):

Այսպէս է որ հիմնեց արքայական տոհմը Քին ուրկէ կուգայ Չին անունը:

Այս կայսրը երկու սեւեռուն գաղափար ունէր — նախ կ'արհամարհէր մտաւորականները եւ ապա կը վախնար բարբարոս Մանկոլներէն, որոնք չարունակ կը յարձակէին երկրին վրայ հիւսիսէն: Յաջողեցաւ առաջինին մէջ, հալածելով ամէնէն աչքառուները, իսկ լայնատարած պարիսպ մը չինել տուաւ զսպելու համար բարբարոսներու յառաջխաղացումը:

Այս հսկայ պարիսպը չինելու համար աշխատեցան աւելի քան մէկ միլիոն բանուորներ տասնեւութ տարի չարունակ: Այս առթիւ պատմաբան մը կ'ըսէ թէ «աշխարհի ամէնէն երկար գերեզմանատունն է» եւ ըստ անոր հաշիւին աւելի քան չորս հարիւր հազար բանուորներ ինկած են խանճող տաքութենէն, տառնամանիքներէն եւ աւազի փոթորիկներէն:

Երբ վերջացաւ, պարիսպը կը ներկայացնէր յոյժ տպաւորիչ տեսարան մը: Հսկայական վիշապի մը նման կը զալարուէր կարծես 2500 քիլոմեթրի վրայ, անապատներու ընդմէջէն, կ'անցնէր 750 մեթր բարձրութեամբ լեռներէ, եւ կը կարէր կ'անցնէր ծովու մակերէսէն աւելի ցած հովիտներէ: Պարիսպին բարձրութիւնը 4,5 մեթրէն մինչեւ ինը մեթրի միջեւ էր: Որպէսզի ճամբորդները պաշարանէն թշնամիին նետերէն իրրեւ պատսար միջուղի (շօսէ) մը չինել տուաւ, նաեւ հազարաւոր դիտարաններ չինուեցան հաւասար հեռաւորութեան վրայ:

Բազմաթիւ յարձակումներ զսպուեցան չնորհիւ մեծ պատին: Չհաւատր թափառաշրջիկներ կրնային մէյն կարճ ժամանակ դրաւել:

Այսօր այս մեծ պատը բոլորովին քանուած է եւ դեռինը կը մնան բազմաթիւ անօգուտ բեկորներ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի

ՕՐԴԻՆ

Ժ.

Պ. ՏԸ ՎԻԼՖՈՐԻ ԽՈՍՏՈՎԱՆԻԹԻՒՆԸ

— Այո, ո՛հ, ամէն բան պիտի խմանաք, որովհետեւ վկաներու առջեւ պիտի խօսիմ: Վիլֆորի անունը անիծուած է... եւ դերեզմանի մը վրայ արձանագրուած տեսնն իսկ անուանարկիչ բիծ մըն է: Չեմ ուզեր որ այս անունը այլեւս պղծուէ այն դերեզմանը որ...

— Որո՞ւն դերեզմանը:

Բայց Պ. տը Վիլֆոր չէր պատասխանները: Թուղթին վրայ ծռած, յամր եւ յստակ կերպով կը գրէր:

Ցետոյ Ֆրեսերիքի ներկայացուցած կնքամոմը առնելով, նամակը կնքեց մատը կրած մատանիովը:

— Գացէք, պարոն, ըսաւ, եւ աճապարեցէք· մահը չի սպասեր...

Պ. տ'Աւրիննեի զաւկին հետ դուրս ելաւ՝ իր տեղեկութիւնները ամբողջացնելու եւ իր ձեռքով բառ մը աւելցնելու համար Վիլֆորի նամակին:

Երիտասարդին մեկնած պահուն, Մորէլ՝ Վալանթինն ու Տիկին Հերպօն առած՝ կը վերադառնար:

Ծերունի բժիշկը զգաց որ պիտի նուաղէր, երբ տեսաւ այն աղջիկը, որուն մահը չատ ցաւ պատճառած էր իրեն:

Վալանթին, սուզի երկար զգեստներ հագած, անոր առջեւ ծունկի եկեր էր:

Ձեռքերը անոր մազերուն վրայ դրաւ·

— Սիրուն զաւակս, ըսաւ, դուք որ այս յանցաւոր ընտանիքին մոլորած հրեշտակն էիք, օրհնեալ ըլլաք: Օրհնեալ ըլլայ նաեւ ան, որ փրկեց ձեզի:

— Հայրս ի՞նչպէս է... հարցուց Վալանթին վեհերոտութեամբ մը:

— Ձինքը պիտի տեսնէք, օրիորդ: Տըխուր պարտականութիւն մը կատարելու եկած էք: Բայց դուք ձեր սրտին հնազանդեցաք: Ամէն բան մոռնալով՝ միայն յիշեցիք այն մարդուն ցաւերը, որուն անունը կը կրէք· բարի գործ մըն է, որուն համար պիտի վարձատրուիք:

— Պ. տը Վիլֆոր... հայրս վտանգի մէջ է:

— Ձեմ ծածկեր ձենէ թէ մինչեւ վաղը այս ցաւի աշխարհէն պիտի մեկնի: Երանի՛ թէ հանդիսա գտնէ:

— Բայց, կ'ուզեմ տեսնել զայն, ինչո՞ւ կը յետաձգէք:

— Ձեր անհամբերութիւնը կը հասկնամ, զաւակս: Բայց ստիպուած եմ խնդրել որ համբերէք:

— Պարոն Մորէլ, Պ. տը Վիլֆորի բացարձակ կամքին համեմատ՝ որդիս դըրկեցի Պ. արքունի դատախազը անմիջապէս կանչելու համ...

— Ատոնո՛ր իմ, գոչեց Վալանթին, բայց ի՞նչ կայ ուրեմն:

— Ձեմ դիտեր օրիորդ: Բերնէն փախած մէկ քանի բառերէն հասկցայ թէ կ'ուզէ անիրաւութիւն մը դարմանել: Բայց չեմ դիտեր թէ այդ անիրաւութեան զոհը ո՞վ կրնայ ըլլալ:

— Կը կարծէ՞ք որ, հարցուց Մաքսիմիլիէն, այս դատաւորը անոր փափաքը կատարէ:

— Արդէն ըսի ձեզի, ենթադրելով որ Պ. տը Վիլֆորի կացութիւնը բաւական չըլլայ զինքը համոզելու, կը կարծեմ թէ անձամբ իմ ըրած հրաւէրս պիտի չմերժէ:

Ցետոյ Վալանթինի դառնալով՝

— Ծոգնեցուցիչ ճամբորդութիւն մը ըրիք, օրիորդ, կը խնդրեմ որ Տիկին Հերպոյի հետ ձեզի համար պատրաստուած բնակարանը քաշուիք...

— Բայց կը խոստանա՞ք, կ'երդնո՞ւք ինծի որ, Պ. տը Վիլֆոր ձիս լսելու վճակի մէջ եղածին պէս՝ ձիս կանչել պիտի տաք:

— Կ'երդնում:

Պ. տ'Աւրիննեի եւ Մորէլ առանձին մնացին:

— Ո՛րքան տարօրինակ են բոլոր այս բաները, ըսաւ ծերունի բժիշկը: Եւ ի՞նչպէս կրնայ ըլլալ որ Պ. տը Վիլֆորի նման հօրմէ մը Օր. Վալանթինի պէս աղջիկ մը ծնած ըլլայ:

— Բայց իր մա՞յրը, Օր. տը Սէն-Մէրան կարծեմ...

— Ո՛հ, ես զայն ճանչցած չեմ. բայց իմացած եմ որ շատ համակրելի անձ մը չէր...: Փառասէր էր... եւ եթէ համաձակիմ, պիտի ըսեմ թէ արժանի էր իր ընտրած ամուսնոյն: Գալով իր մեծ մօրը, ծերունի մարքիզուհիին, զայն լաւ գնահատած ըլլալով՝ կրնամ հաւատալ թէ ամենեւին զղայուն չէր:

— Սակայն շատ կը սիրէր իր թոռնուհին:

— Այո, պիտեմ: Եւ սակայն մոռացա՞ք որ, իր ազնուապետական նախապաշարումներուն եւ քաղաքական զրաղումներուն անսալով՝ քիչ մնաց պիտի բռնադատէր Վալանթինը ակամայ ամուսնանալու:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ· Զաւիկ Էմիրզայեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ· Սէմէրճեան (Ժանսէմ) եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի (Փետրուար 16) ժամը 11·15ին Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԶԱՏԻԿ ԷՄԻՐԶԱՑԵԱՆԻ
(ծննեալ Սէմէրճեան)

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

Այս առթիւ, Պ· Զաւիկ Էմիրզայեան կը նուիրէ 100 Ֆր· Մշակոյթի Տան Ս· Թէհլիրեան սրահի, 50 Կապ· Խաչի Իսիի մասնաճիւղին եւ 50 «Ցառաջ»ին։

(Տառնալ «Ցառաջ»էն)։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Անթուանէն այրի Տիկին Լուսաբեր Շառոյեան, զաւակներն ու ընտանեկան պարագաները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, նամակով, հեռաձայնով եւ կամ փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով սգակից եղան իրենց սիրելի ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին՝

ԱՐԱՄ ՇՏՈՑԵԱՆԻ

ցաւալի մահուան առթիւ։

Ի ՑԻՇԱՏԱԿ

Թէճիրեան ընտանիք (Մարսէյլ), Տիկին Մարիամ Ղուկասեանի մահուան տխուր առիթով կ'ընեն հետեւեալ նուէրները.—

Իսիի Կապոյտ Խաչին 100 Ֆր·, Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան 100, Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց Միութեան 100, Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 100 Ֆր·։ (Տառնալ «Ցառաջ»էն) եւ «Ցառաջ»ին 100 Ֆր·։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մարիամ Ղուկասեանի *մահուան առիթով, փոխան ծաղկեպսակի եղած են հետեւեալ նուէրները.—*

Պր· Մեսրոպ Մարթայեան՝ Իսիի Նոր Յակառոյց եկեղեցւոյ 100 Ֆր· եւ «Ցառաջ»ին 20 Ֆր·, այրի Տիկին Ազատի Ղուկասեան եւ զաւակը՝ Անթիլիաի Ծերանոցին 200, այրի Տիկին Ռըճէ Փաշապէզեան Իսիի Կապ· Խաչին 100, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Յանթէմուրեան Իսիի Կապ· Խաչին 50 եւ Կարմիր Խաչին 50, Տէր եւ Տիկ· Յովհ· Գաչունեան Իսիի Նորակառոյց եկեղեցւոյ 200, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Սուքիասեան՝ Հայ Աբիներու Միութեան 100, Տէր եւ Տիկ· Օննիկ Տօնիկեան Իսիի եկեղեցւոյ 100, Տէր եւ Տիկ· Արթին Դարբինեան Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայր· Միութեան 50, «Ցառաջ»ին 100 Ֆր· եւ Հայ Աբիներու Միութեան 50 Ֆր·, այրի Տիկ· Ժընըվիէվ Տօնիկեան Իսիի եկեղեցւոյ 200։ Տէր եւ Տիկին Ժան Գարապաչեան Իսիի Կապոյտ Խաչին 100։

(Տառնալ «Ցառաջ»էն)։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՀԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Ց· Դ· Քրիս-տոփոր կոմիտէին, Շաբաթ Փետր· 15 ժամը 20·30ին Ա.Հարոնեան ակումբը։

Կը խօսի.— Ընկ· Ց· ՊԱԼԵԱՆ

Նիւթ.— Հայ Դատի վերյուծական պատմութիւն 1915–1975 եւ Սփիւռքեան հարցեր։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՇԱԽԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի պատարագ կը մատուցուի։ Արեւագալի արարողութիւնները յաւարտ պատարագի ժամը 11·15ին։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՁԱՇ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին
Փետրուար 23 ժամը 13ին
GRAND HOTEL DU PAVILLON
36, Rue de l'Echiquier — 75010 Paris
Métro : Bonne Nouvelle
Հաճելի մթնոլորտ եւ աճակնկալներ

Արձանագրութիւնները այժմէն իսկ հեռախօսելով Տիկին Թադէոսեանի 878–27–35 *կամ Տիկին Ասլանկիւլեանի* 734–70–19 *Տիկին Գարոյեան (առաուները)* 533–06–31

Արձանագրութիւնները պէտք է փակուին Փետրուար 21ին։

Ծախքերու մասնակցութիւն 55 Ֆր·

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի
ՏԱՐԵԴԱՐՁ
Կ'ՈԳԵԿՈՉՈՒԻ ՀԱՇՏԱՍԵՂԱՆԱԿ ՄԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐ. 16,
ԺԱՄԸ 17 ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ
17, RUE BLEUE PARIS 9

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԻ Հ.Ց.Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԵՒ ՄԱՄՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՇՐՋԱՆԻ ԲՈԼՈՐ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ
Կը խօսի ընկեր ԱՐԱ. ՊԻՊԷՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 30Ֆ (ճաշ եւ խմիչք)

Հ. Ց. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Ց· Դ· «Ս· Թէհլիրեան» խումբին ժողովը Ուրբաթ (Փետր· 14) ժամը 21ին, Մշակոյթի Տունը։

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Ց· Դ· «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (Փետր· 14) ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼ–ՍԱՐՍԷԼԻ Հ· Ց· Դ· «Վարդան» ենթակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, Ուրբաթ (Փետր· 14) իրիկուն ժամը 20·30ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ· Ց· Դ· «Ս· Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ· Ց· Դ· Շրջ· Կոմիտէն ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր չրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ Փետր· 15 ժամը 21ին, Ա.Հարոնեան ակումբը։ Օրակարգ՝ Մշակոյթի Տուն։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Տէսինի վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Հինգշաբթի (Փետր· 13) կէսօրէ վերջ ժամը 14ին, ընկերուհի Սոնա Պառաւեանի բնակարանը։ Ընկերուհիներուն ներկայութիւնը կարեւոր է։

×

ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎ

ԻԶՄԻՐԻ եւ Շրջաններու Հայրենակցական Միութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները, Կիրակի, Փետր· 16, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Ազգ· Տուն, 32 Ռիւ տը Թրեվիզ։ Օրակարգ.— Ա) Վարչութեան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն, Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Անթուանի Ս· Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը չնորհակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները.—

Ողբ· Պ· Պետրոս Մըսըրեանի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քէշիշեան, Մ· Էրկէնեան, Տիկին Թ· Անթիկեան եւ Տիկ· Զիփլի Մարկոսեան 10ական, Յովհ· Մատաղճեան, Նշան Քէհէեան եւ Տիկ· Մաքրուհի Ղուկասեան 20ական, Լեւոն Մարիկեան 30։ Ողբացեալին մահուան քառասունքին առթիւ Պ· Օհաննէս Մըսըրեան 150 Ֆր· եկեղեցիին, 50՝ տեղւոյն դպրոցին, Միսաք Թրիքեան 50 եկեղեցիին, Ս· Կէչիճեան, Տիկ· Թ· Անթիկեան, Տիկ· Ա· Մարկոսեան, Տիկ· Զիփլի Մարկոսեան եւ Տէր եւ Տիկ· Արամ Շառոյեան 10ական, Գ· Մարկոսեան 30, Տիկ· Մ· Ղուկասեան 20 Ֆր·։

Ողբ· Իսկէնտէր Կէչիճեանի թաղման առթիւ Աթանապի Կէչիճեան 20, Ս· Կէչիճեան, Մ· Զէօրթիւքեան, Կ· Կէչիճեան, Պ· Թօփալեան եւ Յակոբ Կէչիճեան 10ական (10 Ֆր· երջախառմբին)։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գտած մեծ ընդունելութեան վրայ
ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ թատերախումբը
որոշած է Բ· եւ վերջին անգամ ըլլով ներկայացնել

ՀՆԱՐՔԸ

կատակերգութիւնը

դարձեալ Տօնու Թատրոնը
1975 Մարտ 20, եչ· գիշեր
առիթ մը ստեղծելով անոնց, որոնք չկրցան տեսնել եւ կամ կը փափաքին կրկին տեսնել։
Մանրամասնութիւնները յետագային

VOTRE AGENCE DE VOYAGES
"BRASIL-ATLANTICO"
Vous confirme le départ
d'une Caravelle pour le match
BAYERN DE MUNICH
contre
ARARAT
Départ le 5 Mars à 14 heures
Retour le même jour à 23 heures
IL NE RESTE QUE QUELQUES PLACES...
(Les billets du match sont à votre disposition)
POUR TOUTE INSCRIPTION UN CADEAU VOUS SERA REMIS A L'AEROPORT
Veuillez consulter
Monsieur EKMEKCIYAN
BRASIL ATLANTICO
1, Avenue de l'Opéra, 75001 Paris
Tél. : 260-35-13

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Պր· Գասպար Գասպարեան կը նուիրէ 300 Ֆր· Հայ Կարմիր Խաչի Ծովեզերեայ օգափոխութեան կայանին ննջարաններու արդիականացնելու նպատակին։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
ՀԻՄՆԱՐԿԷՔԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻԻՆ

Կիրակի Փետրուար 23 ժամը 11ին, 12–14 Ռիւ Սէն–Պազիլ
Նախագահութեամբ Մ· ՃԻՒՐՃԵԱՆԻ
Ներկայութեամբ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու
Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հայ կազմակերպութիւնները, համայն ազգութիւն Հանդիսութենէն յետոյ ընդունելութիւն

×

Ժամը 13ին, բացառիկ ճաշ Պոմոնի եկեղեցւոյ սրահը, պատրաստութեամբ Մշակոյթի Տան Օժանդակ Տիկնանց Միութեան
ՃԱՇԱԴԻՆ 50 ՖՐԱՆՔ

LYON — MUNICH — LYON — MUNICH
ՄԱՐՏ 5ԻՆ
ԱՐԱՐԱՏ - ՊԱՅԸՐՆ
ՔԱՌՈՐԴ ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐՈՒ
Départ le 5 Mars à 15 heures par avion de Lyon - Bron — Prix : 550 F.
Pour tous renseignements contactez l'Agence
Organisé par
sevan voyages
50, Cours de la Liberté — Lyon
Tél : 60 - 13 - 66

AMITIÉS FRANCE - ARMÉNIE
ET LES ANCIENS COMBATTANTS
ont affreté pour leurs membres et amis un avion pour le match
BAYERN de MUNICH
contre
ARARAT d'EREVAN
Départ le 5 Mars à 15 h. du Bourget et retour le même jour à 23 h. de Munich au Bourget
Les transferts par autocars spéciaux de l'aérodrome au stade et vice-versa
Dîner à bord, notre correspondant s'est assuré des billets qui ne seront mis en vente que le 16 Février.
POUR LE PRIX DE 350 FRANCS NET
Pour tous renseignements et inscriptions s'adresser à :
M. K. BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, 75009 Paris, — 770-07-25
M. S. AGOPOFF, 5, Rue Villedo, 75001 Paris — 742-39-74
M. M. KEHYAYAN, 124, Avenue Henri Barbusse, 92140 Clamart—642-73-10

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
14
VENDREDI
14 FÉVRIER
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋԱԳԻՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Հատը	1 ֆր·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·224

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.224

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵԹԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմենփրէս, Փետր· 10)

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆԻ ԴԻՒԱՆԸ

Երեւանի գրականութեան եւ արուեստի թանգարանին մէջ կը պահուի Վահան Տէրեանի գիւանին մէկ մասը՝ 500է աւելի նիւթերով, ինչպէս ձեռագիր հաւաքածոներ, արձակ եւ չափածոյ ստեղծագործութիւններ, թարգմանութիւններ, նամակներ, գրութիւններ, լուսանկարներ: Ասոնք քանի մը հազար էջ կը կազմեն:

Հանգուցեալին գիւանը կը սկսի 1911 Նոյեմբերին Մոսկուայի մէջ իր կազմած երկերու Ա· հատորին 223 էջնոց ձեռագիրով, որուն առաջին բանաստեղծութիւնը «Տխրութիւն»ն է, վերջինը՝ «Վերադարձը»: Այդ տարիներուն բանաստեղծը արդէն անուն հանած էր իր «Մթնշաղի անուրջներ» հատորով, մամուլի մէջ հրատարակուած չարք մը բանաստեղծութիւններով:

«Ներկայ հատորը կազմելիս, յառաջաբանին մէջ գրած է Տէրեան, աւելորդ չհամարեցի «Մթնշաղի անուրջներ» վերնագրի տակ հրատարակուած գրքոյկը մըտցնել այստեղ, աչքի առաջ ունենալով այն հանգամանքը, որ այդ գիրքը արդէն սպառուած է եւ, որ գլխաւորն է՝ այն ներքին սերտ կապակցութիւնը, որով միացած են «Մթնշաղի անուրջները» այս գրքում ամփոփուած յետագայ գրուածքների հետ, մի հանգամանք, որ անշուշտ չի վրիպելու ուշադիր ընթերցողի աչքից: Սակայն արտատպելով «Մթնշաղի անուրջները», ես հնարաւոր չհամարեցի զետեղելու այստեղ այդ գրքի մի քանի էջերը, որոնք ոչ մի կերպ չեն կարող դոհացնել իմ պահանջները գեղարուեստական ըմբռնումի եւ, միեւնոյն ժամանակ, սերտ կապ չունեն միւս գրածներիս հետ, այնպէս որ կարող են դուրս մնալ գրքից առանց խախտելու նրա հիւսուածքը»:

Այս յառաջաբան–բացատրութիւնը ցոյց կուտայ, թէ արդէն անուն հանած բանաստեղծը որքան բծախնդիր էր իր ստեղծագործութիւններուն հանդէպ: Ասոր վկայութիւնն է նաեւ վերոյիշեալ հատածոն, որ թէեւ պատրաստ էր մեքենագրուելու եւ տպագրուելու, սակայն, ըստ երեւոյթին, վերջին պահուն տողի մը, քառեակի մը սրբագրութեան մտահոդութեամբ իրականացած չէ: Ուշադրութիւն կը գրաւէ նաեւ այն, որ բնագիրները գրուած են մելանով, իսկ վերնագիրները՝ մատիտով: Աւելի կը հաստատէ, թէ բանաստեղծը մեծ ուշադրութիւն կը դարձնէր վերնագիրներուն, զանոնք, ինչպէս ընդունուած է ըսել, համարելով կատարուած աշխատանքին կէսը: Եւ մատիտով գրած է զանոնք վերջին պահուն փոխելու միտումով:

Երկրորդ հատորէն երկու ծոցատետրեր հասած են մեզի, որոնցմէ առաջինին մէջ 21 եւ երկրորդին մէջ 14 բանաստեղծութիւն կայ: Ասոնց մէջ են «Սիրտը» որպէս վառ ատրուշան պահելը», «Մթթէ վերջին պո՞ետն եմ ես» եւ այլ ծանօթ բանաստեղծութիւններ:

Այս հաւաքածոներէն զատ, առանձին թղթածրարներով կան տասնեակ մը բանաստեղծութիւններու պատառիկներ, որոնք թանգարանին յանձնած են Տէրեանի ժամանակակիցներն ու մտերիմները:

Բազմաթիւ թարգմանութիւններու շարքին է Շառլ Պօտլէրի բանաստեղծութիւներէն մէկուն մէկ քառեակը, որ նուիրուած է նկարիչ Կոյայի: Այստեղ բազմաթիւ թարգմանութիւններու, թարգմանական փորձերու ձեռագիրներ կան Բրուսովէ («Աբարատին» եւ ուրիշներ), Վյաչեսլաւ Իվանովէ («Հարուստ է եւ ճոխ է Արմենիան, «Վարդ»), Հայնէէ (38 էջ), Օսկար Ուայլտէ («Սալոմէ»), Մեթերլինկէ, Սաֆոյէ, Շերեթելիէ: Բանաստեղծը գիտէր ֆրանսերէն եւ Ն· Մառէ սորված էր վրացերէն ու Տէրեան իր թարգմանութիւնները կատարած է բնագիրներէն: Հեղինակներուն տրամադրութիւնները հաբազատ ձեւով արտայայտելու, անոնց ստեղծագործութիւններուն չունչը հայերէնի փոխանցելու համար մեղուաջան աշխատանք կատարած է: Նոյնիսկ իրեն համար կազմած է ֆրանսերէն – ռուսերէն, վրացերէն–ռուսերէն եւ այլ բառարաններ:

Ծանօթ է, որ Պետերբուրգի մէջ Տէրեան մտադրած էր թարգմանել Վրաց գրականութեան գոհարներէն մէկը՝ Շոթա Ռուսթաւելիի «Ընձեռաւորը» պոէմը: Այդ աշխատանքին ձեռնամուխ եղած է 1914էն եաք, սակայն ժամանակը, պայմանները դժբախտաբար կարելիութիւն չեն տուած իրականացնելու այդ մտայղացումը: Ան կրցած է թարգմանել միայն հատուած մը նախերգանքէն, որ լայն արձագանգ գտաւ գրական շրջանակներու մէջ:

Տէրեան մեծ աշխատանք տարած է հայ գրականութեան լաւագոյն նմոյշները ռուսերէն թարգմանելու ուղղութեամբ: Դիւանին մէջ կան «Պեպօ»ի թարգմանութիւնը՝ Մաքսիմ Գորկիի սրբագրութիւններով, Սունդուկեանի «Իմ կեանքը», Րաֆֆիի «Կայծեր»ու առաջին հատորին թարգմանութիւններու օրինակները:

Վահան Տէրեան արձակ գործեր ալ ձգած է՝ պատմական ակնարկներ, քննադատական յօդուածներ եւայլն: 1910ին սկսած է նիւթեր հաւաքել Փաւստոս Բուզանդի վերաբերեալ եւ, ըստ երեւոյթին, մտադիր էր ուսումնասիրութիւն մը գրել պատմագրին մասին: Այս նպատակով ուսումնասիրած է պատմագիրին «Պատմութիւն Հայոցը», որոշ ամփոփումներ կատարած է առանձին հատուածներէ, օգտագործած է Նորայր Բուզանդացիի, Գրիգոր Խալաթեանցի եւ ուրիշներու ուսումնասիրութիւնները:

Վ· Տէրեան համակրանքով արտայայտուած է ժամանակակից հայ բանաստեղծներու մասին· հետեւեալ տողերով կը սկսին Ալեքսանդր Ծատուրեանի նուիրուած իր յօդուածը· «Ալ· Ծատուրեանի կեանքը մի պարզ ու սրտաչարժ հէքեաթի է նման, մի տխուր պատմութեան, որի հերոսը դուրս է եկել կեանքի ամենախաւար մի խորշից, անցել է անօրինակ զրկանքների ու տանջանքի մի երկար ճանապարհ եւ այսօր ներկայանում է ձեր առաջ, որպէս մեր գրականութեան վշտոտ ու քարոտ ասպարէզում նահատակուող ու նահատակուած մի շարք հերոսների ներկայացուցիչը, այն հերոսների, որոնց մասին կարելի է ասել բայրոնի արտայայտութեամբ, որ նոքա բոլոր իրենց առաքինութիւնների համար միայն իրենք իրենց են պարտական եւ նոցա թերութիւնների մեծագոյն մասը պէտք է վերագրել կեանքի պայմանների»:

Տէրեանի ժառանգութեան մէջ զգալի տեղ կը գրաւեն անոր նամակները, որոնց մէկ մասը հաւաքուած են հոս: Մտերիմները, ներու ուղղուած այդ նամակները, ինչպէս նաեւ զանազան այլ դիւաններու մէջ պահուողներուն մէկ մասը (թիւով՝ 226) հրատարակուած են 1963ին: Ինչպէս Տէրեանագէտները կը վկայեն, 1904–1919 բանաստեղծը գրած է մօտ 1000 նամակ, որոնց մեծ մասը կորսուած է:

Տէրեանի դիւանին մէջ կը մնան նաեւ անուանի գրագէտներէ ձօնուած գիրքեր, լուսանկարներ, անձնական իրեր:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԿԱՅՈՒՆ ԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԱՏԱԿԱՍՔԱՐԻ ՄԷՋ

Նախագահ Ձիրանի տապալումէն եաք, կղզին ինքզինքը չէ գտած եւ զինուորական ղեկավարութիւնը տակնուվրա նպատակ անցած է, առանց հասնելու լուծումի մը յանգելու: Անցեալ Փետր· 5ին էր որ այս ղեկավարութիւնը Զօր· Րաթսիմանտրավայի կը յանձնէր պետական ղեկավարի պաշտօնը, զոր հազիւ վեց օր պիտի տանէր:

Ներկայիս հարց կը ծագի թէ Զօր· Ռաթսիմանտրավայի կը յանձնէր պետական ղեկավարի պաշտօնը, զոր հազիւ վեց օր պիտի տանէր:

Ներկայիս հարց կը ծագի թէ Զօր· Ռաթսիմանտրավայ ինչպէս պիտի կարենայ տէր մնալ կացութեան եւ վերահաստատել կարգն ու կանոնը: Հինգշաբթի օրուան լուրերու համաձայն, ըմբոստական շարժումը բոլորովին զսպուած էր: Ամէն ինչ յստակ չէ սակայն եւ զանազան խմբակցութիւններ կան միչտ որոնք կրնան խանգարել անդորրութիւնը: Ասոնց կարգին, Անտրէ Ռեւսամփա, նախկին Ներքին նախարար, զոր Ձիրան բանտ նետած էր իբրեւ ամերիկեան գործակալ, ապա հաշտուած հետը, մալկաշ Ընկերվարական կուսակցութեան մէջ, որ կարեւորագոյնն է կղզիին:

Իրաց այս կացութեան մէջ, յայտնի չէ թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ Մատակասքարի ապագան եւ անոր վարչակարգը:

Բանի մը տող

ՖՐԱՆՍԱՑԻ սրտի վիրաբուժական դրծողութեանց մեծ վարպետը՝ Փրոֆ· Տիւպոսք, Տոքթ· Միշել Գարամանեանի յանձնարարութեամբ «բաց սրտի» յաջող գործողութիւն մը կատարած է առջի օր, Պրուսէ հիւանդանոցը, բանաստեղծ Վահրամ (Ժողէֆ) Հաճեանի վրայ:

ԱՐԱՐԱՏ - ՊԱՅԵՐՆ ՄՐՑՈՒՄԷՆ ԱՌԱՋ

— o —

Միւնիխի մարզական լրագրող Պէն Հարտըը Արչնա տպարաւէն լոյս ընծայած է ուր էջնոց պատկերազարդ գրքոյկ մը, ուր հետեւեալը կը գրէ «Արարատ»ի մասին·

«ԱՐԱՐԱՏ»Ը ԵՒ ԻՐ «ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ»

«Արմենիա – Արմենիա: Արարատ – Արարատ: Հասկցանք թէ Խորհրդային Միութեան 1973ի Ֆութպոլի ախոյեան խումբը Մոսկուայէն չէ, ոչ ալ Ուկրանիայէն: Կուզայ հեռաւոր Արմենիայէն եւ կը կրէ «Արարատ» անունը: Երկու անգամ երբ կրկնէք «Արմենիա» եւ «Արարատ» բառերը, կրնաք լաւ հնչումով արտասանել Պայէրն Միւնիխի յաջորդ մրցակիցին անունը եւ անոր երկիրը:

«Դասատու մը չըլլալով, պէտք էր սպասկային նման բացատրութիւն մը տայի այս գրքոյկը կարդացողներուն:

«Ճանչնանք «Արարատ»ի խումբը:

«Ճարպելի ընթերցողներ, մի՛ զարմանաք երբ ըսենք թէ ան կուգայ հեռաւոր երկրէ մը, որուն ժողովուրդը «Արարատ»ով կը հպարտանայ: Երկիրը Արմենիա կը կոչուի, որուն բնակիչները 93 տոկոսով Հայեր են, որոնք հին Արմէններու թոռներն են եւ կը պահեն իրենց լեզուն: Ունին իրենց դպրոցները, արուեստը, գիտութիւնը, երաժշտութիւնը, եկեղեցին (բոլորն ալ քրիստոնեաներ են): Այս դարուս, Հայերը կը հպարտանային Միկոյեանով, Աշնաւուրով, Գըրբ Գրիգորեանով, Արամ Խաչատրեանով կամ Սիլվի Վարդանով: Այժմ անոնք կը հպարտանան Ֆութպոլի խումբով մը, որ թէեւ ազգային խումբ մը չէ, բայց ձեւով մը այդպէս է, քանի կը խաղայ «Արարատ» անուան տակ, որ բարձր լերան մը անունն է:

«Խումբին մասին խօսելէ առաջ ըսենք, թէ Պայէրն Միւնիխի յաջորդ մրցակիցին Երեւանի մարզադաշտը կրնայ ընդունիլ 85·000 հանդիսականներ եւ ունի 2·500·000 համակիրներ, որոնք իրենց խումբին կատարած մրցումներուն հետեւելու համար ամէն զոհողութիւն կ'ընեն, նոյնիսկ կը փակեն իրենց վարժարաններն ու գործատեղիները, ականատես ըլլալու համար իրենց սիրած ու յարգած խումբին ելոյթներուն:

«Հայաստանի Հայը կ'աղօթէ, կուլայ, կը խնդայ, կ'աշխատի, կը մեռնի, կը ծնի կամ կ'ամուսնանայ այն ժամերուն, երբ «Արարատ» Ֆութպոլի մրցում չունի:

«Գալով խումբին, հետեւեալ տեղեկութիւնները քաղեցինք հայ բարեկամներէ եւ ռուս ու գերմանացի Ֆութպոլի մասնագէտներէ, որոնք տեսած են խումբը կամ հետեւած անոր ելոյթներուն:

«Շատեր մեզի ըսին թէ «Արարատ»ի խաղաձեւը, խաղացողներուն ոճը կը նմանի պրազիլիական կամ մեքսիքական խաղաձեւին:

«Այսօր, Պայէրնի նոր մարզիչը կը կրկնէ նոյնը, աւելցնելով որ խումբը թէեւ չունի Փըլէ մը կամ Քրույֆ մը, սակայն կը խաղայ եւ կը կիրարկէ խմբային խաղ մը:

«Արդ, «Արարատ» չունի Քրույֆ մը, բայց ունի տասը մարզիկներ, որոնք հաւասարի կարողութիւններու տէր են եւ ունի բերդապահ մը, որ Մայէր մը չըլլալով հանդերձ, ցարդ քիչ կոլեր ստացած է Եւրոպայի բաժակի մրցումներուն ընթացքին: Խումբը կը կիրարկէ 4–3–3 խաղաձեւը, բայց մեր հայ գրաշարը կ'ըսէ թէ Խորհրդային Միութեան ախոյեանու – թեան մրցումի մը հետեւելով, նկատած է որ « Արարատ » առաւելաբար կը կիրարկէ 2–3–5 խաղաձեւը:

«Խումբին խաղացողները միջահասակ մարզիկներ են, որոնց երիցագոյնը ձախ ծայր Ղազարեանն է, որ հակառակ իր յառաջացած տարիքին, 100 մեթրը կը վազէ 11'' 8էն:

«Արարատ» խումբը ունի նաեւ միջազգային խաղացողներ՝ Մարզարով, Իշտոյեան, Անդրէասեան եւ Զանազանեան, որոնք քանի մը անգամ կրած են Խորհրդային Միութեան ազգային խումբին չաւիկը: Ֆիզիքական պատրաստութիւնը լաւ ըլլալով, խումբին մարզիկները կը տոկան 120 վայրկեան՝ «Տինամօ» Քիեւ խումբին նման ուժեղ կազմի մը դէմ:

«Թէեւ այս տարեշրջանին «Արարատ»ի մարզիկները վերատին, չկրցան տիրանալ Խորհրդային Միութեան ախոյեանի տիտղոսին, սակայն չահեցան օտար դաշտերու վրայ առաւելագոյն յաղթանակներ արձանագրող խումբի տիտղոսը:

«Միւնիխի մէջ անոնք կը յուսան խաղալ այն ձեւով, ինչպէս խաղացած են Մոսկուայի մէջ:

«Այս տողերով է որ կը վերջացնենք մեր այս գրքոյկը եւ կը յուսանք մինչեւ Մարտ, նոր գրքոյկներով ներկայացնել Պայէրն Միւնիխի մրցակիցը»:

ՀԱՅ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՀԵԹԱՆՈՍԱԿԱՆ ԴԱՐԵՐՈՒՆ

— o —

Հեթանոսական դարերէն ի վեր հայ ժողովուրդին մէջ գոյութիւն ունեցած է մանաւանդ սէր եւ հետաքրքրութիւն դէպի ուսումը, դիտութիւններն ու հարատարա-պեսութիւնը: Հայեր ունեցած են իրենց մտաւոր, բարոյական եւ ֆիզիքական զարգացման խէալները: Մեր քաղաքական եւ հասարակական կեանքը կերպարանափոխուելով եւ զանազան դասակարգային ու վարչական իրաւունքներ հաստատուելով, գոյութիւն ունեցած են ինչպէս կրօնական եւ դինուորական, այնպէս ալ միւս տարբեր մէջ կրթական նախապատարաստուիւնները, որոնց ապացոյցները կը հանդիպանան հետեւեալ օրինակները, որոնք աւանդուած են մեզի Հայոց պատմութենէն: Սօսանուէր Անուշաւանը քրմապետութեան աստիճանի չհասած, նախապէս նուիրուեցաւ Արմաւիրի արբազան սօսիներուն: Արտաշէս Ա. աշխարհարկալը իր զաւկին՝ Տիգրանին նետաձգութիւն սորվեցնելու համար, յանձնեց Վարաժ կամ Վարժ իշխանին, որ այդ արհեստին մէջ հմուտ էր: Այսպիսի դաստիարակութեան օրինակներ կրնանք գտնել նաեւ հին թագաւորական ու նախարարական տոհմերու մանուկներուն համար նշանակուած Դայակներու եւ Դաստիարակներու պատութեան մէջ, որոնք ընդհանրապէս կ'ընտրէին ազնուական դասակարգէն եւ քուրմերէն:

Դայակներն ու դաստիարակները բնաւ չէին հեռանար իրենց յանձնուած թագաւորական եւ նախարարական մանուկներէն. թէ՛ խաղի, թէ՛ զբօսանքի, թէ՛ որսի եւ թէ՛ պատերազմի պահերուն անոնք պէտք է իրենց սահերուն հետ ըլլային եւ աշխատէին ամէն վտանգի պահուն անոնց կեանքը պահպանել: Մեր պատմութեան էջերուն մէջ կան բազմաթիւ օրինակներ այդ առընչութեամբ: Ծանօթ է, որ Աբտաշէս Բ.ի դայեակը Սմբատ Բագրատունի իր սանիկը՝ Երուանդ Բ.ի ձեռքէն պատելով, փախցուց լեռները հովիւներու մօտ եւ ապա՝ տարաւ Պարսկաստան, ուր ժամանակի պահանջին համեմատ, կրթեց զայն եւ վարժեցուց զինուորական զիտելիքներու, յետոյ՝ Պարթեւներու օգնութեամբ զինք նստեցնելով պապենական գահին վրայ՝ մինչեւ իր կեանքին վերջը ծառայեց անոր հաւատարմութեամբ: Աբտաւազդ Մանդակունի պատեց Տրդատ Թագաւորը, իսկ Օտա Ամատունի՝ Խոսրովիդուխտ իշխանուհին Սասանեներուն ձեռքէն: Դաստիարակներն ու Դայակները, հետեւելով Պարսից օրինակին՝ բնականաբար իրենց սաներուն պէտք է տուած ըլլային նաեւ հրազարակային կրթութիւն, ինչպէս՝ խաղեր, մրցումներ, որսորդութիւն, ձիարշաւ, եւայլն: Այս մասին կը վկայեն մեզի հասած՝ մականաւ կան Խաղը, գնդի Խաղալը, ձիարձակարուիը եւ ըմբշամարտութիւնը, որոնք կանոնաւոր վարժութիւններ եղած են ծառայած որոշ նպատակի մը:

Հին հայկական կրթութեան յատկանշական երեւոյթներէն մէկն ալ այն է, որ Հայեր յատուկ ուշադրութիւն դարձուցած են նաեւ երաժշտութեան եւ երգեցողութեան վրայ, որոնց գոյութեան պատմագրները են՝ բամբիռնը, ձեռքով երգելը, գոյգեր եւ պարեր ընելը, Գողթան երգիչներ եւայլն: Մեր նախնիքները այդ արուեստները տարածելու նպատակով՝ պէտք է ենթադրել, որ ունեցած են հասարակական կրթարաններ, օրինակ՝ ոճներ եւ հանդէսներ, որոնք գործնական վարժարաններ եղած են յիշեալ արուեստներուն համար: Աստոնց կարգին պէտք է յիշել նաեւ ճարտարապետութեան արուեստը:

Տակաւին Քրիստոսէ ութ կամ ինը դար առաջ, Հայաստանը բաժնուած ըլլալով քանի մը տէրութիւններու, Վանայ թագաւորները ընդունեցան Աստրեստանի սերպագրերը, հրաւիրեցին հոնկէ գիտիններ, որոնք այդ սեպագրերով արձանագրեցին Հայաստանի բարձր ժայռերուն վրայ ժամանակակից քաղաքական անցքերը: Շինարարական մարզին նեղ կերպարանափոխութեան պահանջը դժալով՝ Աստրեստանէն հրաւիրեցին բազմաթիւ ճարտարապետներ եւ արհեստաւորներ, որոնք Հայաստանի մէջ սկսան կառուցանել քաղաքներ, մեհեաններ եւ այլ շինութիւններ: Ժամանակի ընթացքին այդ փոխառնուած օտար կրթութիւնը ամբողջովին կերպարանափոխուելով՝ առացաւ զուտ ազգային նկարագիր, որովհետեւ Աստրեստանի սերպագրերու փոխարէն կազմուեցաւ հայկական սեպագրութիւն. օտար գիտիններ եւ ճարտարապետներու տեղ երեւցան տեղական գիտիններ, ճարտարապետներ եւ արհեստաւորներ, որոնք հետզհետէ զարգացուցին իրենց արհեստը եւ հասցուցին կատարելութեան:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԻՄԵԱՆ

ՏՈՄՍԵՐ

ԹԱՐԳՄԱՆԱԲԱՐ...

— o —

Շահան Շահնուր, մեր գիւղախոտ-քաղաքատուրքագոյն կամ քաղաքատուր – գիւղաքաղաքագոյն գրագէտը – մենք ալ այլեւս չենք գիտեր ինչ ըսել իր մասին, մամուլի մէջ չտայլօրէն հակասական մակդիրներուն ի լուր – անկասկած որ... քաղաքատուր է յետ – մահու ստեղծած իր լաբիւրինթոսով: Անոնք որ կը խորհէին գինք քիչ մը ճանչցած ըլլալ սկսած են կասկածիլ իրենց գիտութեան վրայ, իսկ բանակ մը կը կարմեն անոնք, որ մէկ օրէն միւսը քաջածանօթ կ'երեւան մեր մեծ գրագէտին կեանքին, մտածումներուն, գրական բոլոր երեսներուն, իր բոլոր չբջաններուն, գործերուն՝ հայերէն թէ ֆրանսերէն: Ու ծայր տուած է թարգմանչական աշխատանք մըն ալ: Սկիզբէն գատելով արդիւքը՝ զայն կարելի է դնահատել՝ «Ա.հագնամեծ»:

Կը բանանք Ագդակ օրաթերթը (1) սկսինք իրմով – եւ կը կարդանք – թարգմանաբար – Ժան Ֆրէօսթիէի գատումը Շահան Շահնուրի մասին ու յանկարծ... մտերնիս «փուչ – փուչ կը տնկուի», ինչպէս կ'ըսեն ժողովրգական ձեւով: Ո՛չ, այս մէկը կարելի չէ. յիմար մէկը պէտք է եղած ըլլայ Ֆրանսայի այդ դրագէտը: Բան մը չէ հասկցած ոչ Արմէն Լիւպէնէն (Շահան Շահնուր) եւ ոչ ալ անոր ար – ուեստէն, երբ զայն յատկանշած կը դանէ իր... «կովկասեան դրոշմով»: Շահնուր ո՛ւր՝ կովկասեան դրոշմը՝ ո՛ւր: Եթէ մէկը, օր մը խաղ մը խաղալ ուզէր Շահնուրին՝ իր կենդանութեան՝ հապի՛ւ թէ կրնար երեւակայել նման կատակ մը: «Թոհաֆ» բան մը: Առ ի հետաքրքրութիւն ձեռք կ'առնենք Ֆրանսերէն բնագիրը ու ակնապիշ կ'ըսենք.— Ժան Ֆրէօսթիէ ո՛ւր եւ «Ազդակ»ի թարգմանիչը՝ ո՛ւր: Ֆրանսացին գրած է «Գօլուա», որ խառնուրդն է զուարճալիին, արտասովորին, հեգնանքի հետաւոր նշոյլով մը, իսկ թարգմանիչը դաեր է... կովկաս: Եթէ քիչ մը աւելի ուշադիր նայէր կրնար տեսնել նաեւ ...Ադրբատան: Այլ հարց թէ երբ նայի՞ւ Ժան Ֆրէօսթիէ նման տարօրինակ սքանչել մը ըրած ըլլար, Շահնուրագէտ թարգմանիչը կամ սրբագրիչը պէտք է առորագծած ըլլար նման դատումի մը արտառոցութիւնը:

Պայքարի (2) մէջ կը կարդանք — միշտ թարգմանաբար – Հանրի Թոմասի առաբապրութեամբ, թէ ինք՝ դացած էր Շահնուրը տեսնել 1946 թուին, Լասվեն-Օսկանի սոսկատեսիլ բուժարանին մէջ՝ «Բնիկներու համար»: Ի՞նչ բնիկ ,ո՞ր բնիկն է այս: Ե՞րբ է որ «Սկիւտարցի» Շահնուրը դարձեր է «բնիկ», (Ֆրանսայի) կամ թէ ընդունուած է որպէս այդ: Իսկ միւս կողմէ՝ ըսել է թէ՝ Ֆրանսային հիւանդանոցներ իսկ կը չինէ... Ֆըրանսայիներուն համար: Այս ինչ վհատանձն – կամ եսապաշտ – ժողովուրդ: Բայց կը վերադառնանք բնագրին... կը նկատենք անթօրէն թէ Շահնուր պահուած է արտասովոր անկողնի մը մէջ, որ նման է «ուղղանկիւն տուփի» «Զբաւորներու» համալ (Շահան Շահնուր) եւ ոչ ալ անոր ար – ուեստէն, երբ զայն յատկանշուած կը դանէ իր... «կովկասեան դրոշմով»: Շահնուր ո՛ւր՝ կովկասեան դրոշմը՝ ո՛ւր: Եթէ մէկը, օր մը խաղ մը խաղալ ուզէր Շահնուրին՝ իր կենդանութեան՝ հապի՛ւ թէ կրնար երեւակայել նման կատակ մը: «Թոհաֆ» բան մը: Առ ի հետաքրքրութիւն ձեռք կ'առնենք Ֆրանսերէն բնագիրը ու ակնապիշ կ'ըսենք.— Ժան Ֆրէօսթիէ ո՛ւր եւ «Ազդակ»ի թարգմանիչը՝ ո՛ւր: Ֆրանսացին գրած է «Գօլուա», որ խառնուրդն է զուարճալիին, արտասովորին, հեգնանքի հետաւոր նշոյլով մը, իսկ թարգմանիչը դաեր է... կովկաս: Եթէ քիչ մը աւելի ուշադիր նայէր կրնար տեսնել նաեւ ...Ադրբատան: Այլ հարց թէ երբ նայի՞ւ Ժան Ֆրէօսթիէ նման տարօրինակ սքանչել մը ըրած ըլլար, Շահնուրագէտ թարգմանիչը կամ սրբագրիչը պէտք է առորագծած ըլլար նման դատումի մը արտառոցութիւնը:

Պայքարի (2) մէջ կը կարդանք — միշտ թարգմանաբար – Հանրի Թոմասի առաբապրութեամբ, թէ ինք՝ դացած էր Շահնուրը տեսնել 1946 թուին, Լասվեն-Օսկանի սոսկատեսիլ բուժարանին մէջ՝ «Բնիկներու համար»: Ի՞նչ բնիկ ,ո՞ր բնիկն է այս: Ե՞րբ է որ «Սկիւտարցի» Շահնուրը դարձեր է «բնիկ», (Ֆրանսայի) կամ թէ ընդունուած է որպէս այդ: Իսկ միւս կողմէ՝ ըսել է թէ՝ Ֆրանսային հիւանդանոցներ իսկ կը չինէ... Ֆըրանսայիներուն համար: Այս ինչ վհատանձն – կամ եսապաշտ – ժողովուրդ: Բայց կը վերադառնանք բնագրին... կը նկատենք անթօրէն թէ Շահնուր պահուած է արտասովոր անկողնի մը մէջ, որ նման է «ուղղանկիւն տուփի» «Զբաւորներու» համալ մը երբեք ըլլար, Շահնուրագէտ թարգմանիչը կամ սրբագրիչը պէտք է առորագծած ըլլար նման դատումի մը արտառոցութիւնը:

Պայքարի (2) մէջ կը կարդանք — միշտ թարգմանաբար – Հանրի Թոմասի առաբապրութեամբ, թէ ինք՝ դացած էր Շահնուրը տեսնել 1946 թուին, Լասվեն-Օսկանի սոսկատեսիլ բուժարանին մէջ՝ «Բնիկներու համար»: Ի՞նչ բնիկ ,ո՞ր բնիկն է այս: Ե՞րբ է որ «Սկիւտարցի» Շահնուրը դարձեր է «բնիկ», (Ֆրանսայի) կամ թէ ընդունուած է որպէս այդ: Իսկ միւս կողմէ՝ ըսել է թէ՝ Ֆրանսային հիւանդանոցներ իսկ կը չինէ... Ֆըրանսայիներուն համար: Այս ինչ վհատանձն – կամ եսապաշտ – ժողովուրդ: Բայց կը վերադառնանք բնագրին... կը նկատենք անթօրէն թէ Շահնուր պահուած է արտասովոր անկողնի մը մէջ, որ նման է «ուղղանկիւն տուփի» «Զբաւորներու» համալ մը երբեք ըլլար, Շահնուրագէտ թարգմանիչը կամ սրբագրիչը պէտք է առորագծած ըլլար նման դատումի մը արտառոցութիւնը:

Պայքարի (2) մէջ կը կարդանք — միշտ թարգմանաբար – Հանրի Թոմասի առաբապրութեամբ, թէ ինք՝ դացած էր Շահնուրը տեսնել 1946 թուին, Լասվեն-Օսկանի սոսկատեսիլ բուժարանին մէջ՝ «Բնիկներու համար»: Ի՞նչ բնիկ ,ո՞ր բնիկն է այս: Ե՞րբ է որ «Սկիւտարցի» Շահնուրը դարձեր է «բնիկ», (Ֆրանսայի) կամ թէ ընդունուած է որպէս այդ: Իսկ միւս կողմէ՝ ըսել է թէ՝ Ֆրանսային հիւանդանոցներ իսկ կը չինէ... Ֆըրանսայիներուն համար: Այս ինչ վհատանձն – կամ եսապաշտ – ժողովուրդ: Բայց կը վերադառնանք բնագրին... կը նկատենք անթօրէն թէ Շահնուր պահուած է արտասովոր անկողնի մը մէջ, որ նման է «ուղղանկիւն տուփի» «Զբաւորներու» համալ մը երբեք ըլլար, Շահնուրագէտ թարգմանիչը կամ սրբագրիչը պէտք է առորագծած ըլլար նման դատումի մը արտառոցութիւնը:

Պայքարի (2) մէջ կը կարդանք — միշտ թարգմանաբար – Հանրի Թոմասի առաբապրութեամբ, թէ ինք՝ դացած էր Շահնուրը տեսնել 1946 թուին, Լասվեն-Օսկանի սոսկատեսիլ բուժարանին մէջ՝ «Բնիկներու համար»: Ի՞նչ բնիկ ,ո՞ր բնիկն է այս: Ե՞րբ է որ «Սկիւտարցի» Շահնուրը դարձեր է «բնիկ», (Ֆրանսայի) կամ թէ ընդունուած է որպէս այդ: Իսկ միւս կողմէ՝ ըսել է թէ՝ Ֆրանսային հիւանդանոցներ իսկ կը չինէ... Ֆըրանսայիներուն համար: Այս ինչ վհատանձն – կամ եսապաշտ – ժողովուրդ: Բայց կը վերադառնանք բնագրին... կը նկատենք անթօրէն թէ Շահնուր պահուած է արտասովոր անկողնի մը մէջ, որ նման է «ուղղանկիւն տուփի» «Զբաւորներու» համալ մը երբեք ըլլար, Շահնուրագէտ թարգմանիչը կամ սրբագրիչը պէտք է առորագծած ըլլար նման դատումի մը արտառոցութիւնը:

Պայքարի (2) մէջ կը կարդանք — միշտ թարգմանաբար – Հանրի Թոմասի առաբապրութեամբ, թէ ինք՝ դացած էր Շահնուրը տեսնել 1946 թուին, Լասվեն-Օսկանի սոսկատեսիլ բուժարանին մէջ՝ «Բնիկներու համար»: Ի՞նչ բնիկ ,ո՞ր բնիկն է այս: Ե՞րբ է որ «Սկիւտարցի» Շահնուրը դարձեր է «բնիկ», (Ֆրանսայի) կամ թէ ընդունուած է որպէս այդ: Իսկ միւս կողմէ՝ ըսել է թէ՝ Ֆրանսային հիւանդանոցներ իսկ կը չինէ... Ֆըրանսայիներուն համար: Այս ինչ վհատանձն – կամ եսապաշտ – ժողովուրդ: Բայց կը վերադառնանք բնագրին... կը նկատենք անթօրէն թէ Շահնուր պահուած է արտասովոր անկողնի մը մէջ, որ նման է «ուղղանկիւն տուփի» «Զբաւորներու» համալ

մը (կամ յատուկ) բուժարանի մը մէջ: Պոլիսը բաւական հեռացաւ Փարիզէն ու Հայ դրագէտը մնաց չքաւոր, մին-մինակ: Էնտիժան ո՛չ թէ էնտիժէն:

Կայ նաեւ նուաղ... Գօգաս թարգմանութիւն մը, որ Շահնուրի մէկ բանաստեղծութիւնն է եւ ուր «երբ վերապատնան անձրեւալի նոյեմբերները՝ նիպոկակիւր» թարգմանուած է երբ «նիպոկակիւրները վերապատնան անձրեւալի նոյեմբերներուն»:

Կը բանանք Արեւ օրաթերթը(3): Շահան Շահնուրի (Արմէն Լիւպէնի) մասին է – կը սկսինք կարդալ. « Արսէն Լիւպէն »: Ո՞վ է այս մէկը: Կեցէ՛ք: Մեր ականջին վարժ է հնչիւնը մինչ մեր աչքին խորհրդաւոր տիպարի մը առաւերը կը ցցուի: Եթէ Լիւպէնը հնչենք «հարազատ հայերէն առոգանութեամբ» — ինչպէս կը յանկերգէ մեր գրացի հնամենի վարժապետը, կ'ունենանք Արսէն Լիւբէն: Գոնանք: Մոլիս Լըպլանի հռչակաւոր հերոսը, որ կը մարմնաւորէ ...ճէնղմէն դողը: Մոռնանք «գողը», կը մնայ Շահնուրի ծնօթ ճէնղմէնութիւնը: Եւ «Արեւ» օրաթերթը կ'աւելցնէ – այս անդամ ոչ թարգմանաբար – «հանգիստ իր (Շահան Շահնուրի) վաստակաւոր ոսկորներուն»: Ահա որպէս դամբանական, հիասքանչ վնասահանքը հանդիպ մեր տարաձնդաւոր գրագէտին — «իր ոսկորներուն վաստակաւորութեան» կ'ըլլա՞յ այս մէկը, հայերէն, ֆրանսերէն, Զինարէն գրուի թէ՝ ...թարգմանաբար:

Խոտանենք: Կամ «սդենք, սդե՛նք սեղմե՛նք» ինչպէս պիտի ըսէր մեր ծանօթ բանաստեղծ – խմբագիրը՝ եւ հասնինք մինչեւ Հայաստան ուր Շահան Շահնուրի «Իայ Տոմարը» վերամկրտութեամբ մը կը չարունակուի յիշատակուիլ որպէս «Պարզ Տոմար» (4): Պարզապէս:

Զարմանալի Շահնուր: Անհատատալի հակատագիր: Իր առողջութեան ան կը պատճառէր իրարանցում մը, իր մահը սկսած է առեղծել... Քառս մը: Կատարեալ Բաբելոնի աշտարակ:

ԳՐԻԳՈՐ ՔԼՕՍԼԵԱՆ

Պէյրութ

(1) Սեպտ· 7, 1974:
(2) Դեկտ· 4, 1974
(3) Օգոստ· 28, 1974:
(4) «Գրական թերթ», Սեպտ· 6:

ՀԱՅԿ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

— Մինչեւ խելացին բորկցաւ՝ խենթը դեան անցաւ:

— Հաղար ատեղ մէկ գութանի խոփ չի լինի:

— Գայլը ամպ օր կ'ուզէ, գողը՝ մութ գիշեր:

— Անձրեւոտ օրը հաւերուն ջուր տալը չատ կ'ըլլայ:

— Հեռուանոց օտարի աչքը կը հանէ մօտէն՝ իր տիրոջ:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ

(երգիծական վէպ ազգային կեանքէ)

Բ.

Աղիկա գեղին մէջ նորանոր գովաբանութեանց եւ օրհնէնքներու պատճառ եղաւ: Ամէնէն յամառ սկեպտականներն իսկ ստիպուեցան գլուխ ծռել այդ տեսանելի եւ չօշափելի բարերարութեան առջեւ: Թերթերը յիշատակեցին օժիտի պատմութիւնը «Մ. գիւղի բարերարը» տիտղոսին տակ եւ այդ մականիշը մնաց Սահակ էֆէնտիի վրայ: Գեղին մէջ չտեսեր ալ Սահակ էֆէնտի չէին ըսեր զինքը յիշած առեններին, այլ «մեր գեղին բարերարը»:

Եւ Սահակ էֆէնտի կանգ չառաւ այս գեղեցիկ ճամբուն մէջ, ամէն օր նորանոր առիթներ գտաւ, նորանոր միջոցներ հնարեց՝ բարերարելու:

Իր փոքրիկ տղուն՝ Վահանիկին փոքրիկ գանձանակ մը դնեց, որուն մէջ ամէն այցելու ստիպուած էր նուէր մը ձգել: Հաւաքուած դրամով դերեզմանատան պատերը պիտի նորոգուէին:

Տղան, հօրմմոյն զաւակ, միայն տան այցելուները տուդանքի ենթարկելով չգոհացաւ. կիրակի առաւոտները, դանձանակը ձեռքը, կ'երթար եկեղեցիին չրջափակը իր սկանակ բարերարի պաշտօնը կատարելու. իրիկուններն ալ կրկին դանձանակովը կը չրջէր ծովեզերեայ զբօսատեղիները: Գեղին մէջ անուանի ծօխախմբութիւն, հարսնիք, կնունք կամ նշանառուք չէր կատարուեր, առանց այդ ինքնակոչ հիւրին դանձանակին ներկայութեանը: Ա՛լ դեղացի – ներուն համար մղձաւանջ մը դարձած էր Վահանիկն ու դանձանակը: Այցուհանդերձ իրենց նուէրները չէին համարձակեր մերժել իրեն, որովհետեւ իրենց «բարերարին» տղան էր:

Մինչ դանձանակը կը չարունակէր իր անվերջանալի չրջագայութիւնը, գործոյին չէնքը հետզհետէ կը սպառնար վերջնական ու ազէտալի քայքայումի մը: Ամէն վտիտ, անձրեւ կամ հով նոր աւերում մը կը գործէր: Ծնողքները կը վախնային տղաքը գործոյ գրկելու եւ հոգաբարձութիւնը դասարանի վերածել: Գեղին մէջ գործոյի չէնքին վիճակը օրուան խօսակցութեան նիւթն էր եւ ամէն մարդ ակնդէտ կը սպասէր, որ Սահակ էֆէնտի «բան մը ընէ»:

Կիրակի մը, ժամերգութենէն եաքը, Թաղականներն իրենց տեղապահին՝ Սահակ էֆէնտիի հետ գացին քննելու գործոյը, ընկերակցութեամբ ճարտարապետ Մկրտիչ աղայի: Շէնքին հիմերը, պատերը, առաստաղը եւ գետնատախտակները մանրամասնօրէն զննուեցան: Վերջապէս Մկրտիչ աղա վճիռ արձակեց.

— Այս գործոյը անմիջապէս գոցելու է, որովհետեւ տղոց կեանքը ամէն ժամ վտանգի մէջ է:

Հետեւեալ օրը գործոյը փակուած էր «առժամեայ կերպով»: Գեղին մէջ յուզումը ատատկացաւ:

— Ի՞նչ պիտի ընէ Սահակ էֆէնտին:

— Ինչո՞ւ բան մը չըներ կոր Սահակ էֆէնտին:

Կը հարցնէին իրարու գեղացիները, եւ Պ. Նշան, միշտ ընդդիմադիր կուսակցութեան պետը, հեգնական յաղթանակով մը կը պատգամէր.

— Սահակ էֆէնտի բան մը ընելիք չունի, տղաքն ալ այսպէս փողոցները պիտի մնան... ես արդէն առաջին օրէն բաած եմ ու նորէն ճակատագրաց կը կրկնեմ, թէ ազգ մը Սահակ էֆէնտիներով չի կառավարուիր, ժողովրդեան ամէն խաւերէն ու տարրերէն բխող անդամներ պէտք են թաղական խորհուրդի մը գլուխը, բայց արդէն մարդ չունինք, մարդ, ճշմարիտ վարչագէտները, պետական անձերը կը պակսին մեր մէջ, Թիւրքի կամ Կլատսթոնի պէս մարդիկ, դոր օրինակ...

Դասատուին յաղթութիւնը սակայն կարճատեւ եղաւ. յաջորդ կիրակի Սահակ էֆէնտի թաղական խորհուրդին մէջ ծանոյց՝ ամենապարզ բանի մը պէս, թէ որոշած է ինք ամբողջովին վերաչինել գործոյը:

Լուրը անմիջապէս տարածուեցաւ ամէն կողմ:

— Տեսա՞ք մի, — կը գոչէր Օհան աղա ուրախութենէն խելացեղ, — տեսա՞ք մի, Սահակ էֆէնտի ինչ մարդ է... արձան կանգնելու է, արձան՝ ոսկեայ բարերարներուն:

Իրիկունը, երբ Սահակ էֆէնտի ընտանեօք եկաւ ծովեզերեայ սրճարանը՝ ամէնը յարգանքով ոտքի ելան ու եկան ձեռքը թօթվել ու իրրեւ գեղացի՝ իրենց երախտապիտութիւնը յայտնել:

— Կ'աղաչեմ, մի չափազանցէք, — կ'ըսէր ամէնուն Սահակ էֆէնտի, հասիս – տունակ ղէմքով մը—եղածը մեծ բան մը չէ, ես պարզապէս իմ պարտականութիւնս կատարած պիտի ըլլամ:

Նոյնիսկ Պ. Նշան գործին մեծութենէն չլացած՝ եկաւ իր կարգին Սահակ էֆէնտիի ձեռքը սեղմել:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(12 – Շար·)

ՉԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆԻ

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

— o —

ՆԻՍ.— Որքան որ դիտենք, ցարդ Նիսի Հայութեան առիթը չէր ընծայուած հայ երդի կամ երաժշտութեան նուիրուած լիակատար ռէսիթալ մը ունկնդրելու: Շնորհակալութիւն հետեւաբար Օր. Շահմիրեանին, որ այդ առիթը ընծայեց, փետրուար մէկի իր երգահանդէսով (*), Արթիսթիքի սրահին մէջ:

Խօսքը կը վերաբերի անշուշտ դասական իմաստով ռէսիթալի մը, քանի որ այլ իմաստով երաժշտական հանդիսներ եւ խրաճանութիւններ չեն պակսիր Մէյերկրականի կապուզեղ ափերուն վրայ:

Եւ ի պատիւ Նիսի Հայութեան, կրնանք վկայել թէ հարկուրի մօտ ունկնդիրներ փութացած էին լսել երգչուհին, հակառակ երթեւեկի աննախընթաց դժուարութեան, որ կը տիրէր այդ իրիկուն Նիսի համբաւաւոր Գառնաւալին դալտեան պատճառաւ: Եւ հարկուր ունկնդիրը արհամարհելի թիւ մը չէ Նիսի նման քաղաքի մը համար, ուր բազմանդամ հայ գաղութ մը չկայ, եւ ուր պատահած է որ էլիզիպէթ Շվարցքոփֆի նման աշխարհահռչակ երգչուհիներ լսենք քանի հոգիի ներկայութեան:

Օր. Շահմիրեանը լսելու առիթներ ունեցած էինք ասկէ առաջ Նիսի Օփերան, հայկական հանդէսներու մէջ եւ մասնաւորաբար Փարիզ, Թէաթրը տէ Շան զ'Էլիզէի բեմին վրայ, ուր 1972ի Մայիսին ինքն էր որ մեկնաբանեց «Անոյշ»ի դերը, համանուն օփերային մէջ: Ասկէ ի վեր իր աստղը բարձրացաւ միշտ, ու իմացանք որ քանիցս հրաւիրուեցաւ երգելու երեւանի բեմերուն վրայ, եւ վերջերս ալ՝ Պարսկաստանի կարեւոր քաղաքներուն մէջ, պատկան իշխանութեանց հրաւէրով:

Ուրեմն, իբր ճանչցուած եւ համբաւաւոր երգչուհի մը կը ներկայանար Փետրուարկի իրիկունը, ամբողջովին հայ երգահաններու ստեղծագործութեանց նուիրուած յայտագրով մը, ինչ որ լինքին բացառիկ երեւոյթ մը կրնար համարուիլ, նկատելով որ մեր ազգակիցները 7–8 լեզուով երգելու մէջ կը փնտռեն չատ անգամ յաջողութիւնը:

Օր. Շահմիրեան պարզ եւ ուղիղ ճամբէ մը կ'ընթանայ, մեծ երգչուհիներուն պէս միայն իր մայրենի լեզուով երգելով: Մնաց որ, իբր Ֆրանսահայ, երկու մայրենի լեզուներով կարենալ երգելու առաւելութիւնն ալ ունի, եւ եթէ յայտագրին մէջ տեղ տուած ըլլար նաեւ Ֆրանսերէն երգերու, անպայման Ֆրանսացի երաժշտասէրները ալ եկած պիտի ըլլային դինքը լսելու:

Ամէն պարագայի, անվարան կարելի է յայտնել թէ երգահանդէսը եղաւ իրական յաղթանակ մը, եւ Օր. Շահմիրեանի մեկնաբանած բոլոր երգերն ալ դնահատուեցան մեծապէս, արժանանալով խանդավառ ծափահարութիւններու:

Ուժեղ, ծաւալուն եւ վճիտ ձայն, տաք եւ հաղորդական թէնպր, յստակ ու պայծառ առոդանութիւն, համեմուած՝ չատ թեթեւ բայց հաճելի Արեւելահայ շեշտով մը նորամուտ, վայելուչ եւ չնորհագեղ արտաքին, զուսպ բայց արտայայտիչ միմիմիկներ, որոշապէս կարելի է ըսել թէ Օր. Շահմիրեան օժտուած է բոլոր առաւելութիւններով մօտիկ ապագայի մը նուաճելու համար հայ երգի մեկնաբանութեան բարձրագոյն ոլորտներն իսկ, եթէ դիտնայ իր բնատուր ձիրքերը լաւագոյնս օգտագործել եւ եթէ բախտը ունենայ նաեւ ճչմարիտ էմփրէսարիօներու աջակցութիւնը վայելելու:

Օր. Շահմիրեան ձայնական մարզի մէջ հասած ըլլալ կը թուի իր ֆիզիքական կրելիութիւններուն լրումին, դիտակից է ատոր եւ իբր այդ ալ հակումը ցոյց կուտայ առհասարակ առաւելագոյնը տալու իր հնարաւորութիւններուն, ինչ որ երիտասարդական խանդավառութեամբ կը բացատրուի անկասկած: Այսպէս է որ կը նախասիրէ երգել աւելի չատ իբր սոփրանօ, երբ իր ձայնին աւելի պիտի պատշաճէր մեծձօն: Ձիշդ է թէ այս կերպով կ'աւելնայ փայլը մեկնաբանութեան ու սրահը կը յորդի սոփրանօ–տոռամաթիքի մը վայել հնչականութեամբ, բայց ի փոխարէն կրնայ տուժել հաղորդը: Երանի թէ սխալէինք:

Ուրիշ մտքում մը եւս, որմէ կրնայ դիւրաւ դգուշանալ երգչուհին, ինքզինքին ինայելով աճապարալից երգեցողութեան մը առթած յոգնութիւնները աւելորդ: Այս բանին մէջ դեր ունի մասնաւորաբար դաշնակով ընկերակցող Տիկինը որ ան – տուղտ վուոիկոտուութեամբ մը երդ երգի կը կապէ, թոյլ չտալով որ երգչուհին րոպէ մը հանգստանայ երկու երգի միջեւ, ունկնդիրն ալ անժամանակ փոխադրելով մէկ երգով ստեղծուած մթնոլորտէն միւսը, մթնոլորտներ որոնք նոյնը չեն յաճախ, ընտրուած գործերուն այլազան – նութեան պատճառաւ:

Այդ այլազանութեան իբր վերջալոյս երգչուհին ընտրած էր «Անոյշ»ի խելագարութեան տեսարանը, որ դժբախտաբար անհասկնալի մնաց անտեղեակ ունկնդիրին: Որքա՜ն նախընտրելի պիտի ըլլային «Անոյշ»էն պարզ մեղեդիներ, որոնց մասնագիտութիւնը ունի Օր. Շահմիրեան, եւ որոնց դրաւչութեամբն էր որ դիտցաւ ասկէ երկու տարի առաջ առանձինն ապահովել յաջողութիւնը ամբողջ օփերային, գործին բռնադատ ծանրութիւնը իր վրայ առնելով:

Այս քանի մը փոքր թերիները անշուշտ թէ ոչինչով կը նսեմացնեն ձայնական բացառիկ ձիրքերն ու արտայայտչական տաղանդը Ալիս Շահմիրեանի, որով ինք այսօր կը ներկայանայ իբր անառարկելի արժէք մը, հայ երգի մեկնաբանութեան արուեստին մէջ:

Վստահ ենք որ նորանոր յաջողութիւններով ինք պիտի դիտնայ արդարացնել յոյսերը բոլոր անոնց որոնք առաջին օրէն հաւատացին այդ արժէքին:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵՆ

(*) Նորամուտ սովորութեան մը համաձայն հայ մամուլը սկսած է «համերգ» եւ նոյնիսկ «մենահամերգ» բառերը գործածել անհատական *ռեսիթալ*ներու համար, ըլլան անոնք ձայնական թէ գործիական: Ցարդ «համերգ»ը կը գործածուէր խմբական երգի, այսինքն՝ երգչախումբի համար, ինչպէս որ «համանուագ»ը կը գործածուի բնորոշելու համար *Սէնֆոնին* որ կը նուագուի նուագախումբի կողմէ:

Այս գնացքով *սոլիսթին* ալ պէտք պիտի ըլլայ ըսել «համերգաերգիչ», «մենահամերգաերգիչ» կամ «մենահամերգակատար»...

Տ. Հ.

ՀՈԳՎՐՏԻՔ

— o —

Իսիի մէջ Փետրուար 6ին հոգին յանձնեցինք տիպար Հայուհի մը՝ Մարիամ Ղուկասեան կամ՝ ինչպէս կը սիրէին կոչել զինքը Թաղեցիք՝ Հաճոյի Մարիամը:

Շատ ծանօթ չեմ ողբացեալին անցեալին, բայց գատելով տարիքէն ճաշակած ըլլալու էր տարագրութեան սեւ օրերը: Տարիներէ ի վեր մինակը չարաչար աշխատելով հասած էր բարեկեցիկ դիրքի:

Նահապետական ընտանիք մը կազմած էր՝ աղջիկներով, փեսաներով եւ թոռներով: Տունը բայ էր բոլոր անոնց առջեւ, որոնք ազգային բարենպաստակ դործի մը համար իրեն կը դիմէին: Առատ – ձեռն էր:

Աւելի քան չորս տասնամեակ անձնուիրաբար ծառայեց Կապոյտ Աչէի մեծ ընտանիքին մէջ, ամէն առիթով ու ամէն տեղ օրինակելի գործունէութիւն, նուիրումի ոգի եւ հայրենասիրական տրամադրութիւն ի յայտ բերելով:

Տիպար Հայուհի մըն էր ողբացեալը, եւ այս քանի մը տողերը թող յարգանքի արտայայտութիւն նկատուին իր յիշատակին:

Տ. ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԲԵԻԵՈՒ ԲՆԱԿԱՆ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

— o —

Այլեւս տարակոյս չկայ, թէ Հարաւային Բեւեռի ընդերքը հարուստ աղբիւրներ կը պարունակէ վառելանիւթի, հանածոներու եւ ուտեստեղէնի: Միւս կողմէ, սակայն, բնութեան անաղարտ պահպանութեան ջատագովները մտահոգուած են, որ այս անսպառ հարստութիւններուն հետեւանքով չքջանը ապականի: Արդարեւ, չատերու համար Հարաւային Բեւեռը անաղարտ մնացած հազուագիւտ չքջանն է մէկն է աշխարհի մէջ եւ իր այդ վիճակին մէջ մարդոց համար մեծ հարստութիւն մը կը ներկայացնէ:

Ամերիկացի երկրաբան մը կ'ըսէ, թէ երկար ատենէ ի վեր հաստատուած է, որ չքջանը ածուխի հարուստ հանքեր ունի: Հետախուզող նաւ մը՝ «Կլոմար Ջալընճըր», բնական կազի եւ քարիւղի բաւականաչափ հետքեր գտած է Հարաւային Բեւեռի ջուրերուն մէջ, ինչ որ վառելանիւթի հարուստ աղբիւրներու հաւանականութիւնը ցոյց կուտայ: Սակայն, կ'ըսէ երկրաբանը, այն օրը որ սկսինք չահագործել զանոնք՝ Հարաւային Բեւեռը «կը մեռնի»:

Ձափոն գիտնական մը կը վախնայ, որ օր մը մէկը միկրոզմանի կարզադրութեամբ սկսի չահագործել բնական աղբիւրները: Արդէն, իրականութեան մէջ հետախուզութիւններ կը կատարուին այս ցամաքամասին վրայ: Տարաձայնութիւններ կան, թէ Ամերիկացիք կարեւոր յայտնաբերումներ կատարած են փենսաքոլա լեռնաշղթային մէջ:

Մորհրդային գիտնականներ կ'ըսեն, թէ ցայտուն տուեալներ կան բնական հարստութիւններու ո՛չ միայն սառոյցին, այլ եւ ցամաքամերձ ջուրերուն մէջ:

Առայժմ հոգային պահանջներու հարցը լուծեան մատնուած է՝ չնորհիւ 1959ի համաձայնագիրին: 11 Պետութիւններ, մէջն ըլլալով Միացեալ Նահանգներն ու Մորհ. Միութիւնը ստորագրած են այդ համաձայնագիրը: Վեց Պետութիւններ ալ, վերջինը Արեւելեան Գերմանիա, ընդունած են ճանչնալ զայն: Արժանթին, Չիլի, Անգլիա, Նոր Զելանտա եւ այլ երկիրներ հոգային պահանջներ ունին յաճախ իրարմէ: Մ. Նահանգները թէեւ ցարդ հոգային պահանջ չեն ներկայացուցած, սակայն նման իրաւունք մը վերապահած են իրենց:

Իրականութեան մէջ ցամաքամասին աբեւմտեան լեռնային չքջանը արդէն իսկ տիրապետուած է Ամերիկացիներու կողմէ, որոնք չորս մնայուն կայաններ եւ բազմաթիւ ամառային կեդրոններ հաստատած են 2000 անձնակազմով: Ռուսերն ալ արեւելեան չքջանը կը գտնուին մեծ թիւով:

Այն վայրկեանին որ Պ. տը Վիլֆօրի սենեակը մտան, այնպիսի արագութեամբ մը, որ այս հիւծած մարմնէն չէր յուսացուէր, Վիլֆօր ոտքի ելաւ՝ իր երկար եւ սպիտակ ձեռքերը թիկնաթոռին թեւերուն կոթնցնելով, եւ կանգնելով՝ քայլ մը առաւ դէպի նորեկները:

Այն կացութեան ծանօթ չեղող մարդ մը պիտի կարծէր թէ բարեկիրթ մարդ մըն էր, որ օտարները կը հիւրընկալէր իր գահլիճին մէջ:

Պ. տը Ֆլանպուէն մինչեւ դետին խոնարհեցաւ, մինչդեռ բժիշկը մեղմիկ կը սոխակէր Պ. տը Վիլֆօրը որ վերստին իր տեղը անցնի:

Կարելի է ոմանք զարմանան թէ արքունի դատախազը այնքան ակնածանքով կը վարուէր այս մարդուն հետ որ, եղեռնագործ ատեանին մէջ, չնութենէ ծռնած զաւակ մը սպաննած ըլլալու չանցանքը խոստովանած էր: Բայց նախկին դատաւորին դատարանին մէջ ձգած յիշատակները վերջին աղէտէն հզօր եղած էին: Ո՞չ ոպագէն Պ. տը Վիլֆօր տիպն եղած էր այն անողոք դատաւորութեան, որ, իշխանութեան հաճելի ըլլալու համար, իրեն ցոյց տրուած թշնամիները կը պարնէ: Պ. տը Վիլֆօրի անունը կը գտնուէր վերահաստատութեան թուականի բոլոր դատերուն մէջ:

ԺԻԻԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (48)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Ժ.

Պ. ՏԸ ՎԻԼՖՕՐԻ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

— Ճշմարիտ է այդ. որովհետեւ անիկա նամակ մը գրած էր ինծի որ երբեք չեմ մոռցած: Աբցունք, պաղատանք, աղերս, կ'ըսէր, ոչինչ կրցաւ ծնողքիս կամքը խորտակել: Իրաւ է թէ այն առեն Տիկին տը Սէն–Մէկրան իր ամուսնոյն մահուան վշտին ենթակայ էր եւ խելքն արդէն տակաբացած էր այն հիւանդութեամբ, որ դինքն ալ պիտի տանէր:

— Թոյնով ըսէք: Բայց, հաւատացէ՛ք ինծի թոյնը դէմսուն կը վնասէ, բայց սըրտին չի վնասեր: Կը կրկնեմ թէ անճնաասէրներու եւ վատասէրներու ընտանիք մըն էր այս. բնութիւնը այնքան բարի, վեհանձն ու անճնուէր ստեղծելով վայրկեանին՝ իմ բոլոր տեսութիւններս կործանեց...

Կառքի մը թաւալումը լսուեցաւ:

— Ա՛հ, Ֆրէտէրիքին է անշուշտ, ըսաւ Տօքթէօրը չուտով ոտքի ելլելով եւ մոտենալով պատուհանին, որուն վարագոյրները վեր առաւ,

Ճետոյ յարեց.

Այո՛, նոյն ինքն է: Առանձին ալ չէ: Օ՛ն, Պ. տը Ֆլանպուէն խօսքի տէր մարդ է եղեր:

Վայրկեան մը ետքը տօքթէօրին որդին հօրը սենեակը կը մտնէր՝ ճամբայ տալով որ դատաւորն ալ անցնի:

Երկու երիտասարդներ մէկդին կեցան՝ մինչդեռ դատախազն ու բժիշկը կը խոհրդակցէին ցած ձայնով:

Շնորհակալ եմ, պարոն, ըսաւ տ'Ավրինեի: Հաւատացէք ծանր պատճառ մը միայն կրնար համարձակութիւն տալ ինձ օգուտ քաղելու փոքր ծառայութենէ մը...

— Որ մոռցած չեմ: Ասկէ զատ Պ. տը Վիլֆօրի նամակը կրնար հաւանեցնել դիս: Գիտէք, սիրելիս Տօքթէօր, թէ դատաւորներն ալ քաղաքագէտներու նման են: Անոնք չատ մը գաղտնիքներ ունին, որոնք արդարութեան կը վերաբերին, ինչպէս որ նախկին դեսպանի մը թղթակցութիւնը պետութեան կը վերաբերի: Պ. տը Վիլֆօր այնքան բազմաթիւ ու այնքան մեծ դէպքերու խառնուած է որ, կրնայ սոսկալի դաղտնիքներու աւանդապահ եղած ըլլալ եւ անշուշտ այնպէս է:

— Պատրա՞ստ էք դինքը լսելու:

— Անշուշտ. բայց ըսէք տեսնեմ, իբր բժիշկ՝ կը կարծէ՞ք որ իր մտաւորական արդի վիճակին մէջ, կրնամ հաւատք ընծայել իր խօսքերուն: Ճիմարութիւնը:

— Ո՛հ, յիմարութիւնը, ընդմիջեց Պ. տ'Ավրինեի, զգաստութեան միջոցները ունի. եւ կրնամ հաւատալ թէ Պ. տը Վիլֆօր, մահուան մօտեցած պահուն, իր ամբողջ բանականութիւնը գտած է:

Օ՛ն: Տեսակցութեան ներկայ պիտի գտնուի՞ք:

— Եթէ յարմար գտէք.

— Այս մասին Պ. տը Վիլֆօրի խոր – հուրդ կը հարցնենք: Եթէ իրաւունք խելքը գլխուն է, ինք կրնայ դիտնալ թէ իր խոստովանութիւնը կրնա՞յ լսուիլ.

Ֆրէտէրիք եւ Մաքսիմիլիէն պարտէզ իջան: Գիշերը պայծառ եւ ցուրտը չոր էր: Քալելով եւ սպասելով որ գիրենք վեր կանչեն կը խօսակցէին:

Պ. տը Ֆլանպուէն եւ Տօքթէօրը Պ. տը Վիլֆօրի քով գացին.

Նոր արքունի դատախազը իր նախորդին բաղդատմամբ տարօրինակ հակապատկեր մը կը ներկայացնէր:

Մինչդեռ Պ. տը Վիլֆօր անողոք եւ խիստ բնաւորութեամբ ցուրտ մարդ մըն էր, ընդհակառակն Պ. տը Ֆլանպուէն, դէր, քիչ մը դանդաղ, աւելի կը նմանէր դատաւոցի նօտարի մը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ· Զաւիկ Էմիրզայեան, Տէր եւ Տիկին Ցովհ· Սէմէրճեան (Ժանոէմ) եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի այս կիրակի (Փետրուար 16) ժամը 11·15ին Փարիզի Ս· Ցովհ· Մկրտիչ եկեղեցին իրենց կնոջ եւ քրոջ՝

ՏԻԿԻՆ ԶԱՏԻԿ ԷՄԻՐԶԱՑԵԱՆԻ
(ծնեալ ՍԷՄԷՐՃԵԱՆ)

մահուան քառասունքին առթիւ։

Ի դիտումն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն։

ՇԱԽԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի պատարագ կը մատուցուի։ Արեւագալի արարողութիւնները յաւարտ պատարագի ժամը 11·15ին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան կեդր· Յանձնախումբը շնորհակալութեամբ առած հետեւեալ նուէրները.—

Այրի Տիկ· Աբրեմիս Ցովհաննէսեան իր աղջկան Ալիս Զըրաչեանի մահուան առթիւ 50 ֆր·, այրի Տիկ· Անդիկ Մինէճեան իր ամուսնոյն Էմրան Մինէճեանի մահուան 15րդ տարելիցին առթիւ 100։ Սէն-Լուէն Տիկ· Էմմաստ Բաղրամեանի մահուան առթիւ Ս· Գինոսեան 50, Վ· Ցակոբեան 50, Ա· Գորգոյեան 10։ Պօմոնէն այրի Տիկ· Էլիզ Վառնաճեան Գեղամ Լուսարարեանի մհն· առթիւ 200, այրի Տիկ· Թէրզիպաշեան 50, Տիկ· Սոնիա Ալէնեան 100, նոյն առթիւ այրի Տիկ· Տէր-Մեսրոպեան իր ամուսնոյն մահուան առթիւ 200, Շաքարեան ընտանիք 200, Բարդէն Շաքարեանի մահուան առթիւ նոյնպէս Օր· Մարի Տօրումեան 50, ողբ· Թոմաս Մարկոսեանի մհն· առթիւ Ցովհ· Տէր-Վարդանեան 10։ Պուլվ· Օտտոյէն հան-գուցեալ էմմա Գէորգեանի մհն· առթիւ Պօղոսեան ընտանիք 200, Պր· Գ· Գէորգեան 100, Տէր եւ Տիկ· Աչոտ Վարդանեան 50, Տէր եւ Տիկ· Անդրանիկ Հայրապետեան 30, Պր· Յարութիւն Տէրոյեան 40, Պր· Արշակ Միրոյեան 20, այրի Տիկին Եսթեր Սարգիսեան, Պ· Կարապետ Մատթէոսեան 10ական, ողբ· Ռատանիկ Հելոյեանի մհն· առթիւ Նազարեան Պետրոս, Շալճեան ընտ·, Վահրամ Շաքարեան 50ական, Պօղոսեան ընտ·, Աւտոեան Միսաք 30ական, Տաւտեան Օ· 20, Հրաչեան Ֆէրտինանտ 100 ֆր·։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Աղքատախնամ ընկերակցութիւնը, Սէն Ռաֆայէլի Հանգստեան տան «ՀՕՄ»ի համար կը փնտռէ ընդհանուր տնօրէն մը, ամէն կերպ ձեռնհաս եւ կարող, վարելու համար հաստատութեան ներքին աշխատանքները եւ արտաքին յարաբերութիւնները պաշտօնատանց մօտ։

Թեկնածուները կ'ընդունուին Աղքատախնամի կեդրոնը՝

Association Arménienne d'Aide Sociale
77, Rue Lafayette, Paris (9e)
Tél. : 878-02-99

Գրաւոր ներկայացնել ուսմանց մակարդակի եւ ընդհանուր փորձառութեանց վկայականները, պարզելով տարիք եւ վերջին տարիներու պաշտօնավարութեանց ցանկը։

ԴԻՒԱՆ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ

Imprimé sur les Presses
du JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Ց· Դ· «Ս· Թէհլիրեան» խումբին ժողովը Ուրբաթ (Փետր· 14) ժամը 21ին, Մշակոյթի Տունը։

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Ց· Դ· «Փոթորիկ» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (Փետր· 14) ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ՍԱՆՈՒՎԻԼ-ՍԱՐՍԷԼԻ Հ· Ց· Դ· «Վարդան» ենթակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, Ուրբաթ (Փետր· 14) իրիկուն ժամը 20·30ին Ծանօթ հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ· Ց· Դ· «Ս· Մինասեան» ենթակոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, Ծանօթ հաւաքատեղին։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ· Ց· Դ· Շրջ· կոմիտէն ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ Փետր· 15 ժամը 21ին, Ա.Հարոնեան ակումբ։ Օրակարգ՝ Մշակոյթի Տուն։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Ց· Դ· Քրիստոփոր կոմիտէին, Շաբաթ Փետր· 15 ժամը 20·30ին Ա.Հարոնեան ակումբը։

Կը խօսի.— Ընկ· Ց· ՊԱԼԵԱՆ

Նիւթ.— Հայ Դատի վերլուծական պատմութիւն 1915-1975 եւ Սիփիւռքեան հարցեր։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի
ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ
Կ'ՈԳԵԿՈՉՈՒԻ ՀԱՄԵՐԳԱՆՈՎ ՄԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐ. 16,
ԺԱՄԸ 17 ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ
17, RUE BLEUE PARIS 9

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԻ Հ.Յ.Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԵՒ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՇՐՋԱՆԻ ԲՈԼՈՐ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ
կը խօսի ընկեր ԱՐԱ ՊԻՊԻԼԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 30 Ֆ (ձաճ եւ խմիչք)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԻ

ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԻԱՆԻ

ԽՈՐԷՆ ԽՈՐՎԻՐԱՊԻՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՀԸ

կատակերգութիւն 4 արար

(Մերօրեայ մտահոգիչ երեւոյթներէ առնուած)

Կը գտնուի ԲԱԼՈՒԵԱՆ գրատունը

9, Rue de Trévise — 75009 Paris

VOTRE AGENCE DE VOYAGES
"BRASIL-ATLANTICO"
Vous confirme le départ
d'une Caravelle pour le match
BAYERN DE MUNICH
contre
ARARAT
Départ le 5 Mars à 14 heures
Retour le même jour à 23 heures
IL NE RESTE QUE QUELQUES PLACES...
(Les billets du match sont à votre disposition)
POUR TOUTE INSCRIPTION UN CADEAU VOUS SERA REMIS A L'AEROPORT
Veuillez consulter
Monsieur EKMEKCIYAN
BRASIL ATLANTICO
1, Avenue de l'Opéra, 75001 Paris
Tél. : 260-35-13

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑ ԽԱՉԻ Տէսինի վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Հինգշաբթի (Փետր· 13) կէսօրէ վերջ ժամը 14ին, ընկերուհի Սոնա Պառաւեանի բնակարանը։ Ընկերուհիներուն ներկայութիւնը կարեւոր է։

×

ԸՆԴՀ· ԺՈՂՈՎ

ԻԶՄԻՒՐի եւ Շրջաններու Հայրենակցական Միութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամները, Կիրակի, Փետր· 16, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Ազգ· Տուն, 32 Ռիւ տը Թրեվիզ։ Օրակարգ.— Ա) Վարչութեան նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն, Բ) Նոր վարչութեան ընտրութիւն։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի։

44ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԷՆ

Կազմակերպուած
Շրջանային Սկաուտներուն, Գայլիկներուն, Արենոյշներուն եւ Թեւիկներու կողմէ
Մասնակցութեամբ
Հայ Արիներու Միութեան Լիոնի շրջանի Սկաուտներուն եւ Արենոյշներուն
Կիրակի, Մարտ 2, կէսօէ վերջ ժամը 14·30ին
Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e) — Métro : Invalides
— Ներկայացումներ, խաղեր եւ պարեր։
Հայ Արիներու երգչախումբը իր նոր յայտագրով
— եւ կը ներկայացնեն «Սասունցի Դաւիթ»ը, տեսարաններ եւ դրուագներ իր մանկութենէն չատ խնամուած բեմադրութեամբ, մասնակցութեամբ ամբողջ շրջանին եւ
LA FARCE DE MAITRE PATELIN
հռչակաւոր գաւեշտը
(Թարգմանութիւն հայերէն՝ Սուրէն Նաւասարեանէ) գրուած Ժե· դարուն
Միջնարարին պիւֆէ եւ Միութեան գործունէութենէն ցուցադրութիւն

ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ

կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին
Փետրուար 23 ժամը 13ին
GRAND HOTEL DU PAVILLON
36, Rue de l'Echiquier — 75010 Paris
Métro : Bonne Nouvelle
Հաճելի մթնոլորտ եւ աւակնկալներ
Արձանագրութիւնները այժմէն իսկ հեռախօսելով Տիկին Թադէոսեանի 878-27-35 կամ Տիկին Ալանկիւլեանի 734-70-19 Տիկին Գարոյեան (առաւտները) 533-06-31
Արձանագրութիւնները պէտք է փակուին Փետրուար 21ին։
Ծախքերու մասնակցութիւն 55 ֆր·

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՀԻՄՆԱՐԿԷՔԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

կիրակի Փետրուար 23 ժամը 11ին, 12-14 Ռիւ Սէն-Պազիլ

Նախագահութեամբ Մ· ՃԻԼՔԱՃԵԱՆԻ
Ներկայութեամբ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու
Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հայ կազմակերպութիւնները, համայն գաղութը
Հանդիսութենէն յետոյ ընդունելութիւն

×

Ժամը 13ին, բացառիկ ճաշ Պօմոնի եկեղեցւոյ սրահը, պատրաստութեամբ Մշակոյթի Տան Օժանդակ Տիկնանց Մխութեան
ՃԱՇԱԳԻՆ 50 ՖՐԱՆՔ

voyage aux
baléares
(palma)

Կազմակերպութեամբ ՍԵՒԱՆ ճամբորդութեան գրասենեակին եւ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին

1975 ՓԵՏՐՈՒԱՐ 25
ՄԱՐՏ 4

Ամբողջ կ'ընկերակցի Վարուժան Սարգիսեան
Ճամբորդութիւնը օդանաւով, առաջին կարգի պանդոկի մէջ, լրիւ փանսիոնով
Ֆրանսահպատակներու համար՝ Passeport en cours de validité
Et pour les Etrangers : Visa

		Du 25 Février au 4 Mars	
Մեկնում Լիոնէն՝	800 ֆր·	Départ de Lyon	800 F.
Մեկնում Մարսէյլէն՝	700 ֆր·	Départ de Marseille	700 F.

Départ de Paris 900 F

sevan voyages
50, Cours de la Liberté — Lyon
Tél : 60 - 13 - 66

ՇԱԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
15
SAMEDI
15 FÉVRIER
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ՝

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Հատը	1 ֆր·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·225

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.225

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐԵՐԱՑԻՆ ԸՆԴՎԶՈՒՄ ԸՆԴԴԻՄ ԲՌՆՈՒԹԵԱՆ

— o —

(Փետրուար 18ի տարեդարձը)

Ազատութեան սիրահար է Հայը՝ իբրեւ ապր իր ծննդեան օրէն ի վեր։

Վկայ՝ մեր պատմահայր Մովսէս Խորենացին, որ Հայոց պատմութեան արշալոյսը կը բանայ ազատատենչ Հայկ Նահապետի բռնակալ Բէլի դէմ մղած յաղթական մենամարտի դիւցազնավէպով։

Իր դարաւոր պատմութեան երկայնքին բազմաթիւ հերոսական կռիւներ մղած, տաք ու պաղ օրեր տեսած, յաճախ անհաւասար կռիւներու մէջ ժամանակաւրապէս պարտուած Հայը, ի վերջոյ յաղթած է եւ անաղարտ պահած իր ազգային դիմագիծը։

Ազատութեան սիրոյն հեղեղանման արիւն են թափած մեր նախահայրերն ու հայրերը, պաշտելի անուններ ձգելով մեզի իբրեւ յիշատակ։ Դիմակալած են մեր հայրենի երկիրը ասպատակող հզօր աշխարհակալներու դէմ եւ տակացած, հասնելով մինչեւ մեր օրերը, մինչ բռնակալ ազգերն չատեր խսպառ ջնջուած են պատմութեան էջերէն։

Թէ՛ դարու հայկական վերածնունդի ռահվիրաները սահմանին երկու կողմերը ազատութիւն են երգած եւ ազատագրական չարժում ստեղծած։ Հերոսներ լեռ են բարձրացած «Ազատութիւն կամ Մահ» նշանաբանով։ Հայոց պատմութեան ամէնէն եղերական օրերուն հերոսամարտներ փրկած են Հայուն պատիւը։

1921 Փետրուար 18ի ժողովրդական տարերային ընդվզումը ուղղուած էր կարմիր բռնակալութեան դէմ՝ յանուն ազատութեան։

Հինգուկէս դար օտարի անարդ լուծին տակ հեծելէ ետք, 1918 Մայիս 28ին ազատագնչ Հայը փառապանծ, ոսկեգրուագ էջ մըն էր արձանագրած մեր դարաւոր պատմութեան մատեանին մէջ։ Ստեղծած էր անկախ Հայաստանի Հանրապետութիւնը՝ աղջամուղջի մէջէն, չնորհիւ բոլոր դասակարգերու պատկանող իր զաւակներուն Սարդարապատի, Ղարաքիլիսայի եւ Բաչ Աբարանի մէջ տարած յաղթական դիւցազնամարտներուն եւ հակառակ սովի, թշուառութեան, համաճարակներու, ցեղասպանութեան եւ չորս տարուան աշխարհամարտերը պատերազմներուն։

Մէկուկէս միլիոն նահատակներու եւ հարիւր հազարաւոր զոհերու գնով ձեռք բերուած ազատութիւնը չատ կարճ պիտի տեւէր։ Արիւնաքամ Հայութիւնը հազիւ երեսուն ամիս պիտի վայելէր ազատութեան բարիքները։

Տակաւին չէր վերջացուցած դարմանումը աշխարհամարտի բացած ահաւոր վէրքերուն, երբ հարաւի եւ հիւսիսի հրեշտակները, նախկին ժառանգական թշնամիները, անխմանալի, աններելի ծրագրով մը դաշնակցած՝ կը քանդէին անհուն զոհողութիւններով ձեռք բերուած ազատութիւնը։ Կը կործանէին Հայաստանի անկախութիւնը, իրարու միջեւ բաժնելով անոր պատմական, հայրենի հողերը։

Կարմիր բանակի սուիններուն չնորհիւ իշխանութեան տիրացած համայնավարները, «ընկերվարութիւն կառուցանելու» իրենց մոլուցքին մէջ, առաջին օրերէն սկսեալ ուրացան պաշտօնական համաձայնագրով իրենց ստանձնած յանձնառութիւնները։ Բանտերը լեցուցին մտաւորականներով, գիւն-ձմեռ օրով Հայաստանի սահմաններէն դուրս աքսորեցին 1500 հայ սպաներ, բռնագրաւեցին բնակարաններ կարմիր բանակայիններու համար, կողոպտեցին ուսեստեղէնի մթերանոցներն ու գիւղացիներու բերքերը։ Ազատութեան կապտումն ու բռնութիւնները հասցուցին ծայրագոյն աստիճանին, մինչեւ որ յորդեցաւ բաժակը։ Գիւղացի թէ քաղաքացի ընդվզեցան եկուոր օտարին դէմ եւ արտաքսեցին զայն հայրենի հողէն դուրս։

Քառասուն օր վերջ կարմիր բանակը պիտի վերադառնար գերակշիռ ուժերով, զինուած արդիական զէնքերով։

1921 Փետրուար 18ը Հայու ազատութեան անընկճելի ոգին խորհրդանշող պատմական թուական մըն է։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԱՆԿԱԽ ԹՈՒՐՔ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀՌՉԱԿԵՑ ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ

ԵՐԲ ԱՄԵՐԻԿԱՆ ԿՌՆԱԿՆ Է ԹՈՒՐՔԸ ԿՐՆԱՅ ԵՐԵՍ ԱՌՆԵԼ

Մինչ «քարեմիտ» խորհրդարանական – ները Միացեալ Նահանգներու, կը սպասէին որ Թուրքիա բարեկամեցողութիւն ցոյց տայ Կիպրոսի հարցին առընչութեամբ, այս վերջինը բոլորը անակնկալի բերաւ (հաւանաբար ոչ՝ Ամերիկան, որ իր հին մեղսակիցն է) «թրքական անկախ Դաշնակցային Պետութիւն» մը հռչակեց Հինգշաբթի օր, կղզիին հիւսիսային մասին մէջ, որ կը ներկայացնէ Կիպրոսի հողամասին 40 առ հարիւրը (յիշենք որ բնակչութեան համեմատութիւնը՝ 18 առ հարիւր է)։

Շատոնց է որ Տէնքթաչ կ'ուզէր այս անկախութիւնը հռչակել բայց ցարդ Անգարայի վարանումը յետաձգած էր, հիմա այլեւս աչխարհ, կատարուած իրողութեան առջեւ է եւ ցորչափ Ապահովութեան Խորհուրդները ոչ մէկ ապահովութիւն կը բերեն աչխարհի, պարզ է որ ամէն ոք իր գործը ի՛նք կը կատարէ։ Եւ երբ եղածը եղած է, Նիւ Եորքի միջազգային մարմնին ալ կը մնայ դատապարտումի բանաձեւ մը քուէարկել, քանի մը հզգեչահ խօսքեր ալ ընելով Մակարիոսի եւ Ցոյներուն հասցէին, յետոյ հանդիստ քուն մը քաչել։

Թուրքը կը համարձակի նաեւ ըսել, Տէնքթաչի բերնով թէ այս որոչումը միակողմանի որոչում մը չէ այլ առաջին քայլ մըն է Դաշնակցային Պետութեան մը ճամբուն վրայ։ «Մեր վերջնական նպատակն է, կ'ըսէ զեկոյցը յոյն համայնքին հետ միութիւնը երկու աչխարհագրական գօտիի հիման վրայ, դաշնակցային կառոյցի մը ծոցին մէջ»։ Թուրքերը այլեւս չեն կրնար ապրիլ եղեր Ցոյներուն հետ եւ միակ լուծումն այն է որ «երկու համայնքները այլեւս կողք կողքի ապրին ամէն մէկը իր չրջանին մէջ, իրեն յատուկ կանոններով»։

Ըսմաք, իր կարգին, յայտարարած է Անգարայի մէջ թէ կը յուսայ որ աչխարհ կը յարգէ Թուրքիոյ որոչումը։ Ջենք խորհիր որ Ըսմաք որեւէ ձեւով մտահոգելու պատճառ ունենայ քանի աչխարհ կը յարգէ Թուրքիոյ որոչումը։ Ջենք խորհիր որ Ըսմաք որեւէ ձեւով մտահոգելու պատճառ ունենայ քանի աչխարհ չէ կոտրած Թուրքիոյ, արդէն երուսաղէմի մէջ, ուր էր Հինգշաբթի, Քիսինկէր զոհացած է «ցաւ» յայտնելով։ Անգլիա սակայն, որ կղզիին երեք երաչխաւոր Պետութիւններէն մէկն է, յայտնած է թէ կը չարունակէ ճանչնալ միայն Մակարիոսի կառավարութիւնը, իբրեւ օրինաւոր։

ԹՈՒՐՔԸ ԵՒ... ՋՈՒՐԵՐԸ

Ֆիկառոյի աչխատակիցը կը յիչէ այս առթիւ թէ ի՞նչ ըսած էր իրեն Նիկոսիոյ Թուրք դեսպանը Նոյեմբերին երբ արդէն ծանօթ էր Թրքական տեսակէտը կղզիին դաշնակցային վարչակարգ մը տալու։ «Այս երկրջնանային դաշնակցութեամբ, ըսած է դեսպանը, պիտի երաչխաւորուի Թուրք կիպրացիներու ապահովութիւնը եւ վերջ պիտի տրուի ԿՐԿՆՈՒԹԵԱՆ ՋԱՐԴԵՐՈՒ ՈՐՈՆՅՄՈՎ ՆՇՈՒԱԾ Է ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ»։ Ընդգծումը մերն է անչուչտ. արդարեւ միայն Հայը կրնայ ըմբռնել նման նախադասութեան մը ամբողջ համը։ Տէնքթաչ հիմա այլեւս հանդիստ է, ուզածը ըրաւ, ոչ մէկ վախ ունի կիպրական կամ յոյն զօրքերէ քանի փաստը տուաւ իր զինուորական ուժին եւ դեռ 40 հազար զինուոր ունի, որոնք կը ճգմեն կիպրական բանակը։ Ֆիկառօ կը չեշտէ նաեւ թէ 1974 Օգոստոսէն ի վեր Անգարա չանք չէ խնայած «թրքացնելու» համար չրջանը.— ինքնավար վարչութեան հաստատում, ուսումնասիրութեան յանձնախումբ՝ ճարտարարուեստի, պատշգնեռու առեւտրականացման եւ զբօսաչրջիկ – կութեան գործունէութեան համար, օդանաւային ուղղակի գծի հաստատում Թուրքիոյ հետ։ Այս չրջանը, ուրեմն, որ տեղին 80 առ հարիւր Ցոյն ունէր եւ 20 առ հարիւր Թուրք, ամէնէն հարուստը եղած է կղզիին։ Ան կը ներկայացնէ կազմածներու եւ զբօսաչրջիկութեան սպասարկութեանց 80 առ հարիւրը, ճարտարարուեստին՝ 60 առ հարիւրը, մշակուած հողերու՝ 70 առ հարիւրը, չրաբաչխական արտադրութեանց 60 առ հարիւրը։ Այլ խօսքով միայն այդ չրջանը, որ այսօր Թրքական անկախ Պետութիւն է, կ'ապահովէր կղզիին ազգային եկամուտին 70 առ հարիւրը։

×

Ցունաստան զօրավիգ կենալով Մակարիոսի, բողոք ներկայացուցած է Ապահովութեան Խորհուրդին, չեչտելով թէ Թուրքիոյ ըրածը կը սպառնայ խաղաղութեան։ Եղածը սակայն եղած է եւ աւելորդ է ակնկալել որ աչխարհ Թուրքիոյ դէմ որեւէ քայլ առնէ, պարզապէս որովհետեւ Կիպրոսի դատը... արդար է։

Քանի մը տողով

ԿՐԹԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ Հապէ, ինչպէս ամէն կրթական նախարար, որ յաչորդաբար պաչտօնի գլուխ անցաւ, իր բարեփոխումը կը պատրաստէ։ Ցարդ ոչ մէկը կրցած է կիրարկել պատրաստածը։ Այս անգամ Հապէ վճռած է փոխել հիմնապէս ուսուցման սկզբունքները Ֆրանսայի մէջ, մանկապարտէզէն սկսեալ։ Դպրոցը պարտաւորիչ պիտի ըլլայ հինգ տարեկանէն (ներկայիս՝ վեց), աչակերտները վեց տարի պիտի անցընեն նախնական դպրոցը, բայց մուտքի կամ ելքի տարիքի հարցերը աւելի ճկուն պիտի ըլլան։ Երկու տեսակ լիսէ պիտի ըլլայ երկրորդական չրջանին՝ «Ընդհանուր ուսուցման լիսէ» (դասական, արդիական եւ թեքնիք) եւ «Արհեստագիտական ուսուցման լիսէ» որ պիտի փոխարինէ թեքնիք վարժարանները։

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ ամբողջ գիչեր մը վիճաբանութիւններէ ետք է միայն, որ Եւրոպայի Իններորդ Համաձայնութեան եկան Հինգչաբթի առաւօտ, հողագործական գիներու չուրջ, որոնք 10 առ հարիւր յաւելում պիտի կրեն 75–76 չրջանին։

ՋՕՐ· ՊՕՃՐ, Ֆրանսայի զինուորական պատմութեան մասնագէտներէն, սրտի տագնապի մը զոհ գնաց Պելկրատ, ուր գացած էր իբրեւ հիւրը եռակոսլաւ զինեալ ուժերուն։ 73 տարեկան էր։

ՈՒԻԼՍՐՆ որ Մոսկուա կը գտնուի տեսակցեցաւ Բրեժնեւի հետ։ Աւելի կարեւոր էր մանաւանդ անոր համար որ վերջերս զանազան զրոյցներ կային խորհրդային թիւ մէկին առողջական վիճակին մասին եւ ապահով չէր որ այս անգամ մէջտեղ ելլայ։

Մ· ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը կը չարունակէ երթեւեկել Գահիրէէն Դամասկոս եւ Թել Ավիվ։ Գահիրէի եւ Դամասկոսի մէջ «բարեկամական եւ չինարար» խօսակցութիւններ ունեցած է Սատաթի եւ Ասատի հետ, ապա մեկնած է կրկին Իսրայէլ։ Երեքչաբթի Ցիւրիխի մէջ Քիսինկէր պիտի տեսակցի Շահին հետ։

ԼԻԲԻԱ եւ Մարոք վերահաստատեցին դիւանագիտական իրենց բնականոն յարաբերութիւնները, մօտ չորս տարուան խզումէ մը ետք։

ՃԱՓՈՆ երկրորդ անգամ ըլլալով մերժեց խորհրդային առաջարկը՝ բարեկամական եւ համագործակցական համաձայնագիր մը կնքել երկուստեք։ Խորհրդային առաջարկը ներկայացուց Բրեժնեւ նամակով մը՝ ուղղուած Ճափոնի վարչապետին։ Բրեժնեւ կ'առաջարկէր բարեկամութեան համաձայնագիր մը կնքել եւ «չբոլունակել բանակցութիւնները հաչտութեան դաչնագիրի» համար։ Ճափոն կ'ուզէ նման դաչնագիր մը կնքել Մոսկուայի հետ, պայմանաւ սակայն, որ Մոսկուա վերադարձնէ այն չորս փոքր կղզիները, զորս գրաւած է համաչխարհային Բ· պատերազմի աւարտին։

ՔԱՇՄԻՐ «վերջնական եւ անփոփոխելի» կերպով կցուած է Հնդկաստանի, յայտարարեց Շէյխ Մոհամմէտ Ապտիւլլահ, որ Փետր· 24ին վարչապետի պաշտօն պիտի ստանձնէ Քաչմիրի նահանգին մէջ։ Քաչմիր «իւրայատուկ» դոյավիճակ մը պիտի ունենայ, այլ խօսքով ինքնավար՝ կեդրոնի կառավարութեան հանդէպ։ Փաքիստան բողոքեց։ Ծանօթ է, որ Փաքիստան Քաչմիրը կը նկատէ չրջան մը, որ պէտք է մաս կազմէ իր երկրին, տրուած ըլլալով որ բնակչութեան մեծ մասը մահմետական է։ 1948ին պատերազմ ծագեցաւ Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի միջեւ՝ Քաչմիրի վէճին առթիւ։

ՀԱՅ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

Բ.

ԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ ՔՐԻՍՏՈՆԷՈՒԹԵԱՆ ԼՈՅՍԻՆ ՏԱԿ

— ο —

Քրիստոնէութեան մուտքը Հայաստան՝ դարձաւ սկզբնաւորութեան տարածումին: Սկիզբը թէեւ դանդաղ, սակայն Դ. դարու սկիզբը, չնորհիւ Գրիգոր Լուսաւորչի, քրիստոնէութիւնը վերահաստատուեցաւ Հայաստանի մէջ եւ Հայ Եկեղեցին դրուեցաւ ազգային ամուր հիմքերու վրայ: Քրիստոնէութեան պետական կրօն դառնալէն եառ՝ պետութիւնը ձեռնամուխ եղաւ անոր տարածման, համոզուած ըլլալով այդպիսով նպաստած ըլլալ լաւագոյն ապագայի յառաջդիմութեան: Ագաթանգեղոս պատմագիրը կը պատմէ թէ՝ Տրդատ Թագաւոր, Գրիգոր Լուսաւորչի առաջարկով, հրամայեց Հայաստանի գաւառներուն մէջ բանալ քրիստոնէական դպրոցներ՝ յոյն եւ ասորի դպրութեամբ, հաւաքել մանուկներ, նշանակել հմուտ ու արժանաւոր ուսուցիչներ, որ վերջնել գրագիտութիւն եւ նոր կրօն, թագաւորը այդ դպրոցներու ծախքը հայթայթեց արքունի գանձարանէն: Այդ դպրոցներուն մէջ կը կը սորվեցնէին՝ բացի գրագիտութենէ, կրօնական առարկաներ – կրօնագիտութիւն եւ արքագան պատմութիւն, ընթերցանութիւն հին և նոր կտակարանի, ինչպէս նաեւ եկեղեցական արարողութիւններ:

Ուսուցիչները հոգեւորականներ էին, որոնցմէ քիչ ըլլալով՝ Գրիգոր Լուսաւորիչ սոիպուած էր հրաւիրել Յոյն եւ մանաւանդ Ասորի հոգեւորականներ: Դասաւանդութիւնը տեղի կ'ունենար Հայերէն բայց որովհետեւ հայկական տառերը տակաւին չէին դտնուած, ուստի կը գործածուէին Յունաց եւ Ասորիներու գիրերը, որու պատճառով ալ դպրոցներու մէջ կ'աւանդուէին յունարէն եւ ասորերէն լեզուները: Ս. Գիրքը մայրենի լեզուով հասկնալու եւ եկեղեցին ու դպրոցը օտար տարրերէն ազատելու նպատակով անհրաժեշտութիւն էր ստեղծումը հայկական գիրերու: Այս ձգտումով էր որ, իրբև նախապատրաստութիւն ,ազգային դպրոցներու աւարտականներէն չատերը կը զբաղուէին յունական եւ ասորական դպրոցներ, որոնք, նչուած ժամանակաշրջանին, ծաղկած էին կրօնական եւ այլ արտաքին գիտութիւններով: Գրիգոր Լուսաւորիչ լաւ գիտէր յունարէն, որով ապրած եւ կրթուած էր կեսարիա, ուր իր ուսումը պիտի ստանար նաեւ Ներսէս Ա. կաթողիկոս: Սահակ կաթողիկոս կրթութիւնը ստացաւ Եդեսիոյ եւ Բիւզանդիոնի դպրոցներուն մէջ, որու պատճառով ալ այդ դպրոցներու տեղական լեզուները լաւ գիտէր: Այս իրողութեան իբրեւ հետեւանք՝ հայկական տառերու յօրինումէն եառ, Ս. Գիրքը թարգմանուեցաւ ասորերէնէ: Մեսրոպ Մաշտոց իր ուսման կատարելագործումը ստանալով հայրենիքէն դուրս, քանի մը աշակերտներ տարաւ եդեսիա եւ Ամիդ քաղաքները, ուր տեղաւորեց յոյն եւ ասորի դպրոցներու մէջ:

Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչի օրինակին հետեւելով, իր յաջորդները չարունակեցին ազգային լուսաւորութեան գործը, բանալով բազմաթիւ նոր դպրոցներ Հայաստանի մէջ:

Դպրոցները եկեղեցւոյ անբաժան մասը համարելով՝ թագաւորներն ու իշխանները, Տրդատ թագաւորի նման, տուրքեր, կալուածներ յատկացուցին եւ ասպարէզ տուին եկեղեցւոյ առաջնորդներուն կըր – թութեան եւ դաստիարակութեան գոր – ծին ղեկավարները դառնալու: Այս հանգամանքը մեծ նշանակութիւն ունի ղպրոցական պատմութեան մէջ, որովհետեւ այնուհետեւ միշտ դպրոցներու թէ՛ վարչական եւ թէ՛ ուսումնական գործերու իրաւունքը վերապահուեցաւ մեր հոգեւոր իշխանութեան:

Այս շրջանին յատկապէս պէտք է յիշել Մեծն Ներսէսը, որ Գրիգոր Լուսաւորչի թոռան թոռն էր, եւ հմուտ՝ ուսումնասիրական գիտութիւններու մէջ, գոնս ստացած էր կեսարիա եւ Կ .Պոլիս: Ան լաւ հասկնալով, որ քրիստոնէութեան տարածումը եւ իր ժողովուրդը խեղճ դրութենէն դուրս բերելը դաստիարակութեան գործ է, ուստի բոլոր գաւառներու մէջ հիմնեց ազգային դպրոցներ եւ հաստատեց, ինչպէս կը պատմեն, մինչեւ երկու հազար վանքեր, հիւանդանոցներ, հիւանդանոցներ, անկելանոցներ եայլն: Այդ բոլորի բարեկարգութեան համար սահմանեց կարգ ու կանոններ, որոնք մեր ժողովուրդի բարքերու ազնուացման մեծ ծառայէս նպաստեցին: Եթէ Ս. Գրիգոր կոչուեցաւ Հոգիի լուսաւորիչ, Մեսրոպ Մաշտոց՝ Մտքի լուսաւորիչ, ապա ուրեմն՝ Մեծն Ներսէս կաթողիկոս արդար – օրէն կոչուած է Սրտի լուսաւորիչ:

Հայ ազգային կրթութեան եւ դաստիարակութեան գործին մէջ մեծ նշանակութիւն ունի Ե. դարը, որու ընթացքին գարգացաւ ինքնուրոյնութեան գաղափարը: Հայկական տառերը ստեղծուած են: Ս. Սահակ՝ Ներսէս Մեծի որդին, քրիստոնէութեան հիմքերը ամրապնդելու նպատակով, անհրաժեշտ նկատեց Ս. Գիրքը թարգմանել հայերէնի, այդ աշխատանքի իրագործման օգնեցին Մեսրոպ Մաշտոց եւ իր աշակերտները: Հայկական տառերը տարածուեցան ո՛չ միայն Հայաստանի, այլեւ յունական դպրոցներուն մէջ: Այսպիսով Ս .Սահակ եւ Ս. Մեսրոպ ստեղծեցին հայ ազգային հարազատ մտածողութիւնն ու ազատ իմացական կրթութիւնը:

Ազգային հարազատ մտածողութիւնը

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՍԻՍԻԱՆԻ ՇՐՋԱՆԸ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

— ο —

Երեւանի «Գարուն» ամսագիրին Դեկտեմբերի թիւով Շ. Դաւթեան ցաւով նկատել տուած է, թէ Սիսիան չրջանը բնակչութեան նուազում կ'արձանագրէ, որովհետեւ աշխատող ձեռքերը, յատկապէս երիտասարդները, յարմար գործեր չգըտնելով իրենց պիւղերուն եւ ուանններուն մէջ, կը հեռանան իրենց բնակավայրերէն եւ կը հաստատուին մանաւորապէս Երեւան:

Շ. Դաւթեան, որ Սիսիանի չրջանի կոմիտէի երկրորդ քարտուղարն է, գրած է, թէ «Սիսիանի չրջանում 1970 թուականից յետոյ բնակչութեան աճը կազմել է բնդամէնը 650 մարդ, չրջանի 36 բնակավայրերից քանում բնակչութիւնը ոչ միայն չի աճել, այլեւ նկատելիօրէն նուազել է: Տագնապալին այն է, որ արդէն ուսումնական տարում չրջանի Տոլորս, Բորի – ռովկա, Բուռնիս, Գեղաթաղ, Բալաք գիւղերի դպրոցներում առաջին դասարանցիներ չկան, իսկ Բազարչայ, Հայցաւան, Թասիկ, Լծեն գիւղերի դպրոցների առաջին դասարաններում սովորում են 5–7 աշակերտներ»:

Յօդուածագրին համաձայն՝ բնակչութեան արտագաղթին պատճառը սխալ պիտի ըլլար վերագրել մշակութային – կենցաղային պայմաններուն: Տոլորս գիւղը, օրինակ, որ նոր կառուցուած է համանուն ջրամբարին չինութեան ժամանակ, ունի դպրոցի յատուկ չէնք, մանկապարտէզ, ճաշարան, խանութ, ակումբ, բոլոր բնակիչներն ալ երկյարկանի առանձնատուներ ստացած են:

«Սակայն ինչպէս այդ տներէ, այնպէս էլ թուարկածս օբիեկտներէ մի մասը նոյնպէս դատարկ են: Թող թոյլ տրուի ասել նաեւ, որ տներէ մի մասում յարաբերական դատարկութիւն է, որովհետեւ այդտեղ ապրող թոչակառուները ամառը դիւղում են, ձմեռը՝ Երեւանում, այն – տեղ տեղափոխուած իրենց հարազատներ մօտ: Այստեղ արդէն արտահոսքի

զարգացնելու նպատակով՝ անոնք ընդունակ եւ յառաջադէմ աշակերտները զբաղեցին ժամանակի դիտութեան կեդրոն – ները, ինչպէս՝ Եղիշէ, Մովսէս Խորենացի, Եզնիկ Կողբացի, Կորիւն եւ ուրիշներ: Աշակերտներ վերադառնալով Հայաստան՝ սկսան տարածել լուսաւորութիւնը եւ ծաղկեցնել ազգային դպրութիւնը: Այդ ծաղկեցումն էր, որ կոչուեցաւ Ոսկէ դար (Ե. դար):

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

պատճառներ փնտռելու հարկ չկայ»: Սիսիանի մէջ, ըստ յօդուածագրին, աչքառանքի տարիք ունեցող եւ գործ փնտռող «ազատ բանուորական ուժը այժմ կազմում է չափահաս բնակչութեան մօտ 20 տոկոսը: Այս թուի տակ հաչուող մարդիկ ուղած–չուղած պէտք է թողնեն չըրջանը, յատկապէս, որ մայրաքաղաքում աշխատելն աւելի հեշտ է, քան գիւղում հող ու քարի հետ կռիւ տալը»:

Շ. Դաւթեան իր գրութեան մէջ անհրաժեշտ նկատած է, որ Սիսիանի չըրջանին մէջ արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ հաստատուին, որպէսզի մարդիկ գործ գտնելու պահանջէն մղուած չհեռանան իրենց բնակավայրերէն: Ձեռնարկութիւններ հիմնելու ուղղութեամբ տարիներ առաջ բազմաթիւ խորհրդակցութիւններ, խօսակցութիւններ կատարուած են վերադաս մարմիններու հետ, սակայն գործնական քայլեր դրեթէ չեն առնուած: Ամբողջ չրջանին մէջ «գործում է արդիւնաբերական մէկ ձեռնարկութիւն՝ Հայելեկտրալոյս միաւորման մանածիլը, որտեղ աշխատում է 450 բանուոր եւ այդտեղ այժմ նոյնիսկ մէկ բանուոր աւելացնելու հնարաւորութիւն չկայ»:

Յօդուածագիրը յիշատակած է նաեւ դատակերտ աւանին պարագան: Աւանը 1951ին ունեցած է «պղնձամոլիբդենային կոմբինատ», որու չնորհիւ մեծցած եւ 1955ին արդէն հինդ հազար բնակիչ հաչուած է: Այնկէ եառ սակայն ձեռնարկութիւնը սկսած է վնասով բանել և պատճառ դարձած է բնակչութեան նուազումին: Այժմ 1300 բնակիչ կայ:

«Ցաւալին այն է, որ Դատակերտի բախտին արժանանալու «հեռանկար» ունեն նաեւ Որոտանի կասկադի չինարարութեան համար կառուցուած եւ կառուցուող աւանները: Արդէն եկող տարի Շամբ աւանի բնակիչները, Շամբդէսի չինարարութեան աւարտից յետոյ, աշխատանք չեն ունենայ, իսկ մինչեւ այժմ դեռ չի լուծուել այդտեղ արդիւնաբերական ձեռնարկութիւն դնելու հարցը»: Յօդուածագիրին մատնանչումով արդիւնաբերական ձեռնարկութիւններ ստեղծելու լայն հնարաւորութիւններ կան Սիսիան քաղաքին մէջ ալ, սակայն նախ եւ առաջ անհրաժեշտ է լրջօրէն զբաղիլ այս հարցով եւ, մանաւանդ, հաղորդակցութեան միջոցներ ստեղծել: Արդարեւ, «Երեւանից Սիսիան ոչ կանոնաւոր օդային երթեւեկութիւն կայ, ոչ էլ կարգին աւտոճանապարհ»:

Յօդուածագիրին կարծիքով մարդիկ եւ, յատկապէս, երիտասարդները չեն հրապուրուիր հեռաւոր չրջաններով նա'եւ այն պատճառով, որ «նրանք վատ դիտեն Հայաստանը: Այսօր բուհական (իմա բարձրագոյն ուսումնարան յաճախող) ամէն մի ուսանող արտասահմանի մասին աւելի չատ դիտի, քան Սիսիանի, Զափոնի, Մեղրու, Նոյեմբերեանի եւ Հայաստանի միւս չրջանների մասին: Էլ չենք խօսում, որ մոդային հեռեւելով աւելի չատ արտասահման են գնում, քան Հայաստանի չրջանները: Հէնց այդ է պատճառը, որ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ

(երգիծական վէպ ազգային կեանքէ)

Բ.

— *Սահակ էֆէնտի, — ըսաւ, — թէեւ կարծիքներու, զաղափարներու եւ սկզբունքներու մեծ տարբերութիւն մը մեզ իրարմէ կը բաժնէ, բայց ներեցէք, որ այս հանդիսական ժամուն կը մոռնամ ձեր մէջ եղող թագաւորական խորհուրդի առենապետը եւ հոն կը տեսնեմ միայն «Ազգային բարերարը»:*

Հազիւ թէ վերջին բառերը արտասանած էր, ահա Սահակ էֆէնտիի չուրջը դտնուղները «կեցցէ՛ ազգային բարերարը» ազաղակը բարձրացուցին ու սեղանէ սեղան «կեցցէ՛ ազգային բարերարը» չըրջեցաւ ընդհանուր յուզումի մը մէջ: Այս խանդավառութենէն Վահանիկ օգուտ քաղեց իր անբաժանելի դանձանակը մէջտեղ հանելով. ալ ո՞վ կրնար մերժել իր նուէրը:

— *Աֆերի՛մ, Վահանիկ, տեսէք, հիմակուընէ բարիք ընել կ'ուզէ կոր:*

— *Անանկ հօր զաւակն ալ հարկաւ այսպէս կ'ըլլայ:*

— *Հիմա ասանկ է նէ, մեծնայ նէ ինչ՛ր պիտի չընէ:*

— *Ապրի՛ս, կեցցե՛ս:*

Եւ դահեկանները կ'իյնային ու կ'իյնային դանձանակին մէջ: Երբեք այդ օրուան պէս հասոյթ մը չէր ունեցած պըզտիկ հանդանակիչը:

Հետեւեալ օրը, թերթերը լեցուած էին Սահակ էֆէնտիի նոր բարերարութեան ներբողներովը: «Մ. դեղի բարերարը» ալ այս անգամ «Ազգային բարերար» կը հրատարակուէր, արժանի յաջորդը Պէզճեաններու եւ Սանասարեաններու: Ըստ թերթերու դրածին, այդ բարերարութեան արժէքը կը կրկնապատկուէր այնքան հարստահատուէր ու այնքան ալ ինքնարեր եղանակով մը ի գործ դրուած ըլլալուն համար:

Անցան քանի մը չաբաթներ: Վարժարանին տղաքը կը չարունակէին պիլիա խաղալ փողոցներուն մէջ եւ դեղացիները չէին դադրեր գովաբանելէ Սահակ էֆէնտին:

Վարժարանին վերաչինութեան խնդիրը դեղին ամբողջ հայ բնակչութիւնը կը զբաղեցնէր. այս առթիւ ամէն մարդ քիչ մը ճարտարապետ եղած էր եւ իրեն յատուկ յատակագիծը ունէր կառուցանելի չէնքին համար:

— *Հիմերը չորս մեթրօ խորունկ փորելու է, — կը խրատէր Օհան աղա, — այս տեղի հողը այնպէս կը վերցնէ:*

Հաճի Ագրիպաս աղա կ'ուզէր, որ վարժարանին ներքնայարկը մեծկակ ընէ – տուն մը չինուի եւ կը խոստանար հինգ տարի վարձելու համար պայմանագրու – թիւն կնքել:

— Պատուհանները լայն եւ ճեղունը ելածին չափ բարձր, — կը հրամայէր Պ. Նչան, — պէտք է առողջապահական օրէնքներուն համեմատ չինուի նոր չէնքը, արդի մանկավարժական առողջապահու – թիւնը կը պահանջէ, որ դասարանները առնուազն 12 մեթրօ երկայնութիւն եւ 8 մեթրօ լայնութիւն ունենան, գործարանները չէնքէն դուրս, պարտէզին անկիւնը պէտք է չինել, մանաւանդ խնամք տանելու է մարմնամարզի յատկացուած մասին... յետոյ բաղնիք մը անհրաժեշտ է, լողարանով, տուչով, աւազանով բաղնիք մը, մանկավարժական կառավարչատուն – ծուած վերջին դրութիւնները այսպէս կը պահանջեն... Ջանանք օգտուիլ գուիցերական եւ անգլիական փորձառութիւններէն. ըստ իս, լաւ կ'ըլլայ, որ Գերմանիայէն մասնագէտ ճարտարապետ մը բերուի ու անոր յանձնուի չինութեան գործը:

Ոմանք կը վախնային, որ վարժարանը փայտաչէն ըլլար, ուրիչներ քարաչէնի կուսակից էին եւ մաս մըն ալ, հաչտարար ոգիներ, կ'առաջարկէին կէսը քարէ ու կէսը փայտէ չինել: Ամէն ոք թուղթի մը եւ մատիտ մը ունէր գրպանը:

— *Աղբար, — կ'ըսէր մին՝ փողոցը բարեկամ մը կեցնելով, — երէկ գիշեր մտածեցի, որ դուռը փողոցի մէջտեղը չդնելու, եթէ ձախ կողմը չինուի՝ աւելի պղէկ պիտի ըլլայ, ասով կարելի է ճաշասրահը երկու մեթրօ աւելի երկարել, տես բացատրեմ...*

Ու թուղթին վրայ քանի մը գիչեր կը մրոտէր:

— *Ո՛չ, անկարելի է, — կը լողոքէր միւսը, — դուռը մէջտեղը պէտք է ըլլայ, եթէ ըսածիդ պէս ձախ կողմը ըլլայ, ո՞ւր պիտի դնես սանդուխը, տե՛ս, ճիշդ ձախ կողմը սանդուխ կայ:*

Ու ցոյց կուտար իր կողմէ պատրաստուած յատակագիծ մը:

— *Բայց ես սանդուխը աջ կողմը դրած եմ...*

— *Ես աջ կողմը տնտեսին սենեակին յատկացուցի...*

— *Տնտեսին սենեակը ես պարտէզին մէջ չինած եմ:*

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(13 – Շար.)

ՄԵՐ ՄԷԿ ՇԱԲԹՈՒԱՆ «ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ»

— o —

Մէկ տարի ապասեցինք: Կ'երեւակայէ՞ք քանի ամիսներ, շաբաթներ, օրեր պէտք եղան որպէսզի վերոյիշեալ բոլորս հաւաքուինք մեր մէկ շաբթուան բանակավայրը: Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութեան (Ե. Հ. Ո. Մ.) ձմրան բանակումին կը վերաբերի ակնարկութիւնս: Այո՛, այս տարի եւս տեղ ունեցաւ Կապոյտ Ծովի Պելճոնթէնի կայանին մէջ մեր այս բացառիկ յաջողութիւն արձանագրող ձեռնարկը: Առիթէն կ'օգտուիմ մեր չնորհակալութիւնը կրկնելու Կապոյտ Ծովին որ սիրով ամէն տարի մեզի կը տրամադրէ իր չէնքը:

Հարիւրի չափ էինք Դեկտեմբեր 26էն Յունուար 3: Բանակումին մասնակցեցան Եւրոպա ուսանող Հայեր: Անոնք մեծ մասը կ'ուսանին Անգլիա (Լոնտոն, Մանչեսթր եւայլն), Իտալիա (Վենետիկ, Փատուա, Միլանօ), Զուիցերիա եւ Ֆրանսա (Փարիզ, Լիոն եւ Էքս–Մարսէյլ):

Կէսէն աւելին արեւելք ծնած տղաք էին: Շատերը Պարսկաստանէն եւ քանի մը հոգի Սուրիայէն, Լիբանանէն, Եգիպտոսէն, Յունաստանէն, Թուրքիայէն ու նաեւ Հայաստանէն:

Եւրոպայի Հայերը ընդհանրապէս Ֆրանսայէն էին բացի քանի մը Զուիցերահայերէ եւ Իտալահայուհիէ մը:

Այս հանդիպումը կրնանք մէկ առումով նկատել քանի որ տասը տարբեր երկիրներու քաղաքացիներ կային (անցեալ տարի 14, որ կը ներկայացնէին չորս ցամաքամաս՝ Ամերիկա, Աւստրիկէ, Ասիա եւ Եւրոպա) եւ որովհետեւ ամէն անձ աղուած էր զինք որզեգրած երկրին մշակոյթէն ու սովորութիւններէն, ինչպէս նաեւ իր արեւմտեան ուսումէն, այս կացութիւնը ունէր իր առաւելութիւններն ու անպատեհութիւնները: Սակայն բոլորս Հայ էինք խորքով եւ սրտով ու այս սիւքաքէրթութիւնը մեր արդի կրթութիւնն ու քաղաքակրթութիւնը արդեօք չհանդիսացան եւ չթաժնեցին մեզ: Ընդհակառակն: Տինք մէկ ժողովուրդի զաւակները, դիտակից մեր ա՛յս վիճակին:

Շատ խօսակցութիւններ տեղի ունեցան մեր բոլոր հարցերուն եւ խնդիրներուն չուրջ· սիւքաք, հայապահպանում, Հայ Դատ, եւայլն... Բազմաթիւ կարծիքներ

տարածութեամբ Հանրապետութեան ամենամեծ չրջանը դիտուում է որպէս «ինչ–որ Սիսիան» եւ ոչ թէ այն երկրամասը, որը վերոյիշեալ միջոցառումների իրականացումներից յետոյ կարող է դառնալ 150–200 հազար բնակչութեամբ անտեսական չրջան»:

ՀԱՅԵՐԷՆ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

— o —

Անուանի պատմաբան Արշակ Ալպոյաճեան ժամանակին դիտել տուած է, թէ «բուն Հնդկաստանի... երկու քաղաքներու՝ Քաշմիրի եւ Լահորի մէջ, Նոր Ջուղայի հիմնարկութենէն առաջ Հայեր հաստատուած էին»: («Պատմութիւն հայ գաղթականութեան», Գահիրէ 1961):

Հնդկահայ գաղութի վաստակաշատ պատմաբան Մեսրոպ Սեթեանց խօսելով Լահորի հայ գաղութի մասին, գրած է, թէ երբեմնի ծաղկեալ այդ գաղութէն մնացած են միայն չորս տապանաքարեր: Հնդկահայ գաղութի պատմութեան վերաբերեալ իր յօդուածին մէջ եւս Ա. Յակոբեան նկատել տուած է, թէ Լահորի կեդրոնական թանգարանին մէջ կը գտնուին չորս տապանաքարեր՝ հայերէն արձանագրութեամբ, որոնցմէ ամենէն հինը կը կրէ 1601 թուականը («Էջմիածին» ամսագիր, 1971 Օգոստոս):

1904ին Կալկաթայի մէջ անգլերէն լոյս տեսած է Հնդկաստանի Հնագիտական Ընկերութեան 1902–1903ի տարեկան տեղեկագիրը, որու մէջ Ժ. Վոկել կարճ յօդուած մը ունի՝ «Հայկական արձանագրութիւններ Պելուճիստանի մէջ» վերնագիրով: Յօդուածին կից ներկայացուած էին հայկական արձանագրութեամբ երեք քարերու լուսանկարները: Թէեւ Սեթեանց եւ Յակոբեան կը խօսին չորս քարերու մասին, սակայն Վոկել յիշատակած է միայն երեքը, աւելցնելով, որ Լահորի թանգարանը գտնուող այդ քարերը արձանագրուած են 144, 155 եւ 157 թիւերու տակ: Վոկելի վկայութեամբ ասոնք գտնուած են 1901ին Քաչի մէջ, որ երկաթուղիի կայարան մըն էր Պելուճիստանի մէջ, Լահորէն 700–800 քիլոմեթր հեռու: Կը թուի, թէ Մ. Սեթեանց չհոթուածի մէջ ենթած է դրելով, թէ այս տապանաքարերը Լահորէն են, քանի որ Վոկել յստակ նշած է քարերուն յայտնաբերման ճշդրիտ վայրը: Յամենայն դէպս, կարեւորը այն է, որ քարերը կ'ապացուցանեն, թէ մինչ դարու առաջին երկու տասնամեակին Հայեր ապրած են հիւսիս–արեւմտեան Հնդկաստան, աւելի ճիշդ՝ այժմու Փաքիստանի արեւմտեան Փենճապի նահանգը:

Առաջին տապանաքարին վրայ յստակ կ'երեւայ խաչ մը, որուն տակը գրուած է. «Յան Բ. (Գ)էորգ»: Քարին վերի աջ մասը կտրած ըլլալով՝ «Բ» գիրէն եւս գրութիւնը կորսուած է: Քարին թուականը անծանօթ է:

Երկրորդ քարին վրայ գրուած է. «Աւետ, Բր. Ա. Ֆ. Թվ. ՌԾ»: ՌԾ թիւը համարժէք է 1601ի, որով յստակ կը ճշդուի տապանաքարին թուականը:

Երրորդ քարին վրայ գրուած է՝ «Ղեւոնդ Թվ. ՌԿԵ»: ՌԿԵ համարժէք է 1616ի, որով հոս եւս կը պարզուի տապանաքարին ճշդրիտ թուականը:

Հետաքրքրական է, որ Աւետի 1601ի չիրմաքարը տասը տարիով աւելի հին է, քան Հնդկաստանի Աքբա քաղաքի հայկական գերեզմանատան մէջ մնացած ամենէն հին տապանաքարը (1611), որ կը պատկանի Պիթլիսցի Լեւոնի զաւակ Աղա Մուրատի: Կը պարզուի, ուրեմն, թէ ներկայիս Լահորի թանգարանը գտնուող հայկական այս երեք տապանաքարերը կը պատկանին հնդկահայ գաղութի պատմութեան հնագոյն չրջանին:

Ն. ՄԻՔԱՅԷԼԵԱՆ

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Անիէդէն Վահանիկ Կաթողեան չրջանի դպրոցներու մարմնակրթութեան մոնիթէօր եւ կռիւմարտի փրոֆեսէօր նշանակուած է Անիէդի ռիճկին:

ՀՈՂՎԱԾՔ

Տիկին Վարդգես Սեբէնկիւլեան

— o —

Յունուար 16ին Թիֆլիզի մէջ իր մահկանացուն կնքած է Տիկին Հռիփսիմէ Սեբէնկիւլեան, այրին յայտնի յեղափոխական, հանրային գործիչ, ազգային եւ օսմանեան երեսփոխան նահատակ Վարդգես Սէրէնկիւլեանի, խոր ծերութեան մէջ:

Հանգուցեալը կը պատկանէր կարնոյ Հազարապետեան ծանօթ ընտանիքին: Հայրը՝ Հազարապետեան (Հազարապետ – տուվ) եղած էր սպայ ռուսական բանակին մէջ: Կարնոյ մէջ Հազարապետեաններու տունը հաւաքավայրն էր դարճած տեղւոյն մտաւորականներուն, մասնաւորա – բար Սանասարեան վարժարանի ռնօրէններուն եւ ուսուցիչներուն: Հռիփսիմէ Հազարապետեան զարդացած եւ օտար լեզուներու տեղեակ աղջիկ մըն էր, երբ Օսմ. Սահմանադրութեան հռչակումէն ետք ամուսնացած էր Վարդգէսի հետ: Ունեցած էր երկու մանչ զաւակներ: Առաջինը՝ Հրայր՝ երկու տարեկան էր, կրտսերը երկու ամսու՝ երբ 1915 Մայիսին Վարդգէս Պոլսոյ մէջ ձերբակալուելով Զօհրապի հետ տարագրուեցաւ եւ Տիպ – րանակերտի ճամբուն վրայ նահատակուեցաւ: Տարագրութեան ճամբաներէն գրած նամակով, Վարդգէս իր կնոջ թելադրեց նորածինը կոչել «Վարդգէս» ի յիշատակ իրեն, որովհետեւ նախզգացած էր, որ դէպի սպանդ կը տարուի:

Տիկին Հռիփսիմէ իր երկու փոքրիկներով կ'երթայ Թիֆլիզաբնակ իր քրոջ մօտ: Ֆրանսերէնի ուսուցչուհի կը դառնայ Թիֆլիզի Մաքրուհեան վարժարանին մէջ, յետագային ձեռնադրծի աշխատանքով կը զբաղի: Շնորհիւ այսպիսի զոհողութեանց, կը մեծցնէ իր զաւակները, ո – րոնց բարձրագոյն կրթութիւն կուտայ: Հրայրը կը դառնայ ելմտադէտ եւ բարձր պաշտօնի կը տիրանայ: Կը մեռնի երկու տարի առաջ՝ հիւանդութեան հետեւանքով: Վարդգէսը դասախօս է Թիֆլիզի համալսարանին մէջ եւ դիտաչխատող: Երկու եղբայրները Փարիզ այցելեր էին քանի մը տարի առաջ:

ՄՏՔԵՐ

Երեք բան կայ, զորս չատ սիրած եմ առանց հասկնալու՝ երաժչտութիւնը, Նկարչութիւնը եւ կիները:

ՖՈՆԹԸՆԷԼ

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Ժ.

Պ. ՏԸ ՎԻԼՖՈՐԻ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Դատաւորները միչտ տեսակ մը ակնածական երկիւղով պիտի պատուեն Մարշանժինները, Պէլարները կամ Եանճիաքոմինները:

— Պարոն, ըսաւ Պ. տը Ֆլանպուէն, փափաք ունեցած էք խօսիլ, ծանր տեղեկութիւններ հաղորդելու համար ինծի, ինչպէս որ ըսեր էք: Փութացի ձեզի հնազանդիլ եւ պատրաստ եմ մտիկ ընել: Բայց նախ եւ առաջ ըսէք ինծի թէ դուք պաշտօնի վրայ եղող դատաւորի՞ն կը դիմէք թէ այն մարդուն, որ ձեր աչակերտը կոչուելու պատիւն ունի:

— Օրէնքի ներկայացուցիչին կը դիմեմ, ըսաւ Պ. տը Վիլֆոր կտրուկ կերպով:

— Կը մնայ ինծի հարցնել ձեզի թէ կ'ուզէ՞ք որ առանձին ըլլանք:

— Ոչ, ըսաւ Վիլֆոր: Կ'պաշտեմ որ Պ. տ'Աւրինեի ալ ներկայ գտնուի այս տեսակցութեան. եթէ սակայն դուք չէք ընդդիմանար...

— Ձեր փափաքին ընդդիմանալու պատճառ մը չունիմ. միայն թէ եթէ խնդիրը պետութեան ապահովութեան վերաբեր – եալ գաղտնիքի մը վրայ է, պարտաւոր եմ զգուշութիւն ընել:

Թպիտ մը անցաւ Պ. տը Վիլֆորի չբեթունքին վրայէն:

— Պարոն, ըսաւ, պիտի մեռնիմ: Ստոյգ է թէ ես ուրիշներէ աւելի անձնուէր եմ ընկերութեան պահպանողական սկզբունքներուն, բայց երկրի դատաւորները դատողին ներկայանալու պահուս՝ կ'ուզեմ վերջին եւ գերագոյն խոստովանութեամբ մը խիղճս թեթեւցնել... Սա կ'ուզեմ ըսել ձեզի թէ, պարոն արքունի դատախազ, ես, Պ. տը Վիլֆոր, ոճիր մը եւս գործած եմ:

— Դո՛ւք, պարոն, ըսաւ Պ. տը Ֆլանպուէն, որուն խաղաղ մարմինը ցնցուեցաւ այս յառաջաբանէն:

Ինքնիրեն կ'ըսէր թէ, եթէ գիտցած ըլլար որ խնդիրը քաղաքական մեծ յայտնութեան մը վրայ չէր, թերեւս այնքան պիտի չաճապարէր գալու:

Զբաղանք տաղտկացնող, այլ բանազբօսիկ կերպով մը տեղաւորուեցաւ թիկնաթոռի մը մէջ: Այս մտերիմ խոստովանահօր դերը կիսովին միայն հաճելի էր իրեն: Բայց պարապ աչխատութենէ մը ազատելու ժամանակը անցած էր. պէտք էր համբերել:

— Ձեզ մտիկ կ'ընեմ, պարոն, ըսաւ:

Պ. տը Վիլֆոր ձեռքերը ճակտին վրայէն անցուց:

— Ներեցէք եթէ քիչ մը դժուարութեամբ կը խօսիմ, երէկ խենթ էի. վաղը պիտի մեռնիմ:

«Ինչպէս որ Պ. տ'Աւրինեի ըսի, խընդիրը պատուոյ վերահաստատութեան մը վրայ է: Բայց նախ եւ առաջ պէտք է այս բառը բացատրեմ:

«Պարոն, անուններ կան, որոնք արատ մըն են զիրենք կրողին եւ անոնց, որ այդ անունները կրած են: Իմ չնորհիւս, Տիկին տը Վիլֆորի չնորհիւ, իմ անունս ալ այդ կարգէն է»:

Պ. տ'Աւրինեի չարժում մը ըրաւ՝ կարծես չճգելու համար որ աւելի հեռուն երթայ:

— Ո՛հ, թողէք որ խօսիմ. կ'ուզեմ որ նախ եւ առաջ Պ. արքունի դատախազը լաւ հասկնայ թէ հիւանդի խօսքեր չեն ըսածներս, եւ թէ այս վայրկեանին խելքս կատարեալ է:

«Այո, Վիլֆորի անունը ազնուական անուն մը եղաւ եւ բաւական ապացոյց մըն է հօրս կամքը, որ երբեք չուզեր այդ անունը կրել:

«Հապա եթէ ամէն բան գիտցած ըլլա՛ր:

«Պ. տը Ֆլանպուէն, այն մարդը որ 25 տարի դատարանին մէջ պատուեցին իրը մարզկային արդարութեան ամէնէն ուղղամիտ ներկայացուցիչներէն մէկը, 1814–ին մչտատես բանտարկութեան դատապարտած էր, իր իսկ կամքով երիտասարդ անձ մը, որուն միակ ոճիրն այն էր որ կրնար — առանց գիտնալու — անոր ամբողջ ապագան վտանգի ենթարկել»:

— Մչտատես բանտարկութեան... բայց ոճիր մըն է այդ, դոչեց Պ. տը Ֆլանպուէն:

— Գիտեմ, ոճիր մըն է: Եւ ես այդ ոճիրը գործեցի կամքով, խորհրդածելով, դրեթէ պաղութեամբ, որովհետեւ փաստիրութիւնները սառած, կիրքեր են:

«Ես այն մարդը մեռած կարծեցի: Երկար տաեն անոնց ուրուականը իմ գիշերներս կը խռովէր: Բայց ան ողջ է եղեր, եւ վրէժը լուծեց: Այս ոճրիս պատիժը կրեցի:

«Անունս, այն անիծեալ անունը կրող առաջին կինը յանցաւոր եղաւ: Քիչ մը վերջը պիտի ըսեմ թէ ինչ ըրաւ... թէ ինչ ըրինք երկուքս...

ԺԻԻԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Աւետիս Տիւմէճեան, այրի Տիկին Լուսաբեր Մանուկեան զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Արիս Դաւիթեան, զաւակներն ու թոռները, Տէր եւ Տիկին Սահակ Տիւմէճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տիւմէճեան, զաւակներն ու թոռները, Պ. Գէորգ Շանկայեան, Պ. Յարութիւն Այվազեան յաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր՝

ԱՒԵՏԻՍ ՏԻՒՄՃՃԵԱՆԻ

(89 տարեկան)

մահը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ, Փետր. 15, կէսօրէ ետք Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին եւ մարմինը կ'ամփոփուի Կիւօթիէդի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Սրբուհի Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Քիւրքճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Վարդան Քիւրքճեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Մարգրիտ Քիւրքճեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Թորոս Քիւրքճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Քիւրքճեան եւ զաւակները, այրի Տիկին Ադալի Սիմոնեան (ծնեալ Քիւրքճեան) եւ Շերիկեան եղբայրները կուգան իրենց խորին շնորհակալութիւնները յայտնելու բոլոր անոնց, որոնք իրենց ներկայութեամբ, նամակով կամ փոխան ծաղկեպսակի ընծայութեամբ, մասնակցեցան իրենց սուգին

ՄԱՆԱՍԷ ՔԻՒՔՃԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ (Փետր. 3ին, 87 տարեկանին):

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մարիամ Ղուկասեանի մահուան տխուր առիթով, փոխան ծաղկեպսակի եղած նուիրատուութիւնները.—

Տէր եւ Տիկին Լուսիկեան՝ Սամուէլ-Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց Միութեան 100 ֆր., Տէր եւ Տիկին Յովհ. Լէյլէկեան՝ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին 100 եւ Հայ Աբիներու Միութեան 50, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Պալեան՝ Սեբաստիոյ նահանգի Մուրատ Ուսումն. Միութեան 100, այրի Տիկին Մարի եւ Պր. Երուանդ Տէրտէրեան՝ Իսիի կապ. Խաչին 200, Զերուկեան ընտանիք՝ Իսիի նորակառոյց եկեղեցւոյ 50, Կապ. Խաչին 50, Դաւրայի Հայր. Միութեան 50 եւ Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացին 50, Տէր եւ Տիկին Հռիփսիմէ եւ Ալպէր Սէֆէրեան՝ Մոնմորանսիի Ծերանոցին 200, Ղազարոս Կիւլեան ընտանեօք՝ Իսիի եկեղեցւոյ 100 եւ «Ցառաջ»ին 50, այրի Տիկին Եագիւպ Դարբինեան՝ Իսիի եկեղեցւոյ 200, Տէր եւ Տիկին Թադեոս Խանթէմուրեան՝ Իսիի Կապ. Խաչին 100 ֆր.:

(Ստանալ «Ցառաջ»էն):

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

«ՑԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Տէր եւ Տիկին Միշէլ Սոնեի (Քլերմոն-Ֆերան) իրենց հօր՝ Զաքար Զաքարեանի մահուան Բ. տարելիցին ի յիշատակ 250 ֆրանք կը նուիրեն «Ցառաջ»ի:

×

Տիկին Պ. Տէրպէտէրեան 100 ֆր.

×

Ընկ. Ա. Քէօսէեան (Մարսէյլ) 80 ֆր.

×

Նիսէն, Տիկին Զօտեան իր մեռելներուն յիշատակին 50 ֆ. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին:

×

Հ. Ս. Հայրանեան (Սէն-Ժերմէն-ան-Լէ) մեծ եղեռնի զոհ իր ծնողքին ու զերդաստանին ի յիշատակ 30 ֆր. կը նուիրէ «Ցառաջ»ին:

×

Տէր եւ Տիկին Սարաճեան (Մարսէյլ) 30 ֆրանք:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Ց. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները Շաբաթ Փետր. 15 ժամը 21ին, Ահարոնեան ակումբ: Օրակարգ՝ Մշակոյթի Տուն:

ՓԱՐԻԶԻ Ս. ՅՈՎՀ. ՄԿՐՏԻՉ

ՍՐԵՒԱԳԱԼ

Մեծ Պահքի բոլոր Կիրակիներուն, այսինքն՝ Փետր. 16ին, Փետր. 23ին, Մարտ 2ին, Մարտ 9ին, եւ Մարտ 16ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցւոյ մէջ յատարտ պատարագի կը կատարուի Արեւագալի ժամերգութիւն:

Այս օրերուն՝ հոգեհանգիստի արարողութիւններ տեղի կ'ունենան պատարագի եւ Արեւագալի ժամերգութեանց միջեւ՝ ժամը 11-15ին:

Կը հրաւիրուի մեր ժողովուրդը մասնակցելու Մեծ Պահոց հոգեպարար այս արարողութիւններուն:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ի

ՏԱՐԵԳԱՐՁԸ

Կ'ՈԳԵԿՈՉՈՒԻ ՃԱՇԱՍԵՂԱՆՈՎ ՄԸ

ԿԻՐԱԿԻ, ՓԵՏՐ. 16,
ԺԱՄԸ 17 ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԸ
17, RUE BLEUE PARIS 9

ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ՓԱՐԻԶԻ Հ.Յ.Դ. ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ ԵՒ ՄԱՄՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ ՇՐՋԱՆԻ ԲՈԼՈՐ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ
Կը խօսի ընկեր ԱՐԱ. ՊԻՊՊԵՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ 30Ֆ (ձաշ եւ խմիչք)

le voyage en grèce

Mayda BERBERIAN
6, rue de l'Echelle PARIS 1
tél 260 30 20 et 260 67 34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

ՁԱՏԻԿԸ՝ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ
SPÉCIAL - CHARTER
Մարտ 2էն 9
Մարտ 23էն 30
Մարտ 23էն Ապրիլ 6
Մարտ 30էն Ապրիլ 6
850 Ֆ ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ
INTERROGEZ-NOUS POUR D'AUTRES CHARTERS
ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
Դիմեցէ՛ք ՄԱՑՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ
LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9էն 19

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայ կարմիր Խաչի Օգնութեան Մարմնի տարեկան ցերեկոյթ-պարահանդէսը Ժորժ Սէնքի սրահներուն մէջ, Կիրակի, Ապրիլ 13:

VOTRE AGENCE DE VOYAGES
"BRASIL-ATLANTICO"
Vous confirme le départ
d'une Caravelle pour le match
BAYERN DE MUNICH
contre
ARARAT
Départ le 5 Mars à 14 heures
Retour le même jour à 23 heures
IL NE RESTE QUE QUELQUES PLACES...
(Les billets du match sont à votre disposition)
POUR TOUTE INSCRIPTION UN CADEAU VOUS SERA REMIS A L'AEROPORT
Veuillez consulter
Monsieur EKMEKCIYAN
BRASIL ATLANTICO
1, Avenue de l'Opéra, 75001 Paris
Tél. : 260-35-13

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Երեքշաբթի, Փետր. 18, ժամը 20-30ին նախաճեռնութեամբ Անի կոմիտէին, Օրիոր Լա Փոսթի սրահը:

Կը խօսի.— Ընկ. Ց. ՊԱԼԵԱՆ

Նիւթ.— Հայ Դատի վերլուծական պատմութիւն 1915-1975 եւ Սփիւռքեան հարցեր:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

Վիէնի մէջ, նախաճեռնութեամբ Նոր Սերունդին, Կիրակի Փետր. 23ին Գ. Իփէկեան ակումբին մէջ՝ 40, Ռիւ Վիքթոր Ճօժիէ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՁԱՇ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին
Փետրուար 23 ժամը 13ին
GRAND HOTEL DU PAVILLON
36, Rue de l'Echiquier — 75010 Paris
Métro : Bonne Nouvelle
Հաճելի մթնոլորտ եւ աճակնկալներ
Արձանագրութիւնները այժմէն իսկ հեռախօսելով Տիկին Թադէոսեանի 878-27-35 կամ Տիկին Ասլանկիւլեանի 734-70-19 Տիկին Գարոյեան (առտուները) 533-06-31
Արձանագրութիւնները պէտք է փակուին Փետրուար 21ին:
Ծախքերու մասնակցութիւն 55 ֆր.

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սեբաստիոյ Գոլեժի աղջիկներէն Մարիամ Աբրահամեան կը փնտռէ Սիրանուշ, Մարիամ եւ Մարիճա Գարակեաւուրեան քոյրերը: Գիտցողներէն կը խնդրուի լուացնել հետեւեալ հասցէին.

Monsieur M. INDJEIAN
pour M. APRAHAMIAN
26, rue Bouret
75019 Paris
FRANCE

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ՓԱՐԻԶԻ ԵԴՐՈՆԸ
ՆՈՐ ԲԱՑՈՒԱԾ ՀԱՅ ՄԵԾ
ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ
ՊԱԼԹԱՅԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
27, RUE BLEUE PARIS 9e
Téléphone : 824-93-86
FACE AU METRO CADET
Հոն պիտի գտնէք հայկական եւ արեւելեան ամէն տեսակի ընտիր ապրանքներ, խմիչքներ, մատչելի գիներով
ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻԷ ԺԱՄԸ 8Էն 20

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
ՀԻՄՆԱՐԿԷՔԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի Փետրուար 23 ժամը 11ին, 12-14 Ռիւ Սէն-Պազիլ
Նախագահութեամբ Մ. ՃԻՒՐՃԵԱՆԻ
Ներկայութեամբ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու
Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հայ կազմակերպութիւնները, համայն գաղութը
Հանդիսութենէն յետոյ ընդունելութիւն

×

Ժամը 13ին, բացառիկ ճաշ Պօմոնի եկեղեցւոյ սրահը, պատրաստութեամբ Մշակոյթի Տան Օժանդակ Տիկնանց Միութեան
ՃԱՇԱԳԻՆ 50 ՖՐԱՆՔ

ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
16
DIMANCHE
16 FÉVRIER
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋԴ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար. 170 ֆր.	Վեցամսեայ	90 ֆր.
Արտասահման	Տար. 200 ֆր.	Հատը	1 ֆր.

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·226

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.226

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՂԱԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

— o —

Ա.

Պատահեցաւ անխուսափելին :

Թուրքերը վերջապէս հասան իրենց նպատակին :

Միջազգային դիւանագիտութիւնը անդամ մը եւս ապացոյցը տուաւ իր անկարելութեան :

Դարձեալ բռնի ուժն է, որ յաղթեց իրաւունքին : Անյեղլի օրէնք աչխարհի սկիզբէն ի վեր :

Կռնատ ամերիկեան արդիական զէնքերով օժտուած քառասուն հազարնոց բանակին վրայ, Թուրքերը Փետրուար 13ին միակողմանի որոշումով անկախութիւն հռչակեցին Կիպրոսի դրաւեալ մասին վրայ՝ դաշնակցային վարչակարգով կապուած Նիկոսիոյ հետ :

Անդարայի կառավարութեան ծրագիրն է, որ կ'իրագործուի, օրհնութեամբ նախագահ Ճէրըլլա Ֆորտի եւ նախարար Հէնրի Քիսինկէրի :

Շուրջ հարիւր տարի առաջ, 1878 Յունիս 4ի անգլեւթուրք դաշնագրով, Սուլթան Ապտիւլ Համիտ Մեծն Բրիտանիոյ կը նուիրէր Կիպրոսը, ռուսական նոր դրաւումներու դէմ անոր պաշտպանութիւնը ապահովելու պայմանով : Կարմիր սուլթանը միաժամանակ կը խոստանար բարենորոգումներ գործադրել հայկական նահանգներուն մէջ, ռուսական միջամտութիւններու տեղի չտալու համար :

Անգլիա գրաւեց Կիպրոսը, սուլթանի անուանական գերիշխանութեան տակ : Սակայն Ապտիւլ Համիտ երբեք բարենորոգումներ չմտցուց Թրքահայաստանի մէջ : Ընդհակառակն համաւարած ջարդերով ուղեց միանգամ ընդմիշտ լուծել հայկական հարցը :

1914ին Մեծն Բրիտանիա վերջնապէս իր կայսրութեան կցեց Կիպրոսը : Սեւրի եւ Լոզանի դաշնագիրներն ալ վաւերացուցին այդ իրողութիւնը : Ուրեմն, օսմանեան կայսրութենէն եռք Անգարայի հանրապետական կառավարութիւնն ալ ընդմիշտ հրաժարած էր Ափրոդիտէի կղզիէն :

Երկրորդ աչխարհամարտի վաղորդայնին, երբ հնչեց զաղթավայրերու ազատագրութեան ժամը, Հնդկաստանէն, Փաքիստանէն, Սէյլանէն, Եգիպտոսէն եւ այլ զաղթավայրերէ եռք, Մեծն Բրիտանիա կը տիպուէր հրաժարիլ նաեւ Կիպրոսէն : Սակայն մեկնելէ առաջ կղզիին փոքրաթիւ Թուրքերը կը զրգռէր Յոյներուն դէմ, հետեւելով «բաժանեա՛ կի տիրեսցես»ի յաւիտենական օրէնքին :

Ներքին ծանր տագնապի ենթարկուած՝ Մէնէնդէսի զեմոկրատ կառավարութեան համար երկինքէն ինկած մանանայ մը եղաւ Կիպրոսի հարցը : Թշուառութեան մատնուած Թուրք զիւղացիներու եւ անօթի բազմութիւններու ուչադրութիւնը ուղղեց երկրէն դուրս՝ Կիպրոսի Թուրքերուն վրայ, որոնք իբրեւ թէ կը կեղեքուին Յոյներուն կողմէ : Իրականին մէջ կղզիին Յոյներն ու Թուրքերը սիրով կ'ապրէին իրարու հետ եւ այս վերջին – ները իրենց մայրենի լեզուին պէս կը խօսէին յունարէնը :

Դեմոկրատ կառավարութիւնը բորբոքեց Թուրք ամբոխին մոլեռանդութիւնը 1955 Սեպտ. 6/7ի ծանօթ դիւերային նախձերը սարքելով Բերայի եւ Պոլսոյ արուարձաններուն մէջ :

1964 Օգոստոսին Անգարայի կառավարութիւնը Ատլանտեան Ուխտի օդանաւերով ռմբակոծեց կղզին՝ անպատիժ : Նախագահ Ճոնսընի սպառնական նամակով է միայն, որ Իսկէնտերունէն զէպի կղզի ճամբայ ելած Թրքական նաւատորմը իր խարիսխը վերադարձաւ՝ յուսախաբուած Թեան մատնելով ռազմատենչ Թուրքերը :

Բարեկամ Ամերիկայի այս սաստը չմարսեցին վարչապետ Իսմէթ Ինէօնիւէն սկսեալ Անգարայի մէջ իրարու յաջորդող բոլոր կառավարութիւնները, որոնք չդադրեցին իրենց պաշտպանութեան տակ առնել կիպրոսի Թուրք փոքրամասնութիւնը եւ ծրագրեցին զրաւել կղզին յարմար պատեհութեամբ մը : Ու պատրաստութիւններ տեսան այդ ուղղութեամբ :

Ատիթը ներկայացաւ անցած տարուան Յուլիս 15ին, երբ Աթէնքի մենաւորական կառավարութեան զրգռումով Նիկոսիոյ մէջ տեղի ունեցաւ ծանօթ պետական հարուածը Մակարիոս արքեպիսկոպոսի դէմ : Յուլիս 20ին Թրքական օդանաւերը, մարտանաւերն ու փոխադրանաւերը վերջապէս իրագործեցին չատոնց նախապատրաստուած ծրագիրը, բռնազրաւելով կղզին :

Այս անգամ Ամերիկա ձայն չհանեց : Նիքսըն եւ իր Թրքասէր նախարարը Քիսինկէր թոյլ տուին, որ Անգարայի կառավարութեան բանակները ազատօրէն օգտագործեն ամերիկեան օդանաւերը, հրթռայլերը, թնդանօթներն ու բոլոր զէնքերը, որոնք պէտք է գործածուէին Յունական Միութեան դէմ պաշտպանուելու համար, հաւանական յարձակման մը պարագային :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԻԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ՄԻԱՅՆ ՄԱԿԱՐԻՈՍԸ ԿԸ ՁԱՆՁՆԱՅ

— o —

ՀԱԿԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԶԳԱՑՈՒՄՆԵՐԸ ԿԸ ԶԱՐԳԱՆԱՆ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ֆրանսական կառավարութիւնը յստակ կերպով վերյիչեց իր դիրքը՝ Ֆրանսա Կիպրոսի մէջ ուրիչ որեւէ կառավարութիւն չի ճանչնար նախագահ Մակարիոսի կառավարութենէն զատ :

Աւելի այսպէս ըլլալով հանդերձ, չատ բան չի փոխեր անշուշտ կատարուած իրողութեան մը առջեւ : Ցոյն կիպրական պատուիրակութիւն մը Նիւ Եորք կ'երթայ մինչ Ցունաստանի մէջ հակամերիկեան ղգացումները օրէ օր նոր զարկ կը ստանան :

Մակարիոս յայտարարեց թէ երբեք պիտի չընդունի Թուրք ինքնավար պետութեան մը գոյութիւնը կղզիին մէջ.— «Պիտի դիմադրենք, պիտի պայքարինք, հարկ եղած պարագային մենք զէզ պիտի զոհենք բայց տեղի պիտի չտանք. կատարուած իրողութիւններ պիտի չընդունինք» :

Զանազան ցոյցեր ալ եղած են կղզիին մէջ ուսանողներու կողմէ, որոնք դէպի Արքեպիսկոպոսին պալատը երթալով, չուրջ 5000 հոգի, պոռացած են.— «Մոսկուա գնա՛, ձերդ Սրբազնութիւն, ո՛չ բաժանումին» :

Մակարիոս պատասխանած է թէ Մոսկուա ալ կ'երթայ եւ ուր որ պէտք է փերկելու համար կղզիին անկախութիւնը, ամբողջականութիւնը եւ գերիշխանութիւնը :

× Ցոյն Արտաքին նախարարը Դիմիտրիոս Պիգիոս ջնջած է այն ժամադրութիւնը զոր ունէր Քիսինկէրի հետ, Պոնի մէջ, գալ չարթու : Ցոյներուն համար կասկած չկայ որ այս ամբողջը Սթերի – կայի Թրքասէր քաղաքականութեան արդիւնքն է, Կիպրոսի յուլիսեան պետական հարուածէն սկսելով, որ Սէ. Ի. Ա.ի ստորագրութիւնը կրող գործ մըն էր բոլորին համար եւ որ պատճառ դարձաւ Թրքական ցամաքահանման : Ամերիկա ալ այսօր միխթարելու համար Ցոյները կ'ըսէ թէ միայն Մակարիոսի կառավարութիւնը կը ճանչնայ : Նոյն դիրքն ունին Եւրոպայի Իններն :

× Մոնտ կը չեչտէր Ուրբաթ իրիկուն թէ Թուրքիա անդամ մը եւս ասպարէզ կը կարդայ միջազգային հաւաքականութեան :

× Քոթիտիէն տը Փարին ամէնէն խիստն էր Շարթ առաւ Թուրքերու հանդէպ եւ կը ճաղկէր մեծ Պետութեանց հոգեչահ խօսքերը, մինչ Իսմանիթ խորագրելով «Ուաչինկթըն, Լոնտոն եւ Օթան կոկոր – դիլոսի արցունքներ կը թափեն» կը զրէ թէ կատարեալ կեղծաւորութեամբ է որ Ուաչինկթըն «կը ցաւի», Լոնտոն «կ'ողբայ» եւ Օթան «կը մտահոգուի» :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆԻ ՃԱՌԻՆ ԱՌԹԻԻ

— o —

ԽՄԲ.— Ինթէրնէյշընըլ Հերըլտ Թրիպիւն, Փետրուար 13ի իր թիւին մէջ, հետեւեալը կը գրէ.—

« Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան ղեկավարը, որ վերջերս նչանակուած էր, դառապարտած է իր ապրակիցները թէ լքած են համայնավար առաջադրութիւնները եւ հետամուտ են անհատական դործեր հաստատելու ու չահեր ապահովելու կեանքին գրեթէ բոլոր մարդերէն ներս :

Խօսելով Համայնավար կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէի դռնփակ լիակատար նիստին, կարչն Դեմիրճեան ճաղկած է տարածուած երեւոյթ դարձած «սոցիալիստական սեփականութեան յափչտակութիւնները, պաչտօնական դիրքի չարաչահումը, կաչառակերութիւնը, ազդեցութեան բանեցումը, չահադիտութիւնը, ագահութիւնը, խուլիկանութիւնը եւ այլ բացասական երեւոյթները » Հայաստանի մէջ :

Ամբաստանութեան մէջ յիչատակած է «լուրջ թերութիւններ»ն ու «կոպիտ խախտումները կարգապահութեան՝ ծրագիր –

կուա գնա՛, ձերդ Սրբազնութիւն, ո՛չ բաժանումին» :

Մակարիոս պատասխանած է թէ Մոսկուա ալ կ'երթայ եւ ուր որ պէտք է փերկելու համար կղզիին անկախութիւնը, ամբողջականութիւնը եւ գերիշխանութիւնը :

× Ցոյն Արտաքին նախարարը Դիմիտրիոս Պիգիոս ջնջած է այն ժամադրութիւնը զոր ունէր Քիսինկէրի հետ, Պոնի մէջ, գալ չարթու : Ցոյներուն համար կասկած չկայ որ այս ամբողջը Սթերի – կայի Թրքասէր քաղաքականութեան արդիւնքն է, Կիպրոսի յուլիսեան պետական հարուածէն սկսելով, որ Սէ. Ի. Ա.ի ստորագրութիւնը կրող գործ մըն էր բոլորին համար եւ որ պատճառ դարձաւ Թրքական ցամաքահանման : Ամերիկա ալ այսօր միխթարելու համար Ցոյները կ'ըսէ թէ միայն Մակարիոսի կառավարութիւնը կը ճանչնայ : Նոյն դիրքն ունին Եւրոպայի Իններն :

× Մոնտ կը չեչտէր Ուրբաթ իրիկուն թէ Թուրքիա անդամ մը եւս ասպարէզ կը կարդայ միջազգային հաւաքականութեան :

× Քոթիտիէն տը Փարին ամէնէն խիստն էր Շարթ առաւ Թուրքերու հանդէպ եւ կը ճաղկէր մեծ Պետութեանց հոգեչահ խօսքերը, մինչ Իսմանիթ խորագրելով «Ուաչինկթըն, Լոնտոն եւ Օթան կոկորդիլոսի արցունքներ կը թափեն» կը գրէ թէ կատարեալ կեղծաւորութեամբ է որ Ուաչինկթըն «կը ցաւի», Լոնտոն «կ'ողբայ» եւ Օթան «կը մտահոգուի» :

Քանի մը տողով

ՄԻԹԵՐԱՆ չեչտեց առջի օր մամուլի իր ասուլիսին ընթացքին թէ միտք չունի բանավէճի նստելու համայնավարներուն հետ : Ակնարկելով սակայն Մառչէի յայտարարութեանց, ըսաւ թէ իր կարծիքով Համայնավար կուսակցութիւնը ինքնավստահութեան պակասէ կը տառապի :

ներու իրագործման մէջ», Հայաստանի տնտեսութեան մարզէն ներս :

Ճառը, արտասանուած Երեւանի մէջ Յունուար 30ին, ցոյց տուած է, թէ համայնավար կուսակցութիւնը իրականութեան մէջ կորնչուցած է իր հակակչիռը կովկասեան այս Հանրապետութեան տնտեսական եւ ընկերային կեանքին վրայ ու զժուարութեանց կը բախի իր իչխանութիւնը վերստին պարտադրելու իր փորձին մէջ :

Կ. Դեմիրճեան, որ անցեալ Նոյեմբերին ստանձնած է իր պաչտօնը, իրաց այս կացութեան պատասխանատու նկատած է կուսակցական մարմինները, որ հանդուրժած են տարածուած չարաչահումները : Փոխարինած է Անտոն Քոչինեանը, որ պաչտօնական մեկնաբանութեամբ խնդրած է, որ հանգստեան կոչուի : Սակայն Դեմիրճեան անուղղակի անդրադարձած է պաչտօնազրկումներուն յայտարարելով, թէ բարձր պաչտօնատար մը՝ Վ. Դարբինեան «Ներքին նախարարութիւնը զլխաւորելու իրաւունքէն ինքզինք զրկած է» :

Ճառը, որ հրատարակուած է Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան պաչտօնաթերթ «Կոմունիստ»ի Փետր 2ի թիւին մէջ, ի յայտ կը բերէ Մոսկուայի զայրոյթը Հայերու անկախ դիրքին եւ ատատ չարժելու կեցուածքին դէմ, 1920էն ի վեր, երբ Հայաստան կլանուեցաւ Խորհրդային Միութեան կողմէ :

Կուսակցութեան քարտուղարը վիճակագրութիւններով ցոյց տուած է, թէ ինչպէս ճարտարարուեստի արտադրութեանց եւ արդիւնաւէտութեանց ծրագիրները մչտական ձեւով կը թերակատարուին տնտեսութեան զլխաւոր ճիւղերուն մէջ : Գանգատած է, թէ ձեռնարկութիւններու վարիչներ հարցը լուծած են ծրագիրներու ցուցանիչները նուազեցնելով եւ ապա «զանոնք զերակատարելով՝ յառաջադէմ – ներու չարքին հետ քալելու համար» :

Արտադրութեան որակը այնքան ցած է, որ Հայաստանի մէջ պատրաստուած ապրանքներուն միայն 4 կամ 5 տոկոսը խորհրդ. պետական որակաւորումի արժանացած է : Անցեալ տարի, ըսած է ան, 138 արտադրութիւններ այնքան անորակ եղած են, որ անհրաժեչտ նկատուած է զանոնք արտադրութենէ դուրս հանել : Միւս կողմէ, փնտռուած ապրանքները յաճախ ծախուած են կողմնակի ճամբաներով չահադիտական դիներով :

Կ. Դեմիրճեան անդրադարձած է նաեւ կաչառակերութեան երեւոյթին : Անցեալ տարի, օրինակ, զրեթէ 260·000 ռուբլի արժողութեամբ ապրանք զողցուած է պետական զործատունէ մը Երեւանի մէջ. անդին հիւսուածեղէնի երկու ձեռնարկութիւններէ զողցուած են 160·000 եւ 50·000 ռուբլի արժողութեամբ բանուածքներ :

Վառելանիւթի կայանի մը մէջ, Թալին, «յափչտակողներու խումբ մը՝ զլխաւորութեամբ կայանի պաչտօնեին», փորձած է ծածկել պետական վառելանիւթի զողութիւնը այնպէս ցոյց տալով, թէ պահեստի ամբար մը ծակած եւ 500 թոն կազոլին թափած է : Աւելի Պետութեան արժած է 64·000 տոլար :

Կ. Դեմիրճեան յայտարարած է, թէ կաչառակերութիւնը թափանցած է մինչեւ զատարաններն ու զատախազներու զրասենեակները, բժչկութեան ասպարէզը, ուր զեղեր զողցուած են չահադիտական նպատակներով, կրթական հիմնարկութիւնները, ուր կեղծուած վկայականներ տրուած են :

Գանգատած է, որ չինարարական ծրագիրները թերակատարուած են իններորդ հնգամեակի անցնող բոլոր տարիներուն անխտիր : Մարզպաչտեր, առանձնատուներ եւ տաչհաներ կը չինուին, մինչ մոռացութեան կը տրուին զպրոցները, հանկապարէզները եւ հիւանդանոցները» :

ՕՐԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՔՍԵ՞ՆՔ...

Բառերը կուգան մեր չրթունքին վրայ, սակայն որոշ վարանում կ'ունենանք ը-սելու...

— Ձիշդ բան մը կ'ըսե՞ն իսկապէս ազ-գային եւ մշակութային միութիւնները՝ երբ ապրողներու գործն ու տարիներու ծառայութիւնը մեծարելու համար յոբե-լեական ու հրապարակային հանդիսու-թիւններ կը կազմակերպեն...

Դիտել տանք, նախ, որ տեսականօրէն եւ ըստ էութեան ազնիւ, առողջ, որա-մարանական ու արդար հիմք կը տեսնենք մեր արժէքները լ կենդանութեան մեծա-րելու մասնաժողովին մէջ՝ որ նոր երեւոյթ չէ:

Մեզմէ յիսուն տարի առաջ, ողբաց-եալ Սիրունին, Պուքրէչէն Փարիզ՝ Ար-շակ Զօպանեանի ուղղեալ 14 Մայիս 1924 թուակիր նամակով մը «հրճուանքով» ող-ջունելէ եաք հայ գրագէտին 35ամեայ գործունէութեան լ յարգանս կազմա-կերպուած մեծարանքի հանդիսութեան մը նախաձեռնութիւնը, կ'ընդգծէ որ նը-man հաւաքոյթներ եւ հրապարակային հանդիսութիւններ Մեր ժողովուրդին մէջ կը ստեղծեն հայ մշակոյթի եւ մտաւոր ու հոգեկան արժէքներու հանդէպ յաւել-եալ հետաքրքրութիւն, – յարգանք կը թե-լադրեն հանդէպ հայ մտքի վաստակին ու բարոյական արժէքներու: Հետեւաբար, նոր չէ այն մտածումը, որ Հայութեան հաւաքական կեանքի զանազան մարզերուն մէջ ամրողջական ծառայութեան յօժար մարդիկ լրենց ողջութեան օրերուն ա-ռարկայ դառնան հաւաքական սիրոյ ու դուրգուրանքի, եւ, անշնապէս, հոգե-կան բաւարարութիւն զգան, հաւանօրէն նոր ներշնչում ու ուիչ ստանալով նաեւ լ յայտ բերուած վերաբերումներէն:

Զօպանեանէն առաջ ու վերջ ալ, ան-նախընթաց չեն հայ գրագէտներու, հան-րային եւ կրթական գործիչներու, ար-ուեստագէտներու եւ մտաւորականներու լ յարգանս — եւ անոնց կենդանութեան օրերուն — կազմակերպուած հանդիսու-թիւններ:

Մեր օրերուն, մասնաւորաբար հայ երի-տասարդութեան նախաձեռնարկ ոգիին արդիւնք նման փորձեր՝ վկայութիւններ են պարզապէս ազգային գիտակցութեան, հայ մտքի հանդէպ սիրոյ եւ գուրգու-րանքի, ու ապրող մտաւորականութեան վերաբերմամբ յարդալիր կեցուածքի:

Եւ սակայն...

Եւ սակայն՝ կո՞յ «մեռալին միւս ե-րեսը»...

Տեսականօրէն եւ ըստ էութեան դրա-կան, չինարար, գեղեցիկ ու ազնիւ մտա-ծումներ, երբ գործ կը դառնան, առհա-սարակ կը ստեղծեն վստահդ խաթար-man եւ ապատերումի:

«Յարգանք»ի եւ «մեծարանք»ի ըմբռն-նումը այնքա՞ն նուրբ ու փխրուն իմա-

ՀԱՅ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

Գ.

ՎԱՆՔԵ՞Ր, ՎԱՆՔԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

Ազգային կրթութիւնն ու դաստիարա-կութիւնը ծագումն չրջան մը ունեցաւ չը-նորհիւ քաղաքական անդորը պայմաննե-րու, որոնց խաթարման հետեւանքով հայ-կական ժողովրդական զարգացումը ապաս-տան դառն վանքերու եւ մենաստաններու մէջ, ուր պահպանուեցան մեր հարազատ մտաւորականութիւնն ու ազգային կրթու-թիւնը: Այդ չրջանի զարգացումները ստացան վանական ուղղութիւն:

Բուն Հայաստանի մէջ առաջին զարգ-ացումները բացուեցան Վաղարշապատ մայ-րաքաղաքին մէջ: Այդ չրջանին նշանաւոր էր Իննակնեան Ս. Կարապետի վանքը, ո-րուն հիմնադիրն էր Ս. Գրիգոր Լուսաւո-րիչ: Վերջերով դարուն այստեղ ծաղ-կեցաւ դիտութիւնը, որուն ներկայացու-ցիչը կարելի է նկատել տմտարագիտ Աթա-նաս վարդապետը, որ ծանօթ ըլլալով բո-լոր ազգերու տոմարին՝ 551ին, Դունիի ժողովին մէջ կազմեց Հայոց ազգային եւ եկեղեց. տոմարը, հովանաւորութեամբ Մովսէս Եղիվարդեցի կաթողիկոսի: Ին-նակնեան վանքը կրցաւ բարգաւաճիլ չը-նորհիւ Մամիկոնեան եւ Կամսարական իշ-խանական տոհմերու նիւթական աջակցու-թեան:

Վերջերով դարէն սկսեալ հետզհետէ կը հռչակուի Սիւնեաց վարդապետարանը, որ պատմարան Ստեփանոս Եպիսկ. Օրբել-եանի վկայութեամբ, «Գիտութեանց աղ-բիւր էր»: Հոս կ'աւանդուէին Հայոց լե-զու, աստուածաբանութիւն, փիլիսոփա-յութիւն, հարատանութիւն, քերթողու-թիւն, եկեղեցական երաժշտութիւն, նը-կարչութիւն եւ արտագրելու արուեստ:

Եօթներորդ դարուն ծաղկեցաւ Արագա-ծոտնի Ս. Աստուածածնի վանքը իր դպրո-ցով, որու զեկավարն էր դիտնական ճղնաւոր Թէոդորոս Քոբենաւորը, որ բա-ցի աստուածաբանութենէ եւ այլ դիտու-թիւններէ, դիտէր նաեւ յունարէն լեզուն: Այս դպրոցին մէջ է որ իրենց ուսումն առած են Սահակ Զորափորեցի եւ Ցով-հան Օձնեցի կաթողիկոսները: Եօթներորդ դարուն ծաղկեցաւ նաեւ Շիրակայ Դպրե-վանքը իր դպրոցով, որու առաջնորդն ու դեկավարն էր դիտնական բարսեղ Ճոնը: Նոյն դարուն նշանաւոր դարձաւ նաեւ Ար-շարունեաց Գաւառի դպրոցը, որ մինչեւ ԺԳ. դար պահեց իր համբաւը դառնա-լով հայ դիտնականներու եւ ընդունակ աշակերտներու կեդրոն: Դարու հռչակա-ւոր դէմքն էր Անանիա Շիրակացի, որ թուաբանագէտ էր ու աստղարաչխութեան դիտութիւնը Հայաս-տանի մէջ:

Արաբական իշխանութեան ժամանակ տիրող քաղաքական պայմաններու հե-տեւանքով Հայաստանի մէջ կազմուեցան քանի մը ինքնուրոյն թագաւորութիւն-ներ, որոնց մէջ մեծ նշանակութիւն ու-նեցան՝ Բագրատունեաց, Արծրունեաց եւ Սիւնեաց թագաւորութիւնները: Հակա-ռակ իրարու դէմ մղած անընդհատ պատե-րազմներու, անոնք մեծ եռանդով նուիր-ուեցան կրթութեան, դիտութեան եւ ար-ուեստի տարածման գործին եւ ճեռնար-կեցին վանքերու եւ այլ չինութիւններու: Բագրատունեաց չրջանին հիմնուեցան Հաղրատի, Սանահինի, Բագարանի, Ե-րազդաւորսի, Կեչառիսի, Ծծկոնի եւ այլ տեղերու վանքերը: Վասպուրականի Արծ-րունեաց յիշատակարանները եղած են՝ Ագթամարի, Ոստանի, Վանի եւ երասխի ափերու վանքերը, իսկ Սիւնեաց թագա-ւորներունը՝ Վայոց Ձորի, Սեւանի եւ եր-նջակի հովիտներու բազմաթիւ մենաս-տաններ:

Ժ. դարուն նշանաւոր դարձաւ Ոշտուն-եաց Նարեկայ վանքը իր դպրոցով, որ փայլեցան հռչակաւոր հոգեոր Անանիա Նարեկացի եւ դարուն հանճարեղ բա-նաստեղծը Գրիգոր Նարեկացի: Նոյն դա-րուն՝ Արշարունեաց Կամրջաձորի վանքը իր երեք հարիւրի չափ կրօնաւորներով եւ դպրոցով, ուր Սմբատ Կամրջաձորեցի դիտութեան լոյս կը սփռէր տոմարագի-տութեամբ, երաժշտութեամբ եւ Ս. Գրքի դիտութեամբ:

Ժ. դարուն ծաղկեցաւ Սանահինի վանք-ը իր դպրոցով եւ դիտնական ու ուսում-նասէր կրօնաւորներով, որոնցմէ յիշենք Անանիա Սանահնեցին, հանճարեղ տոմա-րագէտը եւ Աստուածածային զրոց մեկնող: Նոյն դարուն՝ Հաղրատի վանքի ու դպր-ոցի չուրջ հինգ հարիւր կրօնաւորներէն դուրս եկան հռչակաւոր դէմքեր, ինչպէս պատմագիրը «Յովհաննէս, սարկաւագ կոչուած, վարդապետը»: Հաղրատի եւ Սանահինի վանքերը նշանաւոր դարձան նաեւ իրենց մատենադարաններով:

ԺԱ. դարէն սկսեալ, Ռուբինեանց հա-րստութեան ժամանակ, Կիլիկիոյ մէջ ալ սկսան հիմնուիլ չատ մը վանքեր ու բար-գաւաճիլ: Այս վանքերը, որոնք հանդի-սացան դիտութեան կեդրոններ, հետզ-հետէ չնայած արտաքին ազդեցութիւններէ, մանաւանդ որ ժամանակաչրջանին կը զու-գադիպին Յակակիրներու պատերազմները որով Արեւմուտքի հետ յարաբերութիւն-ներ մշակելով Հայեր իւրացուցին կրթու-թեան վերաբերեալ նորութիւններ ու այ-պէս սկսան տարբերիլ արեւելեան վանք-երէն: Այդ չրջանի վանքերէն նշանաւոր էին՝ Սեւ Լեռը (ԺԱ. դար), Մարաչի մօտ, ուր ծաղկած էր դիտութիւնն ու արուես-տը եւ ուր կուգային արեւելեան վարդա-պետներ աստուածաբանական դիտութիւն-ներու մէջ կատարելագործուելու համար, ինչպէս՝ Մխիթար Գօշը: Կարմիր վանքը, Քեսունի մօտ, ուր իրենց ուսումը ստա-ցան Գրիգոր Գ. Պահլաւունի, Ներսէս եւ Սարգիս Շնորհալի, Ներսէս Լամբրո-նացի եւ ուրիշներ: Դրագարկի վանքը, Անարզաբա քաղաքին մօտ, ուր ԺԱ. դա-րուն հռչակաւոր գարձաւ Գէորգ վարդա-պետ «Մեղրիկը»:

Նոյն ժամանակաչրջանին մեծ դեր կա-տարեցին հայ կրթութեան մէջ նաեւ ա-րեւելեան վանքեր, որոնք նոր կեանք ստա-ցան Զաքարէ սպասալարի հովանաւորու-թեան տակ եւ թափ ստացաւ կրօնական

Յոբելեան, մեծարանք, պատիւ ու նը-man բառերու իսկական տարողութեան լմբռնումը առո՞ղջ է բոլորին մօտ. ու արդեօ՞ք ուրիչ չա՞տ բաներու նման պիտի չայլայլի իմաստը նաե՛ւ այս բառերուն...

×

Թրքահայոց արթուն պատրիարքը, Շնորհք արքեպիսկոպոս, «Մարմարա»յի 3 Յունուար 1975ի թիւին մէջ հրատարակ-ուած պաշտօնական յայտարարութեամբ մը «ի սպառ արդիլած է մեծահանդէս բա-նին գործածութիւնը» իր պատրիարքու-թեան սահմաններուն մէջ, որովհետեւ «մեր եկեղեցական ծանուցագրութիւնները լրջու-թեան սահմաններէն դուրս ելած են ու մը-տած թեթեւութեան սահմանները»...

Վստա՞հ ենք որ մեծարանքի եւ յոբե-լենական հանդիսութիւններն ալ «լրջու-թեան սահմանէն դուրս պիտի չելլեն» եւ ...պատրիարքներ պիտի ունենանք Սփիւռքի անակէր-անաւրական բազմաթիւ մարդերուն վրայ՝ որպէսզի «յոբելեան»-ներու վարկն ու համբաւը անխաթար պահ-ուի...

Մ. Թ.

գոյամ մըն է՝ որ կրնայ ակամա՛յ թէ գի-տակցական ապրումներու յանգիլ:

Ի՞նչ մեկնաղնա կամ հիմ, ի՞նչ չափա-նիչ կամ կշիռ ունին մարդիկ՝ մէկն ու միւսը հրապարակային մեծարանքի ա-ռարկայ գարձնելու կամ զայն արժանի հռչակելու համար այդ յարդանքին:

Դառն փորձառութիւնը ցոյց տուած է միշտ, որ ամէնէն ազնիւ ու գեղեցիկ գա-դափարներն իսկ սխալ կերպարերում կամ ծուռ ու թերի գործնականացում կը ստա-նան՝ երբ այդ գաղափարներուն անու-նով նախաձեռնութեան լծուող մարդիկ, դրական ու շինարար գործ մը կատարե-լու անկեղծ առաջադրանքէն մեկնելո՛վ հանդերձ, անհրաժեշտ դատումը եւ զգա-յուն կշիռը չեն ունենար՝ բծախնդրօրէն կարենալ ճշդելու համար թէ ի՛նչ «ծան-րութիւն», ի՞նչ արժէք ու վաստակ պէտք է ունեցած ըլլայ մէկը, որպէսզի մեծա-րուի...

Ի՞նչ պիտի ընենք, եթէ վաղը հրապա-րակը ողողուի նոր ու նորանոր «յոբելե-նական» նախաձեռնութիւններով, «մե-ծարանքի հանդիսութիւններով» եւ «պատ-ուո՛յ ընդունելութիւններով»:

Գործնական մարդիկ խրատ կուտային յատակագիծով չզբաղելու, մինչեւ որ շի-նութեան համար ըլլալիք ծախքին դումա-րը դիտցուէր. բայց այս խրատին հետե-ւող չկար:

— Քանի որ Սահակ էֆէնտի յանձն ա-ռաւ զրպանէն վճարել զպրոցի շինութեան ծախքը, անշուշտ, ինչ որ պէտք ըլլայ՝ պիտի տայ, — կ'ըսէին խանդավառները:

Սահակ էֆէնտի մտիկ կ'ընէր այդ ա-մէնքը, իրեն ներկայացուած յատակագի-ծերը կը քննէր, ոմանց մասին հաւանու-թիւն կը յայտնէր, ուրիշները կը քննա-դատէր, առաց սակայն վերջնական որո-շումը տալու:

— Տեւական, հաստատ բան մը չինելու է, — կ'ըսէր ատեն-ատեն, — հոգ չէ, թող պզտիկ ըլլայ, բայց հաստատուն ըլլայ:

Եւ անցան տակաւին օրեր ու չաբաթ-ներ. դաստառուները, որոնց ամառկանը կարուած էր, ցիւրացան եղան, տղաք չա-րունակեցին իրենց խաղերը եւ գեղացիք՝ յատակագիծի վիճաբանութիւնները: Կա-մաց-կամաց դիտողութիւններ սկսան լսո-ուիլ:

— Ի՞նչ պիտի ըլլար այս գպրոցի վե-շինութեան խնդիրը. ե՞րբ վար պիտի առ-նուէր հին չէնքը, ե՞րբ պիտի սկսէին հիմնարկութեան:

— Կեցէք, սա ձմեռը անցնի, օդերը բացուին, — կը հանդարտեցնէր Օհան ա-զան անհամբերները, — եւ այն ատեն պաշտօնական դիմում մը ընենք... հար-կաւ Սահակ էֆէնտիին ալ իրեն համար մտածելիք բան մը ունի:

Գարունը եկաւ. վեց ամիս անցեր էր գպրոցին փակումէն ի վեր, երբ գիշեր մը, Թաղական Խորհուրդի անդամները Սահակ էֆէնտիի տունը ներկայանալով վարժարանի վերանորոգութեան խնդիրը մէջտեղ դրին, իր խոստումը յիշեցնելով:

— Այո, անմիջապէս վերանորոգութեան ձեռ-նարկելու է, — ըսաւ Սահակ էֆէնտի, — այս կիրակի անպատճառ ներկայ գտնուե-ցէք խորհրդարանը, Մկրտիչ խալֆային ալ լուր տուէք, որ գայ ու գործը լմընց-ընենք:

Կիրակի, խորհրդարանին մէջ, Սահակ էֆէնտի խօսք առաւ.

— Այն օրը, երբ յանձն առի, — ըսաւ, — ի հիմանց վերաշինել ձեր գեղին վար-ժարանը իմ անձնական քսակէս, ամէնքդ ալ անչուշտ, վստահ էիք, որ խոստումս անկեղծ էր եւ միեւնոյն ատեն ազգասի-րական զգացումէ մը թելադրուած...

— Հարկաւ, Սահակ էֆէնտի, ատոր ապրակո՞յս մի կայ, — լսուեցաւ ամէն կողմէ:

— Արդ, — չարունակեց, — այս գործը հանրօգուտ եւ միանգամայն ազգային ըլ-լալով, պէտք է ամէնքդ ալ մասնակցիք անոր... սխալ չհասկցուի, դրամը ինչ-

մի՛այն թէ դուք ալ բարոյական աջակցու-թիւնը պիտի տաք...

— Անշուշտ, ի՞նչ ըսել է...

— Շինութեան բոլոր հոգը իմ վրաս պիտի չբեռցնէք. ես վաճառական մարդ եմ, հազար տեսակ գործ ունիմ գլուխս, դրամը ես տամ, դուք ալ ձեր կարողու-թեան սահմանին մէջ ձեր կրցած միջոց-ներով պէտք է աշխատիք, գպրոցը ազ-գինն է, իմս չէ. ձեր զաւակները պիտի կրթուին հոն, դուք պիտի վայելէք... քանի՞ զաւակ ունիս, Մկրտիչ խալֆա:

— Չորս հատ, էֆէնտիս:

— Աստուած պահէ:

— Շնորհակալ եմ, ողջ ըլլաք:

— Հիմա Մկրտիչ խալֆան չորս զաւակ ունի նէ՝ ըսել է գպրոցի շինութիւնը ա-մէնէն աւելի անոր օգտակար պիտի ըլլայ, անանկ է նէ՝ պէտք չէ՞ որ մեծ մասնակ-ցութիւն մը ունենայ այս գործին մէջ...

— Այսինքն էֆէնտիս... չատ լաւ չեմ հասկնար կոր ձեր միտքը, — կմկմաց Մկրտիչ խալֆան, կասկածոտ չեչտով մը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(14 – Տար.)

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ

(Երգիծական վէպ ազգային կեանքէ)

Բ.

— Այդ ձեր երկու յատակագիծերն ալ փարա մը չեն ըներ, — մէջ կը մտնար ե-րորդ մը՝ զրպանէն երրորդ ուրուագիծ մը հանելով, — դուք ասիկա նայեցէք, տեսէք ես դուռը երկուք չինած եմ, մին աղջիկներուն եւ միւսը մանչերուն հա-մար, իսկ սանդուխը չէնքին ճիշդ մէջ-տեղն է...

— Ճիշդ մէջտե՞ղը, բայց ատով չատ տեղ կը կորսուի:

— Պարապ խօսք մի ըներ, քու խելքդ չի հասնիր կոր:

Ու վիճաբանութիւնը կը չարունակուէր, մինչեւ իսկ կռիւի փոխուելով երբեմն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԵՆՏԿՈՄԻ ԼԻԱԿԱՏԱՐ ՆԻՍՏԸ

— o —

Ա.

«Սով. Հայաստան» Փետրուար 6ի թիւով երկու մեծադիր էջերով (16 երկար սիւնակ) ներկայացուցած է Հայաստանի Համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի լիակատար նիստը՝ դումարուած Յունուար 30–31ին: Ինչպէս հաղորդած էինք արդէն, այդ նիստին էր, որ Կեդր. Կոմիտէն արտաքսուած էին Կ. Ռուխկեան, Յ. Պաչատրեան եւ Հ. Սահակեան:

«Սով. Հայաստան» արձանագրելէ ետք, թէ լիակատար նիստին ղեկուցած է Կեդր. Կոմիտէի առաջին քարտուղարը՝ Կ. Դեմիրճեան, ներկայացուցած է «պլենումի մասնակիցներուն ելոյթները», որոնք տարուած էին «կատարուած աշխատանքի քննադատական գնահատմամբ, թերութիւններուն եւ թոյլ տրուած սխալներուն նկատմամբ կուսակցական մօտեցման, դարձերի վիճակը չկեղծելու, բացասական երեւոյթներուն դէմ անզիջում պայքար ծաւալելու հաստատուն վճռականութեամբ»:

կեանքը: Անոնցմէ ամէնէն նշանաւորը եղաւ Մխիթար Գօշի կառուցած Գօշայ վանքը (1191), որու հռչակաւոր աշակերտն էր Յովհաննէս Վանական մեծ վարդապետը (ԺԳ. դար), որ նոյնիսկ դերասանցեց իր ուսուցիչը: Վանական վարդապետ իր կարգին նոր դպրոց մը հիմնեց՝ ունենալով բազմաթիւ աշակերտներ, որոնցմէ յիշենք Վարդան Բարձրբերդցին իր «Տիեզերական պատմութիւն»ով, Կիրակոս Գանձակեցին իր «Հայոց պատմութիւն »ով եւ ուրիշներ:

ԺԳ. դարու սկիզբները Հայ եկեղեցին ենթարկուեցաւ սուր տագնապի մը: 1333ին Հռոմի Պապը Հայաստանի համար արքեպիսկոպոսական վիճակ մը հաստատեց Ատրպատականի Մարաղա քաղաքին մօտ, որ հետեւողներ ունեցաւ նոյնիսկ հայ հոգեւորականներէն ,որոնցմէ առաջինը եղաւ Յովհան վարդապետ Քոնեցի. սա պապականութիւնն ընդունելով՝ կազմեց Ունիթոռներու միաբանութիւնը, որ աշխատեցաւ ամէն կերպ Հայոց մէջ տեղի տալ Պապի գերակայութեան: Ունիթոռներու կեդրոններ էին Երնջակի Քոնայի վանքը, Նախիջեան, Ուրմիա, Կարին եւայլն: Հայ վանքերը եւ վանականներ եռանդով աշխատեցան այս վանդին առաջքն առնել եւ յաղթեցան: Դիմադրող վանականներ սկսան հեռանալ վարդապետական հրամանագրով ղինուած նոր սերունդ պատրաստել, որոնց մէջ նշանաւոր էին Եսայի Նչեցի, Յովհան Որոտնեցի եւ Գրիգոր Տաթեւացի:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Սորեւ արտայայտուած հիմնական միտքերն ու հաստատումները:

Լ. Ղարիբջանեան (կուսակցութեան երեւան քաղաքի կոմիտէի Ա. քարտուղար). Իսկապէս հնդամեակի անցած ժամանակաշրջանում երեւանում արդիւնաբերական արտադրութեան աճի տեմպերը ցածր էին, չեն կատարուել հիմնական ֆոնդերի գործարկման պլանները, անբաւարար են իրացուում կապիտալ ներդրումները, ցածր է չինմնտաժային աշխատանքների որակը: Որոշ ձեռնարկութիւններում դանդաղ են արմատաւորուում նոր տեխնիկան ու տեխնոլոգիան, թոյլ են տրուում պետական եւ աշխատանքային կարգապահութեան խախտումներ, ղեալի են աշխատաժամանակի կորուստները: Դա հետեւանք է այն բանի, որ կուսակցութեան քաղկոմը եւ շրջկոմները դեռեւս բաւականաչափ որակեալ կերպով չեն իրագործում քաղաքի էկոնոմիկայի ղեկավարումը, պատշաճ ուշադրութիւն չեն նուիրում սկզբնական կուսակցական կազմակերպութիւնների մարտունակութեան բարձրացմանը: Պէտք է նշել, որ մեր ընդհանուր աշխատանքի արդիւնաւէտութեան վրայ դղալի չափով բացասաբար անդրադարձաւ ինքնահանդատացման, ամէն ինչ նեբելու, հասունացած հարցերից խոյս տալու այն երեւոյթը, որը վերջին տարիներս տեղ էր գտել կուսակցական, սովետական, տնտեսական շատ մարմիններում: Դրանում, պէտք է ամենայն անկեղծութեամբ ասել, մենք, կենտկոմի Բիւրոյի անդամներս, ընդունում ենք մեր պատասխանատուութիւնը: Յատկապէս լուրջ սխալներ են թոյլ տրուել կազրային քաղաքականութեան մէջ, որի պատճառը եղել են Հանրապետութեան որոշ ղեկավարների կողմից սուբիեկտիվիզմի եւ պրոտեկցիոնիզմի դրսեւորումները:

Մենք պէտք է բարելաւենք գաղափարական, քաղաքական – մասսայական աշխատանքը, ուժեղացնենք պայքարը բուրժուական գաղափարախօսութեան ներթափանցման դէմ, վճռական հակահարուած տանք կոմունիզմի թշնամիների, այդ թւում նաեւ նրանց կամակատար դաշնակների պրոպագանդիստական դիվերսիաներին, որոնք փորձում են խարխլել սոցիալիզմի ամենամեծ նուաճումը՝ սովետական ժողովուրդների բարեկամութիւնը:

Ս. Առաքելեան (Ազգագրութեան – թեան նախարար).— Մեր թերութիւնները ոչ միայն այն բանում են, որ ազգագրութեան սխտեմի որոշ ձեռնարկութիւններ չեն ապահովում արտադրանքի իրացման եւ նրա արտադրութեան ծաւալի պլանները, այլեւ նրանում, որ դանդաղ է բարձրանում թողարկուող արտադրանքի որակը:

Կուսակցութիւնը սովորեցնում է, որ աշխատանքի յայողութիւնը դիմաւորպէս պայմանաւորուած է կուսակցական եւ պետական բարձր կարգապահութեամբ, բոլոր աշխատողների կողմից իրենց պաշտօնական պարտքի անշեղ կատարմամբ:

Դժբախտաբար, այդ գործում մեզանում դեռ էլ ամէն ինչ չէ որ բարեյաջող է: Իսկ դա չէր կարող չհասցնել անլուրջ, անցանկալի հետեւանքների: Պատշաճ պահանջկոտութեան բացակայութեան, թոյլ վերահսկողութեան պատճառով իջել է կադրերի պատասխանատուութիւնը յանձնարարուած գործի համար: Այստեղ պէտք է նշել նաեւ կուսակցական կոմիտէների սխալները կադրերի ընտրութեան եւ դաստիարակութեան գործում: Կադրային քաղաքականութեան մէջ անցեալում թոյլ տրուած սխալները մեծապէս բացատրւում են նաեւ կենտկոմի Բիւրոյի նախկին կազմի կազմից մի շարք ղեկավար աշխատողների նկատմամբ ցուցաբերուած լիբերալիզմով, նրանց աշխատանքի արդիւնքների ոչ քննադատական գնահատմամբ:

Վ. Համբարձումեան (Գիտութիւններու Ակադեմիայի նախագահ).— Աշխատանքի որակը եւ պահանջկոտութիւնը բարձրացնելու հարցը այժմ յատկապէս կարեւոր նշանակութիւն է ստանում գիտական հետազօտութիւնների ընդլայնման: Ինչպէս ասուեց պլենումում, մեզ պէտք չէ «երկրորդ սորտի» գիտութիւն, «զուտ – ռական գիտութիւն»: Այժմ ծառանում է գիտական հիմնարկների ղեկավարների ճիշդ ընտրման պրոբլեմը, նրանք պէտք է լինեն տաղանդաւոր գիտնականներ եւ գիտութեան կազմակերպիչներ:

Սակայն, խօսելով գիտութեան մէջ եւ միւս ոլորտներում պահանջկոտութիւնը բարձրացնելու մասին, պէտք է նշել, որ դա պէտք է սկսուի ոչ թէ այն բանից յետոյ, երբ մարդն արդէն ձեւաւորուել է, այլ դրանից շատ առաջ, աշակերտական նստարանից: Այս խմասում հսկայական վնաս է բերում դպրոցներում եւ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններում սովորողների գիտելիքների գնահատման գործում ցուցաբերուող լիբերալիզմը, տոկոսամոլութիւնը: Մենք յաճախ ներողամտութիւն ենք հանդէս բերում գիտական աստիճանների շնորհելիս:

Ս. Խանզադեան (Գրողներու Միութեան կուսակցական կազմակերպութեան Բիւրոյի քարտուղար).— Անդրադարձած է բացասական երեւոյթներուն, ինչպէս «անբանութիւնը, պորտաբուծութիւնը»: Այդ արատները թափանցել են մեր կեանքի շատ ոլորտները՝ հիմնարկները, գիտահետազօտական ինստիտուտները, մեր Գրողներու Միութիւնը եւ այլուր:

Հանրայայտ է մարդկանց կոմունիստական դաստիարակութեան գործում դրական նութեան եւ արուեստի դաղափարական ներգործութեան դերը: Այդ կապակցութեամբ կարեւոր նշանակութիւն ունի նաեւ հրապարակախօսութիւնը, որը, դժբախտաբար, մեզանում պատշաճ բարձրութեան վրայ չէ: Մեզ համար խորթ բարքերի եւ սովորոյթների՝ քաղքենիութեան, դրամաշորթութեան, մանր բուրժուական հոգեբանութեան դրսեւորումների դէմ մղուող ընդհանուր պայքարում դեռեւս թոյլ է հնչում մեր դրողների, ժուռնալիստների ձայնը, որոնք կոչուած են կրթող կերպով, կուսակցականութեան բարձր քաղաքացիականութեան դիրքերից մերկացնելու այդ ամէնը, ինչը խանգարում է մեր ընդհանուր գործին, մեր զարգացմանը:

ՀԱՆԳԻՍՏ

ՅԱԿՈԲ Թ. Ծ. Վ. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ

ՀՌՈՄ.— Ցունուար 29, ժամը 21·20ին, ընդունելէ ետք Ս. եկեղեցւոյ խորհուրդները, 88 տարեկանին, իր մահկանացուն կնքեց Գերապայծառ Յակոբ Թ. Ծ. Վ. Կիրակոսեան, չրջապատուած կիրակոսեան ընտանիքի անդամներէ, Անարատ Յղութեան հայ մայրապետներէ, ինչպէս նաեւ Հռոմի Լեւոնեան վարժարանի-վարդապետներէն:

Ողբացեալը ծնած է Վան 1887 Նոյեմբեր 2ին: Մտած է Հռոմի Լեւոնեան Դպրեվանքը 1900ին եւ կուսակրօն քահանայ ձեռնադրուած է 1910ին: Իր առաջին առաքելավայրը եղած է Մուշ եւ Վան, 1915ին, Վան քաղաքի ինքնապաշտպանութեան ընթացքին գործօն դեր մը ունեցած է եւ ապա, հաղարաւոր Հայերու հետ, գիմած է Կովկաս:

Մինչեւ 1921, ան վարած է Թիֆլիսի Ժողովրդապետութիւնը որպէս օգնական ունենալով Աղաճանեան երիտասարդ վարդապետը: 1922ին, անցած է Պոլիս, ապա Թորինօ, ուր Անարատ Յղութեան Հայ քոյրերուն հետ, տառնձնած է հայրական խնամքը 400 հայ որբուհիներու: 1929էն ետք կարդուած է Պատրիարքական Փոխանորդ Երուսաղէմի հայ կաթողիկէ արքայարին: Ս. Աթոռին կարզադրութեամբ՝ 1950էն մինչեւ 1958, ան վարած է Աղեքսանդրիոյ թեմին լիազօր փոխանորդութիւնը:

Կարդինալ Գրիգոր–Պետրոս Աղաճանեանի կարզադրութեամբ՝ 1958ին, Կիրակոսեան Գերապայծառ հաստատուած է Հռոմ, որպէս պատրիարքական Գործակատար եւ Մատակարար՝ Լեւոնեան Դպրեվանքին կալուածներուն: 1974ին, իր յառաջացած տարիքին պատճառաւ, հրաժարած է կրկին այս պաշտօններէն:

Հանդուցեալ Գերապայծառի թաղումը տեղի ունեցաւ Փետրուար 1ին նախագահութեամբ Կարապետ Եպս. Ամատունիի: Սրբազան արարողութեան ներկայ էր բազմութիւն մը՝ բազկացած եպիսկոպոսներէ, հոգեւորականներէ, Կիրակոսեան ընտանիքի անդամներէ, սգակիր բարեկամներէ, Անարատ Յղութեան հայ քոյրերէն, Հռոմի Մխիթարեան ուսանողական վարդապետներէ եւ ժառանգաւորներէ, ինչպէս նաեւ Լեւոնեան վարժարանի վարչութեան անդամներէն եւ ժառանգաւորներէն, խաղալի եւ ազգային բարեկամներէ:

Հանդուցեալ Գերապայծառի մարմինը դեռեղուեցաւ Լեւոնեան վարժարանի դամբարանին մէջ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (50)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Ֆ.

Պ. ՏԸ ՎԻԼՖՈՐԻ ԽՈՍՏՈՎԱՄԽԻՒՆԸ

«Այն երկրորդ կինը, որուն հետ ամուսնացայ, Թունաւորիչ մըն էր, Պ. եւ Տիկ. տը Սէն–Մէրանը սպաննեց, Պարրուա անունով ծերունի ծառան սպաննեց... ըսպաննեց այն աղջիկը, որ Վալանթին կը կոչուէր. վերջապէս...»

Տեսակ մը ղաձդական հեծկլտուք եկաւ վրան, բայց անմիջապէս չտկուելով.

— Ձուտակս սպաննեց...

«Ակկից գաս գիտէք թէ բոլոր այս բաներուն մէջ ան Վիլֆորի անուան կապուած անուանարկութեան ճակատագրին հնազանդեցաւ:

«Ես ալ որդիս սպաննած էի. ապօրինի սիրոյս արդասիքը եղող զաւակս. զայն ողջ ողջ թաղեր էի... յետոյ ես ինքս կեր տուի զայն ընկերական վրէժխնդրութեան»:

Ցանկարծ կանգ առաւ: Այստեղ իր յիշողութեան մէջ պարապ տեղ մը կար:

Ձեմ գիտեր, ըսաւ: Այլեւս չեմ յիշեր: Այն մարդը· ի՞նչ եղաւ: Մ՛հ, կը դուչեմ .մահը մարդասպան մահը:

— Կը սխալիք, պարոն, պատասխանեց Պ. տը Ֆլանպուէն: Երդուեալները ներդամիտ գտնուեցան:

— Թխարան, գոչեց Պ. տը Վիլֆոր: Թխարա՛ն...: Ո՛հ, Թչուա՛ռը

Եւ նախկին դատաւորը, որ առանց դողալու այնքան գլուխներ ձգել տուեր էր տեսաւ հեռուն կանաչ գետակով մարդ մը, մահացու աշխատութեան տակ ծռած, կռնակը բանտապահներու գաւազանին ներքեւ կորացած. եւ այս մարդը իր միսը, իր արիւնն էր. Թերեւս իր սիրած միակ կնոջ որդին էր. եթէ երբեք սիրոյ լինչ ըլլալը գիտցած էր:

Սարսուռ մը անցաւ ամբողջ մարմնոյն վրայէն:

Այն միայն, ըսաւ իրաւունք ունի Վիլֆոր կոչուելու...

Պ. տը Ֆլանպուէն ժամացոյցը հանեց: Կը սկսէր նկատել թէ ժամանակը ուշ էր:

Վիլֆոր այս չարժումը նկատեց եւ հեղնութեամբ ըսաւ.

— Ներեցէք, պարոն, եթէ ձեր ժամանակը անխնայ կը գործածեմ, կը մոռնամ թէ մենք, դատաւորներս, զգայնութեամբ կորսնցնելու ժամանակ չունինք:

Արքունի դատախազին այս հարուածը ղգաց եւ մերժողական չարժում մը ըրաւ:

— Լաւ ուրեմն, պարոն, յարեց Վիլֆոր, որուն ձայնը աստիճանաբար բարձրացաւ: Օր. տը Սէն–Մէրանի դերեզմանին վրայ Վիլֆոր անունը գրուած է, եւ Օր. տը Սէն–Մէրան ոճրագործ, այո, կը կրկնեմ թէ ոճրագործ եղաւ: Վաննդի չդիմադրեց ինծի այն պարագաներուն մէջ, որ պիտի պատմեմ ձեղի: Թունաւորիչին գերեզմանին վրայ Վիլֆոր անունը կայ, իմ գերեզմանիս վրայ ալ վաղը Վիլֆոր անունը պիտի գրեն. այս անունը, որ անէծքի դրօշմ մըն է կարծէք:

«Բայց այս անունը որ յանցաւորները ցոյց պիտի տայ վրիժառու Աստուծոյ, որ իր անողոք բարկութիւնը պիտի թափէ ոճրագործներուն վրայ — չեմ ուզեր որ այս անունը անմեղ գերեզմանի մը վրայ ալ մնայ. չեմ ուզեր որ, երբ դատաստանի հրեշտակը կոտրէ այն քարերը, որոնց վրայ դրոշմուած է այս օրհասաբեր նշանը եւ կը փայլի՝ կարծես աստուածային վրէժխնդրութիւնը իր վրայ կանչելու համար — չեմ ուզեր որ դպչի այն գերեզմանին, որուն վրայ այս անունը գրուած է. եւ պէտք է ուրուի:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, գոչեց ա'Ամվիլ-նեի, որ ի զուր կը ջանար հասկնալ: Ձեր որդւո՞յն վրայ կ'ուզէք խօսիլ:

— Որդւո՞յս: Ո՛հ, ոչ: Այն տղան արժանի էր լինծի եւ իր մօրը: Անիկա ճըշմարիտ Վիլֆոր մըն էր, արդէն կեղծաւոր, անզութ եւ խիստ: Մայրը, զայն սպաննելով, ազատած եղաւ զայն. անիկա այն անիծեալ նշանը կը կրէր:

— Բայց ուրեմն որո՞ւն վրայ կ'ուզէք խօսիլ:

— Այն աղջկան վրայ, զոր ճակատագրի արեան ընտանիքին մէջ նետեցին եւ որ օրհասաբեր մեքենային ակռաներուն մէջ բռնուեցաւ. այն աղջկան, զոր սպաննեցին, որովհետեւ Վիլֆորի անունը կը կրէր. այն աղջկան, որուն դամբարանին քարը այս սոսկալի դրօշմը կը կրէ...

— Վալանթի՛նը, ձեր աղջիկը...

— Այո, Վալանթինը, որ իմ աղջիկս չէր, որ Վիլֆոր մը չէր:

ԺԻԻԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

Dans le cadre du 60e Anniversaire du Génocide du Peuple Arménien

Chers compatriotes,

24 Avril 1915.

Cette date marque le 60e anniversaire du jour où le plan d'extermination des Arméniens fut mis à exécution par les Jeunes-Turcs.

1.500.000 périrent. Des parents, des amis, vieillards, femmes, enfants, adultes. La mort a frappé sans distinction.

Notre peuple, ou plutôt ce qu'il en restait, a dû se disperser, désertant ses territoires, abandonnant tous ses biens, pour aller chercher refuge ailleurs.

60 ans après, le crime reste impuni et la Turquie, établie sur les anciens territoires d'Arménie, continue de nier le GENOCIDE de 1915, avec cynisme et arrogance. Les Arméniens unanimes, refusent aujourd'hui le fait accompli.

L'appel commun des trois partis, diffusé récemment, a parfaitement symbolisé la volonté des organisations arméniennes responsables, de donner à nos futures manifestations un retentissement exceptionnel.

L'objectif de notre Comité est non seulement la Reconnaissance officielle du Génocide par les instances internationles, mais aussi la légitimation de nos revendications territoriales qui découlent naturellement du Génocide.

Notre Comité ne concurrence pas celui réuni par les communautés religieuses. Bien au contraire ; il le complète et lui donne un prolongement politique nécessaire. Sa vocation est d'organiser la protestation et la revendication en mobilisant l'attention de tous sur la *Cause Arménienne*.

De grandes manifestations sont prévues. Elles seront précédées par une campagne de diffusion de tracts, de brochures, d'affiches, par des tables-ronde, des conférences, par une campagne de presse aussi, seules susceptiples de sensibiliser l'opinion publique sur la réalité du Génocide et l'actualité de la question arménienne.

Au delà de cette commémoration, il poursuivra son action pour obtenir :

1) La condamnation du Génocide de 1915, par les instances internationales ;

2) La reconnaissance des droits territoriaux du peuple arménien.

20.000 FAMILLES A 20 FRANCS

Pourquoi ce slogan ?

Il s'agissait pour nous de trouver une source de financement et une méthode de collecte qui ne soient pas uniquement fondée sur la générosité de quelques mécènes. En popularisant ce slogan, notre Comité entend mettre en évidence deux réalités fondamentales qu'il est bon de rappeler :

En premier lieu, une participation minime de 20 francs par le plus grand nombre de familles possibles permet de réunir des fonds importants.

En second lieu, une participation nombreuse de nos compatriotes conférera à nos manifestations une assise populaire tout en montrant le caractère collectif de notre entreprise.

Dans les trois mois qui vont suivre, vous allez lire et entendre ce slogan — 20.000 familles à 20 francs — des milliers de fois. Adoptez-le et diffusez-le à votre tour, sans hésitation.

Notre Comité s'engage à faire un *usage efficace* des sommes collectées et de rendre compte scrupuleusement des actions que votre participation aura permis d'entreprendre.

Notre volonté d'action reste encore la meilleure réponse à la tentative d'extermination perpétrée par la Turquie, voici 60 ans.

LE COMITE DE DEFENSE
DE LA CAUSE ARMENIENNE

Pour le Comité

HRAIR TOROSSIAN
ARA KRIKORIAN
JACKY TERZIAN

C.D.C.A.
C.C.P. 3007-32 MARSEILLE

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
ՀԻՄՆԱՐԿԷՔԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

կիրակի Փետրուար 23 ժամը 11ին, 12–14 Ռիւ Սէն–Պազիլ

Նախագահութեամբ Մ. ՃԻԼԲԱՆԻ

Ներկայութեամբ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հայ կազմակերպութիւնները, համայն գաղութը

Հանդիսութենէն յետոյ ընդունելութիւն

×

Ժամը 13ին, բացառիկ ճաշ Պօմոնի եկեղեցւոյ սրահը, պատրաստութեամբ

Մշակոյթի Տան Օժանդակ Տիկնանց Միութեան

ՃԱՇԱԳԻՆ 50 ՖՐԱՆՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, Փետր. 23 ժամը 9·30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն Փարիզի Ագգ. Մատենադարանի հայկական ձեռագիրները: Մասնակցութեամբ Փրոֆ. Սիլվարիի Տէր–Ներսէսեանի, եւ Մարսէլ Թոմայի, Ազգ. Մատենադարանի ձեռագրերու պահապանի:

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր անկեղծ ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր եւ ընկերուհի Տէր եւ Տիկին Տիգրան Պալեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն, իրենց եղբօր եւ պապականին Յակոբ Պալեանի դառնակսկիծ մահուան առթիւ:

×

Մարսէյլի Հ. Ց. Դ. Քրիստափոր Ենթակոմիտէն իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Վարդան Քիւրքճեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իր հօրեղբօր՝ ողբացեալ Մանասէ Քիւրքճեանի մահուան առթիւ, եւ այդ տխուր առիթով 50 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մարիամ Ղուկասեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի կատարուած են հետեւեալ նուէրները՝ Իսիի Նորակառոյց եկեղեցւոյ.—

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Կիւլեան 500 ֆր., Տէր եւ Տիկին Գասպար Մանիսեան 100, այրի Տիկին Մարինոս Ղուկասեան 100, այրի Տիկին Նչան Դարբինեան 50 ֆ.:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
Վ Ա Լ Ա Ն Ս

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը եւ ընտրողական մարմինը երկու տարուան նստաշրջանը լրացուցած ըլլալով ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի եւ չրջ. լուսաւորչական համայնքը նոր ընտրութեան համար Հ.Բ.Ը.Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի հիւսիսեան սրահը: 6 ռիւ Ֆավանթին 22 Փետրուար Շաբաթ ժամը երեկոյեան 8·30ինէրկու տարուան նստաշրջանի, բարոյական եւ նիւթական դեկուցում և ընտրողական մարմնի ընտրութիւն:

Ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՑՈՒՄԸ

THEATRE DAUNOU — 9, Rue Daunou — Métro : OPERA

Մարտ 20, Հինգշաբթի ժամը ճիշդ 20·45ին

Կը ներկայացուի

Բ. եւ վերջին անգամ ըլլալով

ՀՆԱՐՔԸ

ԲՐՔԶԱԼԻՐ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ 3 ԱՐԱՐ

Դերակատարները

Զարուհի Անտոնեան — Միհրան Անտոնեան — Փիէռ Թէրզեան
Լիւսի Թօփալեան — Նուրիան Մարգարեան — Անիթա Պէրպէրեան — Կարօ Թօսունեան — Յովհ. Գառնիկեան

Բեմադրութիւն՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել.—

M. M. ANDONIAN, Tél. 738-21-18 — P. TERZIAN, Tél. 202-87-20
Alimentation MASSIS : 21 Rue Saulnier (9e) — Tél. 770-16-88
Aliment. CHIRAG : 26 Rue de Trévise (9e) — Tél. 770-38-63
Restaurants L'ARCHE DE NOE : 42, Rue Descartes (5e) — Tél. 326-31-37
CAPPADOCE : 3, Rue Marivaux — — Tél. 742-83-65
Agence VOYAGENGRECE: (Mlle Mayda Berberian), 6, Rue de l'Echelle (1er) Tél. 260.30-20

Prix : 40, 30, 20 et 10 F.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Վարագոյրը կը բացուի ճիշդ ժամուն: Կը յանձնա րարուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ:

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ
ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

14, ՍԷՆԹ–ՕՆՈՐԻՆ ՏԷ ՓԷՐԹ
(Գալվատոս)

Ծովեզերեայ կայանը կը բացուի Զատկուան դպրոցական արձակուրդին՝

ՄԱՐՏ 23 – ԱՊՐԻԼ 5

6–14 *տարեկան մանուկներու համար*

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, մ5008 Փարիզ, երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12 կամ հեռաձայնել 985–36–53:

ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օր. Օտէթ Ֆէլահեանի հեռ. 62–88–42 կամ Տիկին Նուարդ Տէյիրմէնճեանի հեռ. 24–65–24

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օր. Լուիզ Թիւֆէնքճեանի հեռ. 50–60–85

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

VOTRE AGENCE DE VOYAGES
"BRASIL-ATLANTICO"

Vous confirme le départ d'une Caravelle pour le match

BAYERN DE MUNICH
contre
ARARAT

Départ le 5 Mars à 14 heures
Retour le même jour à 23 heures

IL NE RESTE QUE QUELQUES PLACES...

(Les billets du match sont à votre disposition)

POUR TOUTE INSCRIPTION UN CADEAU VOUS SERA REMIS A L'AEROPORT

Veuillez consulter

Monsieur EKMEKCIYAN
BRASIL ATLANTICO
1, Avenue de l'Opéra, 75001 Paris
Tél. : 260-35-13

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Սէն Ժեռոմի եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը, նոր տարուան առթիւ «Յառաջ»ի բարգաւաճման կը նուիրէ 50 ֆր.:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Երեքշաբթի, Փետր. 18, ժամը 20·30ին նախաձեռնութեամբ Ազնի կոմիտէին, Օթէլ տը լա Փոսթի սրահը:

Կը խօսի.— Ընկ. Ց. ՊԱԼԵԱՆ

Նիւթ.— Հայ Դատի վերլուծական պատմութիւն 1915–1975 եւ Սիփիւռեան հարցեր:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

Վիէնի մէջ, նախաձեռնութեամբ նոր Սերունդին, կիրակի Փետր. 23ին Գ. Ի. փէկեան ակումբին մէջ՝ 40, Ռիւ Վիքթոր Ճօժիէ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ

Կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին
Փետրուար 23 ժամը 13ին
GRAND HOTEL DU PAVILLON
36, Rue de l'Echiquier — 75010 Paris
Métro : Bonne Nouvelle

Հաճելի մթնոլորտ եւ անակնկալներ

Արձանագրութիւնները այժմէն իսկ հեռախօսելով Տիկին Թադէոսեանի 878–27–35 կամ Տիկին Ասլանկիւլեանի 734–70–19 Տիկին Գաբոյեան (առաւօտները) 533–06–31

Արձանագրութիւնները պէտք է փակուին Փետրուար 21ին:

Մասնակցութիւն 55 ֆր.

Savez-vous que vous trouverez à :

AIR FRANCE
AGENCE DES INVALIDES
2, Rue Esnault-Pelterie — 75007 Paris — Métro : Invalides
Téléphone : 551-96-20 — Poste 6-46-55

le meilleur accueil auprès de :

ANAHID BOYADJIAN

pour vos voyages d'affaires
et de tourisme - individuels ou groupes

Ձեր ճամբորդութիւններուն համար, գործի, զբօսաշրջիկութեան, ամենատակաւ թէ հաւաքական,

մի՛ վարանիք

դիմեցէք վերոյիշեալ հասցէին, ուր

ԱՆԱՀԻՏ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

լաւագոյն ընդունելութիւն կը վերապահէ ձեզի

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
18
MARDI
18 FÉVRIER
1975

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Հատը	1 ֆր·

LE NUMERO 1 F.

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·227

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.227

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՂԸԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

— o —

Բ.

Կիպրոսի պետական բանակը ի վիճակի չէր արդիլելու Թրքական քառասուն հազարոց բանակի յառաջխաղացումը կղզիի հիւսիսային Թրքաբնակ շրջաններէն դէպի հարաւ՝ յունական թաղերը, ուսկից չուրջ երկու հարիւր հազար ամէն տարիքի երկու սեռէ դաղթականներ Թրքական վայրագութիւններէ խուսափելու համար ըսփոփուեցան լքել իրենց հայրենի բոյները եւ ապաստանիլ վրաններու տակ՝ ապահով վայրերու մէջ։

Թուրքերը մոռնալով իրենց ներքին ծանր տագնապները, համատարած թշուառութիւնը, զանգուածային անգործութիւնն ու ապրուստի տարապայման սղութիւնը՝ իրենք զիրենք մխիթարեցին՝ կիպրոսի «մեծ յաղթանակ»ով։ Հերոսի լուսապակ դրին Պիւլէնտ Էճեվիտի դէմ։ Ռազմաչունչ երգեր հիւսեցին՝ փառաբանելով Թրքական « մեծազօր » բանակը, վերարծարծելով հին օրերու զինուորական փառքերը։

Կիպրոսի բռնագրաւումը իր արձագանգներն ունեցաւ միջազգային դետնի վրայ։ Ամէնէն առաջ արդար բողոքի առիթ ընծայեց Քունաստանի, ուր իշխանութեան գլուխ եկաւ Կոստանդին Քարամանլիս, որ եօթը տարիէ ի վեր աքսորական կ'ապրէր Ֆրանսայի հիւրընկալ երկինքին տակ։

Նոր կառավարութեան առաջին գործն եղաւ հեռանալ Ատլանտեան պաշտպանութեան Ուխտէն,, բողոքելու համար Ուաշինկթընի կողմնակալ, Թրքասիրական քաղաքականութեան դէմ։ Որոշեց Քունաստանի նաւային խարիսխներէն հեռացնել ամերիկեան մարտանաւերը։ Կիպրոսի եւ Քունաստանի մէջ բուռն ցոյցեր կատարուեցան Ամերիկայի դէմ։ Նիկոսիոյ մէջ սպաննուեցաւ ամերիկեան դեսպան Տէյվիս Ռոճըրսը։

Մակի Ապահովութեան Խորհուրդն ալ զգաղեցաւ Կիպրոսի բռնագրաւման խընդրով եւ միաձայնութեամբ քուէարկեց բանաձեւ մը, պահանջելով Թրքական բանակին հեռացումը կղզիէն։

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը իր վերջին Մամլոյ ասուլիսին պատասխանելով լրագրողի մը հարցումին, թէ երբեմն կը պատահի, որ միջազգային կարեւոր հարցերու մասին միաձայնութիւն կայանայ եւ իրրեւ օրինակ յիշեց Կիպրոսի պարագան։ Այո՛, ճիշդ է, որ Ապահովութեան Խորհուրդը միաձայն որոշում տուաւ։ Բայց ո՞վ էր մտիկ ընողը։ Թրքական բանակը տեղէն չշարժեցաւ։ Կղզիին կապոյտ գդակաւորները ո՛չ մէկ կերպով կրցան արդիլել Թրքական բանակի յառաջխաղացումն ու կողոպուտները։

Ուաշինկթընի Խորհրդարանն ալ ընդվզեցաւ «բարեկամ» Թուրքերու չափազանցութեանց դէմ եւ որոշեց Դեկտ. 7էն սկսեալ դադրեցնել Անգարայի կառավարութեան տրուած աջակցութիւնը։ Հակառակ այս առթիւ տեղի ունեցած մէկէ աւելի քուէարկութեանց, նախագահ Ճէրըլտ Ֆորտ իր վէթոյի իրաւունքը արժեցուց եւ դադարեցման պայմանաժամը երկու ամիս եւս երկարաձգել տուաւ։

Այդքանով ալ չբաւականացաւ, եւ դեռ փետր. 3ին կրկին դիմեց Խորհրդարանին, որպէսզի չարունակուի զինուորական աջակցութիւնը Թուրքիոյ, որովհետեւ Ամերիկայի համար կենսական նշանակութիւն ունի եղեր անոր զինակցութիւնը, իրրեւ թէ պաշտպանելու համար Ամերիկայի սահմանները, որոնք կ'երկարին մինչեւ Կովկաս, ըստ նախագահ Թրուման մտքի 1947ի ծանօթ վարդապետութեան։

Վերջին արարը տեղի ունեցաւ Անգլիոյ աջակցութեամբ՝ երբ 8000 Թուրքեր Կիպրոսի անգլիական խարիսխէն Ատանա փոխադրուեցան, անկէ վերադառնալու համար կղզին եւ տեղաւորուելու Քոյներու «լքած» տուներուն մէջ։

Խորհ. Միութիւնը լուռ կը մնայ բոլորովին։ Կը լքէ՞ Կիպրոսի օրինաւոր պետ Մակարիոս արքեպիսկոպոսը։

Ներկայ ժամանակներու ամէնէն մեծ ամօթն ու նախատինքն է Կիպրոսի ողբերգութիւնը։

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՊՐՈՍ

ԿԱՏԱՐՈՒԱԾ ԻՐՈՂՈՒԹԵԱՆ ԱՌՋԵՒ ԻՆՉ ՊԻՏԻ ԸՆԷ ԱՇԽԱՐՀ

— o —

Բոլոր արեւմտեան երկիրները կամ կազմակերպութիւնները (Օթան, Եւրոպական Հաւաքականութիւն) «կը ցաւին», «կ'ողբան», «մտահոգ են» ի տես Թրքական միակողմանի որոշումին, որ իրաւական դետնի վրայ թէեւ արժէք չունի, բայց իրական դետնի վրայ, կատարուած իրողութիւն մըն է։ Իրողութիւն է որ 18 առ հարիւր համեմատութիւն մը ներկայացնող Թուրք բնակչութիւնը այսօր կը դրաւէ կղզիին 40 առ հարիւրը, որ է նաեւ ամէնէն հարուստ մասը։ Կիպրոսի Թըրքական օրաթերթը Պոզքուրթ իր խմբագրականով նախընտրութիւն մըն ալ կը ցուցաբերէ կղզիին այդ մասը Թուրքիոյ կցելու եթէ Քոյները «նոյն դիրքերուն վրայ մնան»։

Իրաց այս կացութեան մէջ, ի՞նչ պիտի կարենայ ընել Ապահովութեան Խորհուրդը, որ նիստ կը դումարէ Կիպրոսն ունենալով իբրեւ օրակարգ։ Սկզբունքով համաձայն չեն եղածին, բայց ի՞նչ պիտի ընեն եթէ ոչ բանաձեւ մը քուէարկել թելադրելով կողմերուն, որ կրկին բանակցութիւններու ձեռնարկեն։ Արդ ի՞նչ տարողութիւն ունի ՄԱԿի որեւէ բանաձեւ։ Հատ մը կայ Կիպրոսի մասին, բայց Անգարա ոչ մէկ կարեւորութիւն տուաւ անոր քանի՝ 40 հազար Թուրք զինուորներ մինչ հոն են եւ 180 հազար յոյն գաղթականներն ալ անկարելիութեան մէջ են իրենց տուները վերադառնալու, ի մասնաւորի Ֆամակուսթա, որ անցեալին 50 հազար յոյն Կիպրացի ունէր։ Ֆրանսայէն զատ որ վճռական էր իր դիրքին մէջ՝ միայն Մակարիոսի կառավարութիւնը ընդունելու, Խորհ. Միութիւնն է միայն որ յստակ դիրքորոշում ունի եւ կը «պահանջէ որ ՄԱԿի բանաձեւերը ամբողջաբար գործադրուին»։

Մինչ այդ հակաթուրք, հակաբրիտանական, հակամերիկեան յոյցերը աւելի քան երբեք կատաղի են Քունաստանի մէջ։

Ցիշենք նաեւ թէ Ալժերիա կը փորձէ միջնորդի դեր խաղալ եւ խորհրդակցութեանց ձեռնարկած է երկու չհակակից կողմերուն հետ, լուծում մը գտնելու համար, յարդելով հանդերձ «ոչ–միջամտութեան» սկզբունքը երկրի մը ներքին գործերուն։

Քլերիտէս, Կիպրոսի յոյն համայնքին պետը, յայտարարած է թէ միջ–համայնական խօսակցութեանց սեղանը չենք վերադառնար քանի թուրք Կիպրացիները կատարուած իրողութեանց քաղաքական նուիճում մը կը գործադրեն։

Քլերիտէս Աթէնքի ճամբով է որ նիւ Եորք գնաց յոյն–կիպրական չորս հոգի – նոց պատուիրակութեան մը գլուխը եւ այդ առթիւ ալ չեչտած է թէ Գարամանլիսի հետ խօսակցութիւնները չինարար եղած են։

× *Հազարաւոր յոյն ուսանողներ բողոքի ցոյց մը կատարած են անգլիական եւ ամերիկեան հիւպատոսարաններու վրայ Սելանիկի մէջ, իսկ Աթէնք՝ 7000 ուսանող տողանցած է ամերիկեան դեսպանատան առջեւ «Քիսինկէր՝ մարդա – սպան» եւ «Քունաստա՛ն, Ռուսաստանէն օգնութիւն պիտի ուզէ» ցուցատախտակներով։*

×

Արեւելեան Թուրքիոյ մէջ ծանր միջադէպեր պատահած են կրկին, չորս հոգի մեռած է եւ 53 ուրիշներ ալ վիրաւորուած, ըստ կառավարական աղբիւրներու։ Ըմբոստ դահլիճի յատուկ նիստ դումարած է այս առթիւ։ Պաշտօնական աղբիւրներու համաձայն, բախումները ծայր տուած են երբ ալեւողմեան ուսանողներ փորձած են խանգարել ձախ ուսուցիչ – ներու միութեան կազմակերպած բողոքի հաւաքոյթներն ու տողանցքները։

× *Իզմիրի մէջ ուսանողական չէնք մը կրակ առած է։ Բարձրագոյն վարժարանի 11 ուսանող մեռած են եւ 16 ուրիշներ ալ ծանրօրէն վիրաւորուած։*

Քանի մը տողով

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18, *մինչեւ կէս գիշեր է տուքերու մէկ երրորդ կանխավճարի վճարումին վերջին պայմանաժամը։*

ՓՈՆԻԱԹՈՎՍԿԻ – *Մառչէ բանավէճը կը չարունակուի նոյն թափով եւ ամէն մարդ կը սպասէ գիտնալու համար թէ ո՞վ առաջ պիտի յոգնի։ Ի պատասխան Մառչէի որ Ֆաշիստ կ'որակէ «Ոստիկանութեան նախարար իշխանը», Փոնիա – Թովսկի ըսաւ թէ Համայնավար ընդհ. քարտուղարը ինչպէս միշտ « դար, վարչակարգ եւ երկիր կը չփոթէ »։ Մառչէ պատասխանեց թէ նման խօսքեր զարմանալի են « Ոստիկանութեան Ֆաշիստ նախարարի մը բերնին մէջ »։*

ՌԸՆՈՑԻ *քարիւտները միաձայնութեամբ որոշեցին աշխատանքը վերսկսիլ, ձեռք ձգած ըլլալով իրենց պահանջը, որ աշխատավարձի հաւասարութիւն էր։*

մը՝ արագընթաց յարձակումներ, նուրբ ռազմավարութիւններ, բերդապահներու դեղեցիկ խոյանքներ։ Հակառակ երկուսութեք թափուած ջանքերու կողմերէն ոչ մէկը յաջողած է կոլ նշանակել։

×

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Վահան Տէրեանի ծննդեան 90ամեակին առթիւ գրական – երաժշտական երեկոյթ մը սարքուած է Հայֆիլհարմոնիայի մեծ դահլիճին մէջ։ Երեկոյթը սկսած է տաղանդաւոր քնարերգուին նուիրուած փաստաթղթական ժապաւէնին ցուցադրութեամբ։ Այնուհետեւ Տէրեանի բանաստեղծութիւնները արտասանած են Բարկէն Ներսիսեան, Թամար Դեմուրեան, Ալեքսանդր Ադամեան, Սուսաննա Գարբրիէլեան, Շաքէ Թումանեան, Թամէն Գէորգեան։

Վահան Տէրեանի բազմաթիւ քերթուածները երգի վերածուած են, ինչպէս «Անծանօթ աղջկան», «Աչեան տողեր», «Հեռու դղեակի քնքոյշ Թագուհին», «Ես չգիտեմ ուր են տանում», «կարուսել», «Ես սիրում եմ քո մեղաւոր աչքերը», «Մոռանալ, մոռանալ» եւայլն։ Այդ երգերը երգած են Յովհաննէս Բադալեան, Մելանիա Աբովեան, Հենրի Սիմոնեան ընկերակցութեամբ դաշնակահարուհի Մարիանա Ցարութիւնեանի, Ջուլիէտ Աւետեանի եւ Լութակահար Լեւոն Մամիկոնեանի։

×

« ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ԴԱՓՆԵԿԻՐՆԵՐԸ »

« Հայաստանի դափնեկիրները » փառատօնին առաջին համերգը տեղի ունեցած է Հայֆիլհարմոնիայի փոքր դահլիճին մէջ։ Մասնակցած են բազմաթիւ արուեստագէտներ՝ Մեդիա Աբրահամեան, Սվետլանա Նաւասարդեան, Վահրամ Մարտիկեան, Հենրի Սմբատեան, Ցար· Փափազեան, Եուրի Բալեան, Արտաշէս Հայրիյեան։ Նուագած են ստեղծագործութիւններ Պեթհովէնէ, Շուպերթէ, Միրզոյեանէ, Բարաջանեանէ, Ցարութիւնեանէ եւ Ցովհաննիսեանէ։

Համերգին բացումը կատարելով երաժշտագէտ Մարգարիտ Ցարութիւնեան նըկատել տուած է, թէ հայ արուեստագէտները կը մասնակցին միջազգային մրցանակաբաշխութիւններու եւ պատուոյ տեղեր կը գրաւեն։ Ներկայիս մօտ յիսուն երաժիշտ – արուեստագէտներ կան Հայաստանի մէջ, որոնք մրցանակներ չհաճած են միջազգային, համամիութենական, անդրկովկասեան եւ հայաստանեան մրցումներու մէջ։

×

ՉԵԽ ՀԱՆԴԻՍԸ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Չեխ «Տվորաք» հանդիսին վերջին թիւերէն մէկը նուիրուած է Հայաստանի եւ հայ գրականութեան։

Հայագէտ Լուդմիլա Մոռալովա «Հայ գրականութեան աւանդութիւններն ու ներկան» ակնարկով ներկայացուցած է մեր բազմադարեան գրականութիւնը։ Մոռալովա գրած է նաեւ Պարոյր Սեւակի մասին՝ վերլուծելով բանաստեղծին գրական ժառանգութիւնը եւ հանրային գործունէութիւնը։ Հանդիսին մէջ թարգմանարար տեղ գտած է Պարոյր Սեւակի «Առաջադրանք համայն աշխարհի հաշուիչ մեքենաներին» բանաստեղծութիւնը։

Մոռալովայի թարգմանութեամբ լոյս տեսած են Ռազմիկ Դաւոյեանի երկու բանաստեղծութիւնները՝ «Գիշեր», «Աղ» եւ երկու հատուած Հրանտ Մաթեւոսեանի «Խումհար» վիպակէն։

Չեխ ընթերցողին ներկայացուած են Ռուբէն Ցովսէփեանի «Ամենատաք երկիրը» եւ Մերուժան Տէր–Գուլանեանի «Կայարան» պատմուածքները։ Այս պատմուածքները թարգմանած է Լադիսլաւ Կրժեհլա։

ՀԱՍ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀԵՏՔԵՐՈՎ

Դ.

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԶԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ ԵՒ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐ

— ο —

Թէ ի՛նչ արդիւնք տուին մեզի վանքերն իրենց ուսումնական վանականներով: Մեր վարդապետները լրջութեամբ հսկեցին եւ պահպանեցին իրենց աւանդած եկեղեցական կանոնները, որոնց պահպանութեան համար ալ մասնակցեցան վանազան եկեղեցական ժողովներու, որոնց ընթացքին հեռացուցին ազգային եկեղեցւոյ ինքնուրոյնութեան սպառնացող վտանգները: Հայ վանականները մշակեցին եկեղեցական – կան բանահիւսութիւնը, տուին հոգերուխ չարականներ, ազօթքներ, տաղեր, կանոնագրքեր եւայլն: Եկեղեցականներու զբաղաւոր պարտականութիւններէն մէկն ալ ուսուցչութիւնն ըլլալով, անոնցմէ իւրաքանչիւրը, իր կարողութեան համեմատ, դաստիարակեց ու կրթեց բազմաթիւ աշակերտներ, որոնք կը պատկանէին վանազան դասակարգերու: Եւ այս պարտաւորութեան չնորհիւ է որ մեր նախկին վարդապետները զրաղած են վանազան գիտութիւններով եւ լեզուներու ուսում – նասիրութեամբ, որոնց արգասիքներն են մեզի հասած՝ բազմահատոր պատմութիւնները, աշխարհագրական, տոմարագիտական, քերականական, բժշկական եւ այլ գիտութիւններու վերաբերեալ զրական աշխատութիւնները, ինչպէս նաեւ վանազան լեզուներէ կատարուած բազմաթիւ թարգմանութիւնները:

Ուսուցչութեամբ եւ գիտութիւններով զրաղելուն հետեւանքն էր նաեւ այն, որ մեր անմոռանալի վարդապետները ծաղկեցուցին հայկական գեղագրութիւնը, ճիշդ ու գեղեցիկ կերպով արտագրելով վանազան գիրքեր եւ զարդարելով նոյնը մշակուած մագաղաթի վրայ:

Ծանօթ է որ այդ շրջանի դասաւանդութեան լեզուն եւ դասագրքերը զրաբար են: Խօսելով դասաւանդման եղանակի մասին, պէտք է ըսել որ անիկա եղած է կոչտ ու խիստ, որուն վկայ է այն ասացուածքը, թէ «որ ոչ լուիցէ ունկամբ, լուիցէ թիկամբ»: Ուսման գործը դիւրութեամբ յառաջ տանելու համար ընդունուած է ծեծը, որ քանի մը ձեւերէ կը բաղկանար: Ծեծի համար Հայոց ամէնէն հին գործիքը եղած է թաթը, որ երկար ու քիչ տափակ, ծայրը լայն ու չերեփի նման, դնդաճեւ փայտ էր, որով կը զարնէին աշակերտին ձեռքերուն. այնուհետեւ զայն փոխարինեց տափակ քանոնով զարնելը: Սակայն այնքան տարտափելի չէին, որքան Փալախկան, որով կը կապէին աշակերտին երկու ոտքերը եւ յետոյ մերկ ներքաններուն բարակ ճիպոտով այնքան կը զարնէին, որ մատներէն

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԿԵՆՏԿՈՄԻ ԼԻԱԿԱՏԱՐ ՆԻՍՏԸ

— ο —

Բ.

Լ. Ներսիսեան (*Երեւանի լենինեան շրջանային կոմիտէի Ա. քարտուղար*).— Կան փաստեր, երբ անտեսական կարեւոր տեղամասերը վստահւում էին անվրազեկ, մասնագիտական կրթութիւն եւ աւելայ ճիւղում աշխատանքի անհրաժեշտ փորձ չունեցող մարդկանց: Եթէ դրան աւելացնենք, որ վերջին տարիներս նկատւում էր լուրջ խզում պաշտօնատար անձանց իրաւունքների եւ նրանց կողմից ուղղակի պարտականութիւնների կատարման միջեւ, ապա ակնյայտ կը դառնայ, թէ ինչու ժողովրդական տնտեսութեան մի շարք ոլորտներում դոյութիւն ունէին լուրջ թերութիւններ եւ նոյնիսկ ձախողումներ:

Ամէն կերպ հարկաւոր է խափանել հակահասարակական երեւոյթները, վճռականօրէն պայքարել այնպիսի տարած – ուած չարիքի դէմ, որպիսին կաշառակերութիւնն է: Ցաւն այն է, որ երբեմն դրա մէջ ներքաշւում են կոմունիստներ, պաշտօնատար անձինք: Այս տեսակէտից

Ա. Օսիպեան (*Հանրապետութեան դատախազ*).— Կուսակցական եւ պետական կարգապահութեան թուլացման, կազմակերպչական եւ դաստիարակչական աշխատանքի ցածր մակարդակի պայմաններում Հանրապետութիւնում որոշակի տարածում են ստացել այնպիսի բացասական երեւոյթներ, որոնք անհամատեղելի են կոմունիստական բարոյականութեան հետ: Որոշ մարդկանց մէջ աչքառաժացել են մասնաւոր – սեփականատիրական եւ սպառողական միտումները, անձնական հարստացման ձգտումը, դրամաշրջութիւնը, կաշառակերութիւնը, սպեկուլեացիան:

Առանձնայատուկ մտահոգութիւն է առաջացնում սոցիալիստական սեփականութեան պահպանման անբաւարար վիճակը: Յափշտակութիւնները չարունակւում են մնալ որպէս խիստ տարածուած եւ տնտեսական օրէնքի վտանգաւոր յանցագործութիւններ: Այս տեսակէտից բաւն առանձնապէս անբարեյաջող է առեւտրի, մի շարք արդիւնաբերական եւ շինարարական միութիւնների սիստեմներում: Յափշտակութիւնների, վատնումների, պակասորդների դումարը դեռեւս մեծ է Գիւղատնտեսութեան մինիստրութեան, նաեւ Համթերքների մատակարարման գլխաւոր վարչութեան, «Հայդրիդպոի» սիստեմում եւ այլ դերատեսչութիւններում:

Գերակշռող մեծամասնութեամբ յափշտակութիւնները թղթաուսութեան, պաշտօնական դիրքի չարաշահման, իսկ մի չարք դէպքերում նաեւ՝ յափշտակութեանը հիմնարկների ու ձեռնարկութիւնների որոշ զեկավարների ուղղակի մասնակցութեան հետեւանքն են: Երբեմն նիւթական պատասխանատու պաշտօններում յայտնւում են վարկաբեկուած մարդիկ, որոնք անցեալում դատուել են չարաշահման յանցագործութիւնների համար:

Անհանդուրժելի է առաջացնում մեր հասարակութեան համար այնպիսի այլանդակ երեւոյթ, ինչպիսին կաշառակերութիւնն է, որը թափանցել է հասարակական կեանքի մի քանի ոլորտները: Զափազանց անբաւարար պայքար է մղւում սպեկուլեացիայի դէմ:

Մեզանում օրէնքը մէկ է, նա պարտադիր է բոլորի համար: Դա մեր հասարակութեան կեանքի անսասան սկզբունքն է: Մինչդեռ առանձին պաշտօնատար անձինք փորձում են իրենց անօրինական գործողութիւնները տեսականօրէն հիմնաւորել՝ դատողութիւններ անելով այսպէս կոչուած «գործի չահերի», «նպատակայարմարութեան» վերաբերեալ: Մինչդեռ պարզ է, որ օրէնքի ամէն մի խախտում անողնաշարութիւն, մարդկանց առջեւ սողանցք է բացում յափշտակութիւնների, վատնում-

Հայապահպանման նպաստող ՁԵՌՆԱՐԿԻ ՄԸ ԽՕՍՈՒՆ ՊԱՏԿԵՐԸ

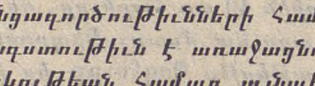
— ο —

Կրընոպլի մէջ, Յունուար 26ին, տեղական Կապոյտ Խաչի նախաձեռնութեամբ, տեղի ունեցած «Մանուկներու Օր»ուան տօնակատարութիւնը եղաւ հայաշունչ, խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ եւ դասաւ նիւթական ու բարոյական մեծ յաջողութիւն:

Մանկական բնոյթ ունեցող Կապոյտ Խաչի տարեկան այս մեծածախք ու մեծ աշխատանքով մէջտեղ եկած ձեռնարկը՝ մեր գաղութին համար ո՛չ միայն ալեւս աւանդական սովորութիւն է դարձած, այլ նաեւ ամէնէն սպասուած, ժողովրդականութիւն գտած տօնական օր մըն է: Տօնակատարութիւն մը, որ իր պատրաստութեան ինքնայատուկ ձեւով եւ իր պատգան բաժիններով, կրնայ հետաքրքրել ու խանդավառել մեծն ու պզտիկը: Տալով գաղութը՝ հաւաքականօրէն հայկական կազմակը տօնելու երեւոյթ:

Անտարակոյս որ ձեռնարկի յաջողութեան նպաստող ազգակիցներէն մէկին ալ, ամիսներ առաջ, դպրոցի աշակերտներով սկսած տօնածառի հանդէսին դեղարուեստական բաժնի պատրաստութեամբ ստեղուած ընկերական ուրախ ու դուարթ մթնոլորտն է, որ տղաքը կը մղէ վերադերաղանցելու համար, չնայած թափել ու սիրով ու խանդավառութեամբ հետեւիլ փորձերուն: Եւ փորձերէն վերադարձին ալ իրենց ունեցած ոգեւորութեան, խանդավառ ապրումներուն հաղորդակից ընել նաեւ իրենց ընտանեկան շրջանակը:

Գիտակից հայ ծնողքի ամէնէն գեղեցիկ, յուղիչ օրինակը կուտան, իրենց պատկիներու հայեցի կրթութեան բծախնդիր, հայրենի օդն ու ջուրը չտեսած, այս

ների եւ այլ յանգագործութիւնների համար:

Այժմ Հանրապետութեան վարչական մարմինները միջոցառումներ են մշակում ուժեղացնելու պայքարը յանցագործութիւնների դէմ եւ կանխելու յանցագործութիւնները, կատարելագործելու դատախազական հսկողութիւնը եւ քննչական աշխատանքը: Ներքին Գործերի, Արդարադատութեան մինիստրութիւնների եւ դատարանների հետ համատեղ նախատեսուած է միջոցառումներ իրագործել ամրապնդելու կապերը աշխատանքային կոլեկտիւների եւ լայն հասարակայնութեան հետ, առանց որի անհնար է արդիւնաւէտ, յարձակողական, անզիջում պայքար մղել յանցագործութիւնների եւ իրաւախախտումների դէմ:

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ

(երգիծական վէպ ազգային կեանքէ)

Բ.

— Դող մ'ելլար, դող մ'ելլար, — պատասխանեց Սահակ էֆէնտի խնդալով, — ես քենէ դրամ պիտի չուզեմ. նիւթական եւ բարոյական... աչակցութիւն, էֆէնտիմ, նիւթական եւ բարոյական. դուն, դոր օրինակ, խալֆա ես, ասիկա ալ չէնք մըն է, որ պիտի չինուի եւ ի՛նչ չէնք, ազգին զաւակներուն, քու եւ քու բարեկամներուդ զաւակներուն համար վարժարան մը: Է՛յ, հիմա այս չինութեան գործը քեզի յանձնենք նէ՝ դուն փարա՞ պիտի առնես, — բնականաբար ոչ. իմ ուզածս ալ ասկէ աւելի բան մը չէ. քենէ քու արհեստիդ համեմատ բարոյական աչակցութիւն մը, քիչ մըն ալ ֆիզիքական յողնութիւն...

Մկրտիչ խալֆա տասը տարիէ ի վեր հաստատուած էր Մ. գեղը, ուր ամէն ոք գինքը կը յարգէր: Թէեւ մեծ արհեստապէտ մը չէր, բայց գեղին մէջ իրեն գործ յանձնողները զոհ ձգած էր իր խղճմտութեամբն ու պարկեշտութեամբը: Նիւթապէս համեստ վիճակի տէր, բարեմիտ աշխատասէր մըն էր, որ տարիներէ ի վեր կը սպասէր բախտին մէկ քահանայքին, որպէսզի կարեւոր գործ մը ներկայանայ եւ մեծկակ գումար մը չահի, ու ինքն ալ իր կարգին, անձնական տուն մը չինէ գեղին մէջ: Դպրոցին վերաչինութեան որոշումէն ի վեր Մկրտիչ խալֆա կը յուսար, որ վերջապէս բախտասէր ժամը հնչած էր: Գործը անչուշտ իրեն պիտի յանձնուէր եւ դպրոցը պիտի կառուցուէր մեծահարուստ բարերարի մը զրամներով, որ անշուշտ առատաձեռն կերպով տնօրինէր այդ բան: Ցուսալից ու խնդումերես ընդունած էր Թաղական Խորհուրդին հրաւէրը եւ եկած էր խորհրդարան խել մը ուրուագիծեր տեղաւորելով զրպանը: Ու հիմա՝ իր տասնամեայ ոսկի երազները, որոնց իրականացումն ալ վայելելու կը պատրաստուէր, յանկարծ կը ցնդէր:

— Բայց, էֆէնտի, միթէ կարելի է, որ ամբողջ գործը վրաս առնեմ, առանց որեւէ վարձքի, — ըսաւ ազաչաւոր ձայնով մը:

— Ազգին գործն է աս, — գոչեց Սահակ էֆէնտի, — ազգին զաւակներուն վարժարանը, որուն մէջ քու զաւակներդ ալ պիտի կրթուին. դուն ազգասիրական ըզգացում չունի՞ս, ազգդ, հայրենիքդ չե՞ս սիրեր... ես քեզ բարի, ազգասէր մէկը կը կարծէի:

— Մկրտիչ աղան ազգասէր է, — ըսաւ մին:

— Մկրտիչ խալֆան իր ազգը կը սիրէ, դպրոցն ալ կը սիրէ, եկեղեցին ալ կը սիրէ — ըսաւ ուրիշ մը:

— Այո, այո, պատուական մարդ է Մկրտիչ աղան, — աւելցուց երրորդ մը:

— Ազգասիրութիւնը գործով կ'ըլլայ եւ ոչ թէ խօսքով, — պատասխանեց Սահակ էֆէնտի, — եթէ ձեր ըսածին պէս իրաւցնէ ազգասէր ըլլար, առանձի պզտիկ զոհողութիւն մը կը մերժէ՞ր...

— Ձմերժեց, էֆէնտիս, չմերժեց, — ըսաւ Օհան աղան:

— Ի՞նչպէս չմերժեց, առանց փարայի չեմ աշխատիր կ'ըսէ կոր:

— Կ'աղաչեմ, այդպէս խօսք չըրաս Մկրտիչ աղան... թիւրիմացութիւն կայ:

— Հաստատական մերժում չէր:

— Այո, այո, չատ ճիշդ է, հարցական մերժում էր, « Միթէ՞ կարելի է, որ ամբողջ գործը վրաս առնեմ առանց որեւէ վարձքի » ըսաւ:

— Շիտակ է, պարզ հարցում մըն էր իր ըրածը:

— Այո, հարցում մը, որուն պատասխան չտրուեցաւ...

— Եւ ասկէ առաջ եկաւ ցաւալի միջադէպ մը, որուն պատասխանատուութիւնը մասամբ Մկրտիչ ազային կը պատկանի:

— Մկրտիչ խալֆանիս ազէկ է, բայց քիչ մը խօսելու վարժութիւն չունի:

— Ներողամիտ եղէք, Սահակ էֆէնտի, առանկ պզտիկ պակասութիւններու մի նայիք:

— Ծօսուածքը կոչտ է, բայց արհեստին մէջ վարպետ է:

Բոլոր այս խօսակցութեան միջոցին Մկրտիչ աղան ապուշ – ապուշ թաղականներուն երեսին կը նայէր, առանց կարենալ բառ մը տեղաւորելու: Կը զգար, որ ծուղակի մէջ ինկած էր, ուրկէ դժուարաւ պիտի կրնար ազատիլ: Բացարձակ մերժում մը իր դէմ պիտի հանէր բոլոր պզտիկները եւ մանաւանդաբար Թաղական Խորհուրդի անդամները, որոնք իր յաճախորդներն էին. այսուհանդերձ վերջին փորձ մը ընել ուզեց:

— Ներեցէք, — ըսաւ, — եթէ ըսելիք խօսքերուս մէջ անարդար բան մը կայ...

— Ներեցինք մենք, ներեցինք, — գոչեց Օհան աղան:

— Դուք ալ ներեցիք, այնպէս չէ՞, Սահակ էֆէնտի:

— Ներեալ է, ներեալ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(15 – Շար.)

ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԸ

ԳԱՂՈՒԹՔ - ԳԱՂՈՒԹ

ԹԵՀՐԱՆԻ Հայոց Առաջնորդարանի դահլիճին մէջ, փետրուար 3ին, Թեմական Խորհուրդի յատուկ հրաւէրով ներկայ գտնուած են հայ յարանուանութիւններու, միութիւններու, ազգային հաստատութիւններու, մամուլի ներկայացուցիչները, երկրին օրէնսդիր ժողովին, Թեհրանի գաւառական ժողովին, արհեստակցական միութեանց հայ պատգամաւորներն ու անդամները եւ խումբ մը կուսակցական եւ չէզոք ազգայիններ, որոնք կը ներկայացնէին Թեհրանի հայ համայնքին բոլոր խաւերն ու հատուածները:

Թեհրանի Թեմի առաջնորդ Արտակ Արք.ի բացման խօսքին եւ համախմբում – մին նպատակին մասին տուած բացատրական տեղեկութիւններէն ետք, բոլոր ներկաներն ալ համաձայն գտնուած են, որ իրենցմով կազմուի Ապրիլեան Եղեռնի Նահատակներուն Յիշատակի 60ամեակը Ոգեկոչելու Թեհրանի Թեմի Յանձնաժողովը:

Յանձնաժողովը այնուհետեւ ընտրած է Գործադիր Մարմին մը՝ Արտակ Արք.ի նախագահութեամբ, բաղկացած հետեւեալ ազգայիններէ.— Տօքթ. Սամսոն Ստեփանեան, Տօքթ. Ալեքսանդր Պատմադրեան, Ալպէր Բեռնարդի, Էմիլ Մարզարեան եւ Հրայր Խալաթեան:

×

ԼՈՍ ԱՆՃԵԼԷՍԻ մէջ եւս կազմուած է Ապրիլեան Եղեռնի 60ամեակի Ոգեկոչման Յանձնախումբ մը՝ նախաձեռնութեամբ հայ քաղաքական երեք կուսակցութիւններու եւ մասնակցութեամբ չրջանի հայ հանրային կեանքի ծանօթ ու փորձառու դէմքերու:

Յանձնախումբը կոչ ուղղած է Փալի – Ֆորնիոյ Հայութեան, որ Ապրիլը «վերածէ մեր սրբազան նահատակներու յիշատակի ոգեկոչման եւ հայ արդար դատի եւ իրաւունքներու պահանջի» ամիսի մը, որ չրջանի բոլոր միութիւններն ու կազմակերպութիւնները իրենց անդամներով բոլորուին Յանձնախումբին չուրջ եւ «ստեղծուած համազգային միասնական մթնոլորտին մէջ, համադրուած եւ կեդրոնացած ճիգերով, փորձեն իրականութիւն դարձնել համահայկական նպատակներու ձգտող մեր նպատակները»:

տուած զոհունակութիւնը, հանդիսին զրատած յաջողութիւնը կ'ըլլայ իրենց բարոյական վարձատրութիւնը:

Հանդէսը կը վերսկսի նորակազմ պատխումբի յաջորդական երեք ժողովրդական պարերով: Կապոյտ Աչէը այս անգամ եւս, մեծ չանք էր թափած եւ պարախումբին համար պատրաստած էր չատ սիրուն հագուստներ: Ի հարկէ այս խումբը, չունի դեռ իրարու եռեւեռ կազմուած նախորդ վեց խումբերու վարժութիւնը եւ սակայն որպէս առաջին քայլ, յաջող էր եւ կրցաւ խանդավառել ներկաները ու խլել երկարաւոր ծափեր:

Հանդէսին գեղարուեստական բաժնի պատկերը եղաւ հատուած ուժը՝ հայ դըպրոցին միջոցաւ գաղութին մէջ տարուած հայապահպանման գործին: Ազգային Միութեան կողմէ դպրոցին եղած երկու հատիր Ֆրանքով բացուած նուիրատուութեան, որատարուխ իրենց մասնակցութիւնը կը բերեն ներկաներէն չատ չատեր: Նուիրատուութեան արդիւնքը (ցանկը առաջին) կը հաստատէ թէ՝ մեր հայրենասէր ու ազնիւ ժողովուրդը միշտ ալ պիտցած է իր սրտին խօսող ազգանուէր գործը գնահատել: Նուիրատուութիւնը ձեռնհասօրէն վարող Պարոններ Լիւլէճեան ու Քիւրքճեան կ'ըսեն իրենց գոհունակութիւնը, որ կը զգան ներկաներուն կողմէ: Ներկաներու ցոյց տրուած մեծ համակրանքը, որուն համար Խորհուրդի անդամները իրենց երախտագիտութիւնը կը յայտնեն:

Տղոց անհամբեր սպասած կապոյտ Աչէի նուէրներով բեռնաւորուած, օրուան ծերունի հիւրը՝ բեմը լեցուած տղոց կողմէ կ'ընդունուի ծափ ու ծիծաղով, խաղ ու խնդումով: Տալէ վերջ իր օրհնութիւնները, ուխտուն աւելի ազգուկ – ները կը ստանան իրենց տարիքին չարմար սիրուն նուէրներ ու անուշեղէնի լեցուն ծրարներ: Կապոյտ Աչէը իր դպրոցի տըղաքը քաջալերելու, դպրոց չհկողներուն մէջ բարի նախանձ արթնցնելու նպատակով, ամէն մէկ աշակերտի անունով պատրաստած էր սիրուն նուէրներու մասնաւոր ծրարները:

Մանուկներու ուրախ ու զուարթ բացագանչութիւններու գնահատանքի ու գոհունակութեան խանդավառ արտայայտութիւններով ստեղծուած հայաչունչ, հաճելի մթնոլորտի մը մէջ՝ ուշ ատեն միայն վերջ կը գտնէ այս ինքնայատուկ հայկական կաղանդի օրը:

ԱՐՇԱԼՈՑՍ ՍԻՍԼԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳԱՒԱՌԸՆ

ՀԱՃԵԼԻ ՑԵՐԵԿՈՑԹ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի նախկին սանուհիները դեղեցիկ զաղափարը յղացած էին հատաքոյթ մը սարքելու Պուլվ. Լոնշանի կոկիկ սրահին մէջ, Կիրակի Փետրուար 2ին:

Մարսէյլի մասնաճիւղին նախագահուհի Տիկին Աարինէ Հայրապետեան, հատաքոյթին բացումը կատարեց հակիրճ ուղերձով մը անդրադառնալով Միութեան գործունէութեան եւ պարտաճանաչ զոհողութիւններուն:

Ծաղկեփունջերով զարդարուած սեղաններու չուրջ, ներկաները հիւրասիրուեցան բազմատեսակ կարկանդակներով եւ զանազան առատ խմիչքներով:

Բարձրախօսով տարածուած հայկական սալերով եւ պարերու Փրանսերէն եղանակներով, որոնք ոչ միայն խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծեցին, այլեւ պարահանդէսի վերածուեցաւ՝ երիտասարդներու քաջալերանքով:

Մեներգներուն եւ խմբերգներուն զուգահեռաբար եւ մէջ ընդ մէջ, տեղի ունեցան արտասանութիւններ, որոնք ներկաներու գնահատանքին արժանացան՝ բուռն ծափահարութիւններով: Այս վերջինիներուն յաջորդեց Հ. Բ. Ը. Միութեան ներկայացուցիչ՝ Տիկին Պապայեանի անդրադարձումը, Տիկնանց Միութեան հիմնարկումի թուականէն մինչեւ մեր օրերը: Ապա տրուեցաւ նաեւ Ֆ. Մ.Ը. Միութեան կողմէ, Տիկին Թորոսեանի, որ ծաղրածոյ Տիկնոջ մը դերը կատարեց հակիրճ ուղերձով մը:

Վիճակահանութեան պահարաններու անմիջական սպառումը ժողովուրդին հետաքրքրութիւնը կը յատկանշէր:

Քաջալերիչ բարեկեցատեսակ ճաշարկ մը, երբ նկատի ունենանք նոր անդամագրութիւնները ու նուիրատուութիւնները: Հասոյթը կը տրամադրուի Տիկնանց վարժարանի Ռէնոիի կեդրոնին՝ մասնաճիւղին օժանդակութեամբ սենեակի մը կահաւորման համար:

ԱՆՑՈՐԴ ՄԸ

ՀԱՑԿ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

— Սեւին սապոնն ի՞նչ ընէ, խեւին խրատն ի՛նչ ընէ:

— Բարեկամի հետ կերուխում արա, առուտուր մի՛ ըներ:

— Շատ անողին չալ չապիկ, քիչ անողին՝ ալ չապիկ:

— Իմացողին մէկ, չիմացողին հազար ու մէկ:

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Ժ.

Պ. ՏԸ ՎԻԼՖՈՐԻ ԽՈՍՏՈՎԱՆԹԻՒՆԸ

Եւ կարծես թէ քիչ մը առաջ տօքթէօրին Մաքսիմիլիէնի ըսած խօսքերը լսած ըլլալով՝

— Ա՛հ, մարդկային տխմարութիւն, դոչեց: Ձենէ ոչ ոք բան մը չզուշակեց, եւ սակայն բաւական էր դիտել այն անբիծ ճակատը, այն անկեղծ եւ պարկեշտ աչքերը, բաւական էր լսել այն ձայնը, որ անվարժ էր սուտլու. անիկա Վիլֆո՛ր մը... մէկդի. ո՛հ, երբ գինքը կը դիտէի, կը վախնայի իրմէ, եւ երբ մեռաւ, ինծի այնպէս թուեցաւ թէ ազատեցայ. իր առաքինութենէն կը սոսկայի. ոչ, կը կրկնեմ թէ ան Վիլֆոր մը չէր եւ չէր կրնար ըլլալ:

Տօքթէօրը կը մտածէր թէ արդեօք յիմարութիւնը վերտին չէ՞ր տիրեր այս ուղեղին, որ պահ մը թողած էր:

Եւ սակայն ոչ. այլեւս յիմարի մը նայուածքը չէր ըսածը չգիտցող մարդու մը դաժան ու խիստ ձայնը չէր, Վիլֆոր կատարելապէս տէր եղած էր իր անձին. ինքզինքին եւ մարդասպաններուն դէմ ուղղուած այս խոստովանութեան մէջ նորէն սոսկալի դատաւոր մը եղած էր:

Պ. տը Ֆլանվուէն իսկ ժժգունած էր:

— Բայց, ձեր ըսած անձը մեռած է, ըսաւ: Ի՞նչ կրնանք ընել իրեն համար:

— Կ'ըսեմ թէ կրնաք իր յիշատակը մաքրել այն անուանարկին դրոշմէն, որ անոր կցուած է: Կ'ըսեմ թէ պէտք է դիմել Վիլֆորենց ամօթապարտ մերձեցումէն ազատել. կ'ըսեմ թէ պէտք է մարմարին վրայէն ջնջել այն դիրերը, որոնք անշուշտ այդ անմեղ աղջիկը այնպէս մը կ'այրեն, որ կարծես թէ դահիճին երկաթը զանոնք իր ուսին վրայ կը դրոշմէ:

«Նախ եւ առաջ դիս մտիկ ըրէք: Ձեզ ըսելիքս գերագոյն ճշմարտութիւնն է:

«Ամիկց չատ ժամանակ առաջ, չատ ժամանակ... 34 տարի առաջ, ամբողջ յաւիտենականութենէ մը առաջ, այն ատեն դեռ երիտասարդ էի, բայց յանցանքը ի՞մս էր, եթէ արդէն վտանգիրս նետուած էի ամբողջ մարդկութեան դէմ, եթէ ես ալ ինծի համար ոճրագործ մը պատրաստած էի, եթէ ես ալ յաւերժացայ. մինչեւ ո՞ւր, արդէն գիտէք:

«Օր. տը Սէն–Մէրանի հետ ամուսնացայ: Գիտէ՞ք թէ ինչ էր այդ դեռատի աղջիկը, որ այնքան չնորհալի էր եւ այնքան դեղանի էր որ, ամէնքը երջանկութեան կը նախանձէին. իմ հոգւոյս ու սրտիս աւելի ցուրտ հոգի մը եւ սիրտ մը ունէր: Կը կարծէք թէ անիկա երիտասարդի՞ մը հետ կ'ամուսնանար. ամենեւին. ան իր առջեւ դեղեցիկ ապագայ մը ունեցող դատաւորի մը հետ կը միանար: Ան հարստութիւն կուտար այն մարդուն, որ իր հպարտութիւնը պիտի զոհացնէր:

«Այս է ահա մեր սէր կոչածը. այս էր մեր ամուսնութիւն անուանածը...

«1815ին, Լուի ԺԸ.ի վերջնական վերադարձէն 15 օր վերջը, Օր. տը Սէն–Մէրան Տիկին տը Վիլֆոր կոչուեցաւ:

«Այն օրէն դատապարտուած էր: Անանկ ապականութիւններ կան, որոնցմէ մարդ չի կրնար զերծ մնալ: Եթէ ուրիշի մը կին ըլլար, թերեւս բարութեան անուառ – բեր պիտի ըլլար միայն: Վիլֆորի հետ ամուսնանալով, չաթիքի մէջ գործօն պէտք էր ըլլալ:

«Ինչ ատենէն յղի մնաց:

«Ա՛հ, մեր կեանքին այս թուականին ըրած խօսակցութիւնները կը յիշեմ: Ուրիշներ պիտի խօսէին իրենց զաւկին առաջին ժպիտին, առաջին համբոյրին իրենց պատճառելիք բերկրութեան վրայ:

«Մենք այնպէս չէինք:

«Պ. եւ Տիկ. տը Սէն–Մէրանի ամուսնութեան դաշնագրին մէջ մասնաւոր պայմանի մը նշանակութիւը պահանջեր էին:

ԺԻԻԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ» կը նուիրեմ

Մարսէյլէն Տիկին Խաթուն Յովակիմեան իր ամուսնոյն Ասատուր Յովակիմեանի մէկ տարեկան «Ցառաջ» կը նուիրէ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄԵԾԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պատուոյ անդամակցութիւն

Տօքթ. Արամ Պաղտասարեան (Լիբանան 120
Հրաչ Պաղտասարեան (Անվերս) 120
Կարօ Մեհեան 100
Տիկին Զրուանդեան 100

×

ԲԱՑԱՌԻԿ ՆՈՒԷՐ

Տիկին Անժէլ Արապեան 100
Պր. Պետրոս Եղիազարեան 30

44ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԷՆ

կազմակերպուած

Չրջանային Սկաուտներուն, Գայլիկներուն, Աբենոյշներուն եւ Թեւիկներու կողմէ

Մասնակցութեամբ

Հայ Աբիներու Միութեան Լիոնի Չրջանի Սկաուտներուն եւ Աբենոյշներուն

Կիրակի, Մարտ 2, կէսօէ վերչ ժամը 14·30ին

Salle de la Chimie

28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e) — Métro : Invalides

— Ներկայացումներ, խաղեր եւ պարեր։

Հայ Աբիներու երգչախումբը իր նոր յայտագրով

— եւ կը ներկայացնեն «Սասունցի Դաւիթ»ը, տեսարաններ եւ դրուագներ իր մանկութենէն չատ խնամուած բեմադրութեամբ, մասնակցութեամբ ամբողջ Չրջանին եւ

LA FARCE DE MAITRE PATELIN

հռչակաւոր գաւեշտը

(Թարգմանութիւն հայերէն՝ Սուրէն Նաւասարեանէ) դրուած Ժէ. դարուն

Միջնարարին պիւֆէ եւ Միութեան գործունէութենէն ցուցադրութիւն

ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՈԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, Փետր. 23 ժամը 9·30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն Փարիզի Ազգ. Մատենադարանի հայկական ձեռագիրները։ Մասնակցութեամբ Փրոֆ. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեանի, եւ Մարսէլ Թոմայի, Ազգ. Մատենադարանի ձեռագրերու տնօրէն։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՅՈՒՆԻՆԴ

Տէր եւ Տիկին ժան-ժաք Օսմանեանեան ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց երկրորդ զաւկին՝

ԱՆՈՑՇ

ծնունդը, Փարիզ 1975 Փետր. 12։

VOTRE AGENCE DE VOYAGES
"BRASIL-ATLANTICO"
Vous confirme le départ
d'une Caravelle pour le match
BAYERN DE MUNICH
contre
ARARAT
Départ le 5 Mars à 14 heures
Retour le même jour à 23 heures
IL NE RESTE QUE QUELQUES PLACES...
(Les billets du match sont à votre disposition)
POUR TOUTE INSCRIPTION UN CADEAU VOUS SERA REMIS A L'AEROPORT
Veuillez consulter
Monsieur EKMEKCIYAN
BRASIL ATLANTICO
1, Avenue de l'Opéra, 75001 Paris
Tél. : 260-35-13

INVITATION
LES VENDREDIS DE LA QUATRA
VENDREDI 21 FEVRIER A 21 H.
RECITAL DE LA PIANISTE
ANI GAZARIAN
RECITAL DE LA SOPRANO DRAMATIQUE
ALICE CHAMIRIAN
SHUMANN — FAURE — KOMITAS — GANATCHIAN
DIKRANIAN — DOLOUKHANIAN — AYVAZIAN
MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'IÉNA PARIS 16
PLACES NON NUMÉROTÉES OUVERTURE DES PORTES A 20 H 30

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄԾԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՀԻՄՆԱՐԿԷՔԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի Փետրուար 23 ժամը 11ին, 12–14 Ռիւ Սէն–Պազիլ

Նախագահութեամբ Մ. ՃԻԼԻՐՃԵԱՆԻ

Ներկայութեամբ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հայ կազմակերպութիւնները, համայն գաղութը

Հանդիսութենէն յետոյ ընդունելութիւն

×

Ժամը 13ին, բացառիկ ճաշ Պօմոնի եկեղեցւոյ սրահը, պատրաստութեամբ Մշակոյթի Տան Օժանդակ Տիկնանց Միութեան

ՃԱՇԱԳԻՆ 50 ՖՐԱՆՔ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Բարիկ Կիւլէսեան, ողբացեալ Ցարութիւն Ալթունեանի մահուան առթիւ հետեւեալ նուէրները ըրած են.—

«Ցառաջ»ի բարգաւաճման 100 ֆր., Սէն ժեռոմի Ս. Սահակ–Մեսրոպ եկեղեցւոյ եւ դպրոցին 50ական ֆր.։

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ՎԱԼԱՆՍ

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը եւ ընտրողական մարմինը երկու տարուան նստաշրջանը լրացուցած ըլլալով ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի եւ չրջ. լուսաւորչական համայնքը նոր ընտրութեան համար Հ.Բ.Ը.Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի հիւսիսեան սրահը։ 6 ռիւ Ֆավանթին 22 Փետրուար Շաբաթ ժամը երեկոյեան 8·30իներկու տարուան նստաշրջանի, բարոյական եւ նիւթական գեկուցում և ընտրողական մարմնի ընտրութիւն։

Ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Չորեքչաբթի (Փետր. 19) երեկոյեան ժամը 8·30ին Հ. Ց. Դ. տան մէջ։

Կը խօսի.— Ընկ. Ց. ՊԱԼԵԱՆ

Նիւթ.— Հայ Դատի վերլուծական պատմութիւն 1915–1975 եւ Սփիւռքեան հարցեր։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, (Փետր. 21), երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հայ Ազգ. տան վերնայարկի սրահը, նոյն նիւթին չուրջ։ Լուսանկարներու ցուցադրութիւն արեւելեան նահանգներու եւ ներկայ Հայաստանի պատմական վայրերուն։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սեբաստիոյ Գոլեժի աղջիկներէն Մարիամ Աբրահամեան կը փնտռէ Սիրանուշ, Մարիամ եւ Մարիճա Գարակեհուրեան քոյրերը։ Գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին.

Monsieur M. INDJEIAN
pour M. APRAHAMIAN
26, rue Bouret
75019 Paris
FRANCE

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

Վիէնի մէջ, նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդին, Կիրակի Փետր. 23ին Գ. Իփէկեան ակումբին մէջ՝ 40, Ռիւ Վիքթոր Ֆոժիէ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ

կապոյտ հաչի Փարիզի մասնաճիւղին
Փետրուար 23 ժամը 13ին
GRAND HOTEL DU PAVILLON
36, Rue de l'Echiquier — 75010 Paris
Métro : Bonne Nouvelle
Հաճելի մթնոլորտ եւ անակնկալներ
Արձանագրութիւնները այժմէն իսկ հեռախօսելով Տիկին Թադէոսեանի 878-27-35 կամ Տիկին Ասլանկիւլեանի 734-70-19 Տիկին Գարոյեան (առտուները) 533-06-31
Արձանագրութիւնները պէտք է փակուին Փետրուար 21ին։
Մասքերու մասնակցութիւն 55 ֆր.

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՅԱՄԵԱԿԸ

ԿԵԴՐ. ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 22ԷՆ 30

ԼԻՈՆ.— Կիրակի Մարտ 23, ժամը 15էն սկսեալ, ՍԱԼ ՌԱՄՕ, գեղարուեստական փառատօն։

Երեքշաբթի, Մարտ 25, Սալ ՄՈԼԻԷՌ ժամը 20·30ին՝ դասախօսութիւն։

Ուրբաթ, Մարտ 28, ՍԱԼ ՄՈԼԻԷՌ ժամը 20·30ին, թատերական երեկոյ՝ ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ թատերախումբով։

Շաբաթ, Մարտ 29, ՔՈՋԻՆՕ ՇԱՐՊՈՆԻԷՐ, ժամը 21էն սկսեալ՝ մեծ պարահանդէս։

ԿԻՐԱԿԻ, Յունիս 15, ՍԷՆ–Մօրիս–տը–Պէնօ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ։

Յուլիս 12–13–14, ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ Նոր Սերունդի մարզական խաղեր։
Մարտ 22էն 30, Լիոն՝ նկարչական ցուցահանդէս։

Հ. Բ. Ը. Մ. ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ
CLUB DES JEUNES DE L'UGAB

ՁՄԵՌՆԱՅԻՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

MORZINE - AVORIAZ

Du 23 Février au 2 Mars, dans un hôtel
entièrement réservé pour le Club(chambre de 2 ou 3 personnes)
Pension complète pour 8 jours pleins
avec voyage trains - couchette

675 F

Suppléments à prévoir. — Location skis — chaussures 100 F., cours de skis 100 F., remontées mécaniques Morzine — Avoriaz 185, Assurances 50

Pour tous renseignements téléphoner à
L'UGAB 870-03-18

ՋՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
19
MERCREDI
19 FÉVRIER
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 փր·	Վեցամսեայ	90 փր·
Արտասահման	Տար· 200 փր·	Հատը	1 փր·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·228

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.228

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Փետր· 11–13)

ՊԱՐԵՐՈՒ ՄՐՑՈՒՄ

Պարահանդէսի պարերու մրցումի եղրափակիչ փուլին մասնակցած են 15 զոյգեր, որոնք պարած են հայկական եւ եւրոպական պարահանդէսի պարեր:

Մրցանակները չնորհուած են զատակազմին կողմէ հայկական պարահանդէսի պարերը ներկայացնողներու՝ Ազատ Ղարիբեանի, Զարեհ Մուրադեանի, պարուհոյցներ Օսիկ Շամամեանի, Սուրէն Գեանջումեանի, Մերուժան Սահակեանի եւ խումբ մը երգահաններու, որոնք պարերու եղանակները յօրինած են:

Պարող զոյգերէն առաջին տեղը գրաւած են Գայեանէ Ցարուխիւնեան եւ Արա Մխոյեան:

Առաջնութիւն չահած հինգ զոյգեր պիտի մասնակցին համամիութենական երկրորդ մրցումին, որ տեղի պիտի ունենայ Ապրիլին, Կիեւի մէջ:

×

ՊԱՐԳԵԻ ՀԱՅ ԲԵՄԱԴԻՐԻՆ

Երեւանի փաստանկար ժապաւէններու արուեստանոցը պատրաստած «Ընտանիք» ժապաւէնը արժանացած է մրցանակի, Լեհաստանի Կրակով քաղքի կարճ ժապաւէններու 11րդ միջազգային փառատօնին: Մրցանակը յանձնուած է երիտասարդ բեմադիր Ռուբէն Գէորգեանի: Այս ժապաւէնը, որ թաքսիի վարորդ կարօ Պետրոսեանի եւ զաւակներուն ընտանեօք նուագախումբ կազմելու ճիգը կը պատկերացնէ, ասկէ առաջ առաջին կարգի վկայական ստացած էր խորհրդային փառատօնի մը ընթացքին:

×

ՆՈՐԱՇԷՆԻ ՊԻՄՋԱՆ

Մասնագէտները, լաւ որակ ունի ըսած են Ապարանի շրջանի Նորաշէն գիւղին մօտ յայտնաբերուած պէմզային համար: Ներկայիս նախապատրաստական աշխատանքներ կը տարուին, որպէսզի չահագործման յանձնուին Նորաշէնի նոր հանքավայրերը:

×

ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐՈՒՀԻ Ս. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆ

Տարուան մը ընդմիջումէ ետք Երեւանցիներուն առջեւ կրկին նուագած է դաշնակահարուհի Սվետլանա Նաւասարդեան: Հայֆիլհարմոնիայի փոքր դահլիճին մէջ, «Հայաստանի դափնեկիրները» երաժշտական վիրտուոզին անդրանիկ նուագահանդէսին դասական ստեղծագործութիւններ նուագած է: Ապա Հայաստանի պետական սէնֆոնիկ նուագախումբին հետ (խմբավար Դաւիթ Յանկեան) նուագած է Պախի Քոնչերթօն:

Մոսկուայի մէջ պիտի պատրաստուի դաշնակահարուհիին երրորդ սալը Պախի եւ Շուման ի ստեղծագործութիւններով: Նախորդ երկու սալերուն մէջ ներկայացուած են Հայտն, Պրամս, Կոմիտաս եւ Բարաջանեան:

×

ԺԱՑՌԱՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՒ ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԻՒՆ

Գեղամայ լեռներու ժայռերուն վրայ երկրաբաններ 50ական թուականներու սկիզբները կը յայտնաբերեն փորագրուած նկարներ եւ զանոնք լուսանկարելով կը յանձնեն հնագէտներու ուշադրութեան: Ասոնք կը հետաքրքրուին եւ կը կազմակերպեն արշաւախումբեր: Այս ձեւով է, որ ճարտարապետ Սուրէն Պետրոսեան հնագէտներու հետ կը բարձրանայ լեռներ եւ տարիներու ընթացքին կը յայտնաբերէ հետաքրքրական ժայռապատկերներ: Ասոնք հնարաւորութիւն կուտան պարզելու, թէ հին անծանօթ նկարիչներուն ղլխաւոր հերոսը մարդը եղած է՝ «Նիզակ նետող մարդը», «Նետահարող մարդը», «Վագրին հետ կռուող մարդը», «Սիրահարները», եւայլն:

Շուտով Ս. Պետրոսեան եզակի յայտնագործում մը կ'ընէ: Սեւլիի լեռնանցքին մէջ կը գտնէ ամբողջ պատկերասրահ մը՝ մանրակրկիտ տիեզերքի մը պատկերացում: Քարերու վրայ պատկերացուած էին արեգակը, լուսինը, երկնային այլ մարմիններ:

Ասիկա « աստղաբաշխական քարտէս » մըն է· այս եզրակացութեան կուգան հնագէտները:

Լճաշէն գիւղին մօտ գտնուած դամբարանին մէջ, որ կը վերագրուի Ք. Ա· երկրորդ հազարամեակին, հայ հնագէտները յայտնաբերած էին անագապղինձէ իր մը, որ մասնագէտներու կարծիքով, եզակի է աշխարհի մէջ: Ասիկա տիեզերքին կրկնօրինակն է, որ ստեղծուած է զրեթէ չորս հազար տարի առաջ:

Պետրոսեանի յայտնագործումը համոզիչ դարձուց հնագէտներուն այն ենթադրութիւնները, թէ Հայաստան եղած է աստղաբաշխական դիտելիքներու օրրան – ներէն մէկը, մանաւանդ որ Երեւանցի ճարտարապետին « քարէ հաւաքածոյին » 10 հազարէ աւելի ժայռապատկերներուն աւելի քան մէկ երրորդը աստղաբաշխական են:

Ասոնց մէջ քիչ չեն այնպիսիները, որոնք հնարաւորութիւն կուտան մասնագէտներուն զարմանահրաշ թուացող վարկածներ հրապարակ դնելու: Մասնաւորապէս Վարդենիսի լեռներու չրջագօտիին մէջ, ծովի մակերեսէն երեք հազար մեթր բարձրութեան վրայ, «աստղաքարտէս – ներ»ուն մօտ Պետրոսեանի յայտնաբերած զարմանալի ժայռապատկերները, որոնցմէ մէկը կը յիշեցնէ լուսնին մակերեսը՝ իր սառնարաններով: Կարգ մը մասնագէտներ, յատկապէս տոքթոր Բենիկ Թումանեան, այդ պատկերները բաղդատութեան դնելով լուսնի քարտէսին հետ, ըսած նմանութիւններ կը տեսնեն անոնց միջեւ: Հարց կը ծագի, թէ ի՛նչպէս չորս հազար տարի առաջ մարդիկ յաջողած են դիտել լուսնին մակերեսը: Չէ՞ որ այն ժամանակ հեռադիտակներ գոյութիւն չեն ունեցած:

Ճիշդ է, որ հեռուն դիտելու սահմանուած ոսպնեակներ չեն եղած, բայց Հայաստանի մէջ կար ոսկեհուռ օպսիդը (Սատանի եղունգ), իր բնական տեսքով՝ ա-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԸ ԿԸ ՍՊԱՌՆԱՅ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՆ

— o —

Անգարայի կառավարութիւնը դեռ չէ «մարսեր», ինչպէս կը գրէ Ռոքֆիտիէն տը Փարի ամերիկեան Խորհրդարանին որոչումը, հակառակ անոր որ նախագահ Ֆորտ եւ Արտաքին նախարարը ջանք չեն խնայեր սիրտը առնելու համար իրենց սիրելի բարեկամին:

Նիուզուիքի լմբագիրը տեսակցութիւն մը ունեցած է առջի օր Թուրքիոյ Արտաքին նախարար Խսէնպէլի հետ եւ այս վերջինը ըսած է իրեն թէ Թուրքիա կըրնայ փակել իր հողին վրայ գտնուղ ամերիկ· կայանները իբ պատասխան ամերիկեան «զաւաճանութեան»: Ու նախարարը չեչտած է· «Ամերիկեան զինուորական օժանդակութիւնը չի կրնար չնորհ մը նկատուիլ· 90 միլիոն տոլարով (387 միլիոն ֆրանք), աննչան դումար մը այսօրուան համար, Միացեալ Նահանգները եւ Օթան ապահովութեան դեմնի վրայ իրենց ձեռքն ունին աշխարհի ամէնէն լաւ զործերէն մէկը: Դուք չատ աւելի ունիք կորսնցնելիք քան մենք՝ Թուրքերս ... Թուրքիա իր հակակշռին տակ ունի Տարտանէլի նեղուցը, ռազմագիտական կենսական կարեւորութեամբ եւ թոյլ տալ ամերիկեան քանի կայաններու հաստատումը Սեւ ծովու մօտ եւ արեւելեան Անատոլուի մէջ: Համաձայն էք դտնելու թէ այս «անդնահատելի» օժանդակութիւն մըն է Թուրքիոյ կողմէ: Կամ Խորհրդարանի կարգ մը անդամներ լաւ տեղեկացած չեն կամ անպատասխանատու բան մը ըրած են որ վտանգեց արեւմտեան զինակցութեան պաշտպանողական ամբողջ դրութիւնը: Մեր կառավարութիւնը կը պատրաստուի միջոցներ ձեռք առնել այս հաստատութեանց նկատմամբ: Ամերիկեան միջոցներու ցանկ մը քննութեան տակ է: Հաւատացէք պլըֆ չէ»:

Ինչպէս կը տեսնուի Թուրքը կը չարուենակէ ասպարէզ կարդալ եւ ինչո՞ւ չկարդայ երբ դիմացն է՝ Ամերիկան...:

Նիկոսիայէն կը հաղորդուի որ Խորհրդային Միութեան դեսպանը տեսակցութիւն մը ունեցած է Մակարիոս Արք·ի հետ եւ այդ առթիւ հաստատած է որ Մոսկուա որեւէ ձեւով չի ճանչնար կիպրոսի Թուրք ինքնավար Հանրապետութիւնը եւ աւելցուցած թէ իր կարծիքով Թուրքիոյ այս քայլը կղզիին բաժանման առաջնորդող քայլ մըն է: Մակարիոսի բանբերը յայտարարած է թէ կառավարութիւնը խորապէս զոհ մնացած է խորհրդային դիրքաւորումէն:

× Անդին սակայն Թուրքիա ունի ներքին ծանր հոգեր եւ ինչ ալ ընէ չի կրնար պարտկել: Մալաթիոյ միջադէպերը ցոյց տուին թէ ընկերային եւ քաղաքական պետնի վրայ, Անգարա տէրը չէ կացութեան: Ցուցարարներ «Մահմետական Թուրքիա», «Համայնավարները՝ Մոսկուա» պոռալով և թալանի առած են ինչ որ կը գտած են ճամբուն վրայ, ձախ գիրքեր ծախող գրավաճառատուներ, ճաշարաններ, սրաճարաններ: Մալաթիայէն զատ, նոյն միջադէպերը պատահած են նաեւ Թոքատ, Ատըեաման, Պինկէօլ, Մարաշ, Մուշ, եւայլն: Իճէվիթ յայտարարած է բացառիկ նիստէ մը եւոք, թէ ծայրայեղ ալներու այս ցոյցերը «ըմբռոտութիւն մըն է Պետրութեան հեղինակութեան դէմ»:

Քանի մը տողով

ԻՏԱԼԻԱ. 18 Սեպտեմբերը օդանաւ յանձնած է Թուրքիոյ: Ասոնք ամերիկեան «Լոքհիտ» ընկերութեան անունով «Ֆիաթ» ընկերութիւնը կը չինէ: Անգարայի օդակայանը, օդանաւերու յանձնումին առթիւ կատարուած արարողութեան առեն, Զօր· Ալփկայա, ընդհ· հրամանատարը Թրքական օդուժին, յայտարարած է, թէ Թուրքիա դեռ ի վիճակի է իր պարտաւորութիւնները վճռականօրէն ըստանձնելու: «Թրքական օդուժը դեռ օդանաւեր եւ սարքեր ունի»: Թուրքիա 18 նոր օդանաւ եւ ապսպրեց Իտալիոյ:

ԱՆԳԼԻՈՑ վարչապետին Մոսկուա այցելութիւնը վերջ գտաւ: Անգլիա համաձայնեցաւ ցած տոկոսով մէկ միլիոն սթերլինի վարկ բանալ Խորհ· Միութեան, որպէսզի այս վերջինը անգլիական մեքենաներ գնէ յառաջիկայ հինգ տարիներուն:

ՄԻԼԱՆՈՑԻ Արդիական Արուեստի թանգարանէն 28 նկարներ գողցուեցան: Ասոնց մէջ կան նկարներ, Սեզանէ, Կոկէնէ, Ռընուարէ, Վան Կոկէ եւ ուրիշներէ: Մասնագէտներու հաշուով գողցուած նկարներու արժէքը հինգ միլիոն տոլարէ աւելի է:

ԺԸՆԵՒԻ մէջ Գրոմիկո եւ Քիսինկէր տարակարծութիւններ ունեցան Մերձաւոր Արեւելքի հարցին չուրջ: Խորհրդային Արտաքին նախարարը մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին նկատել տուաւ, թէ «հարցեր կային, որոնց չուրջ մեր դիրքերը չէին համապատասխաներ իրարու»: Համաձայն կարգ մը աղբիւրներու Գրոմիկո անհրաժեշտ գտած է Ժընեւի խաղաղութեան խորհրդաժողովի անմիջական գումարումը:

ՇԱՊԱՆ–ՏԷԼՄԱՍ ըսաւ թէ չի քաչուիր Ի· ՏՏ· Էռ·էն, բայց այլեւս պարզ չարքային կը մնայ, քանի իր կարծիքով կուսակցութիւնը այլեւս հաւատարիմ չէ Կօլիզմի քաղաքականութեան:

Մեր Այցելուները

Վերջին չրջանին խմբագրատուն այցելեցին.—

Տիկին Ատրինէ Գազանճեան, Պուէնոս-Այրէսէն:

Ընկ· Ռուբէն Մոզեան, պատասխանատու Պուէնոս-Այրէսի Արմենիա օրաթերթին սպանական բաժնին:

Ճարտարապետ Ռոպէր Պզտիկեան, Վենեսուէլէն:

Պ· Տիրան Ուզունեան, Լոնտոնէ:

ԵՐԲ ԵՏ ԿԸ ՆՉՅԻՆՔ...

(ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ)

●

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԶԱԿԱՆ ԱՄՐՈՑՆԵՐԸ 10 - 14 ԴԱՐԵՐՈՒՆ

(ՎԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԾԱԼԿՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐ)

ՀԱՅԱԳԻՐ ԴՊՐՈՑՆԵՐ, ՎԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱՐԱՆՆԵՐ ԵՒ « ՀԵՌԱԳՆԱՑ ՈՒՍՄԱՆ » ՀՈՍԱՆՔԸ

— o —

Հնագոյն թուականներէ մինչեւ Միջնադարու հայ կրթական չարժումը ուրուագծային սահմանի մէջ ծանօթացնելու նպատակով՝ դաստիարակչական ամրոցներու յատկացուած այս նշմարներու մուտքին կ'ուզենք թռուցիկ ակնարկով մը ներկայացնել այրուբենի գիւտին յաջորդող աշխարհիկ – հանրային ու հոգեւոր – կրօնական կրթութեան անօրինակ այն եռանդը, որուն բեմ եղած է Հայաստան, վկայութեամբը չորրորդ եւ հինգերորդ դարերու պատմիչներ Ագաթանգեղոսի, Ղազար Փարպեցիի, Փաւստոս Բիւզանդի, Մովսէս Խորենացիի եւ Կորիւնի։

Այսօր պատմականօրէն առուգուած է որ հինգերորդ դարու սկզբնաւորութեան իսկ (410ական թուականներէն սկսեալ) Հայաստանի բազմաթիւ դաւառներուն եւ գիւղերուն մէջ ունեցած ենք հայագիր դպրոցներ, այսինքն նորագիւտ հայկական այրուբենն ու լեզուն ուսանդող կրթարաններ, որոնք թէեւ այժմէական բռնումով վարժարաններ չէին ու յատուկով ժողովրդային բնոյթ չունէին, սակայն չորրորդ դարու ընթացքին իսկ դոյութիւն ունեցող դպրոցներէ կը տարբերէին թէ՛ հայ լեզուի կիրարկումով եւ թէ համեմատաբար մեծաթիւ աշակերտութեամբ։

Ղազար Փարպեցի այս դպրոցները կը կոչէ «դպրոցք հօտին ուսմանց». այսինքն վարժարանները՝ ուր ուսում եւ դաստիարակութիւն կը տանար ամբիկ ժողովուրդը։

Նկարագրելով անօրինակ այն խանդավառութիւնը, որ ստեղծուած էր դրերու դիւտէն վերջ, պատմագիրը կը գրէ.

— « Կարգեցան վաղվաղակի յայնմհետէ դպրոցք հօտին ուսմանց. բազմացան դասք գրչաց, ելեւէջս առնելով զմիմեանս »։

Այս վարժարանները կը վայելէին Պետութեան հովանին. օրէնսդիրը «կիսուն եւ հաւատարիմ զպրապետներ» (ուսուցիչներ) կը տրամադրէր անոնց ու պետական գանձէն կը հոգար վճարումները։

Աշխարհիկ – հանրային նկարագիրը ունեցող այս զպրոցներուն զարկ տալու եւ «հօտի ուսման» վրայ դուրգուրալու մղումը կը թելադրուէր մանուկ եւ պատանի սերունդներու հայեցի կրթութեան մտահոգութենէն։ Հայրենիքի զեկավար դասը, ուր կրօնական հաստատութիւն եւ եկեղեցականութիւն սիրական հեղինակութեամբ կը գործէին, չէր կրնար անտարբեր մնալ հանդէպ օտար ազդեցութեանց ու քաղաքական ակներեւ վտանգներու՝ որոնց ենթակայ էր երկիրը, ընդմէջ բիւզանդական եւ իրանեան կայսրութիւններու։ Ազգային լեզուն արմատացնելու, ժողովրդային խաւերու մէջ ինքնորոշման գիտակցութիւնը զօրացնելու եւ կրօնական թէ ազգային խորթ ազդեցութիւններէ զերծ պահելու ձգտումը բացորոշ էր։ (Զորրորդէն մինչեւ ութերորդ դարու հայ պատմագիրներէ ոմանք՝ իրենց գործերուն մէջ յատուկ վկայութիւններ ունին այս մասին)։

Հայաստանի մէջ պատմա – բանասիրական իր աշխատասիրութիւններով յայտնի Արշակ Մովսիսեան՝ «Հայագիր դպրոցի ծագումը» եւ «Ուրուագծեր հայ դպրոցի եւ մանկավարժութեան պատմութեան» անուն գործերուն մէջ (յաջորդաբար հրատարակուած 1940ին եւ 1958ին), պարզելէ ետք հինգերորդ դարու այս չարժումը, կը հաստատէ.

— « Հայագիր դպրոցները հայ ժողովուրդի պատմութեան մէջ Հայոց առաջին հասարակական, ժողովրդային բնոյթի դպրոցներն էին. այդ դպրոցների համեմատաբար մասսայական բնոյթը պէտք է համարել Բիւզանդիայի ու Պարսկաստանի լծից ազատագրուելու համար հայ ժողովուրդի ձեռնարկումներից մէկը։ Այդ էր պատճառը, որ յորդորւում էր դպրոցներ ստեղծելու եւ այդ դպրոցներում աւելի շատ մանուկներ ընդգրկելու գործը։

« Իշխանութեան մարմիններն ու հասարակութիւնը եռանդուն կերպով ձեռնամուխ եղան դպրոցի կազմակերպման ու զարգացման գործին, քանի որ այդ ձեռնարկումը մի անբաժանելի մասն էր այն մեծ գործի՝ որի նպատակն էր իրականացնել հայ ժողովուրդի տեսիլքը. ձեռք բերել ազատութիւն եւ անկախութիւն »։ (*Տե՛ս անդ, էջ 30–31*)։

Ժողովրդային եւ աշխարհիկ բնոյթ ունեցող այս վարժարաններէն անկախ, չատ աւելի կարեւոր դեր կը կատարէին եկեղեցականներու պատրաստութեան յատկացուած հնօրեայ հոգեւոր կրթարանները, առհասարակ աղօթատեղիներու եւ վանքերու կողքին, ուսումնական բարձր մակարդակով, — ուսողական, իմաստասիրական, երաժշտական, լեզուական եւ կրօնագիտական դասընթացքներով։

Ագաթանգեղոսի, Փաւստոս Բիւզանդի եւ Մովսէս Խորենացիի պատմագրային վկայութեանց համաձայն, հոգեւորականներու դաստիարակութեան յատուկ նման դպրանոցներու անցեալը կը հասնի չորրորդ դար։ Իսկ Մեսրոպ Մաշտոցի կենսագիր Կորիւն՝ կ'ընէ յիշատակութիւնը հինգերորդ դարու սկիզբ հաստատուած նման բարձրագոյն կրթարանի մը, ուր հայ գրերու գիւտարարը անձամբ լծուած էր դործիչներ եւ թարգմանիչներ պատրաստելու գործին։

« Հեռագայ ուսման» հոսանքին եւ յարակից այլ երեւոյթներու մասին կը խօսինք յաջորդով։

Մ. Թ.

« ԽԱՂԱՂՈՒԹԻՒՆ ԱՄԵՆԵՑՈՒՆ »

— o —

Մեր գրաբարի հոյակապ կառուցուածքի լաւագոյն արտայայտութիւնը համարն աշխարհի՝ եղած է այսպէս.— «Խաղաղութիւն ամենեցուն», խորախորհուրդ միտք ու աներկբայ ճշմարտութիւն բոլորին համար։

Արդարեւ, Հայ Առաքելական Եկեղեցւոյ խորանին առջեւ, Նաղովրեցիի ներկայացուցիչ, պատարագող քահանան, խոր – հրդեհուր երկիւղածութեամբ, բուրվառը ձեռքին կը խնկարկէ տաճարը, հնազանդելով հանդերձ խունկի լսելիզոյզ ծուէններուն տեղատուութեան։ Պատարագիչ քահանան կը դառնայ ժողովուրդին ըսելու համար քրիստոնէական քաղաքակրթութեան հոգեպարար պատգամը.— Խաղաղութի՛ւն ամենեցուն. ըսենք՝ խաղաղութի՛ւն աշխարհի։

Այս ներածականէն վերջ՝ կը հարցնենք իրարու։ Դարերէ ի վեր երկրագունդի համայն մարդկութիւնը կ'երազէ ու կը ցանկայ տեսնել ու ապրիլ մեր խորագրի անուշաւոր իրականացումը։ Սակայն ինչու չէ, մարդկային զանգուածներու պատասխանատու տարրերը՝ աներկբայօրէն իրենց հակառնայ քաղաքականութեամբ կը ճգնին տիրուր ճակատագիրը մը անօրինել մարդկութեան։ Այս յատկանշական անհամակցողութիւնը պիտի չարչարէ անմեղ մարդկութիւնը, մինչեւ որ օր մը աստուածային հրաշագործ պատգամը լսուի անցաւոր մոլորակին վրայ. ահա՛ այն առեն, վա՛յ անոնց որ կ'երազեն ու կը ցանկան լիրը ու քանդիչ իրականութեան։ Պիտի գայ օրը որ այս պատասխանատուները դամուին Նաղովրեցիի խաչափայտին, Ցուդաներ ունենալով իրենց աչքին ու ձախին։ Լայ ու հառաչանք, ողբ ու կոծ, ակռաներու կճրտուք, նզովք ու նողկանք, գարշելի ու զզրելի նողկանք, դատաստանի արդար պատասխանը որ պիտի չուշանայ։

Մինչ այդ, մոլորակի մարդկութիւնը պիտի տառապի. այո՛ ընչաքաղց պանդուածները պիտի հիւծին անխնայօրէն, իսկ վաչխառուները իրենց դղեակներուն մէջ կուչ փորով պիտի դողան ու քուէրկեն լիրը ու –լիտի քաղաքակրթութեան ցաւի ու սովի տխրահոչակ հեղինակները։ Ահա՛ այն առեն է որ քար քարի վրայ պիտի չմնայ ու մարդկութիւնը պիտի ըլլայ զոհն անմեղ փառամոլ համբոյրներու։

Լռութի՛ւն պահ մը։ Սակայն ինչ ենք մենք եւ ինչ կը ներկայացնենք այս համայնակուլ եւ անիրաւ քաղաքական մշակոյթին յաւէտ անօթի որովայնին համար։ Աչքն պարապայի տակ կը չարունակուի տխուր հեւքը ամբարիշտ տարրին ու իր քանդիչ քաղաքականութեան։ Քանի մը միլիառի հասնող երկրագունդի բազմալեզու ժողովուրդները՝ մինչեւ կ'անդրադառնա՞ն այս անժխտելի ու անսանձելի իրականութեան տխուր հետքերուն։

Անչուշտ, հարկ է հետեւիլ իրազարձութեանց, սակայն չատեր լաւատեսի ակնոցը մէկ կողմ չպրտած ու թերեւս ապագայ բացատական իրողութեան արձագանգներուն վրայ, կը տարուբերին իրենց անմտոգ խոհումներով։

Փիլիսոփայ ըլլալու հարկ չկայ, այս մոլորակը խաղաղութիւն կ'որոնէ դարերէ ի վեր։ Մարդ արարածը, որպէս չնչող ու ասուն էակ, կը յատկնի հետեւիլ այն նուիրական սկզբունքին, թէ իրաւունք է, անկաչկանդելի իրաւունք, ապրիլ խաղաղ, արտադրել խաղաղ ու երբ կը հասնի բնութեան հնձող մանգաղը ըլլալ որսն անոր եւ ոչ թէ ենթարկուիլ խոշտանգմանց՝ ցեղասպան միջոցներով։

Խաղաղութի՛ւն աշխարհի, խաղաղութի՛ւն ամենեցուն, Հայու լաւագոյն մաղթանքը իր նմանին։ Այո՛, Հայը երազած է իր ճակատագրին ենթարկուող ազգերու ազատութիւնը ու խաւարին մէջ ապատակուող արդարութիւնը։ Կո՞ն արդեօք ամբարիշտները որ պիտի յանդգնին ժխտել այս կարգի ճշմարտութիւններ, որոնք կը ներկայացնեն ահեղազոռ ձայնն անխռով բովանդակ աշխարհի։

Ու խաղաղութի՛ւն ամենեցուն։

Կրնա՞ն արդեօք դտնել իրաւական ուղին որ կարողանայ տանիլ մարդկութիւնը դէպի խաղաղութիւն՝ բառին բովանդակ առումով։

Տարակուսանք միայն. ժխտական պատասխան, այո՛։ Վասնզի ապատեածատիպ մարդը հիւլէի չափ արժէք չի ներկայացներ ներկայ քաոսային վիճակին մէջ, ինչ որ ալ ըլլայ անոր դաւանանքը, ցեղն ու կրօնքը, նաեւ ազգութիւնը։

Բիրտ ուժը վարադուրուած սահմաններուն մէջէն չի հեռանար վասն յետադէմ ապատատակութեանց, ընդհակառակն կ'ունիծէ մարդկութեան բարոյականութիւնը եւ կ'աչխատի զգեստել զայն անխիղճ դժոխութեամբ։

Պատրաստ որսի մը ապաւորութիւնը կը

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ

(երգիծական վէպ ազգային կեանքէ)

Բ.

— Ուրեմն, — յարեց Սահակ էֆէնտի, — ճարտարապետի խնդիրը լուծուած է... Թաղական Խորհուրդնիս իր չնորհակալութիւնը կը յայտնէ ձեզ, որ հաճեցաք անձնուիրաբար զպրոցին չինութեան հոգը վրանիդ առնել։ Վաղուընէ կրնաս գործի սկսիլ։ Առաջին գործդ պիտի ըլլայ նախ հին չէնքը փլցնել, որչափ կարելի է չուտ, որպէսզի նոր չէնքին սկսինք... Ի՛հ, երթաք բարով, յաջողութիւն, Աստուած հետերնիդ ըլլայ։

— Կեցցէ՛ս, Մկրտիչ խալֆա, — գոչեց խանդավառութեամբ Օհան աղան, — տեսա՞ք պատուական մարդը... եկուր մէյ մը ճակատդ համբուրեմ։

Եւ երկու ձեռքով Մկրտիչ ադային դլուխը բռնեց ու ճակատէն ուժով մը համբուրեց, երեսին պզտիկ ապտակ մը տալով։

Մկրտիչ խալֆա խոնարհութիւն մը ըրաւ եւ դուրս ելաւ խորհրդարանէն։

Հետեւեալ օրը վարժարանին չէնքը սկսան փլցնել։

Գ.

Սահակ էֆէնտի կաչուտէրեան փառքի զագաթնակէտին հասած էր. իր անունը ոչ թէ միայն Մ. գեղի սահմանափակ չրջանակին մէջ կը փառաբանուէր, այլ եւ Պոլսոյ թաղերուն մէջ։ Թերթերը, որոնք գրաքննութեան մշտահալած ուրուական – նէն սարսափահար, ինչ գրելիքնին չէին գիտեր, սովալլուկ գահավիժումով մը նետուած էին Սահակ էֆէնտիի բարերարութեան անմեղուկ պնակին վրայ։ Բարեմիտ ընթերցողներուն հրամցուելիք անվնաս ու մարտողական կերակուր մըն էր ան, զոր կարելի էր յարդարել զանազան կերպով ու տարբեր թացանոցներով։ Ազգային լուր, համբագրական իմաստասիրական յօդուած, կենսագրական նոթեր, Մ. գեղի օդին վրայ տեսութիւններ, արձակ բանաստեղծութիւն, ոտանաւոր, արձակ, ֆանթէզի, բայ նամակ, վերջէջս անուղ ամէն բան չինեցին մեր լրագրական խոհարարները։ Բժիշկ – դրագէտը՝ «Առողջապահութիւնը մեր վարժարաններուն մէջ մը հրամցուց. փաստաբան – դրագէտը՝ «Դպրոցական օրէնսդրութիւն» մը քչեց. բանասէրը՝ դպրոց, վարժարան, դպրատուն և ծաղկոց բառերուն ստուգաբանութիւնը ըրաւ, ճարտարագէտը գրեց իր «Ի՞նչպէս պէտք է կառուցել մեր դպրոցները»։

Սահակ էֆէնտին երջանիկ էր, անկեղծօրէն, ամբողջովին երջանիկ. նախ՝ իրեն ուղղուած դրաւոր ու բերանացի դրուատիքներուն համար, երկրորդ՝ այն ներքին գոհունակութեամբ, որ բարիք մը գործած ըլլալու գիտակցութիւնը կուտայ մարդուս։ Որովհետեւ հոս տեղն է մեր հերոսին հոգեբանութիւնը բացատրելու։ Սահակ էֆէնտին խորամանկ մը չէր, որ կ'ուզէր վարպետութեամբ բարերար մը ձեւանալ, այլ իրապէս բարիքը սիրող եւ զայն կատարել փափաքող մը։ Մինչեւ թէ իր չուկացիլ, գործնական մարդու խառնուածքը զինքը ինքնաբուխ կերպով ու անդիտակցաբար կը մղէր բարերարութեան մէջն ալ գործածելու առեւտուրի հնարքները։ Ինչպէս իբր վաճառական խարեբայութեամբ չամ մը ըրած առեն որեւէ խղճահարութիւն չէր զգար, այլ՝ ընդհակառակն՝ պարկեչտօրէն իր գործը տեսած ըլլալու անխռով գոհունակութիւնը ունէր, Սահակ էֆէնտի, նոյնպէս՝ իբր բարերար՝ չուկացիլ հնարքները գործածելով չէր նկատեր, թէ պատուաւորութեան դէմ մեղանչած կ'ըլլայ։ Այն բազմաթիւ «գործի մարդերէն» էր, որոնք իրենց քովի սրբուած ու անզործածելի դրամները ամենայն բարեմտութեամբ եկեղեցիին դանձանակը կը ձգեն կամ աղքատներուն իբրեւ ողորմութիւն կուտան։

Հոգեբանական այս վիճակին չնորհիւ, ինչպէս ըսինք, կատարելապէս երջանիկ էր Սահակ էֆէնտի եւ դէմքին վրայ ներքին ուրախութեան արտաբերած ճառագայթումովն էր, որ յաջորդ չաբաթ ելաւ բազմիլ Թաղական Խորհուրդի առենապետի աթոռին վրայ։

Հինգ–վեց օրէ ի վեր դպրոցին չէնքը փլցնել սկսած էին եւ աշխատութիւնները առաջ կը տարուէին մեծ եռանդով։

Մկրտիչ խալֆա եկած էր խորհրդարան, յուսահատ համակերպողի ոդրալի դէմքովը։

— Ի՛հ, ի՞նչպէս են գործերը, առաջ կ'երթա՞ն կոր, — հարցուց Սահակ էֆէնտի։

— Այո, — առասխանեց խալֆան, — ինչ գործաւոր կը բանեցնեմ կոր, կը յուսամ, որ քսան օրէն չէնքը վար կ'առնուի։

— Նոր չէնքը քանի՞ ամիսէն կրնայ լմննալ։

— Առնուազն հինգ ամիս պէտք է։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(16 – Շար.)

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԳԻՏՆԱՆՔ ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ՀԵՏ ՔԱԼԵԼ

ԱՌԱՆՑ ԶԱՆՑ ԱՌՆԵԼՈՒ ԷԱԿԱՆ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երբ «Ծառայ»ի Շրջուն Թղթակիցը կը նկարագրէ « Վարդանանցը Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ » կ'ըսէ ի մէջ այլոց· « բացակայ էր Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը »:

Սակայն Թղ դիտնայ պատուական Թղթակիցը որ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը, երբ հարկ կայ եւ կարելիութիւն ունի, սիրով եւ հաճոյքով ներկայ կ'ըլլայ եւ եղած է միշտ որեւէ ազգային կրօնական կամ դրական հանդիսութեան, ուր սակայն երբեք հանդիպած չէ իր յիշատակած զպրոցներուն: Զորեքշաբթի օր վարժարանը պարտականութիւն ունէր պետական օրակարգին հետեւելու եւ չէր կրնար յեղաշրջել բնականոն օրակարգը· նոյնիսկ Հինգշաբթի նուիրական օրը, որ էր նաեւ Տեսուչ վարդապետին անուան տօնը, Վարդանանցը կատարեց Ուրբաթ օր ժամը 16·30ին դասընթացքէն յետոյ, ոչնկոչելով եւ պատարագով ներկայութեամբ աշակերտներու եւ ծնողաց:

Աւելցնենք նաեւ թէ դուցէ պատուական Թղթակիցը դեռ չի գիտեր որ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանը « Հայերէն մի՛ օրեայ դասընթացքներու աշակերտութեան » զպրոց մը չէ, որու համար «կազմակերպուած է տարիներէ ի վեր սոյն հանդիսութիւնը»: Իսկ իր թելադրած առաջարկները կը կատարէ դարերէ ի վեր «խնամուած յայտագրով, բանախօսու-թիւններով, երգերով եւ թատերական ներկայացումով»:

Դիտնանք ժամանակին հետ քալել, առանց զանց առնելու էական պարագայնութիւնները:

Հ. ԽՈՐԻՆ Տ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՁԵՌՆԱՐԿՆԵՐ ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Վիէն (Յառաջ).— «Գ. Իփէկեան» սրահին մէջ, Փետր. 2ին, տեղի ունեցաւ Կապոյտ Խաչի տեղական վարչութեան կազմակերպած ընկերահամակրական ցերեկոյթը՝ ուղղուած քան հարիւր ընկերուհիներու համակիրներու մասնակցութեամբ:

Բացումը կատարեց վարչութեան փոխնախագահ Ա. Մազաքեան, ընդհանուր ակնարկով մը ներկայացնելով Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին գործունէութիւնը: Անդրադառնալով հայերէնի մի օրեայ դասընթացքներուն, որոնց կը հետեւին 40 աշակերտներ, դաղութին թիւին համեմատ չատ քիչ դասւ ու այս տխուր երեւոյթին պատճառը ծնողքներու անտարբերութեան վերագրեց: Կոչ ուղղեց ծնողքներուն, որպէսզի իրենց զաւակները առաջնորդեն Կապոյտ Խաչի դպրոցը:

Զուարթ մթնոլորտի մէջ սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկ. Ա. Քէլէչեան եւ եղան երգեր ու արտասանութիւններ: Խօսք առաւ ընկ. Յակոբ Պալեան, որ ընդգծելէ ետք, թէ արտասահմանի մէջ գանազան անուններով բայց նոյն նպատակներով առաջնորդուող ծաւալուն կազմակերպութիւն մըն է Կապոյտ Խաչը, անհրաժեշտ նկատեց հայերէնի ուսուցումը նորահասներուն: Օրինակ բերելով Ամերիկան, ուր վերջին տարիներուն ամէնօրեայ վարժարաններ բացուեցան, չեշտեց, թէ հոս եւս պէտք է զարկ տալ հայերէնի ուսուցումին: Աղդարեւ, եւրոպական ճուլարանին մէջ տակաւ միակ միջոցը «յամառօրէն հայերէն սորվիլն է»:

Յուզադրուեցաւ ժապաւէն մը արդի Հայաստանի եւ երբեմնի Արեւմտահայաստանի վրայ: Արեւելեան նահանգները աւերակներու ամայութեան մէջ կը խոկան 60 տարիներէ ի վեր, իսկ քիչ անդին՝ Ատրատէն հազիւ քանի մը քիլոմեթր հեռու Երեւան իր շրջաններով լոյսերով ողողուած յաւերժահարսի մը պէս կը ծիփայ: Ներկաները թէ՛ յուզումով, թէ՛ ուրախութեամբ դիտեցին ժապաւէնը:

×

Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն, Փետրուար 3ին, դասախօսական երեկոյթ մը կազմակերպած էր «Գ. Իփէկեան» սրահը, հայկական հարցի պատմութեան շուրջ:

Ընկ. Ա. Քէլէչեանի բացման խօսքէն ետք դասախօսը՝ ընկ. Յ. Պալեան յետադարձ ակնարկով մը վերակենդանացուց հին դէպքերն ու դէմքերը: Բնութագրեց Հայութեան վիճակը Թուրք – Սելճուքեան Հայաստան ներխուժումէն ետք, մատնանշեց բախտորոշ թուականները, բարենորոգումներու ուղղութեամբ կատարուած աշխատանքները, հայ յեղափոխական կազմակերպութիւնները, Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան ծնունդը, 1908ի խառնափնթ Սահմանադրութիւնը, եւրոպացի դիւանագէտներուն նենգամիտ խաղերը, Ատանայի 1909ի կոտորածը, Հ. Յ. Դ. Ընդհ. Ժողովը Կարինի մէջ եւայլն:

Իր եղրակացութեան մէջ ըսաւ· «Հայ ժողովուրդը 1916էն ի վեր արմատախիլ եղած է իր հայրենի հողերէն եւ կ'ապրի ճիշդ Ասորիներու պէս: Ուեւէ ժողովուրդ երբ կ'ապրի իր հողին վրայ, հարկ չէլսար մատնահոդուիլ անոր դոյութեամբ եւ ոչ ալ խորհիլ մշակոյթի մասին: Ուստի մեր Հայերուս պարագան նոյնը չէ, որովհետեւ 60 տարիէ ի վեր աշխարհի չորս ծագերուն ցրուած երկրորդ ցեղասպանութիւնը կը ճաշակենք: Ժողովուրդին կէսէն աւելին Հայաստանի սահմաններէն դուրս՝ ճերմակ ջարդի ճիրաններուն մէջ կը տառապի: Այո՛, Եւրոպայի Հայերը անհատապէս չատ լաւ պայմաններու մէջ կը գտնուին, սակայն հալածականօրէն մահուան աւելի մօտ են: Այս տխուր պատկերին առջեւ երիտասարդները ի՞նչ կ'ընեն, արդեօք ժամանակը չէ՞, որ արթննանք: Նայեցէք եւ օրինակ առէք Ափրիկէի սեւամորթներէն, որովհետեւ ժողովուրդ մը իր դոյութիւնը կ'ապահովէ միայն ու միայն հայրենի հողին վրայ: Ուստի ժամանակն է, որ համախմբուինք եւ մեր հողերուն վերադարձը պահանջենք»:

Նման դասախօսութիւններու առթիւ փափաքելի է, որ աշխատանք տարուի, որպէսզի չատ ունկնդիրներ գտնուին սբահը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՊԼՈՒՃԻՆ ՏԱՐԱՏԻ

ԱՆՕՐԻՆԱԿ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

— o —

Կոպիտ կտաւէ չինուած այս կապոյտ տարատը տարօրինակ տարածում մը ունեցաւ եւրոպական եւ ասիական բազմաթիւ երկիրներու մէջ: Կարծես տեսակ մը ձերբազատում եղաւ նորաձեւութեան դէմ, որ իրեն դերի կը դարձնէ մարդկութիւնը, պարտադրելով որեւէ ճաշակ:

Առենին այս կապոյտ հասարակ կտաւէ չինուած հագուստները կը հագնէին աշխատաւորները միայն, աշխատանքի ժամանակ: Բայց ներկայիս մտած են մինչեւ պալատները: Կ'ըսուի թէ Անգլիոյ Անն իշխանուհին այս տարատէն կը կրէր իր հարսանիքին օրը երբ կը յարդարէին իր վարսերը: Հագան նաեւ զրադէտներ մեծ հանդիսութեանց միջոցին, երբ պարտաւորիչ էր դիւերային զգեստը: Կ'ըսուի նաեւ թէ մաքսանենգութեամբ մտաւ նաեւ Խորհրդային Միութենէն ներս եւ կը ծախուէր սեւ չուկայի վրայ չատ սուղ:

Այս տարատին արտադրութիւնը հասաւ

կան կուսակցութիւններու ծնունդը, 1908ի խառնափնթ Սահմանադրութիւնը, եւրոպացի դիւանագէտներուն նենգամիտ խաղերը, Ատանայի 1909ի կոտորածը, Հ. Յ. Դ. Ընդհ. Ժողովը Կարինի մէջ եւայլն:

Իր եղրակացութեան մէջ ըսաւ· «Հայ ժողովուրդը 1916էն ի վեր արմատախիլ եղած է իր հայրենի հողերէն եւ կ'ապրի ճիշդ Ասորիներու պէս: Ուեւէ ժողովուրդ երբ կ'ապրի իր հողին վրայ, հարկ չէլսար մտահոգուիլ անոր դոյութեամբ եւ ոչ ալ խորհիլ մշակոյթի մասին: Ուստի մեր Հայերուս պարագան նոյնը չէ, որովհետեւ 60 տարիէ ի վեր աշխարհի չորս ծագերուն ցրուած երկրորդ ցեղասպանութիւնը կը ճաշակենք: Ժողովուրդին կէսէն աւելին Հայաստանի սահմաններէն դուրս՝ ճերմակ ջարդի ճիրաններուն մէջ կը տառապի: Այո՛, Եւրոպայի Հայերը անհատապէս չատ լաւ պայմաններու մէջ կը գտնուին, սակայն հալածականօրէն մահուան աւելի մօտ են: Այս տխուր պատկերին առջեւ երիտասարդները ի՞նչ կ'ընեն, արդեօք ժամանակը չէ՞, որ արթննանք: Նայեցէք եւ օրինակ առէք Ափրիկէի սեւամորթներէն, որովհետեւ ժողովուրդ մը իր դոյութիւնը կ'ապահովէ միայն ու միայն հայրենի հողին վրայ: Ուստի ժամանակն է, որ համախմբուինք եւ մեր հողերուն վերադարձը պահանջենք»:

Նման դասախօսութիւններու առթիւ փափաքելի է, որ աշխատանք տարուի, որպէսզի չատ ունկնդիրներ գտնուին սբահը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

տարեկան մինչեւ մէկ միլիառ: 1973ին Միացեալ Նահանգներու մէջ գործատուները չաբաթը վեց օր երեք երեք բանուորական խմբակներով (էֆիփ) կ'աշխատէին եւ կ'արտադրէին 335 միլիոն քառակուսի մեթր այս կտաւէն եւ կը պակսէր տակաւին 80 միլիոն մեթր, գոհացում տալու համար համաշխարհային պահանջին: Ոմանց կարծիքով թէ՛ աժան է եւ թէ վայելուչ:

Ձինի ամէնէն մեծ արտադրիչը Ամերիկայի մէջ Լեւի Շթրաուս եւ Ընկ. է: 1850ին երբ Լեւի ոսկիի հանքեր գտնելու համար իր ծննդավայր Պավարիայէն մեկնեցաւ դէպի Սան Ֆրանսիսկօ, իր բեռնեբուն մէջ դրած էր սրճադոյն կոպիտ կտաւ մը ծախելու համար հանքագործներուն, որպէսզի վրաններ չինեն: Սակայն տեսաւ որ ոչ թէ վրանի այլ տակուն հագուստի պէտք ունէին, որով այդ կտաւով տարաններ չինել տուաւ եւ չուտով լուր տարածուեցաւ թէ Լեւիի հագուստները չատ տակուն էին, որով ահագին սպառում ապահովեց: Ան իսկոյն բացաւ արհեստանոց մը, որ այսօր Ընկերութեան կեդրոնատեղին դարձաւ Սան Ֆրանսիսկոյի մէջ իր քսանեւութ յարկանի մեծ չէնքով:

Երբ իր մթերքը սպառեցաւ սկսաւ դործել տալ բամպակէ հագուստ թելերով կտաւ մը դոր տրենիմ կոչեց, որովհետեւ ժամանակին Նիմ քաղաքին մէջ կը դործէին: Ճենովայի մէջ ծովայինները արդէն կը հագնէին երկար առենէ ի վեր այս կերպասէ տարատներէն, որուն ճէն անունը կուտային ինչ որ յետագային դարձաւ ճին:

Այս ճին հագուստը կը հագնէին այն բանուորները որոնք չոդեկառքերու եր – կաթեայ ճամբաները կը չինէին, կամ կը մշակէին արտերը:

1950էն ի վեր փոքր տղոց եւ պատանիներու սիրելի հագուստը դարձաւ, յայն ծաղկում յառաջացնելով: Սկսան այս կոպիտ տարատները կրել ոչ միայն բանուորները, երիտասարդները այլեւ տան տիկինները առանց խորութեան տարիքի, սեռի կամ ընկերային դիրքի: Մոռէլին յատուկ նեղ մէջքերէն, բամբակեայ գրպաններէն զատ, տարատին վրայ կ'աւելցնէին կենդանիներու գլուխներ, փիղի թաթեր եւայլն:

Տարօրինակ քմայքներու ալ կ'ենթարկուին կապոյտ տարատները, երբեմն ժամվէյը կը թաթխեն հինի երեւոյթ տալու համար, մինչեւ իսկ Ամերիկայի մէջ նոր գնուած տարատներուն վրայ ծակեր կը բանան եւ զանազան գոյներով կարկատաններ կը դնեն: Գործածուած պլուճինները աւելի յարգի են քան նորերը:

Տանեակ մը տարիէ ի վեր Լեւի Շթրաուս գրաւեց նաեւ եւրոպական չուկան կամ արտածելով եւ կամ արտասահմանի մէջ չինել տալով: 35 գանազան երկիրներու մէջ բացաւ գրասենեակներ, 12 գործատուն տարեկան հասոյթը այսօր կը հասնի 750 միլիոն տոլարի: Առջի տարի տասը միլիոն պլուճիներուն երեք միլիոնը Լեւի մարքը կը կրէին: Պլու Պել Ընկերութիւնը որ երկրորդն է Մ. Նահանգներու ճիններու արտադրութեան մէջ, իր ապրանքը կը ծախէ 85 երկիրներու: Հոլանտայի մէջ երիտասարդներու 40 առ հարիւրը պլուճին տարատ կը հագնի; իսկ Աւստրալիոյ մէջ 80 առ հարիւրը: Ֆրանսան ալ ետ չմնաց: Փարիզեան մոտէլի մեծ հաստատութիւն մը իր հաւաքածոյին մէջ պլուճինի այլազան ձեւեր մտցուցած էր, մուշտակով զարդարած էր տարատները:

Այս տարատներու պատմութիւնը զոր ուսումնասիրած է Թանն Լիսիէն Պլոք, կ'ըսէ թէ առաւօտ մըն ալ դործատէրերը պիտի հաստատեն որ այս տարատը նորութենէ չինած է, ինչպէս չափօ մըլոնը: Անհատական բառին իսկական իմաստով երիտասարդական քմայք մը, որ ինքզինք պարտադրեց:

ՀԱՅԿ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՌԱՁՆԵՐ

— Ուզողի մէկ երեսն է սեւ, չուզողի՝ երկու:

— Մինչեւ հաստը բարակնայ՝ բարակի հոգին դուրս կուգայ:

— Մինչեւ երախան չլայ՝ մայրը ծիծ չի տար:

— Կ'ապրի գրկուածը, չապրիր գրկողը:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ճակատագրուի մեղի քաղաքական ներ – կայ թոհուբոհին մէջ, վանդի որսորդի անյագութիւնը դինք կը պարտադրէ ըլլալ պարասա՝ յաղթահարելու ու խոչանդելու թէ՛ ընչաքաղցը, թէ՛ առնչուող ժողովուրդները:

Ա՛յ մարդ, ո՞ւր կը փնտռես աչխարհի խաղաղութեան ուրուականը: Չարմանա – հրաչ առաքելութիւն մը մխայն պիտի կըրնայ ապահովել ժողովուրդներու ապատութիւնը՝ չնորհելով նաեւ խաղաղութիւն աչխարհի:

Երանելի՛ մարդկութիւն, ահա՛ այն ատեն պիտի մոռնաս հեթանոսական չըր – ջանին մինչեւ այսօր կատարուած խժդըժութիւններն ու ցեղասպանութիւնը ու պիտի բացագանչես լիաթոք·

«Խաղաղութի՛ւն ամենեցուն», եւ եղեւ լոյս···:

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Ժ.

Պ. ՏԸ ՎԻԼՖՈՐԻ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Առաջին զաւակիս ծնած առեն՝ 300 հազար ֆրանքի դումար մը պիտի ստանայինք: Կը լսե՞ք, երեք հարիւր հազար ֆրանք, որ մէկէն ի մէկ գալով՝ անակընկալ փայ մը պիտի տար դաւառական փոքր գատաւորին կացութեանը· ապա – դան էր սա, որուն մեծ դառները կը բացուէին: Որովհետեւ մենք, դատաւորներս, մեծ կարեւորութիւն կուտանք այս բաներուն···

«Հարուստ է, ուրեմն կրնայ ճոխ կեանք վարել, ուրեմն կրնար ամէն բանի հետամուտ ըլլալ:

«Երեք հարիւր հազար ֆրանքով Փարիզի մէջ պաշտօն մը կրնար ձեռք բերուիլ: Այս մասին արդէն Նորին Վեհափառութեան խնդրանք մատուցած էր, բայց ան թագաւորի պատասխան մը տուած էր·

« — Պ. տը Վիլֆոր դեռ նորընծայ է:

«Բայց երբ Պ. տը Վիլֆոր 15–20 հազար ֆրանք աւելի եկամուտ ունենա՛ր, այն ատեն մեծ մարդ կ'ըլլար:

«Փարիզ դա՛լ, ո՞վ գիտէ, արքունիքին մէջ ընդունուի՛լ· Ուընէ տը Վիլֆոր օրերը, ժամերը կը համրէր: Տղուն վրայ հաճի թէ կը խօսէին, ո՞վ կը մտածէր անոր խանճարուրը· պէտք էր թղթապանակ մը չինել տալ դրամատոմսերը անոր մէջ դիզելու համար:

«Անխոնջ հոգածութեամբ կինս խնամելու տեսնողները կ'ըսէին·

« Այսօր ի՛նչ ամուսին է, վաղը ի՛նչ հայր պիտի ըլլայ:

«Եւ բարձերը հիւանդին գլխուն տակ յարդարած ատենս՝ ցած ձայնով կ'ըսէի իրեն· Փարիզի մէջ արքունի դատախա՛զ, եւ ան կը ժպտէր լինդի:

«Մթթէ ուրիչ կնոջմէ մը աւելի անգութ կամ եսասէ՞ր էր անիկա:

«Ո՛չ, ինչ որ կ'ընենք մենք մեր զաւակներուն, ինչ որ մեր հայրերն ըրած են մեզ, տեսակ մը էակներ, որոնք բնաւ մարդկային բան մը չունին, որոնց անկանչները կը խլանան այն ճաթած դանդակին յարատեւ հնչիւնէն, որ սովորութիւնն է, որոնց աչքերը կուրցած են նախապաչարմունքէ, գահարներու մըրատեւ աղմուկէն: Երջանկութիւնը՝ պահակին մէկ ժպիտը, հզօրին մէկ չնորհն է: Ահա այս է մեղի սորվեցուցածնին. ահա մեր ուրիչներուն սորվեցուցածը:

«Ա՛հ, որքան խեղճ ու թշուառ ենք»:

Պ. տը Ֆլանպուէն չատ հանդիստ չէր· հաստ չրթունքը կը խածնէր եւ քիչ մնաց որ պիտի բողոքէր յանուն այն ընկերութեան, զոր այսքան խստօրէն կը պարտաւէր իր նախկին պաշտպանը:

Տ'Ավրինեի կ'ուզէր ծախահարել:

Բայց երկուքն ալ կը լռէին, որովհետեւ երբ Պ. տը Վիլֆոր կը խօսէր, իր ձայնը, որ կծու, դրեթէ սուր եղած էր, այնպիսի հնչիւն մը ունէր, որ մարդուս սիրտը կը ծակէր: կեանքը չէր որ կը խօսէր, այլ մահը:

Եւ աչխարհի մէջ մահը միայն իրաւունք ունի անկեղծ ըլլալու:

Նախկին արքունի դատախազը անչարժ, դրեթէ ընկճուած կեցած էր, այն վշտին ներքեւ, որուն յիչատակը գինքը կը ճըզմէր· իր ուսերը, չափազանց ծանր բեռան մը տակ կքելու պէս՝ անցեալին ներքեւ կը կքէին:

— Պ. տը Վիլֆոր կը յոգնի, սկսաւ ըսել Պ. տը Ֆլանպուէն:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Տէրտէրեան եւ Տէր եւ Տիկին Արման Ղանթէմուրեան իրենց զաւակներով, չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպատկով, փոխան ծաղկեպատկի նուէրներով, հեռագրով եւ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր, զոքանչի եւ մեծ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՄԱՐԻԱՄ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ
(ծնեալ Թէնիրեան)

մահուան առթիւ։

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Լիոնի Ս. Ցակոբ եկեղեցւոյ մէջ Անդրանիկ Տէփոյեանի զաւկին մկրտութեան առթիւ (կնքահայրութեամբ Անդրանիկ Պէրպէրեանի), մեծ-հայրը՝ կարապետ Տէփոյեան հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.— 100ական Ֆր. Լիոնի Ս. Ցակոբ եկեղեցւոյ, կապ. Ֆաչի Սէն-Մօրիսի դպրոցին, կապ. Ֆաչի Կրընոպլի դպրոցին, կարմիր Ֆաչի օդափոխութեան կայանին (ատանալ «Ցառաջ»էն) եւ «Ցառաջ»ին։

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Ընդ. Վարուհի Օգն. Մարմինը չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները, փոխան ծաղկեպատկի.—

Տիկին Զապէլ Կիւլպէնկեան եւ զաւակները 300 Ֆր., Պր. Տէմիրճի մահուան առթիւ։ Տիկին Տէր-Պէտրեան 200 Ֆր. իր քրոջ՝ ողբացեալ Օր. Էլիզ Քիւրքճեանի յիշատակին։ Տէր եւ Տիկին Զէլվէկեան 150 Ֆր. Սերժ Մալումեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

×

ՍԻՆ ՄՕՐԻՍ.— Կապոյտ Ֆաչի Սէն Մօրիսի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ առացած է Տէր եւ Տիկին Ս. Կէնճեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Ց. Հաբէլեանէ 20ական Ֆր. ի նպաստ վարժարանին, փոխան ծաղկեպսակի, Ցակոբ Մամուրեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը չնորհակալութեամբ առացած է եկեղեցւոյ պայծառութեան համար.—

Բարեպաշտ Տիկին մը եւ Տիկին Մարգարեան 10ական Ֆր., Տէր եւ Տիկին Սիմոնեան 50, Տիկին Գալըաքեան 25, Տիկին Զաքմաքեան եւ Պր. Կօչկակարեան 20ական, Տիկին Անահիտ Ազարեան 10, Պր. Պետնար Փափազեան 20, Տիկիններ Ար-թինեան եւ Ստեփանեան 40, Պր. Պօղոս Ղազիկեան 30, Պր. Հանրի Ալանեան 50, Պր. Փիէռ Ալանեան 40, Պր. Արամ Գրըթիկեան 30, Տիկին Ազգէկեան 20, բարեպաշտուհի մը 10, Տիկին Տէմիրճեան 20, Պր. Ղազար Տէրտէրեան 10, Տիկին Մարի Մէհլէմճեան 50, Պր. Տիգրան Փարուք-ճեան 150, Պր. Լեւոն Օվանեան 10, Տիկին Փառանճեմ 20, Օր. Անահիտ Արզումանեան, Մարկոսեան ընտանիք, Տիկին Պապայեան Ազաւնի, Տէր եւ Տիկին Կուտսուզեան 10ական, Տիկին. Մաքրուհի Տէրտէրեան 20, Տիկին Նեկտար Մանասեան 10 Ֆր.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան կեդր. Ցանճնախումբը չնորհակալութեամբ ընառացաւ հետեւեալ նուէրները.—

Ողբ. Գալփակ Հմայեակի մահուան առթիւ Տիկ. Ձգնաւորեան եւ զաւակները 30 Ֆր., ողբ. Գոչդոչեան Ցակոբի մհն. առթիւ Տիկին Մկրտիչեան 20, նուէր Օր. Անահիտ Արզումանեանէ 10, Հ. Ց. Դ. օրուան առթիւ Շալճեան ընտանիք 200, Ձերանեան ընտանիք 200, Զօհրապ եւ Գեղամ Պօղոսեաններու յիշատակին Պօղոսեան ընտանիք 100, Պր. Սկէն Պաղըրճեան, Հ. Ց. Դ. Սէն-Փերմի Հայաստան եւ Վառմեան խումբեր 100ական Ֆր., Օր. Մարի Սաղըրեան, Օր. Ցասմիկ Սարգիսեան 50ական, Ստեփան Բօղոյեանի յիշատակին Բօղոյեան ընտանիք 50, Ութուզեան ընտանիք Պր. Խորէն Ութուզեան 20ական, Վասպուրականի Հայրնկ. Միութիւն 100, Պուլվ. Օտտօ Հանդ. Աչոտ Ցակոբեանի մհն. առթիւ Տիկ. Ս. Ցակոբեան 100, Ցակոբ Ցակոբեան 30, իրենց զաւկին Դաւիթ Մանուէլեանի հոդ. առթիւ Տէր եւ Տիկ. Մանուէլեան 100, Գրիգորեան փոքրիկներ 20, Հանդուցեալ Էլմաստ Գէորգեանի հոդ. առթիւ Գրիգոր Գէորգեան, Տէր եւ Տիկ. Պաղտասարեան 100ական Ֆր.

×

Կապոյտ Ֆաչի Վալանի մասնաճիւղի վարչութիւնը սիրով առացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկին Ցակոբ Կօչկակարեան 50, Տիկին Վերոնիք Դաւիթեան 50, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Մեսրոպեան իրենց որդւոյն ամուսնութեան ուրախ առիթով 50, Տիկին Եազըճեան 30, Տիկին Քենովարէ Օտապաշեան իր թոռնիկին Ծնունդին առթիւ 10, Մակի Պաղօն 30, Տէր եւ Տիկին Անոյշ Ֆաչիկեան իրենց քրոջ մահուան քառասունքին եւ փեսային մահուան (Ամերիկա) առթիւ 50 Ֆր.։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

ՀԻՄՆԱՐԿԷՔԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

կիրակի Փետրուար 23 ժամը 11ին, 12–14 Ռիւ ՍԷն–Պազիլ

Նախագահութեամբ Մ. ՃԻԼԲԱՃԵԱՆԻ

Ներկայութեամբ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու

Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հայ կազմակերպութիւնները, համայն զաղութը

Հանդիսութեենէն յետոյ ընդունելութիւն

×

ժամը 13ին, բացառիկ ճաշ Պօմոնի եկեղեցւոյ սրահը, պատրաստութեամբ Մշակոյթի Տան Օժանդակ Տիկնանց Միութեան

ՃԱՇԱԳԻՆ 50 ՖՐԱՆՔ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Զորեքշաբթի (Փետր. 19) երեկոյեան ժամը 8·30ին Հ. Ց. Դ. տան մէջ։

Կը խօսի.— Ընկ. Ց. ՊԱԼԵԱՆ

Նիւթ.— Հայ Դատի վերլուծական պատմութիւն 1915–1975 եւ Սփիւռքեան հարցեր։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

×

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, (Փետր. 21), երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հայ Ազգ. տան վերնայարկի սրահը, նոյն նիւթին շուրջ։ Լուսանկարներու ցուցադրութիւն արեւելեան նահանգներու եւ ներկայ Հայաստանի պատմական վայրերուն։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՕԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, Փետր. 23 ժամը 9·30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն Փարիզի Ագգ. Մատենադարանի հայկական ձեռագիրները։ Մանակցութեամբ Փրոֆ. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեանի, եւ Մարսէլ Թոմայի, Ազգ. Մատենադարանի ձեռագրերու տնօրէն։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

VOTRE AGENCE DE VOYAGES
"BRASIL-ATLANTICO"

Vous confirme le départ d'une Caravelle pour le match

BAYERN DE MUNICH
contre
ARARAT

Départ le 5 Mars à 14 heures
Retour le même jour à 23 heures

IL NE RESTE QUE QUELQUES PLACES...
(Les billets du match sont à votre disposition)

POUR TOUTE INSCRIPTION UN CADEAU VOUS SERA REMIS A L'AEROPORT

Veuillez consulter
Monsieur EKMEKCIYAN
BRASIL ATLANTICO
1, Avenue de l'Opéra, 75001 Paris
Tél. : 260-35-13

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

Վիէնի մէջ, նախաձեռնութեամբ նոր Սերունդին, կիրակի Փետր. 23ին Գ. Խ-փէկեան ակումբին մէջ՝ 40, Ռիւ Վիքթոր Ցոժիէ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ

կապոյտ Ֆաչի Փարիզի մասնաճիւղին
Փետրուար 23 ժամը 13ին
GRAND HOTEL DU PAVILLON
36, Rue de l'Echiquier — 75010 Paris
Métro : Bonne Nouvelle
Հաճելի մթնոլորտ եւ աննախընկալներ
Արձանագրութիւնները այժմէն իսկ հեռախօսելով Տիկին Թադէոսեանի 878-27-35 կամ Տիկին Ասլանկիւլեանի 734-70-19 Տիկին Գարոյեան (առաւոտները) 533-06-31
Արձանագրութիւնները պէտք է փակուին Փետրուար 21ին։
Ծախքերու մասնակցութիւն 55 Ֆր.

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ՎԱՃԱՌՈՒՄ

Վաճառի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը եւ ընտրողական մարմինը երկու տարուան նստաշրջանը լրացուցած ըլլալով ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Վաճառի եւ չրջ. լուսաւորչական համայնքը նոր ընտրութեան համար Հ.Բ.Ը.Մ. Միութեան Վաճառի մասնաճիւղի հիւսիսեան սրահը։ 6 ռիւ Ֆալանթին 22 Փետրուար Շաբաթ ժամը երեկոյեան 8·30ին երկու տարուան նստաշրջանի, բարոյական եւ նիւթական վիճակագրում և ընտրողական մարմնի ընտրութիւն։

Ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՏԱՐՕՒԱՆ ՕՏՆԱԳՆԴԱԿԻ
ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄԸ

Մխիթարի ախոյեան ՊԱՑԸՐՆ երեւանի ԱՐԱՐԱՏի դէմ, Մարտ 5, Մխիթարի մարզադաշտին մէջ։

Անմոռանալի ճամբորդութիւն մը չատ հանդստաւէտ միջոց օթոքարով։

Մեկնում Մարտ 4, ժամը 20ին։

Հասաքոյթ՝ ժամը 19·45ին, կատ տիւ Նոտ կայարանին առջեւ Քաֆէ Քիւրվէօր։

Գինն՝ 128 Ֆր. ճամբորդութիւն եւ ցերեկուան ճաշ։

Վերադարձ՝ Մարտ 6, առաւօտ։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
Հայ Մշակոյթի Տունը
17, Ռիւ Պէօ, Փարիզ 9րդ
Հեռ. 824–63–89
ժամը 14էն 18·30 *կամ՝* 324–14–96
ժամը 8էն 13 եւ 20էն 22
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
Ե.Տ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Գատուիքակ

Taverne Maubeuge
chez EDDY
KOPARANIAN

EDDY vous recevra tous les jours dans son restaurant pour vos repas d'affaires et vos soirées entre amis, pour vous faire déguster ses spécialités orientales

6 RUE DE MAUBEUGE PARIS 9
Tél. : 878-85-47

(EDDY Kopa est un ancien champion d'Europe de catch)

ՁԵՐ ՃԱՇԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀԱՒԱՔՈՑԹՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԷՏՏԻ

ՈՒՐ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԱՄԵՂ ՃԱՇԵՐ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գտած մեծ ընդունելութեան վրայ
ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ թատերախումբը
որոշած է Բ. եւ վերջին անգամ ըլլով ներկայացնել

ՀՆԱՐՔԸ

կատակերգութիւնը

դարձեալ Տօնու Թատրոնը

1975 Մարտ 20, Եչ. գիշեր
առիթ մը ստեղծելով անոնց, որոնք չկրցան տեսնել եւ կամ կը փափաքին կրկին տեսնել։
Մանրամասնութիւնները յետագային

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

ՆՈՐ ԲԱՑՈՒԱԾ ՀԱՅ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ

ՊԱԼԹԱՅԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

27, RUE BLEUE PARIS 9e
Téléphone : 824-93-86
FACE AU METRO CADET

Հոն պիտի գտնէք հայկական եւ արեւելեան ամէն տեսակի ընտիր ապրանքներ, խմիչքներ, մատչելի գիներով

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻԷ ԺԱՄԸ 8Է՝Ն 20

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
20
JEUDI
20 FÉVRIER
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Հատը	1 ֆր·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·229

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.229

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԻՄՆԱՐԿԷՔ ՄԱՐՍԻԼԻՈՑ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

— o —

Այս կիրակի, Փետրուար 23, ժամը 11ին տեղի պիտի ունենայ Մարսիլիոյ Հայ երիտասարդութեան եւ Մշակոյթի Տան հիմնարկէքը, նախագահութեամբ Պ. Մուշեղ Ձիյէրճեանի:

Լաւ է ուշ, քան երբեք:

Մարսիլիոյ մեր հայրենակիցները քիչ մը ուշ շարժեցան: Սակայն կը խոստանան, որ իրենց Մշակոյթի Տունը Ֆրանսայի նման Տուներու չարքին ամէնէն մեծն ու չքեղը պիտի ըլլայ: Գեղակերտ, օժտուած արդիական բոլոր սարքաւորումներով:

Տան Ցանճնախումբի հաղորդած տեղեկութենէն համաձայն, քաղաքի կեդրոնական թաղամասին մէջ 1971ին գնուած է հազար քառակուսի մեթր տարածու թեամբ հող մը, որուն վրայի հին չէնքը պիտի նորոգուի, նոր յատկանիշերով, ըստ յատակագծին ճարտարապետ Պ. Երուանդ Մանուկեանի, որ պիտի հսկէ վերաշինութեան աշխատանքներուն: Առջեւի մասը պիտի ունենայ երկու յարկ, եռաւինը՝ չորս յարկ:

Չորս տարի տեւած են գնման դործողութենէն սկսեալ մինչեւ յատակագծի պատրաստութիւնն ու անոր վաւերացումը պատկան իշխանութեանց կողմէ:

Կը յուսացուի, որ վերանորոգման աշխատանքները պիտի աւարտին տարեվերջին առաջ:

Կալուածի գնման, նորոգութեան, կահաւորման ու բարեզարդման ծախքերը, ըստ նախահաշուի, կը հասնին կարեւոր դումարի մը:

Մարսիլիոյ մեր հայրենակիցները լաւատես են, որ իրենց երեսփոխանը՝ Պ. Ժոզէֆ Ռոմիթի, քանի մը տարի առաջ, երբ նախարար էր, 52 միլիոն հին ֆրանք յատկացուց Հայ Մշակոյթի Տան՝ պետական գանձէն: Նահանգային նպաստներն ալ հաշուելով, Ցանճնախումբը ցարդ ապահոված է 62 միլիոն հին ֆրանք:

Նախանիւթերու գիներուն եւ աշխատավարձի սակերուն յարաճուն յաւելման հետեւանքով Ցանճնախումբը կը կարօտի տակաւին մեծ դումարներու, յաջողութեամբ ի կատար ածելու համար իր ազգօգուտ ձեռնարկը: Ցոյսը դրած է հայրենակիցներու առատաձեռն նուիրատուութեանց վրայ:

Մարսիլիոյ եւ արուարձանի Հայերը թուական տեսակէտէ Ֆրանսահայ գաղութի ղրեթէ հարիւրին չիսունը կը կազմեն: Ընդհանրապէս բարեկեցիկ են: Սեփական գործի եւ բնակարանի տէր: Մեծ թիւ չեն կազմեր բանուորները: Շատոնց հրաժեշտ տուած գաղթականի կեանքին: Սեղունդ փոխուած է աւելի քան կէս դարէ ի վեր: Ջունին բացառիկ ծախքեր ապագային – հանրային ձեռնարկներու համար: Ջոհողութեան ոգին չէ, որ կը պակսի իրենց:

Լիայոյս ենք, որ մեր հայրենակիցները լայն պիտի բանան իրենց քսակը՝ դիւրացնելու համար Մշակոյթի Տան Ցանճնախումբի գործը:

Տունը համազգային հանդամանք պիտի ներկայացնէ: Հարաւային Ֆրանսայի Հայութեան, մանաւանդ հայ երկսեռ երիտասարդութեան ժամադրավայրն ու հաւաքատեղին պիտի ըլլայ: Հայկական բոլոր կազմակերպութիւնները, անխտիր, այնտեղ պիտի ունենան իրենց դրասեն – եակները:

Մշակոյթի Տունը պիտի օժտուի դասախօսութեանց, ժողովներու, ընտանեկան հաւաքոյթներու, ընկերական խրճոյքներու յատուկ սրահներով: Պիտի ունենայ նաեւ գրադարան, ուր կարելի պիտի ըլլայ գտնել հայերէն եւ Հայերու վերաբերեալ Ֆրանսերէն զանազան գրքեր: Մէկ խօսքով, անիկա պիտի ըլլայ իսկական փոքրիկ Հայաստան մը՝ Միջերկրականի ափերուն վրայ: Ազգապահպանման վառարան մը:

Կ'ակնկալենք, որ Մարսիլիոյ Հայերը գլուխ հանելէ վերջ Հայ Մշակոյթի Տան ձեռնարկը, մտածեն աւելի կարեւոր հիմնարկութեան մը՝ հայկական ամէնօրեայ վարժարանի մը բացման մասին:

Արդէն շատ ուշ են մնացած:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՐԻԹՐԷԱ

— o —

ԿՈՒԻՆԵՐ ԱՍՄԱՐԱՑԻ ՄԷՋ

— o —

ԵԹՈՎպԻԱ ՌԱԶՄԱՄԹԵՐՔ Կ'ՈՒԺԶԷ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԷՆ

— o —

Շաբթուան մը յարաբերական անդորրութենէ եւք արիւնալի բախումները կրկին ծայր տուած են էրիթրէայի մայրաքաղաքին՝ Ասմարայի մէջ: Առջի օր էրիթրէացի արձակազէնները յաջորդական երկու յարձակումներ գործած են օդակայանին եւ նաւահօրմի զինուորական կեդրոնատեղիին վրայ: Համաձայն կարգ մը լուրերու, արձակազէններու գլխաւոր թիրախը օդակայանն է, որովհետեւ եթովպական բանակը զայն կ'օգտագործէ թարմ ուժեր եւ ռազմամթերք փոխադրելու համար եթովպիայէն էրիթրէա:

Ասոնց–Ասպապայի մէջ Զինուորական Խորհուրդի պետը՝ Գնդ. Մարիան առաջին անգամ ըլլալով հրապարակաւ ան – դրադարձած է էրիթրէայի կռիւներուն յայտարարելով, թէ վեց միլիոն կամաւորներ կան, առանց հաշուելու կանոնաւոր զինուորական ուժերը, որոնք պատրաստ են կռուելու եթովպիոյ միասնականութեան համար: «Կ'ուզենք միացեալ եթովպիա, մէկ եթովպիա, ընկերվարական եթովպիա մը»: Զինուորական Խորհուրդը այդ առթիւ ժողովրդական համախմբումի մը նախաձեռնարկ եղած է: Այսպէս, խաղաղ ցոյց մը տեղի ունեցած է Ափրիկեան Միութեան կաղմակերպութեան կեդրոնատեղիին առջեւ, երբ ափրիկեան 42 երկիրներու Արտաքին նախարարներ խօսակցութիւններ կը կատարէին արաբ – ափրիկեան միութիւնը զօրացնելու միջոցներու շուրջ:

Ասոնց – Ասպապա, որ ռազմամթերքի տադնապի մատնուած է էրիթրէայի կռիւներուն հետեւանքով, դիմում կատարած է Ուաշինկթընը, որպէսզի Միացեալ Նահանգները 30 միլիոն տոլար արժողութեամբ ռազմամթերք յանձնեն եթովպական բանակին: Ուաշինկթընը ցարդ պատասխանած չէ եւ ամերիկեան դիւանագիտական շրջանակներ դիտել կուտան, թէ Մ. Նահանգները դեռ կը չարունակեն վերապահ դիրք որդեգրել եթովպիոյ նոր վարչակարգին հանդէպ:

Միւս կողմէ, Պէյրութի մէջ Օման Սապի, էրիթրէայի Ազատագրութեան ճակատի ընդհանուր քարտուղարը ճըշդեց, թէ իրենց առաջին պայմանն է, որ եթովպիա ճանչնայ էրիթրէայի անկախութիւնը: Համաձայն Սապիի եթովպական բանակը ցարդ 2000 մեռեալ եւ վիրաւոր ունեցած է եւ մեծ վնասներ կրած: Սապի դիմում կատարած է Փորտի եւ Քխսինկէրի, որպէսզի զէնք եւ ռազմամթերք չյանձնեն Ատիս–Ապապայի:

Քաւի մը տողով

ՄԱԿ–ի մօտ Կիպրոսի մնայուն ներկայացուցիչը՝ Զ. Ռոսիտես Ապահովութեան Խորհուրդի անդիլական դումարումը պահանջած է, որպէսզի քննութեան առնուի «Թրքական անկախ Դաշնակցային Պետութեան» մը հռչակումով ստեղծուած նոր կացութիւնը Կիպրոսի մէջ:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը տեսնուեցաւ Շահին հետ, Ցիւրիխի մէջ: Այս վերջինը հաղորդեց Քխսինկէրի, թէ Պարսկաստան քարիւղի նոր պայքոթի մը երբեք պիտի չմասնակցի: Նոյնիսկ եթէ պատերազմ ծագի Մերձ. Արեւելքի մէջ, Պարսկաստան պիտի չդադրեցնէ քարիւղի իր առաքումները Իսրայէլ:

ԵԳԻՊՏՈՍ վերջերս վեց «Միկ–23» օդանաւեր ստացաւ Խորհ. Միութենէն, ըստ ամերիկեան աղբիւրներու:

ՀԱՐԱՒ. ԱՓՐԻԿԷի Հանրապետութեան վարչապետը՝ Վորթեր 24 ժամուան այցելութիւն մը կատարեց Մոնրովիա եւ տեսակցեցաւ Լիպերիոյ նախագահ Թոլպերի հետ: Այս խօսակցութիւնը կապ ունի Հարաւ. Ափրիկէի Հանրապետութեան հետ, որ կը ձգտի բարելաւել իր յարաբերութիւնները Ափրիկէի այլ երկիրներու հետ: Վորթերի Լիպերիա այցելութիւնը յատկանշական կը նկատուի, որովհետեւ Լիպերիա խստիւ կը քննադատէ Հար. Ափրիկէի Հանրապետութեան ցեղային խտրականութեան քաղաքականութիւնը եւ կը պահանջէ, որ այս վերջինը քաշուի Հարաւ–արեւմտեան Ափրիկէէն (Նամիպիա):

ՖՐԱՆՍԱՑԻ Նախարարապետը հրաւէր ստացած է Մոսկուայէ՝ պաշտօնական այցելութիւն կատարել Խորհ. Միութիւն Մարտ 19էն 24: Ֆրանսուա Միթերան, իր կարգին, Խորհ. Միութիւն պիտի այցելէ Ապրիլ 7էն 14: Այս խմաստով հրաւէր ստացած է Խորհ. Միութեան Համայնավար կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէէն:

ԿԱՄՈՆԻ նախագահը՝ Ահմատու–Պեռնար Պոնկո հանդիպում մը ունեցած է ժաք Շիրաքի հետ: Խօսակցութեանց նիւթ դարձած են երկու երկիրներու յարաբերութիւնները եւ Կապոնի իւրանիոմի պէնը: Ֆրանսա Կապոնէ իւրանիոմ կը գնէ:

ՓԵՐՈՒԻ նախագահը՝ Ալվարատո, անդրադառնալով Փետրուար 5ի ծանր միջադէպերուն մայրաքաղաքին Լիմայի մէջ, որոնց ընթացքին 86 հոգի մեռաւ եւ 62 հոգի ալ վիրաւորուեցաւ, ամբաստանեց երկրին ընդդիմադիր կուսակցութիւնը՝ «Ամերիկեան Ժողովրդական Յեղափոխութեան Դաշնակցութիւնը», իբրեւ հրահրիչը միջադէպերուն: Ալվարատո չատ հաւանական նկատեց նաեւ, որ «լրտեսական կազմակերպութիւն մը, որ ծանօթ է աշխարհին», դեր ունեցած ըլլայ միջադէպերու կազմակերպումին մէջ: Ալվարատոյի ակնարկը ՍԷ. Ի. Ա.ի գործակալութեան ուղղուած է:

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ ՀԵԾՕՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, փետր· 13)

Վ· ՏԷՐԵԱՆԻ ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏԱՐԻՆԵՐԸ ԼԱՋԱՐԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

1899ին Տէր Սուքիաս Քհնյ· Գանձակ դիւղէն Մոսկուա մեկնած է: Ի՞նչ է եղած պատճառը, որ այդքան երկար ճամբորդութիւն մը յանձն առած է Ջաւախքէն Մոսկուա երթալով: Պատճառը կրնար դաւկին՝ 14 տարեկան Վահանի ուսումը եղած է: Հայրը ուզած է, որ իր զաւակը անպայման յաճախէ Լազարեան ճեմարանին, այդ օրերու ամէնէն հռչակաւոր հայկական ուսումնարանը: Վահան մուտքի քննութիւնները յաջողութեամբ անցուցած է: Անմիջապէս ընդունուած է երրորդ դասարան:

Ճեմարանին մէջ է, որ սկսած է Տէրեանի գրական գործունէութիւնը: «Մեր կեանքը» աշակերտական հանդէսին մէջ 1904ին տպագրուած են ապագայ բանաստեղծին առաջին ոտանաւորները: Ճեմարանին մէջ Վահան Տէր–Գրիգորեան, որ յետոյ իր գրական անունը դարձուցած է Տէրեան, հրատարակիչներէն մէկը եղած է «Ծոյս» ձեռագիր հանդէսին:

Տէրեան ճեմարանը յաճախած է եօթը տարի: Բանաստեղծը գործով եւ կարօտով վերյիշած է այդ տարիները·

Երբ դառն օրերի անխիղճ խոհերում,
Վհատութիւն է տիրում իմ սրտին,
Մեր ճեմարանն եմ ես մտաբերում,
Որպէս հօր տունը անառակ որդին···

×

ԱՐՓԻ – ՍԵՒԱՆ ՋՐԱՏԱՐԸ

Ցունուարին Արփի – Սեւան ջրատարը երկարած է 138 մեթր: Փետրուար մէկին ջրատարին ընդհանուր երկարութիւնը հասած է 45·150 մեթր, կրազիւսուած մասն ալ 36·384 մեթրի:

×

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Աւ. Իսահակեանի ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ Խորհ. Միութեան Թղթատարի նախարարութիւնը բանաստեղծին դիմանկարով դրոշմաթուղթ մը հրապարակ պիտի հանէ: Բանաստեղծին յիշատակը յաւերժացնելու նպատակով առաջարկուած է, որ Մոսկուայի փողոցներէն մէկը եւ նոր շինութիւնք նաւերէն մէկը Իսահակեանի անունով մկրտուին:

Ցօբելենական օրերուն Մոսկուայի «Գեղարուեստական գրականութիւն» հրատարակչականը ռուսերէն լոյս պիտի ընծայէ Իսահակեանի ընտիր երկերուն երկհատորեակը, «Սովետական գրող» հրատարակչականը՝ բանաստեղծութիւններուն հատորը, իսկ «Մանկական գրականութիւն» հրատարակչականն ալ «Սիրտս լեռներու գագաթին է» խորագիրով Իսահակեանի բանաստեղծութիւններուն հատորը: «Պրոգրես» հրատարակչութիւնը լոյս պիտի ընծայէ անգլերէն հատոր մը՝ նուիրուած Իսահակեանի բանաստեղծութիւններուն:

Բանաստեղծին հարիւրամեակին առթիւ հանդիսաւոր երեկոյթ մը պիտի տարքուի Մոսկուայի Մեծ Թատրոնին մէջ:

ԼՈՒՍԱՆՑՔԻՆ ՎՐԱՅ ԳՐՈՒԱԾ ԲԱՆԵՐ

Լուսանցքը, մանկութիւնը յիշեցնող, տետրակներու ձախ կողմը ուղղահայեաց գիծով մը սահմանուած մէկոյն է, ուր կարմիր մատիտով կը մատնանշէինք էջին այ կողմը երեւցած սխալները։ Բնականէ նաեւ որ փոխաբերական ձեւով գործածենք այդ մէկոյը ի տես մեր հասարակային կեանքին մէջ նշմարուած թերիներուն։

«Յոռետեսներ կրնան առարկել որ եթէ նոյնիսկ ամբողջ էջը լուսանցքի վերածենք... ևն.։ Բայց լաւ է պահել ընկալեալ մէկոյը եւ չանանք պզտիկ բայց կարմիր գիրերով լեցնել այդ լուսանցքը այն յոյսով որ կարմիրը քաչոզական է եւ ընթեռնլի։

«Քննադատութիւնը դիւրին է, արուեստն է՝ դժուար» կ'ըսէ Ֆրանսացին. եւ պարզ է որ նման վարկած մը կը գոհացնէ բոլոր անոնք որոնք դժուարաւ կը հաւատին քննադատութեան հետ։

Փորձեցէք մեր թերթերուն մէջ քննադատել հայկական ներկայացում մը, — երգահանդէս կամ թատրոն — դժգոհութիւն չէ այլ փոթորիկի մը ահազանգը հնչեցուցած կ'ըլլաք ու հասցէագրուած նամակը չուշանար.— «Ձեր քննադատութեան համաձայն չըլլալով, կը խնդրուի դադրեցնել թերթին առաքումը»։ Ահա նմոյշ մը մեր եւրոպականացած բարքերէն։

Գրիչի մէկ հարուածով ուրանալ Սիփւռքի մէջ տասնամեակներու ընթացքին կատարուած աշխատանքները, անշուշտ լուրջ մերձեցում մը չէ։ Իսկ նախախնամական ինքնագոհացումով մօտենալն ալ մեր հասարակային կեանքին մէջ կատարուած բոլոր գործունէութեանց, ախորժակի հարց է։

Պարզ է որ ժամանակները տարբեր են եւ հայկական ներկայ Սիփւռքը չունի նախորդին հոգեկան ապրումները։ Ընկերավիպաբանական վերլուծումներու պէտք չկայ հաստատելու համար որ երէկ, Սիփւռքը՝ սպառման սրահ մըն էր զէպի հայրենիք տանող կարաւաններուն սպասող անհանգիստ զանգուած մը. այսօր թիկնաթոռներու մէջ բազմած ծագումով Հայ օտար քաղաքացիներ են։ Հաստատակաց յայտարար մը դանել այդ ամբոխին ապրումները համադրելու համար վերացական եւ աղնիւ դադարում մըն է ու իրը այդպիսին անիրականանալի պատրանք մը։

Մեր աղգային կեանքի տարապայման այս հոլովոյթը իր կարգ մը ընկերային եւ անհատական մարզերուն մէջ յառաջ բերած առաւելութիւններուն առընթեր, ունեցաւ նաեւ իր բացասական եւ ժխտական երեւոյթները։ Սպառման սրահները վերջնական կայաններու վերածելով անհաւասարակշիռ յաղթանակներ տարինք. բայց հաւաքական կեանքին մէջ Հայութիւնը կրեց դառն պարտութիւն մը։ Մէկ խօսքով, մեր ազգային եւ քաղաքական ճըղտումները փոխադրի վերածուեցան։ Աներեւոյթ պարտութիւն մը քօղարկուած դեղեցիկ պատմուճանով։ Քաղքենի նոր եւ ամուլ բարքերուն մակընթացութիւնը, կասեցուց հոգեկան աղնիւ թռիչքներու թափը։ Այսպէս է Սփիւռքը 1975ին, հակառակ իր հարիւրաւոր եկեղեցիներուն, ակումբներուն, դպրոցներուն եւ հանրային բոլոր բեմերուն։

Մարգարէ ըլլալու պէտք չկայ հաստատելու համար այս իրողութիւնը։ Ինչ որ չփոթութիւն կը յառաջացնէ կարգ մը միտքերու մէջ, այն է որ տատանուող Հայութեան արտաքին չափը չատ չէ փոխուած, ոչ ալ իր հայրենաչունչ արտայայտութիւնները։ Պակսողը թթխմորն է։ Կար ժամանակ երբ Արարատ եւ Հայաստան բառերը ազգային – քաղաքական պահանջներու եւ առաջադրանքներու խորհրդանիշներ էին, մէկը միւսով ամբողջացող։ Ժողովուրդի մը հոգեկան եւ նիւթական պահանջները խտացնող հարատած արտայայտիչներն էին։ Հիմա, նոյն բառերը կը գործածենք մեր հոգեկան ահաւոր տեղատուութիւնը պարակելու համար և ոչ իրրեւ օրկանական պահանջ. այլ իրրեւ թմրեցուցիչ, իրրեւ խարկանք մեր փոքրոտիկ հայրենասիրութեան։ Խաբէիկը դարերով կրած իր սարկուածեան յաւերը երդի վերածեց ու զայն աշխարհին պարասող – րեց։ Մենք մեր ազգային ահաւոր աղէտին յաւերը ամոքեցինք եւ դեռ կ'ամոքենք խնջոյքներու անվազորդային դի – նովութեանց մէջ։

Ու հանդէսը կը չարաշնակուի իր պատ եւ զոլորշապատ պատկերներով եւ ոչ ոք կը մտածէ վերջ դնել այս խեղկատակութեան։ Եւ ինչո՞ւ վերջ դնել երբ՝ մուտքը ազատ է եւ սեղանները՝ ճոխ։

Հեթանոս քաղաքակրթութիւնը անզգալաբար մեռաւ իր խակ հրահրած խարոյկներուն մէջ։ Այսօր մեր սարքած բարեկենդանի հանդէսներուն, ազատինները փոխարինած.ենք թունաթղթերով եւ հոգեպարար խարոյկներու բոցերուն եւ խանդավառ երգերուն ջերմութեան մէջ, անզգալաբար զոհ կ'երթանք հեչտանքին յառաջացուցած ամուլ թմրութեան։

Ուեւ դիտակից Հայ ծանօթ է այս իրողութեան։ Կը դիտէ ու կը լռէ։ Զինուորագրեալ Հայը չի կրնար կրաւորական մընալ ի տես տարերային այս թմբիրին։ Լռութիւնը այս պարագային ոսկի չէ։ Պէտք է ըսել ու գրել։ Քօղերը պատռել եւ տեսնել իրականութիւնը թէկուզ եթէ ան վերջ դնէ մեր երազանքներուն։

Եթէ Սփիւռքը պատմութիւն դառնայ, ապագայ սերունդները պէտք է դիտակցին թէ որքան պակսած է լրջութիւնը իր նախորդներուն մէջ։ Գուցէ այս վկայութիւնը ուրիշ վկայութիւններու կողքին, նիւթ մը եւս աւելցնէ վաղուան դատաստանին համար։ Կամովին զանց առնենք պատկերին դրական կողմերը։ Եթէ մեղանչեցինք ապարկայութեան դէմ, այդ ըրինք այն հաստատ համոզումով որ լրջնաչութիւնն փառաբանութիւնները եւ դրական տեղեկագիրները աւելի դիւրութեամբ կ'անցնին պատմութեան մաքսատունէն ու կը հասնին անպարագ պատմագիրին։

Այս տողերը կը գրուին որպէսզի պատահական յաղթանակները չմոլորեցնեն մեզ եւ աւելի համեստութեամբ ըմբռնենք զանոնք ի տես ընդհանրական նահանջին, որուն ենթակայ ենք ազգովին։ Կը գրուին այս տողերը որպէսզի վաղուան Սեւրունդը պայ թէ թրքական ցեղասպանութիւնը ոչ միայն կատորեց ժողովուրդի մը կէսը այլեւ կոտորակեց մնացորդացը, զայն արմատախիլ ընելով իր հողէն, պակսեցուց անոր էութենէն հայկականութեան երբեմնի վէհ ու ազնիւ ոտոզելիները։ Թող գիտնայ վերջապէս որ հակառակ մեր բոլոր չանքերուն չկրցանք մեր վիշտը յաղթութեան երգի վերածել եւ որ մեծով – պզտիկով իմաստակութիւնը արուեստի վերածեցինք, եթէ ոչ՝ արհեստ. որ մեզի ժառանգ մնացած մշակոյթին ու հերոսական պատմութիւնը չարաչար գործածեցինք մեր գալիքո առօքեան պարտութիւնը համար. որ մենք Դանիէլ Վարուժան եւ Վահան Թէքէեան արտասանեցինք. ու դեռ գովքը հիւսեցինք Գէորգ Զաւուշներու եւ Անդրանիկներու, ու երգեր երգեցինք եւ երգը միայն նպատակ դարձուցինք։ Այո՛, մենք հայրենիքի կորսը երգեցինք Սիամանթոյով եւ Խտահակեանով բայց եւ նոյնքան յաճախութեամբ ճաչակեցինք խնջոյքներու մէջ պատաօրէն բաշխուած ապուխտն ու երիկը։ Ու դեռ թող գիտնայ որ մեր սերունդը՝ իրեմամբ երեւոյթներու համապրութիւն մը գործաւ, միլիոններու արժէքով մամռ հալեցուց մեր եկեղեցիներու պոյատեւման համար բայց անոնց խորանը անտեսեց։

Այո՛, այս տողերը կը գրուին այն համոզումով որ պատմութիւնը նուազ անողոք կ'ըլլայ մեր հասցէին եթէ մենք ուշնենք չափին եւ ծիծաղելիին դպացումը եւ չանգնինք Ռիւպիճոնի գիծէն անդին։ Ազգերու պատմութեան մէջ երկու կամ երեք դարը անգամ մը մեծութիւններ կը ծնին ու հերոսական դրուագներ կ'արձանագրուին։ Միլիոնաւոր անհատներ հաշուող ժողովուրդներն ալ պերճ չեն մնար այս օրէնքէն։ Եւ ոչինչով այպանելի է այս երեւոյթը։ Այպանելին աչքակապուկն է, որ դժբախտաբար միայն մանուկներուն չենք վերապահած մենք։ Մենք պէտք է պիտակեցինք որ աներկրայ նահանջն է որ դարանակալ կը սպասէր մեր ամբոխներուն այս ճակատագրական ուղիներուն վրայ։ Որ անապատի աւազը իրրեւ անկողին ու մահուան երկիւղը իրրեւ խաղընկեր ուղեցող մանկութիւն չտեսած մեր հայրերը, եթէ ազատեցան իսկ ստոյգ մահէն իրենց եռանդը պիտի մաչեցնէին հանրային բեմերու եւ խնջոյքներու տաք բայց եւ ամուլ մթնոլորտին մէջ։ Եթէ իրա – տեսութիւնը պակաս չըլլար մեղի նուազ պիտի ըլլար Միասք Միրզէեաններու յուսահարութիւնը որ կը պարզուի «Ցառաջի» մէջ գրած իր տողերով, ուր լապտերով կը փնտռէ պայքարի երբեմնի իր հին ընկերները, աւազ մեկնած, մեկուսացած կամ կորսուած։ Որքան մեծ եղաւ իրենց հաւատքը հայկականութեան վառ ապագային հանդէպ, նոյնքան մեծ է այսօր հիասթափութիւնը ի տես ներկայի քաղքենացած եւ նոր բարքերու անճնաւորած Հայութեան։

Ճակատագիրը է, կ'ըսենք ու կ'անցնինք։ Տկար ազգերու վերապահուած բան մըն ալ այս, ճակատագիրը՝ զոր կը գործածենք իրրեւ արդարացում։ Վա՛յ այն ժողովուրդներուն որ իրրեւ վահան կը գործածեն այս նզովեալ բառը։ Բան իսկ այն ինչ որ պակսած է մեղի, լրջութիւնն է։ Լրջութիւնը մտածելու, թէ ի՛նչ պիտի մտածեն մեր յաջորդները մեր կատարած գործունէութեան մասին։ «Երբ պատմութիւնը կը սկսի դրուիլ», կ'ըսէ Ա. Շահուկեան իր Նայիրիին մէջ ու հարց կուտայ թէ«...մարդիկ օր մը ի՞նչ պիտի գրեն մասիդ...»։ Լուրջ մտահոգութիւն մը որ վայել է ծանօթ դրագէտին եւ պարապիը բոլոր հանրային գործիչներուն։

Ինչ լուրջ բառ էր լրջութիւնը Հայերուս համար։ Լուրջ չըլլալ, համազօր է ամօթի։ Ամօթ, ահա բառ մը եւս, որ իր խմաստը սկսած է կորսնցնել։

Ոմանք կրնան առարկել որ ամէն մարտութիւն լսելը բարիք չէ անպայման։ «Չէ որ Յարենացին եւ Հոմերոսը անմահացուցին իրենց հերոսները ընդգծելով նախընտրաբար այն ինչ որ վեհանձն էր անոնց մէջ, ինչ որ ազնիւ, վեղեկի»։

Թող վազուան Հոմերոսը եւ Յարենացին մտածեն այդ մասին ու եթէ յարմար գտնեն թող մեր ողբերգութիւնը յաղթանակի վերածեն։ Մեր դրածը վկայութիւն մըն է եւ ոչ՝ աւետարանի խօսք։

Լուսանցքին վրայ դրուած բաներ ամէնքն ալ յաւակնութիւնը չունին կոչուած կապած մտայնութիւններ յեղաշրջելու։ Եւ եթէ կան խօսքի վրիպումներ եւ վերլուծումի կարգ մը անխուսափելի սխալներ, ընթերցողին կը մնայ սրբագրելու իրաւունքը։

Կարմիր գիրերով դրուած այս սեւ բաները կրնային եւ դրուած չըլլալ։ Եթէ մեզանէնում մըն է մեր կեանքին թերի կողմերը մատնանշելը, այպանելի պիտի չըլլա՞ր սերմարդի պէս յոխորտալը ի տես Սփիւռքի հոգմատատան մեր իրականութեան։

Եղակականանալու ոչ փափաք ունինք եւ ոչ ալ արամադրութիւն։ Եւ արդէն բնական է որ ոչ մէկ արդարացում դիպուկ կը պահէ հանրային գործիչ մը ընդհանրական ընոյթ կրող երեւոյթներու դատապարտութեան մէջ։ Ան մեղսակից է եւ գոհ միանգամայն։ Այս պարագային գոհ, չուզեր եւ Պիզատոս ըլլալ։

ԱՌԼԻՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Ա.ԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ

(Երգիծական վէպ ազգային կեանքէ)

Գ.

— Լաւ ուրեմն, — չարունակեց Սահակ էֆէնտի, — հինգ ամիս է, որ արդէն վարժարանը գոց է, պաշտօնեաները ճամբուած, մէկ ամիս ալ չենքը վար առնելը պիտի տեւէ, եղաւ վեց ամիս, հինգ ամիս ալ նոր չենքին համար, ուրեմն տասնմէկ ամիս վարժարան չունինք...

— Ի՞նչ վնաս ունի, Սահակ էֆէնտի, — մէջ նետուեցաւ Օհան աղա, — բաւ է, որ հին ու խարխուլ չենքի մը տեղ, ձեր շնորհիւ փառաւոր վարժարան մը պիտի ունենայ գեղերնիս, թող տղաքը այս տարի քիչ մը հանգիստ ըլլեն։

— Ես ուրիշ բան մը պիտի ըսեմ, Օհան աղա, խօսքս տղաքներուն համար չէ, — պատասխանեց Սահակ էֆէնտի։

Ցետոյ դանճապետին դառնալով.

— Ի՞նչ է սա դպրոցին ամսական պիւտճէն, — հարցուց։

Գանճապետը տետրակ մը նայիլ քննելէ եաքը, պատասխանեց.

— Երեսուն երկու ոսկի, որուն 12 ոսկին ամսաթոշակներէն կը գոյանայ, իսկ մնացած 20 ոսկին թաղին սնտուկէն կը վճարուի։

— Ձիշդ տարիկ պիտնալ կ'ուզէի կոր, — չարունակեց ազգային բարերարը, — ուրեմն թաղին անտուկը տասնմէկ ամսուան միջոցին 220 ոսկի պարտական է դպրոցին, քանի որ ամսուան 20 ոսկին դպրոցին յատկացուցած է եւ անոր իրաւունքն է։ Հիմա քանի որ դպրոցը գոց է եւ պաշտօնեաները ճամբուած, օրինաւոր է որ 220 ոսկին աւելցնենք դպրոցին չի – նուելուն համար իմ տալիք դրամիս վրայ. ասով թէ՛ թաղին անտուկը բան մը կորնցուցած չըլլար, քանի որ ինք այդ դրամին աւանդապահն է միայն եւ թէ այդ դրամը կրկին իր նպատակին ծառայած կ'ըլլայ։ Բանաւոր չէ՞ս այս առաջարկութիւնս։

Սահակ էֆէնտի դրպանէն սիկառի տուփ մը հանեց, հատ մը ինք առաւ եւ մէյ մէկ հատ հրամցուց իր պաշտօնակիցներուն։ Գահ մը լուսթիւն տիրեց. ոչ ոք կ'ուզէր առաջին անգամ կարծիք յայտնել։

— Ըսէ՛ք, — պնդեց բարերը, — այս բանծս այնքա՞ն պարզ ու բնական բան մըն է, որ մտածելու պէտք չկայ։ Արդէն առաջարկ մը չէ, որ կ'ընեմ, այլ պահանջ մը։ Դպրոցը 220 ոսկի ունի թաղին սընտուկը, ես իմ վրաս առած եմ դպրոցին բոլոր հոգը, հետեւաբար այդ դրամին գործածութեան կերպը որոշել իմ իրաւունքս է... կամ աւելի ճիշդը, իմ պարտականութիւնս է։

Եւ խօսքը ուղղելով Օհան աղային, որ քովը նստած էր.

— Հէ՞, ի՞նչ ըսիր ասոր։

— Դուք ինչպէս որ յարմար կը տեսնաք՝ այնպէս Թող ըլլայ, — կրկնեց Օհան աղա խուսափողական ձեւով մը։

Կրկին լռութիւն։ Մկրտիչ խալֆա օդուտ քաղելով այս միջնարարքէն, առքի ելաւ ու աղաչաւոր կերպով մը թուղթ մը ներկայացուց։

— Եթէ կարելի է, Սահակ էֆէնտի, սա մեր հաշիւը տեսնայիք, խնդուորները աւտուրնէ ի վեր դուրսը կը սպասեն կոր։

Բարերարը թուղթը քննեց, բանուորներուն օրականը քիչ մը շատ գտաւ, գանգատն ծախքերու մասին մանրակրկիտ բացատրութիւններ պահանջեց, Մկրտիչ խալֆայի ուղղամտութեան վրայ կատակ ծելով ու կատակով խառն ակնարկութիւններ ըրաւ ու հաշիւը գանճապետին երկրցուց։

— Երկու հարիւր տասը դրուշ է, վճարէ ու դպրոցին հաշիւին անցուր, — հրամայեց։

Գանճապետը ոտքի ելաւ վարանոտ, ուզեց դիտողութիւն մը ընել եւ պաշտօնակիցներուն նայելեաւ՝ անոնցմէ քաջալերական ակնարկ մը ընդունելու յոյսով, բայց ի զո՛ւր։ Եւ դլխիկոր դնաց տրկղ բացաւ ու վճարեց դրամը։

Այս գործողութիւնը վաւերացումն էր Սահակ էֆէնտիի առաջարկին. հետեւաբար ա՛լ փակուած համարուեցաւ խնդիրը եւ խօսակցութիւնը դարձաւ թաղային ուրիշ ընթացիկ գործերու վրայ։

Կէսօրին մօտ տանեապետը ոտքի ելաւ եւ իր բոլոր պաշտօնակիցները ճաշի հրաւիրեց։ Այս հրաւէրը բոլորովին ցրուեց այն տեսակ մը ճնշող նեղութիւնը, որ թաղական Խորհուրդի անդամներուն վրայ կը տաւտանէր։ բարերարին յեղակարծ առաջարկէն ի վեր, եւ անգամ մըն ալ հաստատեց, թէ լաւագոյն բարերարը այն է, որուն տունը կը ճաշենք։

Ամիս մը եաքը կատարուեցաւ նոր դպրոցի հիմնարկէքը։ Անմոռանալի օր մը Սահակ էֆէնտիի համար։ Առտուն սրբազան պատրիարքը պատարագեց եւ հոգեհանդիստ կատարեց ամբողջ կաչուտեան գերդաստանի ննջեցեալներուն համար։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(17 Շար.)

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻՆ ՏՈՒՆ - ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ

— o —

Ամպը նստած է սարին վրայ եւ չերեւար բարձրադահ Աբուլը: Բայց հէքեաթային լերան ոտքերուն տակ կը ծխայ գանձան՝ իր 740 ծուխերով, կը ծխայ սիրելի օճախ մը՝ Տէրեանի պապենական տունը:

Տունը գիւղին սիրտին մէջ է՝ շրջապատուած երեք եկեղեցիներով, որոնցմէ ամէնէն մեծը եւ չքեղը բանաստեղծին պապը կառուցած է, էրզրումէն գաղթած քահանայ Տէր Ղազարը: Ամէն բան ձգած է հեռուն՝ եկած տուն է չինած Աբուլի ստինքին տակ, փաւանա լիճին չունչին մօտ: Ցեղոյ թել-թել երկինք բարձրացած է տան ծուխը եւ աւելի չհշտած է երկինքին կապոյտը, թեւ առած է տան կրակը եւ տաքցուցած է տան մէջ կրակի ոգին... Ու մինչեւ այսօր ալ կրակի կոյտ կայ կարծես վառարանին մէջ անթեղուած տաք մոխիրին մէջ, ուր լուսարացներուն, առեւէն առաջ կ'արթննայ եւ կը բորբոքի տան օճախը՝ բանաստեղծին մայրը.

Այստեղ է լացել իմ մայրը
Մորմոքին իր եւ իր օրօրը,
Այստեղ այնպէս անծայր է
կարօտն ու այնպէս խոր է:

Շատեր այցելած են այս տունը, ճանչցած են բանաստեղծին աչխարհը, սիրած են անոր երգած Գանձան. 1901ին այս տան պատուոյ հիւրը եղած է հանճարեղ Լոռեցին: Հոս յղացած է բանաստեղծը իր «Փաւանա» աւանդավէպը: Գիւղին մէջ, իրրեւ նուիրական յիշատակ, պահուած է «Թումանեանի քարը», այն քարը, որուն վրայ, Փաւանայի ափին, Աբուլի հայեացքին տակ երկար թափառելէ եաք նստած, հանդստացած են մեր քնարերգութեան մեծ երախտաւորները: Իսկ չորս տարի եաք, 1905 Յուլիսին, ժայռերու թաւած բերդին հին աւերակներուն քով, կայծակներու չունչ բուրող լեռներու, կակաչ - ծաղիկներու չշունչին ունկն - դիր՝ հազար ասածուացք եւ առասպել են հիւսած Խաչատուրեանն ու Տէրեան: «Օ՛, Գանձայի քնարական երեկոներ, դուք թոյրիք Վահանի հոգին բանաստեղծական եւ վերզգայական ոլորտները, դուք անմահացաք նրա տաղանդի կախարդանքով, դարձաք երգ ու հէքեաթ, մաքուր ոգիփանք եւ բարձր արուեստ»:

Տէրեանը սիրած եւ բարձր են գնահատած մեր գրականութեան դասականները՝ Եղիշէ Չարենցն ու Պարոյր Սեւակը: Համօ Սահեան, յարգանքի խոր զգացումով, իր սիրտին խօսքը արձանագրած է մատեանին մէջ. «Տէրեանը իմ կեանքի մէջ է մտել սահուն քայլերով, բայց ոչ որպէս մութի թեւ, այլ որպէս լոյս...»: Սերօ Խանզադեան նոյնպէս խոստովանած է. «Մի խորին ակնածանքով խոնարհում եմ պլուխս այս սրբազան օճախին, որ հայ ժողովրդին տուեց Վահան Տէրեանի նման արքայական բանաստեղծ: Թող յաւիտեան չէն մնա՛յ այս հողաշունչ օճախը»:

Տէրեանի չունչով միշտ չէն է այս օճախը: Հոս կուգան մեր երկրին զանազան վայրերէն, կուգան ակադեմիկոսն ու դպրոցականը, զրադատն ու երկրաբանը, ճարտարապետն ու հողի մարդը: Այցելուները կը դիմաւորէ բակին մէջ կառուցուած նոր ցուցասրահը՝ ընդարձակ, ապրեւադէմ, լուսաւոր, ուր աւելի «լաւ կ'ապրին» բանաստեղծին կեանքին, գրական եւ հանրային գործունէութեան վերաբերող արժէքաւոր եւ հազուագիւտ վաստաթուղթերը, հարազատներուն՝ թանգարանին նուիրած նիւթերը:

Այս չինութեան ճարտարապետը Սանասար Ղարսլեանը եղած է, իսկ հիմքին առաջին քարերը սկսած են չարել Տէրեանի բանաստեղծութեան հիացող չինարարներ Կ. Յովհաննիսեան եւ Ա. Համբարձումեան: Շարած եւ աւարտած են տարիէ մը: Ցուցասրահին առջեւ բանաստեղծին արձանը գետեղուած է, չուրջն ալ՝ ծաղիկներ:

... Թանգարանի անօրէն Ս. Հասրաթեան եւ պիտաչխատող Անահիտ Հախվերդեան խնամքով ձեւաւորած են նիւթերը: Թանգարան - ցուցասրահը ունի քանի մը բաժին՝ «Մանկութիւն», «Ուսանողական տարիներ», «Առաջին գիրքը», ուր բանաստեղծը ցնծութեամբ ողջունած է գարնան գալուստը.

Ուզում եմ վաղուայ ցնծութեամբ գուշակ
կարօտս՝ նետած լուսեղէն հեռուն՝
վառել երգերս որպէս դրօշակ,
եւ մեռնել, որպէս հերոսն է մեռնում:

Հարուստ է «Գրական գործունէութիւն» բաժինը: Ցուցասրահ - թանգարանին մէջ առանձին բաժինով մը ներկայացուած է Վ. Տէրեանի «Տոհմածառը», որու հեղինակներն են Մ. Սեդրակեան եւ Հ. Գրիգորեան:

Ա. ԽԱԶՈՒՆՑ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱՌԱՑԻՄ, քերթուածներ (Արտուշ Անդրէասեան, Արման Յարութիւնեան, Յովսէփ Նազլումեան, Վարանդ, Կոլիա Տէր-Յովհաննիսեան), Թեհրան, 1974:

ՀԱՅԶՈՂ ԱՐՇԱԹՆԵՐ, քերթուածներ, գրեց՝ Վահրամ Հաճեան, Պէյրութ, 1975:

ԱՆԵԶՐԱՑՈՒՄ, քերթուածներ, գրեց՝ Եղիշէ Այվազեան, «Կոպէչ» հրատարակչական, Պոլիս, 1974:

ԳԱՂՈՒԹՔ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱԼԷՊԻ քաղաքապետարանը Հ. Մ. Ը. Մ.ի նուիրած է 20.000 քառակուսի մեթր տարածութեամբ հող մը, Շէյխ Մաքսուտ շրջանին մօտերը, որպէսզի միութիւնը կառուցանէ արդիական մարզաւան մը: Պիտի կառուցուին ոտնագնդակի եւ պասքէթպոլի դաշտեր, լողաւազան, հանդերձարան եւ կեդրոնատեղի մը՝ զանազան բաժանումներով: Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը իր ծրագիրները պիտի իրագործէ երկու հանդրուաններով: Առաջին հանդրուանին պիտի ցանկապատուի հողատերը, պիտի կառուցուին ոտնագնդակի, պասքէթպոլի դաշտերն ու մարզասէրներու թրիպիւնները: Երկրորդ հանդրուանին պիտի չինուին լողաւազանը, հանդերձարանը, ընտանեկան պարտէզն ու ակումբը: Ծրագրին առաջին մասին իրագործման համար կը նախատեսուի 150.000 սուրիական ոսկի, որուն մեծ մասը պիտի ապահովէ Մարզական Ընդհ. Դաշնակցութեան Գործադիր Գրասենեակը (Դամասկոս): Երկրորդ ծրագրին իրագործման համար կը նախատեսուի 100 հազար սուրիական ոսկի: Մարզաւանի բացման հանդիսութիւնը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 9ին, հովանաւորութեամբ Սուրիոյ Հանրապետութեան նախագահ Զօր. Հաֆէզ Էլ Ասատի:

ՊԷՅՐՈՒԹի «Ալ Ժարիէ» արաբական օրաթերթը, գործակցութեամբ Հայ Կուսակցութիւններու 60ամեակի Համագործակցական Մարմնին, ծրագրած է 200 էջերէ բաղկացած բացառիկ թիւ մը նուիրել Եղեռնի 60ամեակին: Բացառիկը պիտի բովանդակէ պատմական, քաղաքական եւ ընկերային կարեւոր նիւթեր՝ հայ ազգի ոդիսականին, իրագործումներուն եւ Դատին մասին:

ԼԻԲԱՆԱՀԱՑ Գեղարուեստասիրաց Միութեան հրաւէրով Ալիս Շահմիրեան Յունուար 28ին երգահանդէս մը տուած է Պէյրութի Ազգկանց գոլէժի «Գ. Կիւլպէնկեան» սրահը: Յայտագիրին առաջին մասը բաղկացած է հայկական ռոմանսներէ եւ կէս-ժողովրդական, կէս-քնարական մեղեդիներէ, երկրորդ մասն ալ «Գարմէն»ի եւ «Անոյշ»ի երգերէ:

ՊՈՍՏՈՆ մէջ Փետրուար 10ին, Օր. Մառի Իւսթար դաշնակի նուագահանդէս մը տուած է, բացառիկ յաջողութիւն արձանագրելով: Նուագած է Պախ, Շուման, Շոփէն եւ Լիսթ:

ՄԱՆՀԱՅՄ (Գերմանիա) քաղաքի Ս. Պիոս եկեղեցիին մէջ Վահէ Սէֆէրեան դերմաներէն բանախօսութեամբ մը ներկայացուցած է Ներսէս Շնորհալին: Դասախօսութեան հետեւած են աւելի քան 70 ունկնդիրներ, մեծ մասամբ ճարտարապետ, ուսուցիչ, պատմութեան դասախօս, հոգեւորականներ եւ քանի մը Հայեր: Տեղական թերթեր արձագանդ հանդիսացած են բանախօսութեան: Մանհայմի կաթողիկէ թերթը «Հայոց Քրիստոնեայ Եկեղեցին» խորագիրին տակ երկար յօդուածով մը անդրադարձած է Հայոց եկեղեցիին, հայկական մշակոյթին եւ հայ անուանի մտաւորականներու եւ դիանա - կաններու, արուեստագէտներու, ինչպէս նաեւ Ն. Շնորհալիի:

ՔԵՆԹԸՐՊՐԻի նորընտիր Արքեպիսկոպոս Տոնալտ Քոկանի պահակալութեան հանդիսութեան, Յունուար 24ին, Կիւլի - կիոյ Կաթողիկոսութիւնը ներկայացուցած է Արամ Վրդ. Քէշիշեան, Կաթողիկոսարանի մէջ-եկեղեցական յարաբերութեանց վարիչը:

ՆԻՒ ՃԸՐՋԻի մէջ, Փետրուար 8ին, Ս. Վարդանանց եկեղեցւոյ սրահին մէջ հիմնուած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի տեղւոյն մասնաճիւղը: Աւելի քան 75 արիներ, արեւոյներ, գայլիկներ եւ արծուիկները իրենց երդումը կատարած են: Հանդիսութիւնը հովանաւորած է Գարեգին Սրբ. Սարգիսեան: Տեղւոյն վրայ հաւաքուած է նուիրատուութիւններէ 5000 տոլար:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

— o —

— Ածան հաւը կարկչան կ'ըլլայ:
— Ջուրը լիութենէն կը ճապղի:
— Շանն ընկերացիր, փայտը ձեռքիդ մի ձգիր:
— Ձին ու ջորին կռուեցան՝ էշը մէջ պնաց:
— Գիտուն աղուէսը երկու ոտքով թակարդը կ'իյնայ:
— Տէրը խաչը զօրաւոր կ'ընէ:
— Ջուտողայ մալը ուտողայ հալալ է:
— Օտարին աչքը մարդուն լուս չի տայ:
— Կատուն մսին չհասաւ, այսօր Ուրբաթ է ըսաւ:
— Կատուին խաղ է, մկան՝ մահ է:
— Աղուհաց, սիրտը՝ բաց:
— Դուն ճենճ ըսէ, ճանճը պաղատանէն կը հասնի:
— Եկուր մեղքով, մի՛ գար պարտքով:
— Ոչ քաղցը եղիր, որ կլլեն, ոչ դառն եղիր, որ թքնեն:
— Ըսողին լաղ պիտի:
— Խորոզն ըսեր է. «Ես կը կանչեմ, կ'ուզէ լուանայ, կ'ուզէ ոչ»:
— Անամօթի երեսը թքեցին՝ ըսաւ.— Անձրեւ կուգայ:
— Զարչրկէ մարմին՝ զօրանայ հոգին:
— Գետը չհասած մի՛ բոպիկնար:

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Ժ.
Պ. ՏԸ ՎԻԼՖՈՐԻ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

— Ոչ, ոչ, յարեց հոգեվարքը աչխուժով: Մխայն թէ որոշակի կը տեսնեմ ինչ որ է, ինչ որ եղաւ եւ ինչ որ պիտի ըլլայ, եւ բոլոր այս բաները նոդկանք կը պատճառեն ինծի:

«Թոյլ տուէք որ չարունակեմ: Գանք եղելութեանց:

«Տիկին տը Վիլֆոր 1816 Մայիսի սկիզբները մայր պիտի ըլլար:

«Հիմա պէտք է որ տարիի մը չափ ետ դառնամ եւ այնպիսի դէպքեր պատմեմ ձեզի, որոնք ամէնուն անծանօթ մնացին:

«Գիտէք որ կայսեր էլպա կղզիէն վերադառնալէն վերջը կայսրութիւնս վտանգուած էր. Պուրպոնեանց գահին չափազանց անձնուէրը գտնուած էի, սակայն Նափոլէոն Թիւլլըրի եկաւ, աւելորդ է ըսել թէ իմ ու Օր. տը Սէն-Մէրանի անմիջական ամուսնութեան վրայ խօսք չեղաւ այլեւս:

«Իմ միակ մտածումս էր ներկան պահպանել եւ կարելի եղածին չափ անցեալը մոռցնել տալ անոնց, որոնք կընային սոսկալի հաչիւ մը պահանջել ինձմէ:

«Դատապետական մեծաւորներու ներդութեան չնորհիւ, պաշտօնատեղիս փոխուեցաւ եւ Թուլուզ ղրկուեցայ, ուր դոնէ անծանօթ էի դրեթէ:

«Անչուշտ մոռցած չէք թէ կայսերական վերահաստատութեան առաջին օրերը, որ հարիւր օր միայն պիտի տեւէին, թագաւորականները յուսահատական փորձեր ըրին իշխանութիւնը ձեռքէ չհանելու համար:

«Մանաւանդ Թուլուզի մէջ Պ. տը Վիթրոլ փորձեց թագաւորական կառավարութիւն մը հաստատել, որ իրր թէ կապ պիտի ծառայէր Անկուլէմի Տիկին դքսուհիին, մինչեւ որ Պորտոյի մէջ կը դրծէր, եւ դուքսին, որ Մարսիլիոյ մէջ յարձակողական պատերազմ մը կը կազմէր:

«Փերինեոն մառեչալը թագաւորական կամաւորներուն գլուխն էր. միանգամայն թագաւորական լրաքեր մը հաստատած էին, որ Նափոլէոնի վերջնական վերադարձին հաստատութեան նպաստաւոր բոլոր լուրերը հերքելու սահմանուած էր:

«Անգլիական ու սպանական ոսկիները կը զօրացնէին այն կուսակցութիւնը, որ պինուորական արշաւանքին մէջ, արդէն բաւական յաջողութիւն ունեցած էր. յանկարծ լմացուեցաւ որ Պորտօ անձնատուր եղեր եւ իր դռները բացեր էր զօրավար Քլոզէլի:

«Նոյն միջոցին արտաքոյ կարգի պաշտօնեաներ, որոնք Փարիզէն ղրկուած էին զօրավար կոմս Տըլպաորտի, ինչպէս նաեւ Շարթրն զօրավարը, որ Թուլոնի վրայ կը քալէր, կատարելապէս փոխեցին իրերու վիճակը:

«Տըլպաորտ զօրավարը կայսերական դրութեան ջերմ կուսակից — հետեւակազօրաց երրորդ զօրաբաժնին մէկ դունդը ոտքի հանեց, քալեց այն կապիտոլին վրայ, ուր կը դտնուէին Փերենեոն մառեչալն ու Պ. տը Վիթրոն եւ զանոնք բանեց:

«Ապրիլ 4ին էր:

«Թուլուզի ժողովուրդին մէկ մասը ուրախութեամբ ընդունեցաւ թագաւորական կանոնները պլուխ դնելու համար անոնց, կամ, լաւագոյն է ըսել ինծի համար էր, որ գործեցի իմ առաջին ոճիրս, այն է վաճառականական նաւու մը պատկանող խեղճ երիտասարդ նաւապետի մը ձերբակալումը եւ աներեւութացնելը:

«Երբ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Մեսրոպ Սիմաւոնեան հոգեհան – դատեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի (Փետր. 23) առաւօտ ժամը 11·15ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ մայր եկեղեցին իր կնոջ՝

ԱՐՄԻՆԷ ՍԻՄԱՒՈՆԵԱՆԻ

մահուան 3րդ տարելիցին առթիւ:

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգել փափաքողներուն:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Աչի Լիոնի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ այրի Տիկին Աւետիս Տիւմէճեանի, այրի Տիկին Լուսաբեր Մանուկեանի, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տիւմէճեանի, Տէր եւ Տիկին Սիւզան Տիւմէճեանի, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝ Աւետիս Տիւմէճեանի մահուան տխուր առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Աչի Լիոնի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է, փոխան ծաղկեպսակի, Տէր եւ Տիկին Շամիրեանէ (Մարսէյլ) 100 ֆր. Յակոբ Մամուրեանի մահուան տխուր առթիւ:

×

Պոմոնի եկեղեցւոյ Թաղական Խորհուրդը չնորհակալութեամբ ստացած է եկեղեցւոյ պայծառութեան համար.—

Տիկին Սանդուխտ Թէրզեան 10 ֆր., Տիկին Թաղուհի Յակոբեան 20, Տիկին Թըրիկեան 10, Տիկին Փառանձեմ Տ. Կարապետեան եւ Տիկին Գասպարեան 20ական, Տիկին Անժէլ Գաբրիէլեան 10, Տէր եւ Տիկին Նշան Քէհեաեան 20, Տիկին Մառի Զաքարեան 10, Տիկին Գոհար Սիրանեան 20, Տիկին Մկրեան 10, Տէր-Զաքարեան ընտանիք 50, Գր. Կարապետ Սիլոյեան 20, Տիկին Պերճուհի Ֆարուք-ճեան, Տիկին Բիւրանեան եւ Պրնք. Գրիգոր եւ Պաղտասար Նաճարեան 50ական, Տիկին Քէօնճէեան 30, Տէր եւ Տիկին Սահակեան 50, այրի Տիկին Էլիզ Գոչոլեան 20, Տիկին Մառի Արապիկեան 20, Տիկին Մառի Զաքարեան 30 ֆր.:

×

Կապոյտ Աչի Իսիի մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է ի նպաստ իր դպրոցին.— Տէր եւ Տիկին Թորիկ Գալիքեան եւ այրի Տիկին Աղաւնի Տէրտէրեան 30ական ֆր., Տիկին Մարիամ Ղուկասեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի:

Ինչպէս նաեւ 100 ֆր. այրի Տիկին Սաթենիկ Ձինտոյեանէ, ի յիշատակ իր ամուսնոյն Վարդան Ձինտոյեանի, Վարդանանցի առթիւ:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Սզգ. Մխութեան եւ մասնակցութեամբ «ՍԱՑԱՐ-ՆՈՎԱՍ» նուագախումբին, Փետր. 22 Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն սկսեալ Սզգ. Տան մէջ:

Կը հրաւիրուի մասնաւորապէս Լիոնի հայ երկսեռ երիտասարդութիւնը ան-խտիր:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Աչի Սեւրանի մասնաճիւղի պարահանդէսը՝ Մարտ 16ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Լոնատնէն Պ. Տիրան Ուզունեան, խմբագրատուն իր այցելութեան առթիւ 50 ֆրանք կը նուիրէ:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
Վ Ա Լ Ա Ն Ս

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը եւ ընտրողական մարմինը երկու տարուան նստաշրջանը լրացուցած ըլլալով ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջ. լուսաւորչական համայնքը նոր ընտրութեան համար Հ.Բ.Ը.Մ Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի հիւսիսեան սրահը: 6 rue Faventhin 22 Փետրուար Շաբաթ ժամը երեկոյեան 8·30իներկու տարուան նստաշրջանի, բարոյական եւ նիւթական զեկուցում և ընտրողական մարմնի ընտրութիւն:

Ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԿՕՈՒԶՈՒԻ

Cherche ouvrier dans la chaussure, soit cordonnier-bottier, soit monteur en chaussures. Place à l'année. S'adresser à : KEKLIKIAN, 25 rue Allard Sain-Tropez, tél. : 97-14-26.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գտած մեծ ընդունելութեան վրայ ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ թատերախումբը որոշած է Բ. եւ վերջին անգամ ըլլով ներկայացնել

ՀՆԱՐՔԸ

կատակերգութիւնը

դարձեալ Տօնու Թատրոնը

1975 Մարտ 20, Եշ. գիշեր առիթ մը ստեղծելով անոնց, որոնք չկրցան տեսնել եւ կամ կը փափաքին կրկին տեսնել:

Մանրամասնութիւնները յետագային

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ուրբաթ, (Փետր. 21), երեկոյեան ժամը 8·30ին, Հայ Սզգ. տան վերնայարկի սրահը:

Կը խօսի.— Ընկ. Յ. ՊԱԼԵԱՆ

Նիւթ.— Հայ Դատի վերլուծական պատմութիւն 1915–1975 եւ Սիփւռեան հարցեր:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, Փետր. 23 ժամը 9·30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն Փարիզի Սզգ. Մատենադարանի հայկական ձեռագիրները: Մասնակցութեամբ Փրոֆ. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեանի, եւ Մարսէլ Թոմայի, Սզգ. Մատենադարանի ձեռագրերու տնօրէն:

ՏԱՐՕՒԱՆ ՕՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄԸ

Մխիթարի ախոյեան ՊԱՑԸՐՆ Երեւանի ԱՐԱՐԱՏի դէմ, Մարտ 5, Մխիթարի մարզադաշտին մէջ:

Անմոռանալի ճամբորդութիւն մը չատ հանդստաւէտ ւթքս օթոքառով:

Մեկնում Մարտ 4, ժամը 20ին:

Հաւաքոյթ՝ ժամը 19·45ին, կառ տիւ Նոռ կայարանին առջեւ Քաֆէ Քիւրվէօր:

Գինն՝ 128 ֆր. ճամբորդութիւն եւ ցերեկուան ճաշ:

Վերադարձ՝ Մարտ 6, առաւօտ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
Հայ Մշակոյթի Տունը
17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ
Հեռ. 824–63–89
ժամը 14էն 18·30 կամ՝ 324–14–96
ժամը 8էն 13 եւ 20էն 22
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
Է.Տ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Գատուիբաք

VOTRE AGENCE DE VOYAGES
"BRASIL-ATLANTICO"
Vous confirme le départ d'une Caravelle pour le match
BAYERN DE MUNICH
contre
ARARAT
Départ le 5 Mars à 14 heures
Retour le même jour à 23 heures
IL NE RESTE QUE QUELQUES PLACES..:
(Les billets du match sont à votre disposition)
POUR TOUTE INSCRIPTION UN CADEAU VOUS SERA REMIS A L'AEROPORT
Veuillez consulter
Monsieur EKMEKCIYAN
BRASIL ATLANTICO
1, Avenue de l'Opéra, 75001 Paris
Tél. : 260-35-13

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ

Լիոնի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Սզգ. Միութիւնը կազմակերպած է Վարդանանցի տօնակատարութիւնը, որ տեղի պիտի ունենայ Փետր. 23, Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 15ին, Սզգ. Տան մէջ, մասնակցութեամբ Հայկազեան վարժարանի երկսեռ աշակերտութեան:

Տօնակատարութենէն վերջ ընտանեկան խնջոյք: Սիրով կը հրաւիրուի Լիոնահայ գաղութը անխտիր:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

Վիէնի մէջ, նախաձեռնութեամբ Նոր Սերունդին, Կիրակի Փետր. 23ին Գ. Խփկեան ակումբին մէջ՝ 40, Ռիւ Վիքթոր Ճօժիէ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ՃԱՇ

Կապոյտ Աչի Փարիզի մասնաճիւղին
Փետրուար 23 ժամը 13ին
GRAND HOTEL DU PAVILLON
36, Rue de l'Echiquier — 75010 Paris
Métro : Bonne Nouvelle
Հանելի մթնոլորտ եւ աւանդական
Արձանագրութիւնները այժմէն իսկ հեռախօսելով Տիկին Թադէոսեանի 878–27–35 կամ Տիկին Ալանկիւլեանի 734–70–19 Տիկին Գաբոյեան (առտուները) 533–06–31
Արձանագրութիւնները պէտք է փակուին Փետրուար 21ին:
Մասնակցութիւն 55 ֆր.

LYON — MUNICH — LYON — MUNICH
ՄԱՐՏ 5ԻՆ
ԱՐԱՐԱՏ - ՊԱՑԸՐՆ
ՓԱՌՈՐԴ ԱԽԱՐՏԱԿԱՆ ՄՐՑՈՒՄ ԵՒՐՈՊԱՑԻ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐՈՒ
Départ le 5 Mars à 15 heures par avion de Lyon - Bron — Prix : 550 F.
Pour tous renseignements contactez l'Agence
Organisé par
sevan voyages
50, Cours de la Liberté — Lyon
Tél : 60-13-66

AMITIÉS FRANCE-ARMÉNIE
ET LES ANCIENS COMBATTANTS
ont affreté pour leurs membres et amis un avion pour le match
BAYERN de MUNICH
contre
ARARAT d'EREVAN
Départ le 5 Mars à 15 h. du Bourget et retour le même jour à 23 h. de Munich au Bourget
Les transferts par autocards spéciaux de l'aérodrome au stade et vice-versa
dîner à bord
POUR LE PRIX DE 350 FRANCS NET
Pour tous renseignements et inscriptions s'adresser à :
M. K. BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, 75009 Paris, — 770-07-25
M. S. AGOPOFF, 5, Rue Villedo, 75001 Paris — 742-39-74
M. M. KEHYAYAN, 124, Avenue Henri Barbuse, 92140 Clamart — 642-73-10
IMPORTANT.—
Carte d'Identité Nationale, Passeport avec visa pour les étrangers, Titre de voyage à jour pour les réfugiés.
Les billets du match sont disponibles (places couvertes)
Prière d'être au Bourget à 14 heures précises.

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
21
VENDREDI
21 FÉVRIER
1975

LE NUMERO 1 F.

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Հատը	1 ֆր·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·230

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.230

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

— o —

Գ.

Կիպրոս կռուախնճոյը էր դարձած Ցունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ աւելի քան երկու տասնեակ տարիներէ ի վեր: Մինչ Աթէնքի վարիչները կ'ուզէին այդ կղզին ալ կցել Ցունաստանի (Էնոսիս)՝ Անգլիացիներու մեկնումէն վերջ, ինչպէս կցած էին Միջերկրականի երկոտասան կղզի – ները երկրորդ աշխարհամարտի վաղորդայնին, Անգարայի մէջ իրարու յաջորդող ամէն գոյնի կառավարութիւնները ինքնակոչ տէր ու պաշտպան կանգնած էին կիպրոսի Թուրք փոքրամասնութեան:

Ցիւրիխի 1959ի եւ Լոնտոնի 1960ի համաձայնագրերը անկախ Պետութեան վերածած ըլլալով կղզին՝ Անգլիոյ, Ցունաստանի եւ Թուրքիոյ պաշտպանութեան տակ՝ վերջ պէտք է դնած ըլլային մէկ կողմէ Էնոսիսի ձեռնարկները, մէւս կողմէ Անգարայի անհարկի միջամտութիւն – ները:

Կիպրոսի անկախ Պետութեան Սահմա – նադրութիւնը ամէն կերպով կ'երաշխաւորէր իրաւունքները Թուրք փոքրամասնութեան, որ բնակչութեան ընդհանուր թիւին 18 %ը միայն կը կազմէր: Հանրապետութեան փոխ–նախագահը Թուրք էր: Խորհրդարանին եւ վարչութեանց մէջ Թուրքերը ներկայացուցիչներ ունէին իրենց թիւին համեմատութեամբ:

Ցոյն եւ Թուրք համայնքները, ըստ առջնոյն, խաղաղ համակեցութեամբ պէտք է ապրէին, եթէ Անգարայի վարիչ – ները իրենց մշտատես դրդռւթիւններով կղզիի Թուրքերուն մէջ տեղութիւն չսերմանէին Ցոյներուն դէմ:

Իրրեւ հետեւանք Հանրապետական Թուրքիոյ ապօրէն միջամտութեանց, 1967ին կիպրոսի Թուրքերը բաժնուելով կեդրոնի իշխանութենէն, ստեղծեցին «ինքնավար վարչութիւն» մը, իրականին մէջ ենթակայ Անգարայի կառավարու – թեան, որ տարեկան 32 միլիոն տոլար կը յատկացնէր անոր: Տէնքթաշ չարունակ Անգարայէն կը ստանար իր հրահանգները:

Նոյն Թուականին Աթէնքի մէջ իշխա – նութիւնը բռնագրաւած էր պինուորական – ներու խմբակ մը, որ կողմնակից էր «Էնոսիս»ին:

Մակարիոս արքեպիսկոպոս ամէն ճիգ կ'ընէր պահպանելու համար կիպրոսի անկախութիւնը, որ երաշխաւորուած էր նոակողմանի համաձայնագրերով եւ ՄԱԿի կողմէ, որուն կ'անդամակցէր Հանրապետութիւնը 1960էն ի վեր:

Աթէնքի պինուորական կառավարութիւ – նը 1971ին զաղտնի միջոցներով կիպրոս ղրկեց Էոքայի վարիչ Զօր· Ղրիվասը, որ ժամանակին ըմբոստութեան դրօշ էր բարձրացուցած Անգլիացիներուն դէմ եւ այժմ կ'ուղէր տապալել Մակարիոս Արք·ը՝ դիւրացնելու համար Էնոսիսը: Ղրիվաս մեռաւ 1974 Ցունուարին: Սակայն իր կազմակերպութիւնը չարունակեց գաւեր լարել Հանրապետութեան նախագահին դէմ:

Մակարիոս Արք· 1974 Ցուլիս 6ին հրապարակեց Ցունաստանի նախագահին ուղղած իր նամակը, որով ցաւ կը յայտնէր Էոքայի ահաբեկչական արարքներուն համար, որոնք կը քաջալերուէին Աթէնքի պինուորական վարիչներուն կողմէ:

Ցուլիս 15ին կիպրոսի Ազգային Պահակախումբին 650 սպաները՝ աջակցու – թեամբ Հելլենական զօրախումբի 959 սպաներուն եւ պինուորներուն՝ կը տապալէին Մակարիոս Արք·ը, որ կը յաջողէր Անգլիա ապաստանիլ: Հանրապետութեան նախագահ կը հռչակէին Նիքոս Սամփսոնը: Եղբայրասպան կռիւ մը ծայր կուտար կղզիին մէջ անկախութեան կողմնակից – ներուն եւ Էնոսիսի ջատագովներուն մի – ջեւ: Զոհ կ'երթային երկուստեք բազմաթիւ Ցոյներ:

Սակայն ո՛չ մէկ Թուրքի քիթը կ'արիւնէր:

Հակառակ այս իրողութեան, Անգարայի կառավարութիւնը, իբրեւ թէ Թուրքերու կեանքը եւ կղզիին անկախութիւնը պաշտպանելու պատրուակով, Ցուլիս 20ին կը սկսէր բռնագրաւել կիպրոսը, որուն համար մեծ պատրաստութիւններ էր տեսած ամիսներ առաջ:

Կ'իրականացնէր իր երազը:

Աթէնքի մէջ անկեալ պինուորականներ – րու բռնատիրական վարչակարգը անփառունակ վախճան մը կ'ունենար: Կոստանդին Քարամանլիս ժողովրդավարական կարգերը կը վերահաստատէր երկրին մէջ: Եւ իրրեւ բողոք գործնապէս իր զայրոյթը կը յայտնէր Ուաշինկթընի դէմ, որ մեղսակից էր բոլոր անցուդարձերուն: Ո՛չ միայն չէր արգիլած Թուրքերու բռնագրաւումը, այլ եւ քաջալերած էր զայն:

Ցունաստան կը քաշուէր Հիւսիսատլանտեան Պաշտպանութեան կազմակերպութեան իր յանձնառութիւններէն եւ կը սպառնար փակել իր խարիսխները Միջերկրականի ամերիկեան նաւատորմին դէմ:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԻՍԻՆՆԷՐԻ ԱՅՑԸ ՓԱՐԻԶ

— o —

ՎԱՌԵԼԱՆԻԹԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ԳԼԽԱՒՈՐ ՆԻՒԹԸ ԵՂԱՒ

— o —

Վառելանիւթի խորհրդաժողովին հարցը ղէմաւոր նիւթը կազմած է Փինքոթ – Քիսինճէրի խօսակցութեանց եւ թէեւ տեսակէտներու որոշ մերձեցում մը ի յայտ եկած է, սակայն դեռ վերապահութիւն – ներ կան: Առջի օր Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարը Շահին հետ Ցիւրիխի մէջ տեսակցելէ ետք Փարիզ կը ժամանէր: Նախ երեք ժամուան տեսակցութիւն մը կ'ունենար Ֆրանսայի իր պաշտօնակիցին, ապա 90 վայրկեանի խօսակցութիւն ալ Փինքոթ տ'Էսթէնի հետ:

Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը կ'ուզէր իրականացնել հանդիպումը քարիւղ արտադրող եւ սպառող երկիր – ներու միջեւ: Այս իմաստով նախապատրաստական խորհրդաժողով մը կը նախատեսէ Մարտի կէսերուն: Պարզ է, որ վառելանիւթի խորհրդաժողովին պէտք է մասնակցի նաեւ Ուաշինկթընը: Արդ Քիսինճէրը վերջնական «այո» մը չէ ըսած եւ զոհացած է չեչտելով, թէ որոշումը պէտք է տայ Վառելանիւթի Միջազգային Գործակալութիւնը, որուն մաս կը կազմեն 16 երկիրներ: Իրականութեան մէջ միայն Ուաշինկթընն է, որ դեռ վերապահութիւն ցոյց կուտայ վառելանիւթի խորհրդա – ժողովին հանդէպ, գտնելով որ 16 երկիր – ները ցարդ զօրաւոր միացեալ դիրք մը չեն որդեգրած:

Այս հարցին մասին արտայայտուելով Քիսինճէր դիտել տուած է լրագրողնե – րու, թէ «լաւ յաջողութիւններ» արձա – նագրուած են վառելանիւթի խորհրդա – ժողովին գումարման ուղղութեամբ:

Ցամենայն դէպս, Վառելանիւթի Մի – ջազգային Գործակալութեան յաջորդ նիս – տը Մարտ 6ին եւ 7ին է եւ քաղաքական շրջանակներու կարծիքով անհաւանական է, որ դրական պատասխան մը չտրուի վառելանիւթի խորհրդաժողովին գումար – ման համար:

Այս առընչութեամբ ճշդենք, որ Ալ – ժերիոյ նախագահը՝ Պումետիէն կ'ուզէ, որ վառելանիւթի խորհրդաժողովին, քա – րիւղ արտադրող եւ սպառող երկիրներու միջեւ, օրակարգի հարց դառնայ ոչ միայն վառելանիւթը, այլեւ միւս բնական հում նիւթերը: Ուաշինկթընն բացարձակ դէմ է ասոր եւ կ'ուզէ, որ խորհրդաժողովը զրաղի միայն վառելանիւթի հարցով:

× Քիսինճէր Փարիզի մէջ տեսակցած է Իրլանտայի Արտաքին նախարարին հետ: Այս վերջինը՝ Ֆիցճերըլտ, Իռներու կողմէ պաշտօն ստանձնած է չիման մէջ մտնելու Ցունաստանի, Թուրքիոյ եւ Կիպրոսի հետ, որպէսզի Կիպրոսի հարցին շուրջ լուծում մը գտնուի: Փարիզի բաղձանքն է, որ վերսկսին Կիպրոսի միջ – համայնքի խօսակցութիւնները: Ֆրան – սայի Արտաքին նախարարը երկուշաբթի Աթէնք կ'երթայ, պաշտօնական այցելու – թեամբ:

ԿԻՊՐՈՍ

ՄԱԿի ընդհ· քարտուղարը Վալտհայմ Անգարայէ ետք Աթէնք այցելեց տեսակ – ցելու համար Ցունաստանի վարչապե – տին եւ Արտաքին նախարարին հետ: Նախապէս Անգարայի մէջ հինգ ժամուան խօսակցութիւն ունեցած էր Թուրքիոյ վարչապետին եւ Արտաքին նախարարին հետ: Աթէնքի օդակայանին մէջ Վալտհայմ յայտարարեց լրագրողներուն, թէ Անգարայի մէջ քննութեան առած է Կիպրոսի կացութիւնը եւ այն միջոցները, որոնց շնորհիւ հնարաւոր կրնայ դառնալ միջ – համայնքի խօսակցութեանց վերսկսումը:

Նիկոսիոյ մէջ քանի մը հազար Ցոյներ ցոյց կատարեցին Անգարայի միակողմանի որոշման դէմ: Երկու ժամուան ընդհա – նուր գործադուլ մըն ալ տեղի ունեցաւ Կիպրոսի մայրաքաղաքին մէջ:

Մինչ ՄԱԿի ընդհ· քարտուղարը կը փորձէ լուծում մը գտնել Կիպրոսի հար – ցին կարգադրութեան շուրջ, անդին կ'իմացուէր, թէ Կիպրոսի Թուրքերը կը ծրագրեն Փետրուար 24ին Սահմանադրութիւն մը մշակել «Թրքական անկախ Դաշնակցային Պետութեան» համար:

Քանի մը տողով

ԵԳԻՊՏՈՍԻ Արտաքին նախարարը՝ Ֆահմի անդրադառնալով Երուսաղէմի խնդրին յայտարարեց, թէ «այս հարցը լուծելու միակ ճամբան է քաղաքը միջազ – գայնացնել»: Արտաքին նախարարը ճըշ – դեց, թէ միջազգայնացումը կը վերաբերի թէ՛ արաբական, թէ՛ իսրայէլեան շրջան – ներուն հաւասարապէս:

ՍՊԱՆԻՈՑ մէջ երկու սպաներ ձերբա – կալուած են, որովհետեւ ուզած են իրենց ընկերներուն հետ խօսիլ պատժուած սպայի մը պարագան քննելու համար: Սպան ընկերային պահանջներու կողմնա – կից գտնուած էր:

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ առջի օր վաւերացուց Լբքանիւէի ներկայացուցած ամուսնալուծման բարեփոխութեան ծրա – գիրը: Աւելի կարեւոր փոփոխութեանց ենթարկուած էր նախնական ծրագրին բաղդատմամբ եւ նոր փոփոխութեանց կրնայ ենթարկուիլ կրկին Խորհրդարանին ներկայացուելէ առաջ:

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԱՏՈՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, փետր· 14)

ԵՐԿԱՐԱԿԵԱՑՆԵՐԸ

Ղուկասեանի չրջանի Մուսայէլեան դիւ – ղը բնակող Եղիսաբէթ Դաւթեանի անձ – նաթուղթին մէջ արձանագրուած է, թէ ան ծնած է 1860ին, այսինքն՝ 115 տարե – կան է: Ծնած եւ դաստիարակած է հինգ զաւակ: Այժմ 70է աւելի են ե· Դաւթեանի թոռներն ու ծոռները: Եղիսաբէթ տատը լաւ տեսողութիւն եւ լսողութիւն ունի, կը սիրէ խօսակցիլ, մարդամօտ է, անունդի համար ընդհանրապէս կ'օգտագործէ քա – ջարեղէն եւ կաթնամթերք:

Հարիւր տարեկանէն աւելի եղած է Ղու – կասեան դիւղը ապրող Բուրաստան Վա – րոսեանը: Դեռ մինչեւ այսօր կը մանէ եւ կ'աշխատի, տնական թեթեւ աշխա – տանքներ կը կատարէ:

Նոյն չրջանի Թաւշուտ դիւղին մէջ 90ը անց են Արտաշ Մուրադեան, Աւետիս Բարսեղեան, Գրիգոր Մինասեան, այլ դիւղերու մէջ ալ տասնեակ մը ծերունի – ներ կան 90ը անց:

×

ԼՈՑՄԻ ԵՒ ՁԱՅՆԻ ԹԱՏՐՈՆ

Հանդիսականները ո՛չ դերասան եւ ոչ ալ բեմայարդարում պիտի տեսնեն: Շար – ժանկարի պատառ ալ պիտի չըլլայ: Ներ – կայացումը պիտի ծաւալի էրեբունի միջ – նաբերդին եւ անոր չարող բնական բլուր – ներուն վրայ: Ձայնի եւ գոյնի միջոցաւ հանդիսականներուն առջեւ պիտի վեր – ստեղծուին պատմական դէպքեր, որոնք կապուած են էրեբունիի հնադարեան ամ – րոցին հիմնադրութեան եւ զարգացումին հետ: 1500 տեղ ունեցող ամփիթատրոնին եւ ներկայացումին զաղափարը հիմնուած է ռատիօթէքնիք, էլեկտրոնիք եւ արդիա – կան լուսաւորութեան վրայ, դիտել կու – տայ նախագիծին հեղինակը, Փրոֆ· Աբ – րահամ Աբրահամեան: Բեմադրութեամբ պիտի զբաղի Հր· Ղափլանեան:

«Լոյսի եւ ձայնի» թատրոնը փրոֆե – սիօրին առաջին ինքնատիպ նախագիծը չէ: Ան է, որ Մոր· Միութեան մէջ ա – ռաջին անգամ ըլլալով կառուցած է դու – նա–երաժշտական չատրուանները, որոնք Երեւանի տեսարժան վայրը դարձած են: Երեկոները «Լենին» հրապարակը կու – գան բազմաթիւ Երեւանցիներ դիտելու համար երգող չատրուաններու զուարճալի պարը: Այս բացօթեայ «համերգը» կը կատարեն 11 չատրուաններ 200 չիթերով:

Այս տարի նոյնաձեւ չատրուան մը պի – տի հաստատուի «Սպենդիարեան» հրա – պարակը:

×

Դ·ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ ԿՐԿԻՆ ՑԱՂԹԱԿԱՆ

Ելեկտրոստալ քաղաքի մէջ տեղի ունե – ցած են չրացատկի մրցումներ, որոնց մասնակցած են մարզական խումբեր Մոր – հրդային Միութեան զանազան չրջաններէ: Մրցումներուն վերջին օրը 38 մարզիկներ մասնակցած են: Երեւանցի Դաւիթ Համ – բարձումեան 576,64 կէտ ապահովելով առաջին տեղը գրաւած է 10 մեթր բարձր աշտարակի չրացատկին մէջ:

ԵՐԲ ԵՏ ԿԸ ՆՉՅԻՆՔ...

(ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ)

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԶԱԿԱՆ ԱՄՐՈՑՆԵՐԸ 10 - 14 ԴԱՐԵՐՈՒՆ

(ՎԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԾԱՂԿՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐ)

ԿՐԹԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ ԱԶԴԱՑԻՆ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁՆԵՐԸ

— o —

Հայոց նախաքրիստոնէական շրջանի թէ Ոսկեդարու մասուր կեանքին մէջ յա – ճախ կը յիշատակուին արուեստհմանեան կրթութեան եւ դաստիարակութեան կարգ մը կեդրոնները՝ ինչպէս Աղեքսանդրիա, Աթենք, Անտիոք, Բիւզանդիոն, Սամո – սատ, Եդեսիա՝ ուր իրենց մասին պա – շարն ու գիտութիւնը սուացած են նա – խապրային դարերու թէ հայկական այ – բուբենի գիւտին յաջորդող կրթական–մը – շակութային շարժման յառաջապահները:

Հին հայ դաստիարակութեան պատմու – թեան մէջ «Նախամեսրոպեան», «Ոսկե – դարեան» եւ «յետ Ոսկեդարու» վերա – պրներով ծանօթ ուսումնական դարա – շրջաններու քննարկումը ցոյց կուտայ՝ որ արքունական թէ հոգեւորական դեկա :– վարութիւնը ընդհանրապէս ցոյց տուած է նիւթական թէ բարոյական բացառիկ հոգածութիւն մը հանդէպ բոլոր անոնց, որոնք զէպի արուեստհմանեան կեդրոն – ները կը դիմէին «ի խնդիր լուսոյ եւ ուս – ման գիտութեան»: Հակառակ այն լու – զութեան որ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչէն սկսեալ ու յատկապէս Սահակ կաթողիկո – սի եւ Մեսրոպ Մաշտոցի օրով Հայաս – տանի մէջ հայերէնի, յունարէնի, ասորե – րէնի եւ պիտութեանց ուսուցումը թափ կը ստանար զաւառէ զաւառ տարածուող վարժարանային ցանցին մէջ, «հեռագնաց ուսման» հոսանքը եւս կը չարունակուէր բիւզանդական, ասորական, հռոմէական թէ պարսկական սահմաններէ ներս. մեր հոգեւորականութիւնը (մասնաւորականու – թիւնը) ուսման եւ գիտութեան իր ծա – րաւին զոհացում տուող աղբիւրներ կը փնտռէր օտար ափերու վրայ:

Հայ ժողովուրդի հնագոյն դարերուն եւ մինչեւ 1700ական թուականներու պատ – մութիւնը ուսումնասիրող ոեւէ անձ, եթէ ուզէ փնտռել գաղտնիքը Հայութեան վե – րանորոգ ոյժին, պիտի չվրիպի արդա – րօրէն հաստատելէ՝ թէ Արշակունեաց թագաւորութենէն մինչեւ Ռուբինեանց իշխանութիւն, ինը դարերու տեւողու – թեան մը մէջ մեր ազգային – քաղաքա – կան գոյութեան ապառնացող վտանգնե – րուն եւ պետական քայքայումներուն հա – կառակ, մեր ժողովուրդը յաջողած է միշտ ոտքի մնալ եւ անխորտակ պահել ազգային գոյատեւումի իր կռուանները, որովհետեւ կրցած է կրթութիւնն ու մշա – կոյթը գաւանիլ զրահ պաշտպանութեան, —մատուռ եւ հոգեկան միութեան:

Կը կեդրոնանանք չորրորդ եւ հինգե – րորդ դարերու սահմանափակ գծերին մէջ՝ դիտել տալու համար որ հայրերը դպ – րոցներու, վանական կրթարաններու եւ «հեռագնաց ուսման» հոսանքին եռեւ պէտք է տեսնել առաւելապէս Ազգային Եկե – ղեցիի, քաղաքական ապահովութեան եւ մշակութային անկախութեան ձգտումը հայ եկեղեցականութեան, որուն համար քրիստոնէական կրօնը ո՛չ միայն հաւատ – քի, բարոյականի եւ հոգեպաշտական գա – ւանանքի՝ այլեւ ու մանաւանդ ինքնա – պահպանումի կռուան մըն էր:

Արդարեւ, երբ Արշակունեաց թագաւո – րութեան փլուզումէն եռք բացայայտ գործան բիւզանդական ու մանաւանդ պարսկական հետամտութիւնները, ու Հա – յաստան ենթարկուեցաւ այդ երկու կայս – րութեանց գերիշխանութեան, ակներեւ կորուստի եւ ամբողջական նուաճման վը – տանգէն մեզ փրկեց կրօնա – մշակութա – յին այն զրահը, որուն փարած էին ար – քունիք եւ եկեղեցականութիւն:

Իր «Պատմութիւն Ղարաբաղի Հայոց թեմական հոգեւոր դպրոցի» անուն գոր – ծին մէջ՝ պատմագիր Լէօ կը գրէ (էջ 32).

— «... Քաղաքական կործանման փլա – տակներէ մէջ (խօսքը Արշակունեաց թագա – ւորութեան փլուզումին մասին է, Մ.Թ.) կանգնում էր մի նոր Հայութիւն, քաղա – քականապէս տկար ու հարուածուած՝ բայց մտաւորականապէս անհամեմատ ու – ժեղ եւ բարձր, բան առաջ: Հելլենական կամ որ նոյնն է՝ եւրոպական քաղաքա – կրթութիւնը, որքան նա կարող էր սփփո – ւիլ Քրիստոնէութեան մէջ, հաստատ հող նուաճեց Ասիայի անհիւրասէր խորքերում եւ Հայաստանը դարձաւ միջնորդ՝ Եւրո – պայի եւ Ասիայի միջեւ»:

Այս տեսակէտով բնորոշիչ է նաեւ Թուրքիոյ Հայոց երջանկայիշատակ պատ – րիարքին, բանասիրական եւ պատմական իր պրպտումներով յայտնի Արմաշական՝ Հոգելոյս Մեսրոպ արք. Նարոյեանի հե – տեւեալ հաստատումը.

— «Եթէ Քրիստոնէութիւնը (իր ստեղ – ծած դպրոցով ու դպրութեամբ) ամուր դրոշմ մը չտար մեր ազգային նկարագ – րին, եթէ գիտակցական զարթումով մը չշեշտէր մեր ազգային անհատականու – թիւնը, Բիւզանդական, Սասանեան կամ Սարակինոսեան կլանող տիրապետութիւ – նը դիւրաւ պիտի կազմալուծէր եւ ընկ – լուզէր մեզ»: (Տե՛ս «Պատմութիւն հին հայ դաստիարակութեան»՝ Եղիա Քասունիի, 1959, էջ 51):

Մանաւանդ «հեռագնաց ուսման» հո – սանքին ակնարկելով ու արուեստհմանի մէջ ուսանելէ եռք Հայաստան վերա – դարձող մասնաւորականութեան մասին խո – սելով՝ Գիւտ կաթողիկոս (461–478), Աղուանիներու վաչէ Բ. Թագաւորին ուղ – ղեալ իր առաջին թուղթով կը վկայէ որ «անոնք բայօրէն դեգերեցան ուսումնա – սիրութեան մէջ», կատարելութեան հաս – ցընելով առաքելական եւ աւետարանական ուսումը եւ մասնաւոր հարուստ պաշարով մը՝ արուեստներու եւ գիտութեան մար – զերուն մէջ՝ նոր հորիզոն բանալով հայ ժողովուրդի իմացական կեանքին վրայ:

Աւելին կը տեսնենք հետզհետէ...

Մ. Թ.

ՍԱՆԹԱ-ՄՈՆԻՔԱՅԻ ՄԷՋ

— o —

ԽՄԲ.— Պոսթընի մեր պաշտօնակից՝ «Հայրենիք»ի Յունուար 28ի թիւէն կ'արտատպենք Լեւոն Քէշիշեանի այս գրութիւնը, որ, անգամ մը եւս, սեղանի վրայ կը դնէ օրուան հրատապ հարցումը Սիփուռի Հայուն: «Հայրենիք» 2 խմբագրականներով անդրադարձած է այս հարցին: Կուտանք յաջորդաբար:

Հարաւային Քալիֆորնիա պիտի դառ – նայ Սիփուռքի կարեւորագոյն հայկական կեդրոնը՝ Պէյրութէն եռք:

Ոեւէ մէկը ճշդրիտ թիւ չունի. բայց մենք կը կարծենք, որ այս շրջանին մէջ կ'ապրին 80–90 հազարի մօտ Հայեր: Ու – նին կազմակերպութիւններ, եկեղեցի, դպրոց, ակումբներ: Տակաւին «համայ – նական կազմակերպութիւն» չեն, «համ – րանք» են, ու դպրութը կազմուելու համ – րան մէջ է:

Այս միտքը յայտնեց մեզի Փրոֆ. Օն – նիկ Քէշիշեան, Մեսրոպեան վարժարանի տնօրէնը, որ աւելի քան տասը տարիէ ի վեր համալսարանի մէջ մօտէն ուսումնա – սիրած է (իր պաշտօնին բերումով) ամե – րիկեան դպրութային ընդհանուր վիճակը:

Եթէ ընդունինք իր տեսակէտը՝ այս 80–90 հազարի հասնող համրանքը իր ղե – կավարութեան կը պարտադրէ բազմա – կողմանի ու ծանր աշխատանքներ:

Երկու չարաթ հոս, մեր մնայուն բնա – կարանը մնացի: Մնկէ այս տարուան դժուարին գործէս եռք՝ հանդստանալու պէտք ունէի: Շատ մը դիրքեր կարդացի, հայերէն ու անգլերէն, մէկը՝ Ամերիկայի Հրեաներուն մասին: Շատ մը տեղեր, «Հրեայ» բառին տեղ «Հայ»ը կարելի է դնել, այնքան նման են պայմանները անոնց ու մեզի համար...

Առաջին անգամ չէ որ կ'արտայայտուիմ այս հարցին շուրջ: Լոս Անճելըս պիտի դառնայ Սփիուռքի կարեւորագոյն կեդ – րոնը՝ Պէյրութէն եռք: Հետեւաբար, հոս բնակող Հայութիւնը պիտի կազմակեր – պուի: Լուրջ, դիտական մօտեցումի խըն – դիր մը կայ՝ որուն պէտք է ընդառաջել անյապաղ:

Ղեկավար հին սերունդը յոգնած է: Պէտք է աստիճանաբար բերել նոր ուժերը, ո – րոնք կուգան այլեւայլ երկիրներէ, յատ – կապէս Պէյրութէն: Ակնբախ է, որ շա – տեր հետամուտ են իրենց համար պիւրօ եւ ապահովութիւն ստեղծելու, հետեւա – բար խուսափելու հանրային գործունէու – թենէ...

Հետաքրքրական տեսակցութիւններ ու – նեցայ եւ տարիթ ստեղծուեցաւ կարծիք փոխանակելու տեղւոյն վրայ լաւատեղեակ պէմքերու հետ: Խոլորն ալ մտահոգ են դարուէթի ապագայով, լուրջ մտավախու – թիւններ ունին եւ կ'ընդգծեն կարեւորու – թիւնը ծրագրուած, ուսումնասիրուած, կազմակերպուած աշխատանքի՝ հանրու – թեան թէ իր պատասխանատու մարմին – ներուն տեսած գործակցութեամբ:

Հասարակաց մտահոգութիւնն է.— « Սփիուռքը ի՞նչպէս Հայ պիտի մնայ »:

Դպրոցներու իրենց ցանցին համար Լոս Անճելըսի Հայերը կը ծախսեն տարեկան աւելի քան կէս միլիոն տոլար:

Սակայն կան երեսաստղներ՝ որոնց հարց կուտան թէ ինչո՞ւ «Հայ պէտք է մնալ»... Անոնցմէ մէկը՝ 21ամեայ պա – տանկ է: Հայերէն կը խօսի, հայերէն կրթ – նայ կարդալ, Հայաստան այցելած է, հայեցի ոգիով մեծցած, համալսարանա – կան ուսանող, շատ յաջող՝ իր ճիւղին մէջ: Հայոց Պատմութեան եւ Դատին ծա – նօթ, իր աւարտաճառն ալ գրած է «Հայ – կական Դատ»ի մասին: Մեզի հետ է որ – ձակուրդով՝ այս դեղեցիկ, օդասուն քա – ղաքին մէջ:

Կատակ չունիմ այն մասին որ Հայ պիտի մնայ, — բայց իր գաւա՞ղը...

Լսած եմ այս նոյն հարցումը ուրիշներէ ալ, ասկէ առաջ:

Երբ Վարդգէս Համազասպեան Ամերի – կա այցելած էր, մտերմացանք. իրեն խորհուրդ տուի, որ տեսնուի նաեւ Ամե – րիկայի մէջ յաջողած ու դիրքի տէր Հայ մարդոց հետ: Շատ փափաքեցաւ: Դիմեցի բարեկամիս՝ Պարի (Պարոյր) Զորթեանին, «Թայմ» ընկերակցութեան փոխ – նախագահին, որպէսզի ճաշի մը ընթացքին տեսնուի Համազասպեանի հետ: Սիրով ընդունեցաւ ու մեզ հրաւիրեց Փլացա պանդոկը: Խօսակցութեան ըն – թացքին՝ Զորթեան ըսաւ.

— Փրոֆեսէօր Համազասպեան, դուք եկած էք հոս, իբրեւ Հայրենիքի եւ սիփուռքի Կապերու Կոմիտէի ատենապե – տնին համար ասիկա շատ ուրախալի է: Ես, հասած նիւթական եւ բարոյական առումով կարեւոր դիրքի մը, կարող եմ նեղի զանճանակովը եկաւ պատրիարքին ձեռքը համբուրելու:

Ինչ որ անուշադիր անցաւ այդ ամէն խրախճանութեանց մէջ՝ սա էր, թէ հիմ – նարկէքը կեղծ հիմնարկէք էր: Սահակ Էֆէնտի դպրոցին չէնքը վար առնուելէն առքը, հիմունքը քննել տուած էր Մկրտիչ խալֆայի՝ հասկնալու համար, որ կա – րելի չէ՞ր անոնց վրայ բարձրացնել նոր չէնքը: Գործը եթէ բռնավաստակ մը չըլլար՝ ճարտարապետ անչուշտ, իր չա – հերուն համար, պիտի յայտարարէր, որ «ի հիմանց» պէտք էր կատարել վերաչի – նութիւնը, բայց ժամ մը առաջ օձիքը ազատելու համար աշխատութենէ մը, որ պարզապէս բեռ մըն էր իրեն համար, շատ հաստատ դաւաճ հիմերը եւ լաւագոյն համարեցաւ անոնցմէ օգտուիլ: Սահակ Էֆէնտի կրկնել չտուաւ ճարտարապետին դնահատումը եւ անմիջապէս որոշեց, որ հին հիմերուն համեմատ գծուի չէնքին յատակագիծը:

Ահա այսպէս հիմնարկէքը պարզապէս նախկին հիմերուն վերահաստատութիւնն էր իրենց պաշտօնին մէջ: Աւելի առ – նուազն վաթսուն ոսկիի խնայողութիւն մը կը ներկայացնէր գործի մարդ բարերարին համար:

Քանի մը չարաթ եռքը, լաստակերտը արդէն աւարտած էր ու չէնքը արագ – արագ կը բարձրանար եւ սակայն դպրո – ցին սահմանուած դրամը կը սկսէր հատ – նել եւ Սահակ Էֆէնտի ստիպուած էր Թագական Խորհուրդին տնտուկին փոխ դրամ տալ, որպէսզի դանճապետը կարե – նայ շաբաթական ծախքերը վճարել Մկըր – տիչ խալֆային:

Բարերարը օրն ի բուն գլուխը կը ճա – թեցնէր հնարք մը դտնելու համար. վեր – ջապէս գաւ: Անդրանիկ աղջիկը՝ Զա – րուհի՝ ձեռագործ դորգ մը բանած էր՝ դայն վիճակահանութեան դրաւ:

— Սղջիկս անպատճառ ուզեց, որ ինչ – ալ բաժին մը ունենայ վարժարանի շի – նութեան մէջ, — կը բացատրէր իր չու – կայի բարեկամներուն՝ մէկ մէկ ոսկինոց տոմսակներ ներկայացնելով, — շատ հա – մոզեցի, որ վազ անցնի այդ գաղափարէն, բայց օգուտ չըրաւ, անուշ խօսեցայ՝ չե – դաւ, խիստ խօսեցայ՝ չեղաւ, վերջապէս տեսայ, որ սիրտը պիտի կոտրի, ապուր ձեռագործ մը բաներ էր, առ վիճակա – հանութեան դիր ըսաւ. աղբար, ի՞նչ պիտի ընես, չոճուխ են, խօսք չեն հասկը – նար ասկէ գատ մտածեցի, որ ուզածը դէշ բան մը չէ, ինք ալ բարիք ընել կ'ու – զէ կոր... ինչ որ է, առ սա տոմսակին մէկ քանի հատ՝ Զարուհին խրթիչը հա – մար, ես ալ ժամ առաջ սա պէյցէն ա – զատիմ... գործս ձգեր եմ, տոմսակ կը ծախեմ կոր թէչ աղջկանս սիրտը չկոտ – րելու համար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(18 – Շար.)

ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՐԵՐԱՐ

(երգիծական վէպ ազգային կեանքէ)

Գ.

Գարոդին մէջ յիշեց Սահակ Էֆէնտիի համեստ սկզբնաւորութիւնը կեանքի աս – պարէզին մէջ. ըսաւ թէ ի՛նչպէս իր առեւ – տրական հանճարովը ու պարկեշտու – թեանը եւ ուղղամտութեանը չնորհիւ կրցած էր բարձր ու նախանձելի դիրքի մը հասնիլ:

Գործի մարդէն յետոյ խօսեցաւ բարե – բարին վրայ, բաղդատեց զայն եռասէր հարուստներուն հետ, որոնք զրամին կը զոհեն իրենց ազգն ու եկեղեցին, մինչդեռ Սահակ Էֆէնտի իր դրամը կը զոհէ ազգին ու եկեղեցիին համար. վերջապէս աւել – ցուց, թէ Սահակ Էֆէնտիի բարիքներն այնքան մեծ են, որ չեն կրնար իրենց վարձատրութիւնը դտնել այս աշխարհի մէջ եւ թէ ամբողջ յաւիտենականութեան մը երանութիւնը կրնայ փոխարինել զա – նոնք:

Եկեղեցական արարողութենէն յետոյ ժողովուրդը թափօրով ուղղուեցաւ դպր – րոցի շինութեան տեղը, ուր կրկին աղօթք – ներ ու մաղթանքներ եղան: Յետոյ չորս ոչխար, զրա Սահակ Էֆէնտիի բարե – կամներէն մին նուիրած էր այս առիթիս, մորթուեցան մատաղի համար:

Օհան աղա Ս. պատրիարքին ներկայա – ցուց Մկրտիչ խալֆան, «ազդասէր ու ե – կեղեցասէր ճարտարապետը», որ «ուզած էր դպրոցի շինութեան հոդը անձնուիրա – բար վրան առնել, առանց նիւթական ա – մենափոքր վարձատրութեան մը»: Պատ – րիարքը օրհնեց այդ «առաքինի ու պար – կեշտ» աշխատաւորը եւ կարողութիւն մաղթեց իրեն:

Մկրտիչ խալֆա, հաւատացեալ մարդ, մոռցաւ իր գառնութիւնները, ֆէսը հա – նեց եւ երկիւղածօրէն պատրիարքին ձեռ – քը համբուրեց, զոհանալով իրեն բաժին ինկած գոնէ այդ հոգեկան վարձատրու – թենէն:

Յորեկը, Սահակ Էֆէնտիի տան մէջ երեսուն հոգիի սեղան մը տրուեցաւ նա – խագահութեամբ պատրիարքին: Բաժա – կառուեր արուստանութեան Կաշուտէրեան ընտանիքին բոլոր ներկայ ու բացակայ անդամներուն կենաց: Ջմոռցուեցաւ նոյն – իսկ փոքրիկ Վահանիկը, որ իր անբաժա – նելի զանճանակովը եկաւ պատրիարքին ձեռքը համբուրելու:

Ինչ որ անուշադիր անցաւ այդ ամէն խրախճանութեանց մէջ՝ սա էր, թէ հիմ – նարկէքը կեղծ հիմնարկէք էր: Սահակ Էֆէնտի դպրոցին չէնքը վար առնուելէն առքը, հիմունքը քննել տուած էր Մկրտիչ խալֆայի՝ հասկնալու համար, որ կա – րելի չէ՞ր անոնց վրայ բարձրացնել նոր չէնքը: Գործը եթէ բռնավաստակ մը չըլլար՝ ճարտարապետ անչուշտ, իր չա – հերուն համար, պիտի յայտարարէր, որ «ի հիմանց» պէտք էր կատարել վերաչի – նութիւնը, բայց ժամ մը առաջ օձիքը ազատելու համար աշխատութենէ մը, որ պարզապէս բեռ մըն էր իրեն համար, շատ հաստատ դաւաճ հիմերը եւ լաւագոյն համարեցաւ անոնցմէ օգտուիլ: Սահակ Էֆէնտի կրկնել չտուաւ ճարտարապետին դնահատումը եւ անմիջապէս որոշեց, որ հին հիմերուն համեմատ գծուի չէնքին յատակագիծը:

Ահա այսպէս հիմնարկէքը պարզապէս նախկին հիմերուն վերահաստատութիւնն էր իրենց պաշտօնին մէջ: Աւելի առ – նուազն վաթսուն ոսկիի խնայողութիւն մը կը ներկայացնէր գործի մարդ բարերարին համար:

Քանի մը չարաթ եռքը, լաստակերտը արդէն աւարտած էր ու չէնքը արագ – արագ կը բարձրանար եւ սակայն դպրո – ցին սահմանուած դրամը կը սկսէր հատ – նել եւ Սահակ Էֆէնտի ստիպուած էր Թագական Խորհուրդին տնտուկին փոխ դրամ տալ, որպէսզի դանճապետը կարե – նայ չաբաթական ծախքերը վճարել Մկըր – տիչ խալֆային:

Բարերարը օրն ի բուն գլուխը կը ճա – թեցնէր հնարք մը դտնելու համար. վեր – ջապէս գաւ: Անդրանիկ աղջիկը՝ Զա – րուհի՝ ձեռագործ դորգ մը բանած էր՝ դայն վիճակահանութեան դրաւ:

— Սղջիկս անպատճառ ուզեց, որ ինչ – ալ բաժին մը ունենայ վարժարանի շի – նութեան մէջ, — կը բացատրէր իր չու – կայի բարեկամներուն՝ մէկ մէկ ոսկինոց տոմսակներ ներկայացնելով, — շատ հա – մոզեցի, որ վազ անցնի այդ գաղափարէն, բայց օգուտ չըրաւ, անուշ խօսեցայ՝ չե – դաւ, խիստ խօսեցայ՝ չեղաւ, վերջապէս տեսայ, որ սիրտը պիտի կոտրի, ապուր ձեռագործ մը բաներ էր, առ վիճակա – հանութեան դիր ըսաւ. աղբար, ի՞նչ պիտի ընես, չոճուխ են, խօսք չեն հասկը – նար ասկէ գատ մտածեցի, որ ուզածը դէշ բան մը չէ, ինք ալ բարիք ընել կ'ու – զէ կոր... ինչ որ է, առ սա տոմսակին մէկ քանի հատ՝ Զարուհին խրթիչը հա – մար, ես ալ ժամ առաջ սա պէյցէն ա – զատիմ... գործս ձգեր եմ, տոմսակ կը ծախեմ կոր թէչ աղջկանս սիրտը չկոտ – րելու համար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(18 – Շար.)

հեռաձայնը վերցնել եւ խօսիլ նախագահին հետ: Ոնիմ՝ ինչ որ կ'ուզեմ: Կինս Հայ է: Երկու զաւակ ունիմ, որոնք հայ անուններ ունին: Բայց մենք··· «շիշ-էեպապ»ի Հայեր ենք: Ոչինչ պիտենք Հայոց մասին: Դուք կոմունիստ էք՝ ես հակակոմունիստ, համաձայն չեմ ձեր երկրի կարգերուն՝ բայց կ'ուզեմ ձեզի հետ ըլլալ, որովհետեւ կը ղժամ որ երկուքս ալ Հայ ենք: Սակայն դուք ի՞նչ-պէս պիտի ըսէք ու Հայ պիտի պահէք···

Համազասպեան լրջութեամբ մտիկ կ'ընէ···

Ի՞նչ ընելու ենք, ի՞նչ պէտք է ընենք՝ որպէսզի այս հողերուն վրայ հաստակ առնող սերունդները մեզի հարց չկարենան տալ թէ «ինչո՞ւ Հայ պիտի մնանէ···»:

Ա՛յս է Սփիւռքի ու Հայաստանի համար «Հայ Դատը», եւ կարեւորագոյն հարցը:

Պիտի կրնա՞յ Հայաստանը լուծե՛լ այս «հարցը»··· Հայաստան եւ Սփիւռք պիտի կարենա՞ն առեղծել իրենց միջեւ խոսկան «կամուրջ» մը: Ամերիկահայը պէտք է համոզուի թէ կրնայ անկեղծ եւ անխոնջ յարաբերութիւն հաստատել Հայաստանի հետ: Ներկայ վիճակը դժոխոյ չէ···

Եթէ Հայաստան պետականութիւն ունի, եւ իսկապէս մտահոգուած է հայութեան կերտումի գործով՝ Սփիւռքի համար «նոր էջ» մը պէտք է բանայ:

Համազասպեան ի վիճակի ըլլալու է պատասխանելու Պերի Զորթեանին եւ հազարաւոր Պերի Զորթեաններու, որոնց կարկին··· զաւակ՝ Հայկազուն Քէչիչեանին:

×

Հոս դտնուած օրերուս՝ չատ հաճելի իրիկուն մը անցուցինք յայտնի եւ տաղանդաւոր մտաւորական Պ. Լեւոն-Զաւէն Սիւրմէլեանի բնակարանին մէջ, ընտանեօք եւ մեր բարեկամ Արշակ Տիգրանեանի ներկայութեամբ: Ժողովգութեան գլխաւոր նիւթն էր Հայը, — նո՛յն մտահոգութիւնները, նո՛յն անպատասխանի մնացող հարցումները, նո՛յն դանկութիւնները ու ակնկալութիւնները···

Հայաստա՛ն, անկեղծօրէն կը խօսիմ քեզի հետ: Ի՞նչ պիտի ընէք մեզի համար: Մենք դպրոցներ կը բանանք այստեղ, կը փորձենք մեր կարելին, սակայն չենք հաւատար որ փորձուածը բաւական է··· Դուք ի՞նչ պիտի ընէք մեզի համար···

Ես ընդհանրապէս յոռետես չեմ, բայց նաեւ զոհացած չեմ եղածէն···:

ԼԵՒՈՆ ՔԷՇԻՇԵԱՆ

ՉՀԱՍԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՁԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ

— o —

Անցեալ աշնան թղթատարութեան դործադուլը պատճառ եղաւ որ աշնան եւ ձմեռուան սկիզբի գործունէութեան տեղեկութիւնները չհրատարակուին ժամանակին: Ներկայիս կարելի է խօսիլ չատ մը կարեւոր ձեռնարկներու մասին անցեալ աշունէն սկսեալ:

ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆ

Նոյեմբերի սկիզբը, Փարիզի եւ Լիոնի շրջանի լամբապետները, լամբապետուհի – ներն ու առաջնորդները երեք օրուան հաւաքոյթ մը ունեցան Լիոնի շրջանը խորհրդակցելու եւ կազմելու գործունէութեան ընդհանուր յայտագիր մը, ներկայ էին Միութեան ընդհանուր պետը եւ Լիոնի շրջանային պետը:

Հաւաքոյթները տեղի ունեցան չատ սիրտ եղբայրական մթնոլորտի մը մէջ, որուշուեցաւ տարին դոնէ անգամ մը կազմակերպել այս տեսակ հանդիպումներ: Շատ յաջող ընդունելութիւն մը պատրաստած էին Լիոնի Հայ Արիները: Այս հաւաքոյթներու ընթացքին որոշուեցաւ նաեւ հիմնելու Միութեան Լիոնի Արենոյշներու խումբը:

Այս առիթով Լիոնի ազգային սրահին մէջ տեղի ունեցաւ նաեւ համակիրներու եւ ծնողաց հաւաքոյթ մը հիմնելու համար Լիոնի շրջանի Հայ Արիներու Միութեան հովանաւորող մարմին մը: Միութեան հին բարեկամ եւ «Փրոկրէ տը Լիոն»ի թղթակից Վաղինակ Մխքճեան յանձն առած էր կազմակերպական աշխատանքները: Բոլոր հրաւիրեալ անձնաւորութիւնները ներկայ էին, ինչպէս նաեւ համակիրներու մեծ բազմութիւն մը: Ժողովգան Վաղինակ Մխքճեան, Աւետիս Ջօնապետեան, Լիոնի շրջանային պետը եւ Միութեան ընդհանուր պետը:

Բացատրելով այս մարմինին կազմութեան նպատակը, Պ. Ճիլպրայէլ Պահատուրեան խանդավառութեամբ ատանձնեց պատուոյ նախագահութիւնը, եւ երեք – տասերդ լիոնահայ փաստաբան Պ. Վահէսեան նշանակուեցաւ քարտուղար: Վըստահ ենք թէ այս կազմով չատ մեծ օժանդակութիւն պիտի բերուի Հայ Արիներու Լիոնի շրջանին: Ցառաջիկայ Մարտ 16ին Լիոնի շրջանային հանդիսը տեղի կ'ունենայ Տէսնիի մէջ, մեծ պատրաստութեամբ:

ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆ

Անցեալ տարուընէ ի վեր կազմուած են նոր մասնաճիւղեր եւ շրջանին Արենոյշները, Արիները, Գայլիկներն ու Թեւիկները կը չարունակեն իրենց գործունէութիւնը: Ցառաջիկայ Մարտ 2ին, կիրակի կէսօրէ հաք «Մալ տը լա Շեմի»ի մէջ տեղի կ'ունենայ տարեկան հանդէսը: Վստահ ենք թէ այս տարի ալ մեծ բազմութիւն մը պիտի գայ քաջալերելու Հայ Արիներու Միութիւնը: Շատ գեղեցիկ յայտագիր մը պատրաստուած է· ուրախ ենք որ Լիոնէն ալ պիտի մասնակցին Արիներու եւ Արենոյշներու մեծ պատուիրակութիւնները:

Հանդէսին ներկայ պիտի ըլլան նաեւ չատ մը հայ եւ ֆրանսացի անձնաւորութիւններ:

Փարիզի շրջանի խումբերը հանդէսի պատրաստութեան աշխատանքներէն զատ կը չարունակեն իրենց չաբաթական արչաւները եւ հաւաքոյթները:

ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ ՀԱՄԱՇԽԱՐՅԻՆ ՁԷՄՊՈՐԻՆ

Ցառաջիկայ Յուլիս 30էն Օգոստոս 7, Նորվեկիոյ Լիլիհամըր քաղաքին մօտ տեղի պիտի ունենայ սկաուտական չարժման համաշխարհային սկաուտական բանակումը, կազմակերպուած սկանտինաւեան հինգ երկիրներուն կողմէ (Շուէտ, Նորվեկիա, Տանըմարքա, Ֆինլանտա եւ Իսլանտա): Պիտի մասնակցին 30·000 սկաուտներ, 90 երկիրներէ:

Հայ Արիներու Միութիւնն ալ հրաւիրուած է մասնակցելու մէկ խումբով մը 35 սկաուտներով: Ի հարկէ հայկական պատուիրակութեան մաս պիտի կազմեն նաեւ 12 սկաուտներ Լիոնէն: Նախկին Համաշխարհային Ձէմպորիին տեղի ունեցաւ Ճափոնի մէջ 1971ին ուր մասնակցեցան նաեւ 30 Հայ Արիներ:

Ձէմպորիէն եառք բոլոր մասնակցող օտար սկաուտները չաբաթ մը հիւր պիտի ըլլան նորվեկիացի ընտանիքներու մօտ: Հայ Արիները հիւր պիտի ըլլան Քերքատի քաղաքի ընտանիքներուն:

ՍԿԱՈՒՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԸ

Ձէմպորիէն եառք, Քոփէնհակի մէջ (Տանըմարքա) տեղի պիտի ունենայ սկաուտական համաշխարհային ժողովը մասնակցութեամբ նոյնպէս 80–90 ազգերու պատուիրակներու: Ամէն ազգ վեց պատուիրակով կը մասնակցի: Հայ Արիներու Միութիւնն ալ իր վեց պատուիրակներով անգամ մը եւս պիտի մասնակցի, իբր ազգի մը սկաուտական ներկայացուցիչ, այս չատ կարեւոր միջազգային հաւաքոյթին, որ միչտ բարձր վարկ ունեցած է:

ՄԱՐՏ 2

Փարիզի հայ գաղութին կը մնայ, անգամ մը եւս, քաջալերելու Հայ Արիներու 44րդ տարեկան հանդէսը, Կիրակի Մարտ 2ին: Ներկայ ըլլալով մեծ թիւով այս ցերեկոյթին, որ կը նկատուի Միութեան ամենամեծ ձեռնարկներէն մին, ցոյց տալու Փարիզի Հայութեան եւ մեր Ֆրանսացի բարեկամներու Հայ Արիներու Միութեան կենսունակութիւնը, եւ տարուան ընթացքին ըրած յառաջդիմութիւնները:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐ

ԿԵՉԱՌԻՍԻ ՎԱՆՔԸ

— o —

Հայկական ճարտարապետութեան այս մեծ կոթողը կը դտնուի գեղատեսիլ վայրի մը մէջ, կանաչ մարգագետիններով ծածկուած Ծաղկաձորի հիւս.-արեւմտեան բլուրին վրայ: Հոնկէ կը սկսի կաղնիներու թաւուտ անտառը, որ այս դոչչ-գեղնաւուն վանքին համար փոն կը հանդիսանայ: Կեչառիսի վանքն ալ (չորս եկեղեցի, դաւիթ, մահարձաններ) հայկական այլ վանքերու նման դանդաղ կը կազմաւորուի՝ ԺԱ. դարէն մինչեւ ԺԳ. դար:

Վանքին ամէնէն հին եկեղեցիները՝ Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եւ Ս. Նշան, կը կառուցանէ Գրիգոր Մագիստրոս 1003ին: Ս. Նշան փոքր եկեղեցին իր չատ ընտիր համաչափութիւններով, բարձր գմբէթով, ոչ սովորական կլոր լուսամուտներով ուրոյն գեղեցկութիւն մը կուտայ յուշարձանախումբին: ԺԲ.–ԺԳ. դարերուն Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցիին կից, հիւսիսէն կը կառուցուի գաւիթը, որուն երդիքը կը նստի չորս քանդակազարդ կամարներով կլոր սիւներուն վրայ:

Ս. Նշան եկեղեցին քովը, ԺԳ. դարուն, կը կառուցուի Կաթողիկէ եկեղեցին: Աւելի կը համարուի վանքին գլխաւոր եկեղեցին. չինած է Վասակ Պաղտակեան, ճարտարապետն է քարտաշ Վեցիկ, որ կը մեռնի, երբ կ'աւարտէ եկեղեցին չինութիւնը: Եկեղեցին աչքի կը զարնէ իր լայն համաչափութիւններով, ծաւալներու ամբողջական մչակմամբ քանդակապատ ճակատներով: Հիւսիս-արեւմուտքը, հարիւր մեթր հեռաւորութեան վրայ հաստատուած է բարձր գմբէթով Ս. Յարութիւն փոքր եկեղեցին՝ կառուցուած 1220ին: Ասոր մուտքի կամարներուն վրայ պահպանուած է արձանագրութիւն մը, որով կը պարզուի Հնութեան ճշդիւր թուականը: Եղած է ընտանեկան դամբարան:

Վանքը, բացի եկեղեցիներէ եւ գաւիթէ, հարուստ է բազմաթիւ եւ բազմազան խաչքարերով եւ մահարձաններով, որոնց մէջ նշանաւորը Վեցիկ Ճարտարապետի եւ Ցովսէփ քահանայի յիչատակին կառուցուածներն են՝ զետեղուած բարձր պատուանդաններու վրայ:

Կեչառիսի վանքը ներկայիս վերանորոգուելու վրայ է եւ կը դտնուի բարեզարդ վիճակի մէջ:

Ա. Ֆ.

«ԾԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (54)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Ժ.

Պ. ՏԸ ՎԻԼՖՈՐԻ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Հնազանդելով այն խոհեմութեան, որմէ ամենեւին չշեղիլ մտած էի, եւ վախնալով թէ այդ մարդոցմէ ոմանք, տեսնելով այն յոյսը, որով կ'աչխատէի մի պուցէ դան իմ միջամտութիւնս խնդրեն, չուտով կանթեղս մարեցի եւ ոտքի ելլելով՝ պատուհանիս մօտեցայ ու վարագոյրները վերցուցի:

«Այն առեն բնակարանէս առաստաւելն յիսուն մեթր հեռուն մարդ մը տեսայ, որ սրունքներուն բովանդակ զօրութեամբը կը վազէր: Կատաղութեամբ կը հալածէին զայն եւ նոյն «մեռցուցէ՛ք, մեռցուցէ՛ք»··· աղաղակները անդադար կը կրկնուէին:

«Ինծի այնպէս եկաւ թէ սա բառն ալ կ'աւելցնէին. «Մեռցուցէ՛ք Անգլիացին»:

«Մարդը այնքան ուժով, այնքան ճարպիկ կ'երեւէր, եւ իր թշնամիներէն այնքան հեռացած էր որ, անոնց ձեռքէն ապատելուն վայրկեան մը իսկ չվարանեցայ:

«Բայց յանկարծ տեսայ, որ մարդը երերալ ու ինկաւ: Իր ոտքը խոչընդոտի մը պատահեր էր: Այն առեն հալածողները անոր վրայ ինկան. վայրկեան մը մարդկային խառնուրդ մը տեղի ունեցաւ, յետոյ մեծ աղաղակ մը եւ դժնդակ բախում մը:

«Մարդը կարմրի ջուրերուն մէջ նետեր էին:

«Ցետոյ մարզասպանները, իրենց վրէժը յագեցնելնուն գոհ, տեսակ մը սոսկումով զգացին կարծես եւ ցիրուցան փախան:

«Տակաւին քիչ մը առեն անչարժ մնացի հոն: Բայց ամէն բան լմնցեր էր: Ոճիր մըն ալ գործուած էր, որ անպատիժ պիտի մնար:

«Վերսաին աչխատութեան սկսայ չնալով չփոթ միտքս ամփոփել, երբ ինձ այնպէս թուեցաւ որ պատուհանիս ապակին կը զարնէին մեղմիւ:

«Սարսռացի. այն առեն չարաչեւ սոսկման ենթակայ էի: Աղմուկը կրկնուեցաւ քիչ մը աւելի ուժով: Եւ միանգամայն հեծեծագին ձայն մը օդնութիւն կանչեց:

«Ինծի ծառայող պառաւ կինը պատկած էր:

«Բոլորովին առանձին էի: Գրասեղանիս դարակէն ատրճանակ մը առի, եւ դուրս ելայ՝ պարտէզին չուրջը դառնալու համար, որպէսզի փորձեմ տեսնել թէ ո՛վ էր այն անծանօթը, որ կուզար այսպէս իմ հանդստութիւնս վրդովել անժամանակ:

«Բայց որքան ալ որ կամաց քալեցի, չկրցայ կատարելապէս խափանել աւազին վրայ քայլերուս արձագանգը, եւ ձայնը, օտար հնչմամբ մը, յարեց·

« — Օգնեցէք ինծի, միլորա, կ'աղաչեմ: Փրկեցէք զիս:

«Քիչ առաջ լսած «Անգլիացին» բառս միտքս եկաւ:

«Կը կարծէի թէ դետը նետուող թըշուառին հետ էր դործս:

«Տարակոյս չկար, առանձին էր: Իր դահիճները աներեւութացեր էին: Գոնէ առայժմ վախնալու բան մը չունէի:

«Անոր մօտեցայ եւ քանի մը խօսք ընելով հասկցայ թէ սխալած չէի: Ցուրաքն կը սարսռար եւ ակռաները իրար կը բախէին:

« Թեւիս կռթնեցէք, ըսի իրեն:

«Եւ օգնեցի իրեն որ մինչեւ սենեակս գայ: Հոն կրակարանին աթոռ մը մօտեցուցի, որուն վրայ ինկաւ: Ցետոյ յանկարծ տեսայ որ ժպտունեցաւ ու մարեցաւ:

«Մարդիկ քեզ որքան ալ անարիրա ընեն, դարձեալ սրտին խորը քիչ մը դութ կը մնայ: Փութացի կազդուրիչ դեղ մը տալ իրեն: Եւ մինչդեռ անկիա կամաց կամաց կը սթափէր, ես ուչի ուչով զինքը կը դիտէի:

«Գրեթէ 30 տարեկան էր, հիանալի կերպով կանոնաւոր դէմքով, թուխ, բայց խիստ սպիտակ մորթով մարդ մըն էր: Իր թաց մազերը ճակտին վրայ կ'իյնային, բայց դիւրին էր հասկնալ թէ կնոջ մը մազերուն պէս գանգուր էին:

«Կը կարծէի թէ այս մարդը Անգլիացի էր: Եւ սակայն անոր վրայ չեմ դիտեր ինչ տարօրինակ դեղեցկութիւն մը կար, որ զիս կը զարմացնէր եւ ըստ իս, զարմանալի երեւոյթ մը ունէր:

«Վերջապէս աչքերը բացաւ:

«Վարագոյրները խնամքով դոցեր եւ իր առջեւը ոտքի վրայ կեցած էի:

«Սկիզբը զարմացական կերպարանքով մը ինծի նայեցաւ:

«Իր հիանալի աչքերը պայծառ ու խոր էին: Բայց զարձեալ կը կրկնեմ թէ իր նայուածքը զարմանք պատճառեց ինծի, կարծես թէ մեր եւրոպական աչխարհի մարդոց նայուածքը չէր:

« — Դուք զիս փրկեցիք, ըսաւ զարձեալ իր խիստ օտար արտասանութեամբը: Շնորհակալ եմ· ապերախտի մը օգնած պիտի չըլլաք:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

ՑԱԽԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Գ. Միւճերէեան իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն այրի Տիկին Սրբուհի Քիւփէլեանի, Տէր եւ Տիկին Վարդան Քիւփէլեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց ամուսնոյն և հօր եղբօր Մանասէ Քիւփէլեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 50 ֆր. կը նուիրեն «Ցառաջ»ի բարգաւաճման համար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսիլիոյ Դպրոցասէր Տիկնոջ վարժարանի Սանուց Միութիւնը իր երկու փետրուարի սարքած թէյասեղանէն ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. Տիկին Մաքրուհի Արութեանէ 500 ֆր., Տիկին Ռուէ 200, Հ. Բ. Ը. Միութենէն 150 եւ Տիկին Մկրտիչեանէ 100 ֆր.:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ծիածան Պայրամեանի *մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի մասնաճիւղի միջոցաւ Կապոյտ Աչի կայանին ի նպաստ եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները.—*

Տէր եւ Տիկին Սիրական Պայրամեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պայրամեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պահչէճեան, Տէր եւ Տիկին Նուպար Զոլաքեան (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Համամեան 100ական ֆր.:

Նոյնպէս կայանին ի նպաստ Փարիզի մասնաճիւղի միջոցաւ Ցակոբ Պալեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Սիրական Պայրամեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պայրամեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Համամեան 100ական ֆր. եւ Բագրամեան ընտանիք 200 ֆր.:

Մասնաճիւղը չնորհակալութեամբ ստացած է նաեւ ընկերուհի Ֆիլոմէն Պահչէճեանէ 100 ֆր. ի նպաստ դպրոցին:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑԸ

Լիոնի Հայ Առաքելական եկեղեցւոյ Ազգ. Միութիւնը կազմակերպած է վարդանանցի ուսնակատարութիւնը, որ տեղի պիտի ունենայ Փետր. 23, Կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 15ին, Ազգ. Տան մէջ, մասնակցութեամբ Հայկազեան վարժարանի երկսեռ աշակերտութեան:

Տօնակատարութենէն վերջ ընտանեկան ինջոյք: Սիրով կը հրաւիրուի Լիոնահայ գաղութը անխտիր:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի Հայ Ազգ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ «ՍԱՅԹ–ՆՈՎԱ» նուագախումբին, Փետր. 22 Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն սկսեալ Ազգ. Տան մէջ:

Կը հրաւիրուի մասնաւորապէս Լիոնի հայ երկսեռ երիտասարդութիւնը ան – խտիր:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, Փետր. 23 ժամը 9·30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն Փարիզի Ազգ. Մատենադարանի հայկական ձեռագիրները: Մասնակցութեամբ Փրոֆ. Սիրարփի Տէր-Ներսէսեանի, եւ Մարսէլ Թոմայի, Ազգ. Մատենադարանի ձեռագրերու տնօրէն:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
Վ Ա Լ Ա Ն Ս

Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը եւ ընտրողական մարմինը երկու տարուան նստաշրջանը լրացուցած ըլլալով ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ Վալանսի եւ չրջ. լուսաւորչական համայնքը նոր ընտրութեան համար Հ.Բ.Ը.Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի հիւսիսեան սրահը: 6 ռիւ Ֆավանթին 22 Փետրուար Շաբաթ ժամը երեկոյեան 8·30ին երկու տարուան նստաշրջանի, բարոյական եւ նիւթական զեկուցում և ընտրողական մարմնի ընտրութիւն:

Ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

VOTRE AGENCE DE VOYAGES

"BRASIL-ATLANTICO"

Vous confirme le départ d'une Caravelle pour le match

BAYERN DE MUNICH
contre
ARARAT

Départ le 5 Mars à 14 heures
Retour le même jour à 23 heures

IL NE RESTE QUE QUELQUES PLACES...
(Les billets du match sont à votre disposition)

POUR TOUTE INSCRIPTION UN CADEAU VOUS SERA REMIS A L'AEROPORT

Veuillez consulter

Monsieur EKMEKCIYAN
BRASIL ATLANTICO
1, Avenue de l'Opéra, 75001 Paris
Tél. : 260-35-13

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Cherche ouvrier dans la chaussure, soit cordonnier-bottier, soit monteur en chaussures. Place à l'année. S'adresser à: KEKLIKIAN, 25 rue Allard Sain-Tropez, tél. : 97-14-26.

ՏԱՐՈՒԱՆ ՕՏՆԱԳՆԴԱԿԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄԸ

Միւնիխի ախոյեան ՊԱՅԸՐՆ երեւանի ԱՐԱՐԱՏի դէմ, Մարտ 5, Միւնիխի մարզադաշտին մէջ:

Անմոռանալի ճամբորդութիւն մը չատ հանգստաւէտ լիւքս օթոքառով:

Մեկնում Մարտ 4, ժամը 20ին:

Հատաքոյթ՝ ժամը 19·45ին, կառափ Նոտ կայարանին առջեւ Քափէ Քիւրվէօր:

Գին՝ 128 ֆր. ճամբորդութիւն եւ ցերեկուան ճաշ:

Վերադարձ՝ Մարտ 6, առաւօտ:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

Հայ Մշակոյթի Տունը
17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ
Հեռ. 824–63–89
ժամը 14էն 18·30 *կամ՝* 324–14–96
ժամը 8էն 13 եւ 20էն 22
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901.
Է.Տ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
ՀԻՄՆԱՐԿԷՔԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի Փետրուար 23 ժամը 11ին, 12–14 Ռիւ Սէն–Պազիլ

Նախագահութեամբ Մ. ՃԻԷՐՃԵԱՆԻ
Ներկայութեամբ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու
Սիրով կը հրաւիրուին բոլոր հայ կազմակերպութիւնները, համայն գաղութը
Հանդիսութենէն յետոյ ընդունելութիւն
×
ժամը 13ին, բացառիկ ճաշ Պօմոնի եկեղեցւոյ սրահը, պատրաստութեամբ Մշակոյթի Տան Օժանդակ Տիկնանց Միութեան
ՃԱՇԱԳԻՆ 50 ՖՐԱՆՔ

Taverne Maubeuge
chez EDDY
KOPARANIAN

EDDY vous recevra tous les jours dans son restaurant pour vos repas d'affaires et vos soirées entre amis, pour vous faire déguster ses spécialités orientales

6 RUE DE MAUBEUGE PARIS 9
Tél. : 878-85-47

(EDDY Kopa est un ancien champion d'Europe de catch)

ՁԵՐ ՃԱՇԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀԱԻԱՔՈՂՈՔՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԷՏՏԻ

ՈՒՐ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԱՄԵՂ ՃԱՇԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ՀԱՅ ԱՐՎԵՍՏԻ ՁԱՅՆԱՐԿՈՒՄԸ

INVITATION

LES VENDREDIS DE LA QUATRA

VENDREDI 21 FEVRIER A 21 H.

RECITAL DE LA PIANISTE
ANI GAZARIAN
RECITAL DE LA SOPRANO DRAMATIQUE
ALICE CHAMIRIAN

SHUMANN — FAURE — KOMITAS — GANATCHIAN
DIKRANIAN — DOLOUKHANIAN — AYVAZIAN

MUSÉE GUIMET 6 PLACE D'IÉNA PARIS 16
PLACES NON NUMÉROTÉES OUVERTURE DES PORTES A 20 H 30

le voyage en grèce

Mayda BERBERIAN
6, rue de l'Echelle PARIS 1
tél 260 30 20 et 260 67 34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

ՁԱՏԻԿԸ՝ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

SPÉCIAL - CHARTER

Մարտ 2էն 9
Մարտ 23էն 30
Մարտ 23էն Ապրիլ 6
Մարտ 30էն Ապրիլ 6

850 ֆ ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

INTERROGEZ-NOUS POUR D'AUTRES CHARTERS

ՁԵՐ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ
Դիմեցէ՛ք ՄԱՑՏԱ ՊԵՐՊԵՐԵԱՆԻ
LE VOYAGE EN GRECE
Ամէն օր ժամը 9էն 19

ՇԱԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
22
SAMEDI
22 FÉVRIER
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Հատը	1 ֆր·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·231

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.231

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿԻՊՐՈՍԻ ՂԸԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆԸ

— o —

Դ

Կիպրոսի վրայ Թրքական յարձակման օրն իսկ՝ 1974 Յուլիս 20ին՝ ՄԱԿի Ապահովութեան Խորհուրդը իր Թիւ 353 բանաձեւով կը պահանջէր, որ անմիջապէս զադրեցուի օտար զինուորական մի – ջամտութիւնը եւ երաշխաւոր երեք պետութիւնները առանց ժամանակ կորսնցնելու բանակցութեանց սկսին՝ չրջանին մէջ խաղաղութիւնն ու Կիպրոսի սահմանադրական կառավարութիւնը վերահաստատելու համար :

Հակառակ այս բանաձեւին, Թուրքերը չարունակեցին իրենց յառաջխաղացումը կղզիին մէջ :

Յուլիս 25ին Անդլիոյ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ Արտաքին նախարարները ժողով գումարելով Ժընեւի մէջ, որոշեցին անյապաղ բնականոն վիճակ ստեղծել Կիպրոսի մէջ, իրրեւ հիմ ունենալով 1960 Օգոստոս 16ին Նիկոսիոյ մէջ ստորագրուած միջազգային համաձայնագրերն ու Ապահովութեան Խորհուրդի Թիւ 353 բանաձեւը :

Յուլիս 30ին երեք նախարարները ստորագրեցին համաձայնագիր մը, որով, ի մէջ այլոց, 1974 Յուլիս 30 ժամը 22ին Կիպրոսի մէջ հակառակորդ բանակներու հակակշռին տակ գտնուած գօտիները պիտի չընդարձակուէին եւ նոր բանակցութիւններ պիտի սկսէին Ժընեւի մէջ, մասնակցութեամբ կղզիի յոյն եւ Թուրք համայնքներու ներկայացուցիչներուն՝ Քլէրիտէսի եւ Տէնքթաշի :

Օգոստոս 13ին Ժընեւի մէջ վերսկսան բանակցութիւնները : Քլէրիտէս վեց կէտերէ բաղկացեալ հիմնական առաջարկներ ներկայացուց՝ մեծ զիջումներ ընելով կղզիի Թուրք փոքրամասնութեան ի նպաստ : Առանց լրջօրէն քննելու առաջարկները, Թուրքիոյ Արտաքին նախարար կիւնէչ առաջին վայրկեանէն իսկ անհաշտ, պահանջկոտ եւ սպառնական դիրք բռնեց : Ժամը 20·08ին բացարձակապէս մերժեց Քլէրիտէսի առաջարկը 36 ժամ յետաձգելու ժողովը, որպէսզի ժամանակ ունենայ Նիկոսիոյ իր ընկերներուն հետ խորհրդակցելու :

Օգոստոս 14ին, դիւերուան ժամը 1·15ին Անդլիոյ Արտաքին նախարար Քալաղան դուշայուց կիւնէչը Թրքական նոր յարձակման մը դէմ : Ժամը 2·48ին Անդլիա պահանջեց անմիջապէս նիստի հրաւիրել Ապահովութեան Խորհուրդը : Առաւսան ժամը 4·51ին Թուրք օդանաւերը վերսկսան ռմբակոծել կղզին : Օգոստոս 14 ժամը 6ին Անդլիայի ձայնասփիւռը, արդարացնելու համար Թրքական նոր յարձակումները, կը յայտնէր թէ Հելլէններն ու Կիպրոսի Յոյները չարունակ հակառակած են լուծում մը գտնելու Թրքական առաջարկներուն...

Օգոստոս 16ին Ապահովութեան Խորհուրդը Թիւ 360 նոր բանաձեւը կը քուէարկէր միաձայնութեամբ դատապարտելով Թուրքերու միակողմանի զինուորական գործողութիւնները Կիպրոսի Հանրապետութեան դէմ :

Ի՞նչ արժեցին Թիւ 353 եւ 360 հոգիչ բանաձեւերը, որոնք նոյնիսկ նուազագոյն մխիթարութիւնը չբերին այրած սրտերու : Թուրք բանակը, առանց ականջ կախելու միջազգային արիւսպագոսի բանբեր Ապահովութեան Խորհուրդի դատապարտութեան խօսքերուն եւ պղատոնական սպառնալիքներուն, չարունակեց իր անպատիժ յառաջխաղացումը կղզիի յունաբնակ գօտիին մէջ, գաղթական դարձնելով երկու հարիւր հազար Յոյներ բուն իսկ իրենց սեփական հայրենիքին մէջ :

Ի՞նչ արժեց ամերիկեան Խորհրդարանի որոշումը՝ Թուրքիոյ տրուած զինուորական օժանդակութիւնը դադրեցնելու մասին : Նախագահ Ֆորտն ու նախարար Քիսինճէր ողջ ըլլան : Վաղը դարձեալ անոնք հաւատարիմ ու հաւատաւո՛ր պաշտպան փաստաբանը պիտի ըլլան Թուրքին, աստիճան մը աւելի չփացնելով զայն :

Այսօր երբ կը սպառնայ փակել ամերիկեան խարիսխները Թուրքիոյ մէջ՝ իրրեւ փոխ–վրէժ զինուորական նպաստի դադրեցումին, Անդարայի կառավարութիւնը պարզապէս «չանթաժ» մըն է, որ կ'ընէ՝ բոլշեւիկեան վտանգը ցցելով Մ· Նահանգներուն դէմ :

Շատ միամիտ են Ամերիկացիք հաւատալու համար Թրքական խոստումներուն, ինչպէս սպառնալիքներուն : Երկու լարի վրայ խաղալու վարպետ Թուրքերը իրական վտանգի ժամուն միջոցը պիտի գտնեն դաւաճանելու իրենց պաշտպանները, անցնելով հակառակորդին կողմը : Տակաւին վերջերս — Հոկտեմբերին — Թրքական պատուիրակութիւն մը — նախագահութեամբ Ազգային Ժողովի նախագահ Քէմալ Կիւլէնի՝ Մոսկուայի մէջ հանդիսաւոր ընդունելութեան արժանացնելով ամրապնդած էր Թուրք–Խորհրդային աւանդական բարեկամութիւնը, նիւթական օժանդակութեան խոստումով :

Ի՞նչ կը յուսան Ամերիկացիները Թուրքերէն :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԵՒ ԿԻՊՐՈՍ

— o —

ՎԱՂՏՀԱՅՄ ՅԱՑՏԱՐԱՐԵՑ՝
«ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԶԱՓԱԶԱՆՑ ԾԱՆՐ Է ԿԻՊՐՈՍԻ ՄԷՋ»

— o —

Ապահովութեան Խորհուրդը ներկայիս օրակարգի հարց ունի Կիպրոսը : ՄԱԿի ընդհ· քարտուղարը՝ Վալտհայմ, որ Աներայի եւ Աթէնքի մէջ տեսակցած էր երկու երկիրներու պետական ղեկավարներու հետ, Ցիւրիխի մէջ չվարանեցաւ յայտարարելու, թէ «կացութիւնը չափազանց ծանր է Կիպրոսի մէջ» եւ կրնայ պատճառ դառնալ յոյնե–Թուրք բախումի մը : Վալտհայմի համաձայն իրաց այս կացութիւնը չի կրնար լուծուիլ «միակողմանի կարգադրութիւններով» : Յունաստանի վարչապետը, ինչպէս կը հաղորդէ յոյն մամուլը, դիտել տուած է Վալտհայմի, թէ եթէ ՄԱԿը չհարկադրէ Թուրքիոյ որ յարգէ միջազգային որոշումները «նոր եւ աւելի վտանգաւոր Պաղեստին մը կը դառնայ Կիպրոս» :

Ապահովութեան Խորհուրդի նիստին բացումին, յոյն–Կիպրացիներու նախագահը՝ Քլէրիտէս յայտարարեց, թէ «Կիպրոս կրնայ քանդուիլ» եթէ Ապահովութեան Խորհուրդը չուտափոյթ կարգադրութիւններ չընէ Թրքական անջատ Պետութեան ստեղծման դէմ, Հիւսիս· Կիպրոսի մէջ : Քլերիտէս դիտել տուաւ թէ Կիպրոսի Թուրքերը ներկայիս «Թուրքեր կը բերեն Թուրքիայէն», որպէսզի իրենց գրաւած չրջանը բնակին· Նպատակ ունին նաեւ օրէնքով Թոյլ տալու, որ 40 հազարնոց Թուրք բանակը Կիպրոս մնայ : Ցունաստանի պատուիրակը, իր կարգին, ամբաստանեց Թուրքիան, որ «արդէն իսկ մեծ չափի վրայ փոփոխութիւն կը մտցնէ դրաւեալ գօտիի բնակչութեան դիմադիծին մէջ», քանի որ կիպրական քաղաքացիութիւն կը չնորհէ Թուրք գիներու եւ անոնց ընտանիքներուն :

Աւելցնենք, որ Ապահովութեան Խորհուրդը միաձայնութեամբ մերժեց կիպրոսի Թուրք համայնքի ներկայացուցիչը՝ Զելիք ճանչնալ իբրեւ ներկայացուցիչ «Թրքական անկախ Դաշնակցային Պետութեան» :

Բանի մը տող

ԵԹՈՎպԱԿԱՆ բանակը օգուժին օգնութեամբ կը փորձէ իրենց դիրքերէն դուրս հանել էրիթրէացի արձակագէնները Ամարայի հիւսիսը : Բանակին կորուստները չատ ծանր են : Համաձայն կարգ մը աղբիւրներու՝ զինուորական իշխանութիւնները 13 զինուոր զնդակահարած են, որովհետեւ բռնութիւններ ի գործ դրած են անգէն մարդոց վրայ :

ՄՈՍԿՈՒԱՑի մէջ խորհրդային նկարիչներ, որոնք չեն հետեւիր կուսակցութեան արուեստի ուղեգիծին, իրենց 74 նկարները կը ցուցադրեն : Իշխանութիւնները արտօնած են :

ՆՈՐ ԶԵԼԱՆՏԱՑի վարչապետը փարիզ ժամանեց : Տեսակցութիւններ պիտի ունենայ Հանրապետութեան Նախագահին, Նախարարապետին եւ Արտաքին նախարարին հետ : Ֆրանսական հիւլէական ռումբերու փորձերուն հետեւանքով յարաբերութիւնները լաւ չէին մինչեւ վերջերս Ֆրանսայի եւ Նոր Զելանտայի միջեւ :

ՊԵԼՖԱՍԹի «Փըպ»ի մը մէջ, քաղաքի կաթողիկէ թաղը, ռումբ մը պայթեցաւ : 14 հոգի վիրաւորուեցաւ :

ՍՊԱՆԻՈՑ համալսարաններու ուսանողութիւնը գործադուլի մէջ է եւ բախումներ տեղի ունեցած են ուսանողութեան ու ոստիկանութեան միջեւ : Ուսանողները կը բողոքեն դրամահոսութեան դէմ եւ կը պահանջեն քաղաքական ազատութիւններ : Մարտիի եւ Վալատոլիտի համալսարանները փակուած են իշխանութեանց հրահանգով :

ՔԱՄՊՈՃի մայրաքաղաքը՝ Փնոմ–Փեն պաշարուած է կարմիր Խմեր ուժերու կողմէ : Զօր· Լոն Նոլի ուժերը չեն յաջողիր քանդել պաշարման չղթան : Ամերիկացիք կը չարունակեն պարեներ թռչել բնակչութիւնը եւ կառավարական ուժերը օդանաւերով :

ՄԱՏԱԿԱՍՔԱՐի մէջ բնականոն կեանքը աստիճանաբար կը վերահաստատուի : Իշխանութիւնները զրաքննութիւն հաստատեցին :

«ՊՐԱՒԴԱ» զրուատանքի խօսքեր արձանագրած է Ա· Կուզնեցովի յիշատակին «կուսակցութեան մէկ հաւատարիմ զաւակը» խորագրեալ յօդուածով : Թերթը չէ յիշատակած թէ ի՞նչ պայմաններու տակ մեռած է Կուզնեցով, որ 1945ին կուսակցութեան առաջին քարտուղար նշանակուած էր Լենինգրադի մէջ եւ յետագային ալ տարի մը եռք մուռք կը գործէր Կեղր· Կոմիտէի քարտուղարութեան մէջ : Ժդանովի մահէն եռք 1949ին ձերբակալուած եւ զնդակահարուած էր Ստալինի կարգադրութեամբ :

ԵՐԵՒԱՆ ⇐⇒ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, փետր· 17)

Ա.Ի· ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ԾՆՆԴԱՎԱՅՐԸ

Անի չրջանի Ղազարապատ գիւղը, ուր ծնած է Ա.Ի· Իսահակեան, այժմ կը կրէ Վարպետին անունը : Գիւղը դարձած է Հայաստանի հետազբօսական վայրերէն մէկը :

Գիւղը ներկայիս կը պատրաստուի տեղափոխուիլ : Այժմ կառուցուելու վրայ է գողտրիկ աւան մը : Նոր աւանին մէջ կառուցուած են 50է աւելի քարաչէն առանձնատուները, ուր մնայուն բնակութիւն պիտի հաստատեն Ղազարապատ–Իսահակեան գիւղին բնակիչները : Աւանին ամէնէն աչքի զարնող վայրին մէջ պիտի հաստատուի բանաստեղծին կիսանդրին :

Նոր դպրոցին մէջ պիտի բացուի ցուցահանդէս մը, ուր պիտի ներկայացուին յօրելեարին ստեղծագործութիւնները : Բանաստեղծը նամակագրական կապեր հաստատած էր իր համագիւղացիներէն չատերու հետ : Հանրութեան ցոյց պիտի տրուին նաեւ այդ նամակները :

Անիի չրջանի ժողովուրդը կը պատրաստուի մեծ չուքով տօնել իր անուանի հայրենակիցին յօրելեանը : Տեղական կազմակերպութիւններու նախաձեռնութեամբ չրջանի դպրոցներուն եւ մչակութային օճախներուն մէջ տեղի պիտի ունենան դրական – երաժշտական երեկոներ : Եզրափակիչ ձեռնարկը պիտի հանդիսանայ Իսահակեան նոր աւանին մէջ կազմակերպուելիք փառատօնը, որուն պիտի մասնակցին չրջանի բոլոր գիւղերու դպրոցներու աչակերտները արտասանութիւններով, երգերով, նուագով :

×

Վրաստանի մէջ կազմուած է յօրելենական յանձնախումբ մը Ա.· Իսահակեանի ծննդեան հարիւրամեակը արժանավայել չուքով նչելու համար :

Հրաչեայ Դաւթեանի թարգմանութեամբ վրացերէն լոյս պիտի տեսնէ Իսահակեանի արձակ գործերու հատընտիր : Վրաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի փոխ–Նախագահ Ի·Աբաչիձէի թարգմանութեամբ լոյս պիտի տեսնէ Իսահակեանի «Քնարերգութիւնը» գրքոյկը : Պիտի հրատարակուի նոյնպէս ծաղկաքաղ մը բանաստեղծին ստեղծագործութիւններէն եւ նկարազարդ գրքոյկ մը, ուր տեղ պիտի գտնեն վրացի գրագէտներու կարծիքները Իսահակեանի անձին եւ գրականութեան մասին :

Հանդիսաւոր երեկոյթներ պիտի կազմակերպուին Թիֆլիսի «Շ· Ռուսթավելի» եւ «Ս· Շահումեան» թատրոններուն մէջ :

Ա.· Իսահակեանի յօրելեանի օրերուն երեկոյթներ պիտի կազմակերպուին Վրաստանի հայաչատ վայրերու՝ Ախալքալաքի, Բոգդանովկայի, Ախալցխայի, Աբխազիայի հայկական դպրոցներու եւ ակումբներու մէջ :

×

ՄԱՏԵՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՆՈՐ ՀԱՅԱՏԱՐԱԾՈՑ

Լոյս տեսած է «Սով Հայաստանը ՍՍՀՄ մամուլում» մատենագիտական նոր հատորը : Ցարդ Հանրապետութեան բոլոր մատենագիտական հատորները կ'ընդգրկէին գիտութեան այս կամ այն ճիւղին վերաբերեալ նիւթեր : Վերոյիչեալ հատորը կազմողները (Մ· Սահեփանեան, Վ· Կալայճեան) ի մի են բերած 1946–1955ին Խորհ· Միութեան մամուլին մէջ հրատարակուած հայ հեղինակներու աչխատութիւններու, ինչպէս Հայաստանի տնտեսութեան բոլոր ճիւղերու վերաբերեալ նիւթերը : Հատորը 3·016 նիւթ կը բովանդակէ :

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

«ԻՆՉՈ՞Ւ»ՆԵՐՈՒ ԵՐԵՒՈՅԹԸ...

— o —

Հաւանօրէն աննկատ մնացած չըլլայ մեր յարգելի Թղթակից – աշխատակից Պ. Լեւոն Քէչիչեանի յօդուածը (*) «Հայրենիք»ի 28 Յունուար թիւին մէջ, — արագ հաստատումներու իր բնոյթին հակառակ՝ ազգային ողբերգութեան մը տարողութիւնը առացող երեւոյթին, «ինչո՞ւ»ներու ծաւալումին մասին ծանրաթախիծ խորհրդածութիւններով...

— «Ինչո՞ւ հայ մնալ», «ինչո՞ւ հայերէն սորվիլ», «ինչո՞ւ այս անկարելի մաքառումը ազգային գոյատեւումի», «ինչո՞ւ համառ այս պայքարը՝ քաղաքացիական մեր պատկանելիութեան հետ նաե՛ւ հայկական ինքնութիւնը անայլայլ պահելու»...

Պ. Քէչիչեան իր զաւակը օրինակ կը բերէ, ցաւին ուժգնութիւնը զգացնելու համար վաստահօրէն: Սակայն որո՞ւն համար թէականութիւն ըլլալէ դադրած չէ ոգեկան ակամայ որբացումի երեւոյթը տարապիւռ կեանքի ափերուն վրայ, յատկապէս ա՛յն երկիրներուն մէջ՝ ուր նոր եւ նպաստաւոր սերունդները առօրեայ կեանքի, քաղաքակրթութեան եւ մարդկային իրաւունքներու հանդէպ ամբողջական յարգանքի բարձրագոյն մակարդակ մը կը գտնեն ու, փաստօրէն, ուղղակի կամ անմիջական որեւէ աղերս չունին հայերէնի իրականութեան հետ: Աւելի՛ն, — արտասահմանեան ափերու վրայ, ուր պէտք է «զինուէին» իրենց արեան պատկանելիութիւնը գիտակցական հպարտութեան, անձնական եւ ազգային արժանապատուութեան վերածող ոգեկան ուժով ու գիտական ճանաչումով, իրենք զիրենք կը գտնեն օր ըստ օրէ ընկերային կազմակերպումէ եւ հաւաքական կենսունակութեան առորոգելիներէ աղբատացող միջավայրերու մէջ՝ ինչպէս է, մանաւանդ, Արեւմտեան աշխարհի հայկական ածուն:

Զենք յաւակնիր միակ պարբերութեամբ մը բնորոշած ըլալ այն բարդոյթը, որ յատուկ է առաւելապէս Եւրոպայի, Գանատայի կամ Ամերիկայի նման երկիրներու մէջ հասակ առած հայ պատանի եւ երիտասարդ սերունդներուն:

Եթէ ախտանշում կ'ուզենք կատարել, պիտի չհաշկանգուինք թերթի մը սիւնակներուն մէջ՝ որպէսզի կարենանք ֆիլթիւրը ընել մեր զաւակներու հոգին տանջող ու միտքը ցնցող վերանայմնե – րուն, անապահովութեան, խարխափումներուն եւ դէպի անհաւատութիւն գարգացող հիասթափութեանց:

Իսկ եթէ հարկին տակ ենք արագօրէն մատնանշելու հիմնականը, պարտաւորութիւնը պիտի զգանք ամէն բանէ առաջ չայպանելու որբացող սերունդները:

Ցաւը մե՛րն է. հասարակաց: Հոգեկան բզկտումով վկայ ըլլալէ եաք... Հայու – թենէ հրաժարելու հակամիտութեան, ու մի՛շտ պայքարելով հանդերձ դատելութեան եւ համակերպումի վտանգին դէմ, պիտի դիտակցինք թէ արեան պատկանելիութիւնը բաւական չէ ազգային ինքնութեան գիտակցութիւն եւ համապատասխան ոգի կերտելու: Ո՛չ ծնողներու ուշադրութիւնը եւ ո՛չ ալ հայեցի դաստիարակութիւնը կրնան ամբողջութիւն չեզոքացնել ազգային ապատերումի վտանգը այս ափերուն վրայ՝ ուր մարդուն ֆիզիքական, մտաւոր, կենցաղային եւ ընկերային կազմաւորումը — ապա նաե՛ւ անհատական ձգտումներն ու հետաքրքրութիւնները — ուղղութիւն կը ստանան կենսամակարդակի անհամեմատօրէն բարձր աստիճանէ մը, բազմակրթական եւ «թեքնոլոժիք» ծայրայեղ արդիացումէ եւ իմացական թէ գիտական մատնագիտացումով պայմանաւոր ընկերային կեանքէ մը:

Որպէսզի կարելի ըլլայ յուսա՛լ որ հայածնունդ Ամերիկացին իր Հայութիւնը «իրականացնէ» ու գոնէայ Ամերիկահայութեան մէկ մասնիկը — ազո՛վ ալ կամուրջ հաստատելու համար դէպի հայու – թիւն ու հայրենիք — ,մանկութեան եւ պատանութեան օրերէն իսկ պիտի զգայ ու երիտասարդութեան սեմին պիտի կրնայ համոզուիլ թէ ինք անցեալի մեծ ծութեամբ ու փառքով ապրող ժողովուրդի մը զաւակը չէ միայն՝ այլեւ ա՛յդ մեծութեան ու փառքին համապատասխան ներկայով մը գոյատեւող ազգ, խնդիր չէ՛ որ իր համբանքը ցրուած ըլլայ հոս ու հոն: Պիտի զգայ, ապա նաե՛ւ պիտի համոզուի թէ ինք ճնշուած, հալածուած, բաժան բաժան դարձուած ժողովուրդ մը ըլլալէ եաք (որուն համար նուաստութիւն չունի երբեք)՝ կրցած է իր նոր կեանքի պայմաններուն համաձայն վերակերտել Սփիւռքը, օժտելով զաղութներ ազգային կազմակերպումի եւ հաւաքական կենսունակութեան գործօններով. ունի ղեկավարութիւն մը՝ որ անտեսական, ընկերային, քաղաքական ու ազգային բոլոր մարզերուն մէջ ի վիճակի է նախատեսելու, ծրագրելու եւ ապահովելու համաժողովրդային աշակցութիւն՝ անոնց իրագործումին համար:

Եւ վերջապէս, պիտի զգայ, ապա նաեւ պիտի համոզուի՛՝ թէ հայրենիքի ա՛ն է ինք եւ ո՛չ թէ... «կայ ու չկայ»ի քաթի՛ մը կախարդանքով միայն ապրող տա-

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

Ա. ԱԼՊՈՅԱՃԵԱՆԻ «ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԸ ԵՒ ՀԱՅՔ» ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

— o —

«Պատմա – բանասիրական հանդէս»ին մէջ Մ. Բալոյեան չհեկան տեղեկութիւններ հաղորդած է պատմաբան Ա. Ալպոյաճեանի «Տպագրութեան արուեստը եւ Հայք» աշխատութեան մասին, որ անտիպ մնացած է:

Աբշակ Ալպոյաճեան 1914 Հոկտեմբեր – Նոյեմբեր ամիսներուն, երբ հայ կեանքը Թուրքիոյ մէջ, հակառակ ծայր առած պատերազմին, դեռ կ'ընթանար քիչ թէ շատ սովորական հունով, նամակներով դիմում կատարած է Թուրքիոյ հայաբնակ գաւառներու ծանօթ մատուռականներուն, խնդրելով նիւթեր ուղարկել իրեն՝ իրենց չըջանի հայկական տպարաններուն, առնոնց գործունէութեան, հրատարակած գիրքերու եւ պարբերականներու վերաբերեալ: Այդ նիւթերը բարեբախտաբար, ղրկուած են:

Հայկական տպարաններու վերաբերեալ Ալպոյաճեանի հետաքրքրութիւնը հասկընալի է: Հայ տպագրութեան պատմութիւնը երկար տարիներ եղած է անոր ուշադրութեան առարկան: 1912ին «Կոչ – նակ»ի երեք թիւերու մէջ հրատարակած է հակիրճ ուսումնասիրութիւն մը՝ «Զորհարիւրամեակ հայկական տպագրութեան»: Հայ տպագրութեան մասին բազմաթիւ նիւթեր կան նաեւ իր այն աշխատութիւններուն մէջ, որոնք յետագային լոյս տեսած են: Բայց այդ նիւթին վերաբերեալ Ալպոյաճեանի աշխատանքը հանդիսացած է «Տպագրութեան արուեստը եւ Հայք» ծաւալուն անտիպ ուսումնասիրութիւնը: Այս աշխատութիւնը ձեռագիր վիճակի մէջ է, երկու օրինակ, որոնք ի պահ կը մնան Երեւան, Մատենադարանը, միւսը՝ գրականութեան եւ արուեստի թանգարանը: Մատենադարանինը գրուած է Ալպոյաճեանի ձեռքով եւ բաղկացած է 878 էջերէ, բաժնուած Ա.–ԻԱ. գլուխներու: Այդ գլուխներէն չհան Ժ.ն («Պոլսոյ տպարաններու պատմութիւնը»), որ բարեբախտաբար պահպանուած է Գրականութեան եւ Արուեստի Թանգարանի ձեռագիրին մէջ (աւելի քան 200 էջ), ԺԲ., որ հատանաբար նուիրուած պէտք է ըլլայ Թուրքիոյ հայրնակ գաւառներու տպարաններու պատմութեան եւ ԺԸ. ու ԺԹ. գլուխները, որոնք ըստ երեւոյթին ծրագրուած, բայց չեն գրուած:

Ալպոյաճեան իր այս ուսումնասիրութիւնը պատրաստած է 1912ին (առնուազն առաջին մասը), հայ գիրերու դիմին 1500ամեակին եւ տպագրութեան 400ամեայ յոբելեանին առիթով: Հմուտ պատմաբանը մեծ բարեխղճութեամբ ուսումնասիրած եւ արժէքաւորած է առաջին հայ տպագիրներուն կատարած աշխատանքը, անոնց տեղն ու դերը հայ մշակոյթի զարգացման գործին մէջ, տուած է Կ. Պոլսոյ եւ Զմիւռնիոյ հայկական բազմաթիւ տպարաններու հիմնադրութեան եւ գործունէութեան պատմութիւնը, տեղեկութիւններ տուած է անոնց հիմնադիրներուն, տպարաններու հրատարակած գիրքերու մասին, ընդարձակ չափով այն միջավայրը, որու պայմաններու տակ աշխատած եւ իրենց գոյութիւնն են պահպանած այդ տպարանները: Աշխատութեան երկրորդ հէնը կը բովանդակէ Պարսկաստանի, Հնդկաստանի, Ռուսաստանի, Կովկասի, Եգիպտոսի եւ Ամերիկայի հայ տպարաններու պատմութիւնը, որուն վերջին գլուխները (մասնաւորապէս Եգիպտոսի եւ Ամերիկայի տպարաններուն մասը) չարադրուած են չափազանց կիպ ոճով եւ տեղեկութեան տպաւորութիւնը կը ձգեն:

Ինչ կը վերաբերի Ալպոյաճեանի ուսումնասիրութեան երկրորդ օրինակին, որ, ինչպէս ըսուեցաւ կը պահուի Գրականութեան եւ արուեստի Թանգարանը, 1912ին հեղինակը ուղարկած է Թիֆլիս, «Արօր»ի խմբագրութեան, ըստ երեւոյթին անոր խնդրանքով: Սակայն «Արօր»ի մէջ չէ տպագրուած:

Յօդուածագիրը ապա անդրադարձած է բաւիղ բեկոր: Եթէ խոպոպէս կա՛յ գոյատեւումի հարց մը եւ լուծման կարօտ ազգային – քաղաքական իրաւունքներու դա՛տ մը՝ հայրենիքը ի վիճակի պէտք է ըլլայ գործնապէս աջակցելու անոնց իրագործումին, — առա՛նց գոհանալու անբովանդակ պիտակներով կամ ձեւապաշտական կապերով:

Նորագոյներէ չաւերու մօտ՝ «ինչո՞ւ»ի բարդոյթը հետեւանք է «Հայ»ութիւնը յանձնառութիւն մը չկարենալ նկատելու անհատական վճռականութեան պակասին, — բա՛ն ախտանիշը հիւանդութեան:

Առանք մեր կողմէ «ի միջի՛ այլոց» նկատուած տրամադրութիւններ են ամերիկահայ երիտասարդութեան մօտ ու կը կարօտին աւելի ամբողջական ուշադրութեան:

Թոյլ տուէք տարածուիլ՝ քիչ մը աւելի...

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

(*) «Յառաջ» Փետր. 21

ԱԶԳԱՅԻՆ

ԲԱՐԵՐԱՐ

(երգիծական վէպ ազգային կեանքէ)

Գ.

«Ըսի իրեն, որ 100–200 ոսկին ես զըրպանէս տամ ու բոլոր տոմսակները առնեմ ըննայ. ոտք կոխեց, չէ ըսաւ. «այն աեն նորէն դրամը դուն տուած կ'ըլլաս ու ես բան մը ըրած չեմ ըլլար» կ'ըսէ կոր ... Թոհաֆ աղջիկ մըն է մեր Զարուկը, միտքը բան մը դնէ՞ մի, անպատճառ կատարուելու է, կամքի տէր է... լնծի պէս...»:

Բարեկամները սոխպուեցան տեղի տալ Զարուհիի կամքին առջեւ: Սակայն Զարուհիի կամքն յետոյ Վահանիկին կամքը մէջտեղ եկաւ: Վահանիկ, ըստ Սահակ էֆէնտիի մեկնութեան, արժանապատուութեան վիրաւորանք մը զգաց, տեսնելով, որ քոյրը մանկիկ կ'ըլլայ վարժարանի չինութեան եւ ինք անմասն կը մնայ անկէ: Վահանիկի սրամտութիւնը հետզհետէ բորբոքեցաւ. ինքն ալ կամքի տէր էր հօրը պէս: Հայրը տեսնելով, որ անկարելի էր տղուն խօսք հասկցնել, որոշեց դանճանակը բանալ եւ հաւաքուած դրամերը իրը Վահանիկի բաժինը՝ ծախսել վարժարանին: Ասով Վահանիկի վիրաւորեալ արժանապատուութիւնը հատուցում մը ստացած պիտի ըլլար եւ տան մէջ վրդովեալ խաղաղութիւնը պիտի վերահաստատուէր:

Մկրտիչ խալֆայի կանխատեսութեան համեմատ վարժարանի չինութիւնը հինգ ամիսէն աւարտեցաւ: Ներկը, պատուհաններն ու դուռները կը մնային. բարեբախտաբար հայ արհեստաւորները չեն պակսիր Մ. գեղին մէջ. ներկարար, տատաղձագործ, երկաթագործ եւայլն: Կիրակի օր մը Սահակ էֆէնտի հրաւիրեց զանոնք խորհրդարան, իրենց պարտականութեան կոչուած ըրաւ, ըսաւ թէ՝ վարժարանը իրենց համար չինուած է, թէ իրենց զաւակները պիտի կրթուէին հոն:

— Այս գպրոցը ես չինեցի, այո, — գոչեց, — բայց ես ինծի պիտի չպահեմ, այլ ձեզի պիտի նուիրեմ, ձեր սեպհականութիւնը պիտի ըլլայ, դուք պիտի ըլլաք անոր տէրը, հետեւաբար իրրեւ տանտէր պէտք է հիմակուընէ հոգ տանիք անոր, դուք ալ քիչ մը պահպանութեան ըրէք... մեծ բան մը չեմ պահանջեր, բայց գոնէ պատերուն ներկը, դռներն ու պատուհանները պէտք է դուք ըննդնէք: Ապրին տունն է այս, մի՞թէ կը վայլէ, որ դրամ ուղէք, չէ՞ մի որ ձեր տղաքը հոն ձրիաբար կը կրթուին:

Ու պարկեշտ աշխատաւորները չհամարձակեցան պիտանութիւն մը ընել, իրաւցի գան իրենց գեղի բարեբարին ըսածները եւ գլխի հանանող չարժումներով ատորագծեցին իր ըսածները:

— Ես կը սպասէի, — չարունակեց բարեբարը, — որ դուք առանց հրաւէրի, ինքնին պիտի դաք ձեր պարտականութիւնը կատարելու:

Այս խօսքերը վերջին հարուածը տուին խեղճերուն, ամօթահար ներում խնդրեցին պակասութեան մէջ գտնուած ըլլալուն համար եւ խոստացան իրենց մեղքը քաւել անմիջապէս:

Ու ամիս մը եաքը վարժարանը աւարտած էր իր ամէն մանրամասնութիւններով:

Երբ Սահակ էֆէնտի հաշիւները նայեցաւ՝ տեսնելու համար թէ վարժարանի չինութեան համար ինք անձնական գրամէն ի՞նչ ծախսած էր, գոհունակութեան ժպիտով մը հաստատեց, թէ երեսուն ոսկիէն չէր անցած:

Բարեբարը տեղի չէր տուած վաճառականի առջեւ:

Նոր վարժարանին բացման հանդէսը իր չքեղութեամբ մոռցուց հիմնարկէքը: Սահակ էֆէնտի, այս անգամ պաշտօնապէս իշխանութեան ներկայացուցիչներուն բերնով «Ազգային բարեբար» հռչակուեցաւ: Ամէն անգամ որ իր անունը կ'արտասանուէր՝ ծափահարութիւններ կ'որոտային: Ու բարի մարդը յուզուած այդ համակրանքին գոյցերէն՝ կուլար:

×

Սահակ էֆէնտի տակաւին քանի մը տարի ապրեցաւ, հանդարտօրէն վայելեց իր բարեբարութեանց արդիւնքը, երախտագիտութեան մթնոլորտի մը մէջ:

Եւ չարունակեց իր բարիքները:

Վահանիկ նոր դանճանակ մը առաւ, որուն մէջ հաւաքուած դրամով դպրոցի երեք աղքատ տղոց հագուստ կը չինուէր Զատիկ Զատիկ:

Անօժիտ աղջիկներու համար մեր բարեբարը երբեք չվարանեցաւ իր բաւեկամներուն դիմում ընելու: Ուշիմ պատանիները միշտ իր քով գտան երազուած բարեբարը, դիրենք Եւրոպա ղրկելու խոստացող:

Զաւակները Սահակ էֆէնտին միշտ պատրաստ գտան դիրենք Աղքատախնամին յանձնարարելու:

Կնճռոտ դժուարութեանց, գատական խնդիրներու կամ ամուսնական վէճերու տակ ճնշուողները ազատ մուտք ունէին իր մօտ եւ Սահակ էֆէնտի չէր յողներ իր փորձառու մարդու խրատներն անոնց տալէ:

Ու օր մըն ալ, աւա՛ղ, մեռաւ Սահակ էֆէնտի Կաչուտէրեան:

Հիմա կը հանգչի հոն, իր կատուցած վարժարանին քակը:

Զինքը ծածկող մարմարը անջինջ տառերով կը պատմէ իր մեծագործութիւնները եւ աշակերտները տարին անպակաս կ'երթան ազօթել իրենց բարեբարին գերեզմանին վրայ:

Հանգի՛ստ իր ոսկորներուն:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(19 եւ վերջ)

ՊՈՂՈՍ-ՓԻՆՍՈՒԹՕՒ

ՂՎՎՅՈ

Ա.

Գ. ՏԻՄԱՆԻ ՎԱՅՐԿՆՎԱ ՄՈՍՏԱՆՈՎԻ

— Ո՞վ է հրաւիրել տիկին Ղուկասեանը:

— Ես իմ հրաւէրս ուղարկեցի անձամբ:

— Ինձ ոչինչ ասել չէին թողուր:

— Ոչինչ կարեւոր չունէին ասելիք:

«Նահանջ Տաղանդ» ակումբի նախագահ Ռուբէն Ղուկասեանի կինը, որ ամուսնուն հետ ներկայ էր գտնուում ակումբի նիստին, ուզում էր իմանալ, թէ ինչ նիւթով է հրաւիրուած զեկուցման գալ:

«Ինչ-որ բան պիտի ասի, ինչ-որ բան պիտի ասի, ինչ-որ բան պիտի ասի...» մտածում էր Ռուբէն Ղուկասեանը, որ ոչ մի կերպ չէր կարողանում գտնել իր զեկուցման նիւթը:

«Ինչ-որ բան պիտի ասի, ինչ-որ բան պիտի ասի...» մտածում էր Ռուբէն Ղուկասեանը, որ ոչ մի կերպ չէր կարողանում գտնել իր զեկուցման նիւթը:

Ռուբէն Ղուկասեանը ծնուել է 1914 Հոկտեմբերի 4-ին Ալեքսանդրապոլում: Ծնողները՝ Ղուկաս Ղուկասեանը եւ Մարիամ Ղուկասեանը, ազգութեամբ հայ էին: Ռուբէնի մանկութեան տարիները անցել են Ալեքսանդրապոլում: Ռուբէնի հայրը՝ Ղուկաս Ղուկասեանը, ունեցել է մի փոքրիկ արհեստանոց, ուր կարում էր տղամարդկանց հագուստներ: Ռուբէնի մայրը՝ Մարիամ Ղուկասեանը, տնային տնտեսուհի էր: Ռուբէնի ծնողները ունեցել են հինգ զաւակ: Ռուբէնը ամենամեծն էր: Նրանից յետոյ ծնուել են Վարդանը, Գրիգորը, Ալբերտը եւ Ռոզան:

Ռուբէն Ղուկասեանը սկսել է սովորել 1921 թուականին, երբ 7 տարեկան էր: Նա ընդունուել է Ալեքսանդրապոլի թիւ 1 միջնակարգ դպրոցի առաջին դասարանը: Ռուբէնը սովորել է լաւ, եղել է աշակերտների սիրելին: Նա ընկերացել է Գրիգոր Ստեփանեանի, Ալեքսանդր Ալեքսանեանի, Ռուբէն Ալեքսանեանի, Ռուբէն Ղազարեանի, Ռուբէն Ղազարեանի, Ռուբէն Ղազար

Տէր եւ Տիկին Ալեքս Պօղոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Պօղոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Վէնուէն եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ֆրանսիս Ալմաստովար եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը հաղորդեն մահը իրենց մօր եւ մեծ–մօր՝

ԱՃՑԻ ՏԻԿԻՆ ՆՈՒՊԱՐ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

(Պիքլիսցի — 75 տարեկան)

որ պատահեցաւ Փետրուար 7ին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Փետրուար 11ին եւ մարմինը ամփոփուեցաւ ընտանեկան դամբարանը Իվրիի գերեզմանատունը։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սրամ Շահոյեանի մահուան առթիւ Շահիլէն Տէր եւ Տիկին Ամենակ Պետեան 50ական ֆր. կը նուիրեն Սէնթ Անթուանի եկեղեցիին եւ կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղին։ Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Կարապետեան 50ական ֆր. Շահիլի եկեղեցիին եւ Շաւիլի Կապ. Խաչին։ Շաւիլէն Տէր եւ Տիկին Գնել Կէօչկարեան տասը ֆր. Շաւիլի եկեղեցիին։

Այրի Տիկին Զուարթ Գչիկեան ողբացեալ Սրբուհի Փանոսեանի յիշատակին 50 ֆր. կը նուիրէ Շաւիլի եկեղեցիին։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Ողբ. Տիկին Զաքարեանի հոգ. առթիւ, Պր. Զաքարեան 5 ֆր., ողբ. Պր. Քալփաք Հմայեակի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Օհանեան Նուպար 20, Տէր եւ Տիկին Ճղնաւորեան 20։ Հ. Ց. Դ. ողբացեալ ընկերներու հոգ. առթիւ Տիկին Սիրանոյշ Կարապետեան 100, Տիկին Մկրտիչեան 30, Տիկին Եղիսաբէթ Տէր–Վարդանեան 20, ողբ. Տիկին Սիրանոյշ Նալպանտեանի մահուան առթիւ Պր. Տէրտէրեան 25, Պր. Պօղոս Տիրատուրեան 20, Տիկին Անահիտ Ազարեան 10, Տիկին Նեկտար Մանասէրեան 30, ողբ. Տիկին Վ. Նաճարեանի հոգ. առթիւ ՊՊ. Գրիգոր եւ Պաղտասար Նահարեան 50 ֆր.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Ողբ. Տիկին Զաքարեանի հոգ. առթիւ, Պր. Զաքարեան 5 ֆր., ողբ. Պր. Քալփաք Հմայեակի թաղման առթիւ Տէր եւ Տիկին Օհանեան Նուպար 20, Տէր եւ Տիկին Ճղնաւորեան 20։ Հ. Ց. Դ. ողբացեալ ընկերներու հոգ. առթիւ Տիկին Սիրանոյշ Կարապետեան 100, Տիկին Մկրտիչեան 30, Տիկին Եղիսաբէթ Տէր–Վարդանեան 20, ողբ. Տիկին Սիրանոյշ Նալպանտեանի մահուան առթիւ Պր. Տէրտէրեան 25, Պր. Պօղոս Տիրատուրեան 20, Տիկին Անահիտ Ազարեան 10, Տիկին Նեկտար Մանասէրեան 30, ողբ. Տիկին Վ. Նաճարեանի հոգ. առթիւ ՊՊ. Գրիգոր եւ Պաղտասար Նահարեան 50 ֆր.։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կրճնոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Յունուար 26ի իր «Մանուկներու Օր»ուան ժողովատարուբերեան առիթով, հետեւեալ սրտագրուած նուէրները՝ ի նպաստ իր դպրոցին.

Ազգ. Եկեղց. Միութիւն 200 ֆր., Պր. Վ. Ամմահեան 300, Տէր եւ Տիկին Քիւրքէեան, Տէր եւ Տիկին Ց. Գասպարեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Անտոնեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Աւագեան 200ական, Տէր եւ Տիկին Այանեան, Տէր եւ Տիկին Լիւլէճեան 150ական, Տէր եւ Տիկին Ս. Քիւրտճեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Անտոնեան, Տէր եւ Տիկին Սիսլեան 100ական, Տէր եւ Տիկին Դ. Կիւրինեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Բաբախանեան, Տէր եւ Տիկին Ց. Զիֆճեան, Տէր եւ Տիկին Եփ. Սապունճեան, Տէր եւ Տիկին Տ. Ալիքեան, Տէր եւ Տիկին Ն. Նազար, Տէր եւ Տիկին Նչ. Քիւրտճեան, Պր. Ց. Թամկոչեան (Ռոման), Տէր եւ Տիկին Կ. Տէմիրճեան, ամն 50ական, Թիւրի Անտոնեան, Տէր եւ Տիկին Սիլքէճեան 30ական, Տէր եւ Տիկին Գ. Տէր–Յակոբեան, Օր. Ս. Սիսլեան, Տէր եւ Տիկին Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկին Մուրատեան, Օր. Վալերի Մանուկեան 20ական, Տիկին Գուլումճեան, Տիկին Ուզուրլեան, Տիկին Մ. Տօնօրա, Տիկին Մանուկեան, Տիկին Մ. Միքայէլեան, Յակոբեան, Փաթրիկ Պօթինօ, Անի Մարտիրոսեան, Էլիզապէթ Յակոբեան, Էրիք Հեպեր, Գաթի Մուրատեան, Ստեփան Մուրատեան, Էլա պէթ Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Օս մանեան 10ական, Տէր եւ Տիկին Համալեան եւ Պետիկ Քիւրտճեան 20ական։ Տէր եւ Տիկին Յակոբեան երկու ափսէ թերթանուշ։ Տէր եւ Տիկին Ա. Անտոնեան պարախումբի հագուստներու ծախքերուն մասնակցութիւն, 143 ֆր.։

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Աշակերտական պարբերաթերթ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի

Ա. տարի թիւ 1

12 էջնոց պարբերաթերթը կ'արտացոլէ աշակերտուհիներուն զեղումներն ու վարժարանի ներքին կեանքը

Բաժանորդագրութիւն՝

Տարեկան 25 ֆր.

Հատը 5 ֆր.

Դիմել՝ Վարժարան

1, Bd. du Nord, 93340 LE RAINCY

Tél. : 927-01-72

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԵՑՆԻ

ԽՈՐԷՆ ԽՈՐՎԻՐԱՊԻՆ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՀԸ

կատակերգութիւն 4 արար

(*մերօրեայ մտահոգիչ երեւոյթներէ առնուած*)

կը դառնուի ԲԱԼՈՒՇԱՆ *դրատունը*

9, Rue de Trévise — 75009 Paris

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան ուսանողական ընտանեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 6ին կէսօրէ ետք ժամը 17–24ին «Փավիյոն» պանդոկին մէջ։

Նկատի Ունենալ

Ծովեզերեայ կայանը կը բացուի Զատկուան դպրոցական արձակուրդին՝

ՄԱՐՏ 23 – ԱՊՐԻԼ 5

6–14 տարեկան մանուկներու համար

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, մ5008 Փարիզ, երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12 կամ հեռաձայնել 985–36–53։

ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օր. Օտէթ Ֆէլահեանի հեռ. 62–88–42 կամ Տիկին Նուարդ Տէյիրմէնճեանի հեռ. 24–65–24

ՄԱՐՍԷՅԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օր. Լուիզ Թիւֆէնքճեանի հեռ. 50–60–85

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ ՖՐԱՆՕԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Կիրակի, Փետր. 23 ժամը 9·30ին, հեռատեսիլի Ա. կայանէն Փարիզի Ազգ. Մատենադարանի հայկական ձեռագիրները։ Մասնակցութեամբ Փրոֆ. Սիրարփի Տէր–Ներսէսեանի, եւ Մարսէլ Թոմայի, Ազգ. Մատենադարանի ձեռագրերու տնօրէն։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՁԱՇ

կապոյտ Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին

Փետրուար 23 ժամը 13ին

GRAND HOTEL DU PAVILLON

36, Rue de l'Echiquier — 75010 Paris

Métro : Bonne Nouvelle

Հանելի մթնոլորտ եւ աւանկնկալներ

Արձանագրութիւնները այժմէն իսկ հեռախօսելով Տիկին Թադէոսեանի 878–27–35 կամ Տիկին Ասլանկիւլեանի 734–70–19 Տիկին Գարոյեան (առտուները) 533–06–31

Արձանագրութիւնները պէտք է փակուին Փետրուար 21ին։

Ծախքերու՝ մասնակցութիւն 55 ֆր.

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

14, ՍԷՆԹ–ՕՆՈՐԻՆ ՏԷ ՓԷՐԹ (Քալվատոս)

Ծովեզերեայ կայանը կը բացուի Զատկուան դպրոցական արձակուրդին՝

ՄԱՐՏ 23 – ԱՊՐԻԼ 5

6–14 տարեկան մանուկներու համար

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, մ5008 Փարիզ, երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12 կամ հեռաձայնել 985–36–53։

ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օր. Օտէթ Ֆէլահեանի հեռ. 62–88–42 կամ Տիկին Նուարդ Տէյիրմէնճեանի հեռ. 24–65–24

ՄԱՐՍԷՅԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օր. Լուիզ Թիւֆէնքճեանի հեռ. 50–60–85

«ՖՐԱՆՍԱ - ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ»

Ընկերակցութիւնը պիտի հաստատէ հայերէնի դասընթացք մը, 14 տարեկանէն վեր երիտասարդ եւ երիտասարդուհիներու համար, իր կեդրոնատեղին մէջ 32 ռիւ տը Թրէվիզ, 75009 Փարիզ, Զորեքշաբթի օրերը, ժամը 19 – 22։

Արձանագրութեան համար դիմել Ընկերակցութեան դրասենեակը նոյն հասցէին երկուշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը, ժամը 17 – 19 կամ հեռաձայնել Ընկերակցութեան նախագահ Պ. Գէորգ Պալըրճեանին 770 07 25 եւ 770 61 10

×

Նոյն Ընկերակցութեան «Պարոյր Սեւակ» դրադարանը 32, ռիւ տը Թրէվիզ, բաց է երկուշաբթի, երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Շաբաթ օրերը ժամը 17–19։

Այցելուները իրենց տրամադրութեան տակ պիտի ունենան նաեւ Հայաբանական եւ Արտասահմանեան օրաթերթեր եւ պարբերաթերթեր։

VOTRE AGENCE DE VOYAGES

"BRASIL-ATLANTICO"

Vous confirme le départ d'une Caravelle pour le match

BAYERN DE MUNICH
contre
ARARAT

Départ le 5 Mars à 14 heures
Retour le même jour à 23 heures

IL NE RESTE QUE QUELQUES PLACES...

(Les billets du match sont à votre disposition)

POUR TOUTE INSCRIPTION UN CADEAU VOUS SERA REMIS A L'AEROPORT

Veuillez consulter

Monsieur EKMEKCIYAN

BRASIL ATLANTICO

1, Avenue de l'Opéra, 75001 Paris

Tél. : 260-35-13

ՏԱՐՕՒԱՆ ՕՏՆԱՓՆԴԱԿԻ ՄԵԾ ՄՐՑՈՒՄԸ

Միւնիխի ախոյեան ՊԱՅԸՐՆ երեւանի ԱՐԱՐԱՏԻ դէմ, Մարտ 5, Միւնիխի մարզադաշտին մէջ։

Անմոռանալի ճամբորդութիւն մը չսահանգստացէք լիւքս օթոքառով։

Մեկնում Մարտ 4, ժամը 20ին։

Հաւաքոյթ՝ ժամը 19·45ին, կառոյցին Նոտ կայարանին առջեւ Քաֆէ Քիւրվէօր։

Գինն՝ 128 ֆր. ճամբորդութիւն եւ գիշերկուան ճաշ։

Վերադարձ՝ Մարտ 6, առաւօտ։

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES

Հայ Մշակոյթի Տունը
17, Ռիւ Պլէօ, Փարիզ 9րդ
Հեռ. 824–63–89
ժամը 14էն 18·30 *կամ՝* 324–14–96
ժամը 8էն 13 եւ 20էն 22
Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
Է.Տ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սեբաստիոյ Գոլեժի աղջիկներէն Մարիամ Աբրահամեան կը փնտռէ Սիրանուշ, Մարիամ եւ Մարիձա Գարակեաւուրեան քոյրերը։ Գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին.

Monsieur M. INDJEIAN
pour M. APRAHAMIAN
26, rue Bouret
75019 Paris
FRANCE

Աբտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել։

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Հ. Բ. Ը. Մ. ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

CLUB DES JEUNES DE L'UGAB

ՁՄԵՌՆԱՑԻՆ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

MORZINE - AVORIAZ

Du 23 Février au 2 Mars, dans un hôtel entièrement réservé pour le Club(chambre de 2 ou 3 personnes)
Pension complète pour 8 jours pleins
avec voyage trains - couchette

675 F

Suppléments à prévoir. — Location skis — chaussures 100 F., cours de skis 100 F., remontées mécaniques Morzine — Avoriaz 185, Assurances 50

Pour tous renseignements téléphoner à L'UGAB 870-03-18

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՅԱՄԱՐԱԿԸ

ԿԵԴՐ. ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՏ 22 ԷՆ 30

ԼԻՈՆ.— Կիրակի Մարտ 23, ժամը 15էն սկսեալ, ՍԱԼ ՌԱՄՕ, գեղարուեստական փառատօն։

Երեքշաբթի, Մարտ 25, Սալ ՄՈԼԻԷՌ ժամը 20·30ին՝ դասախօսութիւն։

Ուրբաթ, Մարտ 28, ՍԱԼ ՄՈԼԻԷՌ ժամը 20·30ին, թատերական երեկոյ՝ ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ թատերախումբով։

Շաբաթ, Մարտ 29, ՔԱԶԻՆՕ ՇԱՐՊՈՆԻԷՌ, ժամը 21էն սկսեալ՝ մեծ պարահանդէս։

ԿԻՐԱԿԻ, Յունիս 15, ՍԷՆ–Մօրիս–տը–Պէլօ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ։

Յուլիս 12–13–14, ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ Նոր Սերունդի մարզական խաղեր։

Մարտ 22էն 30, Լիոն՝ նկարչական ցուցահանդէս։

ԿԻՐԱԿԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
23
DIMANCHE
23 FÉVRIER
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Հատը	1 ֆր·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·232

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.232

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՓԸ

ԻՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՒՆԱՑ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

— o —

Ա·

Իր հիմնադրութեան առաջին օրերէն սկսեալ Յառաջ սիրայօժար լայն տեղ կը յատկացնէ Հայաստանի լուրերուն, զանոնք քաղելով բուն խմբագրին թերթերէն :

Ուրախութեամբ կ'արձանագրէ չինա – բարական ու մշակութային մարզերու մէջ ձեռք բերուած նուաճումները : Որովհետեւ այսօրուան կորիզը կը նկատէ այն լուսատու փարոսը, որուն պէտք է ուղղեն աչքերնին հայերն իրենց աչքերը, այն վերջնական հանդրուանը, որուն պէտք է փարին եւ ուր պիտի համախմբուին անոնք, երբ իրականանայ ազատատենչ ու հայրենասէր Հայութեան ազգային ե – րազը, — Միացեալն ու Անկախը :

Հիացումի արժանի համարած ենք հայրենիքի Հայութիւնը, որ դժուար պայմաններու տակ լծուած է չինարարական աշխատանքներու, տարուէ տարի վերելք արձանագրելով : Մեր քննադատութիւնները ուղղած ենք վարչաձեւին դէմ, զոր խորթ նկատած ենք մեր ժողովուրդին համար, որ ամէն բանէ զերծիլը կը դասէ ազատութիւնը :

Խուսափած ենք առհասարակ արձագանգ հանդիսանալէ զանազան մարզերու մէջ տեղի ունեցած թերացումներու եւ յանցագործութեանց, որոնք յաճախ կը մատնանշուին խորհրդային մամուլին եւ կուսակցական ու պետական վարիչներու պարբերական ճառերուն մէջ :

Սովետական Հայաստան օրաթերթը, «օրդան Հայաստանի Կոմկուսի Կենտկոմի, Հայկական Մ· Հանրապետութեան Գերագոյն Սովետի եւ Մինիստրներու Սովետի», իր էջերուն մէջ գրեթէ ամէն օր կը հրատարակէ իր թղթակիցներու վաւերական ու արտայատ զանգատներն ու քննադատութիւնները հայրենիքի առօրեայ կեանքի զանազան մարզերուն մէջ նկատուած ապօրինութեանց, զեղծումներու եւ չարաշահութեանց մասին : Օգտակար չենք նկատեր անդրադառնալու անոնց :

Հակառակ տարիներէ ի վեր մատնանշուած բազմաթիւ եւ բազմատեսակ յանցագործութեանց, կը թուի թէ ոչ միայն բարւոքում տեղի չէ ունեցած, այլեւ կացութիւնը օրէ օր աւելի ծանրացած է՝ այն աստիճան, որ Հայաստանի ամբողջ ղեկը իր ձեռքին մէջ կեդրոնացնող Համայնավար կուսակցութիւնը ստիպուեր էր վերջերս պատժել ամէնէն բարձր աստիճան եւ պատասխանատու դիրք գրաւող ականաւոր վարիչներ, — ամէնէն առաջ Կոմկուսի առաջին քարտուղար Անտոն Քոչինեանը՝ Նոյեմբերին : Իսկ այս տարուան Յունուար 30ին՝ Ներքին նախարար վ· Դարբինեանը, կենտկոմի անդամներ Կ· Ռուխկեանը, Յ· Խաչատրեանը, Հ· Սահակեանը եւ ուրիշ վարիչ դէմքեր :

Տարակոյս չկայ, որ պատժական այս բոլոր կարգադրութեանց մէջ առաջնակարգ դեր կատարած է «Մոսկուայի աչքը», Հայաստանի Կոմկուսի կենտկոմի Բ· քարտուղար Անիսիմով, որուն ներկայութիւնը անչուշտ պարտադիր կը դարձնէ ժողովներու մէջ ռուսերէնի գործածու – թիւնը իբրեւ պաշտօնական լեզու :

Հայաստանի արդիւնաբերութեան, առեւտուրի եւ անտեսութեան զանազան ճիւղերուն մէջ նկատուած թերութեանց մասին վերջերս լրջօրէն զրաղած է Համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն հաւաքական խորհրդակցական ժողովներու մէջ :

Սով· Հայաստանի 1974 Հոկտեմբեր 20 եւ 24ի թիւերուն մէջ մանրամասնութիւններ կային Կոմկուսի կեդր· կոմիտէին նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած ժողովի մը մասին, որուն մասնակցած էին մեծ թիւով կուսակցական ու պետական պատասխանատու վարիչներ : Զեկուցաբերն էր եղած Հայաստանի Կոմկուսի կենտկոմի քարտուղար կարէն Ս· Դեմիրճեանը, ներկայութեամբ Անիսիմովի : Ուսյս՝ նախ քան Անտոն Քոչինեանի չնորհազրկումը :

Իր երկար զեկուցումին մէջ, Կ· Ս· Դեմիրճեան ի մէջ այլոց չեշտած էր·

«Հարկաւոր է մշտապէս վճռական պայքար մղել սովետական առեւտրի կանոնները խախտողների, սպեկուլանտների, ժողովրդական բարիքը յափշտակողների դէմ : Անհրաժեշտ է կարգ ու կանոն մտցնել մեծածախս բազաների աշխատանքում, որոնք երբեմն սպեկուլացիայի ու կաշառակերութեան բոյն են դառնում» (Սով· Հայաստան, 1974 Հոկտ· 20)

Ժողովին մէջ ելոյթ էր ունեցած Անիսիմով, որ չեշտած է թէ «վերջին ժամանակներս Հանրապետութեան վարչական մարմինները, առանձնապէս Ներքին Գործերի մինիստրութիւնը, թուլացրել են յանցագործութիւնների դէմ մղուող պայքարը : Նրանց գործունէութեան մէջ քիչ է նախաձեռնութիւնն ու յարձակողականութիւնը : Վճռական պայքար չէ մղւում այնպիսի վտանգաւոր յանցագործութիւնների դէմ, ինչպիսիք են յափշտակումները, կաշառակերութիւնը, սպեկուլացիան, եւայլն» (Ս· Հ·, 1974 Հոկտ· 24) :

Այս ժողովը, որու մասնակիցներուն մէջ չէ յիշուած անունը Անտոն Քոչինեանի, նախաքայլն է եղած անոր պաշտօնազրկումին եւ կարէն Դեմիրճեանի վերելքին :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿԷ ՔՆՆԵԼ ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՐՑԸ

Ապահովութեան Խորհուրդի նիստին խօսք առած է նաեւ խորհրդային ներկայացուցիչը՝ Մալիկ : Նախ դիտել տուած է, թէ Կիպրոսի հարցը կարեւոր տեղ գրաւած է Բրեժնեւ – Ֆորտի խօսակցութեանց մէջ, Վլադիվոստոկ, 1974 Նոյեմբերին : Կարեւոր տեղ գրաւած է նոյնպէս Բրեժնեւ – Ժիսքարի, Բրեժնեւ – Ուիլսընի եւ անցեալ շաբաթ ալ Գրոմիկօ – Քիսինկէրի խօսակցութեանց ընթացքին : Այս հանդիպումներուն առթիւ հրապարակուած հաղորդագրութիւններուն մէջ չեշտուած է անհրաժեշտութիւնը պահպանելու կըզղիին հողային ամբողջականութիւնը, Կիպրոսի Հանրապետութեան գերիշխանութիւնը, ինչպէս նաեւ թուրք ուժերու պարպումը եւ գաղթականներու վերադարձը իրենց բնակավայրերը : Մանրամասնելէ վերջ Մալիկ փափաք յայտնած է, որ որեւէ ճակատի չյարող պետութիւնները միաձայնութիւն գոյացնեն Կիպրոսի հարցին ուղղութեամբ, ինչպէս ըրած են անցեալին այլ հարցերու կապակցութեամբ :

Խորհ· Միութեան ներկայացուցիչը կըսկսի առաջարկած է, որ միջազգային խորհրդաժողով մը գումարուի Կիպրոսի հարցին քննութեան համար, Մակի չրջագիծին մէջ :

Խօսք առած է նաեւ Մակի ընդհանուր քարտուղարը՝ Վալտհայմ· անդամ մը եւս պիտել տալէ ետք, թէ կացութիւնը չատ լուրջ եւ ծանր է Կիպրոսի մէջ, անհրաժեշտ նկատած է Կիպրոսի յայն եւ թուրք համայնքներու ներկայացուցիչներու խօսակցութեանց վերսկսումը : Վալտհայմի համար հարցը լուծելու լաւագոյն ձեւն է, որ երկու կողմերը ճիգ թափեն անկեղծօրէն արագ կերպով գործադրելու համար Ապահովութեան Ժողովին Նոյեմբեր 5ի որոշումը :

Ծանօթ է, որ այդ որոշումով կը չեշտուէր, թէ պէտք է յարգել կղզիին հողային ամբողջականութիւնը, գերիշխանութիւնը եւ օտար բոլոր ուժերը պէտք է քաշուին կղզիէն : Նոյնպէս պէտք է վերջ տալ օտար միջամտութիւններուն Կիպրոսի հարցին մէջ :

Արդէն Քլերիտէս իր խօսքին մէջ յայտարարած է, թէ թրքական ուժերու պարպումով է միայն, որ կարելիութիւն կը ստեղծուի երկուստեք ընդունելի համաձայնութիւն գոյացնել : Թուրք բանակներու ներկայութեան պատճառով է, որ Ապահովութեան Խորհուրդի կողմէ, զբոսնաբարուած է Անդարայի կողմէ : Քլերիտէս պահանջած է, որ Ապահովութեան Խորհուրդը ժամանակամիջոց մը ճշդէ թրքական բանակներու հեռացումին համար կղզիէն :

Կիպրոսի Թուրքերու ներկայացուցիչը գոհացած է ըսելով, թէ «թրքական անկախ Դաշնակցային Պետութեան» հռչակումը «ներքին ընոյթ ունեցող քայլ մըն է» եւ, հետեւաբար, ոչ մէկ ձեւով կ'արգարացնէ Ապահովութեան Խորհուրդի գումարումը :

Քանի մը տողով

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Նախագահը՝ Ժիսքար տ'Էսթէն, Փետրուար 25ին, հեռատեսիլէն պիտի խօսի «կրակը կողքին» :

ԼԻԲԻՈՑ նախագահը՝ Գնդ· Քատաֆի «Մոնտ»ի թղթակիցին յայտարարեց, թէ Պաղեստինցիք ոեւէ մէկէ աւելի իրաւունք ունին մասնակցելու ժընեւի խորհրդաժողովին, բանակցելու Իսրայէլացիներուն հետ» : Այսուհանդերձ, դնդապետին կարծիքով ժընեւի մէջ համաձայնութիւն չի կրնար գոյանալ, որովհետեւ Պաղեստինցիք երբեք պիտի չհրաժարին իրենց ամբողջական իրաւունքներէն : Ժընեւի խորհրդաժողովը պէտք է բեմ դառնայ Պաղեստինցիներուն համար, եւ ոչ թէ անձնատուութեան վայր մը : Քատաֆի բոլորովին դէմ է, որ պաղեստինեան Պետութիւն մը հիմնուի միայն Այորդանանի եւ Կազայի չրջանին մէջ :

ԿԻՆԻ – ՊԻՍԱՑՈՑԻ կառավարական պատուիրակութիւն մը պաշտօնական այցելութեամբ Մոսկուա ժամանած է : Ընդունուած է Կոսիգինի կողմէ, որու հետ երկար տեսակցութիւն մը ունեցած է :

ՆԻԺԵՐԱՑԻ 995 ուխտաւորներ մեռած են Դեկտեմբերին Մեքքէի մէջ, հաղորդեց «Նոր Նիժերիա» օրաթերթը : Մեծ մասը մեռած է քոլերայէ :

«ԻԶՎԵՍՏԻԱ» թերթը հաղորդեց, թէ խորհրդային քաղաքացի մը՝ Վ· Կալինին օտար երկրի մը հաւնոյն լրտեսութիւն կատարած ըլլալու ամբաստանութեամբ

ԵՐԵՒԱՆ ⇔ ՓԱՐԻԶ ՀԵԾԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Փետր· 18)

ՀԱՑԱԳԻՏԻՆ ՑԻՇԱՏԱԿԻՆ

«Այս տանը 1943–1947 Թուականներին ապրել եւ աշխատել է ականաւոր գիտնական, հայագէտ, ակադեմիկոս Ստեփանոս Մալխասեանը» :

Այս արձանագրութիւնը զետեղուած է վերջերս «Լենին» պողոտայի չէնքերէն մէկուն պատին վրայ : Սո· Մալխասեանի պրոնզաձոյլ դիմաքանդակն ալ այդ արձանագրութեան վրայ կը բարձրանայ :

Այս ձեւի յուշատախտակներ, կիսանդրիներ զետեղուած են Հայկանոյշ Դանիէլեանի, Վաղարշ Վաղարշեանի, Հրաչեայ Ներսիսեանի, Ցակոբ Մանանդեանի, Մանուկ Աբեղեանի, Եղ· Զարենցի, Ակսել Բակունցի, Սո· Զօրեանի, Նայիրի Զարեանի, Պարոյր Սեւակի եւ ուրիշներու ապրած չէնքերուն պատերուն եւ դուռներուն առջեւ :

դատուած է : «Ոճրագործը իր արժանի պատիժը կրեց», ինչ որ կը նշանակէ, թէ մահապատիժը գործադրուած է : 1962էն ի վեր, երբ Օլեգ Պենտովսկի նոյն ամբաստանութեամբ մահուան դատապարտուած էր, խորհրդային իշխանութիւնները երբեք հրապարակ հանած չէին լրտեսական դատապարտութեան մը լուրը :

ՄՈՋԱՄԲԻՔԻ Ազատագրութեան ճակատի պատուիրակութիւն մը փեքին ժամանած է պաշտօնական այցելութեամբ : Պատուիրակութեան անդամները դիմաւորուած են չին փոխ–վարչապետին եւ Արտաքին Նախարարին կողմէ :

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼԻ վարչապետը յայտարարեց, թէ զինուորական ուժերու դերը վերջ պիտի չգտնէ ապագայ Սահմանադրութեամբ ճշդուած պետական մարմիններու հաստատումով· «Բանակը կը մնայ երաշխաւոր փորթուկալեան յեղափոխութեան» : Միւս կողմէ դահլիճի մասնակի փոփոխութիւն մը տեղի ունեցած է : Նախատորմի հազարապետ Ռիպեյրօ պաշտպանութեան եւ հրամանատար Խեսուինօ Ընկերային հաղորդակցութեան նախարար նշանակուած են :

ՍՈՒՐԻՄ եւ փորթուկալ որոշեցին դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատել իրենց մէջեւ :

ՕՐՏՈՒԻ մէջ, Թուրքիոյ հիւսիսը, Սեւ ծովի ափին, տուն մը այրեցաւ եւ թուրք ընտանիք մը՝ եօթը հոգիէ բաղկացած, հրկիզումով մեռաւ :

ԷՐԻԹՐԻՈՑԻ զանազան չրջաններու մէջ կռիւները, որոնք բուռն տարողութիւն ստացած են, կը չարունակուին : Ցատկապէս սաստիկ են կռիւները երկրին հիւսիսը դտնուող Քերին քաղաքին չրջակայքը : Համաձայն կարգ մը աղբիւրներու, արձակագիններու նպատակն է գրաւել այս քաղաքը եւ էրիթրէայի անկախութիւնը հռչակել :

ԱՐԵԻԼԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ հանդիսութեամբ մը նշուած է Կարմիր բանակին կազմութեան 57րդ տարեդարձը : Ա· րեւելեան Գերմանիոյ չին դեսպանը մեկնած է հանդիսութեան վայրէն, երբ ճառախօս մը քննադատած է Մառյականութիւնը :

ՆԻԿՍՆի նախկին խորհրդատուներէն եւ մօտիկ գործակիցներէն երեք հոգի՝ Հալտըման, Էհլիխմէն եւ Ռոպէր Մարտեան երկուքուկէսէն ութ տարուան բանտարկութեան դատապարտուեցան Ուաթըրկէյթի գայթակղութեան առընչութեամբ :

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՓՈՐՁԵՆՔ ԸՄԲՌՆԵԼ ՋԻՐԵՆՔ...

— o —

Կրնանք յուզուի՛լ եւ հոգեպէս վրդո – վիլ՝ երբ մեր զաւակը կամ ուեէ հայ երի – տասարդ փորձէ պատասխան փնտռել իր այն հարցումին թէ... «ինչո՞ւ հայ պէտք է մնայ» կամ «ինչո՞ւ պէտք է հայերէն սորվի»:

Այս «ինչու»ները օդին մէջ մնացած կամ քմահաճօրէն նետուած բառեր չեն: – Պատանին կամ երիտասարդը որոշ դատումէ մը կը մեկնի եւ կ'ուզէ ըսել պարզապէս որ մայրենի լեզուն սորվելու համար որեւէ տրամաբանական պատճառ չի գտներ ինք· «Փուր ֆուա՞», — «ի՞նչ բանի համար» կամ «ի՞նչ բանի օգտակար պիտի ըլլայ հայերէնը»...

Մայրերն ու հայրերը մեղադրելի չեն՝ երբ այս կարգի պատկերներէ կը փղձկին եւ իրենց արցունքը ծածկելու համար կամացուկ մը ղէպի... խոհանոց կամ ննջարան կը ղիմեն: Մեր զաւակներու նման արտայայտութեանց մէջ կը ղգանք «սեւ ճակատագրին» չարիքը, Թուրքին ու բոլոր օտարներուն ամարգութիւնը, զարաւոր ստոհանգականութեան աւերը· եւ, անշուշտ, կ'ընդվզինք:

Զգացական այս մակընթացութիւնը, սակայն, մեկնելով հանգերձ մեզի համար հիմնաւոր ու արդար տուեալներէ — ճանաչումէ եւ փորձառութենէ, ապրուած տառապանքէ եւ ազգային աներկմտորդելի մտահոգութիւններէ — իրաւունք չի տար դաժան դատախազներու դերին մէջ մրցելու եւ դատապարտութեան վճռով մը կռնակ դարձնելու մեզի ուղղուած հարցումներուն:

Էական է փնտռել եւ տուդել թէ մեր ազգ ու ազգիկներու մտքին մէջ ի՞նչ «պատճառ» կը խլրտի, ուրկէ՛ եւ ինչո՛ւ կը բխի այս վերապահութիւնը կամ անորոշութիւնը:

Հոս, ա՛յս կէտին մէջ է որ դժուար պիտի հաչտուին անոնց ու մեր դատումի եղանակները· անոնց ու մեր զգալու կերպերը· անոնց ու մեր վերաբերումը՝ հանդէպ ազգութեան, հայրենիքի, ազգային պատկանելիութեան ու սոսկական մարդու կեանքի իմացումներուն: Եւ ինչո՞ւ դարմանալ, երբ — հակառակ ընտանեկան ու հայեցի դաստիարակութեան ճիգերու — ամերիկեան հողի վրայ ծնած, ամերիկեան միջավայրի ազդեցութենոյ ու պահանջնե-

րուն մէջ կազմաւորուած ամերիկեան չըլլասէն իր առօրեային յատուկ հրա – հանգներ ստացող եւ օրուան մեծամաս – նութիւնը այս ենթահողին վրայ անցը – նող հայ զաւակը յաճախ հիմնովին տարբեր մղումներով ուղէ ընթացք տալ իր կեանքին եւ իրեն... «տարօրինակ» թուին ղգալու ու դատելու մեր կերպերը:

Մենք մեր ծարաւներուն, պահանջներուն ու կարօտներուն եռեւ ունինք յի – ռուն կամ վաթսուն տարիներու հոլո – վոյթ մը՝ որ մեր էութեան մէջ հայրենի եւ տոհմական ըմբռնումներու ժառանգութիւն մը կուտակած է: Աւելի կրոտերները – անոնք որ «միջին սերունդ»ը կը կազմեն— իրենց հայրերէն ու մայրերէն որոշ դատարակութիւն են ստացած, իրենց մտքին եւ հոգիներուն մէջ երկարաձգումը ունին հայեցի կամ հայաշունչ ապրումներու, հետեւաբար աւելի լրիւ կ'ըմբռնեն ապրելին մեր մտահոգութիւններէ թելադրուող ձգտումները, ճիգեր ու քայլեր, ու մանաւանդ չեն աճապարեր սփիւռեան հայ իրականութեան յայտնի ընկերկումները, յաճախ անկազմակերպ ու անծրագիր գոր – ծունէութիւնները եւ օրէ օր բացորոշ դարձող ճապաղումները հիմ ընտելու բացարձակ և վճռական դատապարտութեան,

հետեւաբար նաեւ անճնատուր ըլլալու այն հարցումին թէ կ'արժէ՞ հայ մնալ, կ'արժէ՞ հայերէն սորվիլ, կ'արժէ՞ անկարելի այս պայքարին մասնակից դառնալ՝ երբ ... սուզուող նաւու մը կամրջակին վրայ ենք արդէն:

Հիմնովին տարբեր է պարագան 15 – 25 եւ 30 – 40 տարեկաններուն, որոնք հայուադիւտ բացառութիւններով միայն ի վիճակի կը գտնան Հայուն զգալուր կեանքը եւ անմիջական շրջանի պատմութիւնը ընդհանուր կերպով ճանչնալու, վերլուծելու ներկայի մէջ մեզ արիւնաքամ զարձնող ու երբեմն անդամալուծող ընկերային ազդակները, ու եզրակացնե – լու՝ թէ տեսութիւնները բաւական չեն ապդային մեր գոյավիճակի տկարութիւն – ներուն պատասխանատու հռչակելու... Հայուն կամ հայ դեկավարութենոյ անտարակութիւնը:

Իրերու այս կացութեան մէջ բնական երեւոյթ է վարանքն ու խարխափումը «ինչու»ներու տագնապանքին յանձնուած երիտասարդութեան, երբ նկատի ունե – նաք մանաւանդ որ Հայուն հայրենիքը ի վիճակի չէ ազգային առումով, ոգեպաշտական գծով ու ընկերային եւ բաղաքա – կան տարողութեամբ նպաստ ընծայելու տարասփիւռ ժողովուրդի գոյապայքա – րին:

Արեւմտեան աշխարհի մէջ մտածուածի, խօսքի, դրի եւ խղճի ազատութիւնը մարդուն անբռնաբարելի իրաւունքն է: Ժողովրդավարական կեանքը, բազմակուսակցական քաղաքական գործունէութիւնը, մամլոյ ազատութիւնը եւ գաղափարական անկաշկանդ դատանանքը անճնամխելի հարստութիւններ են: Մշակոյթ, դրամականութիւն, արուեստ՝ կը մերժեն ենթարկուիլ արտաքին կամ պետական ո՛րեւէ

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

«ՀԱՅ ՊԱՐԲԵՐԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ (1794 - 1967)»

— o —

1970ին, Երեւանի մէջ 624 էջով լոյս տեսած էր Ա. Կիրակոսեանի կազմած «Հայ պարբերական մամուլի մատենագիտութիւն (1794–1967)» աշխատութիւնը: Ներածական Գասապեան, Պուլկարիա, անցեալ տարի միայն հնարաւորութիւն ունեցած ըլլալով ձեռք անցընել գիրքը, «Պատմա – բանասիրական հանդէս»ի 1974ի վերջին թիւին մէջ անդրադարձած է աշխատութեան բովանդակութեան: « Հա – կառակ հոն տարուած որոշ աշխատանքին, նկատել տուած է Ն. Գասապեան, ու եղած բազմաթիւ դիմումներու՝ մեր չատ մը յայտնի գրապահոցներուն, դրծը կը կրէ, ցաւ ի սիրտ, զրոյցը ձախողած հրատարակութեան: Ակնբախ են անճշդութիւններ եւ նշանակալից վրիպումները, որոնք խատորէն կ'ինչեցնեն անոր արժէքը»: Այս հատատումէն ետք քննադատը գրած է· «Ցայտնի է, թէ մեր ժողովուրդի կեանքի պայմանները անցեալին մէջ ունեցած են իրենց յոռի անդրադարձումը մամուլի բնականոն զարգացման եւ համախմբուածութեան վրայ եւ առով իսկ դժուարացուցած համադրումի ամէն աշխատանք: Սակայն կազմողի ու խմբագրողներու մտահոգութիւններուն դիմաւորը պէտք էր ըլլալ՝ օգտուիլ անցեալի փորձերէն ու չիյնալ նորանոր սխալներու մէջ: Գէթ տալ ճշդրիտ պատկերը հայ պարբերական մամուլի: Մատենագրութիւնը այլեւս եղած է սովորական ցուցակ մը, թերթերու հատորակ*

ճնչումի: Հետեւաբար՝ իր մայր հայրե – նիքին հանդէպ ամէնէն խորունկ համա – րումն ու սէրը ունեցող երիտասարդն իսկ կ'ունենայ տպաւորութիւնը «զլուխը պատին զարնելու», երբ կը հատատաէ որ այդ հայրենիքը կապուած է իր բոլոր երաւունքներուն եւ ազատութեանց մէջ ու գոյութիւն ունեցող «կապ»ը պայմանաւորուած է հոն տիրող կարգերուն հանդէպ ենթակայութեամբ ,— առնուազն՝ կրաորականութեամբ ու համակերպումով:

Սփիւռքեան եւ հայրենական իրականութիւններու այս դժխեմ պայմաններուն տոկալ՝ ընդունի՛նք որ արուած չէ ամէն մարդու: Հայութեան այս զրկանքներուն և կաչկանդումներուն առջեւ ՉԵԿՈՒՐԱՆԱԼ՝ ընդունի՛նք որ սահմանուած չէ ամէն Հայու:

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

թուագրում մը ըլլալու սահմաններին: Հոն կը պահանջուի տեսակ մը մաթեմատիկական ճշդրտութիւն: Աստեն է, որ տրուի իւրաքանչիւր թերթի այսպէս կոչուած «կենսագրութիւնը» երբ լոյս տեսած ըլլալու, կրած փոփոխութիւնները, ժամանակաւոր կամ վերջնական գադարի թուականները եւայլն, տեսակ մը վիճակագրական մերձեցում տրուի նկարագրութիւններուն մէջ այն պարբերականներուն, որոնք դէթ կը պահուին անմիջական տրամադրութեան տակ, Հայաստանի եւ տասարակ Խորհ. Միութեան հարուստ պահոցներուն մէջ: Սփիւռքէն հայթայթուած տեղեկութիւններու համար հարկ կ'ըլլայ օգտուիլ, հնարաւորին չափ, առարկայական ու վաւերական տուեալներէ: Այս բոլորին համար, սակայն, կը կարծենք, թէ «Հայ պարբերական մամուլի մատենագիտութիւն» պատրաստող մը հարկ է ունենայ տարբական ծանօթութիւնն նիւթի մասին, որուն ձեռնարկած է: Արդարեւ, ի՞նչպէս չցաւիլ լրագիրներու եւ պարբերական հանդէսներու անտեղի, բռնադբօսիկ տարանջատումին յառաջացած անճշդութիւններու վրայ, երբ ամսաթերթեր անցուած են լրագիրներու բաժնին մէջ եւ փոխադարձաբար: Օրինակներով խօսինք· Թ· 167 – «Արծիւ, որ անցած է լրագիրներու բաժնին մէջ իբր օրաթերթ, երբեք լրագիր կամ օրաթերթ չէ եղած, այլ կաղն է կաղ հրատարակուող ամսաթերթ մը· կամ Թ· 378 – « Ելեկտրոմեքենաշինարար », Թ· 379 – «Էկրանի նորութիւններ», Թ· 573 – «Կէս կատակ կէս իրաւ», Թ· 663 – «Հայ մխիթ» եւայլն, հարիւրներով այսպէս, որոնք պարբերականներ են, չես գիտեր ինչու՝ անցուած են լրագիրներու ցանկին մէջ: Նոյն բանը հանդէսներու ցանկին մէջ:

«Մատենագիտական կոչումին հետ անհաչտ կը գտնենք ուղղակի պարբերական մամուլի հետ անմիջական առընչութիւն չունեցող հրատարակութիւններու մուտքը: Տեղեկագիրներու, միօրեայ հրատարակութիւններու, օրացոյցներու եւ խմբատիպ թերթերու տեղը հոս չէ: Անոնց յիշատակումը նպատակ ունի կարծես մեայն թիւ լեցնել: Ցայտնի է, որ տասնեակ այս բռնադբօսիկ եւ անիմաստ յիշատակութենոյ ալ, մեր պարբերական մամուլի թիւը 3000ի չուրջ կը դառնար:

«Ի դէպ, փոքրիկ չեզոում մը՝ կարգ մը անտեղի յիշատակութիւններու առթիւ: Տեղեկագիրներու, տարեկան զեկոյցներու, օրացոյցներու խայտաբղէտ նիւթաձեւն է այդ, որուն համար պիտ գոյացած կը թուին ըլլալ ուրիշի մը սխալ փորձին: Իսկ գալով խմբատիպ թերթերու պարագային, գտնենք լիարժէք հրատարակութիւններ նկատելէ ի սպառ հեռու, մասամբ հանդուրժելի պիտի ըլլար յիշատակել միայն առանձին յատկուածի բաժնի մը մէջ, եւ այդ բանը՝ լուկ կորուստէ վրկած ըլլալու համար լրագրական նախնական մէկ ճիւղը, որ ժամանակն ու դէպքերը մասամբ յատկանշել

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Թալէաթ փաշան սպանելուն համար ամբաստանուած ուսանող *Սողոմոն Թեհլիրեանի Դատավարութեան*, որ տեղի ունեցաւ Բերլինի Նահանգային Գ· դատարանի առջեւ, 1921 Յունիս 2–3:

ԱՏԵԱՆԻ ԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆ

Ա· Նախագահ
Դր· Լեմբերգ, *վարիչ նահանգային դատարանի:*
Դատաւորներ
Փաքէ, *նահանգային դատական խորհրդական:*
Դր· Լաֆս, *օգնական դատաւոր:*
Առենադպիր
Վարմբուրգ, *հետամուտ դատաւորութեան:*
Բ· Դատախազ
Գոլնիկ, *դատախազ:*
Գ· Երդուեալներ
Վիլհելմ Գրառւ, Ռուդոլֆ Գրոսէր, Կուրտ Բարթել, Ադոլֆ Կիւհնէ, Օտտօ Էվալդ, Օտտօ Վագներ, Օտտօ Բինտէ, Օտտօ Բայնեկէ, Էօժէն դը Պրիս, Ալբերդ Բէլլինգ, Հերման Գոլդէ, Րոբերտ Հայգէ:
Փոխանորդներ
Յուլիոս Ֆուրի, Առւգուստ Բլիզենէր:
Դ· Պաշտպաններ
Դր· Ադոլֆ Ֆոն Գորդոն: Դր· Եոհաննէս Վերթաուէր, Դր· Նիմայէր:

Նախագահը՝ *նահանգային դատարանի վարիչ Դր· Լեմբերգ առաւօտեան ժամը 9·15 անց բացաւ առեանը:*

Ամբաստանեալի եւ անոր երեք պաշտպաններուն ներկայութիւնը տուգուեցաւ, եւ Թարգմանները՝ Վահան Զաքարեան եւ Գէորգ Գալուստեան երդումն ըրին:

Այնուհետեւ վիճակարկութեամբ եր – դուեալներու դասը կազմուեցաւ· անոնք մի առ մի երդուընցան, որ իրենց ձայնը պիտի տան խղճի մտօք:

Ապա տուգուեցաւ վկաներու եւ իրազեկ մասնագէտներու ներկայութիւնը:

Նախագահը (*վկաներու եւ իրազեկներու զգուշացում*).

— *Ներկայ գործիս մէջ գուք իբրեւ վկայ կամ մասնագէտներ պիտի խօսիք· խնդրոյ նիւթը ձեզի արդէն ծանօթ է, միայն ուշադիր կ'ուզեմ ընել ձեզ երդման կարեւորութեան եւ սրբութեան· նկատի առէք թէ օրէնքը ծանր պատիժներ կը նախատեսէ այն անձինքներու համար, որոնք երդուելով հանդերձ դիտմամբ կամ անուշադրութեամբ սխալ վկայութիւններ կուտան: Դարձեալ ամբաստանեալի անձին եւ ձեր անոր հետ ունեցած յարաբերութեանց մասին տրուած տեղեկութիւնները ճշմարտութեան համապատասխան – նելու են:*

Կը խնդրեմ ուրեմն որ գուրս ելլէք եւ ձեր ներս կանչուելուն սպասէք· Հատ – նաբար այն որոշման պիտի գանք թէ վկաներէն մաս մը այսօր կրնայ դատարանէն հեռանալ, ուստի կը խնդրեմ որ ըրան մօտ կենաք:

Աւոր վրայ վկաները դուրս կ'ելլեն:

Իրազեկ մասնագէտներու *աթոռներուն վրայ անցան՝*

Դր· Թիլէ, Դր· Շմուլինսկի, Դր· Ելոս, Դր· Շտէօրմէր, Դր· Հուգօ Լիպման, Դր· Բիխարդ Կասիրէր, Պրոֆեսոր Դր· Էդմունդ Ֆօրստէր, Դր· Բրունօ, Հակէ, Բարելլա Դր· Փիլ, Պ· Պվեֆէր:

Նախագահը (*առեանի անդամներուն եւ պաշտպաններուն*).

— *Բացման որոշումը կարդալէն ետքը միտք ունիմ ամբաստանեալի հարցաքննութիւնը կատարել, լսել տիկին Թալէաթը, վճռական եսսէնը, ծառայ Դիմբիկին, ոստիկան Գնասը, ոստիկանապետ Շոլցը, դատական խորհրդական Շուլցէն, բժիշկ Դր· Շլոսը, Բարելլան եւ զարձեալ այն վկաները որոնց վկայութիւնները դէպքին կը հային, եւ երկրորդաբար միայն հարցաքննել այն անձինքը, որոնք ամբաստանեալին հետ, անոր Բերլին կամ Պրիզ գտնուած ժամանակ ծանօթացած եւ անոր հետ յարաբերութիւն ունեցած են, ըստ այմ տիկին Շահլբաումը, տիկին Դիմանը, օր· Լոլա Բայլընդոն վարժուհին, Աբելեանը, Էֆթեանը, Թէրզիպաշեանը եւ վերջերս առեանակոչ եղած վկան Սամուէլ Ոսկանեանը:*

Պաշտպան գաղտնի խորհրդական Դր· Ֆոն Գորդոն·— *Համաձայն ենք:*

Նախագահ·— *Այնուհետեւ մտադիր եմ հարց դնել թէ արդեօք պաշտպանները ըստ պարագայից կրնա՞ն հրաժարիլ անդրադարձ փաստերու յառաջբերումէ:*

Պաշտպան Դր· Ֆոն Գորդոն·— *Բացայայտ է թէ այդ մասին մենք աւելի ուշ որոշում պիտի կարենանք տալ· խնդիրը ընդհանրապէս դժուարին հարցի մը չուրջ է, վասնզի թէեւ մենք մէկ կողմանէ պարտաւոր ենք ամբաստանեալի չահերը պաշտպանել, բայց նաեւ գերմանական Պետութեան չահերը:*

(1 – Շար·)

պատ, համեստ նպատակ մըն են մեր կարդ մը գրական դէմքերու կենսագրութեան:

«Գրախօսուող աշխատութեան մէջ «նոթարութիւնը», սակայն, իր գաղափ – նակէտին հասած կը դանեմ կարգ մը հրատարակութիւններու թեմածոյ յիշատակութեամբ: Երբէ՞ն է վեր Մ. Պօտուրեանի «Հայ հանրագիտակը», Մ. Գալեմեարեանի «Եւան», Տ. Չէթունցիի «Ցուշիկք Հայաստանին», Թ. Սպատեան – Մ. Գոչունեանի «Արմաղանը» եւ նման ուրիշներ, որոնք են հայ պարբերականներու չարքը: Ցաւանի է, որ ասոնց մէկ մասը կենսագրական հատորներ են, ուրիշներ՝ կարեւոր ձեւի հրատարակութիւններ կամ յիշատակի հատորներ եւայլն:

Ուրիշ զարտղուխի մըն ալ թոյլատրուած է արաբատառ թրքերէն թերթի յիշատակութեամբ: Յ. Պարոնեանի ղրէն եղած ըլլալը արդարացում չէ թրքերէն «Թիւրբո» թերթին ներկայութիւնը համ մէջ: Նոյնպէս դուրս պիտի ձգուր ին բոլոր բացառիկ թիւերն ու խայտուկ չարքը զանազան առիթներու լոյս տեսած այլազան թուղթիկներու: Այս վերջինները կարելի է տալ յաւելուածի առանձին բաժնով, բայց բնաւ երբեք՝ հայ պարբերական մամուլի չարքին:

Աչխատութեան մէջ նկատելի են նաեւ խել մը ազատազումներ անուններու եւ հրատարակութիւններու: Անոնց թուումը յղնեցուցիչ աշխատանք մը պիտի ըլլար, փորձենք մէկ քանիները յիշատակել հոս: Վահան Գ. Զարդարեան եղած է Վարդան Զարդարեան (թ. 3126), Ա.Հարոնեան Գերսամ՝ եղած է Գեղամ, Էլմաճեան Ա. եղած է Էլոյեան, Կ. Կ. Ղազարոսեան՝ եղած է Ղազարեան, Մուշեղեանը եղած է Մուշեղեան, Եր. Մեսխանը՝ Մեսխեան, Յովհ. Ճամճեանը՝ Սամսեյան, Միսաք Սուրեանը՝ Սուրէնեան, «Խարազան» թերթը եղած է Խարազեան, «Շարժում Իլաեսին»՝ Իվաեսի, «Մախլաս» երգիծաթերթը եղած է Մալխաս, «Ազատօս նորահասներու»՝ եղած է նորահասներու, «Ցունահայ տարեգիրքը» եղած է Ցունաց տարեգիրք, «Շնորհայ ցօղեր» թերթը՝ Շնորհայ ցօղեր, վերջապէս՝ Միհրան Տամատեանը՝ Տամատեան, Օշականը՝ Օշականեան եւայլն: Ասոնց չարքը կարելի է երկարել:

Պակաս չեն նաեւ կրկնութիւնները կարգ մը թերթերու. այսպէս՝ կրկնուած են «Ազատամարտ» թերթը (թթ. 14 եւ 23), «Արշալոյս Զմիւռնիա» (թթ. 180 եւ 182), «Մեղու Հայաստանի» (թթ. 805 եւ 257), «Հայրենիսական հայկ», Անթիլիաս (թթ. 2278 եւ 2400), «Նոր այգ», Թեհրան (թթ. 862 եւ 2673), «Եւրոպա» (թթ. 820 եւ 1716), «Պայքար», Թաւրիզ (թթ. 985 եւ 986), «Բժշկական տարեցոյց» (թ. 1523) եւ «Տարեցոյց, բժշկական – առողջապահական» (թ. 3072) եւ այլ հարիւրաւորներ, զորս տեղի խնայողութեան համար զանց կ'առնենք հոս: Այսպիսի – ներ կը վերաբերին մէջ:

« ... Սխալներ եւ չփոթումներ կան նաեւ աշխարհագրական անուններու եւ

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

— o —

Փետրուար 18ի ժողովատարութիւնը տեղի ունեցաւ կիրակի, փետրուար 16ին, Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Հանդիսութենէն առաջ կատարուեցաւ լոյս նորեկ ընկերներու երդման արարողութիւնը Հ. Յ. Դ. Թանգարանը:

Նախագահ ընկ. Պօղոս Գորգիքեան ցեկոյթը բացուած յայտարարելով հրաւիրեց ներկաները, որ յատկապէս լուռ – թեամբ յարգեն յիշատակը փետրուար 18ի նահատակներուն:

Օրուան բանախօս ընկ. Արա Պիպէր – եանի խօսքերը հետեւեալ կերպով կարելի է ամփոփել. «Ազգին մեծ պատերազմին Թուրքիա պիտի գործադրէր իր դիւային ծրագիրը, մէկ դիչերուան մէջ պիտի ձերբակալուէին մեր բոլոր հայ մտաւորականները իթթիհատի դեկավար թալէաթի ոճրային որոչումով եւ պիտի զրուէին դէպի անապատները դլխատուելու: Ապա կարգը պիտի գար ժողովուրդին աքսորին, որու պատճառած աւերները ծանօթ են բոլոր – ին: Ապա ունեցանք Մայիս 28ը: Մենք քիչ էինք թիւով, մէկը տասնի դէմ, բայց կերտեցինք Սարդարապատ, Բաշ Ապա – րան եւ Ղարաքլիսէ՝ ձեռք բերելով մեր անկախութիւնը: Ունեցանք դրօշակ, դեսպանատուներ, Խորհրդարան, ազատու – թիւն: Անցան տարիներ, կարմիր բանակը եկաւ տապալեց ամէն ինչ եւ հաստատուեցաւ խորհրդային վարչակարգ. սկսան հալածանքները, կեղեքումները, հարկերէ

վայրերու, ինչպէս՝ Եւդոկիա (էջ 553) եւ Թոքատ (էջ 554) նկատուած են բոլորովին տարբեր քաղաքներ, նոյնը Փիլիպէի եւ Պլովդիվի համար (էջ 561), Երուսաղէմ քաղաքը դետեղուած է Եդիպտոսի մէջ (էջ 558), Այնթապը անցած է Սուրիոյ (էջ 559), Փրովիտենսը՝ Քանատայի (էջ 2574), Սլիվնը եղած է Սիլվեն (էջ 561) եւայլն, եւայլն»:

Ներբէս Գասպարեան ապա յիշատակած է սխալներուն մէկ քանին թերթերու հրատարակութեան թուականներու եւ նկատողութեանց մէջ: Յիշատակած է նաեւ պարբերականներ, որոնք դուրս մնացած են «Մատենադրութենէն»:

Գրախօսականը վերջացած է հետեւեալ առղերով. «եւ այսպէս, «Հայ պարբերական մամուլի մատենադրութիւնը», ինչպէս պարզեցինք արդէն, իր ներկայացուցած բաղմաթիւ վրիպումներով եւ դժալի պակասներով, վերամշակելի աշխատութիւն մը կը ներկայանայ եւ չի կրնար ըլլալ հեղինակաւոր ուղեցոյց մը ամէն անոնց, որ ապագային պիտի ուզէին ճըշդրիտ պատկերը ունենալ մեր դրականութեան կարեւոր ճիւղերէն մէկուն»:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀՐԵԱՆԵՐԸ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼ

Յատկանշական երեւոյթ մը ցայտուն կը դառնայ Խորհ. Միութենէն հեռացող Հրեաներուն մօտ: Այսպէս, ժամանակէ մը ի վեր կը չատնայ թիւը անոնց, որոնք Խորհ. Միութենէն վիզնինա հասնելով՝ փոխանակ Իսրայէլ երթալու, կը ձգտին արեւմտեան զանազան երկիրները հաստատուիլ: Այս ձգտումը յատկապէս վերջին ամիսներուն, ակնյայտնի կ'ըլլայ: Արդարեւ, եթէ 1971էն 1973ի մէջեւ, վիզնինա ժամանած Հրեաներուն միայն չորս %ը Իսրայէլ չէր երթար, 1974ին այդ տոկոսը բարձրացաւ 16ի կամ 17ի: Աւելին, անցեալ տարուան վերջին չա – բաթներուն այդ տոկոսը հասաւ 30ի:

Ներկայացնենք ճշդիւտ թիւեր: 1973ին Խորհ. Միութենէն հեռացած 35·000 Հրեաները վիզնինա ժամանեցին եւ ասոնցմէ միայն 1400ը որոչեց Իսրայէլ չհաստատուիլ: 1974ին նուազեցաւ թիւը վիզնինա ժամանող Հրեաներու՝ հասնելով 21·000ի: Արդ այս թիւէն 3·500ը չուզեց Իսրայէլ երթալ: Ինչպէս կը տեսնուի, տարուան մը ընթացքին կրկնապատկուեցաւ օտար երկիրներ մեկնող Հրեաներու թիւը: Խորհրդային Միութենէն արտագաղթող Հրեաները միայն Իսրայէլ երթալու արտօնութիւն ունին, սակայն անդամ մը որ վիզնինա կը հասնին, ազատ են իրենց միտքը փոխելու:

Ինչո՞ւ կը նախընտրեն այլ երկիրներ հաստատուիլ: Դժուար չէ դուշակել պատճառները: Շատեր կը խուսափին ընտանեօք մնայուն կայք հաստատել պատերազմի վտանգի ենթակայ երկրի մը մէջ: Մնաց որ ծանօթացած են անտեսական այն դժուարութիւններուն, որոնք դոյութիւն ունին Իսրայէլի մէջ: Ուրիշներ ալ կ'ըսեն, թէ զգացական կամ մշակութային յատուկ կապեր չունին Իսրայէլի հետ եւ իրենց միակ նպատակը եղած է հասնիլ Խորհ. Միութենէ: Հրեաներ ալ կան որ ոչ–հրեայ ազգականներ ունին իրենց հետ եւ այս պատճառով չեն փափաքիր հրէական Պետութեան մը մէջ ապրիլ:

Ասոնց մեծ մասը Հռոմի ճամբով կը փորձէ Միացեալ Նահանգներ երթալ եւ հոն հաստատուիլ: Ուրիշներ՝ դերման ծագումով Հրեաներ Պալթեան երկիրներէ, Արեւմտեան Գերմանիա կ'երթան: Այսուհանդերձ Արեւմտ. Եւրոպայի երկիրները չեն փափաքիր հրեայ գաղթականներ ընդունիլ: Քանատա եւ Աւստրալիա եւս կեցուցած կամ սահմանափակած են գաղթականներու մուտքը: Մ. Նահանգներու դուռները բաց են, որովհետեւ գաղթականի իրաւունք կը չնորհէ օրէնքով Խորհ. Միութենէն դուրս ելած անձերուն մեծ մասամբ: Ներկայիս 2000 Հրեաներ դի – մում կատարած են Միացեալ Նահանգներ հաստատուելու:

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԿ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՌԱՍՊԵԼՆԵՐ

— o —

— Ուզողին մէկ երեսն է սեւ, չուզողին երկու երեսը:

— Ուզողին ասին. «Վիզդ ծուռ է»: Պատասխանեց՝ «Ո՞ր տեղս է ուղիղ, որ վիզս ծուռ չըլլայ»:

— Խօսք ըսածդ կլոր է, խորհէ՛ վերջը պլորէ:

— Գնա՛ մեռիր, եկո՛ւր սիրեմ:

— Կ'ուզենք արեւիկ՝ կուգայ անձրեւիկ: Կ'ուզենք անձրեւիկ՝ կուգայ կարկուտիկ:

— Հաստ ու բարակը մէկ դին՝ վա՛յ գայ բարակ նայողին:

— «Հօ՛» կայ, որ եղը կալ կը բերէ, «Հօ՛» կայ՝ որ կալէն կը հանէ:

ՄՈՆԹԷ- ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Ժ.

Պ. ՏԸ ՎԻԼՖՈՐԻ ԽՕՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«— Ուրեմն պէտք է որ անմիջապէս մեկնիմ:

«— Փաբի՞զ:

«— Այո:

«— Բայց ճամբանները ապահով չեն: Եւ թէեւ կ'ըսէք թէ Ֆրանսայի բարեկամ էք, ձեր արտաքսութիւնը նոյնիսկ ձեր կերպարանքը ձեզ Անգլիացի կը ցուցնեն:

«— Այդ պահուն այս երկու երկիրներու մէջ պատերազմ չկա՞ր:

«Արդէն դուք անձամբ վերահասու եղաք թէ, ժողովրդային զգացումը այդ կամ – ցութիւնը հաշուի չառներ, բայց չէ՞ք կրնար հաստատել ձեր ո՛ր ազգին պատկանիլը, զոր տակաւին չեմ գիտեր. այն

առեն դիւրին կ'ըլլայ ձեզի համար Փարիզ երթալ առանց վտանգի...

«Խօսած առենս կարծես թէ ան խոր մտածումներու մէջ թաղուած էր:

«— Այդ անցագիրը ո՞վ պիտի հայթայթէ ինծի:

«— Բայց, ըսի ակամայ չեղելով իմ սովորական խոհեմութենէս, ես դատա – ւոր եմ եւ իմ յանձնարարութիւնս...

«Զարմացման եւ ուրախութեան չարժում մը ըրաւ:

«— Դուք դատաւո՞ր էք...

«— Այսինքն հատարակաց պաշտօնէութեան կը վերաբերիմ. չեմ գիտեր թէ այս պանապանութիւնը կը հասկնա՞ք... Անգլիոյ մէջ կարծես Թագի փաստաբան կը կոչեն...

«— Անգլիոյ մէջ, դոչեց աչքերուն մէջէն արեւագոյն նչոյլ մը անցնելով, Անգլիոյ մէջ դատաւոր չկայ. մագիստրատ չկայ. միայն դահիճներ կան. բայց ես Ֆրանսայի մէջ եմ. եւ Ֆրանսան խորունկ սիրով կը սիրեմ. իմ նախահայրերս Ֆրանսի էին:

«— Նորէն կը կրկնեմ. դուք ո՞ր երկրէն էք:

«Բազուկները դէպի արեւելք երկնցուց.

«— Մոքով անցէք, ըսաւ ծանր ձայ – նով, անհուն ծովերն ու ցամաքները: Գացէ՛ք, գացէ՛ք, աւելի հեռո՛ւն, աւելի հեռուն: Հոն այն մեծ երկիրները կան, որ ձեր ամբողջ Եւրոպան մէկ դաւառի մը մէջ կրնայ պարունակուիլ, այնքան անթափանցելի անտառներ կան, որ երբեք արեւը հողին չի դպչիր, այնքան ահագին հզօր եւ հսկայական չէնքեր կան, որ դարերն ի զուր կը ջանան զանոնք տապալել. այնքան անհուն դանձեր, ոսկիի եւ գոհարեղէններու այնքան բարձր դէղեր, որ եթէ ձեր բոլոր միլիոնները դիզէք, անոնց բաղդատմամբ պիտի նմանին այն աւազի ըլրակներուն, որ տղաք կը չինեն խաղացած առենին:

«Շրթունքէս անուն մը փախաւ:

«— Հնդկաստա՛ն, դոչեցի:

«Գլուխը ծռեց:

«— Այո, ըսաւ, այս երկիրը, որ դուք Հնդկաստան կ'անուանէք, մենք անոր Արեւու թագաւորութիւն կ'ըսենք:

«— Ուրեմն դուք Հնդիկ էք:

«— Այո: Եւ անոնցմէ, որոնք նուիրական երկրին անկախութիւնը կ'ուզեն. անոնցմէ, որոնք ցմահ պատերազմելու երդում ըրած են մատնիչներուն, մարդասպաններուն, խառնակիչներուն, Անգլիացիներուն դէմ:

«— Բայց չըսի՞ք թէ ձեր նախահայրերը Ֆրանսացի էին:

«— Մոռցա՞ծ էք ուրեմն Լապուրտոն – նէյներու, Տիւբլէներու, Լալիներու փառաւոր անունը:

«— Անշուշտ ոչ: Մանաւանդ Լալի մեծ հայրենասէր մըն էր:

«— Զոր պատժեց Ֆրանսական միապետութիւնը: Լաւ ուրեմն. անոնք բանակ մը ունէին, որ մոռցուեցաւ եւ յաղթողին վրէժխնդրութեան մատնուեցաւ: Հայրս այս մարդիկներէն մէկն էր: 1803 Հոկտեմբեր 27ին սպանուեցաւ Լասվարի պատերազմին մէջ, ուր Ֆրանսացի սպաներու քաջութիւնը Լէյթի զօրապետը գրաւն դէմ դրաւ: Ան ամուսնացած էր Շինդայի արքունեաց կիներէն մէկուն հետ... եւ աղջիկ մը ու որդի մը կը թողուր... այդ որդին ե՛ս եմ...

«— Բայց ուրեմն դուք ծնունդով եւ իրաւամբ Ֆրանսացի էք:

«Գլուխը ցնցեց:

«— Ո՛չ, ըսաւ, մօրս արիւնը կը հոսի երակներուս մէջ... ես Մահէցի եմ:

«Այս ըսածներս դիւթական առասպելի մը ազդեցութիւնը կ'ընէին վրաս: Եւ սակայն հիմա կը հասկնայի այս մարդը տեսնելով զգացած տարօրինակ տպաւորութեանս պատճառը եւ այն կէս եւրոպական ու կէս օտար երեւոյթը, որ իր վրայ նշմարած էի եւ որ այնքան զարմացուցած էր զիս: Եւ սակայն ինծի այսպէս կը թուէր թէ ամէն բան չէր ըսեր:

«— Կը յօժարի՞ք ըսել ինծի, հարցուցի երկչոտութեամբ, թէ անունդիդ ի՞նչ է եւ թէ ի՞նչ տիտղոս կը կրէք ձեր երկրին մէջ:

ԺԻԻԼ ԼԵՐՄԻՆԱ.

(Շար.)

Հայկ Աղապէկեան, այրի Տիկին Էօժէնի Տէյիրմէնճեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պաղրճեան, այրի Տիկին Ազգանոյշ Պաղրճեան, Տիկին Սիւզան Թորամանեան եւ աղջիկը Զարուհի (Քանատա), Օր. Գեղանոյշ Աղապէկեան, այրի Տիկին Լը Ռուա – Աղապէկեան, Հանրի Աղապէկեան, Տէր եւ Տիկին Սու – րէն Տաթրեան (Աւստրալիա), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թորամանեան եւ իրենց զաւակները (Քանատա), Տէր եւ Տիկին Մակար Եօթնողեան (Գահիրէ), Օր. Աարինէ Տաթրեան, Բիւզանդ Տաթրեան (Միացեալ Նահանգներ), Աբրահամ Տաթրեան (Պոլիս), Փրոֆ. Վահագն Տաթրեան (Միացեալ Նահանգներ), Օր. Արփինէ Տաթրեան (Մ. Նահանգներ), Տէր եւ Տիկին Արթօ Օսկեան, Տէր եւ Տիկին Օնիկ Ղարիպեան (Ժընեւ), Տիկին Իսկուհի Տաթրեան, Տէր եւ Տիկին Վահագն Տաթրեան, Տէր եւ Տիկին Թադէոս Եւմիւլ (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Հազարեան (Մ. Ն.), այրի Տիկին Անժէլ Աղապէկեան, Տիկին Բաբելեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Ռընէ Աղապէկեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գուլումճեան, Տէր եւ Տիկին Պահատուրեան եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները (Հայաստան) ու բարեկամները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, քեռոր-դիին, սանուհիին, զարմուհիին, Հարսին եւ աղգականին

ՎԵՐԹԱՑՄ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆԻ

(ծնեալ Թորամանեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 19ին, 64 տարեկանին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Փետր. 26, ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Թիէի դերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները Պ. Հայկ Աղապէկեանի:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Լիոն.— Տէր եւ Տիկին Ս. Կէնճեան 30 ֆր., Տէր և Տիկ. Յ. Հաբէլեան 50 ֆր. կը նուիրեն, փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Աւետիս Տիւմէնեանի մահուան առթիւ, իր այնքան սիրելի «Ցառաջ»ի բարգաւաճման:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան տարեկան ընդհանուր անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ, Շաբաթ, Մարտ 1, ժամը՝ 16ին:

Փրանսահայ նախկին ռազմիկներու կեդրոնատեղին 32, rue de Trévise, Փարիզ 9րդ:

Օրակարգ.— 1· Նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն:

2.— Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

44ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԷՆ

կազմակերպուած

Չրջանային Սկաուտներուն, Գայլիկներուն, Արենոյշներուն եւ Թեւիկներու կողմէ

Մասնակցութեամբ

Հայ Արիներու Միութեան Լիոնի Չրջանի Սկաուտներուն եւ Արենոյշներուն

Կիրակի, Մարտ 2, կէսօէ վերջ ժամը 14·30ին

Salle de la Chimie

28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e) — Métro : Invalides

— Ներկայացումներ, խաղեր եւ պարեր:

Հայ Արիներու երգչախումբը իր նոր յայտագրով

— եւ կը ներկայացնեն «Սասունցի Դաւիթ»ը, տեսարաններ եւ դրուագներ իր մանկութենէն չատ խնամուած բեմադրութեամբ, մասնակցութեամբ ամբողջ Չրջանին եւ

LA FARCE DE MAITRE PATELIN

հռչակաւոր զաւեշտը

(Թարգմանութիւն հայերէն՝ Սուրէն Նաւասարեանէ) դրուած Ժե. դարուն

Միջնարարին պիւֆէ եւ Միութեան գործունէութենէն ցուցադրութիւն

ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ

ՃՇԴՈՒՄ

Ծիածան Պայրամեանի մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի մասնաճիւղի միջոցաւ Կապոյտ Խաչի կայանին ի նպաստ եղած նուիրատուութեան ցանկին մէջ (Փետրուար 21) Տէր եւ Տիկին Համամեանը կարդալ Հահամեան ինչպէս նաեւ Յակոբ Պալեանի մահուան առթիւ եղած նուիրատուութեան ցանկին մէջ:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Սէն ժէրմէի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Մամուրեանի, ընկերուհի Վարժապետեանի եւ բոլոր պարագաներուն իրենց ամուսնոյն, քեռայրին եւ ապրուկանին Յակոբ Մամուրեանի մահուան տխուր առթիւ:

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

14, ՍԷՆԹ–ՕՆՈՐԻՆ ՏԷ ՓԷՐԹ

(Քալվատոս)

Ծովեզերեայ կայանը կը բացուի Զատկուան դպրոցական արձակուրդին՝

ՄԱՐՏ 23 – ԱՊՐԻԼ 5

6–14 տարեկան մանուկներու համար

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, մ5008 Փարիզ, երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12 կամ հեռաձայնել 985–36–53:

ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օր. Օաէթ Ֆէլլահեանի հեռ. 62–88–42 կամ Տիկին Նուարդ Տէյիրմէնճեանի հեռ. 24–65–24

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օր. Լուիզ Թիւֆէնքճեանի հեռ. 50–60–85

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի պահանդէսը՝ Մարտ 16ին:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

VOTRE AGENCE DE VOYAGES
"BRASIL-ATLANTICO"
Vous confirme le départ
d'une Caravelle pour le match
BAYERN DE MUNICH
contre
ARARAT
Départ le 5 Mars à 14 heures
Retour le même jour à 23 heures
IL NE RESTE QUE QUELQUES PLACES...
(Les billets du match sont à votre disposition)
POUR TOUTE INSCRIPTION UN CADEAU VOUS SERA REMIS A L'AEROPORT
Veuillez consulter
Monsieur EKMEKCIYAN
BRASIL ATLANTICO
1, Avenue de l'Opéra, 75001 Paris
Tél. : 260-35-13

ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ջուտ հայկական մեղեդիներու նուիրուած, Մարտ 9, Շաբաթ օր ժամը 15ին,

Salle Molière, 18-20 Quai de Bondy

Դաշնամուրով կ'ընկերակցի Պ. ՏՐԼԼՕՅԼ (Մարսէյլի օփերայէն)

Յայտագրին մաս կը կազմեն՝

Կոմիտաս, Սպենդիարեան, Մելիքեան, Սաթեան, Օհան Տուրեան, Յարութիւնեան, Կանաչեան, Յովհաննէսեան, Գալանտարեան, Աճէմեան, Աւետիսեան եւ Արմէն Տիգրանեանի «Անոյշ» օփերայէն խելագարութեան տեսարանը:

Տոմսերը նախօրօք ապահովելու համար դիմել՝ Լիոնի Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն, Պարոն Թիւրեաքեանին, Լիոնի եկեղեցին, 295 Ռիւ Պուալօ եւ երգահանդէսին օրը Սալ Մոլիէռի կիւչէն, ժամը 14էն սկսեալ:

ԳԱՐՆԱՆԱՅԻՆ ԲԱՅԱՌԻԿ ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻԻՆ

10 ՕՐ ԵՐԵԻԱՆ — 2 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ

Երկու հոգինոց առաջին կարգի սենեակ եւ առաջին կարգի ապասարկութիւն երեւանի եւ Մոսկուայի առաջնակարգ պանդոկներու մէջ: Բազմաթիւ չրջապտոյտներ երկու քաղաքներու մէջ: Գին 2600 ֆրանք

Մեկնում՝ Ապրիլ 5 — վերադարձ՝ Ապրիլ 17 (երթ ու դարձ օդանաւով)

Արձանագրութեանց համար դիմել.—

TRANSTOURS, 22 rue du 4 Septembre, Paris 2e — Tél. 742-77-40

ուր կարելի է անձամբ ներկայանալ Կ. Ունենեանի, ամէն երեքշաբթի եւ ուրբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 18:

MARSEILLE : Z. ALIKSANIAN, 11 rue du Bassin, St. Julien
Tél. 93-04-90 — 66-38-92

ՎԱՒԱՆՍԻ մէջ՝ Ն. Գասպարեանի — ԱՒՕՐՎԻԼ՝ Յ. Պօյաճեանի:

Այժմէն արձանագրուեցէք հետեւեալ ճամբորդութիւններուն.— Ա.) Յուլիս 12-27 (Լենինգրատ – Երեւան – Մոսկուա): Բ) Օգոստոս 8-21 (Մարսէյլէն) եւ 8-23 (Փարիզէն): Գ) Սեպտեմբեր 12-25 (Մարսէյլէն) եւ 12-27 (Փարիզէն):

ԲԵՄԱՍԻՐԱՑԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑԱՑՈՒՄԸ

THEATRE DAUNOU — 9, Rue Daunou — Métro : OPERA

Մարտ 27, Հինգշաբթի ժամը ճիշդ 20·45ին

Կը ներկայացուի

Բ. եւ վերջին անգամ ըլլալով

Հ Ն Ա Ր Ք Ը

ԲՐՔՋԱԼԻՐ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ 3 ԱՐԱՐ

Դերակատարները

Զարուհի Անտոնեան — Միհրան Անտոնեան — Փիէռ Թէրզեան
Լիւսի Թօփալեան — Նուրհան Մարգարեան — Անիթա Պէրպէրեան — կարօ Թօսունեան — Յովհ. Գառնիկեան

Բեմադրութիւն՝ Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Տոմսերու համար դիմել.—

M. M. ANDONIAN, Tél. 738-21-18 — P. TERZIAN, Tél. 202-87-20
Alimentation MASSIS : 21 Rue Saulnier (9e) — Tél. 770-16-88
Aliment. CHIRAG : 26 Rue de Trévise (9e) — Tél. 770-38-63
Restaurants L'ARCHE DE NOE : 42, Rue Descartes (5e) — Tél. 326-31-37
CAPPADOCE : 3, Rue Marivaux — — Tél. 742-83-65
Agence VOYAGE EN GRECE (Mlle Mayda Berberian) 6, rue de l'Echelle (1er) Tél. 260.30-20

Prix : 40, 30, 20 et 10 F.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Վարագոյրը կը բացուի ճիշդ ժամուն: Կը յանձնարարուի յատկապէս ճշդապահ ըլլալ:

ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐՈՆԸ

ՆՈՐ ԲԱՑՈՒԱԾ ՀԱՅ ՄԵԾ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՄԸ

ՊԱԼԹԱՅԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

27, RUE BLEUE PARIS 9e

Téléphone : 824-93-86

FACE AU METRO CADET

Հոն պիտի գտնէք հայկական եւ արեւելեան ամէն տեսակի ընտիր ապրանքներ, խմիչքներ, մատչելի գիներով

ԲԱՑ Է ԱՄԷՆ ՕՐ ԲԱՑԻ ԿԻՐԱԿԻԷ ԺԱՄԸ 8Էն 20

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
25
MARDI
25 FÉVRIER
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13.233

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Հատը	1 ֆր·

51e ANNÉE — N° 13.233

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԻՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՑ ՀԱՑԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

— o —

Բ.

Այնպէս կը թուի, որ Անտոն Քոչին – եանի չնորհազրկումէն եւ կարէն Դեմիր– ճեանի առաջին քարտուղար նշանակուե– լէն ի վեր, Հայաստանի Կոմկուսի կեդ– րոնական Կոմիտէն աւելի յաճախ ժողով– ներ կը գումարէ եւ խիստ որոշումներ կուտայ:

Հոկտեմբերի եւ Դեկտեմբերի կարեւոր ժողովներէն ետք, Կոմկուսի Կեդր. Կո– միտէի զննիչակ լիակատար ժողով մը (պլենում) գումարուած է Երեւանի մէջ Յունուար 30–31ին, ինչպէս գրեցինք:

Ժողովի զեկուցաբերն է եղած դարձեալ կարէն Դեմիրճեան, որու ճառին մանրա– մասնութիւնները հրատարակուած են Հայաստանի Կոմկուսի պաշտօնաթերթ Կոմունիստի Փետրուար 2ի, Սովետական Հայաստանի Փետր· 6ի եւ Ինքնէրնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւնի Փետր· 13ի թիւերուն մէջ («Յառաջ», Փետր· 16):

Կոմկուսի նորընտիր աւագ քարտուղարը այս անգամ աւելի խիստ լեզուով արտա– յայտուած է վերջին տարիներուն Հայաս– տանի մէջ ընդհանուր երեւոյթ դարձած կարգ մը չարիքներու մասին, որոնք կը կոչուին «ընկերվարական սեփականու– թեան յափշտակութիւն, պաշտօնական դիրքի չարաշահում, կաշառակերութիւն, ազդեցութեան բանեցում, չահադիտու– թիւն, ագահութիւն, խուլիկանութիւն» եւ մասամբ նորին:

Ուրիշ չարիքներ են կարգապահութեան կոպիտ խախտումը եւ տնտեսական մար– զին մէջ նկատուած լուրջ թերութիւնները՝ այն աստիճան, որ Կրեմլին «իրականու– թեան մէջ կորսնցուցած է իր հակակշիռը Հայաստանի տնտեսական եւ ընկերային կեանքին վրայ եւ դժուարութեանց կը բախի իր իշխանութիւնը վերստին պար– տադրելու իր փորձին մէջ»: Մոսկուա զգացեր է «Հայերու անկախ դիրքին եւ ազատ շարժելու կեցուածքին դէմ»:

Քոչինեանի դէմ եղած ամբաստանու– թիւններէն մէկն ալ այն էր, որ անիկա չէր կրցած արգիլել ազգայնական զգա– ցումի վերարծարծումը Հայաստանի մէջ:

Կը վախցուի, որ նոր Ա. քարտուղարին օրով նոր սեղմումներու ենթարկուին Հա– յաստանի մեր հայրենակիցները:

Դեմիրճեան չատ խիստ արտայայտուած է կաշառակերութեան դէմ, որ ժողովըր– դական խաւերէն սկսեալ տարածուած է մինչեւ վերին դասակարգերը, «մինչեւ դատարաններն ու դատախազներու գրա– սենեակները, մինչեւ բժիշկներն ու դպըր– ոցները, գողցուած դեղերու եւ կեղծուած վկայականներու առեւտուրի միջով»:

Ժողովին մէջ ելոյթ ունեցողները մաս– նաւորաբար ծանրացած են արտադրու– թեան մարզին մէջ ընդհանրացած թերա– ցումներու վրայ:

Սով· Հայաստանի Փետր· 14ի թիւին մէջ հրատարակուած է ցանկը խորհրդ– դային այն Հանրապետութեանց, որոնք 1974ին «ժողովրդատնտեսական պլանը ժամկէտից չուտ կատարելու համար» կարմիր դրօշներով պարգեւատրուած են: Ցանկէն դուրս կը մնայ Հայաստան, մինչ ցանկին մէջ են Վրաստան, Ադրբեջան, Ուկրայինա, Ուզբեկիստան եւայլն:

Նոյն թիւի խմբագրականը անդրադառ– նալով Կոմկուսի յունուարեան լիակատա– րին կը չեշտէ, որ ըստ այս վերջինին, տնտեսութեան տարբեր ոլորտներու մէջ տեսնուած «լուրջ թերութիւնների պատ– ճառներից հիմնականը կուսակցական ղե– կավարման մակարդակի իջեցումն է»: Ու կը թելադրէ, որ ղեկավարները «սուր եւ գործուն ղէնք «գործածեն» թափ – թըփուածութեան, բիւրոկրատիզմի, քաշ– քչուկի, պետական միջոցների չոայլում – ների եւ իւրացումների, կաշառակերու– թեան, հասարակական կեանքի սոցիա – լիստական սկզբունքների ու նորմերի ա– մէն տեսակի խախտումների դէմ մղուող պայքարում»:

Խմբագրականը կը խօսի այն պաշտօ– եաներու մասին, որոնց պարտականու– թիւնն է «ստուգման եւ վերահսկողու– թեան գործը»:

«Միթէ՞ պարզ չէ, կ'ըսէ, աշխատանքի այդ բնագաւառը անզսկունելիայինի, երկե– րեսանիի, անձնական շահ փնտռողի, իր դիրքն ու իրաւունքները չարաշահողի, գործարկների սիրահարի տեղը չէ: Կամ ոչ քիչ դէպքեր, երբ մինիստրութիւնների եւ գերատեսչութիւնների, վարչական մարմինների կատարման ստուգում եւ վերահսկողութիւն իրականացնող պաշտօ– նական անձինք «լեզու են գտնում» օրինա– զանցների հետ, կոծկում կուսակցական ու պետական կարգապահութեան ռտնա – հարման փաստերը, որի հետեւանքով յանցագործ տարրերը երկար ժամանակ մնում են անպատիժ»:

Ու կը թելադրէ հակակշռի գործը վեր– տահիլ «սկզբունքային, պետութեան եւ կուսակցութեան շահերին մինչեւ վերջ նուիրուած մարդկանց», որոնք պարկեշ – տօրէն կ'աշխատին, կը չահեն սխալներն ու վրիպումները եւ «ջրի երես կը հանեն իրաւախախտողներին, մեր հասարակու– թեան ոգուն խորթ բարքեր կրողներին»:
(Ս· Հայաստան, 1975 Փետր· 14):

Ահա՛ թէ ինչ պատկեր կը ներկայացնէ Հայաստանը՝ խորհրդայնացումէն 55 տա– րի վերջ:

Նոր ցաւով կ'արձանագրենք խորհրդա– յին աղբիւրներէ քաղուած այս վաւերա– կան փաստերը:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿԷՔԸ

70 ՀԱԶԱՐ ՀԱԻԱՔՈՒԱԾ ՁԱՇԻ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

Կիրակի, Փետրուար 23, պատմական նշանակութիւն ունեցող օր մը եղաւ Մար– սէյլի Հայութեան համար: Արդարեւ, նա– խագահութեամբ Պ. Մուշեղ Ձիյէրճեանի եւ Ֆրանսայի պաշտօնական անձնաւորու– թեանց ներկայութեան, հիմնարկէքը կա– տարուեցաւ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան, որ ի մօտոյ պիտի բարձրանայ քա– ղաքին կեդրոնը, Քանըպիէռէն քանի մը քայլ անդին:

Ժամը 11ին, կարօ Ցովսէփեանի քանի մը խօսքերէն ետք, յանուն տան յանձնա– խումբին, կարճ ուղերձ մը կարդաց Պ. Ժիրայր Շալճեան պարզելով տարուած աշխատանքները եւ գործին նպատակը: Պ. Մուշեղ Ձիյէրճեան ամփոփ կերպով յայտնեց իր գոհունակութիւնը, չեչտելով

նալով Կոմկուսի յունուարեան լիակատա– րին կը չեշտէ, որ ըստ այս վերջինին, տնտեսութեան տարբեր ոլորտներու մէջ տեսնուած «լուրջ թերութիւնների պատ– ճառներից հիմնականը կուսակցական ղե– կավարման մակարդակի իջեցումն է»: Ու կը թելադրէ, որ ղեկավարները «սուր եւ գործուն ղէնք «գործածեն» թափ – թըփուածութեան, բիւրոկրատիզմի, քաշ– քչուկի, պետական միջոցների չոայլում – ների եւ իւրացումների, կաշառակերու– թեան, հասարակական կեանքի սոցիա – լիստական սկզբունքների ու նորմերի ա– մէն տեսակի խախտումների դէմ մղուող պայքարում»:

Խմբագրականը կը խօսի այն պաշտօ– եաներու մասին, որոնց պարտականու– թիւնն է «ստուգման եւ վերահսկողու– թեան գործը»:

«Միթէ՞ պարզ չէ, կ'ըսէ, աշխատանքի այդ բնագաւառը անզսկունելիայինի, երկե– րեսանիի, անձնական շահ փնտռողի, իր դիրքն ու իրաւունքները չարաշահողի, գործարկների սիրահարի տեղը չէ: Կամ ոչ քիչ դէպքեր, երբ մինիստրութիւնների եւ գերատեսչութիւնների, վարչական մարմինների կատարման ստուգում եւ վերահսկողութիւն իրականացնող պաշտօ– նական անձինք «լեզու են գտնում» օրինա– զանցների հետ, կոծկում կուսակցական ու պետական կարգապահութեան ռտնա – հարման փաստերը, որի հետեւանքով յանցագործ տարրերը երկար ժամանակ մնում են անպատիժ»:

Ու կը թելադրէ հակակշռի գործը վեր– տահիլ «սկզբունքային, պետութեան եւ կուսակցութեան շահերին մինչեւ վերջ նուիրուած մարդկանց», որոնք պարկեշ – տօրէն կ'աշխատին, կը չահեն սխալներն ու վրիպումները եւ «ջրի երես կը հանեն իրաւախախտողներին, մեր հասարակու– թեան ոգուն խորթ բարքեր կրողներին»:
(Ս· Հայաստան, 1975 Փետր· 14):

Ահա՛ թէ ինչ պատկեր կը ներկայացնէ Հայաստանը՝ խորհրդայնացումէն 55 տա– րի վերջ:

Նոր ցաւով կ'արձանագրենք խորհրդա– յին աղբիւրներէ քաղուած այս վաւերա– կան փաստերը:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

մանաւանդ թէ բարձրացող չէնքը պէտք է ըլլայ բոլորին տունը, առանց խտրութեան եւ հոն պէտք է հաւաքուին բոլոր Հայերը: Քահանայ Հայրերուն օրհնութենէն եւ Պ. Ձիյէրճեանի հիմնարկէքի արարողութե – նէն ետք, խօսք առաւ նաեւ Օր. Իրմա Ռափուլի, Ծերակուտական, ներկայա – յուցիչը երեսփոխան – քաղաքապետ Կաս– թոն Տէֆէրի, որ Պերլին կը գտնուէր կա– րեւոր ժողովի մը առթիւ: Հիմնարկէքի արարողութեան ներկայ էին այլ Ֆրան – սայի պաշտօնական անձնաւորութիւններ, «Յառաջ»ի տնօրէնուհին եւ շուրջ հազար հոգի: Քոքթէյլին յաջորդեց ճաշ մը, Պո– մոնի եկեղեցւոյ կից սրահը, ուր ղուարթ մթնոլորտի մը մէջ եւ խանդավառ թա– մատայութեամբ Արամ Շեխիկեանի, հա– կիւ կէս ժամուան ընթացքին հաւաքուե– ցաւ 70 հազար ֆրանքէ աւելի (7 միլիոն հին ֆրանք): Այս գումարը զոյացաւ սըր– տաբուխ նուէրներով որոնց գլուխը հարկ է յիշել սակայն, Պ. Մուշեղ Ձիյէրճեանը, որ 20 հազար ֆրանքի նոր մասնակցու – թիւն մը բերաւ (նոյն գումարը տուած էր արդէն աւելի առաջ): Ցանձն առնելով իսկ իր համեստութիւնը վիրաւորելու մեղքը, աւելորդ չենք նկատեր ըսել թէ հազուագիւտ են, դժբախտաբար, Պ. Ձիյէրճեանի նման ազնիւ հոգիներ, որոնք միայն՝ այո՛ պիտեն ըսել ամէն անգամ որ դիմում մը ըլլայ իրենց որեւէ ազգա– յին, այլ մանաւանդ համազգային ձեռ – նարկի համար:

Հաւաքոյթի ընթացքին ճառեր արտա – սանուեցան եւ կատարուեցաւ նաեւ գե – ղարուեստական յանպատրաստից բաժին մը: Բոլոր մանրամասնութիւնները կը տրուին առանձին թղթակցութեամբ:

× Նախկին նախարար Ժոզէֆ Քոմիթի երկար նամակով մը ցաւ կը յայտնէր թէ Իւ· Տէ· Էռ·ի գործադիր մարմնի փարիզ– եան նիստը արգելք էր որ ներկայ ըլլայ արարողութեան: Կային նաեւ չնորհաւո – րական հեռագրեր ու նամակներ:

×

Ու ահաւասիկ առաջին քարը, հայկա– կան նոր տունի մը որ պիտի բարձրանայ Մարսէյլի մէջ, եւ որ պիտի ըլլայ՝ բո– լորին տունը, Հայութեան տունը: Զի բաւեր սակայն որ դուռները բաց ըլլան բոլորին առջեւ, անհրաժեշտ է նաեւ որ բոլորը բարեհաճին մտնել, վերջապէս դիտակցելով թէ սին վէճերը, հին քէնե– րը, աւելորդ պառակտումները միայն մեր թշնամին կրնան խնդացնել, այն թշնամին որ 60 տարի առաջ ջարդեց բոլոր Հայերը, ոչ քաղաքական եւ ոչ ալ դաւանական խորութիւն դնելով: Հոծ բազմութիւն մը կար Կիրակի օր, Մարսէյլի տան հիմնար– կէքին, բայց բացականեր ալ կային, ու անոնք պէտք է դիտակցին Ֆրանսական ի– մաստութեան՝ «բացակաները միշտ յան– ցաւոր են»:

Երբ վաթսուն տարի ետքն ալ դեռ տար– բական բաներ կան զորս չենք հասկցած, մեր վաղորդայնները չեն կրնար չատ փայլուն ըլլալ: Բայց լաւ է նախ ուրա – խանալ որ հայկական մշակոյթի նոր օ– ճախ մը կը ստեղծուի, ու ապա յուսալ որ, օր մը, բոլորս ալ խելքի կուգանք:

ՖՐԱՆՔԵԻՅՈՒՆԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

— o —

Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը երկ– օրեայ պաշտօնական այցելութեամբ Ա– թէնք կը ժամանէը չաբթուան սկիզբը: Առաջին պաշտօնական այցելութիւնն է Ֆրանսական կառավարութեան անդամի մը ղինուորական իշխանութեան անկու – մէն ի վեր: Այս այցելութիւնը կը ձգտի վերահաստատել հին բարեկամութիւնը երկու երկիրներու միջեւ:

Ցունաստան կարեւոր ծրագիրներ մէջ– տեղ կը դնէ, որոնց իրագործումին համար պէտք ունի Ֆրանսայի տնտեսական եւ թեքնիք օժանդակութեան: Արդէն Փարիզ 150 միլիոն ֆրանքի վարկ բացած է Ա– թէնքի: Ներկայացուած ծրագիրներուն մէջ են մեթրոյի չինութիւնը, ելեկտրա– կայաններու հաստատում, փէօժօ – Ռընօ գործատան չինութիւնը, երկաթուղիի ար– դիականացում, գունաւոր հեռատեսիլ, Կորպնդոսի ջրանցքի ընդլայնում:

Օրակարգի հարց է նաեւ յոյն բանակին սպառազինումը Ֆրանսական օդանաւե – րով, հրասայլերով: Աթէնք 40 Միրաժ էֆ· 1 օդանաւեր ապսպրած է եւ կը փափաքի, որ ասոնք փութով յանձնուին իրեն, նկատի առնելով լարուած կացու– թիւնը Ցունաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ:

Գարամանլիս, Ցունաստանի վարչապե– տը, Փարիզ այցելելու հրաւէր ստացաւ ժխքար տ'Էսթէնէ:

Քանի մը տող

ՇԻՐԱՔ հաստատուեցաւ Իւ· Տէ· Էռ·ի ընդհ· քարտուղարի իր պաշտօնին մէջ, Կիրակի օր կուսակցութեան Ազգ· Ժո– ղովուրդի նիստին: Այս առթիւ Նախարա– պետը չեշտեց թէ Կօլիզմի ժառանգորդը չէ այլ՝ ծառան:

ՓԱՐԻԶի մէջ չորս երիտասարդներ մե– ռած են թմրեցուցիչի գործածութենէն: Քննութիւն բացուած էր եւ արդէն իսկ ձերբակալուած է հայթայթողը:

ԿԻՊՐՈՍի թուրք համայնքին պարա – գլուխը Տէնքթաշ դէմ արտայայտուեցաւ Քլերիտէսի առաջարկին Ապահովութեան Ժորհուրդին՝ ապագինել կղզին: Միւս կողմէ Անգարայի մէջ վարչապետ Ըճմաք յայտարարած է «Թուրքիա չուզեր կղզին կցել: Ինչ որ կը փնտռէ ապահովութեան հաստատումն է կղզիին մէջ», բայց Մա– կարիոս կ'ըսէ թէ «Հայթուկներու պատե– րազմ մը թուրք զօրքերուն դէմ անկա – րելի չէ»:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԳԵՐՄԱՆԻՈՑ ծնունդնե – րու թիւը, յաջորդաբար երկրորդ տարին ըլլալով, մահերու թիւէն նուազ եղած է անցեալ տարի: 752·000 հոգի մեռած է 623·000 հոգի ծնած: Տարբերութիւնը կրկնապատիկ աւելի պիտի ըլլար, եթէ վիճակագրութեան մէջ մտցուած չըլլար Գերմանիա աշխատող օտարականներու ծնունդը: Գերմանիա 61 միլիոն բնակիչ ունի ներկայիս:

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ԼԱՍՏԵՐԷՆ ՄԻԿԸ ՄԻԱՅՆ...

— o —

Հայկազուն Քէչիչեանը հազարաւոր – ներէն մէ՛կն է միայն, որ իրեն արուած անունին ճամբով չափահասութեան եւ ամբողջական դիտակցութեան հասնելէ ետք — այսինքն հա՛յ մնձնալէ, հայու – թի՛ւն չնչելէ եւ Հայոց ազգային – քաղաքական պատմութիւնն ալ ճանչնալէ վերջ – պարբերաբար հարց կուտայ.

— «Ինչո՞ւ հայ մնալ»...

Երիտասարդներէ չատերուն կողմէ ուղղուած այս հարցումին եաեւ՝ իրենց ընկերկումն ու վարանքը տեսնելէ ետքը, պէտք է դանել մտքի այն տագնապանքը՝ որուն մատնուած են ի տես տարասփիւռ կեանքի մէջ պարզուող դժնդակ պայմաններու, ասոիճանական անտարբերքոս – թեանց, հատաքական եւ համաժողովրդային դիտակցութեան նուազումին եւ հայրենի «պետականութեան »ակամայ թերացումներուն `հայ ժողովուրդի քաղաքական դատի, հայակերտումի եւ ընկերային առողջ զարգացման մարզերուն մէջ, բռնադակ Սփիւռքի տարածքին:

Անիթն է թերեւս դիտել տալու, որ մեր նորերէն չատեր... կէս նախադասու – թիւններով կ'արտայայտեն ամէնէն «ծանրակչիռ» մտածումներն իսկ եւ յաճախ խրաչումի ու զարմանքի առիթ կուտան: Անհրաժեշտ է «աչք աչքի» նստիլ ու սիրտ-սրտի խօսիլ իրենց հետ, հաստատելու համար որ ապատերումի վախը անտեղի է եւ, ընդհակառակն, հայապաշտութեան վիրաւոր կէրքն է որ կը պոռթկայ:

Ջենք ժխտեր գոյութիւնը ուրի՛չ հարատուրներու ,որոնք իրենց անտարբերութեան, անվերադարձ մոլորեալներ դարձած են արդէն: Բայց ասիկա տարբե՛ր ոգերկութիւն է...

Անոնք որ հարցում ունին իրենց շրջանակներուն վրայ՝ կորսուածներ չեն: Եւ եթէ «հայ մնալու» կամ «ինչո՞ւ հայ մնալու» հարցականով մը կը տագնապին պիրենք այս պայքարին մէջ պահողը հայ ընդհանուր իրականութենէն իրենց մէջ տեղծուող հիասթափութի՛ւնն է:

Պիտի չաճապարենք արդար գտնել այդ հիասթափութիւնը կամ իրաւունք տալ իրենց որ ձեռնթափութեան յանձնուելու քայլը առնեն:

Ընդունելով հանդերձ որ առհասարակ տեղի՛ն է իրենց հատատումը տարատափիւռ հայ կեանքի ճապաղումին կամ հայրենի «պետականութեան» կողմէ ի յայտ բերուած անտարբերութեան մասին՝ դիտել պիտի տանք իրենց որ պինթափութիւնը եւ հայութենէ հրաժարելու մտածումը... հարցումի՛ ձեւով իսկ դոյութեան իրաւունք չունին եւ թէ չատ աւելի անյոյս կացութիւններու մէջ մարդ էակը (մանաւանդ Հա՛յը) դատալքութեան գաղափարին հետ չէ հաչտուած. պէտք չէ՛ հաչտուի:

Մտահոգիչ լուրջ վէրքերով կը տագնապի Սփիւռքը ,անհատած. սակայն հիմնովին անտեղի է ողբալու եւ ընկրկելու տրամադրութիւնը: Բացարձակ իրողութիւն է եսականութեան եւ անհատական լինքնաբաւութեան ծաւալումը մեր ժողովուրդի այժմեան կեանքին մէջ, սա – կայն անձնատուութեան մտածումէն վըճռաբար հեռու են նոր եւ նորագոյն մեր սերունդները:

Հայութեան գոյատեւումի կայքը և հայ գատի իրագործման նպատակը օրէ օր կ'ամրանայ հայ երիտասարդական չար – քերու մէջ: Իսկ Հայաստանի հայութիւնը որեւէ ատենէ աւելի այս երկու կենսական հարցերով կ'ապրի՝ սփիւռքեան հայ քաղաքական կազմակերպութեանց սեւեռուն ու տարատփիւռ իր եղբայրներու ապագային դիտակցութեան կոչ ուղղելով չարունակ:

Մեզի պակսողը՝ բացասական եւ դրական իրողութիւններէ հաւասար չափով աշխատանքի մղում ստանալու, գահավիժումի հոսանքին դէմ ցցուելու եւ խիզախելու վճռականութիւնն է՝ որ կ'ենթադրէ համապատասխան ծրագրում ,տնտեսական խարիսխ, օգտագործելի ուժերու զօրաշարժ եւ կազմակերպում:

Առաջին կէտին մէջ («գահավիժումին դէմ ցցուելու վճռականութիւն») փոքրամասնութիւն մը միայն կը մնայ պատանէչին վրայ, — ազգային կուսակցութիւններ, դաղափարակիցներու զանգուած մը եւ երիտասարդութեան որոշ մէկ մասը: Երկրորդ կէտին մէջ («համապատասխան ծրագրում, տնտեսական խարիսխ, ուժերու զօրաշարժ եւ կազմակերպում») դէմ յանդիման կը գտնուինք հետզհետէ ծաւալող դժուարութիւններու եւ անփութութեանց:

Հո՛ս է, ահաւասիկ, որ հարցումը ծագում կ'առնէ ոմանց մտքին մէջ, երբ մանաւանդ անոնք կը հատատտեն թէ Սփիւռք-հայրենիք կապերը եւս դրական – իրականութեան, առողջ ու ներգործօն որեւէ նպատակներու:

Փրկութեան լատերէն մէ՛կը պիտի ըլլար Հայուն հայրենիքը՝ իր տարատփիւռ գաւակներուն համար, եթէ Հայաստանի հայութեան ապրումներուն եւ ձգտումներուն արձագանգը հարազատօրէն ու լրիւ արտայայտութիւն գտնէր նաե՛ պետականօրէն եւ պաշտօնապէս, — տարբեր խօսքով՝ քաղաքական, մշակութային թէ ընկերային մարզերու վրայ Հայութեան երկու թեւերու նոյնանման տենչերն ու ձգտումները չդրուէին հակասական եւ իրերամերժ ուղղութիւններու վրայ:

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

— o —

ՍԻՍԻ ՈՂԲԵՐԳԱԿԱՆ ՊԱՐՊՈՒՄԸ

Ատանայի մէջ դոյութիւն ունէր միջկուսակցական մարմին մը, բաղկացած՝ պաշնակցականներէ, հնչակեաններէ եւ ամկավարներէ, որոնք համերաշխօրէն գործի լծուած էին Թրքական բոլոր ապատակութիւններուն հակազդելու եւ փրկելու համար պատմական Կիլիկիան:

1919ի սկիզբները, բանակի երիտասարդ հարիւրապետ Թայարտա, Կիլիկիոյ կառավարիչ Գնդ. Պրէմոնի կողմէ կը ղրկուէր Սիս հայ սպայի մը հետ, որու կ'ընկերանային երեք ծանօթ հայ ազգայիններ՝ Արիս Տէլիքէրեան իբր թարգման, նաեւ Միսաք Ազիրեան եւ Կարապետ Պալեան:

Սիսի Հայութիւնը մեծ պատիւներով, փառաւոր ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր այս պատուիրակութեան. ըսուեցաւ նաև որ Թուրք պետական դէմքեր ալ մասնակցած են ընդունելութեան:

Հարիւրապետ Թայարտայի ժամանակ – մէն յետոյ իբր կառավարիչ Սիսի ժողովուրդը, որ մինչ այդ վախի մէջ կ'ապրէր, աչքի առջեւ ունենալով Մարաշի եւ այլ չրջաններու ողբերգական վախճանը, չունէր մը քաչեց ու խանդավառուեցաւ:

Այդ օրերուն, Եղիշէ Եպս. Կարոյեան իր նախապահութեան տակ կը կազմէր Ազգային Միութիւն մը Պր. Միսաք Ազիրեանի առնապետութեամբ, որու մաս կը կազմէին տեղւոյն երեւելիներէն մի քանիները ինչպէս՝ Կարապետ Նաճարեան, երկու Փաչազէկեաններ, Խաչիկ Եավէրեան, Աչոտ Գասարճեան:

Հայութիւնը աւելի պիտի խանդավառուէր երբ Ֆրանսական զօրաբաժնէն 800 ալժերացի զինուորներ կը հասնէին Սիս

Երբ սիւնքը վիրաւոր է հասկնալի՛ ազգականներու հետեւանքով ու հայրենիքը զատապարտած է անզօրութեան՝ այդ վէրքերէն մէկն ու միւսը զարմանալու ատ – պոդութեան մէջ, ո՞վ ու ի՞նչպէս պիտի ապահովէ ընդհանրական հայ ժողովուրդի յաջողութիւնը իր արդար պահանջ – ներու համբուն մէջ. ո՞վ ու ի՞նչպէս թեւ ու թիկունք պիտի կանգնի ի սիւնաս աշխարհի իրագործելի նպատակներու՝ երբ հայրենիքի անունով մեզի հասնող ամէն ձայն, ամէն գիր, ամէն կոչ ու հրաւէր... «սիրոջ կամքն է» աւելի՝ քան բո՛ւն իսկ իրաւատէր ժողովուրդի :

Եւ ինչո՞ւ զարմանալ, որ այս իրողութիւնը երբեմն տագնապի կը մատնէ ամէնէն հաւատաւոր երիտասարդն իսկ...

«ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

իրենց սպանեով ու կը տեղաւորուէին Լեւոնի բերդին մէջ:

Կը պատրաստուի տասը մեթը լրիւ – րութեամբ եռապտոյտ դրօշակ մը եւ կը պարզուի քաղաքին բարձունքին վրայ գտնուող Հեթում Թագաւորի բերդին եւ կեղեցւոյ գմբէթին վրայ՝ մեծ հանդիսաւորութեամբ: Այդ դրօշի պարզումին կրնքահայրութիւնը ստանձնած էին Միսաք Ազիրեան եւ Աչոտ Գասարճեան:

Կարելի չէ պատկերացնել Հայութեան հպարտութիւնը այդ անբերեւակայելի տարաբախտութեան առջեւ, Հայաստանի Հանրապետութեան եռապտոյտը կը պարզուէր Կիլիկիոյ Թագաւորին պատմական բերդին վրայ, ուրախութեան արցունքներ խլելով բոլոր ներկաներէն:

Երկար պիտի չտեւէր սակայն այս հրճուանքը... : Շարունակենք:

Կուգայ 1920 Թուականը. Ֆրանսական իշխանութեանց բարեացակամ կեցուածքէն օգտուելով, քէմալական Թուրքերը կը սկսին Կիլիկիոյ լեռնային չրջանէն աւելի յառաջանալ դէպի դաշտային Կիլիկիա, նպատակ ունենալով գրաւել մնացեալ չրջանները, չարունակելու համար իրենց ոճրագործութիւնները:

Այդ միջոցին, Ատանայի միջկուսակցական մարմինը Ֆրանսական իշխանութեանց մօտ դիմում կատարելով հաւանութիւն կը ստանար կազմելու կամաւորական խումբեր, որոնց նպատակը պիտի ըլլար օգնութեան հասնիլ լեռնային չրջաններու Հայութեան:

Կամաւորներու արձանագրութիւնները կը կատարուէին միջկուսակցական մարմնի գրասենեակը՝ Ատանայի Սզդ. Առաջնորդարանին մէջ:

Կամաւորները պիտի զրկուէին խմբերով Միսիս, ուրկէ պիտի մեկնէին դէպի Սիս եւ Հաճըն:

Սիսի մէջ կազմուած էր արդէն տեղացի երիտասարդներէն 7–800 հոգինոց խումբ մը, Ֆրանսական բանակի կողմէ զինուած արդիական զէնքերով, որու զեկավարութիւնը յանձնուած էր Աչոտ Գասարճեանի:

Ատանայի մէջ կազմուած երկու խումբեր, հրամանատարութեամբ Ճէմ Ջանդալեանի եւ Պօղոս Թուրաբարիսեանի, Մարտ ամսուան ընթացքին կը հասնէին Սիս, ժողովուրդին խանդավառութիւնը հասցնելով իր գագաթնակէտին:

Այս խումբերը կազմուած էին մեծ մասամբ դաշնակցականներէ եւ հնչակեաններէ, որոնք եղբայրաբար լծուած էին գործին:

Դժբախտաբար եկաւ ժամանակ մը սակայն, որ այլեւս հնարաւոր չէր ո՛չ պինուր եւ ոչ ալ ռազմամթերք ստանալ դուրսէն, որուած ըլլալով, որ քէմալական ուժերը բոլոր ճամբաները կտրած էին Ատանայի հետ, եւ ինչպէս գրած էի նախորդ յուշերուս մէջ կէօվլաէրլիանի կազմած կամաւորական խումբը, ինչպէս նաեւ Ատանայէն մեկնած փոքր խումբեր, անկարելիութեան առջեւ գտնուելով, ըստ

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Նախագահ.— *Առաջին եւ երկրորդ խումբի վկաներով այսօր կը զոհանամ եւ Մայիս 30ի ու անկէ նախընթաց գրութեամբ ատենակոչ եղած վկաները վաղուան կը թողում, այսպէսով այսօրուան կը մնան 19 վկայ. գուցէ պատչաճ է որ ճաչի կարճ դադար մը նչանակենք: Ի՞նչ է արդեօք այս մասին Պ. Պ. երդուեալ – ներու կարծիքը: (Հատանութեան նչաններ երդուեալներու դասէն):*

Ժամը 1·30ի մօտերը չատ կարճ դադարով մը կը զոհանանք, եւ վաղը առաւօտեան կը հարցաքննենք միւս վկաները. մխժամանակ կը տեսնենք թէ փաստերու յառաջբերումը ո՛ր ատիճան չարունակելու է եւ յաջորդաբար կը լսենք իրաւեկ մասնագէտներէն Պրոֆ. Դր. Կասիրէրը, Դր. Շտէօմէրը, գաղտնի խորհրդական Լիմանը եւ Պրոֆ. Ֆորստերը:

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— *կը խնդրենք որ իրաւեկներու խումբին մէջ լսուին նաեւ Դր. Լեպսիուսը եւ վսեմաչուք Լիման Փոն Զանդէրսը. եւ կը խընդրենք որ այս երկուքը լսուին իբրեւ իրաւեկներ ամբողջ հայ իրականութեան: Ազատկութեան նիւթ պիտի ըլլան այն պիտի բաները, Պ. Պ. Երդուեալները, որոնք թէ՛ մեզի եւ թէ ձեզի տարօրինակ պիտի դան, այնպէս որ պէտք ունինք բանաւոր մը, մանաւանդ այս ժողովրդեան նպատակին համար: Առ այս ամէնէն յարմարագոյնն է Պրոֆ. Դր. Լեպսիուս, որ երկար տաեն հոն՝ արեւելք ապրած է եւ պարագաներն անձնական փորձառութեամբ կը ճանչնայ: Եւ զարձեալ վսեմաչուք Լիման Փոն Զանդէրս, որ ինչպէս պիտինք, ոչ միայն պատերազմի միջոցին, այլ եւ անկէ առաջ արդէն երկար տարիներ Թուրքիա ապրած է: Իրրեւ իրաւեկ աչքի առաջ ունէի նաեւ Հալէպի գերմանական նախկին հիւպատոս Պր. Ռէօսլէրը, որ ներկայիս Եղէռը կը գտնուի, ուսկից ինծի կը հեռագրէր թէ կրնար գալ, եթէ Արտաքին Գործոց նախարարութիւնը թոյլ տար: Արտաքին Գործոց նախարարութիւնը, որ սկիզբը հեռագրով թոյլ տուաւ իրեն հոս գալ, երկկ երեկոյեան գրած էր թէ չի կրնար հրաման տալ, որ Պր. Ռէօսլէրը, հիւպատոսը, իրրեւ իրաւեկ հոս լսուի: Գալով այն մասնակի հարցերուն, որոնք իրեն պիտի առաջարկուէին հոս, անոնց մասին դեռ պրաւոր բանակցութեան մէջ ենք եւ կը յուսանք որ այսօր կը կարգադրուին: Ահա թէ ինչո՛ւ կը խնդրէի ձեզմէ որ իրեն տեղ վսեմաչուք Լիման Փոն Զանդէրս եւ Դր. Լեպսիուս լսուին իբրեւ իրաւեկ հայ յարաբերութիւններու եւ հայ իրականութեան:*

Դատախազ Գոլնիկ.— *Ես հոս կ'ուզէի մտադիր ընել թէ դէպքը Հայաստանի մէջ տեղի չէ ունեցած, այլ Բերլին. ես այնպէս կը կարծեմ թէ այդպիսի իրաւեկ մասնագէտներու ցուցում մը հարկաւոր չէ. բայց քանի որ պաշտպանները իրաւեկներ հրաւիրած են, պատժական դատաստանի կանոնաց համաձայն պէտք են լսուիլ. ասոր դէմ ոչինչ կարելի է առարկել. միայն կը խնդրեմ որ փաստերն աւելի չերնդլայնին, վասնզի իմ կարծիքով այս խնդրին հետ առընչութիւն չունին:*

Պաշտպան Դր. փոն Գորդոն.— *Կարելի եղածին չափ փաստերը պիտի սահմանափակենք. բայց կը խնդրեմ, որ բան մը դուրս չձգուի, հաւատացէք ինծի, Տեարք, որ գերման պետական չահն ալ այդ կը պահանջէ:*

Նախագահ.— *Առեանը վճռեց որ Պրոֆ. Դր. Լեպսիուս եւ վսեմաչուք Լիման Փոն Զանդէրս իրրեւ իրաւեկներ լսուին. երկուքն ալ իրաւունք ունին դատավարութեան ներկայ գտնուելու:*

(Երկու իրաւեկները սրահ կը մտնեն):

Երկու պարոններուն ուշադրութեան կը յանձնեմ, եթէ պաշտպաններու խնդրանօք իրրեւ իրաւեկներ պիտի լսուին:

Կը խնդրեմ գարձեալ յայտնել թէ վկաներէն՝ քոյր Թորա Փոն Վերդէլ, քոյր Ելվերս, քոյր Դիսգում, տիկին Շպիկէր, գրագէտ Արամ Անտոնեան, տեղակալ էմնատ Պառաքին, հարիւրապետ Ֆրանց կարլ Էնգլէս, առաջնորդական փոխանորդ Պալագեան, վաղը պիտի լսուին, ուստի այսօր կրնան հեռանալ, բայց վաղը առաւօտ ժամը 9ին հոս ըլլալու են: Մնացեալ վկաները պէտք են հոս մնալ:

Այժմ կը սկսինք խնդրին քննութիւնը, ամբաստանեալի հարցաքննութեամբ եւ անոր անձնական հանգամանքները ճշդելով:

Նախագահ.— *Ստո՞յգ է արդեօք թէ դուք 1897 Ապրիլ 2ին, Բաղտրճ ծնած էք:*

Ամբաստանեալ.— *Այո:*

Ն.— *Ի՞նչ կոչում ունէին ձեր ծնողքը:*

Ա.— *Վաճառական էին:*

Ն.— *Ո՞ւր կը բնակէին:*

Ա.— *Բաղտրճ:*

Ն.— *Մի՞չ:*

Ա.— *Ես դեռ երկու կամ երեք տարեկան էի, երբ Երզնկայ փոխադրուեցան:*

տիպուած էին կէս ճամբայէն եւ վերադառնալ:

Այս կացութեան առջեւ լ՞ինչպէս կա – րելի էր մասածել Հաճընի օգնութեան երթալու մասին:

Միւս կողմէ, կամաւորական խումբե – րու մէջ եւս տեղի կ՝ունենային անտեղի վէճեր, անհամակարծութիւններ, որոնք պատճառ պիտի դառնային, որ Ֆրանսա – յին պահանջէին իրենց բանակի հրամանատարութեան ենթարկել այդ կամաւորներու բոլոր խումբերը:

Նման պայմաններու տակ, բնականա – բար ծայր կուտային յուսախաբութիւն – ները:

Կամաւորներու մեծ մասը մերժելով ընդունիլ Ֆրանսացիներու առաջարկը զէնքերնին յանձնելով, սկսած էին ճեռնուշ – նայն թափառիլ Սիսի մէջ՝ զրկուած ապրուսի բոլոր միջոցներէ: Որով կ՝որոշեն ամէն գնով վերադառնալ Ատանա: Ճամբան յարձակման ենթարկուելով Թուրքերէն ու տասնեակ մը զոհեր տալէ յետոյ, մեծ դժուարութեամբ կը հասնէին վերջապէս Ատանա:

Երկար պիտի չտեւէր արդէն Սիսի Հայութեան խանդավառ վիճակը:

Մայիսի վերջերը օդանաւ մը նամակ մը կը բերէր կառավարիչ Թայարեանային, որ անմիջապէս իր մօտ կանչելով Պր. Ապրեանը կը յայտնէր թէ հրահանգ ստացած է պարպելու Սիսը՝ նայն օրն իսկ, Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ ստորագրուած 1920 Յունիս 1 թուակիր համաձայնագրի հիման վրայ:

Այս սահմռկեցուցիչ լուրը առնող ամբողջ Սիսի Հայութիւնը, չնթահարուած, խուճապի կը մատնուի եւ կը սկսի ժամ առաջ դլխուն ճարը նայիլ ու երեսի վրայ թողած բնակարան, գոյք, անասուն եւ ամէն ինչ, Ֆրանսական բանակի պաշտպանութեան տակ, ճամբայ կ՝ելլէ խուճապահար դէպի Ատանա, գոնէ հոգին ազատելու եւ զոհ չերթալու համար Թուրքի հաթաղանին:

Աւելորդ կը նկատենք խօսիլ այս զաղթի դժուարութեանց մասին երբ մանաւանդ Թուրքերու կողմէ օղը հանուած կամուրջի մը պատճառաւ, ժողովուրդը ստիպուած է դեռը անցնել ջուրերուն մէջէն:

Եւ այսպէս... Թուրքերու ձեռքը կ՝անցնէր Սիսը իր պատմական վանքերով եւ կաթողիկոսական Աթոռով ու Հայութիւնը կրկին անգամ զոհ կ՝երթար քաղաքական նպատակներու:

Բայց ո՞ւր մնաց արդարութիւնը...:

Պ. ՋՊՈՒՐՃԵԱՆ

կարդացէք
«ՅԱՌԱՋ»Ը
տարածեցէք

ՁԵՐՄԱԿՆԵՐՈՒ ԱՌԱՆՁՆԱՇՆՈՐՀԵԱԼ ԴԻՐՔԸ ԱՓՐԻԿԷԻ ՄԷՋ

Սըր Հենրի Մորթըն Սթանլիի արձանը այլեւս չի կանգնիր Քոնկօ դեպի բլուրի գագաթին Զայիրի մէջ: Սթանլի հարիւր տարի առաջ Քոնկոն հետախուզած էր: Անոր տեղ վահանով եւ նիզակով ափրիկեցի հպարտ պատերազմիկի մը արձանը կանգնած է:

Ասիկա խորհրդանիշն է այն յեղաշրջումին, որ արձանագրուեցաւ ափրիկեան ցամաքամասին վրայ 1960էն ետք, երբ գաղթատիրական դրեթէ բոլոր դրօշները վար առնուեցան: Այսուհանդերձ, 1975ի Ափրիկէն յաճախ անցեալի պատկերը կը ներկայացնէ: Արդարեւ, ճերմակներու ազդեցութիւնը, նոյնիսկ սեւերէ կառավարուած երկիրներու մէջ, զօրաւոր է: Մինչ մէկ միլիոն ճերմակ կայ Սահարայէն վար տարածուղ ափրիկեան մեծ ու փոքր երկիրներուն մէջ. ասոնց թիւը աւելնալու վրայ է եւ մեծամասնութիւնը կը չարունակէ առանձնաշնորհեալ դիրք մը դրաւել: Այս մէկ միլիոնէն գատ 4,5 միլիոն ճերմակներ կը բնակին Հարաւ. Ափրիկէ եւ Ռոտեզիա՝ երկուքն ալ իշխանութեանը տակ ճերմակ կառավարութիւներու, եւ 650·000 ալ Մոզամպիք ու Անկոլա, որոնք անկախ պիտի դառնան այս տարի:

Փղոսկրեայ Ծովափը, Ֆրանսախօս Ափրիկէի առեւտուրի ծաղկեալ կեդրոնը, 50·000 ճերմակ բնակիչ ունի: 12·000 էր ասոնց թիւը տասնըհինգ տարի առաջ: Ճերմակները դրեթէ բոլոր գործերը կը վարեն՝ սկսեալ արտածումի – ներածումի մեծ ընկերութիւններէն մինչեւ Ապիճանի չքեղ խանութները:

Ճերմակներու թիւը կ՝ածի նաեւ ափրիկեան այլ երկիրներու մէջ: Դրամա – դլուխներով կը հաստատուին քարիւղա – հանքերով հարուստ Նիժերիա, հանածո – ներով հարուստ Զայիր եւ առեւտուրի հեռանկարներ ունեցող Քենիա: Գաղթա – երթութեան չրջանի պաշտօնատարներուն տեղը կը գրաւեն ներկայիս արեւմտեան թեքնոլոժիի մասնագէտները եւ առեւտրականներ, որոնք ամէն ինչ կը ծախեն՝ էլեկտրոնիք մեքենաներ, օդանաւեր, հեռատեսիլ եւ ակռայի վրձին: «Հանդիսաւոր ելքէ մը հաք, գաղթատէրները եաեւի դուռնէն ներս մտած են», կ՝ըսէ դառնացած Ափրիկեցի մը:

Ճերմակները, ընդհանրապէս, չատ լաւ պայմաններու մէջ կ՝ապրին. չատեր իրենց երկրին մէջ պիտի չյաջողէին այդօրինակ կեանք վարել: Մեծամասնութիւնը բազմաթիւ ծառաներ ունի, ընկերութեան կողմէ տրամադրուած կառք եւ արձակուրդի երկար ժամանակամիջոց: Բազմաթիւ ընկերութիւններու տնօրէնները իրենց բնակած երկրին նախագահէն աւելի բարձր ամսական կը ստանան: «Ինչ ալ ըլլայ իր ընկերային ծագումը, արհեստը, ուսման մակարդակը եւ կարողութիւնը՝ սպիտակամորթ մը ընտրելագոյն դասին կը պատկանի ափրիկեան երկիրներու մէջ», դիտել կուտայ ափրիկեցի ընկերան մը: Ցաճախ Ափրիկեցիք են, որ կը յաւերժացնեն այս երեւոյթը: Պատճառ – ներէն մէկն այն է, որ չատեր բոլոր ճերմակները կը նկատեն հարուստ, առատ բարիքեռք (փուտպուար) տուողներ: Եթէ Ափրիկեցի մը եւ ճերմակ մը տեղ գրաւեն Զատի կամ Կապոնի ճաչարաններէն մէկուն մէջ, սեւամորթ սպասեակը անխուսափելի կերպով ճաշացուցակը եւ հաչուեթուղթը նախ սպիտակամորթին կը հրամցնէ:

Բազմաթիւ կառավարութիւններ նոր օրէնքներով կը փորձեն սահմանափակել ճերմակներու արտօնագրութիւնը չուկայի վրայ: Ոմանք չատ դժուար կը դարձնեն սպիտակամորթ պաշտօնեաներու մուտքը իրենց երկիրը: Ուրիշներ կը պահանջեն, որ օտար ընկերութիւնները աւելի արագ «ափրիկանացուին», իսկ ոմանք ալ, ինչպէս Նիժերիա, միայն Ափրիկեցիներու վերապահած են սեփականատէր ըլլալու իրաւունքը դանազան գործերու եւ ճիւղերու մէջ: Բազմաթիւ երկիրներ օրէնքով կ՝արգիլեն ոչ-Ափրիկեցիներու հող եւ տուն գնել, երկրին հպատակ դառնալ: Այս օրէնքը յատկապէս նկատի առած է լիբանանցի եւ ասիացի առեւտրականները:

Այսուհանդերձ, ցեղային լարուած մթնոլորտ մը նկատելի չէ ափրիկեան երկիրներուն մէջ: Ցատկապէս Արեւմտ. Ափրիկէի մէջ, ուր Ֆրանսացիներն ու Անգլիացիները անցեալին չեն փորձած պաղութներ հաստատել Ֆրանսացիներով եւ Անգլիացիներով: Այս վերջինները նման պաղութներ հաստատեցին Ափրիկէի Արեւելքը եւ Կեդրոնը, եւ այդ է պատճառը, որ ցեղային լարուած մթնոլորտը ակնյայտնի է հոն:

Պարզ է, որ Ափրիկէի բնական անասհմանի հարստութիւնները ու տարածուն աղքատութիւնը պիտի չարունակեն պատճառ դառնալ եւրոպացի առեւտրականներու, մասնագէտներու ժամանումին Ափրիկէ, յառաջիկային եւս:

Թ. Ա. Թ.

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԱԿԱՆ

ԾՆՈՂՔՆԵՐԸ ԼԵԶՈՒԻ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՈՒՍՈՒՑԻՉՆԵՐՆ ԵՆ

— o —

Ծնողքները լեզուի լաւագոյն ուսուցիչներն են իրենց զաւակներուն համար: Ասոքը այն ծնողքներուն մասին է, որ կը խօսին եւ կը կարդան իրենց զաւակներուն:

Այս եզրակացութեան հասած են անդ – լիացի անուանի մանկավարժներ երեք տարուան խղճամիտ քննութիւններէ ետք 1807 անգլիական դպրոցներու մէջ: Մանկավարժները՝ վեց կիներ եւ 14 արբեր, կառավարութեան յանձնարարութեամբ քննած, հետազօտած են հազարաւոր պատանիներ եւ պարմանուհիներ եւ իրենց եզրակացութիւնները ամփոփած են տե – ղեկագրի մը մէջ՝ «կեանքի մը լեզուն» խորագրուած:

Մանկավարժները կարգ մը հետաքրքրական թելադրութիւններ կ՝ընեն, խորհուրդներ կուտան ծնողքներուն: Ցիչատակենք գլխաւորները:

Այսպէս, երախան ընթերցանութեան պատրաստելու, վարժեցնելու լաւագոյն ձեւն է երախան դիրկը առնել եւ բարձրաձայն պատմութիւններ կարդալ կրկին ու կրկին. պատմութիւնները պէտք է հետաքրքրական ըլլան, երախան պէտք է սիրէ դանոնք: Տպագրեալ էջերը, փիլիքական հանգստութիւնը եւ ապահովութիւնը, վստահութիւն ներշնչող ձայնը եւ համբերատար պատմութիւնը, այս բոլորը երախային միտքին մէջ կը նոյնանան դիրքերու հետ, երբեմն մեծ հաճոյք պատճառող բաներ:

Մանկավարժները կը թելադրեն մայրերուն, որ երբ իրենց երախաները բաղնիք մտցնեն լուալու՝ անպայման խօսակցին անոնց հետ:

Խօսելուն չափ կարեւոր է մտիկ ընելը: Մի՛ անտեսէք երախային չատախօսութիւնը, կ՝ըսէ տեղեկագիրը. արդարեւ, մանկապարտէզի ուսուցիչ մը երբ երախայի մը հարցուցած է, թէ «Ի՞նչ է անունդ», այս վերջինը պատասխանած է՝ «Բերանդ դոցէ»: Պարզ է, որ այս երախան իր տան մէջ միայն այս դիտողութիւնը լսած է, երբ ամէն անգամ խօսք մը ըսել ուղած է:

Առօրեայ ընթացիկ աչխատանքներն ալ օգտակար են երախաներուն լեզուի վարժութեան համար: Այսպէս, երբ երախան մօրը «կ՝օգնէ» ճաչ պատրաստելու համար, մայրը բարձրաձայն կարդալու է ճաչատիրքին ցուցմունքները. այս ձեւով երախային միտքին մէջ կը դրոչմուին ճաչերու, բանջարեղէններու, համեմներու եւայլն անուններ: Նամակները, ծանուցումները, երթեւեկութեան նչանները, բոլորն ալ առիթներ են ծնողքներուն երախաներուն խօսիլ սորվեցնելու համար:

Մանկավարժները կը ճչդեն այսուհանդերձ, թէ պէտք չէ ձանձրացնեն փոքրիկը. կարդալը խաղ մը պէտք է նկատուի երախային կողմէ, այլապէս կը ձանձրանայ, կը ղղուի եւ այդ ոլորտը թեան տակ կը մնայ հասուն տարիքին իսկ:

Հետաքրքիրը կրնայ վնասակար ըլլալ մանուկին, երբ ան չափէն աւելի դիտէ: Այսուհանդերձ, ընտրովի յայտագիրները կրնան ճոխացնել անոր բառագանձը:

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Ժ.

Պ. ՏԸ ՎԻԼՖՈՐԻ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

— Ես ա՛լ ախտոյս չունիմ, ըսաւ սարսռալով: Անո՛ւնս... Երկու ամիս առաջ դեռ իրաւունք չունէի այդ անունն ալ արտասանելու. ես առարկայ մը, դերի մըն էի: Հինգ տարի առաջ, 1810ին, Հնդկաստանի ճչմարիտ գահակալը, Մեծն Շին – տա, Անգլիացիներուն դէմ նորէն ոկսաւ մաքառելու: Ո՛հ, ի՛նչ մեծ ու ազնիւ դիմադրութիւն: Բայց կվալիորի մօտ չախչախուեցանք. եւ ես քրոջս հետ Անգլիացիներուն ձեռքը ինկայ:

— Ձեր քո՛յրը...

— Այն ատեն դեռ տղայ էր, հազիւ 15 տարու կար. ես քանըհինգ տարեկան էի. մեզի՝ մեր պաչտած երկրէն խլեցին ու Անգլիա տարին... Պէտք էր իրը յաղթանիչ ծառայէինք այն անգութ երկրախոյտներուն, որոնք հոն՝ Լոնտոն, մայրաքաղաքին մէջ կը բնակին: Ցետոյ հակառակ Նչյտի արցունքներուն — այս է ամենասիրելի քրոջս անունը — հակառակ իմ անզօր կատաղութեանս, մեզի իրարմէ բաժնեցին, եւ հինգ տարի, հինգ երկար եւ մահացու տարիներ, փախստեան ժամուն սպասեցի: Երկու ամիս կայ որ փախայ: Պիտի չպատմեմ ձեզի թէ ի՛նչպէս փախայ բանտապահներուս ձեռքէն, թէ ի՛նչպէս կարողացայ Անգլիոյ մէկ նաւահանգիստը իջնել, եւ թէ ի՛նչպէս պահուըտեցայ Սպանիա դացող նաւու մը խոռոչին մէջ. պիտի կարծէք թէ ըսածս առասպել է: Բայց Վիկտոյի ծովախորշին մէջ ցամաք ելայ. հոտկէ, հաղարաւոր խոչընդոտներով՝ լեռներէն անցայ եւ ոտք կոխեցի Ֆրանսական հողին վրայ. այս առաւօտ հոս հասայ. այս երեկոյ քիչ մնաց պիտի մեռնէի: Վաղը նորէն ճամբայ պիտի ելլեմ, որովհետեւ փարիզ կ՝երթամ. կ՝ուզեմ տեսնել Նափոլէոնը, որ Անգլիացիներու ոխերիմ ախոյեանն է, եւ իրեն պիտի ըսեմ.

«— Տէր արքայ, կ՝ուզէ՞ք անգլիական ազդը յաւիտեան կործանել, կ՝ուզէ՞ք յաւիտենական անկարողութեան մատնել զայն, կ՝ուզէ՞ք ստիպել զինքը որ չնորհ խնդրէ: Լաւ ուրեմն, պիտ մտիկ ըրէք, ձեր օգնութիւնը խնդրելու եկայ: Ֆրանսայի աչակցութեամբ ամբողջ Հնդկաստան Մարուսեթանի անապատներէն մինչեւ Վինտիայի լեռները, Ժէյփորէն մինչեւ Պոբալ, Ահմէտապատէն մինչեւ Կվալիոր, անգլիական իչխանութեան դէմ կ՝ապըստամբի: Բրիտանական զօրութեան մահը ... Ֆրանսայի եւ Հնդկաստանի յաւիտենական դաչնակցութիւնն է այս:

«Հնդիկը ոտքի վրայ դողդոջուն, հիանալի էր:

«Իրաւ է թէ այն ատեն անտեղեակ էի բոլոր այս խնդիրներուն: Եւ սակայն այնպիսի աւիւնով մը կը խօսէր որ, իր դատին կողմնակից կը ղղայի ինքզինքս...

«— Այո, դոչեցի, վեմ զործ մը կ՝ընելայ այս: Գացէք, փարիզ գացէք:

«— Անցագիր մը պիտի ճարէ՞ք ինձ...

«Այս խօսքը ըսած ատեն յիչեցի որ ինքզինքս պիտի վտանգէի եւ պահ մը վարանեցայ:

«— Գոնէ, ըսի, պիտի ջանամ ճարել. բայց անունի՞դ:

«— Անունս Տաղլա է, ըսաւ անբացատրելի վհատութեամբ մը:

— Քոյրերնիդ ալ ձեզի հետ փախա՞ւ...

«— Ոչ: Գերութեան ընկերներէս մին, որուն նչանած էր Անգլիացիներուն ձեռքը չինկած, եւ որ անոնց ձեռքէն փախած է, Անգլիա մնաց զայն դողնալու համար: Քոյրս կալի երկիրը անգլիացի ընտանիքի մը մէջ է: Նչանածը զայն գտնելուն պէս՝ կղզիէն պիտի մեկնին եւ Ֆրանսա պիտի դան:

«— Ի՞նչպէս պիտի դտնեն ձեր հետքը:

«Ես այս հարցումը չատ պարզ կերպով ըրած էի, առանց մտաբերելու ծագելիք առաջարկութիւնները:

«Արդարեւ պահ մը լռութենէ ետք՝ Տաղլա ըսաւ ինծի.

«— Պարոն, դիպուածը մեզի իրարու դէմ հանեց... դուք առաջարկեցիք օգնել ինձ: Ըրածնիդ կիսով չափ մի ընէք: Վաղը ձեր չնորհիւ Փարիզի ճամբան ձեռք պիտի առնեմ. թոյլ տուէք որ ձեր բնակարանը իբր ժամադրութեան վայր ցոյց տամ սիրելիներուս:

«Եւ այս մարդը, — որ իր ճչմարիտ անունով կրնամ կոչել, — Սուվաճի Տաղլա Բաճան, — դէմքը հիանալի վստահութեամբ մը չողչողուն, բայց ձեռքը ինձ երկնցուց:

«Այդ վայրկեանին իսկ հաչիւ ըրի թէ ի՛նչ վտանգ պէտք էր բռնէի:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

Հայկ Աղապէկեան, այրի Տիկին Լօժէնի Տէյիրմէնճեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Պագրճեան, այրի Տիկին Աղգանոյշ Պագրճեան, Տիկին Սիւզան Թորամանեան եւ աղջիկը Զարուհի (Քանատա), Օր. Գեղանոյշ Աղապէկեան, այրի Տիկին Լը Ռուա – Աղապէկեան, Հանրի Աղապէկեան, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Տաթրեան (Աւստրալիա), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Թորամանեան եւ իրենց զաւակները (Քանատա), Տէր եւ Տիկին Մակար Եօթնուզեան (Գահիրէ), Օր. Աթինէ Տաթրեան, Բիւզանդ Տաթրեան (Միացեալ Նահանգներ), Աբրահամ Տաթրեան (Պոլիս), Փրոֆ. Վահագն Տաթրեան (Միացեալ Նահանգներ), Օր. Արփինէ Տաթրեան (Մ. Նահանգներ), Տէր եւ Տիկին Արթօ Օսկեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Ղարիպեան (Ժընեւ), Տիկին Իսկուհի Տաթրեան, Տէր եւ Տիկին Վահագն Տաթրեան, Տէր եւ Տիկին Թադէոս Եիմիւլ (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Հազարեան (Մ. Ն.), այրի Տիկին Անժէլ Աղապէկեան, Տիկին Բաբելեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Ռըպէ Աղապէկեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գուլումճեան, Տէր եւ Տիկին Պահատուրեան, այրի Տիկին Յովհ. Պագըրճեան, Տէր եւ Տիկին Մակար Եօթնուզեան (Լոնտոն), Պ. Հրաչ Տաթրեան (Գահիրէ), եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները (Հայաստան) ու բարեկամները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, քեռոր-դիին, սանուհիին, զարմուհիին, հարսին եւ աղգականին

ՎԵՐԹԱՑՄ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆԻ

(ծնեալ Թորամանեան)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 19ին, 64 տարեկանին, յետ երկարատեւ հիւանդութեան:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, Փետր. 26, ժամը 10·30ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Թիէի դերեզմանատունը, ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իրրեւ այդ նկատել:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները Երկուշաբթի Մարտ 3, ժամը 14·30ին տեղւոյս եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ. — Հաշուետուութիւն: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի մայր եկեղեցւոյ կրօն. Ընկ. վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առած է սրահի չինութեան եւ եկեղեցւոյ պայծառութեան համար փոխան ծաղկեպսակի եւ այլ առիթներով հետեւեալ նուէրները.—

Քրիսթիան Փափազեանի ընդ ժաք Մանսիի ամուսնութեան ուրախ առիթով Տէր եւ Տիկին Ժ. Փափազեան եւ այրի Տիկին Մ. Մանուկեան 100ական ֆր.: Ողբ. Քոպէթ Աթթոյեանի (ծնեալ Դարբիրեան) քառասունքի հոգեհանգիստին առթիւ Պ. Մ. Աթթոյեան եւ զաւակները սրահի չինութեան ֆոնտին 500, Տէր եւ Տիկ. Տէկիրմէնճեան եւ զաւակները Ե. Պ. 300, այրի Տիկ. Եղսա Քուքուզեան (Ամերիկա) 25 տոլար, Տէր եւ Տիկ. Խայիկեան 100: Կարապետ Իմիւտեանի թաղման առթիւ Ճորոյեան ընտանիք, Պահչէճեան ընտանիք, Տիկ. Օ. Փափազեան 50ական, Տէր եւ Տիկին Ց. Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Սեմէրճեան, Նիխոսեան ընտանիք 30ական: Ստեփան Մըրճոյեանի քառասունքի հոգեհանգիստին Տէր եւ Տիկ. Գալուճեան 50, Տէր եւ Տիկ. Ա. Նալպանտեան 30: Ցեսու Զրահեանի թաղման առթիւ Զրահեան եւ Թաչճեան ընտանիքներ 200, Պր. Հ. Թէրզեան 100, Տէր եւ Տիկ. Գ. Խրիմեան 30: Սրբուհի Վարդուկեանի թաղման եւ քառասունքի հոգեհանգիստին առթիւ Պր. Վարդուկեան 50, Տէր եւ Տիկին Տէրտէրեան 30, Պ. Պ. Ա. Զուլֆայեան, Ե. Զուլֆայեան, Ց. Զուլֆայեան, Մ. Մանուկեան 20ական:

(Շար.)

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէր եւ Տիկին Աւետիս Պօղոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Պօղոսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Մարսէլ Վէնատէն եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ֆրանսիս Ալմաստովա չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք ծաղկեպսակով, անձամբ, նամակով, հեռագրով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց մօր եւ մեծ–մօր

ԱՃԻՒ ՏԻԿԻՆ ՆՈՒՊԱՐ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան տարեկան ընդհանուր անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ, Շաբաթ, Մարտ 1, ժամը՝ 16ին:

Ֆրանսահայ նախկին ռազմիկներու կեդրոնատեղին 32, rue de Trévise, Փարիզ 9րդ:

Օրակարգ.— 1· Նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն:

2.— Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

44ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԷՆ

կազմակերպուած

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԷՆ

Կազմակերպուած

Հրջանային Սկաուտներուն, Գայլիկներուն, Արենոյչներուն եւ Թեւիկներու կողմէ

Մասնակցութեամբ

Հայ Արիներու Միութեան Լիոնի Հրջանի Սկաուտներուն եւ Արենոյչներուն

կիրակի, Մարտ 2, կէսօէ վերջ ժամը 14·30ին

Salle de la Chimie

28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e) — Métro : Invalides

— Ներկայացումներ, խաղեր եւ պարեր:

Հայ Արիներու երգչախումբը իր նոր յայտագրով

— եւ կը ներկայացնեն «Սասունցի Դաւիթ»ը, տեսարաններ եւ ղրուագներ իր մանկութենէն չատ խնամուած բեմադրութեամբ, մասնակցութեամբ ամբողջ Հրջանին եւ

LA FARCE DE MAITRE PATELIN

հռչակաւոր զաւեշտը

(Թարգմանութիւն հայերէն՝ Սուրէն Նաւասարեանէ) դրուած Ժե. դարուն

Միջնարարին պիւֆէ եւ Միութեան գործունէութենէն ցուցադրութիւն

ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ

ETMEKDJIAN

Vous prie d'honorer de votre visite son exposition d'aquarelles qui se tiendra à la Galerie

LES AMIS DES ARTS
26, Cours Mirabeau
Aix-en-Provence

du 28 Février au 13 Mars.

Le vernissage aura lieu le Vendredi 28 Février à 18 heures.

La Galerie est ouverte tous les jours de 10 à 12 h. et de 15 à 20 h. excepté le Mardi.

ՕԳԱՓՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

14, ՍԷՆԹ–ՕՆՈՐԻՆ ՏԷ ՓԷՐԹ

(Քալվատոս)

Մովեզերեայ կայանը կը բացուի Զատկուան դպրոցական արձակուրդին՝

ՄԱՐՏ 23 – ԱՊՐԻԼ 5

6–14 տարեկան մանուկներու համար

Աբձանագրութեան համար դիմել Հայ կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, 75008 Փարիզ, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12 կամ հեռաձայնել 985–36–53:

ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օր. Օտէթ Ֆէլլահեանի հեռ. 62–88–42 կամ Տիկին Նուարդ Տէյիրմէնճեանի հեռ. 24–65–24

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օր. Լուիզ Թիւֆէնքճեանի հեռ. 50–60–85

ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ

Սերաստիոյ Գոլեժի աղջիկներէն Մարիամ Աբրահամեան կը փնտռէ Սիրանուշ, Մարիամ եւ Մարիամ Գարակեաւուբեան քոյրերը: Գիտցողներէն կը խնդրուի լուացնել հետեւեալ հասցէին.

Monsieur M. INDJEIAN
pour M. APRAHAMIAN
26, rue Bouret
75019 Paris
FRANCE

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապ. Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղի պարահանդէսը՝ Մարտ 16ին:

×

Իզմիրի եւ Հրջաններու Հայրենակցական Միութեան աւանդական ընտանեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 6ին կէսօրէ ետք ժամը 17–24ին «Փավիյոն» պանդոկին մէջ:

VOTRE AGENCE DE VOYAGES
"BRASIL-ATLANTICO"

Vous confirme le départ d'une Caravelle pour le match

BAYERN DE MUNICH
contre
ARARAT

Départ le 5 Mars à 14 heures
Retour le même jour à 23 heures

IL NE RESTE QUE QUELQUES PLACES...
(Les billets du match sont à votre disposition)

POUR TOUTE INSCRIPTION UN CADEAU VOUS SERA REMIS A L'AEROPORT

Veuillez consulter

Monsieur EKMEKCIYAN
BRASIL ATLANTICO
1, Avenue de l'Opéra, 75001 Paris
Tél. : 260-35-13

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գտած մեծ ընդունելութեան վրայ ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ թատերախումբը որոշած է Բ. եւ վերջին անգամ ըլլով ներկայացնել

ՀՆԱՐՔԸ

կատակերգութիւնը

դարձեալ Տօնու Թատրոնը

1975 Մարտ 27, Եչ. գիշեր

առիթ մը ստեղծելով անոնց, որոնք չկրցան տեսնել եւ կամ կը փափաքին կրկին տեսնել:

ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Ջուտ հայկական մեղեդիներու նուիրուած, Մարտ 9, Շաբաթ օր ժամը 15ին,

Salle Molière, 18-20 Quai de Bondy

Դաշնամուրով կ'ընկերակցի Պ. ՏՂԼԻՕՑԼ (Մարսէյլի օփերայէն)

Ցայտագրին մաս կը կազմեն՝

Կոմիտաս, Սպենդիարեան, Մելիքեան, Սաթեան, Օհան Տուրեան, Ցարուքիւնեան, Կանաչեան, Յովհաննէսեան, Գալանտարեան, Աճէմեան, Աւետիսեան եւ Արմէն Տիգրանեանի «Անոյշ» օփերայէն խելագարութեան տեսարանը:

Տոմսերը նախօրօք ապահովելու համար դիմել՝ Լիոնի Կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն, Պարոն Թիրեաքեանին, Լիոնի եկեղեցին, 295 Ռիւ Պուալօ եւ երգահանդէսին օրը Սալ Մոլիէռի կիչէն, ժամը 14էն սկսեալ:

AMITIÉS FRANCE - ARMÉNIE

ET LES ANCIENS COMBATTANTS

ont affreté pour leurs membres et amis un avion pour le match

BAYERN de MUNICH

contre

ARARAT d'EREVAN

Départ le 5 Mars à 15 h. du Bourget et retour le même jour à 23 h. de Munich au Bourget

Les transferts par autocards spéciaux de l'aérodrome au stade et vice-versa dîner à bord

POUR LE PRIX DE 350 FRANCS NET

Pour tous renseignements et inscriptions s'adresser à :
M. K. BAKERDJIAN, 35 Rue de Trévise, 75009 Paris, — 770-07-25
M. S. AGOPOFF, 5, Rue Villedo, 75001 Paris — 742-39-74
M. M. KEHYAYAN, 124, Avenue Henri Barbuse, 92140 Clamart — 642-73-10

IMPORTANT.—
Carte d'Identité Nationale, Passeport avec visa pour les étrangers, Titre de voyage à jour pour les réfugiés.
Les billets du match sont disponibles (places couvertes)
Prière d'être au Bourget à 14 heures précises.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
26
MERCREDI
26 FÉVRIER
1975

LE NUMERO 1 F.

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Հատը	1 ֆր·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·234

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.234

ԵՐԵՒԱՆ ◂▸ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԵՒԱՆ (Արմէնփրէս, Փետր· 19–20)

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅ ԳՐԱԳԻՏՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

Արձակագիր Բենիկ Սեյրանեան նախագահ ընտրուած է Վրաստանի Գրողներու Միութեան հայկական մասնաճիւղին: Փոխ-նախագահ ընտրուած է բանաստեղծ-թատերագիր Սուրէն Աւչեան:

Բենիկ Սեյրանեան քանիէ աւելի վէպերու, վիպակներու եւ պատմուածքներու հեղինակ է: Թատերագրական գործեր ալ ունի, ինչպէս «Արեան դէմ արիւն», «Սամուէլ», «Արծուի ճուտը», եւայլն:

×

ՏԱՍԸ ԼԱՒԱԳՈՑՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔԻՆ

Խորհ· Միութեան դասական ոճի ըմբշամարտի դաշնակցութիւնը հրապարակած է երկրին տասը լաւագոյն մարզիկներու եւ մարզիչներու ցուցակը՝ նկատի առնելով անցեալ տարուան մրցաշարքերուն արդիւնքները:

Լաւագոյն մարզիկներու ցուցակին մէջ վեցերորդ տեղը գրաւած է Երեւանցի Վաղերի Ցարութիւնեան, որ անցեալ տարի երրորդ անգամ ըլլալով չարունակաբար ոսկէ չքանչանի արժանացած է Խորհ· Միութեան ախոյենական մրցումներուն եւ արծաթէ չքանչան չհասած է Եւրոպայի ուժեղագոյն ըմբիշներու մրցաշարքին մէջ:

Խորհ· Միութեան լաւագոյն մարզիչներու ցանկին մէջ չորրորդ տեղը յատկացուած է Երեւանցի Ռուբէն Վարդանեան:

×

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ ԱՍՊԱՐԷԶԻ ՎՐԱՑ

Հայ երիտասարդութիւնը գործօն մասնակցութիւն կը բերէ պետական բազմաթիւ հարցերու լուծումին մէջ: Շահեկան եւ եղակի հետազօտութիւններու համար երեսունէ աւելի երիտասարդ գիտնականներ արժանացած են մրցանակներու:

158 գիտահետազօտական հիմնարկութիւններու և նախագծային–չինարարական հաստատութիւններու մէջ կ'աշխատին 11 հազար երիտասարդներ, որոնցմէ ոմանք գիտնականներ, ճարտարապետներ են: Երիտասարդ մասնագէտները իրենց այլազան հարցերը ունին: Ասոնց մասին խօսուած է Հանրապետութեան գիտահետազօտական հիմնարկութիւններու, բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու, նախագծային – չինարարութեան հիմնարկութիւններու երիտասարդ գիտնականներու եւ մասնագէտներու խորհրդակցութիւն — սեմինարին ընթացքին, որ տեղի ունեցած է Աղուերանի մէջ: Զայն կազմակերպած էր Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի եւ բարձրագոյն ու միջնակարգ մասնագիտական կրթութեան նախարարութիւնը:

×

ՄԱՆԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

«Անկո–Ապոր» մանկական գրադարանը լոյս ընծայած է Հայաստանի մանկական գրականութեան մատենագրութեան երկրորդ պրակը, որ կ'ընդգրկէ 1946–1972ի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԱԽՈՂԱԾ ՉԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

— o —

Աթէնքի իշխանութիւնները կրցան առաջքն առնել վհնուորականներու ձեռնարկած պետական հարուածի մը, երբ – կուշաբթի օր: Պատասխանատուներէն մէկը Գնդ· Աթանասիոս Փերտիքիսն է, որ պաշտօնազրկուած է: Կարեւոր դեր խաղացած էր նաեւ 1967ի պետական հարուածին ատեն, բայց բանակը մնացած էր յուլիսեան փոփոխութենէն եռք: Կարգ մը այլ աղբիւրներու համաձայն, չուրջ 300 սպայ մեղսակից են այս ձախողած գործին: Պաշտպանութեան նախարարը՝ Ալերօֆ յայտարարած է այս առթիւ հետաւոտիլէն թէ եղածը «անհնազանդու –

մանկական հրատարակութիւնները: Պրակը կազմած են երկու մասնագէտներ՝ Բարիկէն Զաքարեան եւ Բալաբեկ Մելեան: Խմբագրած է Ռաֆայէլ Իշխանեան:

Ասիկա չարունակութիւնն է 1972ին լոյս տեսած «Սովետահայ մանկական գրականութեան մատենագիտութեան» առաջին պրակին, որ կ'ընդգրկէր նախորդ՝ 1920–1945 տարիները: Ուսումնասիրողները ձեռքի տակ ունեցած են 52 տարիներու ընթացքին Հայաստան հրատարակուած հայ հեղինակներու մանկական ստեղծագործութիւնները:

Մանկական գրադարանի Խորհուրդը նախատեսած է հրատարակել նաեւ օտար հեղինակներու հայերէն թարգմանուած մանկական ստեղծագործութիւններու մատենագիտութիւնը: Ասով վերջ կը դնէ աւելի քան կէս դարու ընթացքին Հանրապետութեան մէջ հրատարակուած մանկական գրականութեան ամբողջական ցանկը:

×

«ԱԲՈՒ ԼԱԼԱ–ՄԱՀԱՐԻՆ» ՈՒՋԲԵԿԵՐԷՆ

Բանաստեղծ Ասքադ Մուխթարի թարգմանութեամբ ուղբեկերէն լոյս պիտի տեսնէ Ա· Իսահակեանի «Աբու Լալա – Մահարի» պոէմը:

×

ԳԻՏԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎ

Երեւանի մէջ գումարուած է Խորհ· Միութիւն – Չեխոսլովաքիա «գիտատեխնիկական կոնֆերանսը», որու նիւթն է եղած՝ գիւղատնտեսութեան մարզէն ներս գիտնականներու եւ մասնագէտներու կատարած աշխատանքը դարձնել առաւել եւս արդիւնաւէտ: Քանի մը տարիէ ի վեր չեխ մասնագէտներ Հայաստան կ'այցելեն, իսկ 1973ին ալ հայ գիւղատնտեսագէտներ Չեխոսլովաքիա զացած են, որպէսզի ծանօթանան գիւղատնտեսական աշխատանքներուն:

ԹՈՒՐՔԻԱ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՊԱՏՐԱՍՏ Է

Կ'ԸՍԷ ԸՐՄԱՔ

— o —

ԲԱՑՅ ՄԻԵՏ··· ՀԱՇՏԱՐԱՐ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ ՆԱԽԸՆՏՐԱԾ Է

— o —

Պոլսոյ թերթերէն կ'արտատպենք (Փետրուար 21) Թուրքիոյ վարչապետին հետեւեալ յայտարարութիւնները: Ընմաք

թեան ցոյց մըն էր սպաներու սահմանափակ թիւի մը կողմէ»:

Իշխանութիւնները ձեռք դրած են այն զէկոյցին վրայ զոր ապստամբները կը պատրաստուէին սփռել եւ ուր կը պահանջեն նախ Գարամանլիսի հրաժարումը, ձերբակալուած Զօր· Իոանիտիսի ազատ արձակումը եւայլն:

*Նոյն ատեն, Աթէնքի մէջ Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը կը խօսակցէր յոյն իր պաշտօնակիցին հետ: Կը թուի թէ Սօվանեարք չէ ըսած Ճունտաստանի սպասածը կիպրոսի առընչութեամբ: Դատապարտելէ եռք «կատարուած իրողութիւնը» Թուրքերու կողմէ, Ֆրանսա յայտնած է թէ միակ ճամբան՝ բանակցութեան ճամբան է ու Սօվանեարկ չէ հերքած թէ Ֆրանսա զէնք պիտի ծախէ Թուրքիոյ: Ասիկա «առեւտրական հարց» մըն է: Մնաց որ Հիւրրիէթ կը դրէր երկուշաբթի առտու թէ եօթը երկիրներ (6 եւրոպական եւ Քանատա) մրցակցութեան մէջ են զէնք հայթայթելու համար Անգարայի: Ասոնց կարգին է անշուշտ Խորհ· Միութիւնը, որ զէնքէն զատ տրամադիր է նաեւ խորհրդային զէնքերուն փորձառդեսներ ալ ղրկել: Ասիկա չատ կը մտահոգէ եղեր Օքանը, որու վախը այն է որ անոնց հետ «զաղափարաբանութիւն»ն ալ Թուրքիա մտնէ: Գերման երեսփոխան Ֆերլէյն Տաունի յանձնուեր է Թուրքիոյ կացութեան քննութիւնը ամերիկեան որոշումէն եռք եւ երեսփոխանը որ միաժամանակ նախագահն է Օքանի Պաշտպանութեան յանձնաժողովին, ըսելէ եռք թէ Ամերիկա չատ մեծ սխալ մը ըրած է, աւելցուցած է որ «կացութիւնը լուրջ է»:

Քանի մը տողով

ՄԵՆՏԷՍ–ՖՐԱՆՍ քանի մը օրուան համար Լիզպոն գնաց, ուր հրաւիրուած է փորթուկալեան կառավարութեան կողմէ:

ՀՈՒՆԳԱՐԻԱ այսուհետեւ Խորհ· Միութենէն ստացած իւրաքանչիւր մէկ թոն քարիւղին համար պիտի վճարէ 37 ռուբլի: Ցարդ կը վճարէր 15 ռուբլի: Արեւելեան Եւրոպայի երկիրները ներկայ տարեշրջանին չուրջ 58 միլիոն թոն քարիւղ պիտի ստանան Խորհ· Միութենէն: Հունգարիա վեց միլիոն թոն պիտի ներածէ:

ՈՒԿԱՆՏԱՑԻ նախագահը՝ Զօր· Իտի Ամին հեռագիր մը քաշած է Թուրքիոյ նախագահին, որպէսզի Անգարա բացատրէ, թէ ինչ թեքնիք գործածած է զին – ուող ցամաք հանելու համար կիպրոս, որովհետեւ նման ցամաքահանում մը կըրնայ կատարուիլ Ափրիկէի հարաւը:

կ'ըսէ հոն թէ Թուրքիա պատերազմի մասին չի խորհիր վասնզի «սկզբունք ընտրած է իրեն իր բոլոր վէճերը կարգադրել հաշտարար միջոցներով»: «Հաշտարար միջոցներ» են հաւանաբար Թուրքին համար ջարդն ու թալանը որու ոճն ալ չէ փոխուած 60 տարի ետք, ինչպէս կը վկայեն Կիպրոսի օտար թղթակիցները·—

×

Վարչապետ Սաոի Ըրմաք իր պաշտօնատունէն մեկնած պահուն չրջապատուեցաւ լրագրողներով, որոնց հարցումնե – րուն պատասխանելով ըսաւ թէ Եգէականի մէջ պիտի վերսկսին քարիւղի հետազօտութիւնները:

— Թուրքիա այն երկիրն է, — ըսաւ վարչապետ Ըրմաք, — որ ամէնէն աւելի պատրաստ է պատերազմի, բայց պատերազմի մասին չի մտածեր: Մնկի ընդհ· քարտուղար Քուրթ Վալտհայմ հաւանական նկատեր է Թուրքեւհելլէն պատերազմ մը: Թուրք ազգը ամէն ատեն սկզբունք ընտրած է իրեն՝ իր բոլոր վէճերը կարգադրել հաշտարար միջոցներով եւ բանակցութիւններով: Մնաց որ թեթեւու – թիւն պիտի ըլլար պատերազմի մասին խօսիլ, կ'ենթադրեմ թէ յարգելի Վալտհայմի խօսակցութեան մէջ թարգմանական սխալ մը կայ: Պատերազմ մը անխուսափելի կը նկատուի այն ատեն մի – այն, երբ խնդրոյ առարկայ են ազգի մը արժանապատուութիւնը եւ բարձրագոյն շահերը: Ինչ կը վերաբերի Եգէականի խնդրին, նոր նաւեր վարձելով անպատճառ քարիւղ պիտի հետազօտենք»:

×

Հալք կուսակցութեան Վարչական Խորհուրդը արտակարգ նիստ մը գումարեց, քննելու համար վերջին արիւնալի դէպքերը: Պուլկնա էճեվիտ խստիւ քննադատեց Ազգային Ճակատի վարիչները, որոնք ամիսներէ ի վեր չանքեր կը թափեն անպաշտօն կերպով կառավարութիւն կազմելու համար:

— Ճակատի մարդիկը, — ըսաւ էճեվիտ, — դեռ իշխանութեան գլուխ չեկած՝ արիւնով ներկեցին իրենց ձեռքերը: Իրենց նպատակն է ազգը պառակտել եւ արիւնայեզութեան դիմել: Անցեալ չաբթուան դէպքերը, որոնք ցաւագին եւ մտահոգիչ են այնքան այդ ճակատին կազմակերպած յարձակողականը կը կազմեն, եւ անոնք որոնք յոյս չունէին որ պիտի յաղթողին ընտրութեանց մէջ, կը չանան ամէն գնով դիկտատորական վարչաձեւ հաստատել:

Թիւրքէշ իր կարգին ամբաստանեց Հալք կուսակցութիւնը, իբր դրդապատճառ խըռովութիւններու:

×

Ֆրանսական մամուլը երեքշաբթի օր արձագանգ կը հանդիսանար անգլիական, Ֆրանսական եւ ամերիկեան մամուլի դատակալութեանց հեռագրերուն, նոր միջադէպերու մասին: 14 տարեկան աշակերտ մը սպաննուած է գնդակով եւ 40 հոգի ալ վիրաւորուած են կիրակի օրուան միջադէպերու ընթացքին, այս անգամ՝ էրզինճան: Կրկին ծայրայեղ–ա՛լ եւ ծայրայեղ–ձախ ուսանողներու մէջ բախումներ ծագած են: Ձախերու պատկանող խանութներ եւ գրասենեակներ թալանի ենթարկուած են: Աչակերտին մարդասպանը ձերբակալուած է ինչպէս նաեւ 15 հոգի: Ներքին նախարարը յայտնած էր անցեալ չաբթու թէ 321 ձերբակալութիւն կատարուած է:

ԵՐԲ ԵՏ ԿԸ ՆԱՅԻՆՔ...

(ԱՆՑՔԵՐ ՈՒ ԱՆՁԵՐ)

ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԶԱԿԱՆ ԱՄՐՈՑՆԵՐԸ 10 - 14 ԴԱՐԵՐՈՒՆ

(ՎԱՆԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԾԱՂԿՈՒՄԻ ԿԵԴՐՈՆՆԵՐ)

«ԱՒՏՆԻՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ»

ՀԱՅ ՄՕՐ ԵՒ ՀԱՅ ԿՆՈՋ ԴԵՐԸ՝ ՏՆԱՅԻՆ ԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

— o —

Հայ դաստիարակութեան չորրորդ եւ հինգերորդ դարերու հոլովոյթին յատկացուած մեր նշմարներուն իրրեւ յաւելուածի՝ աւելորդ չենք նկատեր ուրուագծային ակնարկի մը սահմանին մէջ անդրադառնալ նաեւ «առանձին դաստիարակութիւն» կոչումով յայտնի մանուկի այն չարժումին, որ քրիստոնէութեան սկզբնական օրերուն ու յաջորդող դարերուն ընդհանրական եւ ազատօրեայ դաստակարգերուն մէջ մանաւանդ, հայագիր գրոցներու եւ հեռագնաց ուսման հոսանքին առնթեր, իբր հետեւանք ընկերային – քաղաքական պայմաններու:

Գրերու գիւտին յաջորդող դաստիարակչական եռուզեռին եւ կրթական յարկերու հաստատման ընդհանուր մղումին մէջ առհասարակ անտեսուած էին կիներն ու մինչեւ 8 տարու այրերը: Նորահաս – ուստ գրոցներու մէջ 8 տարեկանէն վեր մանչեր միայն կ'ընդունուէին: Քաղաքական անապահովութիւնն ու ընկերային ըմբռնումներու մակարդակը թոյլատու չէին ազգկանց յատուկ վարժարաններ, մենաստաններ կամ կուսանոցներ ունենալու, թէեւ այդ անհրաժեշտութիւնը զգալի էր զարճած եւ կա՛ր գիտակցութիւնը նաեւ կանացի դաստիարակութեան կարեւորութեան:

Վարդանանց պատերազմի նախօրեակին ու հաւատամարտին յաջորդող տարի – ներուն ալ, երբ հայերն ու այլ մարդիկը հարկադրաբար կը բացակայէին հայ կեանքի գործունէութեան զանազան մարզերէն՝ կնոջ կը մնար մանաւանդ զաւակներու դաստիարակութեամբ զբաղելու պարտականութիւնը:

Կը ծագի այն հարցումը թէ հայ մայրն ու հայ կինը ո՞րքան պատրաստ էին այս դերը ստանձնելու:

Արդ, մանաւանդ երկու պատմիչ – ներ՝ Ղազար Փարպեցի եւ Եղիշէ, երբ կը խօսին Վարդանանց պատերազմի օրերու «ժրպղուխ» հայ տիկիններու բարեբանութիւնը ծառայութեանց մասին, կը հաստատեն որ ընթերցասիրութիւնը տարածուած էր ո՛չ միայն այրերու՝ այլեւ կիներու շրջանակին մէջ: Կը հետեւի, որ, հակառակ մանաւանդ զրոցներու չգոյութեան, նաե՛ւ կիներու նկատելի թիւ մը գտած էր կերպը հայերէնը իւրացնելու նորահաստատ վարժարաններէ դուրս, ընտանեկան յարկերու տակ, հաւանօրէն հոգեւորականներու կողմէ անալին մաս – նաւոր դաստանդութիւններով:

«Փափկասուն տիկին»ներու վերաբերող իր վկայութեանց մէջ, Եղիշէ կը հաստատէ որ անոնք Սաղմոսէն եւ մարդարէական թուղթերէ ընթերցումներ կը կատարէին, իսկ Փարպեցի կը պատմէ որ այր մարդոց հարկադրօրէն ասպարէզէ հեռացման օրերուն՝ կիները ձեռնամուխ դարճած էին դաստիարակութեան դոր – ծին: Մամիկոնեան եւ Կամսարական տոհմերուն պատկանող տիկիններ՝ Վարդանի հետ նահատակուած պատերազմիկներու կամ բանտարկուած մարդոց զաւակներու ուսման գործը առած էին իրենց ուսերուն, «կ'ուսուցանէին եւ կը խրատէին բազում հոգածութեամբ»՝ ապագային պատրաստելու համար զանոնք:

Հայ դաստիարակութեան պատմութիւնը իր պատուոյ տեղերէն մէկը յատկացուցած է Վարդանի եղբօր՝ Աւարայրի հատատամարտին հերոս նահատակներէն Համազեակ Մամիկոնեանի կնոջ, Զուիկ Տիկինի, որ, այրիանալէ ետք, անձամբ դրաղեցաւ իր երեք զաւակներուն (Վահանի, Վասակի եւ Արտաշէսի) դաստիարակութեան գործով, չորրորդ զաւկին՝ Վարդի կրթութիւնն ալ վստահելով «դայեակ»ի մը, Տայոց աշխարհի մէջ:

Աւելի կանուխ, հայ պատմագրութեան կողմէ յիշատակուած պարագայումի ակը կիներ եղած են Խոսրովիտուխտ (Տրդատ Գ. Թագաւորի քոյրը), Փառանձեմ Թադուհի (Աբշակ Բ.ի կինը՝ որ անձնասպէս հսկած է իր զաւկին՝ Պապի դաստիարակութեան), Զարմանդուխտ (Պապի կինը), Համազասպուհի (Ռշտունեանց տոհմին պատկանող դեղանի տիկինը՝ որ ուրացող Մերուժան Արծրունիի հրամանով, իրրեւ ուխտանուէր քրիստոնեայի, մերկ ու զըլխիվայր կախուեցաւ Վանայ բերդի աշտարակէն), Սահականոյշ (Վարդան զօրավարի մայրը), Շուշան Վարդենի (Վարդան զօրավարի աղջիկը) եւ ուրիշներ:

Մատենագրական աղբիւրներու համաձայն, արքունի եւ իշխանական ապրանքներու մէջ մանաւանդ յարկաբաժին մը կամ առանձնասենեակ մը յատկացուած կ'ըլլար դաստիարակչական գործի, ուսուչի մը հսկողութեան տակ, եւ աւանդելի դլխաւոր ճիւղերը կ'ըլլային բարոյախօսութիւնը, կրօնական դիտելիքներ, օտար լեզուներ, աշխարհիկ ու պետական կեանքի յատուկ ընկերային պատչաճու – թիւններ, մարմնակրթանք եւ զինուորական վարժութիւններ:

Անշուշտ ժամանակի ընթացքին աւելի լայն ծաւալ գտած տնային կամ առանձին դաստիարակութեան այս սովորութիւնը, տարածուելով նաեւ ժողովրդային որոշ խաւերու մէջ, հայ մայրն ու հայ կինը բարձրացնելով կրթական պատասխանատուի վրայ՝ այրերու եւ հոգեւորականութեան կողքին:

Մ. Թ.

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

ՏՐԴԱՏ Գ.Ի ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒՄՆԵՐԸ

— o —

Հին հայկական պետութեան վարչական եւ զինուորական կառոյցը լուրջ բարեփոխումներու ենթարկած է Տրդատ Գ. (298–330)· ասիկա ցարդ պատմագիտական յատուկ ուսումնասիրութեան նիւթ չէ դարձած, հակառակ այն իրողութեան, որ այդ բարեփոխումներուն հետեւանքով յառաջ եկած երեւոյթներուն ուսումնա – սիրութիւնը կարեւոր նշանակութիւն ունի հին Հայաստանի պատմութեան վերջին շրջանը հասկնալու համար: Այս միտքը յայտնելէ ետք, Ա. Դանիէլեան «Պատմա – բանասիրական հանդէս»ի մէջ, «Տրդատ Գ.ի զինուորական ռեֆորմը» խորագի – րին տակ, քննութեան առած եւ ներկայացուցած է այդ բարեփոխումներուն նկատի առնուած նպատակը: Աւելցնենք, որ յօդուածագիրին հաստատումով կարելի չէ մէկ անգամէն ամբողջովին լուսաբանել չօչափուած նիւթը· «Կատարելով սկզբնաղբիւրների հիմնական փաստերի նախնական վերլուծու – թիւնը, մենք համոզուած ենք, որ Տրդատ Գ.ի զինուորական ռեֆորմի հարցը դեռեւս կարօտ է խոր եւ բազմակողմանի ուսումնասիրութեան»:

Ա. Դանիէլեան ընդհանուր դիծերով ներկայացնելէ ետք Դիոկղետիանոս (284–305) եւ Կոստանդինոս (306–337) կայսրերու կատարած բարեփոխումները՝ Հռոմէական կայսրութեան զինուորական կառոյցին մէջ, դիտել տուած է, թէ հայ – կական աղբիւրներու համաձայն, Տրդատ Գ., հետեւելով Հռոմէական կայսրութեան օրինակին, փոփոխութեան ենթարկած է Հայաստանի պետական, վարչական եւ զինուորական դրութիւնը:

Մինչեւ Տրդատ Գ.ի գահակալութիւնը եւ անոր թագաւորութեան սկզբնական շրջանը Հայաստանի բանակի գերագոյն հրամանատար նկատուած է սպարապետը: Հօրենական գահը ստանալէ ետք, գրած է Խորենացի, Տրդատ Գ. իր գայրը – դին՝ Արտաւազդ Մանդակունին, հայկական բանակի սպարապետ նշանակած է «վասն լինելոյ նորա նմա պատճառ փրկութեան և հայրենականացն հասելոց փառաց»: Արտաւազդ Մանդակունի սպանուած է Աղձնիքի մէջ տեղի ունեցած ճակատամարտին: Պատերազմը չտեսնելէ ետք Տրդատ Գ. մեծ բանակով մը դացած է Պարսից աշխարհ, «չորս իւրացն առաւելով զօրաւարս, զմիհրան առաջնորդ վրաց... եւ զհազարատ ասպետ զմանուճիհր նահապետ ազգին Ռշտունեաց եւ զվահան նահապետ Ամատունեաց»:

Խորենացիի այս խօսքերէն յայտնի կը դառնայ, որ Արտաւազդ Մանդակունիի մահէն ետք Տրդատ Գ. հայկական բանակի հրամանատարութիւնը բաժնած է չորս զօրավարներու միջեւ, այս ձեւով ջնջելով գոյութիւն ունեցող սպարապետութիւնը: Այս բարեփոխումով հետապնդած է սահմանապահ մնայուն զօրամասեր հաստատել: Ակնհայտ դարձած է ենթադրել, թէ Տրդատ վստահ նկատած է բանակին հրամանատարութիւնը յանձնել մէկ անձի:

Տրդատի զինուորական բարեփոխումը իր արտայայտութիւնը գտած է հայ նախարարներու եւ իշխաններու Գահմանակին մէջ, որ ունեցած է երկու մասնաւորութիւն մէջ արձանագրուած են քաղաքական իշխանութեան պաշտօններու եւ պահերու դասակարգութիւնները, իսկ երկրորդին մէջ՝ զինուորականներունը: Յօդուածագիրը ներկայացնելէ ետք երկրորդ մասին ցուցակը, որ կը վերաբերի զինուորական իշխանութիւններուն եւ ծանօթ է Զօրանամակ անունով, դիտել տուած է, թէ այս ցուցակը ցոյց կուտայ, որ Տրդատ Գ.ի զինուորական բարեփոխումէն ետք հայկական Պետութեան զինուած ուժերը կազմուած էին չորս սահմանապահ եւ մէկ ներքին՝ արքունի կամ պալատական կանոնաւոր բանակներէ, որոնց չարքերուն մէջ դասուած են ծանր 120 հազար հեծեալ մարդիկ: Ասոնցմէ 80 հազարը ներկայացուցած են սահմանապահ բանակները, իսկ 40·000ը՝ ներքին, արքունի բանակը: Իւրաքանչիւր սահմանապահ բանակ բաղկացած էր 18–21·000 զինուորէ, որոնք կամրջած էին 21–22 ստորաբաժանումներու կամ իշխանութիւններու մէջ: Ստորաբաժանումները գլխաւորած են իշխանները, որոնց հրամանատարութեան տակ կար 4000, 3000, 1000, 600, 500, 300, 200, 100, 50 հեծեալ զինուոր:

«Հասկնալի է, գրած է հեղինակը, որ մենք հնարաւորութիւն չունենք ստուգելու փաստաթղթային բերուած թուական տուեալները, բայց ինչպէս նկատել է Ն. Ադոնցը, նրանք հեռու չեն իրականութիւնից»:

Տրդատ Գ.ի զինուորական բարեփոխումին կարեւոր մասը արքունի զօրքերու կազմակերպումը եղած է: Հայկական դրաւոր աղբիւրներու մէջ այդ զօրքերը կոչուած են «զօրս յարբունի տանէ», «յարբունի տանէ ոստանիկ մարդիկ»,

(Շար. – 3)

ՍՈՂՈՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

Ն.— Քանի՞ եղբայր ու քոյր էիք:

Ա.— Երկու եղբայր եւ երեք քոյր:

Ն.— Անոնք ամէնքն ալ մինչեւ 1915 Թուականը ծնողա՞ց հետ կը բնակէին:

Ա.— Ամէնքն ալ, բացի քոյրերուս մէկէն, որ ամուսնացած էր:

Ն.— Ո՞ւր դպրոց յաճախած էք:

Ա.— Երզնկայ:

Ն.— Քանի՞ տարի:

Ա.— Ութ կամ ինը տարի:

Ն.— Դպրոցը յաջողութեա՞մբ աւարտած էք:

Ա.— Այո՛, յաջողութեամբ:

Ն.— Ձեր ծնողքը նիւթական լա՞ւ դրութեան մէջ էին:

Ա.— Այո, շատ լաւ:

Ն.— Համաչխարհային պատերազմի հետեւութեամբ արդեօք վնասուեցա՞ն:

Ա.— Մինչեւ չարդերը մեր ընտանիքը ամենեւին չվնասուեցաւ, միայն թէ դրծերը դադար առած էին:

Ն.— Ձեր եղբայրներէն մէկն ալ զինուոր չէ՞ր:

Ա.— Այո՛, միջին եղբայրս զինուոր էր:

Ն.— Ո՞ւր կռուած է, ո՞ր ճակատին վրայ:

Ա.— Ճակատը չէր, այլ Խարբերդ, երզնկայէն հարաւ:

Ն.— Խարբերդ Հայաստանի՞ մէջ է:

Ա.— Այո՛, ասիական Թուրքիոյ մէջ:

Ն.— 1915 թուին տո՞ւնը կը դտնուէր:

Ա.— Այո՛, 1915ին արձակուրդով տունն էր, երբ չարդերն սկսան:

Ն.— Արդեօք Երզնկայի այս չարդերէն բոլորովին յանկարծակի՞ եկաք թէ արդէն նշաններ կային:

Ա.— Կը վախնայինք որ չարդեր տեղի պիտի ունենային, վասնզի արդէն լուր կը չրջէր թէ մարդիկ սպանուած են:

Ն.— Ի՞նչ կը մտածուէր այս չարդերու մասին, ի՞նչ կը խօսուէր, ի՞նչ էր անոնց պատճառը:

Ա.— Չարդերը ի սկզբանէ արդէն միշտ տեղի ունեցած են. թէ՛ իմ ծնած ժամանակներս եւ թէ երբ ծնողքս երզնկա հաստատուեցաւ եւ ծնողքս միշտ կը պատմէին թէ չարդեր տեղի ունեցած են:

Ն.— Անցեալի՞ն ալ... ե՞րբ եղած են այդ չարդերը:

Ա.— 1894ին այստեղ չարդեր եղած են:

Ն.— 1915ի չարդերուն կանխանշաններ կայի՞ն. ծանո՞թ էր արդեօք թէ տեղի ունենալիք չարդերուն պատճառն ի՛նչ էր:

Ա.— Այնատեն ես դեռ ծնած չէի:

Ն.— 1915ի՞ն:

Ա.— Միշտ ահուդողի մէջ էինք թէ չարդեր տեղի պիտի ունենային, բայց պատճառները յայտնի չէին:

Ն.— Այսպիսի չարդերէն կը վախնա – յի՞ն:

Ա.— Տարիներ չարունակ ահուդողի մէջ էին եւ այս վերջին չարդերէն ալ առաջ երկար ատեն կը վախնային, որ տեղի պիտի ունենան:

Ն.— Տան մէջ եղած խօսակցութիւններու մէջ կամ առանձնապէս քան մը լսա՞ծ էք պատճառներու մասին:

Ա.— Հարցումը չհասկցայ:

Ն.— Չարդի պատճառներուն վրայ քան մը լսա՞ծ էք ընտանեկան խօսակցութիւններու մէջ:

Ա.— Կը խօսուէր թէ Թրքական նոր կառավարութիւնը մեր դէմ միջոցներ ձեռք պիտի առնէր:

Ն.— Գուցէ Թրքական կառավարութիւնը կը պատճառաբանէր թէ զինուորական հարկը կը պահանջէր. ընդհանրապէս ի՞նչ կը խօսուէր այդ մասին:

Ա.— Այդ ժամանակները ես դեռ չատ երիտասարդ էի:

Ն.— Բայց այն ժամանակ դուք արդէն 18 տարեկան էիք:

Ա... Այն ժամանակ ինծի կ'ըսուէր թէ կրօնական եւ քաղաքական պատճառներ կային:

Ն.— Լաւ կ'ըլլար դէպքին այս նախապատմութիւնը ամբաստանեալին անձնական հանդամանքներուն հետ քննութեան նիւթ ընել:

Դատախազ.— Ես կը կարծեմ թէ լաւագոյն է ասիկա մէկդի թողուլ եւ նախ բացման վճիռը կարդալ:

Նախագահ.— (Ամբաստանին հետ խորհրդակցութենէն ետքը). Կը բաղձանք ամբաստանեալէն մանրամասն լսել թէ ի՞նչ պէս տեղի ունեցան չարդերը եւ թէ իր ընտանիքին դլխէն ի՞նչ անցած են: Ամբաստանեալը թող մաս առ մաս պատմէ. եւ յետոյ իր պատմածը թարգմանուի:

Ա.— 1914ին պատերազմը սկսաւ եւ հայ զինուորները զինակոչ եղան. իսկ 1915 Մայիս ամսին լուր տարածուեցաւ թէ դպրոցները պէտք է գոցուին եւ թէ քաղքին մեծամեծները եւ ուսուցիչները խումբերով ուրիչ տեղ պիտի աուաքուին:

Ն.— Որո՞ւ տեղե՞ր կը համախմբուէին, արդեօք հաւաքատեղինե՞ր:

Ա.— Ձեմ դիտեր, կը համախմբուէին եւ ճամբայ կը հանուէին:

— Եթե այս մարդը հայտնաբերենք, նրան կհանձնենք իրավապահ մարմիններին, նրանք էլ իրենց հերթին կտանեն ոստիկանատուն, ապա՝ դատարան, ու ամենայն հավանականությամբ՝ բանտ: Ինչ-որ ժամանակ հետո նա կազատվի, ու ամեն ինչ կսկսվի նորից: Ես ուզում եմ, որ նա ինձ հիշի որպես մարդ, ով իր կյանքում մի անգամ ինչ-որ լավ բան է արել

Այբի Տիկին Արաքսի Գամբարեան, Տէր եւ Տիկին Փօլ Գամբարեան եւ զաւակները, Պ. Փիէռ Գամբարեան, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Գամբարեան, Տէր եւ Տիկին Պերնար Լանկլէ, Տէր եւ Տիկին Համբարեան (Պոլիս), Պ. Օննիկ Նաշալեան եւ ընտանեկան համայն պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծհօր, եղբօր, սանչին եւ ազգականին՝

ՂԵՒՈՆԴ ԳԱՄԲԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 23ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շորեքշաբթի Փետր. 26, ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Փանթէոնի պերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Մուշեղ Տէր-Եղիայեան, Տէր եւ Տիկին Զօհրապ Տէր-Եղիայեան, Տէր եւ Տիկին Հայկ Պօղոսեան Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտան կիրակի Մարտ 2, Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց հօր, աներհօր եւ մեծ-հօր՝

ԵՐՈՒԱՆԴ ՏԷՐ-ԵՂԻԱՑԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առիթով:

Ի դիտութիւն ննջեցեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՕԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Մարիամ Ղուկասեանի մահուան տխուր առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Պր. Խաչիկ Պալեան 50 Ֆր. կը նուիրէ Կարմիր Խաչին եւ 50 Ֆր. Իսիի Կապոյտ Խաչին, Պր. Փ. Փիլիպոսեան 100 Ֆր. Իսիի եկեղեցւոյ, Տիկին Մարինոս Ղուկասեան 100 Ֆր. Իսիի եկեղեցւոյ:

(Տառնալ «Յառաջ»էն):

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Աշակերտական պարբերաթերթ
Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի

Ա. տարի թիւ 1

12 էջնոց պարբերաթերթը կ'արտացոլէ աշակերտուհիներուն զեղումներն ու վարժարանի ներքին կեանքը

Բաժանորդագրութիւն՝
Տարեկան 25 ֆր.
Հատը 5 ֆր.

Դիմել՝ Վարժարան

1, Bd. du Nord, 93340 LE RAINCY
Tél. : 927-01-72

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի մայր եկեղեցւոյ կրօն. Ընկ. վարչութիւնը շնորհակալութեամբ առած է սրահի չինութեան եւ եկեղեցւոյ պայծառութեան համար փոխան ծաղկեպսակի եւ այլ առիթներով հետեւեալ նուէրները.—

Արաքսի Ջամանդեան (ծն. Մարտիրոսեան) թաղման առթիւ Պ. Զ. Ջամանդեան (Ադամեան գերդաստանէն) եւ զաւակները 50 Ե. Պ., 50 «Յառաջ»ին, Տէր եւ Տիկին Հ. Մարտիրոսեան 100 Ֆր., Տէր եւ Տիկին Ժ. Գասապլեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Ելքովանեան, Տէր եւ Տիկին Ժ. Ամէմեան, Տէր եւ Տիկին Ե. Բարթամեան, Պ. Պ. Ա. Էլմասեան, Հ. Դաւիթեան, Տիկիններ Պալըքճեան, Ժ. Տէրոփեան, Մ. Զաքըրեան, Տէր-Պօղոսեան ընտանիք 50ական, Պր. Կ. Խմիրզեան, Ժ. Պապայիկիտեան 30ական, Տիկին Օ. Գալուստեան 10, Ա. Ջամանդեանի քառասունքի հոգեհանգիստին առթիւ Տէր եւ Տիկին Ր. Նազարեան 100, Տէր եւ Տիկին Հ. Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկին Վ. Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկին Էլմասեան 50ական, Գառնիկ Ստեփանեանի թաղման առթիւ Պ. Վ. Պոզապճեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Պապայեան 100ական, Պէժեան, Մ. Ասլան 50ական, ատամնաբոյժ Դաւիթեան եղբայրներ 30, Տիկին Եորկանճեանի թաղման Պ. Օհանեան, Ա. Թորոսեան, Գ. Նաճարեան 30ական, Զարուհի Բարթրիկեանի տարելիցի հոգեհանգիստին Տիկին Պ. Մալեմազեան, Օր. Մ. Սեմերճեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Սեմերճեան, Տէր եւ Տիկին Պ. Սեմերճեան 20ական:

Պ. կայծակ Զաքարեան, Օր. Գառզուհի Զաքարեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր՝

ԱՑՐԻ ՏԻԿԻՆ ՆԱՐԴՈՒՀԻ ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

(Բնիկ Բաբերդի Վարզահան գիւղէն, ծնած 1894ին)

մահը, որ պատահեցաւ Փետր. 13ին, Հինգշաբթի օր:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Փետր. 17, Երկուշաբթի Սէն – Կլաուիէն հայկ. եկեղեցւոյ արարողութեամբ:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՄԵԾԱԿՈՑԹԻ ՏԱՆ

Պատուոյ անդամակցութիւն

Ռօլան Մարկոսեան	100
Ժիրայր Մարկոսեան	100
Կարպիս Ինճէ Արապեան	100
Ղազարոս Գուէթան	100
Տիկին Եսիքարտաչեան	100

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Գտած մեծ ընդունելութեան վրայ
ԲԵՄԱՍԻՐԱՑ թատերախումբը
որոշած է Բ. եւ վերջին անգամ ելոյթով ներկայացնել

ՀՆԱՐՔԸ

կատակերգութիւնը

դարձեալ Տօնու թատրոնը
1975 Մարտ 27, Եչ. գիշեր

առիթ մը ստեղծելով անոնց, որոնք չկրցան տեսնել եւ կամ կը փափաքին կրկին տեսնել:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱԻԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Կապոյտ Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղը 100 Ֆրանք կը նուիրէ:

×

Այբի Տիկին Թէրզիպաշեան (Պօմոնէն) իր ամուսնոյն Արամ Թէրզիպաշեանի յիշատակին 50 Ֆր. կը նուիրէ:

×

Մարսէյլէն Տիկին Լիւսի Կարապետեան 30 Ֆր. իր ամուսնոյն յիշատակին:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան տարեկան ընդհանուր անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ, Շաբաթ, Մարտ 1, ժամը՝ 16ին:

Փրանսահայ նախկին ռազմիկներու կեդրոնատեղին 32, rue de Trévise, Փարիզ 9րդ:

Օրակարգ.— 1. Նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն:

2.— Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՑ ԽԱՉԻ Պօմոնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները Երկուշաբթի Մարտ 3, ժամը 14.30ին տեղւոյս եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ.— Հաշուետուութիւն: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն Մօրիսի բոլոր ընկերները Ուրբաթ, Փետր. 28, երեկոյեան ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (Փետր. 28), ժամը 21ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

VOTRE AGENCE DE VOYAGES
"BRASIL-ATLANTICO"
Vous confirme le départ
d'une Caravelle pour le match
BAYERN DE MUNICH
contre
ARARAT
Départ le 5 Mars à 14 heures
Retour le même jour à 23 heures
IL NE RESTE QUE QUELQUES PLACES...
(Les billets du match sont à votre disposition)
POUR TOUTE INSCRIPTION UN CADEAU VOUS SERA REMIS A L'AEROPORT
Veuillez consulter
Monsieur EKMEKCIYAN
BRASIL ATLANTICO
1, Avenue de l'Opéra, 75001 Paris
Tél. : 260-35-13

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Արա Սարգիսի Ճակոբեան կը փնտռէ իր հայրը՝ Սարգիս Առաքելի Ճակոբեան, որ Բուէյթէն նամակ կը դրկէր իրեն մականունի փոփոխութեամբ՝ Սարգիս Առաքելի Փանոսեան:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Տիկին Աւտոյեանի
5, Ave. Ste Foy
92200 Neuilly s/Seine

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Պարտիզպանութենէ հասկցող անձ մը, Լիոնէն 16 քիլոմեթր հեռու, պարտէզ մը խնամելու համար: Բնակութիւնը ապահովուած է:

Գրել՝
M. Markarian
1, Cours Eugène Monchat, 69003 Lyon
Tél. (78) 54-32-75

44ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԷՆ

Կազմակերպուած
ՀՐՋԱՆԱՅԻՆ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒՆ, ԴԱՅԼԻԿՆԵՐՈՒՆ, ԱՐԵՆՈՅՉՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԹԵՒԻԿՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ
Մասնակցութեամբ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԼԻՈՆԻ ՀՐՋԱՆԻ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՐԵՆՈՅՉՆԵՐՈՒՆ
կիրակի, Մարտ 2, կէսօր վերջ ժամը 14.30ին
Salle de la Chimie
28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e) — Métro : Invalides
— Ներկայացումներ, խաղեր եւ պարեր:
Հայ Արիներու երգչախումբը իր նոր յայտագրով
— եւ կը ներկայացնեն «Սասունցի Դաւիթ»ը, տեսարաններ եւ դրուագներ իր մանկութենէն չատ խնամուած բեմադրութեամբ, մասնակցութեամբ ամբողջ հրջանին եւ
LA FARCE DE MAITRE PATELIN
հռչակաւոր զաւեշտը
(Թարգմանութիւն հայերէն՝ Սուրէն Նաւասարեանէ) գրուած ԺԵ. դարուն
Միջնարարին պիւֆէ եւ Միութեան գործունէութենէն ցուցադրութիւն
ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ

A L'OCCASION DU MATCH

ARARAT - BAYERN de Munich

LE NOR SEROUND de MARSEILLE organise un voyage en car
Départ de Marseille le Mardi 4 Mars à 19 h. Retour à Marseille le Jeudi 6 Mars vers 14 h
Prix du voyage Aller-Retour 250 F. (avec place de tribune numérotée comprise)
Pour les inscriptions s'adresser à :
— D. Soghomonian, Le Montléric, Bât. 5 A les Aygalades, Tél. 60-61-53
— V. Arzoumanian, 33, Bd. Philippon, Marseille 4e, Tél. 50-05-74

Taverne Maubeuge
chez **EDDY**
KOPARANIAN

EDDY vous recevra tous les jours dans son restaurant pour vos repas d'affaires et vos soirées entre amis, pour vous faire déguster ses spécialités orientales

6 RUE DE MAUBEUGE PARIS 9
Tél. : 878-85-47

(EDDY Kopa est un ancien champion d'Europe de catch)

ՁԵՐ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀԱՒԱՏՈՑԹՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԷՏՏԻ

ՈՒՐ ԿԸ ԳՏՆԷՔ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԱՄԵՂ ՀԱՅԵՐ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ

14, ՍԷՆԹ-ՕՆՈՐԻՆ ՏԷ ՓԷՐԹ
(Գալվատոս)

Ծովեզերեայ կայանը կը բացուի Զատկուան դպրոցական արձակուրդին՝

ՄԱՐՏ 23 – ԱՊՐԻԼ 5

6–14 տարեկան մանուկներու համար

Արձանագրութեան համար պիտի կարմիր Խաչի կեդրոնատեղին, 15 Ռիւ Ժան Կուժոն, մ5008 Փարիզ, Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ առաւօտները ժամը 10–12 կամ հեռաձայնել 985–36–53:

ԼԻՈՆԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օր. Օտէթ Ֆէլլահեանի հեռ. 62–88–42 կամ Տիկին Նուարդ Տէյիրմէնճեանի հեռ. 24–65–24

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օր. Լուիզ Թիւֆէնքճեանի հեռ. 50–60–85

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Իզմիրի եւ շրջաններու Հայրենակցական Միութեան աւանդական ընտանեկան պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 6ին կէսօրէ ետք ժամը 17–24ին «Փավիյոն» պանդոկին մէջ:

ՈՒՐԲԱԹ
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
28
VENDREDI
28 FÉVRIER
1975

LE NUMERO 1 F.

ՀԱՅԿԱԿՆ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
83, RUE D'HAUTEVILLE, 75010 PARIS

— Tél. : 770-86-60 —
C. C. P. Paris 15069-82

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա	Տար· 170 ֆր·	Վեցամսեայ	90 ֆր·
Արտասահման	Տար· 200 ֆր·	Հատը	1 ֆր·

51ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 13·236

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

51e ANNÉE — N° 13.236

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԿՈՐԴԵԱՆ ՀԱՆԳՈՒՅՑ

— o —

Միջազգային դիւանագիտութիւնը լարուած հետաքրքրութեամբ կը հետեւի Մերձաւոր Արեւելքի հարցերուն: Բազմաթիւ քաղաքական, աշխարհագրական, ռազմական, տնտեսական եւ այլ կենսական չահեր իրարու կը բախին, դժուարացնելով վերջնական խաղաղութեան վերա – հաստատումը աշխարհի այդ զգայուն մասին մէջ:

Եգիպտոս, Սուրիա եւ Յորդանան հողային պահանջներ ունին Իսրայէլէն 1967 Յունիսի վեցօրեայ պատերազմէն ի վեր: 1973 Հոկտեմբերի արաբեւիսրայէլեան չորրորդ պատերազմին հետեւանքով Եգիպտոս Սինայի անապատին, Սուրիա՝ Գոլանի բարձրաւանդակին վրայ որոշ զրաւումներ կատարեցին, ընդարձակելով իրենց սահմանները՝ ՄԱԿի կապոյտ զգեստաւորներու հսկողութեան տակ:

Այս կարգադրութիւնը գոհացում չէ տար Արաբներուն, որոնք կը պահանջեն զրաւեալ բոլոր հողամասերուն ամբողջական պարպումը, զոր ամէն բանէ առաջ կը նկատեն արժանապատուութեան հարց: Յետոյ յոյս ունին իրենց ռազմական ուժին վրայ, որուն ապացոյցը տուին վերջին պատերազմի ընթացքին:

Կողմերը սպառազինուած են արդիական կատարելագործուած ամէն կարգի զէն – քերով եւ իրարու ասպարէզ կը կարդան պարբերաբար հանդիսաւոր ու պաշտօնական յայտարարութիւններով: Կ'ուզեն տարհամոզել հակառակորդը, որ չհամարձակի զէնքի դիմել՝ իր պահանջները իրագործելու համար:

Եւ սակայն խորքին մէջ բոլորն ալ հակառակ են նոր պատերազմի մը միջոցաւ լուծելու վիճելի խնդիրները: Քառորդ դարու ընթացքին չորս պատերազմներ չկրցան կարգադրել սկզբունքի հարց մը, որուն կենսական կարեւորութիւն կ'ընծայեն Հրեաները, — Իսրայէլի Պետութեան ճանաչումը Արաբներու կողմէ:

Երրայեցիք « հայրենի երկիր » կը նկատեն Պաղեստինը, ուսկից հեռացած էին քանի դար առաջ: Հիմա, որ վերադարձած են «Աւետեաց երկիր»ը, կ'ուզեն կառչած մնալ անոր: Կը հիմնուին իրական փաստերու վրայ: Իսրայէլի անկախ Պետութիւնը պաշտօնապէս ճանչցուած է Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան կողմէ: Աչխարհացրիւ Հրեաներէն քանի մը միլիոն հոգի տեղաւորուած, տուն – տեղ եղած են Իսրայէլի սահմաններուն, նոյնիսկ նոր գրաւուած հողերու մէկ մասին մէջ:

Իսրայէլի Պետութեան մայրաքաղաք դարձուցած են Երուսաղէմը, որուն յարած էին իրենց աչքերը սփիւռքի Հրեաները երկու հազար տարիէ ի վեր: Նոր Տարիի առթիւ իրենց միակ մաղթանքն էր «դալ տարի՝ Յերուսաղէմ»:

Արաբները իրենց կարգին իրաւամբ Պաղեստինը կը նկատեն իրենց հայրենիքը, ուր կ'ապրին դարերէ ի վեր: Երուսաղէմ իսլամական սրբավայր մըն է Մէքքէէն ու Մէտինէէն վերջ: Օմարի մզկիթը (Հարըմը Շէրիֆ) եւ Աքսայի մզկիթը նուիրական ուխտատեղիներ են մահմետական հաւատացեալներու համար:

Երկու կողմերն ալ պատմական վաւերական փաստեր ունին:

Երուսաղէմ եւ Պաղեստին իսլամականէն առաջ եւ մինչեւ այսօր նաեւ — քրիստոնէական ամէնէն մեծ սրբատեղիները կը պարունակեն իրենց մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՄՊՈՃԻ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

— o —

Նախագահ Ֆորտ Կրկին դիմած է ամերիկեան Քոնկրէսին, որպէսզի փութով վաւերացնէ իր պահանջած 222 միլիոն տոլարի պիւտճէն, որ պիտի յատկացուի Քամպոճի: Նախագահին համաձայն Քամպոճի կառավարական ուժերը ռազմամթերքի տագնապէ կը տառապին եւ մօտ առենէն ռազմամթերք պիտի չունենան իրենց տրամադրութեան տակ, եթէ Մ. Նահանգները անմիջապէս չղրկեն: Քամպոճի կացութիւնը «չատ ծանր» որակեց Ֆորտ: Քիսինկէր, իր կարգին, նոյն միտքերը յայտնեց: Այսուհանդերձ, հաւանական չի նկատուիր, որ ըլլայ Ներկայացուցչական Ժողովը, ըլլայ Ներկայոյը ընթացք տան նախագահին դիմումին: Ներքաղաքական Մայք Մանսֆիլտ յոյս յայտնեց, օրինակ, թէ Քոնկրէսը այս հարցին մէջ տեղի չի տար կառավարութեան ճնշումին առջեւ: Ֆորտի կոչը նկատեց «հին պատմութիւն մը, որ կրկնուած է բազմաթիւ անգամներ»: «Այլեւս ձանձրացած եմ դիտելէ նկարներ Քամպոճի եւ Վիէթնամի այրերու, կիներու եւ երախաներու, որոնք կը ջարդուին ամերիկեան զէնքերով եւ ռազմամթերքով»:

ԿԻՊՐՈՍԻ ՀԱՐՑԸ

— o —

Կատարուած իրողութիւնները ի վերջոյ միշտ իրենց նպատակին կը հասնին: Ապահովութեան Խորհուրդին առջեւ Փը –

Դիւրին չէ գտնել լուծում մը, որ պատասխան տայ բոլոր կողմերուն:

Եգիպտոսի, Սուրիոյ եւ Յորդանանի կողքին Պաղեստինցիներն ալ դիրք գրաւած են Իսրայէլի հակառակորդներու շարքին՝ յորմէհետէ ՄԱԿը պաշտօնապէս ճանչցաւ Պաղեստինի Ազատագրութեան կազմակերպութիւնը եւ իր ընդհանուր ժողովի նիստերուն հանդիսաւորապէս հրաւիրեց անոր նախագահը՝ Եասըր Արաֆաթ՝ եւ լսեց անոր պատգամը:

Ու մինչ արաբական յիշեալ երեք երկիրները վերջերս որոշ տրամադրութիւն ցոյց կուտան լեզու գտնելու Իսրայէլի հետ, կարգ մը պայմաններով, Պաղեստինի Ազատագրական կազմակերպութիւնը (ՊԱԿ) բացարձակապէս կը մերժէ ճանչնալ հրէական անկախ Պետութեան մը գոյութիւնը Պաղեստինի սահմաններուն մէջ:

Իր կողմէ Իսրայէլ կը մերժէ սեղան նստիլ ՊԱԿի հետ, զայն նկատելով ահաբեկչական կազմակերպութիւն մը, որուն միակ նպատակն է Իսրայէլի բնաջնջումը:

Ի՞նչպէս կարելի պիտի ըլլայ հաշտեցնել կողմերը եւ կարգ ու կանոն հաստատել Մերձաւոր Արեւելքի խառնակ վիճակին մէջ:

Քիսինկէր, որ մեծ յաւակնութիւններ կը սնուցանէ իրրեւ «հրաշագործ», պիտի կրնա՞յ լուծել նոր օրերու «կորդեան հանդոյց»ը:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՇԱԻԱՆՔԸ ԴԷՊԻ ՄԻԻՆԻՄ

ԿԱՄ

ԵՐԲ ԼԵՌԸ ԴԱՇՏ ԿԻԶՆԷ

— o —

Ուրախութիւն: Ցնծութիւն: Ոգեւորութիւն: Խանդավառութիւն: Անհամբերութիւն: Խնդութիւն: Բերկրութիւն: Ի՞նչ կայ, ի՞նչ է պատահեր Հայութեան, որ երեւանէն Սփիւռք, իր հոգերը ձգած, միայն մէկ մտասեւեռում ունի այլեւս՝ Արարատ, Արարատ, Արարատ: Ու այս մէկը, որ մե՛րն է, դժբախտ լեռը չէ որ վաթսուն տարիէ, լուռ կը չարչարուի հայ բանաստեղծներուն ու նկարիչներուն ձեռքը, այս մէկը՝ պարզապէս երեւանի փութպոլի խումբն է:

Ու համայն Հայութիւնը մեծով – պզտիկով, ձախով, աջով ու մէջտեղով, բողոքականով, առաթելականով ու կաթողիկէով, վերջապէս համերաշխութեամբ մը զոր, հոս ու հոն չկրցաւ իսկ

րանքանգլիական – իտալական բանաճեւի ծրագիր մը ներկայացուած է, որ կը զոհանայ «ցաւ» յայտնելով Փետրուար 13ի միակողմանի որոշումին առթիւ (թուրք ինքնաւար Պետութեան մը հաստատում) եւ կ'առաջարկէ ՄԱԿի ընդհ. քարտուղարին որ «բարի միջամտութեան նոր առաքելութեան» մը ձեռնարկէ: Կը նախատեսուի նոյնիսկ Կիպրոսէն դուրս (Թերեւս Շուէյտ) բանակցութիւն մը, որու կը մասնակցին Թուրքիա, Յունաստան եւ երկու ոչ–ուղեկից երկիրներ:

Միւս կողմէ, ՄԱԿի Թուրք Կիպրացի ներկայացուցիչը՝ Վերթթ Զելիք, յայտարարած է թէ Մակարիոս պէտք է հրաժարի:

Զելիք, Թրքական « նոր Պետութեան » Ճարտարարուեստի նախարարն է եւ տեսակցութեան մը ընթացքին ըսած է. «Մեր ժողովուրդը եւ յոյն Կիպրացիներու մեծամասնութիւնը, այն կարծիքն ունին թէ Մակարիոս, անցեալի դէպքերով եւ էնոսի քաղաքականութեան իր մօտեցումով, չատ խնդրոյ առարկայ եղած է որպէսզի այսօր խաղաղ լուծումի մը նպաստէ»:

× *Թուրքիոյ ներկայացուցիչը Ատլանտեան Ուխտի մօտ, յայտարարեց թէ իր երկիրը պիտի չմասնակցի Ատլանտեան ռազմափորձերուն, որոնք Մարտի առաջին կիսուն պիտի սկսին: Ասիկա, չեչտած է Էրալփ, ոչ մէկ կապ ունի ամերիկեան որոշումին հետ (զէնքի հայթայթումի դադրեցում): Մամուլի կիսապաշտօնական Անատոլու գործակալութիւնը կ'աւելցնէ թէ Էրալփի տուած պատճառաբանութիւնն այն է որ Յունաստան կը մերժէ որ Եղէականի վրայ օդային սահմանները օգտագործուին Թրքական օդանաւերու կողմէ, «ցորչափ, կ'ըսէ Թուրքը, Թրքական օդանաւերը չկրնան թռչիլ Եգէականի վրայ, մեղի համար անիրագործելի է մեր մասնակցութիւնը բերել Ուինքիֆս ռազմափորձերուն, նոյնիսկ Թուղթի վրայ»:*

Թուրքիոյ Արտաքին նախարարութիւնը ցարդ մերժած է մեկնաբանել Էրալփի յայտարարութիւնը: Նոր մանրամասնութեանց կը սպասուի դալ շաբթու:

ստեղծել իր նուիրական Ապրիլին համար, մէկ մարդու պէս ոտքի է ու ճամբայ կ'իյնայ: Ո՞ւր կ'երթայ: Դէպի Միւնիխ, բոլոր Հայերը՝ դէպի Միւնիխ, վասնզի Զորեքշաբթի օր, Հայաստանի մայրաքաղաքը փոխադրուած է Պավառիա: Ու բոլոր Հայերը Միւնիխցի են:

Ճամբորդական խումբերը կոտրած են բոլոր մրցանիշները: Պարսկաստան, Լիբանան, Զուիցերիա, Թուրքիա դեռ չենք յիշեր Ֆրանսան ուր աչքի կը զարնէ ճամբորդութիւն չկազմակերպողը, կը պարպուին իրենց Հայութենէն: Ու ան որ Միւնիխ չերթար Զորեքշաբթի, այն հաւատացեալն է — չենք ըսեր լաւատեսը — որ արդէն իսկ կը պատրաստուի կէս–աւարտականներուն ներկայ ըլլալու:

Ու այս երեւոյթը, որ ինքզինքը կը պարտադրէ, պէտք չէ որ դառն խորհրդածութեանց առիթ տայ: Թող ոչ ոք գայթակղի եթէ այսօր, «Արարատ»ի որեւէ մէկ մրցում աւելի կը խանդավառէ քան վարդանանց պատերազմը կամ Արփի–Սեւանի երկարութիւնը:

Եւ քանի որ իրատեսութիւնը կը պահանջէ որ «քալենք ժամանակին հետ», ուրեմն, այսօ՛ր, քալենք «Արարատ»ի հետ, դէպի Արարատեան յաղթանակներ, որոնք, օր մը, անկասկած միայն փութպոլի պէտք չէ ըլլան:

ՇԱՀԷՆ

ԱՌ ՈՐ ԱՆԿ Է

ՄԻՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԵՒ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆՑ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

—o—

«Յառաջ»ի վարչութիւնը վերջերս բողոքներ կը ստանայ կազմակերպութիւն – ներէ որոնք հրատարակուած չեն տեսներ չնորհակալիքներու իրենց ղրկած ցանկերը: Ճշդենք թէ չնորհակալիքներու ղէզ մը կը սպասէ հրատարակութեան սակայն որ թերթիս 4րդ էջը խճողուած է ազդերով, ըլլայ զանազան ձեռնարկներու, ըլլայ մանաւանդ Արարատ–Պայէրն մրցումին պատճառով: Պարզ է որ այս պարագային, կը յետաձգուի հրատարակութիւնը այն ազդերուն, որոնք ստիպողական չեն, այսինքն չնորհակալիքները:

Այս առթիւ կրկին կազմակերպութեանց եւ միութեանց ուշադրութեան կը յանձնենք երկու կէտ:

Ա.— Իւրաքանչիւր միութիւն կամ կազմակերպութիւն պէտք է յայտարարէ միայն ու միայն իրեն համար ստացած դոմարները:

Բ.— Կը խնդրուի չնորհակալիքները կամ նուէրներու ցանկերը նախընտրաբար յաջախ ղրկել ու կարճ (ասիկա գլխաւորաբար Մարսէյլի կարգ մը թաղականութիւններու ուշադրութեան, որոնք 2–3 ամիս կը սպասեն երկարապատում ցանկերը ղրկելով, ինչ որ նոր առիթ մըն է հրատարակութեան յապաղման):

Ուրեմն կը խնդրենք կազմակերպու – թիւններէն եւ միութիւններէն (ու նաեւ... նուիրատուներէն, որոնք անհամբեր են, երբեմն, իրենց անունը թերթին մէջ տեսնելու) որ համբերութիւն ունենան: Բոլոր ցանկերը լոյս կը տեսնեն հետզհետէ, կարելիութեանց սահմաններու մէջ: Եւ իւրաքանչիւր կազմակերպութիւն պէտք է դիտակցի թէ միայն ինք չէ որ ցանկ ղրկած է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԵԱՄԲ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԱՑԺՄԷԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ՏԻԵԶԵՐԱՆԱՒԵՐ ԵՕՐԷ ԵՐԿԻՐ ԵԿԱԾ ԵՆ

— o —

«Ատուածներու Ոսկին» Տենիքընի երորդ գործն է ,որ լոյս տեսաւ 1973ին: Այս գիրքը ընթերցողը կ'առաջնորդէ նոր, տասերկրեայ աշխարհ մը, որ հազարաւոր մղոններու երկարութեամբ կը տարածուի Հարաւային Ամերիկայի ցամաքամասին տակ: Ցարդ պեղումներ եղած են Էքուատորի մէջ միայն: Այս ներքնաշերտը կը պարունակէ իր տէրը, յանձին Ծագում – մով հունգար, այժմ արժանթինցի Էուան Մորեցի, որուն իրաւասութիւնը վաւերացուած է Էքուատորի հանրապետութեան կողմէ եւ այս վերջնոյն հովանաւորութեան տակ: Այս տասերկրեայ աշխարհը ունի իր պահակները, որոնք մուտքը հատատարմօրէն կը պահպանեն անծանօթ եւ անրազձալի տարրերու դէմ: Հին, վայրենի, բնիկ ցեղախումբի մը անդամներն են այդ պահակները, որոնք ընդհանրապէս կտրուած են քաղաքակրթուած մարդկութենէն, կը յարաբերին ցեղախումբէն քանի մը ծեր անդամներու միջոցաւ եւ կոյր հաւատարմութիւն կը տածեն Մորեցի հանդէպ: Քիչեր տեսած են այս քարայրները, որոնց Մորեց առաջին անգամ հանդիպեցաւ 1965ին, երբ պէ – տումներ կ'ընէր Էքուատորի դաշտային – ութիւններուն մէջ:

Տենիքըն այս քիչերէն մէկն է, որովհետեւ Մորեց կը հաւատայ իր մեկնաբանութիւններուն եւ ընդունած է գինքը հոն առաջնորդել:

Քարայրներուն մուտքը կը գտնուի Էքուատորի Մորոնա–Սանթիակօ նահանգին մէջ: Լայն փոս մըն է, ուր Մորեց եւ Տենիքըն իջած են պարանով մը, մօտաւորապէս 80 մեթր եւ հասած առաջին հանդրուանին, ապա 80 մեթր եւս իջնելով հասած են տասերկրեայ առաջին քարայրները: Անոնք՝ ուղիղ անկիւններով եւ ողորկ քարերով պատուած, բնական կապմաւորումի մը տպաւորութիւնը չեն տար, ընդհակառակն Տենիքըն զանոնք կը նմանցնէ արդի գետնայարկ հակօդային թաքստոցներու:

Այս անցքերը Տենիքընը կ'առաջնորդեն զանազան սրահներու, սենեակներու, «դրագարան»ներու, ուր դիրքերու փոխարէն դարաններու մէջ չարուած են մեռած եայ թուղթեր, յատուկ սենեակներ, ուր կենդանիներու արձաններ եւ կմախքներ կան, բայց դիտական ոչ մէկ օրէնքով չարուած: Քանի մը փոքր քանդակներու վրայ Տենիքըն հանդիպած է տարօրինակ յայտնութիւններու: Փոքր քար մը կը կրէ մարդու մը պատկերը, որ աչ ձեռքին մէջ արեւը իսկ ձախ ձեռքին մէջ լուսինը բռնած, կեցած է երկրագունդին վրայ: Այսինքն Ն.Ք. 4000 թուականին կային մարդիկ, որոնք աչխարհի կլոր ըլալը գիտէին: Իսկ ուրիշ նկար մը հոյամողէզ (տինոզաւր) մը կը ներկայացնէ բաւական իրականի կերպով, չեչտուած ոտքերու երեք մատներով: Տենիքըն հարց կուտայ, թէ մեր թուականէն 135·000·000 տարի առաջ ապրող հոյամողէզ մը ով տեսած է, որ այդպէս յստակօրէն պատկերացուցած է (արդի պատկերները անաստուններու բծախնդրօրէն վերահաստատուած կմախքներու ամբողջացումէն ստացուած են):

Իսկ սենեակին մէջ մարդկային կմախքի քանդակը ,քարի վրայ, կը հաչուէ տասը դոյդ կողոսկրներ, բոլորն ալ ճշգրիտ կերպով զետեղուած: Հանդիպած է նաեւ «առաջին» գրչկերին եւ քանի վստահ չենք պիտեր, թէ պատմութեան առաջին գրչկերը Ն.Ք. 14րդ դարու չհնուած է, ինչպէս կը կարծէր Հայնրիխ Շլիմէն, – որ պատմական Տրովադան ալ գտաւ, – ուրեմն այս մէկը կը մնայ առաջինը:

Շրջանի ցեղախումբի անդամները այս քարայրներէն հանած են մեծ քանակութեամբ ոսկի եւ արծաթ, գրս պահ դրած են եկեղեցիի մը տեսուչին մօտ: Սպիտակամորթ տեսուչն ալ Մորեցի նման վաստակելի անհատ մըն է: Այս եկեղեցիին սենեակները լեցուն են ոսկիէ, արծաթէ եւ պղինձէ առարկաներով:

Քարայրները լեցուն են առարկաներով, որոնց հնութիւնը եւ բծախնդիր ուսմանն աչխատանքը կ'ապացուցանեն հին բայց պիտակից ժողովուրդի մը ներկայութիւնը: Հակառակ Սպանացիներու անդադրում փնտռտուքներուն, նոր գտնուած գամաքամասը բաւարար ոսկի չարտածեց դէպի Սպանիա ,ոչ իբրեւ հանք եւ ոչ իբրեւ հարստութիւն: Պատճառը այն էր, որ բնիկներու ծանօթ եւ Սպանացիներուն անծանօթ այս քարայրները իրրեւ գան – ձարան ծառայեցին երկրի հարստութեան: Ոսկիին հետ հոն պահուեցան նաեւ բոլոր այն առարկաները, գրս բնիկները արժէքաւոր եւ սուրբ կը նկատէին:

Վերագտնալով Փերուի տափաստաններու գծագրութիւններուն, ամերիկեան «Թայմզ» չաբաթաթերթը իր 15 Մարտ 1974 թիւին մէջ տարբեր մեկնաբանութիւն կուտար: Այս մեկնաբանութիւնը կատարողն է գերմանացի հնագէտ Մարիա Ռայխէ, որ իր 70 տարիներու կէսը անցուցած էր այդ տափաստաններուն մէջ: Ոչ Ռայխէ եւ ոչ ալ «Թայմզ»ը կը բաժնեն Տենիքընի մեկնաբանութիւնը այս պատկերներու իսկական գոյութեան չուրջ: Ռայխէ կը յայտնէ այն կարծիքը, թէ այս հսկայական նկարները գծողները յատուկ նպատակներ ինչպէս նաեւ բարձր քաղաքակրթութիւն մը չունէին, ոչ ալ պէտք ունէին բարձր տեղէ մը դիտելու իրենց արուեստը: Աչխատանքը կատարուած է ամենապարզ ձեւով եւ ամենատարրական գործիքներով: Նախ պատրաստուած են փոքր մանրանկարներ, որոնք մինչեւ հիմա կ'երեւին մեծերուն կողքին, ապա պարաններու, քարերու եւ ցիցերու օգնութեամբ, դիծ առ դիծ, չրջանակ առ չրջանակ գծուած են մեծ նկարները, տափաստանին վերի խաւը կեղտուելով: Բայց պիտանականները գրեթէ բոլորն ալ ոչ մէկ եղրակացութեան չեն յանգած, թէ ինչու կատարուած է այս հսկայական աչխատանքը, որ ամիսներ կրնիչ արեւին տակ մնալ կ'ենթադրէ: Բոլորն ալ ի միջի այլոց կը մերժեն Տենիքընի տեսակէտը, որովհետեւ ոչ մէկ անջրպետային տարրակայ գտնուած է այս չրջանին մէջ:

Անջրպետէն այցելուներու հետքերու պրպտումին մէջ, Տենիքըն նիւթական, չափելի փաստերէն զատ նաեւ կը փորձէ վերլուծել հին կրօնական գրութիւններ: Կ'առաջարկէ բաբելոնեան այդ գրութիւններուն կարգ մը բառերը, օրինակ «եր – կինք» կամ «երկինքներ» բառին տեղ դրծածել անջրպետ եւ հին գրութիւններուն մեծ մասը կը դարձի խորհրդաւոր ըլլել:

Ընդհանրապէս երկինքներու մէջ կուբ մեղի կը յիչեցնէ հրեչտակապետներ Լուսիֆերը եւ Միքայէլը· անոնց բուռն պայքարը եւ Լուսիֆերի արտաքսումը երկինքէն: Հին եւ նոր Կտակարանները կը յիշեն երկինքի մէջ կուբեր, օրինակ՝ Եսայի Մարգարէն եւ Յայտնութիւնը որոչ հատուածներ ունին այս ուղղութեամբ: Նմանօրինակ բախտումներու մասին վկայութիւններ կան նաեւ թիպեթեական Տիբեթանի եւ եգիպտական «Մեռեալներու Գիրք»ին մէջ:

Եթէ պատերազմ տեղի կ'ունենար, կ'առարկէ Տենիքըն, ուրեմն յաղթողներ եւ պարտուածներ կային: Արդ, պարտուածները ճամբորդած են հեռաւոր մոլորակներէն եւ հասած են մեր մոլորակը ու վախնալով հալածանքներէ ,որ ենթադրաբար պիտի ըլլար յաղթողներու կողմէ, փորած են սասրերկրեայ քարայրներ եւ հոն ապաստանած: Տենիքընի տեսակէտը իմաստ մը, հիմ մը կ'ունենայ ,եթէ փոքր փաստ մըն իսկ գոյութիւն ունենայ, թէ անջրպետի մէջ կեանք կայ եւ ժամանակին անջրպետային ճամբորդութիւնը կարելի եղած էր: Ցարդ արեգակնային գրութեան մոլորակներէն ոչ մէկը աչխարհի մթնոլորտ եւ բուսականութիւնը ունի, կը մերնայ ենթադրել, թէ անծայրածիր Ցարդոզի ճանապարհին մէջ, տեղ մը կեանք եւ յառաջացած քաղաքակրթութիւն գոյութիւն ունին:

Ինչպէս լինք անպատասխան մնացած հարցումներու երկար չարան ունի, իր տեսարանութիւնն ալ միեւնոյն պատկերը կը պարզէ: Տենիքըն չատ մը «ինչու»ներու պատասխանները չունի, ուստի իր կեանքը հետքատ վազք մըն է ցամաքամասէ ցամաքամաս, թանգարանէ թանգարան: Իր վերջին գրքին մէջ երկարօրէն կ'անդրադառնայ Փորմոզայի թանգարանին մէջ գտնուած իրերու եւ գրութիւններուն, որոնք Հարաւային Ամերիկան կը յիշեցնեն: Գրքին մէջ խոստում մըն ալ ունի Զինաստան այցելելու, եթէ արտօնութիւն ձեռք ձգէ, պատելու այնտեղ գտնուող քարայրները, որոնց համար կ'ըսուի, թէ չար եւ նման են Էքուատորի քարայրներուն:

Անպատասխանի մնացած դիտուր հարցումն այն է, ուրկէ՞ եկան այս «աստղաւորդները», եթէ երբեք եկած են անոնք: Մոլորակէ, չիջած աստղէ, մեծ մոլորակի մը արբանեակէ ինչպէ՞ս եկան եւ պատճառեցան մեր մթնոլորտին, արդեօ՞ք երբ մոլորակներու վրայ կեանք կայ ըսնք, անպայման մերինին չար եւ նման պէտք է ըլլայ: Անջրպետային կեանքը եւ այցելուները պարբերաբար մեր աչխարհը պատի հետաքրքրեն, ինչպէս պատահեցաւ 1960 –68 տարիներուն, երբ մանուանց երկու Ամերիկաներու մէջ անջրպետանաւեր չատ երեւցան եւ նկարուեցան: 1968ին Միացեալ Նահանգներու օդուժը «կապոյտ դիրք»ի մը հրատարակութեամբ փակել հարցը, ըսելով, թէ բոլոր երեւոյթները եւ նկարները մարդկային երեւակայութեան խաղեր էին: Տարօրինակօրէն այդ օրէն ասդին ոչ մէկ յայտնութիւն եղաւ այս նիւթին չուրջ եւ հիմա վստահ չենք, թէ այդ նաւերը, որոնց նկարները երեւակայութեան խաղերու չէին նմաններ, ուրիշ մոլորակէ՞ եկած էին, թէ մեր երկրացիներն էին:

Նմանապէս, Տենիքըն տակաւին վերնակնապէս պէտք է ըսէ, թէ իր գտածները երկրի մարդկային հին եւ կորսուած քաղաքակրթութեան մը մնացորդներ են թէ իսկապէս անջրպետէն ներածուած քաղաքակրթութեան մը վաստերը:

ՍԵՊՈՒՀ ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

(Շար· 1)

ԴԱՐԲՆՈՑԻՆ ՅՈՒՅԱՓԵՂԿԸ

— o —

Դարբինը՝ սեւ աչխատաւոր, իր կրպակի յուցափեղկին կը նայի հպարտութեամբ, ձեռքին ունենալով ծանրակչիռ մուրճը, որուն հարուածներուն ներքեւ կոյս երկաթը կը հնազանդի ամէն օր առանց դանդաղի: Երկու կամ տասը հարուած երկաթին, դարբինը կ'ունենայ այն ինչ որ կը ցանկայ: Հետաքրքրական ապրիճ մը յարգելի ընթերցող, թոյլ տուր որ մանենք մարդկային ընկերութեան տեսակէտէն կտրող համապատկերը ներկայացնող դարբնոցը, տեսնելու եւ դիտելու մշակութային վերելքին համար աչխատող տարրերը, անոնց ապրելակերպը, մտածումներն ու ինչու չէ, լռութեան մէջ մտացի աչխատանքի թռուցիկ թափն ու կորովը, չօչափելի եւ անչօչափելի վերելքը իւրաքանչիւր մարդի մէջ պատրաստուած կամ պատրաստուելիք մշակոյթը:

Ահա խոհական երեւոյթ ունեցող՝ յղի մտքով լեցուցուած անձեր, ոտիկարար մթնոլորտի մը մէջ դլուխ գերելու ժամանակ:

Ա.— Հայրս չտեսայ, նա աւելի առջեւ էր, բայց հոն ալ կռիւ կար:

Ն.— Դուք ի՞նչ ըրիք:

Ա.— Գլխուս հարուած մը ստացայ եւ պետին ինկայ· անկէ ետքը բանէ տեղեկութիւն չունիմ:

Ն.— Զարդին տեղն ինկած մնացի՞ք:

Ա.— Թէ հոն որչափ մնացի չեմ գիտեր· գուցէ երկու օր· երբ աչքերս բացի, չուրջս դիակներով լի տեսայ, վանդի ամբողջ կարաւանը սպաննուած էր, մթութեան պատճառով ամէն բան չէի կրնար զանազանել: Սկիզբէն չէի գիտեր թէ ո՞ւր եմ· յետոյ տակաւին իրականութիւնը հասկըցայ թէ ամէն կողմս դիակ էր:

Ն.— Արդեօք մեռեալներու մէջ ձեր ծնողաց եւ եղբայր ու քոյրերու դիակներն ալ գտա՞ք:

Ա.— Մօրս դիակը տեսայ երեսին վրայ ինկած, իսկ եղբօրս դիակը իմ վրաս ինկած էր· աւելի չկրցայ տատզել:

Ն.— Ի՞նչ ըրիք երբ աչքերնիդ բացիք եւ ոտքի ելաք:

Ա.— Երբ ոտքի ելայ, տեսայ թէ սբունքս վիրաւոր էր եւ թեւէս արիւն կը հոսէր:

Ն.— Գլխու վրայ վէրք ունէի՞ք:

Ա.— Ամէնէն առաջ գլխուս հարուած մը ստացայ:

Ն.— Գիտէ՞ք արդեօք թէ ի՞նչ բանով վիրաւորեցին ձեզ:

Ա.— Երբ չարդերն սկսան, դլուխս ձեռքերուս մէջ առի, այնպէս որ·չէի կրնար դիտնալ, միայն գոչիւնը կը լսէի:

Ն.— Ըսիք նախ թէ պահապաններ ,ժանտարմներ եւ ձիաւոր պինուորներ էին· բայց յետոյ ըսիք թէ խուժանն ալ վրայ հասաւ· ի՞նչ կ'ուզէիք ըսել տալով:

Ա.— Երդնակայի թուրք բնակչութիւնը:

Ն.— Ուրեմն այդ թուրք բնակչութիւնը հոն հասած էր եւ կողոպուտին մասնակի՞ց եղաւ:

Ա.— Այոչափ միայն գիտեմ թէ երբ ժանտարմները չարդը սկսան, ժողովուրդը վրայ հասաւ:

Ն.— Ուրեմն մէկ կամ երկու օր ետքը ուչքի եկաք եւ տեսաք թէ ձեր եղբօր դիակին տակը մնացած էիք, չկրցաք արդեօք տատզել թէ ձեր ծնողաց դիակներն ալ հո՞ն էին:

Ա.— Երէց եղբօրս դիակը վրաս ինկած տեսայ:

Դատախազ·— Կարծեմ կրտսեր եղբայրնիդ էր, որուն դլուխը կացինով ճեղքած էին:

Ն.— Ձեր կրտսեր եղբօր դիա՞կն էր:

Ա.— Ո՛չ· երէցինը:

Ն.— Բայց դուք տեսա՞ծ էք ձեր տասչեւը ձեր կրտսեր եղբօր կացինի հարուած մը ընդունելը:

Ա.— Այո՛:

Ն.— Այն օրէն ի վեր ձեր ծնողքն այլեւս չէ՞ք տեսած:

Ա.— Ո՛չ:

Ն.— Իսկ եղբայր ու քոյրե՞ր:

Ա.— Ո՛չ, անոնք ալ չէ:

Ն.— Ուրեմն կորսուած, անհետեւո՞յթ եղած են:

Ա.— Մինչեւ այսօր հետք մը չգտայ:

Ն.— Բայց դուք այնպէս անօգնական եւ տառնց միջոցի ի՞նչ ըրիք:

Ա.— Լեռներուն մէջ գիւղ մը գտայ· հոն պառաւ մը պիս իր տունն առաւ, բայց երբ վէրքերս բուժուեցան, ինծի ըսին թէ աւելի չէին կրնար պահել պիս, վանդի կառավարութիւնն արգիլած էր, եւ անոնք որ իրենց գովը Հայեր կը պահէին մահուամբ կը պատժուէին:

Ն.— Ձեզ իրենց տունն ընդունողները Հա՞յ էին:

Ա.— Ո՛չ, Քիւրտ:

Ն.— Իսկ անկէ ո՞ւր անցաք:

Ա.— Շատ բարի մարդիկ էին այդ Քիւրտերը եւ ինծի խորհուրդ տուին, որ Պարակառատան անցնիմ· քրիստոնեայ հնագոստներ տուին ինծի, վասնզի իմ դէմքերս արիւնով լի էին, զանոնք մաքրելու:

Ն.— Դուք ամէն միջոցէ զուրկ էիք, ուրեմն ինչո՞վ կ'ապրէիք:

Ա.— Գարեհացով:

Ն.— Վէրքերու բուժումը ո՞րչափ տեւեց:

Ա.— Քանի օր կամ մէկ ամիս:

Ն.— Անկէ ետքն ո՞ւր երկար տասն ապրատատուած գտաք:

Ա.— Նախ Քիւրտերուն քով:

Ն.— Ո՞րչափ տասն· Չարդը 1915ի Ցունիսին եղաւ:

(5 – Շար·)

Կարդացէք
«ՅԱՌԱՋ»Ը
Տարածեցէք

ՍՂԱԳՐԱԿԱՆ ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ

ՍՂԱՄՈՆ ԹԷՀԼԻՐԵԱՆԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

մանակ չունին, կը դարբնեն ու կը դարբնուին բարձրացնելու համար արժէքը մը չակոյթին եւ անոր հետեւորդներուն: Ահա ուրիշ անկիւն մը, ալեհեր անձ մը քաջածանօթ՝ գլխուն կարմիր գդակ, կը ճղնի ու կը պեղէ երեւան բերելու համար առաքինութեան պայծառ հիմքը աստիճան: Իմացական ուժդ անյոյս ու անլոյս պիտի թուի քեզի: Ցնծիդ դուռը մի փակեր, աչքերուդ մէջ մեծ լոյսի մը ճաճանչումը բազմապատկուած ձեւով մի դիտցներ բոլորին: Այդ բոլորը քեզի չնորհողը կրնայ քեզ չնորհազրկել, ուրեմն ուշադրութի՛ւն: Հաւատա՛ բարե – կամ թէ այս է միտքը անոխակալին կամ չարագուշակին: Նոր վարդապետութիւն չէ եւ ոչ ալ փիլիսոփայութիւն, այլ Բանին ճշմարտութեան խորհրդաւոր մասունքները. կ'ուզեմ որ դուն ալ ունենաս ու ճանչնաս զքեզ, ահա քեզի պահարանի լայնութիւնը ունեցող տոպրակ մը, որուն մէջ կրնաս զետեղել մասունք Բանին առաքինութեամբ օծուած ու զայն կախել ձախ կողմդ ուր կը բաբախէ գոյութեանդ անծանօթ սիրտդ:

Ի պէտս զարդացելոցի սիւնակ չէ այս եւ ոչ ալ Հ. Ա. Ղազիկեանի «Մի գրէք, այլ գրեցէք»ի պատգամ, հապա՝ մեր առանին դիտելիքներու կախարդիչ իրական վկայութիւնն է վարպետի ակնոցով դիտուած:

Աստւածոզական ճամբայ մի փնտռեր դուն քեզի ծագկեփունջ նուիրելէ յետոյ որպէս չատ բան դիտցող, այլ մարդկային ընկերութեան գաղջ ջուրով կաթսային մէջ լուա՛ անձդ անարդող գլուխդ ու յետոյ ամբողջութիւնդ, տեսնելու համար չատ մը լաւ բաներ որ չէիր կրնար տեսնել նախապէս: Այլեւս չարն ու բարին ճանչնալու համար, հարկ չկայ ակնոցի, հապա, գլխիդ իմացական աչխարհիդ կոճակին ու պիտի տեսնես չարն ու բարին գանազանելու կարողութիւնդ:

Այս անբաղձալի համայնքին պատկանող տարրեր չատ լաւ դիտեն երբեակ իմաստութիւն պարունակող հետեւեալ տողերը ու կը վախնան՝ հաւատալ երբ կը պարզուի լերկ ճշմարտութիւնը:

Երեք տող, երեք առինքնող առակային իմաստութիւն.—

Ո՛վ որ չի դիտեր եւ չի դիտեր թէ ինք չի դիտեր — Ո՞վ է այդ:

Ո՛վ որ չի դիտեր եւ դիտէ թէ ինք չի դիտեր — Ո՞վ է այդ:

Ո՛վ որ դիտէ եւ չի դիտեր թէ ինք դիտէ — Ո՞վ է այդ:

Մի գոռոզանար ոչնչապատում ունեցածովդ, իսկ եթէ մտացի ես, փակէ պատուհաններդ, նստիր աթոռին՝ սեղանի մը չուրջ ու փորձէ չափել դիտցածդ, ուրեմն ուշադրութի՛ւն, ինչո՛ւ չէ ձեռքի ազատ լոմաններդ ու ընտրէ երեք իմաստութիւններէն մին, այն ատեն, այո՛, կրնաս ճանչնալ դուն քեզ, ուրիշներուն քեզ ճանչցնելէ առաջ: Ծանիր զքեզ, անձ քո՛, մչտանորոգ միտք մարդկային, խարազանն հարուածող սպայլամիա տարրերու:

Ծանի՛ր զքեզ, գարբնոցէն ներս ու անկէ դուրս:

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

ՀԵՔՈՅՅ

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻԼԿԻՃԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

1975–76 ՏԱՐԵՇՐՋԱՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԿՐԹԱԹՈՇԱԿՆԵՐ

1· Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը 1975–76 ուսումնական տարեշրջանին համար, վերանորոգելի կրթաթոշակներէն զատ, պիտի յատկացնէ նաեւ որոշ թիւով նոր կրթաթոշակներ արժանաւոր ուսանողներու:

2· Հիմնարկութեան ներկայ ծրագիրը կը վերաբերի միմիայն այն ուսանողներուն՝ որոնք համալսարանական լրիւ մակարդակ ունեցող ուսումն. հաստատութեան մը մէջ կը վախճանին կանոնաւորապար հետեւիլ մասնագիտութեան մը: Գիշերային, մասնակի կամ ոչ–ակադեմական դասընթացքներ մաս չեն կազմեր ներկայ ծրագրին:

3· Կրթաթոշակներու յատկացումը կը կատարուի ընտրութեամբ, հայկական ծագում ունեցող ուսանողներու՝ որոնք իրենց բնակավայրին եւ կամ այլ երկրի մը կրթական հաստատութիւններէն մէկուն մէջ բարձրագոյն ուսման հետեւելու համար զուրկ են նիւթական անհրաժեշտ միջոցներէն: Սկզբունքով Հիմնարկութիւնը չի քաջալերեր ուսանողներ որոնք իրենց ուսման կ'ուզեն հետեւիլ հեռաւոր երկիրներու համալսարաններուն մէջ:

4· Թեկնածուները պարտին ունենալ ուսումնական բարձր մակարդակ, լրացնել անհրաժեշտ բոլոր պայմանները եւ ընդունուած ըլլալ նուազագոյն «Սոֆոմոր» դասարանը ամերիկեան համալսարաններու մէջ՝ կամ համապատասխան դասարան մը այլ համալսարաններու պարագային:

5· Ներկայացող թեկնածուներէն կ'ընտրուին Հիմնարկութեան դասղութեամբ արժանաւորագոյն նկատուածները միայն:

6· Նկատի չեն առնուիր դիմումներ այն ուսանողներէն որոնց ընտանեկան անմիջական պարագաներէն նախապէս օգտուող եղած է Հիմնարկութեան համալսարանական կրթաթոշակներէն:

7· Թեկնածուները իրենց ձեռագիր դիմումնագիրը պէտք է ներկայացուցած ըլլան ստորեւ նշանակուած հասցէներէն մէկուն — պարագային համաձայն — ամէնէն ուշ մինչեւ 1975 Մայիս 31, (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն՝ ինչպէս նաեւ Աւստրալիոյ համար այս թուականը պիտի ըլլայ 1975 Դեկտեմբեր 15): Ի պատասխան՝ թեկնածուներուն կը ղրկուին հարկ եղած տեղեկութիւններ ու հարցաթերթիկները:

8· Շփոթութիւններ կանխելու համար, դիմողները պարտին իրենց անունն ու մականունը թղթակցութեանց եւ հարցաթերթիկներուն մէջ գրել նոյնօրինակ ձեւով, այնպէս ինչպէս կ'երեւին անոնք ենկայային ինքնութեան թուղթին կամ անցագրին մէջ:

9· Հիմնարկութիւնը չատ սահմանա – փակ թիւով կրթաթոշակներու համար նկատի պիտի ունենայ նաեւ դիմումներ թեկնածուներէ՝ որոնք արդէն տիրացած են համալսարանական վկայականի մը եւ կը փափաքին կատարելագործել իրենց ուսումը իրենց բնական երկրին կամ արտասահմանի ուսումնական բարձրագոյն հաստատութիւններէն մէկուն մէջ: Դիմումները պէտք է կատարուին վերոյիչեալ ձեւով դարձեալ, նկատի ունենալով նոյն պայմանաժամերը: Այս ծրագրէն չեն կրնար օգտուիլ ուսանողներ՝ որոնք արդէն նպաստառորուած են Հիմնարկութեան կրթաթոշակներէն: Հետախուզական աչխատանքներու (ռըշէրչ) համար կրթաթոշակ չի յատկացուիր:

10· Ներկայացուած բոլոր թղթածրարները ի վերջոյ կը կեդրոնացուին Լիզպոն՝ ուր արժանաւոր թեկնածուներուն ընտրութիւնը կը կատարուի Օգոստոս – Սեպտեմբեր ամիսներու ընթացքին (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն եւ Աւստրալիոյ պարագային՝ Փետրուարի վերջը): Որոշումները թեկնածուներուն կը հաղորդուին ուղղակի Լիզպոնի կեդրոնէն:

11· Անհրաժեշտ հարցարանները ստանալու համար դիմումները պէտք է ներկայացնել հետեւեալ հասցէներուն.

Ա) Լիբանան բնակող թեկնածուներ՝
Educational Committee of Caluste Gulbenkian Foundation in Lebanon
Stephen Building
Riad Solh Street
BEIRUT — LEBANON

Բ) Ֆրանսա բնակող թեկնածուներ՝
Service Arménien des Bourses d'Etudes
Fondation Calouste Gulbenkian
51, Avenue d'Iena
PARIS (16e) — FRANCE

Գ) Վերոյիշեալներէն տարբեր երկիրներ բնակող թեկնածուներ, ինչ ալ ըլլայ իրենց հպատակութիւնը, պէտք է դիմեն ուղղակի Հիմնարկութեան կեդրոնին՝ հետեւեալ հասցէով.
Calouste Gulbenkian Foundation
Department of Armenian Affairs
Avenida de Berna
LISBON 1 — PORTUGAL

12· Ներկայ ուսումնական տարեշրջանին Հիմնարկութենէն համալսարանական կրթաթոշակ ստացող ուսանեղներ իրենց կրթաթոշակները 1975–76 տարեշրջանին վերանորոգել տալու համար պարտին իրենց դիմումները յղել ուղղակի Հիմնարկութեան կեդրոնին՝ 1975 Մարտ 1էն մինչեւ Մայիս 31, (Հարաւային Ամերիկայի երկիրներուն ինչպէս նաեւ Աւստրալիոյ համար՝ 1975 Սեպտեմբեր 15էն մինչեւ Դեկտեմբեր 15), ստանալու համար հարկ եղած հարցաթերթիկները: Նշանակուած պայմանաժամերը չկարգող ուսանողներու դիմումները նկատի չեն առնուիր:

ԳԱԼՈՒՍՏ ԿԻԼԿԻՃԵԱՆ
ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (60)

ՄՈՆԹԷ-ՔՐԻՍԹՕ-Ի ՈՐԴԻՆ

Ժ.

Պ. ՏԸ ՎԻԼՖՈՐԻ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

«Մեռած, սառած աղջիկս ձեռքերուս մէջ բռնած ատենս՝ յիշեցի այն երեք հարիւր հազար Ֆրանքը, որ Պ. տը Սէն–Մէրան ինծի պիտի յանձնէր. յիշեցի վառարփական երազներս, եւ առանց մտածելու, վախնալով որ ապագաս, հարստութիւնս, ամէն բան կը կորնչցնեմ, — սոսկումի զառանցանքներու աղղեցութեան ներքեւ, օրօրոցէն վերցուցի աղջկանս պիակը, վար իջայ, վազեցի ճամբուն վրայ տարածուած ու մեռած կնոջ քովէ, եւ իմ վալանթինս անոր թեւերուն մէջ դրի...

«Եւ երբոր վեր ելայ ու Ռէյնէ տը Սէն–Մէրան արթնցուցի աղջիկն ուզեց, ուրիշի մը աղջիկը իր համբոյրներուն յանձնեցի:

«Ահա իմ ըրածս: Այն աղջիկը, որ Վալանթին տը Վիլֆոր անունը կը կրէր, իրաւունք ունէր զայն երբ արատ մը մէկզի նետելու, եւ կ'ուզեմ որ, կը լսէ՞ք, կ'ուզեմ որ այդ անունը իր դերեզմանին վրայ չկեն ջնջուի»:

Պ. տը Վիլֆոր իր թիկնաթոռին վրայ ինկեր էր՝ ճակատը պաղ քրտինքով մը ծածկուած:

Մահացու լռութիւն մը կը տիրէր այն սենեակին մէջ, ուր այս տարօրինակ տեսարանը տեղի կ'ունենար:

— Բայց Տիկին տը Վիլֆոր, հարցուց տոքթէօրը, այս փոփոխութեան միչտ անտեղեա՞կ մնաց:

— Ոչ: Իր աղջիկը ծնած ատեն անոր վիզը մեռալ մը կախած էր: Զայն չղրտնելով, ինձմէ բացատրութիւն պահանջեց. տակաւին այն ատեն ատել չէի դիտեր, թոթովեցի եւ... վերջապէս ճշմարտութիւնը խոստովանեցայ իրեն...

— Ա՛խ՛ղճ կինս:

— Խեղճ կի՞ն: Ինչո՞ւ համար իմ սիրոյս մեզսակից եղաւ. ինչո՞ւ ընդունեցաւ այն աղջիկը, որ իրը չէր, որովհետեւ հետեւեալ առաւօտուն Պ. տը Սէն–Մէրան գալով՝ Մարսիլիոյ արքունի դատախազ ընտրուած ըլլալս իմացուց, որովհետեւ բացարձակապէս խոստացած էին իրեն քիչ ատենէն բարձրացնել պիս Փարիզի մէջ այն սպասուած պաշտօնին: Ա՛հ, ըսի ձեզի, անիծեալ եւ սոսկալի ընտանիք մըն է այս...

— Մեռած մայրն ու զաւակը ի՞նչ եղան...

— Հետեւեալ առաւօտուն ճամբուն վրայ գրանս առջեւ գտան զանոնք: Ոչ ոք կըրցաւ այս կնոջ ով ըլլալուն վրայ տեղեկութիւն տալ: Վրան հնդիկ լեզուով թուղթեր կային...: Խուզարկութիւններ ընելու պատրուակով զանոնք առի, եւ դեռ քովս են: Հոս են: Երբեք թարգմանել տուած չեմ զանոնք. պարոն արքունի դատախազ, կտրած ապարանջանին հետ զանոնք ալ ձեզ պիտի յանձնեմ...

Սեղանին վրայ գտնուած փոքր սնտուկի մը վրայ խոնարհեցաւ ու բացաւ:

Տարօրինակ գոյնով թուղթերու ծրար մը հանեց: Կտրած ապարանջանը կնքամոմով դրոշմուած անոր կցուած էր:

— Եւ այն աղջիկը, որուն թերեւս երջանիկ ճակատագիր մը վերապահուած էր, Վիլֆորի աղջիկն ըրի զայն, եւ չատ չարչարուեցաւ ու վերջապէս թունաւորուեցաւ այն կնոջմէն, որ ինքզինքը անոր մայրը կը կարծէր, այն է Էլոիզ տը Վիլֆոր:

— Ուրիշ անգամ բնաւ չլսեցի՞ք այն մարդուն անունը, որ 1815 Ապրիլ 4ին ձեր տունը ընդունեցաք. այն մարդուն որ Սուվաճի Տաղա Բաճան կ'անուանէք...

— Իրաւունք ունիք, ըսաւ Պ. տը Վիլֆոր սարսռալով, խոստովանութիւնս չատարտեցաւ: Գրեթէ երեք տարի վերջը, — այո՛, 1818ին էր, Հնդկաստանէն նամակ մը եկաւ լնծի, Բաճայէն էր: Կը պատմէր թէ չէր կրցած համոզել Նափոլէոնը որ իր յատակագիծն ընդունի, թէ մինչեւ Վաթէրլօ հետը գացած էր, թէ հոն նորէն գերի ինկած էր Անգլիացւոց ձեռքը եւ թէ տարի մը բերդի մը մէջ մնացած էր: Վերսին փախեր եւ գացեր էր Հնդկաստան, ուր նոր ապստամբութիւններ յարուցած էր բրիտանական տիրապետութեան դէմ:

«Մատնուելով Շինախա Բաճայէն, որ Անգլիացիներու դաշնակցած էր, իր կողմնակիցներովը քաշուեր էր Էնատոնի լեռներուն մէջ, ապատեղով որ վրէժի առիթը ներկայանայ եւ նորէն կարենայ յարձակիլ:

«Կ'աղաչէր ինծ որ իմաց տամ իրեն թէ արդեօք Նէյա քրոջը վրայ տեղեկութիւն մը ունի՞մ:

«Պատասխանեցի թէ անոր մասին բնաւ լուր չունէի»:

— Անկէ ի վե՞ր, հարցուց Պ. տը Վիլֆոր:

ԺԻՒԼ ԼԵՐՄԻՆԱ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Պերճուհի Մամուրեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի Մարտ 2ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին

ՅԱԿՈԲ ՄԱՄՈՒՐԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Եւա Գուլաքսըզեան կը նուիրէ «Յառաջ»ին 100 Ֆր. իր փեսային Յակոբ Մամուրեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

×

Գունտուրաճեան ընտանիք (Մարսէյլ) կը նուիրէն 100 Ֆր. ի նպաստ Հայ կարմիր Խաչի բարենպաստակ ձեռնարկներուն, իրենց ողբացեալ մօր Ագնիւ Գունտուրաճեանի յիշատակին:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՄ

Կիրակի Մարտ 2, ժամը 15·30ին, Պուա-Քոլոմպի քաղաքապետարանի սրահին մէջ 32, Ռիւ Փօլ-Տէրուլէտ:

Կազմակերպուած ՀԱՑ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ Պուա – Քոլոմ – Քոլոմպ – Անիէռի մասնաճիւղին կողմէ:

Բեմասիրաց թատերախումբը կը ներկայացնէ

«ՀՆԱՐՔԸ»

զուարճալի կատակերգութիւն մը

ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐ.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պուլվ. Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկին Ղազարոս Ղարիպեան, Պր. Մեհրան Ղարիպեան 50ական: Վարուժան Նիկողոսեանի հոգեհանգիստին առթիւ այրի Տիկին Անահիտ Նիկողոսեան 40: Վերոն Յարութիւնեանի հոգեհանգիստին առթիւ Աբօլանեան քոյր եւ եղբայր 50, Զապէլ Գազանճեան 40: Մերկէր Սուքիասեանի հոգեհանգիստին առթիւ Սողոմոնեան ընտանիք 20, այրի Տիկին Մարի Սուքիասեան, Տէր եւ Տիկին Պետրոս Պետիկեան 50ական: Գառնիկ Տարագճեանի հոգեհանգիստին առթիւ Մխիթեան ընտանիք 50, Պր. Երուանդ Հոյեան 20, այրի Տիկին Թումասեան 50: Վարդան Երանոսեանի հոգեհանգիստին առթիւ Պօյաճեան եւ Ղազարեան ընտանիք 10: Յակոբեաններու պսակին Պ. Համբարձում Մահտեսեան 70: Գուլումճեաններու հոգեհանգիստին առթիւ 50: Էդմատա Գէորգեանի թաղումին առթիւ Պր. Մահտեսեան 10, Խոզիկեան ընտանիք 40, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան (Ամերիկա) 100, Գէորգեան Գրիգոր 100 Ֆր.:

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի եւ Սէն Մօրիսի բոլոր ընկերները Ուրբաթ, Փետր. 28, երեկոյեան ժամը 8·30ին սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

×

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ (Փետր. 28), ժամը 21ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Պօմոնի «Զաւարեան» խումբին ընկերական ընդհ. ժողովը Մարտ 2, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին սովորական հաւաքատեղին: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Մարտ 6ին, ժամը 20·30ին ընկերուհի Պապիկեանի բնակարանը, 20 Ռիւ տիւ Ֆոսէ տը լ'Օմոն, Անիէռ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻ Պօմոնի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները Երկուշաբթի Մարտ 3, ժամը 14·30ին տեղւոյս եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ. — Հաշուետուութիւն: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

Ֆրանսահայ Գրողներու Ընկերակցութեան տարեկան ընդհանուր անդամական ժողովը տեղի կ'ունենայ, Շաբաթ, Մարտ 1, ժամը՝ 16ին:

Ֆրանսահայ նախկին ռազմիկներու կեդրոնատեղին 32, ռիւ տը Թրեվիզ, Փարիզ 9րդ:

Օրակարգ.— 1· Նիւթական եւ բարոյական հաշուետուութիւն:

2·— Նոր վարչութեան ընտրութիւն:

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը համարուի:

OFFRE D'EMPLOI

Recherchons mécaniciennes en atelier pour confection féminine.

S'adresser :

MAIDA

180, Rue St. Denis, Paris 2e

Tél. : 508-16-04

Imprimé sur les Presses
DU JOURNAL «HARATCH»
83, rue d'Hauteville 75010 Paris

44ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՑ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԷՆ

Կազմակերպուած

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԼԻՈՆԻ ՀՐՋԱՆԻ ՍԿԱՈՒՏՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԱՐԵՆՈՑՉՆԵՐՈՒՆ

Մասնակցութեամբ

Հայ Արիներու Միութեան Լիոնի Հրջանի Սկաուտներուն եւ Արենոյչներուն

Կիրակի, Մարտ 2, կէսօէ վերջ ժամը 14·30ին

Salle de la Chimie

28 bis, Rue Saint-Dominique, Paris (7e) — Métro : Invalides

— Ներկայացումներ, խաղեր եւ պարեր:

Հայ Արիներու երգչախումբը իր նոր յայտագրով

— *եւ կը ներկայացնեն «Սասունցի Դաւիթ»ը, տեսարանները եւ դրուագները իր մանկութենէն չատ խնամուած բեմադրութեամբ, մասնակցութեամբ ամբողջ Հրջանին եւ*

LA FARCE DE MAITRE PATELIN

հռչակաւոր զաւեշտը

(Թարգմանութիւն հայերէն՝ Սուրէն Նաւասարեանէ) պրուած Ժե. դարուն

Միջնարարին պիւֆէ եւ Միութեան գործունէութենէն ցուցադրութիւն

ՄՈՒՏՔ 15 ՖՐԱՆՔ

le voyage en grèce

Mayda BERBERIAN
6, rue de l'Echelle PARIS 1
tél 260 30 20 et 260 67 34
de 9 h. à 19 h. tous les jours

ՉԱՏԻԿԸ՝ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ

SPÉCIAL - CHARTER

Մարտ 2Էն 9
Մարտ 23Էն 30
Մարտ 23Էն Ապրիլ 6
Մարտ 30Էն Ապրիլ 6

850 Ֆ ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

INTERROGEZ-NOUS POUR D'AUTRES CHARTERS

ՁԵՐ ՁԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Դիմեցէ՛ք ՄԱՑՏԱ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆԻ

LE VOYAGE EN GRECE

Ամէն օր ժամը 9Էն 19

ԱԼԻՍ ՇԱՀՄԻՐԵԱՆԻ ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍԸ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Զուտ հայկական մեղեդիներու նուիրուած, Մարտ 9, Շաբաթ օր ժամը 15ին, Salle Molière, 18-20 Quai de Bondy

Դաշնամուրով կ'ընկերակցի Պ. ՏՂԼԻՕՑԼ (Մարսէյլի օփերայէն)

Ցայտագրին մաս կը կազմեն՝

Կոմիտաս, Սպենդիարեան, Մելիքեան, Սաթեան, Օհան Տուրեան, Յարութիւնեան, Կանաչեան, Յովհաննէսեան, Գալանտարեան, Աճէմեան, Աւետիսեան եւ Ամիէն Տիգրանեանի «Անոյշ» օփերայէն խելագարութեան տեսարանը:

Տոմսերը նախօրօք ապահովելու համար դիմել՝ Լիոնի կապոյտ Խաչի անդամուհիներուն, Պարոն Թիւրեաքեանին, Լիոնի եկեղեցին, 295 Ռիւ Պուալօ եւ երգահանդէսին օրը Սալ Մոլիէռի կից, ժամը 14էն սկսեալ:

A L'OCCASION DU MATCH

ARARAT - BAYERN de Munich

LE NOR SEROUND de MARSEILLE organise un voyage en car

Départ de Marseille le Mardi 4 Mars à 19 h. Retour à Marseille le Jeudi 6 Mars vers 14 h

Prix du voyage Aller-Retour 250 F. (avec place de tribune numérotée comprise)

Pour les inscriptions s'adresser à :

— D. Soghomonian, Le Montléric, Bât. 5 A les Aygalades, Tél. 60-61-53
— V. Arzoumanian, 33, Bd. Philippon, Marseille 4e, Tél. 50-05-74

ՖԻԼՄԻ ԲԱՑԱՌԻԿ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՓԱՐԻԶԻ ԷՍԱԵԱՆ ՍԱՆՈՒՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

DIX JOURS EN ARMÉNIE

Film en couleur préparé par MM. Vahé Tchilinguirian et Kévork Kévorkian

Avec le précieux concours de
BERDJ MESROBIAN
Professeur à l'Université d'Erévan

MUSIQUE ARMENIENNE — COMMENTAIRE EN ARMENIEN

Vendredi le 7 Mars à 20 h. 30

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE

17, Rue Bleue, Paris 9e, Métro Cadet

PROGRAMME

PREMIERE PARTIE

1. Introduction
2. Place Lénine
3. Exposition Nationale
4. Hripsimé
5. Etchmiadzine
6. Marché Municipal
7. Le Stade Hrasdan
8. Le Soir

DEUXIEME PARTIE

1. Jardins de l'Amitié
2. Garni
3. Kéghart
4. Usine de Textile
5. Gare/Tzitzernagaperte
6. Dilidjan
7. Sévan
8. Quartier de l'Opéra

ENTR'ACTE

TROISIEME PARTIE

1. Quartier Soundoukian
2. Université/Bibliothèque
3. Institut Pédagogique
4. Ecole Groupskaya
5. Sardarabad
6. (Erévan) Erébouni
7. Ochagan
8. Puragan
9. Zevartnotz
10. Phliharmonia

F I N

Visa No 42926